

*Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» МОНУ
Чернігівський національний технологічний університет (ЧНТУ)
Наукове товариство студентів, аспірантів, докторантів та молодих учених ЧНТУ
Навчально-науковий інститут (ННІ) економіки ЧНТУ
ННІ права і соціальних технологій ЧНТУ
ННІ життєдіяльності, природокористування і туризму ЧНТУ
ННІ менеджменту, харчових технологій та торгівлі ЧНТУ
Гомельський філіал міжнародного університету «МИТСО» (Білорусь)
Батумський державний університет ім. Шота Руставелі (Грузія)
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини (Гомель, Білорусь)
Бакинський слов'янський університет (Баку, Азербайджан)
Університет ім. Александраса Ступігінскиса (Каунас, Литва)*

*Ministry of Education and Science of Ukraine
State Scientific Institution «Institute of Education Content Modernization» of MESU
Chernihiv National University of Technology (CNUT)
Scientific Association of Students, Postgraduates and Young Scientists of CNUT
Educational-Scientific Institute (ESI) of Economics of CNUT
ESI of Law and Social Technologies, CNUT
ESI of Business, Quality Management and Life Support, CNUT
ESI of Management, Food Technology and Trade, CNUT
Gomel Branch of International University "MITSO" (Gomel, Belarus)
Batumi Shota Rustaveli State University (Batumi, Georgia)
Francisk Skorina Gomel State University (Gomel, Belarus)
Baku Slavic University (Baku, Azerbaijan)
Aleksandras Stulginskis University (Kaunas, Lithuania)*

**Міжнародна науково-практична конференція
студентів, аспірантів і молодих вчених**
**ЮНІСТЬ НАУКИ – 2018: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ
ТА ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА**

11-12 квітня 2018 року

**ЗБІРНИК ТЕЗ
2 ЧАСТИНА**

Международная научно-практическая конференция студентов, аспирантов и молодых ученых

**ЮНОСТЬ НАУКИ-2018: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И ГУМАНИТАРНЫЕ
АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА**

11-12 апреля 2018 года

СБОРНИК ТЕЗИСОВ

2 ЧАСТЬ

International Scientific-Practical Conference of Students and Young Scientists

**YOUTH SCIENCE – 2018: SOCIO-ECONOMIC AND
HUMANITARIAN ASPECTS OF SOCIETY DEVELOPMENT**

April 11-12, 2018

CONFERENCE PROCEEDINGS

PART 2

Чернігів 2018

М 34 Юність науки – 2018: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених (м. Чернігів, 11-12 квітня 2018р.): у 2-х ч. / Чернігів: Черніг. нац. технол. ун-т, 2018. – Ч. 2: 320 с.

Конференція включена до Переліку проведення міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференцій здобувачів вищої освіти і молодих учених у 2018 році за № 97 (лист Інституту модернізації змісту освіти МОН України від 15.01.2018 № 22.1/10-74).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Голова

Гонта О.І. – д.е.н., проф., директор навчально-наукового інституту економіки ЧНТУ

Співголови

Остапенко Л.А. – к.ю.н., доцент, директор навчально-наукового інституту права і соціальних технологій ЧНТУ

Ткаченко Н.В. – д.е.н., проф., директор навчально-наукового інституту менеджменту, харчових технологій та торгівлі

Забаштанський М.М. – д.е.н., доц. директор навчально-наукового інституту бізнесу, природокористування і туризму

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Новрузов Р.М. – проректор з наукової роботи Бакинського державного університету, проф. (м. Баку, Азербайджан)

Гечбаія Б.Н. – доктор економіки, керівник департаменту управління бізнесом Батумського державного університету імені Шота Руставелі (Грузія)

Башилакова О.С. – зав. каф. фінансів і кредиту Гомельського державного університету ім. Франциска Скорини, к.е.н., доцент

Колесников С.Д. – директор Гомельського філіалу Міжнародного університету «МИТСО», к.е.н., доцент

Мицейкіене А. – декан факультету економіки та менеджменту Університету ім. Александраса Стульгінська, проф. (м. Каунас, Литва)

Ремньова Л.М. – к.е.н., проф., декан фінансово-економічного факультету

Юрченко М.С. – к.ф.-м.н., доцент, декан обліково-економічного факультету

Сила Т.І. – к.психол.н., доцент, декан факультету соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації

Селецький О.В. – к.ю.н., доцент, декан юридичного факультету

Бутко М.П. – д.е.н., проф., зав. каф. менеджменту та державної служби

Дерій Ж.В. – д.е.н., проф., зав. каф. теоретичної та прикладної економіки

Льчук В.П. – д.е.н., проф., зав. каф. фінансів, банківської справи та страхування

Маргасова В.Г. – д.е.н., проф., зав. каф. бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Кичко І.І. – д.е.н., проф., зав. каф. управління персоналом та економіки праці

Кирилюк Ю.В. – к.е.н., доцент, зав. кафедри економічної теорії

Латіньський І.Е. – к.е.н., зав. каф. фінансово-економічної безпеки

Акіменко А.М. – к.ф.-м.н., доцент, зав. каф. інформаційних систем в економіці

Пономаренко С.І. – к.е.н., доцент, зав. каф. публічного управління та менеджменту організацій

Кальницька К.О. – к.психол.н., доцент, зав. каф. організації соціально-психологічної допомоги населенню

Крук О.І. – к.і.н., доцент, зав. каф. філософії і суспільних наук

Шахун Н.В. – к.філос.н., доцент, зав. каф. соціально-гуманітарних дисциплін

Литвин С.В. – к.пед.н., доцент, зав. каф. іноземних мов професійного спрямування

Жидок В.В. – к.е.н., доцент, зав. каф. маркетингу, PR-технологій та логістики

Зеленська О.О. – к.е.н., доцент, завідувач каф. туризму

Хоменко І.О. – д.е.н., доцент, проф. каф. теоретичної та прикладної економіки

Роговий А.В. – д.е.н., доцент, доцент каф. туризму

Акіменко О.Ю. – к.е.н., доцент, доцент каф. бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту

Мекиун Л.М. – к.е.н., доцент, доцент каф. економічної теорії

Халіявко Н.І. – к.е.н., доцент, доцент каф. теоретичної та прикладної економіки, голова Ради студентів, аспірантів, докторантів та молодих вчених ЧНТУ

Трейтяк О.В. – к.е.н., доцент каф. менеджменту та державної служби

Косач І.А. – к.е.н., доцент, доцент каф. публічного управління та менеджменту організацій

Левіцька Н.С. – к.психол.н., доцент каф. соціальної роботи

Пшенична Т.М. – к.е.н., доцент, доцент каф. маркетингу, PR-технологій та логістики

Штирхун Х.І. – к.е.н., асистент кафедри каф. фінансів, банківської справи та страхування

Кормільцина С.Ю. – викладач каф. іноземних мов професійного спрямування

Івженко А.А. – асистент каф. цивільного, господарського права та процесу

Василенко О.В. – ст. лаборант каф. філософії і суспільних наук

Кормило І.М. – провідний спеціаліст відділу підготовки науково-педагогічних кадрів

Шутило В.С. – магістрант, фахівець відділу підготовки науково-педагогічних кадрів

Матеріали надруковані в авторській редакції. Автори матеріалів відповідають за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них.

УДК 34
ББК 65.9:67:74
М 34

М 34 Юность науки – 2018: социально-экономические и гуманитарные аспекты развития общества: сборник тезисов Международной научно-практической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых (г. Чернигов, 11-12 апреля 2018 г.): в 2-х ч. / Чернигов: Чернигов. нац. технол. ун-т, 2018. – Ч. 2: - 320 с.

УДК 34
ББК 65.9:67:74
М 34

Конференция включена в Перечень проведения международных и всеукраинских научно-практических конференций соискателей высшего образования и молодых ученых в 2018 году под № 97 (письмо Института модернизации содержания образования МОН Украины от 15.01.2018 № 22.1 / 10-74).

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Председатель:

Гонта Е.И. - д.э.н., проф., директор учебно-научного института (УНИ) экономики ЧНТУ

Сопредседатели:

Остапенко Л.А. – к.ю.н., доц., директор УНИ права и социальных технологий ЧНТУ

Забаштанский М.Н. – д.э.н., доц., директор УНИ бизнеса, природопользования и туризма ЧНТУ

Ткаленко Н.В. – д.э.н., проф., директор УНИ менеджмента, пищевых технологий и торговли ЧНТУ

ЧЛЕНЫ РЕДАКЦИОННОЙ КОЛЛЕГИИ

Новрузов Р.М. - проректор по научной работе Бакинского государственного университета, проф. (г. Баку, Азербайджан)

Баилакова О.С. - зав. каф. финансов и кредита Гомельского государственного университета им. Франциска Скорины, к.э.н., доцент (г. Гомель, Беларусь)

Колесников С.Д. – директор Гомельского филиала Международного университета «МИТСО», к.э.н., доцент

Гечбаия Б.Н. - доктор экономики, руководитель департамента управления бизнесом Батумского государственного университета имени Шота Руставели (г. Батуми, Грузия)

Мицейкиене А. - декан факультета экономики и менеджмента Университета им. Александра Стульгиньскиса, проф. (г. Каунас, Литва)

Ремнева Л.М. - к.э.н., проф., декан финансово-экономического факультета

Юрченко М.Е. - к.ф.-м.н., доцент, декан учетно-экономического факультета

Сила Т.И. – к. психол. н., доцент, декан факультета социальных технологий, оздоровления и реабилитации

Селецкий А.В. - к.ю.н., доцент, декан юридического факультета

Бутко Н.П. - д.э.н., проф., зав. каф. менеджмента и государственной службы

Дерий Ж.В. - д.э.н., проф., зав. каф. теоретической и прикладной экономики

Ильчук В.П. - д.э.н., проф., зав. каф. финансов, банковского дела и страхования

Марасова В.Г. - д.э.н., проф., зав. каф. бухгалтерского учета, налогообложения и аудита

Кичко И.И. - д.э.н., проф., зав. каф. управления персоналом и экономики труда

Кирилюк Ю.В. - к.э.н., доцент, зав. каф. экономической теории

Лашинский И.Э. - к.э.н., зав. каф. финансово-экономической безопасности

Акименко А.М. - к.ф.-м.н., доцент, зав. каф. информационных систем в экономике

Пономаренко С.И. - к.э.н., доцент, зав. каф. публичного управления и менеджмента организаций

Кальницкая Е.А. - к. психол. н., доцент зав. каф. организации социально-психологической помощи населению

Крук А.И. - к.и.н., доцент, зав. каф. философии и общественных наук

Шахун Н.В. - к.филос.н., доцент, зав. каф. социально-гуманитарных дисциплин

Литвин С.В. - к.пед.н., доцент, зав. каф. иностранных языков профессионального направления

Жидок В.В. - к.э.н., доцент, зав. каф. маркетинга, PR-технологий и логистики

Зеленская Е.А. - к.э.н., доцент, зав. каф. туризма

Хоменко И.А. - д.э.н., доцент, проф. каф. теоретической и прикладной экономики

Роговой А.В. - д.э.н., доцент, доцент каф. туризма

Акименко Е.Ю. - к.э.н., доцент, доцент каф. бухгалтерского учета, налогообложения и аудита

Мекиун Л.М. - к.э.н., доцент, доцент каф. экономической теории

Холявко Н.И. - к.э.н., доцент, доцент каф. теоретической и прикладной экономики, председатель научного сообщества студентов, аспирантов, докторантов и молодых ученых ЧНТУ

Косач И.А. - к.э.н., доцент, доцент каф. публичного управления и менеджмента организаций

Левыцкая Н.С. - к. психол. н., доцент каф. социальной работы

Трейтяк О. В. – к.э.н., доцент каф. менеджмента и государственной службы

Пищеничная Т.Н. - к.э.н., доцент, доцент каф. маркетинга, PR-технологий и логистики

Штырхун К.И. - к.э.н., ассистент кафедры каф. финансов, банковского дела и страхования

Кормильцина С.Ю. - преподаватель каф. иностранных языков профессионального направления

Ивоженко А.А. - ассистент каф. гражданского, хозяйственного права и процесса

Василенко О.В. - ст. лаборант каф. философии и общественных наук

Кормило И.Н. - ведущий специалист отдела подготовки научно-педагогических кадров ЧНТУ

Шупило В.С. – магистрант, специалист отдела подготовки научно-педагогических кадров ЧНТУ

Материалы опубликованы в авторской редакции. Авторы материалов несут ответственность за достоверность изложенного материала, за правильное цитирование источников и ссылки на них.

© Черниговский национальный
технологический университет, 2018

ЗМІСТ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА І ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ	
<i>Теория и практика социальной работы: социально-правовая защита, социально-психологическая помощь и физическая реабилитация</i>	
<i>Theory and Practice of Social WORK: Socio-Legal Protection; Social and Psychological Assistance And Physical Rehabilitation</i>	
Адаменко О.Ю. СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ	10
Багмут І.М., Левицька Н.С. СПЕЦИФІКА ЯВИЩА ПОДВІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ	11
Балика Б.Б., Лєскова Л.Ф. ФРІЛАНС ЯК РОБОТА МАЙБУТНЬОГО ЧИ БОЯЗНЬ КОНКУРЕНЦІ НА РИНКУ ПРАЦІ?	13
Біжовець Ю.С., Колєніченко Т.І. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ	15
Бойченко С.Г., Біла Д. А. ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ВНЗ	17
Бондаренко М.С. КОНЦЕПЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ	19
Бондаренко Н.С. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СИНДРОМУ ВТРАТИ БЛИЗЬКОЇ ЛЮДИНИ	21
Бушко Н.С., Колєніченко Т.І. РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	22
Ворох А.О. ТЮТЮНОПАЛІННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ	24
Гавриленко К.О. ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ІНВАЛІДНОСТІ ЯК СУСПІЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ	26
Гірдімова В.С., Левицька Н.С. ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ»	28
Горюшина В.М. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ	30
Грицай С.О., Лєскова Л.Ф. МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ	31
Жога М.М. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ЦИФРОВОГО СВІТУ	33
Зельман О.В. ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	35
Ігнатенко С.В. НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА	37
Кальницька К.О., Прядко Б.В. ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ	39
Кальницька К.О., Уривкова А.О. КОМПЛЕКСНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗДОРОВ'Я	41
Келеман А.Д. ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ	43
Ковтун А.Ю. ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ	45
Козел О.Г. ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ	47
Кропива О.С. ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНИХ ПОРУШЕНЬ У ХВОРИХ З НАСЛІДКАМИ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЇ ТРАВМИ	49
Кропива О.С. СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЮ ТРАВМОЮ	51
Левенець С.В., Левицька Н.С. ПОНЯТТЯ «СТАТЄВА КУЛЬТУРА» У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ	53
Максьом К.В. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ НА ПРОЯВИ БУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ	54
Нікітнік Я.В. ТАНЦЮВАЛЬНА ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЩО ПЕРЕСУВАЮТЬСЯ НА ВІЗКАХ	56
Нестеренко О.В. ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ У ЦЕНТРАХ ЗАЙНЯТОСТІ	58
Панченко А.Ю. ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	60
Півень Б.О. ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ У ДІТЕЙ	62
Півень Б.О. ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АТО В УКРАЇНІ	63
Проценко А.О. ІНВАЛІДНІСТЬ – ЦЕ НЕ ВИРОК	65

Сапон О.С. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ БАТЬКАМ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ	66
Скирта В.І. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ БЕЗДОГЛЯДНИХ ТА БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ	68
Смоляр Я.І. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ АТО ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ	70
Тарасов А.П. СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ ПРИ ГОСТОРМУ ПОРУШЕННІ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ	71
Нікітнік Я.В. ОСНОВНІ АСПЕКТИ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-ПСИХІАТРІВ	73
Тітова К.В. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ	74
Тютюнов М.О., Коленіченко Т.І. СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	76
Уривкова А.О. ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІМАГОТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	77
Федотова Я.В. МАСОВА ПАНІКА ЯК НЕАДЕКВАТНА ФОРМА РЕАКЦІЇ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ	79
Харлап А.В. БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ І БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ КОЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	81
Ховпун О.О. ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА	84
Чередниченко І.С. КОНФЛІКТИ В СІМЕЙНО-ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	86
Чичкань А.О. МОРАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО КЛІЄНТА	88
Чичкань А.О. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ, ЩО ЗВІЛЬНИЛИСЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	90
Шафаренко М.М. МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ	92
Шостак Л.О. ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ	94
Шуляк К.О. ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК АДЕКВАТНОЇ ФОРМИ РЕАГУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ	95
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА	
<i>Проблемы защиты прав и свобод человека и гражданина / The Protection Problems of the Human rights and Freedoms</i>	
Артёменко А.В. ІСТОРИЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДОГОВОРА ДАРЕННЯ	98
Глузд А.П. ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА В СФЕРЕ НАЛОГООБЛОЖЕННЯ В РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ	100
Глушакова Я.И. НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛІКИ БЕЛАРУСЬ	101
Huseynov I. THE RIGHTS AND FREEDOMS OF THE HUMAN AND CITIZENS IN AZERBAIJAN AND GREECE (COMPARATIVE ANALYSIS)	104
Волох А.С. ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ	108
Бабич Д.С. МОТИВАЦІЯ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ	110
Бабич Д.С., Горбій К.О. ДО ПИТАННЯ ТАКТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ	112
Бондаренко Н.С. РОЗВИТОК ІДЕЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА В ПРАЦЯХ Б.М. ЧИЧЕРІНА	114
Вініченко М.М. РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	116
Войтешенко І.В. ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ОСНОВ ВИПРАВНО-ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УРСР	118
Головко О.М. ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КІБЕРПРОСТІР» У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ	120
Дудко О.О. НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	121
Керноз Н.С. ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	122

Кирда В.В. ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ (СТАТТЯ 369-3 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)	125
Кирдан Ю.В. ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	127
Кириченко Н.Р. КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ДЕРЖАВИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА У ВЧЕННІ МОНТЕСК'Є	129
Кокоса Д.Ю. СКЛАД ТА СТРУКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ	131
Кравченко О.В. ОРЕНДА ЯК ПІДСТАВА ЗМІНИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ ТЕРИТОРІЇ	133
Кравченко О.В. ТРУДОВА ПРАВСУБ'ЄКТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-РОБОТОДАВЦЯ	135
Конопля Я.Ю. ЗАСАДИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	137
Кугук Н.С. ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УКРАЇНІ	139
Курченко К.О. ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ПОТРЕБА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ	140
Лашкевич А.С. САМОЗАЩИТА ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ	141
Макогін Н.О. ТРИ МІФИ ПРО «8 БЕРЕЗНЯ»	142
Малецька О.В. РОЛЬ І МІСЦЕ ЖІНКИ В НАУЦІ	144
Маньківська К.О. СУТНІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО ПОДАТКОВО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗАПОДАТКОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	146
Менджул К.В. ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНІЙ ТРУДОВИЙ РОЗПОРЯДОК»	148
Моголівець К.М. СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ	149
Перепечай Л.В. ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ	151
Петренко І.В. УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКА У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ	153
Петренко О.Ю. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ	155
Пирко Р.П. ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА ЯК НОВИЙ УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ	156
Півець Б.О. ВИСНОВОК ЕКСПЕРТИЗИ У ГОСПОДАРСЬКОМУ ПРОЦЕСІ	159
Півець Б.О. ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ	161
Пічченко Є.Ю. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ	163
Приходько В. О. ПРО ВИДИ ЗАГАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ	164
Пророченко В.В. ЩОДО ПИТАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ	166
Роліна О.С. ПРАВА ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ	169
Сас В.О. ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗГІДНО З ДЕРЖАВНИМИ СТАНДАРТАМИ	171
Старенок І.П. ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ	172
Устименко Я.Д. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПРОСТУПОК» В ТРУДОВОМУ ПРАВІ	173
Халіманенко Т.К. ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ	175
Чередніченко І.С. ДЖЕРЕЛА, ГОЛОВНІ ІДЕЇ ТА ПРИЧИНИ ПОЯВИ КОНСЕРВАТИЗМУ	177
Чередніченко І.С. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ПРИЙНЯТТЯМ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА	179
Шакун Є.Д. ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СТВЕРДЖЕННЯ ПРОСТОРУ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ	180
Шванська А.О., Горбій К.О. ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДДІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	181
Юрченко Д.П. ІДЕЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У РАННЬОБУРЖУАЗНИХ ТЕОРІЯХ ДЕРЖАВИ І ПРАВА	183

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА <i>Актуальные проблемы гуманитарного развития современного общества / The Protection Problems of the Human Rights and Freedoms</i>	
<i>Підсекція – Філософії</i> <i>Подсекция - Философии / Subsection - Philosophy</i>	
Андрущенко Р.Б. «ПРИНЦИП АННИ КАРЕНІНОЇ» В ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ	185
Гавриленко К.О. БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК СУЧАСНОСТІ	187
Грищенко М.И. КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ: СОДЕРЖАНИЕ И ФОРМЫ	188
Гутовский А.В. СТАНОВЛЕНИЕ БЕЛОРУССКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ	189
Доний Н.С. РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЇ ПРАВА М.І. ПАЛІЄНКА В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ХХІ СТ.	191
Дружинін О.О. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СУБ'ЄКТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КІБЕРАТАК	192
Казнадій М.В. ФЕНОМЕН НАСИЛЬСТВА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ	194
Кедровська Г.О. РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ	196
Кирдан Ю.В. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВЛИВ ФЕЙКУ І ТРОЛЛІНГУ НА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ	197
Киселиця С.В., Киселиця М.І. АНТРОПОГЕННИЙ ЧИННИК В КОНТЕКСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ	199
Киселиця Л.І. МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	201
Коваль К.П. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ	202
Маслюк І.О. ДОЛЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ	204
Минов О.П. СУБКУЛЬТУРА АУЕ І ВОЗМОЖНОСТЬ ЇЇ РАСПРОСТРАНЕННЯ В РЕСПУБЛІКЕ БЕЛАРУСЬ	206
Письменюк М.А. РЕКЛАМА ЯК ВПЛИВОВА СОЦІАЛЬНА ІНСТИТУЦІЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА	207
Поліщук А.О. ПОДОРОЖІ У ЧАСІ: ГРА СВІДОМОСТІ ЧИ ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНОСТЬ	209
Пророченко В.В. УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ ЗМІСТ	210
Киселиця С.В., Ридзель Ю.М. ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА, МЕНЕДЖМЕНТ	211
Рогова А.В. ОБРАЗИ МАЙБУТНЬОГО В ТВОРЧОСТІ ФУТУРОЛОГІВ-АНТИУТОПІСТІВ	213
Семенцова О.А. ДОРІАН ГРЕЙ: КРАСА ЯК ЗЛО(ЧИН)	215
Старенок І.П. ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: ЧИ Є УКРАЇНА ЧАСТИНОЮ ЄВРОПИ	216
Тютюнник А.А. МУЛЬТИВСЕЛЕННА І ПРОБЛЕМА ТОНКОЇ НАСТРОЙКИ В СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОСОФИИ НАУКИ	218
Усик А.Н. НАДЕЖНОСТЬ И БЕЗОПАСНОСТЬ СИСТЕМ ИНТЕРНЕТА ВЕЩЕЙ В АНТРОПОГЕННО- ТЕХНОГЕННОМ КОНТЕКСТЕ	219
Харлан А.В. АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ	222
Чех А.В. ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ НА МОЛОДІЖНУ ПОЛІТИКУ В УКРАЇНІ	223
Шевченко В.О. ПРОБЛЕМА БЕЗДРОВОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ: ЛЮДИНА, ЕКОЛОГІЯ, ІННОВАЦІЇ	224
Фесенко А.П. ОПТИМІЗАЦІЯ МАСОГАБАРИТНИХ ПАРАМЕТРІВ ПЕРЕТВОРЮВАЧІВ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ	226
<i>Підсекція - Українознавства</i> <i>Подсекция - Украинovedения / Subsection - Ukrainian Studies</i>	
Городній М. С. ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА МОВНОГО ПИТАННЯ В УКРАЇНІ	228
Грищенко Е.Н. МОВНЕ ПИТАННЯ УКРАЇНИ В ХІХ-ХХ СТОЛІТТІ	229
Дмитрик Ю.А. СУСПІЛЬНА ПРИРОДА МОВИ	231

Іваненко К.С. УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ ст.)	232
Кожема Д.І. ДЕРЖАВНА МОВА: ПРАВО ЧИ ОBOB'ЯЗОК	234
Костюченко І.А. МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО НА ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЩИНІ	235
Матусевич А.В. УСТАНОВЛЕННЯ МЕЖГОСУДАРСТВЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И БЕЛАРУСИ	236
Купрієнко В.О. ЛІНА КОСТЕНКО: ТВОРЧІСТЬ, ЩО МОЖЕ ВИХОВАТИ ЛЮДИНУ	239
Приходько В.О. МОВНІ ПОМИЛКИ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ	241
Пророченко В.В. МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ ВЕДУЧИХ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ	242
Старенок І., Струк Є. МОВА ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	243
<i>Підсекція – Іноземних мов</i> <i>Подсекция - Иностранных языков / Subsection - Foreign Languages</i>	
Аллахвердиева Ф.Ш. КРОССКУЛЬТУРНЫЕ КРИПТОФОРНЫЕ ОБРАЗЫ В СКАЗКАХ И МИФАХ	246
Гамидова М.Г. КАЛЬКІРОВАНИЕ ПАРНЫХ ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА	248
Avramenko O.O. EVOLUTION OF ELECTRIC LIGHTING TECHNOLOGY	249
Амельченко О.Г. THE FUTURE OF TOURISM: FANTASY OR REALITY	250
Atroshchenko A.V. THEORETICAL FOUNDATIONS OF FINANCIAL MANAGEMENT	252
Бабич Д.С. TO THE ISSUE OF STANDARTS OF PROOF IN CRIMINAL PROCEEDINGS	253
Baranets A.A., Shtyrkhun Kh.I. INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC TENDENCIES ON INVESTMENT ACTIVITY	255
Brahida O.V. ENGLISH LANGUAGE AS A DYNAMIC PHENOMENON	256
Бугай Ю.В. TO THE QUESTION OF SECURITY PROBLEMS AND THE WAYS OF THEIR SOLVING	258
Vershnyak N.L. THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE	259
Vozna T.S. SAFETY OF COMPUTER NETWORKS	260
Gavrusenko I.V. HIGHER EDUCATION IN THE USA AND ITS FEATURES	262
Дудко О.О., Горбій К.О. HUMAN TRAFFICKING AS A MODERN GLOBAL PROBLEM	263
Гриць А.В. SMART GADGETS IN HOMES OF FUTURE	265
Житкевич А.А. ПРОБЛЕМА САМОПРЕЗЕНТАЦІЇ В СЕТИ ІНТЕРНЕТ	267
Ertman K.R. THE CLASSIFICATION OF ATTACKS, ALGORITHMS, THEIR CAPABILITIES AND CREATION OF THE GENERATOR OF ATTACKS ON THE SYSTEM	269
Заворотний А.О. INCENTIVE SYSTEM FOR STUDENTS BASED ON ARTIFICIAL NEURAL NETWORK	270
Загривий П.О. WEB TECHNOLOGIES	271
Kashtalian O.O. ESSENCE OF ECONOMICS	272
Кисіль О.І. INTERNET OF THINGS	273
Клименок В.О. TRACKING OR HOW THE INTERNET IS WATCHING YOU	274
Kovalenko Y.S. KEY ISSUES OF INSURANCE BUSINESS IN UKRAINE	275
Kravchenko I.O. MAJOR TYPES OF MAIN ISOLATION POWER TRANSFORMER	276
Кравченко О.В., Менджул К.В., Приходько В.О. RESUMES: WHEN, HOW AND WHY?	277
Kulyk O. E. DESIGNING A MODULE FOR MONITORING INFORMATION ABOUT NETWORK BEHAVIOR AND DATABASE MANAGEMENT	279
Ланько А.В. FUNDAMENTALS OF OPTICAL CHARACTER RECOGNITION ALGORITHM	280

Lehkobyt Y.O. NETWORK TRAFFIC MONITORING SYSTEM USING REST TO RETRIEVE NETWORK STATUS DATA AND DISPLAY IT ON THE WEB INTERFACE	281
Lohinov O.V., Stoliarov P.V. ANALYSIS OF INFORMATION SYSTEMS PROTECTION	282
Maltsev O.O. FOREIGN PRACTICE OF MEASURING AND VALUATING INTANGIBLE ASSETS	284
Markova O.L., Mykhailiuk T.O. PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF INNOVATION ACTIVITY DEVELOPMENT IN UKRAINE	285
Maruha O.M. MORTGAGE LENDING IN UKRAINE	287
Mekshun O.O. GLOBALIZATION: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES	289
Melnychenko R. Y., Ryndych Y.V., Lytvyn S.V. MOBILE ELECTRONIC RECORDING BOOK AS A MEANS OF PROCESSING AND CONCENTRATION OF HUMAN PERSONAL DATA OR CORPORATE DATA OF ENTERPRISES	290
Motashko D.M. NATURAL ENERGY RESOURCES AND THEIR USE	291
Naumenko D.H. SYSTEM OF FINANCIAL MANAGEMENT IN BUSINESS PLANNING	292
Olkhovyk Y.P. KEY RISKS OF ENTERPRISES INNOVATION ACTIVITIES	294
Palchikovska V.O. INNOVATIVE TECHNOLOGIES AT THE ENTERPRISE	295
Redko V.O. THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE	296
Remesnik V.O. THE AUDIT SERVICES MARKET IN UKRAINE	298
Самотяжко А.В., Кіпароїдзе Е.З. ARTIFICIAL INTELLIGENCE. TYPES AND INFLUENCE OUR LIVES	299
Скляр В.В. ANFORDERUNGEN AN FÜHRUNGSKRÄFTE: WELCHE KOMPETENZEN BRAUCHT EIN MANAGER?	301
Сотниченко М.Д. ENVIRONMENTAL PRACTICES IN THE HOTEL INDUSTRY	302
Старенок І.П. TRANSLATION OF COLORISTIC PHRASEOLOGISMS IN THE NOVEL “THE SIGN OF THE FOUR” BY ARTHUR CONAN DOYLE	304
Турок О.А. BIO-CONCRETE: PROPERTIES AND APPLICATION IN MODERN CONSTRUCTION	304
Khropatyi O.M. COMPUTER SYSTEM FOR AUTOMATING THE CONTROL OF THE BAKERY DEPARTMENTS’ MICROCLIMATE PARAMETERS	306
Tsymbal O.A., Neshtak K.O. THE CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE	308
Shuliachenko D.I., Chornyi T.O. THE DEVELOPMENT OF A MESSENGER FOR TRANSMISSION AND SAVING ENCRYPTED DATA	309
Шванська А. О. FORENSIC CHARACTERIZATION OF TORTURE	311
Shereshtan S.O., Sikaliuk V.S. COMPARATIVE EVALUATION OF FREIGHT TRANSPORT USEFULNESS BY ROAD AND BY RAIL	313
Shestak A.O. ESSENTIALS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP	314
Shupylo V.S. INSURANCE MARKET OF UKRAINE: OPPORTUNITIES AND RISKS	316
Yusukhno S.I. INTEGRATING PODCASTS INTO THE UNIVERSITY ESP CLASSROOM	317

ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ: СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ ЗАХИСТ, СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА І ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ

Теория и практика социальной работы: социально-правовая защита, социально-психологическая помощь и физическая реабилитация

Theory and Practice of Social Work: Socio-Legal Protection; Social and Psychological Assistance and Physical Rehabilitation

Адаменко О.Ю., студентка гр. СР-162

Науковий керівник – Мекшун А.Д., ст. викл.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ В УКРАЇНСЬКОМУ СОЦІУМІ

Актуальність. Досить часто люди піддаються впливу стереотипів, які склалися протягом певного часу і не являються достовірними. Тому особливо актуальною постає проблема ставлення здорових людей до осіб з інвалідністю і поява стереотипів відносно них. Результатом цього є негативне сприймання таких людей, що становить вже соціальну проблему.

В країнах Європи суспільству вдається розробляти певні методи роботи включення інвалідів у повноцінну життєдіяльність, створення достатніх умов для їх самореалізації. Але щодо України – нагальне вирішення зазначеної проблеми має бути як на державному рівні, так і на рівні громади, колективу.

Загалом проблематику виникнення стереотипів щодо людей з інвалідністю досліджували такі вчені як: У. Ліпманн, К. Левін, Н. Коровашкіна, О. Очкур, Г. Олпорт, О. Ставицький, І. Павлов, А. Деркач, Ю. Крижанська.

Метою статті є висвітлення сформованих стереотипів щодо людей з особливими потребами в українському суспільстві.

В час науково-технічного прогресу, коли суспільство досить модернізоване і вся увага концентрується на речах матеріального світу, ми забуваємо про моральні аспекти нашого життя. Емпатія, людяність та звичайна повага – це те, чого так бракує нашому соціуму. Суспільство завжди ставилось з обережністю до чогось невідомого, незнайомого, це стосується і людей, які мають певні відмінні риси - особливості, що відрізняють одну особу від інших. На жаль, частіше негативно сприймаються люди з особливими потребами, ніж позитивно. Наразі стереотипи та негативні думки, що склалися відносно інвалідів, сформувавшись більш за все на недостатній обізнаності самих питань «інвалідності». Це один бік реалій нашого життя. Але поряд з цим організації людей з інвалідністю починають з'являтися в усьому світі, голосно наголошуючи на своїх правах і на те, що люди з інвалідністю є частиною суспільства, а не тільки об'єктом благодійництва чи «жертвами» хвороби. Сьогодні в основі соціальної моделі інвалідності лежить не фізіологія особи (порушення стану здоров'я), що роблять її «інвалідом», а бар'єрна природа суспільства.

Іншими словами, «інвалідами» людину роблять бар'єри – стереотипи й судження щодо людей з інвалідністю (ментальний бар'єр), інституційні бар'єри, пов'язані із законами та політикою, економічні бар'єри, а також бар'єри навколишнього середовища, такі як фізична недоступність, обмеження в інформації та комунікації [4, с.354]. Бар'єри породжують дискримінацію, виключають із суспільного життя та ставлять осіб з інвалідністю у становище, що принижує їхню гідність.

В Україні люди з інвалідністю викликають до себе певний спектр негативних реакцій та емоцій. Негативне ставлення до людей з обмеженнями змушує їх шукати певне пристосування до життєвих ситуацій, наявних проблем. Існує багато міфів відповідно людей з особливими потребами, саме вони є приводом негативного ставлення та відкритого упередження. Особливо слід відмітити такі реакції: ігнорування, насмішки, осуд, відраза, неприязнь та ворожість. Взагалі термін «стереотип» ввів у науковий обіг американський журналіст Уолтер Ліпман [1, с.231]. Даний термін він розумів як переконання, які ми маємо відповідно до певних груп та їх характеристики. Також Ліпман звертає увагу на те, що стереотипи формуються під впливом нашого оточення і передаються з покоління в покоління, досить часто сприймаються як реальність. Саме стереотипи підкріплюються так званою «ідеєю справедливого світу» - тобто установкою, яка здебільшого проявляється на підсвідомому рівні, примушуючи людину вірити в те, що світоустрій є справедливим, а саме те, що кожна людина певним чином «заслугує» або вий успіх та досягнення, або ж свої проблеми та негаразди. Через нездатність інтегруватися в здорове суспільство люди з особливими потребами часто створюють власний мікросоціум, до якого входять лише особи з обмеженнями з певними групами дефектів.

Варто зазначити, що найбільш поширеними стереотипами відносно людей з інвалідністю є переконання у тому, що це особи з досить обмеженими функціональними можливостями, недієздатні; вони є самотніми, потребують постійного нагляду та опіки, тобто не спроможні на самостійне існування; їм властивий песимізм настрою, замкнутість та концентрація на своїх проблемах. Також поширеним стереотипом є те, що люди з інвалідністю не цікавляться нічим та не можуть бути експертами у певній сфері. Дуже часто даних осіб представляють диваками, тобто об'єктами людської цікавості з огляду на їх незвичні особливості. Закономірним є те, що при взаємодії з даною категорією у більшості людей виникає почуття страху та тривоги, оскільки дана взаємодія потребує значної відповідальності, затрати психологічних ресурсів [5, с.49]. Це зумовлює відсторонення від людей з інвалідністю та може призводити до власної ізоляції від суспільства. Хибним є також думка про те, що вони не мають майбутнього, і будуть завжди тільки тягарем для своїх сімей. Звичайно, в кожному правилі є виключення, але не варто всіх людей з особливими потребами відносити до вищезазначених стереотипів та робити висновки не знаючи конкретних ситуацій.

Висновки. Без сумніву, люди з особливими потребами страждають від упередженого відношення до них з боку інших осіб, тому важливим завданням загальнодержавної політики є виховання, роз'яснення та формування у населення толерантного ставлення до людей з інвалідністю. Суспільство має усвідомити, що люди з інвалідністю мають такі самі права та можуть повною мірою брати участь у суспільному житті, зокрема на ринку праці. Доцільно інформувати громадськість про історії професійного успіху та трудової самореалізації людей з інвалідністю. Крім того, велике значення має також формування культури сприйняття людей з інвалідністю як рівних членів суспільства в суспільно значущих сферах (влади, управління, виробництва, науки, фінансовій сфері); при цьому значну роль у цьому мають відіграти засоби масової інформації та просвітницька діяльність.

Список використаних джерел

1. Оллпорт Г.В. Личность в психологии / Г.В. Оллпорт. – М.: Ювента, СПб: Лекато, 1998. – 345 с.
2. Ставицький О.О. Психологія гандикапізму: монографія / О.О. Ставицький – Рівне: Принт Хаус, 2011. – 376 с
3. Коломієць Л.І., Шульга Г.Б. Психологічна діагностика мотивації та комунікації особистості: навчально-методичний посібник / Л.І. Коломієць, Г.Б. Шульга. – Вінниця, 2012. – 186 с.
4. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. – М.: 1969. – 534 с.
5. Томчук М.І. Соціально-психологічні проблеми розвитку особистості з особливими потребами / М.І. Томчук // Підготовка соціального працівника: надбання, проблеми, перспективи: зб. наук. пр. за результатами Всеукр. конф. / Університет «Україна». – Хмельницький, 2003. – С. 58-60.

Багмут І.М., студентка V курсу, МСРп – 171,
Левицька Н.С., к.психол.н., доцент каф. соц. роботи
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СПЕЦИФІКА ЯВИЩА ПОДВІЙНОЇ ЗАЙНЯТОСТІ

Актуальність та доцільність порушеної проблеми зумовлюється тим, що зайнятість населення — найбільш узагальнена характеристика економіки. Саме вона відображає рівень економічного розвитку країни та внесок трудових ресурсів в досягнення виробництва. Зайнятість об'єднує виробництво і споживання, а її структура показує характер їхніх взаємозв'язків.

Соціальна сутність зайнятості відображає потребу людини в самовираженні її як особистості, а також у задоволенні матеріальних і духовних потреб через дохід, який особа отримує за свою працю, і через це у нашому суспільстві великого поширення набуло таке явище як «подвійна зайнятість».

Подвійна зайнятість - невід'ємний елемент будь-якого ринку праці. Залежно від соціально-економічних умов у суспільстві вона може існувати в різних масштабах і мати різні причини. В Україні в час переходу до ринкової економіки та в наслідок антитерористичної ситуації склалося досить тривожне становище на ринку праці. Різке падіння обсягів виробництва, євроінтеграція, конверсійні процеси, вимушене переселення громадян з інших регіонів і ряд інших факторів погіршують ситуацію із зайнятістю населення, особливо студентів, жінок та пенсіонерів. І як наслідок - збільшення кількості безробітних в областях і регіонах країни.

Метою статті є висвітлення особливостей та причин такого явища, як «подвійна зайнятість» в сучасному суспільстві та його значення на ринку праці серед молоді, жінок та пенсіонерів.

Аналіз попередніх досліджень. Особливості зайнятості жінок є темою багатьох досліджень, Т.В. Зінкевич, Ш. Стічер Д. Парпарт, К. Брюстер, Р. Ріндфус, Ф. Біларі, Г.-П. Кьохлер та інші; феномен студента, да тих хто працює що працює досліджували у своїх публікаціях Січкаренко Г. Г., Малиш Л. О., Шафінська О. С., Олійник О., Сидоров М.

Результати теоретичного дослідження. У загальному розумінні подвійну зайнятість можна визначити як додаткову форму використання робочої сили працівника, вже залученого в суспільну діяльність [1].

Досить часто термін «подвійна зайнятість» співвідносять з терміном «вторинна зайнятість», які є однакові за своїм змістом. Сучасний економічний словник розкриває термін вторинна зайнятість як - зайнятість, що виникає додатково до основної роботи, робота за сумісництвом, не за основним місцем роботи [6].

Особливістю подвійної зайнятості студентської молоді є той факт, що первинною формою її зайнятості є навчання, що обумовлює віднесення цієї соціальної групи на ринку праці до категорії економічно неактивного населення [1].

Поєднання навчання з роботою дозволяє студентів забезпечувати себе матеріально, допомагати батькам, сприяє розвитку відповідальності, самостійності та креативності, з'являється можливість професійного росту. Однак є й мінуси: недостатній рівень знань через те, що залишається мало часу на навчання, велике навантаження, що шкодить здоров'ю [7].

Нещодавне загальнонаціональне соціологічне опитування 831 студента ВНЗ, яке проводилось компанією GfK Ukraine з 15 лютого по 6 березня 2016 р. на замовлення Аналітичного центру CEDOS за підтримки посольства Швеції, показало, що 63% студентів не суміщає навчання з роботою. Решта 37% працює під час навчання, з них 27% працює з частковою зайнятістю, а з повною – лише 4%. Хоча, можна припустити, що студенти, що постійно працюють, просто не потрапили до вибірки. Також серед респондентів є і такі, хто працював раніше, однак зараз не працює (6%) [3].

Тобто частина студентів у нашому суспільстві ставить перед собою інші цілі, а ніж навчання, молоді люди прагнуть не просто заробляти гроші, паралельно навчаючись (подвійна зайнятість), а й отримувати певні переваги в майбутньому, навички спілкування з роботодавцем, з колегами та ін.

Однією з вразливою групою суспільства є жінки – по-перше через специфіку жіночої робочої сили, пов'язаної з її психофізіологічними і соціально-демографічними характеристиками. По -друге - стан жінок на ринку праці, коли пропозиція жіночої робочої сили значно більше попиту, коли жінки становлять основну частку серед безробітних.

Щодо жінок часто використовується поняття "подвійна зайнятість". Вона означає зайнятість жінок у суспільному виробництві і в сімейно-побутовій сфері.

Можна виділити три варіанти зайнятості жінок.

1. Повна зайнятість у суспільному виробництві.
2. Неповна зайнятість у суспільному виробництві.
3. незайнятість у суспільному виробництві.

Кожен з трьох варіантів зайнятості жінок означає різне співвідношення між професійною і сімейно-побутовою сферою. Перший варіант передбачає пріоритетність "роботи", професійних обов'язків. Третій - пріоритетність "вдома", сімейно-побутових обов'язків. Другий варіант - це варіант найбільш ефективного поєднання двох сфер життєдіяльності, двох сфер зайнятості: "роботи" і "вдома".

Існує точка зору, що найкращим варіантом для жінок і суспільства в цілому буде їх незайнятість у суспільному виробництві. При обґрунтуванні такого підходу виділяються три напрямки: "патріархальне", "економічне" і "демографічний".

Суть "патріархального" в тому, що існує природний поділ функцій: жінці призначено бути матір'ю, берегинею вогнища, а чоловік повинен бути суспільно і економічно активним, забезпечувати сім'ю.

Згідно "економічному" напрямку, ефективність праці жінок на виробництві невисока через часті перерви в роботі, більш низької кваліфікації. Тому всіх жінок необхідно вивільнити заради ефективності виробництва.

Третій напрям, "демографічний", відстежує взаємозв'язок зайнятості жінок з відтворенням населення: зниження народжуваності може призвести до депопуляції, а народжуваність обернено пропорційна рівню зайнятості жінок у суспільному виробництві [2].

Виходячи з накопиченого матеріалу соціологічних досліджень та власних спостережень, можна сказати про те, що участь жінок у суспільному виробництві не означає їх відмови мати дітей. Дані численних досліджень показують, що, вибираючи між професійною діяльністю й дітьми, більшість жінок воліє мати й те, і інше. З огляду на це, а також беручи до уваги досвід розвинутих країн заходу щодо впровадження режиму неповної зайнятості в організацію суспільного виробництва, заходи, спрямовані на забезпечення жінці можливості поєднати виховання дітей із професійною діяльністю, можуть мати більш істотний позитивний вплив на зростання народжуваності, ніж заходи, спрямовані на підвищення добробуту родин [4].

У багатьох розвинених країнах зменшується частка працюючих пенсіонерів. Деякою мірою це можна пояснити змінами в законодавстві про соціальне забезпечення та соціальний захист, згідно з яким збільшились розміри пенсій, що дало змогу пенсіонерам мати більше часу на відпочинок або й зовсім відмовитись від роботи. Протилежне спостерігається в менш розвинених або нерозвинених країнах, де ми

можемо спостерігати таке явище як «подвійна зайнятість» у пенсіонерів, де вони повинні співсталати свою професійно діяльність з виходом на пенсію та отриманням пенсії, але вони мусять працювати навіть за невисоку заробітну плату, щоб забезпечити свою життєдіяльність та задовольнити свої базові потреби [5].

Це є серйозною соціальною проблемою, оскільки безпосередньо пов'язана із забезпеченням якості тієї професійної діяльності яку вони виконують, через певні психофізіологічні та соціальні фактори та не конкурентоспроможності на ринку праці .

Висновки. Отже проаналізувавши все вище зазначене можна зробити висновок, що в останні роки в нашій країні спостерігається картина до збільшення обсягів подвійної зайнятості в студентів денної форми навчання, серед жінок та пенсіонерів, яка разом з явними плюсами, що пов'язані з швидкою адаптацією до трудових процесів на ринку праці, збільшенням матеріальних доходів, покращення життя має цілу низку загроз.

Таким чином, соціально-економічні особливості зайнятості студентів, жінок, пенсіонерів та складна демографічна ситуація в нашій країні вимагають активних змін, адже зміни це єдина константа в нашому турбулентному світі. Тому для покращення ситуації потрібно створення та впровадження державою спеціальних реформ та механізмів регулювання зайнятості таких верств населення. Стандарти регулювання зайнятості повинні відповідати наступним основним вимогам: 1) направленість на конкретні групи населення, а в нашому випадку на жінок, студентів та пенсіонерів.; 2) скоординувати інтереси працівника, роботодавця та держави; 3) враховувати ті особливості і можливості які мають такі групи населення.

Список використаних джерел

1. Гринькевич о. С. Вторинна зайнятість студентської молоді в Україні в контексті аналізу її освітньо-професійних цінностей [електронний ресурс] / о. С. Гринькевич // науковий вісник Херсонського державного університету. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://ej.kherson.ua/journal/economic_19/2/33.pdf.
2. Зінкевич Т. В. Зайнятість жінок: питання теорії та практики [Електронний ресурс] / Т. В. Зінкевич – Режим доступу до ресурсу: http://reflist.su/besplatno/referat_qcvfvc/.
3. Малиш Л. О. Робота під час навчання: основні характеристики та вплив на подальший статус на ринку праці [Електронний ресурс] / Л. О. Малиш. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/7795/Malysh_Robota_pid_chas_navchannia.pdf.
4. Мокрецов С. Є. Вплив участі жінок у сіспільному виробництві на їх репродуктивну поведінку [Електронний ресурс] / С. Є. Мокрецов // Електронне наукове фахове видання "Державне управління: удосконалення та розвиток". – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=468>.
5. Петюх В. М. Підтвердження практикою висновків класичної теорії пропозиції робочого часу [Електронний ресурс] / В. М. Петюх // Ринок праці: навч. посібник. – 1991. – Режим доступу до ресурсу: <http://buklib.net/books/30575/>.
6. Словник економічних термінів [Електронний ресурс] // ekonomiks.net.ua – Режим доступу до ресурсу: <http://www.economiks.net.ua/%D0%92%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D0%BD%D0%BD%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%D0%B9%D0%BD%D1%8F%D1%82%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/>.
7. Шафінська О. С. Соціально-педагогічні проблеми трудової зайнятості студентів денної форми навчання [Електронний ресурс] / О. С. Шафінська // Житомирський державний університет імені Івана Франка – Режим доступу до ресурсу: <http://intkonf.org/shafinska-os-sotsialno-pedagogichni-problemi-trudovoyi-zaynyatosti-studentiv-dennyoi-formi-navchannya/>

Балика Б.Б., студент гр. СР-151,
Лєскова Л.Ф., ст.викл. каф.соц. роб

Чернігівський національний технологічний університет (м.Чернігів, Україна)

ФРІЛАНС ЯК РОБОТА МАЙБУТНЬОГО ЧИ БОЯЗНЬ КОНКУРЕНЦІЇ НА РИНКУ ПРАЦІ?

Термін «фріланс» за останні десять років досить є популярним і є на слуху у більшості користувачів мережею Інтернет. Слово «фріланс» походить від англійського freelance (вільний спис). Звичайно, вільних списоносців - найманців зараз вже немає, і фрілансерами називають людей, які вважають вільну форму організації трудового процесу та відносин привабливою і займаються роботою в той час, коли їм зручно, роблячи ту роботу, яка їм подобається. «Фріланс (freelance) – це робота, зміст якої полягає в тому, що деяка особа або фірма для виконання певної задачі наймає собі людину, котра може знаходитися в іншому місті або навіть в іншій країні»[4]. В країнах Західної Європи та США фріланс – вільна зайнятість, переважно віддалена поза штатом організації. У своїх наукових роботах Д.О. Стребков дає наступне визначення: «Фріланс – це форма самостійної зайнятості» [3]. На професійних іноземних сайтах можна зустріти таке тлумачення цього поняття: «Фріланс – це робота на контрактній основі для різних компаній, на відміну від роботи в якості співробітника для однієї компанії»[7]. Самі фрілансери у професійних товариствах сутність поняття фрілансу вбачають у наступному: це віддалена робота, при якій не потрібна присутність працівника на робочому місці[6].

Більшість, хто чує ці слова, відразу ж цікавляться цим і вважають, що такий вид заробітку є для них дуже легким і, адже ти можеш працювати коли тобі зручно, займатись тим що тобі подобається, але не все

так просто як здається на перший погляд. Як і будь-яке заняття, фріланс має свої особливості, переваги і недоліки. До переваг роботи фрілансера можна віднести:

- повна свобода, яка є духом фрілансу. Всі інші пункти випливають з неї: планування власного робочого часу і часу відпочинку, самоорганізація і т.д.

- можливість займатися виконанням фріланс-робіт на основному робочому місці, якщо ви вирішили спробувати поєднану форму праці.

- всі зароблені гроші не потрібно ні з ким ділити.

- швидке зростання портфоліо, що важливо майже для всіх професій.

- створення опального співвідношення між сім'єю і роботою

Проблемами (недоліками) в діяльності фрілансера можна назвати наступні:

1. Нестабільність прибутків;

2. Відсутність соціального пакету;

3. Не завжди є підходящі пропозиції;

4. Не завжди є гарантії щодо отримання оплати за виконану роботу;

Сьогодні дистанційна робота активно поширюється в Україні. Саме тому, з'явилися пропозиції щодо легалізації так званої «дистанційної роботи», фрілансу, зокрема і роботи в мережі Інтернет.

Сьогодні фрілансери - це незалежні висококваліфіковані працівники, які не перебувають у штаті організації, а самостійно надають послуги замовникам завдяки використанню інформаційно-комунікативних технологій без укладання трудового договору. [2, с. 376].

Однією із головних переваг цієї неформальної зайнятості є те, що фрілансери беруть таку роботу, яка їх задовольняє, беруть такі замовлення, які їх влаштовують і є для них цікавими. Поширеною є справедлива думка, що фріланс – це вибір і прерогатива нового покоління – молоді. З одного боку, молодим людям без досвіду роботи важко знайти традиційне робоче місце, яке, до того, ще й задовольняло б їх. З іншого боку, свобода і незалежність, яку дає дистанційна зайнятість, теж більше імponує молоді. Більшість фрілансерів у світі люди віком до 35 років. Середній вік фрілансера в Україні – 26 років [1].

Якщо приймати до уваги лише їх сферу діяльності, то в більшості - це представники творчих професій: дизайнери, фотографи, художники, програмісти, журналісти, люди, що працюють в шоу-бізнесі. До вільних художників також належать економісти, юристи, представники туристичного бізнесу. В Англії є навіть політики – фрілансери ті, що не належать ні до якої партії. Можна сказати, що фріланс в наші дні відкритий для всіх. З точки зору психології це є пояснимо: люди творчі тяжко вписуються в жорсткі рамки вітчизняних і тим більше західних компаній. Приходить на роботу на дев'яту без запізнь, дотримуватися дресс-коду - явно не для них. До того ж настрій може змінюватися. Знервований тон начальника може запросто злякати. Куди приємно творити не в офісі під пильним оком керівника, а вдома в комфортних умовах, де ніхто не перевірятиме, вчасно ти повернувся з обідньої перерви чи ні.

Фріланс ідеально підходить творчим людям, в яких бувають як енергетичні сплески, коли людина може працювати і творити добами, так і кризи. Крім того, фріланс - це прекрасна можливість для тих, хто знаходиться в декретній відпустці або просто веде активне життя і тому потребує вільного графіка

Якими ж якостями повинен володіти фрілансер, аби досягти успіху? Звичайно, він має бути обов'язковим і пунктуальним, навіть більшою мірою, ніж постійний співробітник, оскільки до нього пред'являють більш строгі вимоги. Потрібно уміти розраховувати свій час, сили і гроші, тобто бути хорошим менеджером. У працьовитості необхідно перевершити офісного працівника. Фрілансер сам собі пан. Він нікому не підкоряється, над ним немає начальника, заставляти і підганяти його нікому, тому йому потрібна жорстка самодисципліна. Не менш важливі комунікабельність, вміння спілкуватися з людьми, знаходити із співрозмовником спільну мову, адже кількість роботи прямо пропорційна числу потенційних працедавців, яким він зуміє сподобатися. Слід швидко реагувати на ситуацію, щоб не пропустити потрібну інформацію і не втратити замовлення.

Отже, держава має бути зацікавлена у створенні умов для розвитку фрілансу, оскільки саме фрілансери створюють нові товари та надають важливі послуги, використовуючи інформаційно-комунікаційні технології, а розвиток фрілансу як повноцінної форми підприємництва позитивно впливає на валовий національний продукт (ВВП) України, знижує рівень безробіття та приносить дохід у бюджет.

Таким чином, на основі вищевикладеного, можна відзначити, що фріланс або віддалена робота в Україні – це нова модель відносин між роботодавцем та спеціалістом, яка за багатьма показниками випереджає класичну. Все більше молодих спеціалістів не бачать себе у межах певної організаційної структури, а хочуть працювати на себе. Важливим є і той факт, що після закінчення ВНЗ, у молодих фахівців не завжди знаходиться місце за своєю спеціальністю, цей фактор є досить суттєвим. Діяльність фрілансерів спрямована на кінцевий результат, а не на відпрацювання необхідної кількості годин в офісі, що робить їх більш конкурентоспроможними, порівняно з іншими. Але, слід усвідомлювати і той факт, що фріланс – це вільний політ, де ти маєш можливість самостійно приймати всі рішення і в той же час повинен щоденно випробовувати себе на міцність і боротися із живою конкуренцією, вирішуючи проблему заробітку. Можливий компроміс – сполучення фріланса із постійною офіційною роботою, що дозволяє

використовувати переваги обох видів зайнятості. Завжди добре, коли у вас є запасний варіант роботи, який приносить непоганий дохід.

Список використаних джерел

1. Кулеш С. Статистика по рынку фриланса в регионах Украины [инфографика] [Электронный ресурс]. –Режим доступа: http://itc.ua/news/statistika-po-ryinku-frilansa-v-regionah-ukrainyi-infografika/?utm_source=feedburner&utm_medium=feed&utm_campaign=Feed%3A%20itc-ua%20%28ITC.ua%29.
2. Кузьмін О.С. Фріланс та загальна характеристика фрілансера / О.С. Кузьмін, Н.Ю. Солярчук // Науковий вісник НЛТУ України. НУ “Львівська політехніка, 2012. –Вип. 22.7. –С. 375–380.
3. Стребков Д.О., Шевчук А.В. Фрилансеры в информационной экономике: как россияне осваивают новые формы организации труда и занятости (по результатам Первой всероссийской переписи фрилансеров): препринт WP4/2009/02. М., 2009. С. 7.
4. Фрілансер. URL: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Фрілансер>.
5. Freelance. URL: <http://www.businessdictionary.com/definition/freelance.html>.
6. Что такое фриланс. URL: <https://w.freelance.ru/users/serya>.
7. Лескова Л.Ф. Фріланс та його перспективи на українському ринку праці.

Біжовець Ю.С., студентка V курсу, МСРп – 171,

Коленіченко Т.І., к.пед.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СИСТЕМІ ОСВІТИ ДОРОСЛИХ

Успішна інтеграція в європейський простір для України можлива лише за умов проведення ряду реформ, в тому числі і в освітньому просторі. Збільшення інвестицій у людський капітал та удосконалення рівня знань і умінь громадян, сприятимуть адаптації особистості до кардинальних змін, що відбуваються в світовій економіці і які пов'язані із глобалізацією ринків, швидкими темпами розвитку технологій та світовою конкуренцією.

В даному процесі важливості набуває концепція освіти впродовж життя, неформальної освіти та її складових. Необхідність пристосування до процесів глобалізації та інформатизації вимагає від особистості постійного розвитку знань, а вимоги сучасного ринку праці – удосконалення набутих компетентностей та компетенцій. Все частіше людина не може ефективно інтегрувати знання, отримані у процесі формального навчання, так як обсяг сучасної інформації настільки великий, що ці знання носять фрагментарний характер, не набуваючи особистісної значущості. Тому, неформальна освіта стає джерелом поповнення необхідних знань та формою адаптації до сучасних інтеграційних процесів, так як є більш вмотивованою та усвідомленою, відкриваючи нові можливості для самореалізації особистості в будь-якому віці [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз досліджень останніх років свідчить про зростання інтересу до даної проблеми. Питанням освіти впродовж життя приділяли увагу багато науковців: В.П. Андрущенко, І.А. Зязюн, В.А. Гошовська, Н.Б. Ларіна, С.Д. Максименко. Питання освіти і навчання дорослої людини вивчали у своїх публікаціях відомі українські дослідники, серед яких: Т. Коленіченко, В. Огнев'юк, В. Олійник, О. Сухомлинська О, Аніщенко, С. Гончаренко, В. Кремень, Л. Лук'янова, Н. Ничкало, та ін. Особливості діяльності державних та недержавних організацій у процесі підтримки людей похилого віку в Україні досліджувала Т.І. Коленіченко [3]. Аналіз наукових джерел засвідчує посилену уваги науковців до проблем розвитку системи освіти дорослих, а також роль громадських організацій в її функціонуванні та розвитку.

Мета дослідження – визначити завдання та роль громадських організацій в системі освіти дорослих.

Відповідно до поставленої мети, нами визначено **завдання дослідження:**

- проаналізувати генезис поняття «освіта дорослих» в контексті ролі громадських організацій в освіті дорослих;

- визначити завдання та роль громадських організацій в системі освіти дорослих.

Виклад основного матеріалу дослідження. В останні роки помітно зростає інтерес дослідників до інноваційного типу освіти. Це пов'язано з проблемами освіти, соціалізації, соціальної адаптації та соціального розвитку людини в різних типах освітньо-виховних установ і освітніх систем, серед яких провідна роль належить системі додаткової та неформальної освіти [5].

Найпоширенішим трактуванням поняття «освіта дорослих» є розгляд її як будь-якої освітньої діяльності дорослої людини незалежно від змісту, професійної спрямованості, термінів і форм навчання, ступеня інституціалізації. Єдиним критерієм є вік людини [4].

Основний метою системи освіти дорослих, як зазначає В. І. Перемог, є надання соціально-освітньої допомоги особистості в адаптації до нових умов існування, у визначенні його участі у виробничій,

соціальної та культурного життя суспільства, у виробленні соціального імунітету, адекватної поведінки в екстремальних умовах [8].

Зважаючи на вищезазначене, варто відмітити, що організація неперервної (і післядипломної) освіти дорослих має свої особливості, які випливають із загальної характеристики тих, хто навчається. Необхідно зважати на той факт, що провідну роль у процесі навчання дорослих відіграють їхні потреби, мотиви і професійні проблеми. Дорослі люди прагнуть до самостійності, самореалізації, самоуправління в усіх сферах життя, володіють досвідом, який необхідно використовувати у процесі їхнього навчання. Однак дорослі мають багато обмежень (соціальні, часові, фінансові, професійні), а також ряд психологічних бар'єрів: стереотипи, установки, побоювання, що перешкоджають процесу навчання, і які необхідно враховувати при його організації [1].

На сьогодні існують загальні вимоги до освіти дорослих, а саме:

- забезпечення процесу неперервної та інтенсивної професійної освіти та розвитку всіх членів суспільства;

- втілення компетентнісного підходу до освіти дорослих;
- співвіднесення освіти з основною діяльністю;
- надання можливості вирішення професійних проблем у процесі навчання;
- забезпечення максимальних результатів при мінімальних затратах ресурсів;
- забезпечення психологічного комфорту [1].

Головним завданням освіти дорослих в сучасних умовах стає створення необхідних умов для навчання людини, що є засобом реалізації її життєвих цілей з огляду на суспільні умови і завдання. Якщо раніше основною метою освіти була підготовка молодої людини до виробничого життя, то тепер вона покликана забезпечити різнобічну підготовку індивіда до життя у всіх його проявах, у тому числі розвинути критичне осмислення власного "я" та навколишньої дійсності, а також здатність адаптуватися до змін навколишнього світу [6]. Тобто, нині метою громадських організацій в системі освіти дорослих є становлення та розвиток системи освіти дорослих в Україні, формування суспільства, що навчається впродовж усього життя.

Узагальнивши діяльність громадських організацій в системі освіти дорослих можна виокремити такі завдання:

1. Участь у формуванні політики освіти дорослих і політики навчання впродовж усього життя в Україні, в тому числі у розробці проектів законодавчих актів.
2. Участь у розробці проектів державних концепцій, стратегій розвитку освіти дорослих в Україні та їхньої реалізації.
3. Сприяння розвитку потенціалу громадян і їхньої діяльності на території країни, розширенню можливостей їхнього професійного розвитку.
4. Надання консультативної та методичної допомоги в питаннях освіти дорослих, а також іншим організаціям та установам.
5. Сприяння зміцненню і вдосконаленню підготовки висококваліфікованих фахівців для системи освіти дорослих.
6. Створення баз даних про освіту дорослих і розповсюдження цієї інформації в Україні та в інших країнах.
7. Проведення національних регіональних, міжрегіональних та міжнародних конгресів, конференцій, симпозіумів, семінарів, круглих столів, виставок, ярмарок та інших заходів з питань освіти дорослих.
8. Здійснення науково-дослідної та інформаційно-просвітницької діяльності в системі освіти дорослих.
9. Налагодження співпраці з міжнародними урядовими і неурядовими організаціями, освітніми установами в сфері освіти дорослих інших країн, у тому числі здійснення спільних міжнародних проектів і програм [2].

Аналіз наукових робіт дозволяє зробити висновок про те, що враховуючи євроінтеграцію, глобалізаційні процеси, швидкий інформаційний та науково-технічний прогрес дедалі зростає інтерес до освітніх послуг, серед дорослого населення. Сьогодні перед системою освіти постає завдання підготувати майбутніх спеціалістів, які б здійснили якісно нові зміни в державі. Саме освіта дорослих є тим потужним і дієвим механізмом, який здатний створити гарантований, результативний, економічний, соціальний і своєчасний перехід соціуму на новий рівень розвитку.

Наразі досить важливе значення для системи освіти дорослих має залучення громадськості, а саме громадські організації, щоб створити в державі інноваційну державно-громадську систему управління, покликану розв'язувати стратегічні завдання підвищення життєвого рівня населення на основі принципово нових методологічних підходів.

Список використаних джерел

1. Вишньова В. П. Освіта дорослих як складова неперервної освіти [Електронний ресурс] / В. П. Вишньова, Т. В. Раціна // ДВНЗ «Національний гірничий університет» – Режим доступу до ресурсу: http://confcontact.com/2013_04_11/9_Vyshnyova.htm.
2. Громадська спілка «Українська асоціація освіти дорослих» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: 07.11.2017. https://www.facebook.com/union.uaea/about/?ref=page_internal
3. Коленіченко Т.І. Особливості діяльності державних та недержавних організацій у процесі підтримки людей похилого віку в Україні / Коленіченко Т.І., Душенко М.В. // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія [Текст]. – Чернівці : ЧНТУ, 2016. – № 2(8). – С.55-64
4. Лещенко І.Т. Освіта дорослих як феномен неперервної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gisap.eu/ru/node/1380>
5. Мартинець Л. А. Освіта дорослих: форми та зміст [Електронний ресурс] / Л. А. Мартинець // Освіта та розвиток обдарованої особистості. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Otros_2015_6_5.pdf.
6. Сисоева С. О. Нариси з історії розвитку педагогічної думки : [навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл.] / С. Сисоева, І. Соколова. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 308 с.
7. Скорик Т. В. Освіта впродовж життя в контексті євроінтеграційних процесів [Електронний ресурс] / Т. В. Скорик // ВІСНИК №135. Серія : ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=2555.
8. Специфіка освіти дорослих [Електронний ресурс] // stud.com.ua. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: http://stud.com.ua/57100/pedagogika/spetsifika_osviti_doroslih.

Бойченко С.Г., к.і.н., доцент,

Біла Д.А., магістрант

Чернігівській національній технологічній університет (м. Чернівці, Україна)

ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ВНЗ

Складні соціально-економічні умови, що існують на сьогодні в Україні, супроводжуються постійними змінами. Через це люди, особливо молоді, одразу не можуть адаптуватися до тих змін, які відбуваються у їхньому житті, і відповідно трансформувати власну свідомість. Як наслідок, виникнення стресових ситуацій, що негативно впливають на стан здоров'я молоді.

Поняття «стрес» остаточно увійшло у життя наших сучасників і стало настільки розповсюдженим, що складається враження, що люди добре розуміються у ньому. Саме про це писав відомий канадський вчений, основоположник теорії стресу Ганс Сельє: «Кожна людина відчувала його, усі говорять про нього, але практично ніхто не бере на себе відповідальність з'ясувати, що ж таке стрес» [3, с.20].

Вивченням стресу як соціального феномену займалася зарубіжні та вітчизняні вчені. Серед початківців: Уолтер Кеннон, який уперше описав реакцію на стрес, та Ганс Сельє – автор концепції адаптаційного синдрому. Проводячи експерименти з тваринами, російський вчений-фізіолог І. П. Павлов розкрив природу людських стресів. У межах психосоціального підходу стрес досліджували Р. Грін та Б. Вілсон. Наслідки стресу, викликані виробничою діяльністю, висвітлили у своїх працях Дж. Гілтон, С. Палмер і Т. Пікеринг.

У вітчизняній психології В. А. Ганзен та В. М. М'ясищев поняття «стрес» пов'язували з поняттям «напруження». Стрес як процес, що призводить до психічних відхилень, розглядали Л. М. Аболін та Т. І. Аболіна. Виникнення стресу у контексті емоцій вивчали Г. Г. Аракелов, Г. І. Кассиль та О. І. Медведев. Психологічні особливості людини в стресових ситуаціях досліджували В. А. Бодров, А. М. Вейн та Л. В. Куликов. Феномен стресу в міжособистісних стосунках людей охарактеризували Е. С. Бодрова, Л. А. Китаєв-Смик. Особливості переживання стресів людиною в екстремальних умовах визначили Ю. А. Баранов, А. П. Мухін і С. В. Чермянін.

Незважаючи на багатоаспектні дослідження стресу як соціального феномену, недостатньо вивчено фактори, що впливають на появу стресу у студентів першого курсу ВНЗ, та як наслідок, особливостей надання соціально-психологічної допомоги у подоланні стресогенних ситуацій. Відтак, актуальність нашого дослідження зумовлена необхідністю вивчення стресу як невід'ємної частини життя студентів першого курсу, підвищення стресостійкості яких сприятиме ефективній адаптації та подальшому успішному навчанню у ВНЗ.

Мета дослідження – вивчення стресу та особливостей соціально-психологічної допомоги у подоланні стресогенних ситуацій студентами першого курсу.

Досягненню поставленої мети передбачалося розв'язання наступних завдань:

- 1) проаналізувати наукову та методичну літературу з проблематики;
- 2) схарактеризувати стрес як соціальний феномен;
- 3) визначити фактори, що впливають на появу стресу в житті студента першого курсу;
- 4) провести емпіричне дослідження з реагування на стрес першокурсників;

5) розробити програму тренінгу та рекомендацій у підвищенні стресостійкості студентів.

Дослідження проводилось на базі Чернігівського національного технологічного університету. Основну експериментальну групу склали 60 студентів першого курсу, які навчаються на факультеті соціальних технологій, оздоровлення та реабілітації.

У дослідженні використано як загальнонаукові, так а спеціальні методи дослідження. Серед методів емпіричного характеру: тестування та наукове спостереження, які застосовувалися для первинного збору психологічної інформації про досліджуваних. А також використано методики: «Методика багатофакторного дослідження особистості Р. Кеттелла», «Методика визначення нервово-психічної стійкості, ризику дезадаптації в стресі «Прогноз» (С. М. Кірова.), «Методика «Ways of coping questionnaire» С. Фолкман і Р. С. Лазарус, «Опитувальник відношення до екзаменів, контрольних та перевірочних робіт» (В. Н. Карандашев, М. С. Лебедев, Ч. Спілбергер).

Студенти першого курсу до вступу в університет проживали в різних населених пунктах, навчалися в різних загальноосвітніх закладах, а отже, мають різний рівень підготовки, досвід навчання, світогляд, формування взаємовідносин у колективі та шляхи подолання труднощів. Після вступу до ВНЗ, студенти опинилися у нових соціальних і психофізіологічних умовах, адаптація до яких вимагає від них значного часу і напруження всіх систем та органів їх організму.

Навчальна діяльність у новому освітньому закладі вимагає від першокурсників великих інтелектуальних, емоційних і фізичних зусиль, емоційної стійкості, психологічної врівноваженості. Адже студенти вимушені жити далеко від сім'ї, у гуртожитку або винаймати квартиру. Стресу сприяє також й висока емоційна напруженість через академічну завантаженість, труднощі в навчанні, тривогу та страх під час іспитів, вимоги батьків стосовно успішності, недосипання та неправильне харчування.

Проведене емпіричне дослідження з реагування на стрес студентами-першокурсниками дозволяє зробити наступні висновки:

1. Стрес являє собою стан надмірно сильного і тривалого психологічного напруження, яке виникає в організмі людини, коли її нервова система отримує емоційне перевантаження.

2. З терміном «стрес» пов'язане й поняття «стресостійкість». Стресостійкість – це загальна якість особистості, яка характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, який необхідний для організації нових умов, в яких даний стресор не буде загрозливим. Стресостійкість забезпечує високу ефективність діяльності і зберігає здоров'я молодої людини. В ситуаціях можливого виникнення стресу повинні бути визначені додаткові шляхи виходу з стресових ситуацій. Стресостійкість забезпечуватиме високу ефективність діяльності й сприятиме збереженню здоров'я людини, якщо вона буде креативно мислити у вирішенні своїх проблем.

3. Особливо підвладні стресовим ситуаціям студенти першого курсу. Це пов'язано з тим, що вони стикаються з новими освітніми, побутовими та соціальними проблемами, що виникають під час навчання у ВНЗ.

4. Юнаки та дівчата, які мають високий рівень емоційної напруги, стурбованості, тривожності й низький рівень нервово-психічної стійкості дуже відповідальні та мають високі показники у навчанні. Для них характерно багато позитивних якостей: відповідальність, працелюбність, безкорисливість, повага до старших та ін. На таких студентів можна цілком покладатися, вони не підводять друзів, колектив, ставлять перед собою мету і роблять усе, щоб її досягти. Але, на жаль, ця категорія студентів, більш ніж інші, схильна до стресових ситуацій.

5. Для підвищення стресостійкості студентів-першокурсників запропоновано два психологічні тренінги. Перший – «Стресостійкість. Профілактика краудінг–стресу», що використовується соціальними працівниками, психологами, педагогами в груповій корекційній роботі з підлітками та студентами. Результати психологічного тренінгу:

- 1) підвищення стресостійкості студентів, які проживають в гуртожитку;
- 2) отримання знань та розвиток навичок для опору краудінг-стресу в мікросередовищі гуртожитку;
- 3) розкриття прихованих можливостей;
- 4) контролювання свого фізичного та емоційного стану.

Другий – це «Тренінг з підвищення стресостійкості студентів». Результати тренінгу:

- 1) отримання чіткого уявлення про закономірності виникнення й розвитку стресу, про способи управління ним;
- 2) опанування різноманітними техніками оцінки рівня стресу в поточній або прогнозованій ситуації;
- 3) зниження рівня стресу в поточній життєвій ситуації;
- 4) освоєння методів розробки своєї індивідуальної програми підвищення стресостійкості;
- 5) підвищення стресостійкості до рівня, що дозволяє успішно застосовувати отримані знання на практиці.

Для подальшого успішного навчання в університеті для студентів-першокурсників розроблено практичні рекомендації з подолання стресових ситуацій. Для запобігання та зменшення впливу стресу

студентам рекомендовано: розробити систему пріоритетів у своєму навчанні; навчитися говорити «ні» після досягнення «межі», коли неможливо взяти на себе більше роботи; налагодити ефективні й надійні відносини з викладачами; не погоджуватись з кимось, хто починає виставляти суперечливі вимоги; грамотно розподілити розумові та фізичні навантаження; дотримуватись правильного харчування; по можливості займатись громадською діяльністю; намагатися мати повноцінний сон; дотримуватись здорового способу життя; планувати час для відпочинку.

Список використаних джерел

1. Базілевський А. Г. Психофізіологічні функції студентів різних факультетів і вузів у процесі пристосування до навчальної діяльності / А. Г. Базілевський, І. Д. Глазирін / Фізіологічний журнал. – 2006. – Т. 52. – №2. – 99 с.
2. Галецька І. І. Психологія. Здоров'я: теорія і практика / І. Галецька, Т. Сосносський. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – 338 с.
3. Сельє Г. Стресс без дистреса / Г. Сельє. – М. : Прогресс, 1979. – 125 с.
4. Шеремет О. Вийдемо зі стресу разом. Соціально-психологічний тренінг / О. Шеремет // Психолог. – 2007. – № 23-24. – 66 с.
5. Цигульська Т. Ф. Загальна та прикладна психологія / Т. Ф. Цигульська. – К., 2000. – 237 с.

Бондаренко М.С., студентка гр. СР-162
Науковий керівник – Мекшун А.Д., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

КОНЦЕПЦІЯ УНІВЕРСАЛЬНОГО ДИЗАЙНУ – ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Наразі Україна хоч і стала на шлях європейської інтеграції, ратифікувала низку міжнародних правових актів, але все одно перебуває на початковому етапі розуміння і застосування універсальних підходів у сферах розвитку суспільства. Законодавство України, яке врегульовує проблеми соціальної та архітектурної безбар'єрності, здебільшого не виконується, а упереджене ставлення до осіб з інвалідністю змінюється повільно.

За даними Міністерства соціальної політики України, станом на 1 травня 2017, кількість населення становить 42,5 млн осіб, з яких 2,6 млн це люди з інвалідністю. Серед маломобільного населення 2 млн дітей дошкільного віку, 28% населення становлять пенсіонери, понад 400 тис. вагітних жінок, близько 400 тис. людей з тимчасовими проблемами зі здоров'ям. Чи не кожен із нас має «маломобільного» знайомого, це може бути родич, друг, сусід, відтак проблема доступності і впровадження концепції універсального дизайну в суспільстві стосується кожного з нас [1].

На сьогоднішній день існує думка, що через політичні та соціально-економічні проблеми немає нагальної проблеми у впровадженні концепції універсального дизайну. Та через збройну агресію Російської Федерації на сході України, кількість маломобільного населення різко зростає. Серед людей, які набули проблем зі здоров'ям через воєнні дії, більшість працездатного віку. Вони бажать продовжити працювати та мають активну життєву позицію. Проте в Україні, на жаль, не існує умов для їх соціальної інтеграції в соціум. Саме тому необхідно приділити достатню увагу впровадженню універсального дизайну.

Метою статті є розкриття сутності та принципів універсального дизайну, проаналізувати проблеми та перспективи впровадження їх в Україні.

Результати теоретичного дослідження. Найважливіший вплив на розвиток безбар'єрного дизайну спричинили зміни у трактуванні проблем інвалідності не як причин певних фізичних та психічних порушень людини, а як акцентуванні на соціальному потенціалі її можливостей, на заваді реалізації яких стають певні перешкоди. Це спричинило появу нового підходу до філософії дизайну, який від самого початку процесу проектування враховував би потреби всіх користувачів. Цей підхід з часом набув міжнародного визнання і закріпився як концепція «універсального дизайну» [1]. Конвенція ООН про права інвалідів дає визначення універсального дизайну як дизайн предметів, оточення, програм та послуг, покликаний зробити їх максимально придатними до користування усіма людьми без необхідності у адаптації або спеціального дизайну [2]. Термін «універсальний дизайн» увійшов до багатьох міжнародних документів: «Конвенції ООН про права людей з інвалідністю», «Міжнародна класифікація функціонування, інвалідності та здоров'я» ВООЗ, Рекомендації та Резолюції Комітету міністрів Ради Європи та багато інших.

Даний термін запровадив архітектор Рон Мейс, який добре знав як важливо створити зручне і безпечне середовище для всіх, бо все своє життя провів на візку [1].

Існує хибне розуміння стосовно універсального дизайну про те, що він є корисним лише для деяких членів суспільства (людей похилого віку, та людей з інвалідністю). Він навпаки спрямований на

задоволення потреб кожного громадянина через просування доступних товарів, послуг та умов оточуючого середовища.

Рон Мейс у 1997 році в Університеті Північної Кароліни в США очолив групу осіб, яка розробила сім принципів універсального дизайну які використовуються і нині:

1) рівність та доступність використання (надання однакових засобів для всіх користувачів: для уникнення відособлення окремих груп населення);

2) гнучкість використання (дизайн має забезпечити наявність широкого переліку індивідуальних налаштувань та можливостей з врахуванням потреб користувачів);

3) просте та зручне використання (дизайн має забезпечувати простоту та інтуїтивність використання незалежно від досвіду, освіти, мовного рівня та віку користувачів);

4) сприйняття інформації, незважаючи на сенсорні можливості користувачів (дизайн має сприяти ефективному донесенню всієї необхідної інформації користувачу, незалежно від зовнішніх умов або можливостей сприйняття користувача);

5) припустимість помилок (дизайн повинен звести до мінімуму можливість виникнення ризиків та шкідливих наслідків випадкових або ненавмисних дій користувачів);

6) низький рівень фізичних зусиль (дизайн розраховано на затрату незначних фізичних ресурсів користувачів, на мінімальний рівень стомлюваності);

7) наявність необхідного розміру і простору (наявність необхідного розміру і простору при підході, під'їзді та різноманітних діях, незважаючи на фізичні розміри, стан та ступінь мобільності користувача) [1].

Планомірне вирішення проблеми інтеграції маломобільного населення в Україні має проходити у декілька етапів. Це адаптація помешкань, об'єктів соціальної інфраструктури (кінотеатри, магазини, поліклініки), об'єктів освіти, зовнішнього середовища, тобто вулиць, пішохідних переходів тощо. Це в однаковій мірі стосується як будівництва нових об'єктів, так і адаптації вже існуючих.

На даний час найбільш слабкою і відсталою ланкою залишається діяльність, безпосередньо пов'язана з роботою архітекторів, проєктувальників, сферою управління, розвитком міст та інших населених пунктів, міською інфраструктурою, благоустроєм і обладнанням міського простору, плануванням і обладнанням будинків і споруд, інформаційних і орієнтувальних просторів [3].

Наразі в нашій країні є досвід впровадження універсального дизайну. Так, наприклад в Міжнародного аеропорту Бориспіль, термінал "Д" відповідає всім принципам універсального дизайну.

Західний реабілітаційно-спортивний центр у селі Яворів на Львівщині. Там продумано все до дрібниць, від безперешкодних широких коридорів/кімнат/проїздів та зручних туалетних кімнат, до дублювання підписів шрифтом Брайля й дзвінка-лампи для тих, хто не чує.

У Львові курсує трамвай «Електрон», який повністю облаштований для людей з обмеженими можливостями. У багатьох містах України з'явився міський транспорт який адаптований для маломобільних осіб.

Висновки. Звісно процеси соціальної інтеграції людей з функціональними обмеженнями повинні проходити більш конструктивного та прогресивного, що залежить від багатьох складових, таких як: соціально-економічна політика уряду, та активна участь територіальних громад.

Сучасні стратегії планування архітектурного середовища повинні бути орієнтовані на користувача і ґрунтуються на підході спрямованому на задоволення потреб всіх людей з урахуванням можливих змін їх здібностей протягом життя. При цьому повинен бути витриманий такий порядок пріоритетів: доступність, безпека, інформативність, зручність.

Список використаних джерел

1. Азін В.О. Доступність та універсальний дизайн: навчально-методичний посібник / Азін В.О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naiu.org.ua/books-naiu/dostupnist-ta-universalnij-dizajn-navchalno-metodichnijposibnik/>.
2. Конвенція про права інвалідів [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
3. Байда Л.Ю. Школа для кожного: навч. посіб. / Байда Л.Ю. - К., 2015.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СИНДРОМУ ВТРАТИ БЛИЗЬКОЇ ЛЮДИНИ

Найважче, що може пережити кожен з нас – це втрата близької (коханої) людини. Горе втрати, не можна порівняти ні з чим іншим. Найчастіше за все горе втрати приходить зненацька, коли його не чекають. В цей момент здається, немов би життя закінчилось і немає більше сенсу жити далі.

Втрата близьких людей унаслідок смерті завжди завдає величезного потрясіння, що вражає психічну, фізичну сторони людської сутності. Сучасні дослідження психологів, соціологів свідчать, що смертність чоловіків і жінок підвищується відразу ж після втрати одного з подружжя [1].

Наслідком втрати близької людини є тривога та відчуття незахищеності. Стан незахищеності може бути початком кризи. Коли помирають близькі, руйнується відчуття захищеності й безпеки, особа не усвідомлює, що в його житті сталася біда. Особа, яка зазнала втрати задається питанням чому ця втрата настигла саме його.

Виділяють такі типи втрат, зокрема:

1. фактична (дійсна) – означає, що факт втрати вже відбувся, він є очевидним для інших. Наприклад, втрата коханої людини, котру особа любила.

2. уявна – має сенс тільки для особи, яка її переживає, проте невідчутна та не завжди зрозуміла для оточуючих. Вона близька до психологічної, бо завжди має психологічну основу.

3. фізична – пов'язана з фізичними стражданнями, відчуттям фізичного болю. Наприклад, втрата кінцівки внаслідок нещасного випадку, страждання від опіків.

4. психологічна – стосується зміни сприйняття особою самої себе як індивіда, своєї ролі в сім'ї, колективі, стосунків та ставлення до себе.

Горе – нормальна, природна, необхідна відповідь на втрату. Відчуття знедоленості та непоправної втрати завжди виникає після смерті тих, кого любимо. Ми переживаємо горе тижнями, місяцями, роками. Час переживання горя, названий періодом жалоби, описаний З. Фрейдом у його праці «Скорбота і меланхолія» [2].

Виділяють різні типи горя:

1. неускладнене (нормальне, здорове) – настає внаслідок важливої втрати. Перебіг не ускладненого горя передбачуваний і закінчується тоді, коли відбулося остаточне прощання з утраченим об'єктом (близькою чи коханою людиною) і відновилося попереднє життя. Переживання горя може проявлятися у вигляді смутку, гніву, зниження імунітету, втрати апетиту та ін.;

2. дисфункціональне (патологічне, ускладнене) – особи, які переживають цей тип горя продовжують проявляти сильні емоції, не повертаються до нормального життя, яке було до втрати. Особа в жалобі може мати потребу безкінечно розповідати про свою втрату без зцілення, яке повинно слідувати за ним. Отже, вона не здатна адаптуватися до повсякденного життя;

3. передчасне – особа переживає горе, заздалегідь до очікуваної втрати. Феномен передчасного горя забезпечує поступову адаптацію, вивільняє емоційну енергію осіб, котрі залишаються, необхідну для вирішення проблем;

4. не вивільнене – таке, яке відкрито не визнане, соціально не схвалене, публічно не розділене. Воно може бути не вивільненим тоді, коли людина не бажає визнати сутність втрати й культивує почуття вини [3].

Важливо зрозуміти: якою б не була емоція, вона є адекватною до такої складної ситуації. Немає «правильних» чи «не правильних» емоцій. Це стосується і чоловіків, і жінок, бо емоції є базовими й універсальними. Чоловіки частіше переживають втрату, шукаючи порятунку у зовнішній діяльності, а жінки більше схильні до внутрішнього переживання горя: нав'язливих станів, перепадів настрою, важких роздумів тощо.

Мюррей Боуен запропонував концепцію «відкритих» і «закритих» систем взаємин в якості способу опису смерті як феномену сімейного життя. У відкритій системі взаємин, людина може вільно поділитися більшою частиною своїх почуттів, потаємних думок, переживань, з іншою людиною, яка може відповісти тим же. У закритій емоційній системі діє емоційний рефлекс, спрямований на те, щоб уберегти себе від тривоги іншого. Смерть є головною з табуйованих тем. І це заважає емоційному переживанню горя (жалоби).

Виділяють три рівні ризику в ситуаціях переживання горя (Олефірович Н. І. «Психологія сімейних криз»):

1. Мінімальний ризик. Члени сім'ї відкрито висловлюють свої почуття, надають підтримку один одному і приймають її з боку сім'ї, друзів, сусідів. Зберігається здатність ідентифікувати проблему і шукати шляхи її вирішення.

2. Середній ризик. Реакція горя протікає з ускладненнями: в окремих членів сім'ї можуть спостерігатися депресивні реакції, сім'я не приймає підтримку. Дані реакції можуть ускладнюватися в разі наявності численних попередніх втрат.

3. Високий ризик. У членів сім'ї може з'явитися ексцентрична (груба, жорстока) поведінка, важка депресія, спроби й загроза суїциду, зловживання ліками або алкоголем, безсоння. До цієї ж категорії відносяться ситуації повної відсутності проявів горя в сім'ї [4]

Ліндемману належить вираз «робота горя», що вживається дотепер. Ним називають процес, який відбувається з людьми, що пережили велику втрату. Протягом «роботи горя» особа звільняється від прив'язаності до померлого, переорієнтовується на світ, в якому більше немає померлого, і зав'язує нові стосунки. Ерік Ліндемман стверджує, що через почуття в горі треба «переболіти». Це зовсім нелегке завдання, бо почуття горя є дуже сильним і дуже змішаним. Водночас чи в різний час людина може відчувати сором, відчай, тривогу, самотність, вину, порожнечу, заціпеніння, так само як і печаль, любов і вдячність померлому [5].

Реагуючи на втрату близьких, рідних, друзів більшість підлітків не можуть висловити своїх почуттів, так, як їм хотілося. Тому переживають їх дуже глибоко, замикаючись у собі. Фахівцям, котрі працюють з такими людьми, важливо врахувати їхні індивідуальні особливості, щоб визначити актуальні проблеми та допомогти. Однак вирішити те чи інше питання досить складно, і кожен повинен прийти до цього своїм шляхом. Спеціалісти з психології, медики можуть лише спонукати людей пережити горе. Це довготривалий процес, і неможливо встановити рамки часу для його переживання. «Горе – це не та річ, яку можна брати стрімким натиском» [5].

Сутність «роботи горя» обертається навколо прийняття факту, що ті потреби в нашому житті, які задовольнялися конкретною людиною, можуть бути задоволені іншими особами та іншими шляхами. Часто говорять: «Від нещастя нікуди не втекти. Ми можемо знайти причину, звинувачувати інших людей, уявити яким було б наше життя, якби не сталося біди. Але все це не має значення: нещастя вже трапилося. З цієї хвилини ми повинні забути страх, який воно викликало в нас, і починати відродження» [6].

Отже, чим раніше людина повертається до роботи після втрати, тим краще відбувається процес зцілення. Її думки, увага, хоч і тимчасово, але включаються в процес «нормальної» життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Jones D. R., Goldblatt P. O. Cause of Death in widow(ers) and spouses // Journal of Biosocial Science. – 1987. – № 19. – P. 107– 121.
2. Freud S. Mourning and Melancholia // Standart Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud in 24 volumes. – London: Hogarth Press Ltd. – 1957. – Vol. 23.
3. Шевченко О. Т. Психологія кризових станів : [навч. посіб.] / О. Шевченко. – К. : Здоров'я, 2005. – 120 с.
4. Олифіровиц Н. И., Зинкевич-Куземкина Т. А., Велента Т.Ф. Психология семейных кризисов. -СПб.: Речь, 2006. — 360 с.
5. Ерих Ліндемман Психология эмоций. Тексты / Под ред. В. К.Виллонаса, Ю. Б. Гиппенрейтер. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1984.
6. Коэльо Пауло. Дьявол и сеньйорита / Коэльо Пауло. – К. : София, 2003. – 240 с.

Бушко Н.С., студентка V курсу, МСРп-171,
Коленіченко Т.І., к.пед.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ, ЯКІ ПРАЦЮЮТЬ В ОСВІТІ ДОРΟΣЛИХ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Актуальність порушеної проблеми полягає у тому, що протягом останнього часу спостерігається збільшення кількості дорослих осіб, що навчаються як у формальній (інститути післядипломної освіти, центри зайнятості, вищі навчальні заклади), так і неформальній (громадські організації) сферах. Достатня кількість науковців займаються вивченням проблем освіти саме в формальній сфері, натомість проблемне коло освіти в неформальній сфері є ще недостатньо досліджуваним. Саме тому виникає потреба дослідження проблем освіти дорослих в неформальній сфері, через призму досвіду зарубіжних країн, оскільки дана проблема закордоном вже є достатньо розробленою та вивченою.

Тенденції та особливості освіти дорослих вивчали такі науковці, як Р. Каффарелла, М. Ноулз, А. Грейс. Дослідник С. Змейов розглядав вплив освіти на дорослу особистість в різні етапи розвитку суспільства. Історичні аспекти становлення освіти дорослих вивчалися такими науковцями як З. Гіптерс, П. Джарвіс, А. Роджерс, У. Русс.

Мета дослідження - проаналізувати зарубіжний досвід діяльності громадських організацій, які працюють в освіті дорослих.

Відповідно до поставленої мети, нами визначено **завдання дослідження**:

1) проаналізувати зарубіжний досвід діяльності громадських організацій, які працюють в системі освіти дорослих;

2) розкрити зміст ролі громадських організацій закордоном в системі освіти дорослих.

Сьогодні спостерігається активне розширення спектру освітніх програм для дорослих. Так як держава не може повністю охопити цю сферу, значну частину обов'язків бере на себе недержавний сектор, а саме громадські організації.

Громадські організації, які сприяють освіті дорослих були високо затребувані у Європі, починаючи ще з 19 століття. Так, у 1840 році англійський просвітник І. Пітман навчав людей стенографії через листування. Пізніше члени організації почали проводити дискусії, відвідували лекції, семінари. Були створені подорожуючі групи, які проводили лекції у багатьох європейських містах [1].

Важливою громадською організацією, яка працює в освіті дорослих є «DVV International» - інститут міжнародного співробітництва Німецької асоціації освіти для дорослих. Він є неприбутковою та неурядовою організацією, яка співпрацює з численними партнерами у сфері освіти для дорослих. Він представлений у більш ніж 30 країнах світу і веде активну освітню діяльність з 1953 року [2].

Впродовж всього періоду розвитку освіта дорослих в Ірландії розмежовувалася на дві окремі інституції: урядовий сектор та громадський. Діяльність різноманітних громадських організацій прискорює розвиток освіти дорослих, представляючи недержавну інституцію системи, та відіграє важливу роль у відродженні культурного, соціального та інтелектуального збагачення суспільства в Ірландії [3].

Для багатьох дорослих у Канаді неформальна освіта стала способом життя. Організоване неформальне навчання існує не лише на всіх рівнях державного управління, а й в рамках профспілок, кооперативів, промислових та комерційних підприємств, лікарень, в'язниць, релігійних, культурних організацій, а також програм охорони здоров'я. Освіта для дорослих відбувається на заводах, офісах, гімназіях, аудиторіях, бібліотеках, музеях, житлових центрах та церквах за допомогою різноманітних методів навчання та навчання, а також через Інтернет. Більшість канадців регулярно беруть участь у неформальному навчанні, набираючись нового досвіду [4].

Історія освіти дорослих у Сполучених Штатах Америки має свої традиції. Так, у 1964 році у США існувало тільки 16 освітніх програм для дорослих. І хоча перше відділення освіти дорослих було створено у 1920 році у Великобританії, проте тільки в 60-х роках 20 століття в англо-саксонській цивілізації відбулося різке зростання значущості освіти дорослих як особливої сфери академічних досліджень.

У кінці Другої Світової війни багато урядів європейських країн започатковували навчальні програми для колишніх солдатів, які мали бажання отримати нові професійні навички. У зв'язку з цим з'явилися літні табори та освітні програми, орієнтовані на дорослих студентів. Згодом цю ініціативу підхопили громадські організації і активно вели просвітницьку роботу – вони були відповідальні за пропаганду освіти дорослих серед населення. Просвітницька робота організацій та їх лекції стали надзвичайно популярними на початку 20 століття та сприяли формуванню соціального руху щодо визнання ідеї важливості освіти, як основи становлення нових переваг для населення.

На початку 1980-х років почалася активна міжнародна співпраця у сфері вищої освіти. Так, був створений «Cedefop» – Європейський центр по розвитку професійної освіти. Це інформаційна платформа, мета якої – збирання статистичних даних з надання освітніх послуг дорослому населенню в межах позашкільних та університетських програм: курси, гуртки, начальні студії, табори, що організовувалися для різновікового населення [5].

Науковець Малколм Ноулз відносить становлення освіти дорослих Англії до 1926, коли була заснована Американська асоціація освіти дорослих. Багато організацій у галузі освіти дорослих функціонували вже більше 50-ти років, проте набули ефективності в період посилення міжнародної співпраці [6].

У країнах Африки, зокрема в Кенії, діє ряд громадських організацій, які сприяють освіті дорослих. Так, яскравим прикладом є недержавна громадська організація «Literacy and Evangelism Fellowship», яка діє з 1978 року та сприяє поширенню грамотності та писемності серед населення. Організація реалізує безліч проектів, таких як «Грамотність для всіх», «Грамотність дорослих», «5 кроків до грамотності», які реалізуються в Замбії, Зімбабве, Нігерії, Боствані, Ліберії, Гамбії та інших країнах Африки [7].

У Німеччині недержавні Центри освіти дорослих успішно працюють уже півстоліття. Вони пройшли свій перший етап становлення ще на початку Веймарської республіки (1919 рік). Представники робітничого класу мали можливість присвятити час своїй освіті, не будучи при цьому нав'язаними релігійними чи політичними переконаннями. Під час нацистської диктатури такі Центри піддавалися масовим репресіям, були закриті або ставали державними і включалися до нацистського навчального режиму. У післявоєнний період вони були відновлені в процесі будівництва демократії та зуміли знову закріпитися та вести активну освітню діяльність [1].

Розвинутий Китай ще 30 років тому потерпав від неграмотності дорослого населення, доки у 1988 році китайський уряд не оприлюднив Положення про освіту з питань грамотності. До програми уряду долучився ряд громадських організацій і в результаті десятиліть невпинних зусиль та активної співпраці, Китай до кінця 2000 року в основному знищив рівень неграмотності серед населення молодого та середнього віку [8]. Отже, громадські організації є потужними агентами змін та всесторонньо сприяють освіті населення.

На європейському просторі залученням до освіти дорослих уже тривалий час займається Європейська асоціація освіти дорослих – це неурядова організація, заснована в 1953 році і представлена в ряді європейських країн. Ця громадська організація відзначає позитивний вплив та плюси освіти дорослих, а також об'єднує безліч інших європейських організацій освіти для дорослих, демонструючи цим самим, як навчання може покращити життя та перспективи громадян в Європі на особистому та професійному рівнях. Щорічно Європейська асоціація освіти дорослих створює інноваційні проекти та визначає передовий досвід в області освіти дорослих [9].

Проаналізувавши історичну та аналітичну зарубіжну літературу, було з'ясовано, що активний розвиток громадських організацій, які працюють у системі освіти дорослих припадає на 19 століття. Саме в цей час гостро постало питання підвищення рівня грамотності населення і люди почали розуміти, що освіта формує компетентну особистість, яка активно бере участь в економічному та соціальному житті.

На рівні з урядовими програмами багатьох країн світу, громадські організації активно підтримували ініціативи освіти для дорослого населення. Насьогодні проблема неформальної освіти є актуальною, тому багато науковців працюють над теоретичною та методологічною основою розбудови освіти дорослих, шукаючи нові шляхи надання освітніх послуг та змінюючи форми навчання. Подальші дослідження даної проблеми спрямовуються на вивчення особливостей освіти дорослих в інших зарубіжних країнах.

Список використаних джерел

1. New World Encyclopedia. Adult Education [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newworldencyclopedia.org/entry/Adult_education
2. DVV International [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dvv-international.de/>
3. McDonnell F. Adult education in the Republic of Ireland / F.McDonnell // Forum international. – Bonn : DIE, – 2003. – Number 3. – p. 48 – 49.
4. Selman G., Selman M., Cooke M., Dampier P. The Foundations of Adult Education in Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/adult-education/>
5. Rassmussen P. Adult learning policy in the European Commission. Research on the education and learning of adults. – Sense publishers, 2014. – P.17-35
6. Knowles M.S. The Modern Practice of Adult Education. – Cambridge, 1980. – 62 p. [Електронний ресурс]. – URL: www.umsl.edu/~henschkej/articles/a_The_%20Modern_Practice_of_Adult_Education.pdf
7. Orwenjo D., Njoroge M., Ndung'u R. Multilingualism and Education in Africa. - Language Arts & Disciplines, 2014.
8. Achievements of Adult Education in China [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dvv-international.de/adult-education-and-development/editions/aed-602003/25-years-of-cooperation-asphae-and-iizdvv/adult-education-in-china-present-situation-achievements-and-challenges/>
9. European Association for the Education of Adults [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.eaea.org/>

Ворох А.О., гр. МСЗп-171

Науковий керівник - Новик Л.М., к.психол.н.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ТЮТЮНОПАЛІННЯ ПІДЛІТКІВ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА В УКРАЇНІ

Стан здоров'я української молоді – є одною з найголовніших складових національної безпеки країни. За даними МОЗ України в країні зростають показники паління цигарок і це дає нам підстави наголошувати на реальних загрозах фізичному і моральному стану здоров'я українського суспільства, зокрема підростаючого покоління [8]. Здоровий спосіб життя – це вибір самої людини, що тримає вектор на збереження особистого здоров'я та веде запеклу боротьбу зі шкідливими звичками. Однією з таких пагубних звичок є паління. Усі відомі форми тютюнового споживання, включаючи паління цигарок, трубок, сигар, нюхального тютюну або жувального, а також негативний хімічний вплив продуктів його згоряння на людей, що не палять (вимушене або пасивне паління), значно підвищують рівень захворюваності і передчасної смертності [6]. Проблема паління належить до кола найактуальніших соціальних проблем сучасного суспільства. Вона зумовлюється рядом соціальних, історичних, економічних, культурних та психологічних чинників. Проте соціальна зумовленість цієї страшної звички

дуже рідко усвідомлюється самими курцями.

У сучасній соціологічній, психологічній і педагогічній літературі проблемі відхилення у поведінці молоді приділяється значна увага. Психолого-педагогічний аспект виникнення поведінкових девіацій розкритий у працях М. Алемаскіна, І. Дьоміна, О. Киричука, А. Кочетова, І. Лисенко, В. Оржеховської, С. Подмазіна, Т. Титаренко, В. Татенко, М. Фіцули, С. Яковенко та ін. Соціально-педагогічному аспекту девіантної поведінки присвячені дослідження О. Александровської, О. Безпалько, Р. Вайноли, М. Галагузової, І. Звереві, А. Капської, Н. Квітковської, І. Козубовської, Н. Пихтіної, М. Рожкова, Л. Шнейдер. Соціально-психологічний аспект девіантної поведінки молоді знайшов відображення в працях С. Белічевої, Ю. Клейберга, І. Кона, Н. Максимової, В. Менделевича, С. Мімотіної, О. Тарновської, Г. Товканець, Н. Толстих, Т. Яценко. Характеристика можливостей соціальних технологій у системі профілактики девіантної поведінки молоді представлена в працях І. Дубровіної, Т. Гречаної, В. Кожарської, Л. Колесової, Н. Лядової, С. Міцкевич, О. Романової, Г. Тарасенко, Т. Федорченко, І. Холковської, В. Шахова, В. Штифурак.

Тютюнопаління є шкідливою набутою звичкою вдихати дим тліючого висушеного листа тютюну. Основу хімічного складу тютюнового диму становить нікотин, регулярне вживання якого призводить до тютюнової залежності [4]. Ця страшна звичка настільки глибоко вкоренилася в суспільстві, що застосування існуючих на сьогоднішній день способів її подолання на загально суспільному рівні засвідчує їхню низьку ефективність. На сьогоднішній день паління отримало стрімке розповсюдження – палить майже третина населення нашої планети. Всесвітня організація охорони здоров'я постановила, що Україна перебуває на сімнадцятому місці серед усіх країн, за активністю споживання тютюнової продукції. На сьогоднішній день у містах проблема паління становить 46%, у сільській місцевості – 63 %. У наш час в Україні налічується 9 мільйонів людей, що активно палять, які становлять приблизно третю частину від усього працездатного населення нашої країни [2].

Україна споживає 1,5% від усіх цигарок у світі. У той час, коли населення України складає не більше 0,83% від населення усієї планети. Світова практика показує, що на людину припадає 850 випалених цигарок за рік, а в Україні 1500–1800, що складає 4,5 цигарок на день. Таким чином, це приблизно в два рази більше ніж середні показники в світі [9]. Поліпшення здоров'я такої кількості людей може бути реальним та без значних матеріальних витрат, зосереджуючи вплив тільки на один фактор – паління.

За статистикою ВООЗ біля 90% повнолітніх курців почали курити у підлітковому віці. Паління й підлітки – проблема як медичного так і соціального характеру [10]. В Україні також переважна більшість курців почала палити ще в підлітковому віці. За даними опитування осіб 10–23 років перші спроби запалити відбувалися в 12,4 року, а регулярним паління стало в середньому у 15,5 років [11]. Отже, можна припускати, що причини початку паління є сенс шукати саме в соціально-психологічних особливостях підліткової вікової групи. Згідно концепціям вікової психології, підлітковий вік – це, перш за все, вік зрощування власної Я-концепції, самооцінки та формування особистісної ідентичності, вік активної соціалізації [12]. Характерна риса підліткового періоду полягає в одночасній актуалізації двох потреб, що конкурують: по-перше, потреби переконання себе та інших у власній унікальності, а по-друге, – потреби в конструюванні групової ідентичності, приналежності. Паління для підлітка стає інструментом, завдяки якому він спроможний «успішно» розв'язувати обидві зазначені потреби. З одного боку, при перших спробах палити, підліток ототожнює себе з дорослим світом, демонструє особисту незалежність від існуючих авторитетів, здатність робити кроки до ризику. З іншого боку, паління виступає інструментом комунікації та різних видів міжособистісної взаємодії. Так, підсумки досліджень підтверджують, що підлітки найчастіше та виключно віддають перевагу палити невеликими групами і набагато рідше наодинці. Так, лише 9,4% осіб юнацького та підліткового віку надають перевагу палінню наодинці [1]. Паління є блискавичним і найпростішим способом дотримуватися відчуття групової приналежності, але він є практично неісним щодо динаміки справжніх міжособистісних стосунків. Але стійка асоціація підлітка з певною часткою групи має великий шанс зберегтися на все подальше життя, ставати справжнім базисом щодо розвитку залежності від паління [6].

Таким чином, ми можемо стверджувати, що ініціація щодо найперших спроб паління в підлітковому віці дуже рідко є актом усвідомленої поведінки та вибору. Авжеж, можна зробити припущення, що в певних вчасних випадках перші спроби запалити відбувались через дитячий інтерес. Але не виникають ніякі сумніви, що фізіологічні відчуття, які залишає після себе ця перша цигарка, аж ніяк не можуть повноцінно сприяти подальшій спробі запалити, якщо звертати увагу саме на ці фізіологічні аспекти. Слід також зазначити, що первинна залежність від паління виникає не тоді, коли юнак чи підліток навчився власній «техніці» вдихання цигаркового диму, при цьому долаючи свою задишку та кашель, а тоді, коли тютюнопаління поступово починає робити стосунки юнака з своїм найближчим соціальним оточенням опосередкованим [7].

Соціальна зумовленість своєї нової шкідливої звички підлітками не усвідомлюється. Тут ми отримуємо яскравий приклад певної універсальної помилки атрибуції: коли залучення до тютюнопаління підлітки пояснюють переважно не з точки зору ситуативних, а диспозиційних впливів, створюючи

раціоналізаційну конструкцію по типу «я палю, тому що це дозволяє мені зняти стрес та напругу». Такий процес, дійсно, може іноді впливати на ознаки напруги, але не через певні седативні чи анксиолітичні впливи та ефекти, а тому, що через досвід «віртуального спілкування» воно спроможне на деякий час знімати стан соціальної фрустрації. Беручи «на озброєння» тютюнопаління як спосіб «віртуального спілкування», підліток починає використовувати його в усіх випадках кількісного та якісного незадоволення своїм спілкуванням з оточуючими у реальності, тобто у різних ситуаціях соціальної фрустрації [5].

Але паління ніяк не спроможне надати досвід підлітку справжньої соціалізації, воно обов'язково має призвести до нової фрустрації, яку в майбутньому можна було б охарактеризувати фрустрацією уявного, віртуального спілкування. Вихід з такого стану підліток знову пов'язує з процесом паління. Тому, порочне коло замикається і залежність починає функціонувати вже за своїми, їй властивими законами.

У результаті в такого підлітка експліцитно простежується несформованість дієвих соціальних навичок. Утім, слід зазначити, що для спостерігача зі сторони, підліток, що палить, може виглядати достатньо комунікабельним, спроможний блискуче опанувати інструментальні засоби спілкування, але в соціальній комунікації у такого підлітка постійно буде залишатись суб'єктивна емоційна незадоволеність результатами своїх міжособистісних стосунків. Отже, ми маємо на увазі не об'єктивні, а суб'єктивні заміщення понять та певні порушення в соціалізації [3].

Таким чином, можна узагальнити, що виникнення тих чи інших звичок у підлітковому віці опосередковано умовами соціальної ситуації та індивідуальними особливостями підлітка. Заходи з профілактики шкідливих звичок, зокрема тютюнопаління, будуть позитивно сприяти адаптивності, підвищенню психічної та особистісної стійкості до впливу факторів ризику, які провокують паління у підлітковому віці, а також до відмови від паління підлітків.

Список використаних джерел

1. Андреева Т. И. Табак и здоровье / Т. И. Андреева, К. С. Красовский. – К. : «Tatiana Andreeva», 2004. – 224 с.
2. Балакірєв О. М. Динаміка поширення тютюнопаління, вживання алкоголю та наркотичних речовин серед учнівської молоді України : 1995, 1999, 2003 роки / О. М. Балакірєва, О. О. Яременко та ін. – К. : ДПКСМ, 2003. – 174 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка в схемах і таблицях : навчальний посібник / О. В. Безпалько. – К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 134 с.
4. Бородин В. Ю. Реклама в системе социальной регуляции межличностных отношений / В. Ю. Бородин // Вестник МГУ. – Сер. 10, Журналистика. – 1999. – № 1. – С. 17–27.
5. Бориснев С. В. Социология коммуникации : учебное пособие для вузов / С. В. Бориснев. – М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 270 с.
6. Григоренко А. А. Аналіз політики з контролю над тютюном в Україні / А. А. Григоренко, К. С. Красовський, Т. І. Андреева // Щорічна доповідь про результати діяльності системи охорони здоров'я України. – 2008. – К., 2009. – С. 177–193.
7. Кириченко І. В. Україні молодіють алкоголіки, наркомани й курці / І. Кириченко // Шкільний світ. – 2004. – № 46. – С. 1; 4.
8. Курение в Украине : последние тенденции в борьбе [Электронный ресурс] // Медико-социальный проект «Здоровье без курения». – К, 2010. – Режим доступа : http://health-ua.com/pics/pdf/ZU_2010_22/62-63.pdf
9. Полька Н. С. Поширеність тютюнопаління серед підлітків України / Н. С. Полька, Н. Я. Яцковська, С. В. Гозак // Довкілля та здоров'я. – 2008. – № 1. – С. 69–73.
10. Снісарьова Д. Неповнолітніх курців стане менше, якщо ... / Д. Снісарьова // Дзеркало тижня. – 2000. – 14.10. – С. 13.
11. Степура І. В. Зловживання психоактивними речовинами : ознаки та профілактика / І. В. Степура // Сучасні підходи до профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, наркоманії та СНІДу : матеріали конференції / відп. за випуск к. мед. н. В. С. Лозинський, ГУ охорони здоров'я м. Києва, Київський міський центр здоров'я. – К. : Київський міський центр здоров'я, 2003. – С. 71–73.
12. Шувалова І. Н. Поведенческие факторы здоровья и физической активности подростков / И. Н. Шувалова // Проблемы сучасної педагогічної освіти : педагогіка і психологія. – 2010. – Вип. 24. – Ч. 2. – С. 172–177.

Гавриленко К.О., студентка 2 курсу групи СР-161

Науковий керівник – ст. викл. Мекшун А.Д.

Чернігівський національний технологічний університет (Чернігів, Україна)

ІСТОРИЧНИЙ КОНТЕКСТ ІНВАЛІДНОСТІ ЯК СУСПІЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Актуальність. Проблема інвалідності для нашого суспільства не нова. Попри стрімкий розвиток технологій, кількість людей з функціональними можливостями не зменшується. Як зазначає ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) більше як 1 мільярд людей планети, мають якусь форму інвалідності, а це становить майже 15% всього нашого населення. В Україні статус інваліда мають понад 2,8 мільйони громадян, з них 151 тис. – діти, у відсотковому еквіваленті це 6,1% від всієї кількості населення [3].

Мета дослідження: розкрити сутність такої суспільної проблеми як інвалідність, в різні часові епохи.

Історично проблема інвалідності з'явилась з появою людства. Ставлення до людей з вадами в різні періоди людства змінювалось, це залежало від світогляду епохи, в якій розвивалось суспільство. В часи античності ставлення до людей з інвалідністю було розділено на дві протилежні думки – перші вважали, що вади мали демонічне походження, тому ставлення до таких людей було упереджене, інші, вірили, що це спеціальний подарунок Бога й така людина має спеціальне завдання на Землі (таких людей було меншість). В Стародавній Греції та Римі становлення людей з функціональними можливостями не покращилось, вони все ще залишались вигнанцями суспільства. Підтвердження цього знаходимо в трактатах давньогрецьких філософів – Аристотеля, Сенеки, Лікурга. Прикладом негативного ставлення до людей з вадами є давньогрецька держава Спарта, де існував звичай відбору здорового потомства. Виключне право на піклування та повагу від суспільства та держави мали воїни, що отримали каліцтво під час воєнних дій. Військові в Давній Греції та Римі утримувались за рахунок держави й мали певні пільги.

У епоху середньовіччя на світогляд людей впливала церква. З появою християнства ставлення до людей з інвалідністю почалось змінюватись на більш гуманне, але церква ставила багато упереджень, тому життя людей з вадами залишалось жорстоким. Наприклад, почалось полювання на відьом, інвалідність вважалась надприродним явищем, отже такі люди на їхню думку були пов'язані з магією тому повинні бути страчені. Якщо проаналізувати ставлення до людей з вадами в Київській Русі, то тут також панівне місце займала церква. Християнство проповідує турботливе ставлення до знедолених, тому провідне місце займало благодійництво князів та заможних громадян. Князь Володимир у своєму Статуті прописав, що церква повинна турбуватись про знедолених. Прикладами піклування про осіб з інвалідністю є у діяльності Чернігівського князя Всеволода, який зробив значний внесок у будівництво лікарні для убогих поблизу Києво-Печерського монастиря. Але благодійницька діяльність в Київській Русі охоплювала лише мале коло осіб, що потребували допомоги й не була доступною для осіб на віддалених територіях.

В епоху Відродження почались розвиватися тенденції гуманістичного ставлення до людей з вадами. Поширювались ідеї рівності всіх людей без винятку. В цей час формувались різні підходи до визначення інвалідності: представники морального підходу вважали, що інвалідність дана за гріхи, тому таку людину потрібно виключити з суспільства, за медико-педагогічним підходом люди з вадами потребують лікування, навчання та виховання, створення спеціальних навчальних установ та відділень при лікарнях, філантропічний підхід також закликає лікувати, виховувати та навчати людей з вадами й створювати богадільні та притулки для таких осіб. Більшість видатних вчених та філософів (Дж. Локк, Р. Перейро, А. Цейне Ж-Ж. Руссо, Ф. Пінель та ін.) схилились до думки, що людей з функціональними обмеженнями потрібно лікувати. Тому відкривається школа для незрячих у Пруссії, Інститут для осіб, що нечують в Парижі, засновано Йоркський притулок для психічно хворих (де було застосовано метод «морального управління») та багато інших закладів, що полегшували соціалізацію індивідів з вадами. Для дітей з інвалідністю створювались спеціальні школи, притуки, лікарні. Перша школа для незрячих в США була створена у 1831 році. В Росії (в складі якої, в той час перебувала Україна), також створювались спеціальні заклади для інвалідів, так в 1881 році було створено інститут імператриці Марії Олександрівни «Піклування про сліпих», в якому діяло 36 відділень і комітетів «Піклування».

Наприкінці 19 ст. набула поширення теорія Дарвіна, з якої сформувалась концепція «евгеніки», яка стверджувала що, «...наука покращення людського роду полягає у кращому розмноженні». Тому люди з фізичними та психічними вадами були довічно ізольовані від суспільства в спеціальних установах або піддавалися стерилізації. З цією метою в 1907 році в США було прийнято закон про стерилізацію, далі такі закони були прийняті в Швеції, Норвегії, Канаді. У 30-х роках 20 ст. у фашистській Німеччині здійснювалась насильницька стерилізація і «гуманне» умертвіння осіб з вадами. Цей рух припинився лише у першій половині 20 ст., коли змінюється політична думка, на яку вплинули політичні, економічні та соціальні чинники. Остаточно право інвалідів на гідне життя було закріплене лише після Другої світової війни [1, С. 6-17].

Після закінчення війни почались створюватись документи, що юридично закріплювали права інвалідів на повноцінне життя. В 1945 році було створено ООН (Організація Об'єднаних Націй), яка створила Конвенцію про права інвалідів. Конвенція про права інвалідів – це міжнародний договір, в якому визначаються права людей, що мають інвалідність, а також зобов'язання країнами, що ратифікували його сприяти захисту і забезпеченню прав прописаних в документі. Мета даної Конвенції полягає в заохоченні, захисті й забезпеченні повного й рівного здійснення всіма особами з інвалідністю всіх прав людини й основоположних свобод, а також у заохоченні поважання притаманного їм достоїнства. Загальна кількість статей – 50. 1-33 статті присвячені різноманітним аспектам забезпечення рівних прав та можливостей для людей, що мають інвалідність у різних сферах життєдіяльності і принципи практичного забезпечення недискримінаційного підходу до потреб людей з вадами. 34-50 стаття містять певні зобов'язання держав, що ратифікували цей документ. 16 грудня 2009 року Україна ратифікувала Конвенцію про права інвалідів (ратифіковано 30 статей) та Факультативний договір до неї, чинності по всій території країни договір набув 6 березня 2010 року. В першій статті Конвенції прописано чітко визначення поняття інвалідності, а саме

зазначено, що «до осіб з інвалідністю належать особи зі стійкими фізичними, психічними, інтелектуальними або сенсорними порушеннями, які при взаємодії з різними бар'єрами можуть заважати їхній повній та ефективній участі в житті суспільства нарівні з іншими». Конвенція зобов'язує держав забезпечити рівноправне користування особам з інвалідністю загальною визнаних прав людини. Тому держава повинна створити всі умови для повноцінного життя людей з функціональними можливостями [2].

Отже можна зробити висновок, що еволюційні зміни у відношенні до людей з інвалідністю відбувались у певні історичні періоди. Політика більшості держав була спрямована на приховування людей з інвалідністю й тому вони не мали прав на гідне життя в суспільстві. Лише після Другої Світової війни кардинально змінилось ставлення до осіб з функціональними обмеженнями. Почались з'являтися концепції, що давали змогу людям з інвалідністю включитись у повноцінне життя суспільства. Одним з основних міжнародних документів, що закріплюють рівні права людей з функціональними обмеженнями в суспільстві є Конвенція про права інвалідів. Саме прийняття Конвенції про права інвалідів докорінно змінило ставлення суспільства до людей з функціональними можливостями.

Список використаних джерел

1. Байда Л. Навчальний посібник «Інвалідність та суспільство» / Л. Байда, О. Краснокува. – Київ, 2011. – 180 с. – (Канадський центр вивчення неповносправності).
2. Конвенція про права осіб з інвалідністю [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_g71.
3. Сьогодні в Україні і світі День людей з обмеженими фізичними можливостями [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2132617-sogodni-v-ukraini-i-sviti-den-ludej-z-obmezenimi-fizicnimi-mozlivostami.html>

Гірдімова В.С., студентка V курсу, МСРп-171,
Левицька Н.С., к.психол.н., доцент кафедри соціальної роботи
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПОНЯТТЯ «СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ»

Анотація: у статті розглянуто теоретичні підходи до поняття «соціальні мережі», розкрито його сутність з точки зору різних наукових знань.

Із запуском у загальне користування мережі Інтернет розпочалися дослідження різних аспектів соціальних мереж, теоретико-практичною основою для вивчення яких стали наукові доробки вчених у різних галузях науки: соціології, філософії, інформатики, психології, математики, антропології та інших. Проблема дослідження ролі і місця соціальних мереж у соціумі визначається, у першу чергу, їх глобальною роллю у сучасних соціальних зв'язках. Тому актуальність теми обумовлена потребою дослідження теоретичних підходів та характерних особливостей соціальних мереж як типу соціальних структур, які утворилися в результаті розвитку соціальних комунікацій.

Метою статті є аналіз теоретичних підходів до поняття «соціальні мережі» та їх характеристика.

Мета передбачає досягнення наступних завдань:

- визначити основні теоретичні підходи до соціальних мереж;
- охарактеризувати виділені підходи до поняття «соціальні мережі»

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить про актуальність проблеми визначення поняття «соціальні мережі». Значний внесок у вивчення різних аспектів корупції зробили такі вітчизняні та зарубіжні науковці: Дж. Барнс, Е. Ботт, П. Ердьош, А. Реньї, М. Кастельса, П. Бурд'є, Ж. Делез, І. Семенова, С. Коноплицький, С. Прохоренко, С. Романенко та інші.

Ретроспективний аналіз наукових досліджень соціальних мереж та визначення їх поняття розпочинається з 1930-х років після публікації Дж. Морено прикладних досліджень із соціометрії, присвячених міжособистісним та міжгруповим відносинами [5]. Основним внеском Морено вважається виділення соціограми – схематичного зображення структури міжособистісних відносин у малих соціальних групах. Дана інновація не лише проклала шлях до аналітичних досліджень соціальних мереж науковцями різних галузей, а й сприяла заснуванню соціометрії.

Отже, спочатку інтерес науковців до соціальних мереж обмежувався лише взаємодіями між індивідами в малій групі. Але згодом, в 1950-і роки, почав формуватися антропологічний підхід до поняття «соціальні мережі», запропонований антропологами Дж. Барнесом й Е. Боттом, які привернули увагу до більш складних соціальних явищ, пов'язаних із приналежністю до соціальної мережі. Згідно цього підходу, одиницями соціальної структури є не безпосередньо індивіди, а соціальні позиції, статуси, ролі, групи й інститути [1].

Одним з найпоширеніших теоретичних підходів, що застосовується до спроби визначити поняття «соціальні мережі», є загальнофілософський. Філософи під соціальною мережею розуміють множину

соціальних об'єктів з безліччю соціальних взаємовідносин. У свою чергу, соціальні філософи кінця 20 ст. вважають, що більш доцільними для такого визначення є дефініції «соціальна тканина» або «павутина відносин» [7].

Згідно позицій соціологічного підходу, соціальна мережа – це своєрідна соціальна структура, яка складається з окремих людей, груп людей або об'єднань, пов'язаних між собою за допомогою соціальних взаємин. У даному випадку соціальною мережею є співтовариство людей, пов'язаних спільними інтересами, спільною справою, метою або іншими причинами для безпосереднього міжособистісного спілкування.

У соціології теорія соціальних мереж практично використовується для полегшення пояснення багатьох реальних явищ в соціології. Наприклад, з'ясування тенденцій сучасного інституту сім'ї, визначення авторитету в колективі тощо. Завдяки дослідженням в галузі соціології, соціальні мережі сьогодні грають ключову роль при наймі робітників, в успішності фірм, та в ефективності роботи [6].

Теоретичний підхід до поняття «соціальні мережі» з точки зору інформатики дещо відрізняється від інших. Тут соціальні мережі пов'язуються безпосередньо з мережею Інтернет і трактуються як програмні сервіси для взаємодії індивідів у групі або в групах. Інформатика розуміє соціальну мережу як будь-яке співтовариство в режимі «онлайн», учасники якого беруть участь у обговореннях на форумах, діалогах у групах, різноманітних дискусіях тощо. Соціальними мережами у даному випадку називають також інтернет-програми, які допомагають людям спілкуватися та встановлювати зв'язки між собою, використовуючи заданий набір інструментів [2].

Психологія розглядає поняття «соціальні мережі» крізь призму їх впливу на особистість. Психологи вважають, що соціальні мережі є важливим агентом вторинної соціалізації особистості і її діяльність в них позначається на особистісному розвитку, психологічному стані, поведінці та формуванні системи цінностей. У соціальних мережах людина засвоює стереотипи та моделі поведінки, норми діяльності, формує свою соціальну ідентичність, власну самооцінку, що не завжди є адекватною. Це являє собою поведінковий компонент діяльності в соціальних мережах, що чинить основний вплив на «Я-концепцію» [4].

У 1968 році сформувався математичний підхід до поняття «соціальні мережі» завдяки дослідженням П. Ердьоша та А. Реньї, які застосували математичну теорію для зображення принципу побудови соціальних мереж. Їх дослідження стали основою так званої теорії випадкових графів. Тодішнє уявлення про соціальні мережі, відповідно до цієї теорії, формувало концепцію малих світів – окремих груп людей. У часи, коли Інтернету не було, малі світи представляли звичайні мережі людських стосунків (соціальними графами у даному випадку виступають інтереси, атрибути, коло знайомих). З приходом Інтернету до них приєдналися віртуальні соціальні мережі (соціальними графами виступають підписники, лайки, репости тощо). Отже, математичний підхід під поняттям «соціальні мережі» підрозуміває певне коло спілкування індивіда, де є сам індивід – схематично центр мережі, його знайомі – відгалуження мережі, і взаємодії між ними – зв'язки [3].

Таким чином, завдяки дослідженням соціальних мереж, сформувався комплекс соціологічних, математичних, психологічних, антропологічних та інших методів досліджень, які становлять науковий фундамент сучасного аналізу соціальних мереж. На основі аналізу літературних джерел, всі зазначені підходи до визначення поняття «соціальні мережі» можна поділити на дві великі групи: загальнотеоретичні, спрямовані на створення універсальної мережної моделі суспільства, де соціальна мережа визначається як особливий тип зв'язків між вузлами мережі, які відбираються залежно від цілей побудови конкретної мережі та практичні, розповсюджені в різних підгалузях соціології та призначені вирішувати конкретні практичні завдання.

Список використаних джерел

1. Burt R. Structural holes: the social structure of competition / R. Burt. – Harvard University Press, 1995. – 315 p.
2. Erdos P. On the evolution of random graphs / P. Erdos, A. Renyi // Publ. Math. Inst. Hungar. Acad. Sci., 1960. – V. 5. – pp. 17–61.
3. Берновські М.М., Кузьорин Н.Н. Випадкові графи, моделі безмасштабних графів. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/v/sluchaynye-grafy-modeli-i-generatory-bezmasshtabnyh-grafov>
4. Бондарчук О.І. Психологічні особливості взаємодії у віртуальних соціальних мережах. - Чернігів : ЧНПУ імені Т. Г. Шевченка, 2013. - 228 с.
5. Морено Я. Л. Соціометрія : Експериментальний метод і наука про суспільство. – Москва: Академічний Проект, 2004. – 320 с.
6. Соціальна мережа [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%B6%D0%B0
7. Фісенко Т. Дослідження соціальних мереж у працях зарубіжних вчених у 1930-2000 рр.: комунікативний вимір / Т. В. Фісенко [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/682>

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ: СУЧАСНИЙ СТАН В УКРАЇНІ

Інвалідність — соціальна недостатність внаслідок обмеження життєдіяльності людини, яка викликана порушенням здоров'я зі стійким розладом функцій організму, що призводить до необхідності соціального захисту і допомоги.

Питання щодо соціалізації, навчання та виховання осіб, які мають особливі потреби достатньо широко висвітлені у працях сучасних науковців. Історичний розвиток проблеми ставлення суспільства до людей, що мають інвалідність проаналізований в роботах соціальних педагогів М. Фірсова, А. Капської, Л. Коваль, Л. Міщик та інших

В Україні станом на 1 січня 2015 року загальна чисельність людей з інвалідністю становила 2 млн 568 тис. 532 особи (або 5,98% у загальній структурі постійного населення країни (42,9 млн осіб). Це надзвичайно велика кількість людей, які, як свідчить аналіз отриманих протягом останніх років звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, фактично щодня продовжують стикатись із проблемою дискримінаційного ставлення до себе як з боку державних органів, так і з боку юридичних і фізичних осіб.

Міністерство соціальної політики є головним державним органом, що забезпечує та координує роботу щодо виконання Закону України Про соціальні основи захищеності інвалідів в Україні.

У законі визначаються цільові сфери створення умов для нормальної життєдіяльності інвалідів, такі як: діяльність державних органів влади, освіта, профорієнтація і працевлаштування, участь інвалідів у прийнятті рішень, матеріальне і соціальне оточення, фінансування соціальних проектів і програм із соціального захисту інвалідів. На виконання закону були прийняті ряд підзаконних і правових актів, національні програми, які регулюють механізм його реалізації.

Початок ХХІ століття ознаменувався для українського суспільства перехідним етапом в еволюції ставлення та навчання людей з інвалідністю, на противагу західним країнам, які вже близько трьох десятиліть вирішують питання реорганізації системи навчання людей з інвалідністю та включення їх в здорове суспільство. Розпочався період активного вирішення вищезазначених проблем, породжених повною ізоляцією інвалідів та закритим середовищем. Питання інтеграції осіб з особливими потребами у повноцінне здорове суспільство здобули пріоритетного статусу для держави, почався процес реформування системи освіти, скорочення кількості спеціальних закладів і збільшення чисельності спеціальних (інклюзованих) груп, класів у загальноосвітніх навчальних закладах, адаптації загальних умов для навчання та виховання інвалідів серед здорових однолітків. Таким чином створюються умови для впровадження моделі інклюзивної освіти.

Головною проблемою на сьогодні залишається інтеграція осіб з обмеженими можливостями в суспільство. Людям з інвалідністю дуже складно отримати вищу освіти, що згодом викликає труднощі в пошуку роботи.

Передумовою гарантії зайнятості для інвалідів є здобуття відповідної освіти і професії. Законодавство гарантує право інваліда на навчання і професійну підготовку. Навчання інвалідів здійснюється в загальних або спеціальних навчальних закладах. Професійна підготовка або перепідготовка інвалідів здійснюється з урахуванням медичних показань і протипоказань для наступної трудової діяльності. Вибір форм і методів професійної підготовки провадиться згідно з висновками медико-соціальної експертизи. При навчанні, професійній підготовці або перепідготовці інвалідів поряд з загальними допускається застосування альтернативних форм навчання. Обдаровані діти-інваліди мають право на безплатне навчання музиці, образотворчому, декоративно-ужитковому мистецтву в загальних навчальних закладах або в спеціальних позашкільних навчальних закладах.

Мережа спеціальних освітніх закладів для людей, які мають особливі потреби, розширюється. Пріоритетними завданнями сучасного українського суспільства виступають не лише виховання, навчання та соціалізація, а, в першу чергу, включення даної категорії людей у здоровий соціум. Тому основна увага держави приділяється переходу від ізолюваного спеціального навчання до інклюзивного. Такий стан проблеми відображений у низці законодавчих актів.

Також існує таке поняття як інклюзивна освіта. Інклюзивна освіта — освітня система, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу. Інклюзивне навчання дає можливість людям з інвалідністю не тільки отримати вищу освіту, але й змінює ставлення суспільства до людей з фізичними вадами.

Можна зробити висновок, що соціальна реабілітація осіб з інвалідністю - одне з найбільш важливих і важких завдань сучасної системи соціального обслуговування. Неухильне зростання числа осіб з

інвалідністю, з однієї сторони, збільшення уваги до кожного з них - незалежно від його фізичних, психічних чи інтелектуальних здібностей - з іншої уявлення про підвищення цінності особистості і необхідності захищати її права, що є характерним для демократичного, громадянського суспільства, - з третьої, - все це визначає важливість соціально-реабілітаційної діяльності.

Список використаних джерел

1. Шахрай В. М. Технології соціальної роботи / В.М. Шахрай. - Київ, 2006. – 389 с.
2. Міністерство соціальної політики України - [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://www.msp.gov.ua/timeline/invalidnist.html>

Грицай С.О., студентка гр. МСРп-171,
Лєскова Л.Ф., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МОЛОДІЖНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ: РЕГІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Протягом усього часу існування України як незалежної держави всі стратегії, напрями, цілі, пріоритети розвитку суспільних сфер визначалися державними органами, а місцевим органам відводилася лише роль добросовісних виконавців. Такий адміністративний підхід стосувався й молодіжної політики. Але, як показав час така концепція виявилася не ефективною та не дала очікуваних результатів. Саме тому децентралізація влади поставила за мету змістити акцент з централізованого управління на місцеве самоврядування. На органи місцевого самоврядування як на первинний рівень покладається обов'язок громадського залучення, розвитку соціальної активності молоді, забезпечення молодіжної участі та формування нового підходу до молодіжної політики. Пріоритетним напрямом сьогодні є не тільки забезпечення координації молодіжної роботи, але й створення умов для активного залучення молоді до життя місцевих громад.

Молодіжна політика стала повноцінним окремим напрямом стратегії розвитку об'єднаних територіальних громад.

Для забезпечення координації молодіжної роботи та активного залучення молоді до життя місцевих громад необхідне формування та введення в дію молодіжної інфраструктури в об'єднаних територіальних громадах, яка має за мету забезпечити підтримку та розвиток діючих і створення нових молодіжних центрів/молодіжних просторів та впровадження діяльності молодіжних працівників.

Організаціями та установами, які можуть залучатися до реалізації молодіжної політики на регіональному рівні виступають центри зайнятості, заклади освіти, культури, спорту, дозвілля, державні, комунальні установи та центри надання адміністративних послуг, молодіжні центри, громадські об'єднання та міжнародні фонди, молодіжні громадські організації, активісти, соціально-відповідальний бізнес та соціальні підприємства. У Чернігові тільки починається формування системи та активне її залучення до участі в молодіжній політиці [3].

Одним з таких осередків молодіжної інфраструктури територіальних громад стали молодіжні центри або молодіжні простори, які є осередком практичної молодіжної роботи та об'єднання суспільно активної молоді.

Щодо Чернігова то з серпня 2017 року запрацював «Обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради, метою якого є створення умов для сприяння соціальному становленню, самореалізації та розвитку молоді. Напрями роботи центру формуються відповідно до потреб та інтересів молоді міста Чернігові та області.

Основними напрямками роботи Молодіжного центру є:

- активізація молодіжної діяльності: створення умов та об'єднання діяльності молодіжних громадських об'єднань, у майбутньому молодіжних рад;
- навчання спеціалістів, які працюють з молоддю, представників громадських організацій і суспільно активної молоді (програма «Молодіжний працівник»);
- інформаційно-методична база молодіжної роботи;
- організація тематичних гуртків і клубів молодіжної політики;
- проведення інформаційних кампаній з формування позитивного іміджу молодіжної роботи, залучення молоді.
- організація професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації молоді, проведення семінарів, тренінгів, у тому числі з використанням сучасних методик самонавчання та самовдосконалення, інших напрямів знань, що сприяють розв'язанню проблем працевлаштування та зайнятості молоді [2].

За час існування Молодіжного центру були реалізовані або реалізуються наступні заходи:

- реалізація міжнародного кінопроєкту «Моє дитинство»;
- профорієнтаційні заходи в рамках Програми «Зроби свій вибір»;
- інтерактивні заняття «Рух проти ненависті»;
- інтерактивні заняття «Можливості для молоді»;
- розмовний клуб іноземної мови «English speaking club»;
- проведення заходів у рамках програми «Освіта в галузі прав людини»;
- методично-консультаційний супровід щодо молодіжних проєктів;
- залучення молодіжної спільноти до розробки та обговорення соціальних проєктів, що реалізуються в області [4].

Не менш важливим кроком в становлення нової молодіжної політики в умовах децентралізації стало затвердження та реалізація, у тому числі й в Чернігівській області Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2016-2020 роки. Програма «Молодь Чернігівщини» націлена на створення сприятливих соціальних передумов для щодо формування громадянської активності молоді дітей та міста для їх життєвого самовизначення і самореалізації та гармонійного мікроклімату у їхніх сім'ях, активізації участі молоді у соціально-економічному, політичному та культурному житті Чернігова.

Основними напрямками програми є:

- формування духовності, національної самосвідомості, моральності молоді міста, її патріотичне виховання та формування правової культури;
- запобігання поширенню негативних явищ в дитячому та молодіжному середовищі, популяризація та утвердження здорового та безпечного способу життя й культури здоров'я;
- підтримка соціальних проєктів інститутів громадянського суспільства, що працюють з молоддю, та проєктів, направлених на молодь міста;
- розвиток громадянської та соціальної активності молоді міста, підтримка діяльності інститутів громадянського суспільства щодо молоді міста
- сприяння творчому, інтелектуальному та фізичному розвитку дітей і молоді;
- сприяння творчому, інтелектуальному та фізичному розвитку дітей і молоді;
- сприяння розвитку міжнародного молодіжного співробітництва [1].

Протягом 2017 року за безпосередньої участі Департаменту сім'ї молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації, за ініціативи та спільно з громадськими організаціями проведено 22 молодіжні заходи, спрямовані на формування громадянської позиції, самовдосконалення та інтелектуальний розвиток молоді, у тому числі 2 міжнародні та 5 всеукраїнських.

Крім того, Департамент сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації став організатором молодіжного патріотичного флешмобу за участю Молодіжного центру праці та громадських організацій міста Чернігова [4].

Також, вагомим внеском щодо залучення молоді до участі в прийнятті управлінських рішень є реалізація громадською організацією «MART» в рамках проєкту ПРООН в Україні «Громадянське суспільство задля розвитку демократії та прав людини» проєкту «Громада, де чути голос молоді». Термін дії проєкту: вересень 2017 – липень 2018 року. Чернігівщина долучилася до реалізації даного проєкту.

Метою проєкту є залучення молоді до участі в прийнятті рішень та формуванні молодіжної політики на місцевому рівні, розроблення форм та методів активної участі молоді в житті місцевої громади через її ефективну взаємодію з органами місцевого самоврядування.

Цілями проєкту є:

- забезпечення права на участь молоді місцевих громад в процесі прийняття рішень шляхом напрацювання відповідних місцевих рішень та місцевих нормативних актів;
- покращення становища молоді в місцевих громадах шляхом посилення спроможності місцевих молодих громадських активістів взаємодіяти з місцевою владою у процесі прийняття рішень;
- формування навичок активної діяльності в інтересах громади шляхом використання демократичних процедур та правозахисних підходів;
- активізація молоді в житті місцевої громади, в реалізації та захисті прав та свобод [5].

У Чернігівській області, як і в інших областях, зараз реалізується програма «Молодіжний працівник». Метою програми є підвищення кваліфікації молодіжних лідерів та фахівців молодіжної галузі в умовах децентралізації задля підвищення ефективності розробки та реалізації обґрунтованої молодіжної політики на локальному та регіональному рівнях.

Програма «Молодіжний працівник» передбачає 3 види тренінгів:

- перший рівень – Базовий;
- другий рівень – Спеціалізований;
- третій рівень – Тренінг для тренерів [6].

Десятки таких тренінгів були проведені за час реалізації проекту по області. Одним з останніх відбувся базовий тренінг за програмою «Молодіжний працівник» у Ніжині, участь в якому взяли 21 учасник [4].

Висновки. Таким чином, на основі вище зазначеного, можна зробити висновок, що молодіжна політика в умовах децентралізації направлена на створення комфортного середовища для життя та розвитку молоді в об'єднаних територіальних громадах. Пріоритетними напрями її реалізації є забезпечення належного фінансового та кадрового забезпечення, створення умов для розвитку молодіжної інфраструктури й активного залучення молоді до процесу розроблення й ухвалення управлінських рішень та контролю за їх виконанням. У свою чергу, децентралізація як процес передбачає збільшення відповідальності на місцях, шляхом покладання на органи місцевого самоврядування більшого об'єму прав та обов'язків та надання можливостей для реалізації молодіжної політики на рівні громади, відповідно до потреб її жителів.

Список використаних джерел

1. Обласна програма «Молодь Чернігівщини» на 2016-2020 роки: затверджена рішенням четвертої сесії обласної ради сьомого скликання 29 березня 2016 року № 9-4/.
2. Статут комунального підприємства «Обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради: затверджений рішенням десятої сесії обласної ради сьомого скликання 22 серпня 2017 року № 26-10/VII «Про створення комунального підприємства «Обласний молодіжний центр» Чернігівської обласної ради».
3. Децентралізація дає можливості [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/news/7896>
4. Департамент сім', молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dsms.cg.gov.ua/index.php?id=21774&tp=1&prg>
5. MART громадська організація [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://mart-ngo.org.ua/ua/>
6. Молодіжний працівник [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://youth-worker.org.ua/about/>

Жога М.М., студентка гр. МСРп – 171

Науковий керівник – доц. Острянюк Т.С.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ДІТЕЙ ЦИФРОВОГО СВІТУ

Постановка проблеми. Значне впровадження ІТ-технологій, доступ до Всесвітньої мережі зумовлюють формування нової дитини, молоді, нових утворень, можливо, і трансформації в протіканні психічних процесів, явищ, властивостей особистості. Актуальним на сьогодні постає питання дослідження дітей та молоді як вільних і самостійних, які швидко реагують на зміни.

Для того щоб запропонувати програму дій щодо навчання, виховання і соціалізації дітей покоління Z, потрібно дати детальну характеристику портрета сучасного підлітка (його вікових особливостей, особливостей протікання психічних процесів), засновану на сучасних психологічних дослідженнях нового покоління. На сьогоднішній день проблема щодо результатів досліджень особливостей покоління Z залишається маловивченою. Дослідження з даної проблеми є поширеними в США, в Китаї, в Європі, оскільки виділяються кошти на їх реалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки тему поколінь вивчали зарубіжні вчені Дж. Коатс, Коуплент Дуглас, які досліджували відмінності розвитку поколінь X, Y, Z. Також великий внесок у розвиток цієї теми внесли й вітчизняні дослідники Е. Шамас та Е. Ніконов. Лекційні заняття з теми «Теорія поколінь» проводить відомий бізнес-тренер та психолог Оксана Марусич.

Мета статті: охарактеризувати особливості розвитку дітей покоління Z.

Виклад основного матеріалу. У 1991 році американські вчені Нейл Хоув і Вільям Штраус розробили «Теорію поколінь». Покоління - це сукупність людей, що народилися в певний інтервал часу, що піддаються впливу одних і тих же зовнішніх чинників, подій, методів виховання, зі схожими життєвими пріоритетами.

У цій теорії описуються періодичні цикли поколінь. Один цикл складається з чотирьох поколінь. Фаза часу, протягом якої з'являються на світ люди одного покоління, становить приблизно 20 років, відповідно, тривалість одного циклу – близько 80-90 років. Коли цикл добігає кінця, починається нове покоління, що володіє цінностями і традиціями, характерними для першого покоління попереднього періоду [1]. На даний момент виділяють покоління наступних типів:

- 1) Покоління GI (1900-1923 р.н.);
- 2) Мовчазне покоління (1923-1943 р.н.);
- 3) Покоління Бебі-Бумерів (1943-1963 р.н.);
- 4) Покоління X (1963-1984 р.н.);
- 5) Покоління Міленіум, або Y (1984-2000 р.н.);
- 6) Покоління Z (з 2001 р.н) [2].

Покоління Х (невідоме покоління) –1963-1983 роки народження. Фоном для них були холодна війна, закритість країни, війна в Афганістані, застій, наркотики, СНІД, тотальний дефіцит, початок перебудови. В їх час по країні прокотився бум розлучень, який зробив Х-в більш гнучкими у відносинах з людьми, а постійна зайнятість батьків-трудоголівів на роботі – більш самостійними. До чужої допомоги Х вдається вкрай рідко і неохоче. Він індивідуаліст, противник всіякого натовпу, тусовок. Навіть вибираючи собі для занять вид спорту, він зупиняє вибір зазвичай на боротьбі і боксі для хлопчиків або на гімнастиці і фігурному катанні для дівчаток. Головна цінність для нього – можливість вибору. Краща робота для нього та, яка дозволяє виявити закладені в ньому творчі здібності, широту і нестандартність мислення

Покоління Y, народилося в період 1982-2000 років. Основні події їх розвитку – це розпад СРСР, часті теракти, нові епідемії. І все це на тлі самого бурхливого розвитку нових інформаційних, комунікаційних, цифрових і біотехнологій. Y-наївні і схильні до роботи в команді. Вони чудово орієнтуються в комп'ютерних мережах, як наслідок, їм легше спілкуватися з однодумцями, які проживають на іншому краю планети, ніж з сусідами по під'їзду. Вони краще за інших розбираються в моді. Це покоління брендів. Навіть спортом вони займаються не для того, щоб перемогти або розвинути тіло, а для того щоб отримати додаткову порцію позитивних емоцій.

Покоління Z народжені починаючи з 2000-2003 року за різними джерелами. Вони живуть за часів економічної кризи. Вертикаль влади міцніє, державний апарат отримує все більшу силу і міць [5].

Це покоління, яке народилося в інформаційному суспільстві. Вони більш залежні від цифрових технологій, ніж їхні батьки, які користувалися телебаченням як альтернативою книгам і газетам. Вони нетерплячі і зосереджені в основному на короткострокових цілях, при цьому вони менш амбітні, ніж діти з попередніх поколінь. Вони більше орієнтовані на споживання і більш індивідуалістичні. Діти покоління Z не схильні ставати частиною певних груп – вони наполягають на власному праві приймати рішення. Людей цього покоління відрізняє, перш за все, максимальна наближеність до інформації, з якою вони вміють відмінно працювати. Діти зараз фактично народжуються з мобільним телефоном в руках, а першою іграшкою для них стає комп'ютер. Вони швидше розвиваються, ніж діти цього віку 10-15 років тому. Наприклад, середній вік дітей, що грають з лялькою Барбі, впав з 10 до 3 років [3].

Покоління «Z» мешкає у віртуальному світі – вони, на відміну від представників старших поколінь, менш схильні здійснювати поїздки і виходити зі своїх будинків. Віртуальні розваги виходять на перший план.

Представники цього покоління виростили у світі, у якому можливості просто безмежні, а ось часу на все не вистає. Середня тривалість концентрації уваги значно зменшилася порівняно з тим, що було 10-15 років тому. Це особливо помітно, коли дітей намагаються вчити традиційними методами в школі. Далі цей процес може піти у двох напрямках: або буде посилюватися розсіювання уваги, коли дитина стежить за всім відразу й мало на чому зосереджується, або діти будуть вчитися розподіляти свою увагу. Інтернет для дітей є новим культурним знаряддям, яке опосередковує формування вищих психічних функцій. Якщо до епохи Інтернету вони розвивалися в безпосередній взаємодії дитини й дорослого або дітей між собою, то нині Інтернет втручається в цю взаємодію [6].

Занурюючись у Всесвітню мережу, діти отримують менше сенсорних сигналів із навколишнього світу. Відчуття світу може стати менш чуттєвим. Може притуплятися сприйняття запахів, звуків реального світу. Дитина може боятися дотиків. Дослідники зазначають у зв'язку з цим спад у здатності до співпереживання, емпатії.

Один з феноменів дітей покоління Z – «кліпове мислення». Ця здатність бачити одночасно кілька екранів призводить до того, що швидкість сприйняття інформації різко зростає. Ця здатність має негативний бік – мозок, який звик до високої швидкості обробки інформації, починає «нудьгувати», коли інформації мало [6].

Покоління Z описує американський дитячий психолог Шеррі Пісникуе-Гудвін: «Вони віддають перевагу текстовому повідомленню ніж живій розмові. Вони спілкуються в мережі - часто з друзями, з якими ніколи не бачилися. Вони рідко бувають на вулиці, якщо тільки батьки не організують їх дозвілля. Вони не уявляють собі життя без мобільних телефонів. Вони виростили в епоху економічної депресії, і від них усі очікують лише одне - бути успішними» [5].

У зв'язку з усім вище сказаним, з урахуванням психологічних особливостей 11-16 річних дітей і з урахуванням особливостей покоління Z необхідно знайти вибір адекватного стилю навчання і роботи, про основні риси якого пише відомий американський фахівець в області навчання дітей і дорослих Джулі Коатс, автор книги « Покоління і стилі навчання ».

Дж. Коатс пропонує «підказки» сучасним педагогам і соціальним працівникам, які допоможуть побудувати доцільний стиль роботи зі школярами, які належать до покоління Z:

- 1) Діти в центрі уваги.
- 2) Кооперація замість конкуренції. Сьогоднішня молодь - командні гравці, цінність плідної співпраці для них очевидна, в тому числі і співробітництва в процесі навчання.
- 3) Застосування знань. Мета нового покоління – отримати інформацію, практична користь володіння якої буде очевидна.

4) Час – головна цінність. Час – велика цінність для сьогоденних дітей, можливість витратити його ефективно часто стає для них головним аргументом. Вони шукають ідеальне співвідношення між витраченим часом, обсягом отриманої інформації і «користю», яку вони зможуть з цієї інформації витягти.

5) Головне – процес і результат. Сучасним дітям в будь-якій справі необхідно «насолоджуватися процесом».

6) «Налаштування». Сьогоднішня молодь звикла «налаштувати» навколишній світ, роблячи його зручніше.

7) Візуалізація. Сучасна молодь сприймає візуальну інформацію краще, ніж представники будь-якого іншого покоління. Про це слід пам'ятати, і враховувати цю особливість молодого покоління, яке звикло отримувати візуальну інформацію з різних ЗМІ - це буде сприяти їх успішному розвитку [2].

Висновок. Дослідження показують, що діти цифрового покоління – інші. Якщо вони інші – значить вони змінилися. Все відбувається відповідно провідної діяльності в кожному віці. Якщо в дошкільному віці провідна діяльність – гра, то вони і дивляться мультфільми в мережі і грають в онлайнві ігри. А далі провідною діяльністю стає навчання, потім інтимно-особистісне спілкування. І навчання, і спілкування з однолітками стає все більш онлайнним. Звідси, із специфіки такого звичного для нового покоління віртуального способу комунікації з навколишнім світом, і випливають подальші особливості становлення цього покоління.

Список використаних джерел

1. Вікова і педагогічна психологія: Хрестоматія /И.В. Дубровина, А.М. Прихожан, В.В. Зацепин. – М.: Видавничий центр «Академія», 1999.- С. 235.
2. Коатс Дж. Покоління і стилі навчання. М.: МАПДО; Новочеркаск: НОК, 2011.- С. 44-55.
3. Селокова М.А. Развитие социальной компетенции как ведущее направление в работе школьной социально-психологической службы с подростками // Эксперимент и инновации в школе. 2011. № 6. С.71–77.
4. Сиденко Е.А. К вопросу адаптации младшего и старшего подростка в социуме // Эксперимент и инновации в школе. 2011. №6. С.3–9.
5. Покоління Z: ті, хто будуть після. [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.executive.ru/knowledge/announcement/1450249/>
6. Дитина в мережі [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://www.detionline.ru/>

Зельман О.В., студентка гр. МСРп – 171
Науковий керівник – доц. Остряк Т.С.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СТРЕСОСТІЙКОСТІ У МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Постановка проблеми. Соціальна робота представляє собою універсальний вид діяльності, який вимагає від фахівця знань в різних областях, умінь застосовувати їх на практиці, а також неординарних особистісних якостей. У сучасній науковій літературі зазвичай виділяють такі якості соціального працівника: гуманістична спрямованість особистості, особиста і соціальна відповідальність, почуття власної гідності і поваги гідності іншої людини, емпатійність, терпимість, адекватна самооцінка та ін. До сукупності найважливіших особистісних характеристик обов'язково потрібно включити стресостійкість. Для соціального працівника стресогенні ситуації обумовлені перш за все специфікою даної діяльності та специфікою об'єкта роботи (клієнта), тому навички стресостійкості потрібні майбутнім фахівцям соціальної сфери для збереження психічного здоров'я.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні проблеми стресу було розглянуто канадським фізіологом Гансом Сельє. Стрес розглядається як неспецифічна реакція організму у відповідь на несподівану та напружену ситуацію (втома, біль, конфлікти, приниження, тощо), що мобілізує резерви організму і готує його до фізичної психологічної активності, а також визначає певний тип поведінки особи: спротив, боротьба, втеча [5]. Психологічні проблеми управління стресом є досить розробленими як у зарубіжній, так і у вітчизняній літературі. Дану проблему досліджували: С.Гремлінг, С. Ауербах, В.А. Абабков, Х.Алієв, Г.Б.Бердник, С.М.Череланова, Ю.В.Щербатих [1]. Проблеми, що стосуються психології стресостійкості у соціальних професіях досліджували: Н.Є.Водоп'янова, Л.А.Китаєв-Смик, О.М.Кокун, В.М. Крайнюк [4]. Зокрема, проблеми формування стресостійкості вивчають: Г.М. Дубчак, Т.М.Титаренко, Л.А.Лепіхова, О.Я.Кляпець [6, 18]. О. Кочарян та В. Мозговий запропонували структурний підхід до аналізу феномену стресостійкості [7]. Разом із тим, недостатньо опрацьованою на сьогодні є проблема урахування особливостей формування стресостійкості у майбутніх працівників соціальної сфери.

Мета статті: розкрити особливості стресостійкості майбутніх соціальних працівників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття стресостійкості розглядається як загальна якість особистості, що характеризується здатністю протистояти стресовим факторам за період часу, який необхідний для організації нових умов, в яких даний стресор не буде загрозливим. Специфіка роботи соціального працівника полягає у тому, що він працює в середовищі, де значне місце посідає горе, розпач, розгубленість, а також, поряд із цим, агресія, несприйняття, ворожість та, навіть, загроза життю та здоров'ю. Із початком війни 2014 року на Сході України кількість ситуацій, які вимагали втручання та допомоги соціального працівника значно зросла. Зокрема, необхідність допомоги воїнам, що знаходяться на лінії зіткнення з противником, а також допомога пораненим та тим, що отримали інвалідність. Крім того – це робота із біженцями та переселенцями із окупованої зони України. Безумовно, професійна діяльність у таких ситуаціях потребує наявності відповідних якостей фахівця. Однією із найважливіших якостей має бути стресостійкість.

Стресостійкість соціального працівника визначається нами як здатність демонструвати адекватну поведінку у стресових ситуаціях, що стосуються професійної діяльності; вміння регулювати власний емоційний стан таким чином, щоб зберегти психічну рівновагу заради ефективної професійної діяльності а також загальної життєдіяльності та здоров'я; здатність до прийняття правильних рішень у кризових та критичних ситуаціях; здатність тривалий час зберегти терпимість, толерантність та наполегливість у досягненні успіху у розв'язанні професійних задач.

Нами було виокремлено наступні компоненти стресостійкості соціального працівника: конативний (поведінковий); емотивний; когнітивний та мотиваційний. Розглянемо їх більш детально у зв'язку із специфікою діяльності соціального працівника. Поведінковий компонент стресостійкості соціального працівника проявляється, перш за все, у толерантності до стресу, тобто у здатності протистояти несприятливим подіям та конструктивно справлятися з ними. Ця здатність проявляється у конструктивній та продуктивній діяльності, що враховує специфіку ситуації, у якій знаходиться соціальний працівник, виконуючи професійні дії. Емотивний компонент стресостійкості соціального працівника полягає, переважно у контролі власної імпульсивності, тобто у здатності стримувати або відкладати імпульс, спокусу, порив до діяльності, емоційну реакцію задля встановлення конструктивної взаємодії із клієнтом, збереження власного спокою та створення сприятливої атмосфери для ефективної діяльності у кризових та критичних ситуаціях. Когнітивний компонент стресостійкості соціального працівника – це, перш за все, знання про природу стресу, про методи, техніки і технології оволодіння ним та спрямування на конструктив. Мотиваційний компонент стресостійкості соціального працівника полягає у тому, що не дивлячись на складні та, навіть, кризові умови праці, соціальний працівник вміє знаходити ресурси для продуктивної професійної діяльності.

Варто зазначити, що характер і інтенсивність стресової ситуації в основному визначаються ступенем розбіжності між вимогами, які пред'являє конкретна ситуація, діяльність, і тими потенціалами, якими володіє суб'єкт. Стресостійкість буде забезпечувати високу ефективність діяльності й збереже здоров'я та професійний потенціал, якщо, у даному випадку – соціальний працівник – володітиме компетентністю, що стосується розв'язання професійних завдань в умовах складних ситуацій. Необхідно розглянути також рівні психологічного стресу: еустрес, екстрес, дистрес та гіперстрес [6].

Так, психологічний еустрес – це оптимальна, безумовно сприятлива для людини та її життєдіяльності неспецифічна активність психіки. У свою чергу – неспецифічна активність психіки людини (на відміну від неспецифічної активності) – це підвищена загальна енергетична активність – екстрена подача, «викид» певного запасу сил організмом та особистістю «фізіологічного та психологічного палива», що потрібне для адаптації до нової ситуації. Неспецифічна активність тим більша, чим складніша нова ситуація [3]. Психологічний екстрес розглядається як інтенсивно напружена неспецифічна активність психіки людини, що виникає в екстремальних ситуаціях і неоднозначно відбивається на стані людини. Так, для людини, що має достатньо високий рівень стресостійкості, екстрес може стати додатковим ресурсом для активізації діяльності. І, навпаки, для не стресостійкої людини екстрес стане на заваді конструктивного функціонування. Психологічний дистрес визначається як гранично інтенсивна (для даної особистості) психологічна активність, що використовує недостатньо ефективно ресурси психіки та несприятливо відбивається на поведінці людей. І, нарешті, психологічний гіперстрес – це надінтенсивна неспецифічна активність психіки, яку не витримують більшість людей, і яка руйнує їх психічну діяльність та поведінку, а іноді й – життя. Безумовно є такі люди, що здатні працювати у надзвичайних ситуаціях. Знайти та підготувати таких людей є важливим завданням психологів, що працюють у сфері профвідбору та професійної адаптації [7].

Висновок. Соціологічні дослідження демонструють, що стресова ситуація розглядається як така, що викликає особливий психічний стан, який є своєрідною формою відображення суб'єктом складної, екстремальної ситуації, в якій він знаходиться. Наголошується на необхідності формування та розвитку стресостійкості, яка, у свою чергу, складається із чотирьох компонентів: когнітивного, конативного, емотивного та мотиваційного. Вміння адекватно поводитися у складних ситуаціях професійної діяльності

демонструє не тільки власну витримку і толерантність, що має свідчити про професіоналізм соціального працівника, а й запобігає його професійній деформації та сприяє збереженню здоров'я.

Список використаних джерел

1. Абабков В.А. Адаптация к стрессу: основы теории, диагностики, терапии / В.А.Абабков, М.Пере. — С.Пб.: Речь, 2004. — 166 с.
2. Алиев Х. Защита от стресса. Как сохранить и реализовать себя в современных условиях./ Х. Алиев – М.: Мартин, 1996. — 239 с.
3. Бердник Г. Б. Дослідження стресостійкості особистості майбутнього практичного психолога в процесі професійної підготовки у ВНЗ / Г. Б. Бердник // Вісник післядипломної освіти. – 2009. – Вип. 11(2). – С. 19-28.
4. Крайнюк В.М. Психологія стресостійкості особистості / В.М. Крайнюк. – К.: Ніка - Центр, 2007. – 432 с.
5. Селье Г. Стресс без дистресса / Г. Селье - М.: Прогресс, 1982. – 122с. 17. Столяренко А.М. Экстремальная психопедагогика: Учеб. пособие для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 607 с
6. Черепанова Е.М., Психологический стресс. М., Академия, 1996.
7. Щербатых Ю.В. Психология стресса и методы коррекции / Ю.З. Щербатых. - СПб.: Питер, 2006. – 256 с.

Ігнатенко С.В., студентка гр. ПР-153

Науковий керівник - Новик Л.М., к.психол.н.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

НАСИЛЬСТВО НАД ДІТЬМИ ЯК СУСПІЛЬНА ПРОБЛЕМА

Актуальність даної теми обумовлена тим, що вирішення проблеми насильства, яка з кожним роком стає все актуальнішою серед українського населення, можна знайти лише за рахунок взаємодії з громадськістю щодо попередження насильства. В суспільстві існує недостатнє розуміння даної проблеми. Потрібно сказати, що проблема насильства не тільки потребує вивчення, але й негайного вирішення.

Дана проблематика лягла в основу наукових праць провідних українських вчених – правознавців, педагогів, психологів, соціологів, таких як Троїцька М., Іванова Т., Проценко Т., Логвиненко О., Багаденко І., Кушнар'єв С., Пампура І., Шапочка Т., Соловійова Л. та ін.. Жорстоке поводження з дітьми є дуже складним явищем у соціумі, його окремі сторони вивчаються різними науками, такими як соціологія, психологія, кримінальне та сімейне право. Поняття «жорстоке поводження з дітьми» було введено в наукову літературу не юристами, а лікарями та психологами, які допомагали потерпілим дітям [1, с. 9]. Діти є самою незахищеною і вразливою частиною суспільства, повністю залежною від дорослих. Саме від останніх діти стають жертвами домашнього насильства, опиняються в зонах стихійних і природних катастроф, військових дій тощо. Насильство над дітьми – широке поняття, яке включає різні види поведінки батьків та опікунів, інших родичів, вчителів, вихователів, будь-яких осіб, які старші або сильніші [2, с. 25].

Розрізняють чотири основні форми жорстокого поводження та зневажання дітей:

1. Фізичне насильство – дії або відсутність дій з боку батьків або інших дорослих, в результаті яких фізичне або розумове здоров'я дитини порушується, або знаходиться під загрозою пошкодження. Наприклад, тілесні покарання, удари долонею, стусани, опіки, задушення, грубі хапання, штовхання, плювки, застосування палиці, ремня, ножа, пістолета. Фізичне насильство включає в себе залучення дитини до вживання наркотиків, алкоголю, дачу йому/їй отруйливих речовин або медичних препаратів, що викликають одурманення (наприклад, снодійних, не прописаних лікарем). У деяких сім'ях як дисциплінарні заходи використовують різні види фізичного покарання - від запотиличників і ляпанців до биття ремнем. Фізичне насильство - це фізичний напад (катування), воно майже завжди супроводжується словесними образами і психічною травмою.

2. Сексуальне насильство або розбещення — використання дитини (хлопчика або дівчинки) дорослим або іншою дитиною для задоволення сексуальних потреб або отримання вигоди. Сексуальне насильство включає в себе статеві зносини (коїтус), оральний і анальний секс, взаємну мастурбацію, інші тілесні контакти із статевими органами. До сексуального розбещення відносять також залучення дитини до проституції, порнобізнесу, оголення перед дитиною статевих органів і сідниць, підглядання за нею, коли дитина цього не підозрює: під час роздягання, відправлення природних потреб.

3. Психологічне насильство – дії одного члена сім'ї на психіку дитини шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю. Психологічне насильство має такі прояви: використання лайливих слів, крику, образ, принизливих дій, що спричиняють шкоду самооцінці дитини; вияв брутальності стосовно родичів, друзів дитини, висловлювання чи дії, що вчинені з метою принизити дитини. У психічному насильстві можна виокремити вербальне та емоційне насильство. Вербальне (словесне) чиниться у разі критики і докорів буквально за кожний вчинок. Емоційне насильство може відбуватися взагалі без слів за допомогою міміки, пози, поглядів, інтонації.

4. Зневага інтересами і потребами дитини — відсутність належного забезпечення основних потреб дитини в їжі, одязі, житлі, вихованні, освіті, медичній допомозі з боку батьків, опікунів або інших осіб через об'єктивні або суб'єктивні причини. Типовим прикладом зневажливого відношення до дітей є залишення їх без нагляду, що приводить до нещасних випадків, отруєння і інших небезпечних для життя і здоров'я дитини наслідкам. Незалежно від того, в якій формі відбувається насильство, з часом його прояви стають дедалі жорстокішими [3, с. 31].

Міжнародні експерти визначають такі форми запобіжних заходів проти насильства на дітьми: первинні, вторинні та третинні.

1) Первинні засоби запобігання. Первинні засоби запобігання насильства над дітьми — дії, спрямовані на інформування громадськості щодо наслідків жорстокого поводження з дітьми та зміну поведінки стосовно виховання дітей. Прикладами таких дій є інформаційні кампанії щодо підвищення громадської свідомості, які проводяться як державними так і недержавними організаціями. Зазвичай первинні засоби запобігання насильства включають у себе наступну діяльність: відвідування працівниками соціальної служби та служби охорони здоров'я сім'ю; проведення навчальних програм з усвідомленого батьківства та розвитку дитини; функціонування телефонних ліній допомоги; консультивання у громадських центрах тощо. З метою запобігання жорстокого поводження з дітьми та захисту їх від різних форм насильства на місцевих рівнях створюються та розповсюджуються інформаційні матеріали, що містять список інституцій та організацій, покликаних надавати допомогу дітям, перелік органів внутрішніх справ, куди можна звернутися з приводу насильства.

2) Вторинні засоби запобігання. Вторинними засобами запобігання насильству є спеціалізовані послуги сім'ям, які потребують додаткової допомоги, шляхом визначення «факторів ризику» поганого ставлення до дитини. Підхід відбору — це тільки засіб, що дозволяє забезпечити підтримку тим родинам, які мають додаткові потреби. Таким чином, хоч цей підхід може розглядатися як суперечливий, після відбору відбувається позитивне та корисне втручання. При проведенні відбору сім'ї для втручання необхідно враховувати наступні фактори: батьківське сприйняття дитини; батьківську позицію дитини; індикатори формування прив'язаності; якість батьківства.

3) Третинні засоби запобігання/втручання. Третинні засоби запобігання насильства — це надання послуг дітям та сім'ям, з якими вже трапились випадки насильства чи нехтування. Відповідне (реакційне) стеження та виявлення випадків насильства чи нехтування дітьми призводить до втручання у сім'ю з метою припинення поганого ставлення та попередження його в майбутньому. Цей вид діяльності є необхідним навіть за наявності проактивних первинних та вторинних запобіжних заходів. В Україні з дітьми, які потерпіли від жорстокого поводження, насильства працюють центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, які створюють притулки для жінок з дітьми, що постраждали насильства спеціалізованих служб. Будь-яке залучення працівників соціальної сфери до захисту дитини від жорстокого поводження повинно розглядатися в контексті мультидисциплінарного підходу. Всі запобіжні заходи мають проводитися в рамках Конвенції ООН про права дитини [4]. Наслідками насильства, яке було застосовано до дитини, можуть стати: смерть, тілесні ушкодження, іноді безповоротні, самогубства, втрата почуття самоповаги тощо. Порушення, які виникають після насильства, зачіпають всі рівні людського функціонування. Вони призводять до стійких особистісних змін, які перешкоджають здібності дитини реалізувати себе в майбутньому. Насильство може викликати різні порушення, Воно може сприяти у майбутньому формуванню специфічних сімейних відносин, особливих життєвих сценаріїв. У дослідженні психологічних історій життя людей, які вчиняють дії, що травмують дітей, іноді виявляється власний недозволений досвід насильства в дитинстві.

Насильство над дітьми — проблема не досліджена, тому що:

- практично відсутній механізм збору статистичних даних із питань насильства над дітьми. Більшість випадків завдання психічної та фізичної шкоди здоров'ю залишаються незареєстрованими;

- за дослідженням «Відповідальність системи за виявлення, реєстрацію й повідомлення випадків насильства над дітьми», тільки в 15% фахівців у сфері захисту дітей (педагоги, медики, соціальні працівники, поліцейські та ін. виявлено володіння спеціальними знаннями щодо насильства над дітьми;

- для всіх країн характерним є те, що значна частина інформації про насильство у ставленні до дітей залишається прихованою з багатьох причин: страх дітей, мовчання батьків, соціальна прийнятність насильства;

- суспільство усе ще виявляє нерішучість щодо заходів боротьби з насильством у родині. Часто діти вважаються власністю батьків, а не людьми, які мають право на захист особистості.

Будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Головним документом сучасності, який регулює законодавство щодо насильства над дітьми на міжнародному рівні є Конвенція ООН про права дитини, що була прийнята у 1989 році і ратифікована більше 175 країнами світу. Конституція України є тією юридичною базою, норми якої визначають та гарантують охорону і захист прав, свобод та інтересів сім'ї та людини. У Законі «Про охорону дитинства в Україні» сказано що кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканість та захист гідності. Дисципліна і порядок

у сім'ї, навчальних та інших дитячих закладах мають забезпечуватись на принципах, що ґрунтуються на взаємоповазі, справедливості і виключають приниження честі та гідності дитини [5].

Таким чином, насильство щодо дітей існує у всіх країнах світу й соціальних групах, не залежить від рівня доходів і етнічного походження, набуває різних форм, часто відбувається під прикриттям закону й держави. Насильство над дітьми – це реальна загроза для розвитку суспільства. Адже жорстоке поводження з дітьми в подальшому формує з них соціально-дезадаптованих людей, не здатних створювати повноцінну сім'ю, бути гарними батьками, а також є поштовхом до відтворення жорстокості по відношенню до власних дітей. Потрібно пам'ятати, що насильство породжує насильство.

Список використаних джерел

1. Троїцька М. В. Психолого-правові аспекти профілактики та протидії насильству щодо дітей: Навчально-методичний посібник / М. В. Троїцька, М. І. Захарченко, М. Г. Вербеньський, Т. О. Проценко, О. І. Логвиненко, І. П. Богоденко. – Суми: МакДен, 2010. – 192 с.
2. Максимова Н. Ю. Мілотіна К. Л. Соціально психологічні аспекти проблем насильства / Н. Ю. Максимова, К. Л. Мілотіна. – К., 2003. – 337 с.
3. Сафонова Т. Я. Жестокоє обращение с детьми и его последствия / Т. Я. Сафонова, Е. И. Цымбал. – М. – 1993. – 118 с.
4. Попередження насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. Режим доступу: http://dnz7.pp.ua/publ/poperedzhennja_nasilstva_v_sim_ji_ta_zhorstokogo_povodzhennja_z_ditmi/1-1-0-17
5. Проблема жорстокого поводження з дітьми [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. Режим доступу: <http://obolon.kievcity.gov.ua/content/problema-zhorstokogo-povodzhennja-z-ditmy.html>

Кальницька К.О., к.психол.н., доцент,

Прядко Б.В., студент гр. СЗ-141

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ВПЛИВ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ НА КАР'ЄРНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ

Для сучасної України надзвичайно актуальним є питання вирішення проблеми стереотипів у ставленні до представників різних статей, яка виявляється при відборі претендентів на посади, зокрема й керівні, в процесі професійної орієнтації учнівської та студентської молоді.

Наше суспільство протягом 20-ти останніх років переживає етап становлення гендерної рівності. Адже давно вже є сформованим стереотип про те, що займати керівні посади мають чоловіки. Подібна дискримінація стосується різних аспектів життя та взаємовідносин і залишається соціальною проблемою, попри величезні зрушення у забезпеченні рівності між статями. Жінкам все ще важко займати рівноправне становище серед чоловіків, що знижує їхню потенційну можливість службового зростання. На відміну від чоловіків, жінки у присутності представників протилежної статі менш активно претендують на роль лідерки. На думку норвезького психотерапевта Я. Джорстада, лідерство не є складовою частиною системи життєвих цінностей переважної більшості жінок. Звідси виникає стереотип, що ефективність жіночого керівництва програє чоловічому через те, що жінки мають меншу владу, вплив і можливості ніж чоловіки [див. 3].

Традиційне виконання гендерних ролей породжує замкнуте коло: гендерні ролі визначені від народження – вони впливають на поділ праці – різні ролі чоловіків і жінок, робота та оцінка їхньої праці створюють розходження в доступі до влади, дисбаланс у розподілі доходів та ресурсів, прав та обов'язків, робочого навантаження та відпочинку – все це підтримує наявну систему відносин і стереотипів, яка стимулює розходження гендерних ролей, що є соціально визначеними від народження [4].

У пошуку шляхів розв'язання цієї проблеми, світовою спільнотою вироблений та запропонований механізм забезпечення гендерної рівності, що дає можливість побудувати стале суспільство з рівними правами та можливостями для чоловіків і жінок. Можливо, в майбутньому це забезпечить рівноправність між представниками різної статі. Але допоки жінки ще поступаються чоловікам, оскільки займають 5% вищих корпоративних посад і меншість посад у законодавчих виборних органах (наприклад, в Україні лише 8 % порівняно з 45% у Швеції) [5]. Дослідженнями виявлено, що серед одна тисяча дев'яťсот сорока одного очільника незалежних держав, що правила протягом двадцятого століття, було лише двадцять сім жінок, приблизно половина з яких прийшла до влади як вдова або донька по чоловічій лінії. Менше ніж 1% правителів двадцятого століття склали жінки, які отримали владні посади самостійно [6]. Сьогодні в нашій країні депутаток Верховної Ради – 12%, керівниць підприємств – 30%.

Навіть у суспільствах з максимально розвинутою демократією, жінки при вирішенні ділових питань стикаються з більшими соціальними ризиками у порівнянні з чоловіками. Проте попри ці традиційні гендерні стереотипи, в історії людства знані жінки, які піднялися на найвищі щаблі кар'єри, граючи за правилами «чоловічого світу». Маргарет Тетчер, Голда Мейр та Індіра Ганді – це найвідоміші жінки при

владі. Їх успіх був можливим за умови, що вони діяли у відповідності з чоловічими цінностями. Жінки-лідерки мали від природи сильну волю, високу схильність до спілкування з людьми, розвинені організаторські здібності, наполегливість, цілеспрямованість та рішучість. У сприятливих ситуаціях вони досягли високих посад і стали суб'єктами державної влади. Але таких жінок у світовій історії одиниці.

Багатьма психологами досліджувався зв'язок між статеворолевими стереотипами та їх впливом на зниження динаміки кар'єрного зростання жінок. Узагальнення отриманих ними висновків свідчить про те, що жінкам цілком необґрунтовано приписують такі установки:

- жінкам більше до вподоби така робота, що не вимагає значних інтелектуальних зусиль;
- у роботі жінок більше приваблюють емоційні аспекти та міжособистісна комунікація;
- жінки цінують кар'єрне просування та саморозвиток значно менше, ніж чоловіки;
- матеріальна винагорода не є для жінок визначальним чинником.

Та обставина, що жінки обіймають меншу кількість керівних посад, обумовлена здебільшого об'єктивними обставинами. У порівнянні з жінками, чоловіки сильніше прагнуть до професійної самореалізації. Природно, що більш високі посади, як правило, отримують більш компетентні. І якщо таких осіб більше серед чоловіків, то й вони мають можливість частіше посісти керівні посади. Проте у тих сферах, де працює більше жінок (сфера побутового обслуговування, сфера громадського харчування, торгівлі, освіти, культури, медицини тощо), спостерігається й найбільша частка жінок-керівниць. Так, в Україні у викладацькій або науковій сфері не спостерігається ніякої дискримінації за статевою ознакою. За умови наявності значних організаторських здібностей та професіоналізму, жінки керують не лише лабораторіями чи кафедрами, а й навчальними закладами.

Безперечно, лідерські можливості жінок і чоловіків мають істотні відмінності. Але вони не є тим чинником, що повністю позбавляє жінок можливості лідувати. Вони лише підтверджують необхідність пошуку тих моделей керівництва, які руйнують гендерні стереотипи. У цьому випадку жіноче лідерство потребує значно більших зусиль ніж чоловіче. Адже його становлення часто відбувається у достатньо несприятливому середовищі, що зумовлене наявністю різноманітних чинників. Розповсюдженню гендерних стереотипів часто сприяють засоби масової інформації. Багато з того, що молодь дізнається про чоловіків і жінок, залежить від того, якими вона бачить їх по телевізору, в кіно, у соціальних мережах, на сторінках газет і журналів. Наукові дослідження гендерних обмежень, які накладаються традиційною соціальною роллю на розвиток особистості, свідчать, що стереотипні гендерні ролі необхідно змінювати [4].

Рівноправна участь жінок у прийнятті рішень, гендерна рівність стала важливим напрямом Порядку денного сталого розвитку до 2030 року (ООН). Однією з проблем розвитку українського суспільства вже понад 20 років є декларативне проголошення рівних прав чоловіків і жінок. Натомість у більшості сфер життєдіяльності людини існує величезний гендерний розрив. Так, за рівнем гендерної рівності Україна посіла 67 місце між Гаяною (66) та Малаві (68), що зазначено у щорічному глобальному дослідженні Індексу гендерного розриву 2015 Світового економічного форуму. Порівняно з 2014 р. (56 місце) наша країна погіршила цей показник на 11 пунктів [7].

Проведений аналіз дозволяє зробити такі висновки. Процес управління в Україні пронизаний гендерними стереотипами, що ускладнюють просування жінок-лідерок до керівних посад. Попри численні законопроекти, що свідчать про забезпечення рівності між статями, й надалі має місце присутність гендерної нерівності. Проте тиск гендерних стереотипів поступово знижується, а їх сила зменшується. Психологічна гнучкість та відсутність істотних відмінностей між лідерськими якостями чоловіків і жінок створюють перспективу та підґрунтя для завоювання жінками авангардних позицій. З метою зміни ситуації на користь гендерної рівності слід підготувати жінок до активнішої участі у житті суспільства. Необхідно поступово створювати та закріплювати позитивний образ жінки-керівниці. Адже розвиток демократичної держави можливий тільки за умови рівноправної участі жінок та чоловіків у процесах розвитку суспільства.

Якщо у суспільній свідомості буде сформована необхідність підтримки жінок-лідерок, то процес демократизації життя в Україні стане реальнішим, динамічнішим та результативнішим. Слід пам'ятати, що кількісний показник представництва жінок на вищих щаблях влади є знаковим у процесі аналізу соціального, політичного, ідеологічного, релігійного та культурного контексту життя країни. Таким чином, дослідження проблеми впливу гендерних стереотипів на сучасну молодь є надзвичайно актуальним та перспективним, оскільки саме від дій молодого покоління буде залежати майбутнє управління різними соціальними структурами та державою у цілому.

Список використаних джерел

1. Гріфін Р. Основи менеджменту: Підручник//Наук. ред. В. Яцура, Д. Олесевич / Р. Гріфін, В. Яцура. – Львів : БаК, 2001. – 411 с.
2. Єрکو Г.В. Гендерна політична ідентичність як складова цивілізаційного розвитку суспільства [Текст] / Г. В. Єрکو// Наукові записки. – 2011. – №7. – 227 с.

3. Ковалевич А. С. Гендерные особенности проявления лидерства в юношеском возрасте / А. С. Ковалевич // Сборник научных статей студентов, магистрантов, аспирантов. Вып. 16 / Сост. С.В. Анцух; под общ. ред. В. Г. Шадуурского. – Минск : Четыре четверти, 2016. – С. 311 – 313.
4. Кальницька К.О. Трансформація українського суспільства: гендерний аналіз ролей і стереотипів // Жінки Чернігівщини: історія і сучасність. Місія сучасної жінки: виклики часу. Матеріали обласної науково-практичної конференції, (Чернігів 1 грудня 2016 р.); за заг. ред. І. В. Дорожкіної. – Чернігів, 2017. – С. 21-25.
5. Микитко О. Г. Вплив гендерних стереотипів на статус жінки лідера в сучасному українському суспільстві [Текст] / О. Г. Микитко // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – 2009. – № 21. – С. 132-135.
6. Свердлюк Я. І. Жінки в політиці: міжнародний досвід для України [Текст] / Я. І. Свердлюк. – К. : Атіка, 2006. – 145 с.
7. Гендерний моніторинг місцевих виборів 2015 року в Україні – [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://vybory2014.wcu-network.org.ua>

Кальницька К.О., к.психол.н., доцент,
Уривкова А.О., студентка гр. МФРп-171

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

КОМПЛЕКСНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ВАДАМИ ЗДОРОВ'Я

За даними ООН у світі налічується приблизно 450 мільйонів людей з порушеннями психічного і фізичного розвитку. Це становить одну десяту частину населення нашої планети. Дані всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) свідчать, що кількість таких людей у світі досягає 13%, при чому 3% дітей народжуються з вадами інтелекту та 10% дітей з іншими психічними та фізичними вадами. У світі близько 200 мільйонів дітей з інвалідністю [1].

У нашій країні, як і в усьому світі, простежується тенденція зростання кількості дітей-інвалідів. За даними Міністерства охорони здоров'я України збільшення рівня чисельності дітей-інвалідів становить 3,6% приросту за рік. Про гостроту та поширеність проблеми інвалідності в Україні красномовно свідчать і такі цифри: станом на 1 січня 2016 р. чисельність осіб з інвалідністю становить 6% від загальної чисельності населення нашої держави, 2% дитячого населення – діти з інвалідністю. Через наявність проблем зі здоров'ям такі діти потребують з боку держави спеціальних заходів, спрямованих на забезпечення їх повноцінного розвитку та освіти на рівні з іншими. Причинна структура первинної інвалідності у дітей протягом останніх десяти років залишається стабільною. Серед причин інвалідності у дітей:

- на першому місці – вроджені аномалії, деформації та хромосомні порушення – 30,0 % (2002 рік – 22,7 %);
- на другому місці – хвороби центральної нервової системи – 17,9 % (2002 рік – 16,7 %);
- на третьому місці – розлади психіки й поведінки – 13,9 % (2002 рік – 15,4 %) [2].

Унікальні нормативно-правові джерела дослідження цієї проблеми складають документи ООН, а також інших міжнародних організацій, що фіксують нову політику суспільства щодо прав людини з обмеженнями життєдіяльності, основою яких був «Міжнародний Білль з прав людини» від 10 грудня 1948 року. Серед них, передусім, такі основоположні документи з прав людей з інвалідністю, як: Декларація про права розумово відсталих осіб (1971), Декларація про права інвалідів (Declaration on the Rights of Disabled Persons. United Nations, 1975), Всесвітня програма дій стосовно інвалідів (World Program of Action concerning Disabled Persons, 1982), Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів (The Standard Rules on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities, 1993), Конвенція про права інвалідів (2006 р.) тощо.

Важливе значення для дослідження проблеми мають положення: Конституції України, Законів України «Про реабілітацію інвалідів в Україні» (2005 р.), «Про основи соціальної захищеності інвалідів України» (1991 р.), «Про охорону дитинства» (2001 р.), «Про державну соціальну допомогу дітям-інвалідам та інвалідам з дитинства» (2000 р.), «Про соціальні послуги» (2003 р.), Державної цільової програми «Національний план дій з реалізації Конвенції про права інвалідів» на період до 2020 р. (2012 р.) та інших нормативних документів [3].

Ознайомлення з сучасною науковою літературою та реаліями практики дає підстави говорити про необхідність систематизації та узагальнення наукових уявлень про корекційний розвиток та реабілітацію дитини з обмеженнями життєдіяльності, застосування комплексного підходу до технологій соціальної роботи з дітьми-інвалідами та їх з сім'ями.

Корекційні психолого-педагогічні аспекти реабілітації обґрунтовувалися такими авторами, як В. Бондар, О. Граборов, О. Дьячков, І. Єременко, Л. Занков, М. Земцова, О. Літвак, В. Лубовський, О. Лурія, Г. Дульнев, Г. Мерсіянова, О. Мещеряков, І. Моргуліс, Н. Назарова, В. Синьов, Є. Соботович, І. Соколянський, Н. Стадненко, В. Тарасун, Л. Шипіцина, Л. Фомічова, О. Хохліна, М. Шеремет, М. Ярмаченко та ін.

В Україні виділяють медичну, психолого-педагогічну, професійну, трудову, фізкультурно-спортивну, фізичну, соціальну та психологічну реабілітацію осіб з вадами фізичного розвитку. Комплексну допомогу дітям з обмеженими фізичними можливостями та їх сім'ям в Україні надають реабілітаційні установи. Основним завданням таких установ є: рання соціально-психологічна адаптація дітей з вадами фізичного розвитку, корекція комунікативних навичок, медична, психологічна, логопедична корекція, фізична реабілітація дитини, соціально-педагогічна та психологічна допомога родині тощо. Сьогодні під поняттям «комплексна реабілітація» розуміють комплекс медичних, педагогічних, професійних і юридичних заходів, спрямованих на відновлення здоров'я та працездатності осіб з обмеженими фізичними й психічними можливостями внаслідок перенесених травм та захворювань. Основна мета реабілітації – повернення дитини до стану перед захворюванням, інтеграція її у дитячий колектив, розвиток її фізичних і психічних здібностей, відповідних віку. Центральними завданнями реабілітації є: функціональне відновлення (повне або компенсаторне за умов неможливості повернення органу чи рухових навичок); пристосування дитини до повсякденного життя [4]. Соціальна реабілітація – система заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування задоволення потреби у забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації.

Соціально-педагогічна робота в реабілітаційних установах, яка здійснюється сьогодні в Україні, вимагає вдосконалення. Оскільки створення центрів реабілітації дітей з обмеженими можливостями є новим напрямом у соціальній політиці, існуючий вітчизняний досвід соціально-педагогічної роботи з такими дітьми, що реалізується в спецшколах та інтернатах, екстраполюється у реабілітаційні центри без змін, що не дає очікуваних результатів. Сьогодні в основу їх роботи покладено гуманістичний принцип виховання особистості, коли дитина не відривається від звичного оточення, а залишається в колісмі, і це спонукає науковців до пошуку нових підходів у роботі з дітьми: спеціальні програми навчання, адаптації, психолого-педагогічної корекції.

Сьогодні в Україні вживані в більшості випадків чотири моделі інвалідності:

- Медична, яка визначає інвалідність як медичну патологію. Згідно з цією моделлю людина вважається «в нормі», якщо вона не має відхилень за медичними показниками.

- Соціальна модель передбачає, насамперед, можливість людини достатньо повно соціально функціонувати у суспільстві.

- Політична модель передбачає, що діти з інвалідністю з вадами опорно-рухового апарату розглядаються як меншість, права і свободи якої незаслужено обмежуються. У цьому плані дана модель послужила поштовхом до поширення руху за права людини з інвалідністю, оскільки кожна особистість соціуму має рівні права.

- Модель культурного плюралізму теж характеризує інвалідність не як медичну проблему, а як проблему нерівних можливостей. Згідно неї, дитина з інвалідністю розглядається з позицій громадянських прав, а не з наявності патології [5].

Реабілітаційний процес у центрах медико-соціальної реабілітації, здійснюється на основі наукового підходу, новітніх форм і методів медичного, психолого-педагогічного супроводу, що забезпечують засвоєння дітьми необхідних практичних знань, умінь та соціальних навичок, корекцію вад психічного та фізичного розвитку. Усі реабілітаційні центри створюють умови для оволодіння дітьми навичками захисту власних прав та інтересів, самоаналізу і позитивного сприйняття себе та оточуючих, навичок спілкування, забезпечення автономного проживання у суспільстві з необхідною підтримкою. У системі центрів медико-соціальної реабілітації дітей різного напрямку та відомчого підпорядкування досить розповсюдженою технологією корекційно-відновлюваної роботи є педагогічне навчання за системою Марії Монтесорі [6], як, наприклад, у Центрі медико-соціальної реабілітації дітей-інвалідів «Відродження» м. Чернівці.

Отже, на сьогодні політика по відношенню до людей з інвалідністю – результат її розвитку протягом останніх двохсот років. Значною мірою вона відображає загальні умови життя, а також соціальну та економічну політику у різні періоди часу. Однак у відношенні до людей з особливими потребамисклалося багатоспецифічних факторів, які впливають на умови їх життя. Неосвіченість, зневага оточуючих, зневага і жах – ці соціальні фактори ізолювали таких людей та затримали їх розвиток. В українському суспільстві у зв'язку з орієнтацією на європейські цінності змінюється ставлення до людей з особливими потребами, що вимагає організації соціальної роботи з інвалідністю, в тому числі з дітьми, які мають обмежені фізичні можливості, на рівні європейських стандартів.

Надання своєчасної та ефективної медичної, корекційної, соціальної, психологічної допомоги дитині з інвалідністю та організація реабілітаційного навчання відповідно до особливостей її психофізичного розвитку дає змогу їй успішно функціонувати в подальшому у суспільстві. Подальший розвиток вітчизняної сфери корекційно-реабілітаційних служб, спеціальної та інтегрованої освіти дітей з вадами фізичного розвитку, змін, що відбулися на ринку праці України, потребують реформування

системи підготовки кадрів для цих галузей з метою підвищення професійної мобільності соціальних працівників, корекційних педагогів та реабілітологів.

Список використаних джерел

1. Конвенція про права інвалідів [Електронний ресурс]: резолюція Генеральної Асамблеї ООН №61/106, прийнята на 61-й сесії ООН / ООН; Конвенція; Міжнародний документ від 13.12.2006. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71
2. Жмир В. Соціальна держава, соціальна політика, соціальна робота [спроба концептуального аналізу] / В. Жмир // Соціальна політика і соц. робота. – 1997. – № 1. – С. 8-15.
3. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : [підручник] / В. М. Синьов. – К. : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2007. – Ч. 1. – 2007. – 238 с.
4. Шевцов А. Г. Методичні основи організації соціальної реабілітації дітей з вадами здоров'я : [монографія] / Андрій Гаррійович Шевцов. – К. : НТІ «Інститут соціальної політики», 2004. – 240 с.
5. Медична та соціальна реабілітація : навч. посіб. / за заг. ред. І.Р. Мисули, Л.О. Вакуленко. – Тернопіль : ТДМУ, 2005. – 402 с.
6. Монтессорі-терапія в комплексі заходів ранньої медико-соціальної реабілітації дітей з обмеженими можливостями здоров'я / В.І. Пасічник, Л.І. Насенко, Н.Л. Зенченко [та ін.] // Соціальна педіатрія: збірник наукових праць. – К. : Інтермед, 2003. – 346 с.

Келеман А.Д., студентка гр. СЗ-141

Науковий керівник – к.і.н., доцент Бойченко С.Г.

Чернігівській національній технологічній університет (м. Чернігів, Україна)

ПРОФІЛАКТИКА ІГРОВОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Проблема адиктивної поведінки за останні десятиліття набула значної актуальності у всьому світі. коли життя людини, її стан і поведінка починають жорстко залежати від різних чинників. Ігроманія – один з видів адитивної поведінки, яку Всесвітня організація охорони здоров'я офіційно визнала хворобою ХХІ століття. За статистикою 1,5% населення (для України – це більше півтора мільйони осіб) мають ігрову залежність, близько 75% гравців – це студенти та школярі.

Вивченням ігрової залежності займаються зарубіжні та вітчизняні вчені. Серед українських дослідників Л. М. Буніна, О. П. Песоцька, Н. В. Терещук, Л. М. Федоренко, Г. В. Чайка та ін. На думку О. П. Песоцької, залежність – це прагнення покластися на когось чи щось з метою отримання задоволення або адаптації, залежність від деяких предметів, речовин чи видів діяльності. Л. М. Буніна ігрову залежність (гемблінг) відносить до нехімічних форм адикцій. За словами дослідниці, вибір адиктивної стратегії поведінки зумовлений труднощами в адаптації до життєвих проблемних ситуацій: складні соціально-економічні умови, розчарування, крах ідеалів, конфлікти в сім'ї та інших соціальних групах, утрата близьких, різка зміна звичних стереотипів.

Комп'ютерна залежність – різновид психічної залежності, що розповсюджується в Україні протягом останніх двадцяти років. Деякі вчені вважають, такої залежності не існує, оскільки – це найвищий прояв нормального захоплення людини. Вони вважають, що до залежності схильні лише ті, хто вже має в наявності комунікативні проблеми та складнощі. На нашу думку, будь-яка залежність – це адитивна поведінка. Сутність проблеми полягає в нездатності людей, особливо дітей та підлітків, захистити своє психічне здоров'я від стороннього впливу. Її розповсюдження несе соціальну небезпеку, тому доцільно розглянути найбільш типові форми, фактори ризику та негативні наслідки прояву для особистості підлітка.

Підлітки – специфічна соціально-демографічна група, яка характеризується активним фізичним, статевим, психічним та соціальним формуванням, збільшенням прагнення до самоствердження, самопізнання. Підлітки найбільш вразливі, бо ще не здатні повною мірою контролювати свої бажання та поведінку; вікові та психологічні особливості цієї категорії осіб роблять їх більш довірливими (тому вони легше «купаються» на розповіді про вдачу та можливість легко отримати гроші); саме підлітки в першу чергу потребують самоствердження, що може виникнути під час вдалої гри або отримання інформації; вони більш самостійні, менш опікаються та контролюються дорослими, більш розумні в приховуванні від батьків своєї залежності; мають достатню кількість вільного часу; доступність комп'ютера (наявність його на власному письмовому столі, вміння користуватися їм не потребує додаткових знань, наявність кишенькових грошей, які витрачають на гру в ігрових автоматах, легка можливість отримання інформації або нової гри тощо); нерозуміння з боку батьків небезпеки розвитку комп'ютерної залежності (зовні все виглядає добре) та не усвідомлення підлітком небезпеки комп'ютерної залежності.

Найменшу небезпеку попадання в ігрову залежність мають підлітки, які володіють такими якостями: самореферентність; комунікативна і соціальна компетентність; здатність конструктивно поводитися в конфліктних ситуаціях; адекватна самооцінка; здатність контролювати афект; здібність до відстроченої розрядки напруги.

Надійним захистом особистості від ігрової залежності є її внутрішня психологічна стійкість. Тому першочерговим завданням соціальної роботи є профілактика адитивної поведінки підлітків. Тому розвиток цих особистісних характеристик повинен стимулюватися під час профілактики ігрової залежності. Важливим етапом розробки профілактичної програми є побудова тренінгових занять, що сприятимуть розвитку цих якостей у підлітків. Соціальному працівнику потрібно розвивати відповідальне ставлення підлітків до власного життя і здоров'я, інтернальність, самостійність, навчити конструктивно долати життєві труднощі, сформувати готовність розв'язувати проблемні ситуації, а не «втікати» від них у віртуальний світ гри. Цього можна досягнути шляхом проведення відповідних тренінгових занять, проведення бесід.

Профілактика ігрової залежності включає первинну, вторинну і третинну профілактики.

Первинна профілактика – це комплекс заходів, спрямованих на запобігання залученню в азартні ігри. Ця форма профілактики передбачає роботу з контингентом, не знайомим з дією азартних ігор, який має поверхові знання про предмет обговорення. Програми первинної профілактики включають залучення підлітків в суспільно корисну творчу діяльність, заняття спортом, туризмом, мистецтвом і т.д.

Завдання первинної профілактики ігрової залежності підлітків:

1. Створення шкіл, вільних від базисів адикції (впровадження позитивної профілактики в шкільні уроки, наявність посібників з профілактики і включення уроків в шкільний розклад; створення груп самопомоги учнів; програми для підготовки шкільних лідерів серед учнів і батьків).

2. Виявлення групи ризику. Проведення комплексу відповідних діагностичних методів на визначення підлітків, найбільш схильних до ігрової залежності: тестів, опитувальників, анкет, бесід, спостереження.

На думку А. Й. Капської, первинна соціально-педагогічна профілактика підлітків з адитивною поведінкою, в тому числі з ігровою залежністю, може включати такі завдання:

- виховувати правильне розуміння впливу гри на психіку підлітка;
- формувати поняття про морально-психологічну стійкість особистості як основу здорового способу життя;
- виховувати свідоме бережливе ставлення до свого здоров'я, формувати уміння раціонально використовувати його психологічні можливості;
- стимулювати саморегуляцію власних психо-фізичних можливостей особистості шляхом включення її у позитивну альтернативу фізичних і психологічних випробовувань, загартування, тренінгу;
- формувати науково обґрунтовані уявлення про анатомо-фізіологічні і психологічні зміни, що відбуваються в організмі в ситуаціях стресу, інфор-маційних перевантажень, тренінгу, умінь самоконтролю і самооцінки у поведінці;
- формувати основи моральних звичок індивідуальної поведінки і прийняття рішення у ситуаціях захоплення грою.

Обов'язковим напрямком профілактики ігрової залежності є робота з батьками підлітків: дати батькам необхідну інформацію з проблеми ігрової залежності підлітків; надати допомогу в усвідомленні власних сімейних і соціальних ресурсів; сформувати групи лідерів-батьків для профілактики ігрової залежності у підлітків.

Вторинна профілактика орієнтована на підлітків групи ризику. Мета вторинної профілактики – раннє виявлення тих, хто починає ставати ігроманом в уникненні виникнення у них психічної залежності від гри.

За переконаннями Н. В. Терещук, завданнями вторинної профілактики ігрової залежності підлітків є:

1. Робота з дітьми груп ризику (виявлення пато-логії, лікування і спостереження у фахівців; створення програм для роботи з ними).

2. Створення центру реабілітації, де всі методи психотерапевтичної роботи спрямовані на соціалізацію і адаптацію.

3. Робота з батьками дітей групи ризику (створення груп взаємодопомоги, навчання навичкам соціально підтримуючої і розвиваючої поведінки в сім'ї і у взаємостосунках з дітьми) [7, с.20].

Третинна профілактика – це надання допомоги підліткам, які страждають від ігрової залежності. Це система заходів, спрямованих на корекцію поведінки підлітка, його перевиховання, переорієнтацію і реабілітацію. Мета третинної профілактики – попередження подальшого розпаду особистості ігромана і підтримка його дієздатності.

Завдання третинної профілактики ігрової залежності підлітків:

- формування реабілітаційного середовища;
- створення груп взаємодопомоги;
- на основі встановлених «груп ризику» здійснювати індивідуальний виховний профілактичний вплив на особистість підлітка шляхом використання доцільних соціально-педагогічних засобів;

- створення сприятливих для корекції ігрової залежності умов соціального оточення, соціально-психологічного клімату, позитивного самопочуття.

Профілактична робота з попередження ігрової залежності підлітків може включати наступні компоненти:

1. Освітній компонент. Мета: навчити підлітка розуміти і усвідомлювати, що відбувається з людиною при втягуванні в азартні ігри.

2. Психологічний компонент. Мета: психологічна підтримка дитини, формування адекватної самооцінки, формування навиків ухвалення рішень.

3. Соціальний компонент – допомога в соціальній адаптації дитини до умов навколишнього середовища, навчання навичкам спілкування, здорового способу життя. Мета: формування соціальних навиків, необхідних для здорового способу життя і комфортного існування в навколишній соціальній дійсності.

Н. В. Терещук розробила програму профілактики ігрової залежності підлітків, яка включає чотири розділи: інформаційний, когнітивного розвитку, розвитку особистих ресурсів, розвитку стратегій високофункціональної поведінки.

Методи профілактичної роботи з ігрової залежності підлітків, можна виділити такі: тренінг поведінки, когнітивна модифікація і терапія, особистісний тренінг, дискусії, мозкові штурми, бесіди, лекції, рольові ігри, психогімнастика, психодрама, елементи індивідуальної і групової психотерапії, круглі столи, наради, супервізія, проведення мето-дичних занять з супервізорами. Ці методи фахівці використовують залежно від власних посадових обов'язків і спеціалізації. Наприклад, соціальний працівник буде використовувати дискусії, метод «мозкового штурму», бесіди, лекції, рольові ігри, «круглі столи». Психолог і психотерапевт – профілактику ігрової залежності будуть доповнювати тренінгом поведінки й особистісним тренінгом, психодрамою, психогімнастикою, елементами індивідуальної і групової психотерапії.

Отже, профілактика ігрової залежності полягає у наданні соціально-психологічної допомоги підлітку та сім'ї, виявленні осіб групи ризику, проведенні превентивних соціально-педагогічних заходів, розвитку сфери організації та ін. Ефективними у вирішенні проблеми ігрової залежності підлітків є лекції, бесіди, круглі столи, тренінги, рольові ігри, дискусії. А також рекламні компанії для популяризації серед молоді здорового азарту без наслідків звикання до гри в засобах масової інформації.

Список використаних джерел

1. Чайка Г. В. Вплив комп'ютерних ігор як нового чинника культури на становлення особистості / Г. В. Чайка // Актуальні проблеми психології. – 2006. – Т. 3. – Вип. 3. – С. 218-296.
2. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : Навч. посібник / А.Й. Капська // Український державний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. – К. : УДЦСССДМ, 2001. – 219 с.
3. Терещук Н. В. Ігрова залежність у підлітковому віці як форма адиктивної поведінки / Н. В. Терещук // Практична психологія та соціальна робота. – 2009. – № 5. – С. 19-25.
4. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / І. Д. Зверєва. – Київ, Сімферополь : Універсум, 2012. – 536 с.

Ковтун А.Ю., студентка гр. СРг-161

Науковий керівник – Лещенко М.С., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМА АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО ЕКСТРЕМАЛЬНОЇ СИТУАЦІЇ

Актуальність проблеми. Під кінець ХХ століття і початку ХХІ століття відбулося величезна кількість екстремальних ситуацій, лих і катастроф, світ буквально захльостує епідемія терористичних актів. На наш погляд, недостатньо розглядати їх лише з точки зору об'єктивних особливостей, не беручи до уваги психологічні складові, наприклад, сприйняття, розуміння, реагування і поведінку людей в таких ситуаціях. Людина, в будь-якому випадку, психологічно залучена в екстремальну ситуацію, можливо, як її ініціатор, або як жертва, або як очевидець. Існують деякі загальні закономірності формування ставлення людини до діючих небезпек, незалежно від того, яку роль в екстремальній ситуації він виконує. Іншими словами, ці процеси можна назвати адаптацією до екстремальної ситуації.

Мета публікації полягає у висвітленні особливостей адаптації особистості до екстремальних умов.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Пошук шляхів адаптації до змінених соціальних умов та нової життєдіяльності є гострою проблемою для кожного. Актуальним проблемам адаптації людини до нових умов життєдіяльності та взаємин у суспільстві присвячені праці вітчизняних (О. Гончаров, А. Ерднієв, В. Кікоть, В. Петровський, Т. Серета, О. Симоненко, М. Лісіна, А. Фурман) та зарубіжних учених (Е. Еріксон, Д. Клаузен, З. Фройд та ін.).

Виклад матеріалу. Екстремальні умови виступають по відношенню до людини як такі, що знаходяться на межі виснажливості. Екстремальні умови змінюють поведінку, оцінки, якості особистості, доводячи її до межі і змінюючи умови існування. Це означає, що екстремальні ситуації вимагають максимальної мобілізації фізіологічних і психологічних адаптивних механізмів, а також призводять до формування так званого екстремального стану, яке, з одного боку, може сприяти мобілізації ресурсів людини, а з іншого - приводити до зривів діяльності, погіршення здоров'я і психічної стійкості. Екстремальні ситуації можуть спіткати кожен людину.

У хвилини сильних переживань з людиною відбувається щось, що дозволяє їй усвідомити нові грані реальності, просунути в особистісному зростанні, побачити життя з іншого боку. Люди, які пройшли випробування потрясінням, як правило, стають іншими, створюють нову форму своєї екзистенції, починаючи з осмислення своїх традиційних зв'язків, через пізнання своїх стійких відносин, закінчуючи пізнанням і використанням необхідних сутнісних зв'язків у новій екстремальній ситуації. Екстремальна ситуація в окремих випадках може бути розглянута як своєрідний каталізатор особистісного зростання [2].

Можливі екстремальні фактори умовно можна розділити на такі групи: механічні, фізичні, хімічні, біологічні, а для людини - ще й психічні та соціальні. Вони можуть діяти на організм прямо, порушуючи стан даного індивіда або викликати пошкодження на рівні хромосоми та генів (наприклад, іонізуюча радіація) і, таким чином прямо пошкоджувати здоров'я людей наступних поколінь. Вплив екстремальних факторів веде до розвитку станів, до яких відносять різні види стресу - шок, біль, кома, колапс, непритомність та інші гострі захворювання та фізичні травми, а також реакції нервово психічної перенапруги, що включають порушення поведінки внаслідок емоційного зриву - страх, гнів, агресія, паніка, депресія та інші.

Під соціально-психологічною адаптацією більшість учених розуміють пристосування індивіда до нових умов соціального довкілля та його результат. Уміння адаптуватися за різних обставин характеризує процес становлення і розвитку особистості, її професійного зростання. У випадку ж її дезадаптації порушується не лише особистісно-професійний розвиток, а й знижуються психофізіологічні можливості організму, уможливаються розлади здоров'я

Виділяють такі етапи адаптації до екстремальних ситуацій:

1. Перед вплив, що включає в себе відчуття загрози і занепокоєння. Ця фаза зазвичай існує в сейсмонезбезпечних районах і зонах, де часті урагани, повені, або в зонах, де небезпека неможливо відчуту, наприклад в зоні з підвищеною радіацією. Нерідко загроза ігнорується або не усвідомлюється.

2. Фаза впливу - триває від початку стихійного лиха до моменту, коли організуються рятувальні роботи. У цей період страх є домінуючою емоцією. Підвищення активності, прояв само- та взаємодопомоги відразу ж після завершення дії нерідко позначаються як «героїчна фаза». Панічна поведінка майже не зустрічається - воно можливе, коли шляхи порятунку заблоковані.

3. Фаза після впливу - починається через кілька днів після стихійного лиха або техногенної катастрофи, характеризується продовженням рятувальних робіт і оцінкою виниклих проблем. Нові проблеми, що виникають у зв'язку з соціальною дезорганізацією, евакуацією, поділом сімей та ін..

Інша класифікація послідовних фаз або стадій в динаміці стану людей під час і після екстремальних ситуацій запропонована в роботі М.М. Решетнікова [3]:

1. Стадія вітальних реакцій. Ця фаза складається з первинної і вторинної реакції людини на екстремальну ситуацію.

2. «Гострий емоційний шок». Розвивається слідом за станом заціпеніння і триває від 3 до 5 годин. Характеризується загальним психічним напруженням, граничною мобілізацією психофізіологічних резервів, загостренням сприйняття і збільшенням швидкості розумових процесів, проявом безрозсудної сміливості (особливо під час рятування близьких) при одночасному зниженні критичної оцінки ситуації, але збереженні здатності до доцільної діяльності. В емоційному стані в цей період переважає почуття відчаю, що супроводжується відчуттями запаморочення і головного болю, спрагою в роті і утрудненим диханням.

3. «Психофізіологічна демобілізація». Тривалість до 3 діб. Для абсолютної більшості обстежуваних наступ цій стадії пов'язано з першими контактами з тими, хто отримав травми, з тілами загиблих, з розумінням масштабів трагедії («стрес усвідомлення»). Характеризується різким погіршенням самопочуття і психоемоційного стану з переважанням почуття розгубленості, панічних реакцій (нерідко - ірраціональної спрямованості), зниженням моральної нормативності поведінки, зниженням рівня ефективності діяльності і мотивації до неї, депресивними тенденціями, деякими змінами функцій уваги і пам'яті (як правило, не можуть чітко згадати, що робили в ці дні). Більшість опитаних жаліються в цій фазі на нудоту, «тяжкість» в голові, неприємні відчуття з боку шлунково-кишкового тракту, зниження (навіть відсутність) апетиту.

4. «Стадія вирішення». 3-12 діб після лиха. За даними суб'єктивної оцінки, поступово стабілізуються настрої і самопочуття. До кінця цього періоду з'являється бажання «виговоритися», що реалізується вибірково, спрямоване переважно на осіб, що не були очевидцями події, і що супроводжується деяким

ажіотажем. Одночасно з'являються сні, відсутні в двох попередніх стадіях, в тому числі тривожні і кошмарні сновидіння, в різних варіантах відображають враження трагічних подій.

5. «Стадія відновлення». Починається приблизно з 12 доби після катастрофи і найбільш чітко проявляється в поведінкових реакціях: активізується міжособистісне спілкування, починає нормалізуватися емоційне забарвлення мови і мімічних реакцій, вперше після катастрофи можуть бути відзначені жарти, що викликають емоційний відгук у оточуючих, відновлюються нормальні сновидіння.

Адаптація людини до екстремальних ситуацій означає терпимість, актуалізацію потенціалу особистості, що визначає її індивідуальні можливості в подоланні важких ситуацій. А для цього необхідно не ухилятися від прийняття рішення, доводити розпочату справу до кінця, контролювати ситуацію, бути терплячим, розкривати свій потенціал щодо подолання важких ситуацій, акцентуючи свою увагу на волі і сильних рисах свого характеру. В екстремальних ситуаціях вплив темпераменту на ефективність життєдіяльності суттєво підсилюється, бо попередньо засвоєні форми поведінки стають неефективними і необхідна додаткова мобілізація організму, аби впоратися з несподіваними чи дуже сильними впливами – подразниками. На мозок людини безперервно діють різноманітні за кількістю і якістю чисельні подразники з внутрішнього і навколишнього середовища. Як було відзначено раніше, вони викликають творення безумовних і умовних рефлексів в організмі людини, і все це взаємодіє, систематизується, урівноважується і закінчується утворенням динамічної рівноваги.

Висновки. Поняття екстремальної ситуації відображає не просто надзвичайне, а саме виключно небезпечне явище або сукупність подій у взаємозв'язку з діяльністю людей, їх існуванням у стані депресії. Екстремальні ситуації (катастрофи, лиха, кризи, аварії, конфлікти і т.д.) є, на жаль, часом неминучими реаліями життя людей, зокрема їх професійної діяльності. Протягом життєвого шляху людини неминуче виникають і зникають усі нові й нові важкі ситуації, які можна назвати екстремальними в житті людини в умовах ризикогенного суспільства. І людина повинна бути готовою щодо не пасивно, а активно висловлювати своє ставлення до подолання виниклої важкої, а часом екстремальної ситуації. Екстремальна ситуація – це, в більшості випадків велика життєва проблема. Але якщо вона сталася, то виникає необхідність мобілізації потенціалу людини, якщо у неї є воля, самодостатність, самоповага і бажання перевершити себе, довести собі й іншим, що вона сильна та зі всім впорається.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. Основи психології і педагогіки: Підручник/ Олександр Бандурка, Валентина Тюріна, Олена Федоренко,; МВС України, Нац. ун-т внутр. справ. - Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2003. - 334 с.
2. Вакуленко В. Адаптація і толерантність в екстремальних ситуаціях / В.Вакуленко // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2017. – 1 (50). – С.108-116
3. Рогачева Т.В., Залевский Г.В., Левицкая Т.Е. Психология экстремальных ситуаций и состояний : учеб. пособие. / Т.В.Рогачева. – Томск : Издательский Дом ТГУ, 2015. – 276 с.
4. Серьожникова Р. Основи психології і педагогіки: Навчальний посібник/ Раїса Серьожникова, Надія Пархоменко, Лада Яковичка,; М-во освіти і науки України, Донецький нац. технічний ун-т . - К.: Центр навчальної літератури, 2003. - 242 с.
5. Цимбалюк І. Психологія: Навчальний посібник/ Іван Цимбалюк,; М-во освіти і науки України . - Київ: ВД «Професіонал», 2004. - 214 с.

Козел О.Г., студент, гр. СЗ-141

Науковий керівник: Новик Л.М., к.психол.н.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Важливою соціально-психологічною проблемою сьогодення є процес старіння людської популяції, який значною мірою залежить від рівня суспільно-економічного розвитку держави. Дані демографічного прогнозу свідчать про постійне зростання кількості осіб похилого віку в загальній структурі населення нашої держави. Сьогодні кожний п'ятий житель України досяг 60-річного віку. Гостро постає питання дослідження не лише медичних, соціальних, але і психологічних аспектів проблеми похилого віку.

Особливе місце у віковій психології та геронтопсихології займає проблема розвитку ціннісної сфери літніх людей, оскільки ціннісні орієнтації, за визначенням В. Франкла, – це стрижень особистості, а ціннісно-сміслова сфера – її базова підструктура. Як складові індивідуального досвіду людини, ціннісні орієнтації у пізньому віці або набувають особистісного значення і виступають як опора життєдіяльності, або утруднюють адаптацію до нових соціальних умов.

Зарубіжні науковці А. Budreikaite, J. Burdzicka-Wolowik, D. Šertvytienė, S. Karvonen, By Zhu та ін. вивчали питання розкриття привабливості цінностей фізичної культури і залучення до них людей похилого віку. Культурні ціннісні орієнтації аналізували Ф. Клакхон та Ф. Стродбек. Американські дослідники Т. Шуйт і М. Вугт вивчали соціальні ціннісні орієнтації.

Ціннісну проблематику широко подано та розкрито у радянській та вітчизняній психології: від дослідження сутності самих понять «цінність», «ціннісні орієнтації» Б. С. Братусем, А. Г. Здравомисловим, Д. О. Леонтьєвим, А. А. Ручкою, В. О. Ядовим та ін. й аналізу динаміки ціннісних орієнтацій І. С. Коном до сучасних досліджень структури ціннісних орієнтацій, здійснених А. В. Бігуєвою, А. В. Іващенко, Н. В. Фроловою та ін. Значна кількість праць присвячена дослідженню особливостей морального розвитку особистості та механізмів формування моральних цінностей і ціннісних орієнтацій (І. Д. Бех, В. Галузяк, А. І. Донцов, Є. Научитель, Е. О. Помиткін, Л. В. Романюк, В. Тюріна та ін.).

Знання особливостей сфери ціннісних орієнтацій осіб похилого віку може сприяти визначенню шляхів надання їй соціально-психологічної допомоги у подоланні стресів та фрустрацій особистості, її дезадаптації до нових соціальних умов, задоволенню її потреби у самовираженні тощо, сприятиме подальшому особистісному розвитку особистості, її довголіттю. Цінності та ціннісні орієнтації особистості є предметом дослідження низки наук про людину і суспільство: філософії, соціології, психології та педагогіки. Проте слід розмежовувати ці окремі, але в той час і взаємопов'язані поняття «цінності» та «ціннісні орієнтації». Цінність – об'єктивною, а ціннісна орієнтація – суб'єктивною. Перехід цінностей у ціннісні орієнтації є свідченням об'єктивізації особистості. Цінність має якісну характеристику (ступінь наближеності до ідеалів Краси, Істини, Добра), яка визначає її кількісну характеристику (амплітуда функціонування). Чим вище ранг цінності, тим вона незалежніша від історичних умов, соціальних змін, поглядів і смаків окремих людей [2]. В якості предмету психологічного дослідження ціннісні орієнтації займають проміжне місце на перетині таких предметних галузей, як мотивація і світоглядні структури свідомості. Вони є компонентом складної структури ставлень особистості до умов її існування та діяльності, пов'язуючи в єдине ціле суспільне, групове й індивідуальне у свідомості та поведінці.

Поняття «ціннісні орієнтації» уперше було використано видатним вченим, класиком соціологічної думки М. Вебером в 20-ті роки ХХ століття. У вітчизняній соціології зазначений термін уперше уживав соціолог В. А. Ядов в роботі, присвяченій вивченню компонентом структури особи, в них резюмується увесь життєвий досвід, накопичений особою в її індивідуальному розвитку (О. Г. Здравомислов, В. А. Ядов та ін.). С. О. Ставицька підкреслює, ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, усією сукупністю його переживання та такі, що відмежовують значуще, істотне для цієї людини від незначущого, несуттєвого [6]. *Ціннісні орієнтації* – це спосіб за яким людина диференціює об'єкти за їх значущістю, вони виявляються в цілях, інтересах, переконаннях та ін.. Ціннісні орієнтації в структурі людської діяльності пов'язані з пізнавальними і вольовими її сторонами, виражають змістовну спрямованість особистості, тобто внутрішню основу відношень особистості до оточуючої дійсності [5, с. 389]. *Ціннісні орієнтації* – інтегральна властивість особистості, стан готовності свідомо визначати й оцінювати своє місце розташування в часі й просторі природного й соціального середовища, обирати стиль поведінки й напрямок діяльності, спираючись на особистий досвід і відповідно до конкретних умов постійно мінливої ситуації [4, с. 16]. Новик Л. М вважає, що розвиток особистості як суб'єкта діяльності, активності, пізнання неможливий поза її системною ціннісних орієнтацій, які є складовими «ядра суб'єктності», що становить основу суб'єктивного світу особистості [3]. В. Наумова, у свою чергу, стверджує, що рівень суб'єктності визначає самоорганізацію життєдіяльності старіючої особистості. Звідси, ціннісні орієнтації займають чільне місце в процесі розвитку суб'єктності та життєдіяльності людей похилого віку.

Ціннісні орієнтації виконують певні соціальні функції, такі як:

- 1) залучають людину до системи норм і цінностей відповідного соціуму;
- 2) сприяють самоствердженню особистості та реалізації її талантів;
- 3) забезпечують систематизацію знань, норм та стереотипів людини, сприяють гармонізації її внутрішнього світу.

У сучасних наукових дослідженнях одноставної класифікації ціннісних орієнтацій не існує. Науковець М. С. Яницький класифікував ціннісні орієнтації за людськими потребами (біологічні, афіліативні, духовні потреби людини)

Ф. Клакхон та Ф. Стродбек аналізують культурні ціннісні орієнтації. Вони виокремлюють такі кластери культурних ціннісних орієнтацій:

- 1) орієнтації, пов'язані з уявленнями про людську природу (йдеться про уявлення про те, чи є людина за природою доброю або злою);
- 2) орієнтації, пов'язані з уявленнями про характер стосунків між людиною і природою (хто посідає верхню позицію);
- 3) орієнтації, пов'язані зі стосунками між людьми (індивідуальні, групові, родові);
- 4) орієнтації, пов'язані з уявленнями про особистість (йдеться про розуміння існування в термінах «робити», «бути», «зростати»);
- 5) часові орієнтації (на минуле, теперішнє і майбутнє) [8].

Підсумовуючи вище згадане, ми можемо зробити наступні висновки:

Важливою соціально-психологічною проблемою сьогодення є процес старіння людської популяції. Знання особливостей сфери ціннісних орієнтацій осіб похилого віку може сприяти визначенню шляхів надання їй соціально-психологічної допомоги у подоланні стресів та фрустрацій особистості, її дезадаптації до нових соціальних умов, задоволенню її потреби у самовираженні тощо, сприятиме подальшому особистісному розвитку особистості, її довголіттю.

Ціннісні орієнтації – найважливіші елементи внутрішньої структури особистості, закріплені життєвим досвідом індивіда, усією сукупністю його переживання та такі, що відмежовують значуще, істотне для цієї людини від незначущого, несуттєвого.

Аналіз наукових даних переконливо свідчить про те, що процес особистісного розвитку у період зрілості та похилого віку не припиняється. Важливу роль у цьому відіграють цінності соціальної активності, суспільно-корисної, творчої, професійної діяльності, прагнення до самореалізації та самоздійснення, передачі особистісного потенціалу, смисло-ціннісних життєвих надбань у індивідуальний досвід наступних поколінь, задоволення потреби у спілкуванні.

Список використаних джерел

1. Коханова, Олена Петрівна (2015) Цінності и ценностные ориентации, их роль в развитии личности Науковий вісник Херсонського державного університету (3). С. 108-112.
2. Коберник Л.О. Роль та місце ціннісних орієнтацій у формуванні особистості / Л.О.Коберник // Наука і освіта // Науково-практичний журнал південного наукового центру АПН України. – Одеса. – 2008. - № 4-5. – С.28- 33.
3. Новик Л. М. Ціннісні орієнтації юнаків як основа розвитку їх суб'єктності / Л. М. Новик // Науковий вісник Херсонського державного університету / Психологічні науки : зб. наук. праць. – Херсон : «Видавничий дім Гельвестика». – 2017. – Вип. 2. – Т. 3. – С. 70-72. - (Серія «Психологічні науки»).
4. Овсяннікова В. В. Динаміка ціннісних орієнтацій студентів педагогічного вузу / В. В. Овсяннікова, Л. С. Іванова // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 4. – С. 16-19.
5. Райгородский Д. Я. Психологическая диагностика. Методики и тесты : учебное пособие / Д. Я. Райгородский – Самара : Издательский дом «БАХРАМ. – М», 2002. – 672 с.
6. Ставицька С. О. Визначення життєвих цінностей в юнацькому віці / С. О. Ставицька // Науковий Часопис НПУ ім. М.П. Драгоманова. Серія № 12 Психологічні науки : Зб. наукових праць. – К. : НПУ ім. Драгоманова, 2009. – № 26 (50). – Част. I. – 426 с. – С. 366-374.
7. Тарарак Н. Сутність дефініції "ціннісні орієнтації" в сучасній науково-педагогічній теорії / Н. Тарарак // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. - 2013. - Ч. 1. - С. 313-320. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2013_1_41
8. Федух І. С. Визначення змісту поняття «ціннісна орієнтація» у сучасній психолого-педагогічній науці / І. С. Федух. // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. - 2011. - Вип. 3. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2011_3_25

Кропива О.С., студент гр. МФРп-171
Науковий керівник – Філіпович В.М., к.психол.н., ст. викл.
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ КОГНІТИВНИХ ПОРУШЕНЬ У ХВОРИХ З НАСЛІДКАМИ ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЇ ТРАВМИ

В останні десятиріччя проблема когнітивних порушень стала однією з найбільш актуальних по всьому світу. До когнітивних функцій відносяться: пам'ять, увага, орієнтація на місці і в часовому аспекті, мова, кмітливість, сприйняття, здатність до засвоєння та збереження рухових навичок. Інтерес до проблеми вищих мозкових функцій дуже значний та пояснюється поступовим «старінням» населення і зростанням числа пацієнтів з такими розладами. Згідно даних європейських епідеміологічних досліджень, деменція спостерігається у 6–7% людей старше 65 років. Ще частіше зустрічаються недементні когнітивні порушення. Сучасний розвиток методів нейрореабілітації призвів до того, що навіть тяжкий руховий дефіцит призводить до менш вираженого обмеження повсякденного життя ніж дефект когнітивних функцій [2].

У пацієнтів літнього віку найбільш розповсюдженими причинами порушень пізнавальної діяльності є нейродегенеративні та судинні захворювання головного мозку. Однак в осіб молодого віку частка цих станів серед причин когнітивної дисфункції значно менша, в той час як суттєве місце займають травми та інтоксикації. Число черепно-мозкових травм (ЧМТ) в умовах стрімкого технічного прогресу зростає і буде й надалі зростати. Поширеність ЧМТ в Україні серед всього населення щорічно становить у різних регіонах України в середньому від 4 до 4,2 випадків на 1000 населення. У структурі травматизму на частку ЧМТ припадає 2/3 смертельних випадків. Щорічно в Україні від ЧМТ помирає 10-11 тис. осіб, тобто рівень смертності становить 2,4 на 10 тис. На сільську місцевість припадає 1/3 всіх ЧМТ. Найбільш високий травматизм серед молоді працездатного віку, відповідно, і розповсюдженість посттравматичних когнітивних порушень різного ступеню стійкості в молодому віці є високою [3]. Часто пацієнти з вираженими посттравматичними порушеннями когнітивних функцій приречені на багаторічний

повсякденний догляд, затрати на який є доволі високими. Таким чином, не викликає сумнівів актуальність подальшого вивчення впливу ЧМТ на когнітивну сферу та підходів до лікування пацієнтів з травматичними когнітивними порушеннями.

Більшість дослідників одноставно зазначають, що саме розлади вищих мозкових функцій, а не рухової чи сенсорної сфери частіше за все визначають ступінь інвалідизації пацієнтів, що перенесли ЧМТ. Різні дослідження показують високу клінічну значимість когнітивних порушень при струсі і забої мозку легкого і середнього ступеню тяжкості. Розповсюдженість порушень вищих психічних функцій, по даним дослідників, була достовірно вищою ніж інших неврологічних симптомів. Згідно літературних даних, практичне одужання чи стійка компенсація спостерігаються приблизно у 20–40% хворих з ЧМТ легкого і середнього ступеню тяжкості, при цьому строки одужання складають від 3 до 12 місяців [2, 4]]. Після перенесеної ЧМТ тяжкого ступеню зачасту повного відновлення фізичних і психічних функцій не відбувається ніколи.

Виразність і якісні характеристики когнітивних порушень, що виникають внаслідок різних ЧМТ, залежать від тяжкості і механізму травми. Так, після легкої ЧМТ в більшості випадків розвиваються нейродинамічні розлади у вигляді розсіяності уваги, незначних мнестичних порушень, незначного сповільнення психічної діяльності. При середній і тяжкій ЧМТ порушення вищих мозкових функцій відповідають локалізації вогнища ураження мозку в поєднанні з нейродинамічними порушеннями різного ступеню. Разом з тим ряд дослідників підкреслює, що після тяжкої ЧМТ найбільш характерними являються розлади, асоційовані з дифузним ураженням головного мозку, в той час як вогнищеві нейропсихологічні синдроми, що відповідають локалізації ушкодження, виявляються тільки у 16,5% випадків [1].

Багато авторів зазначають, що в осіб, які перенесли тяжку ЧМТ, часто виявляють когнітивні та емоційні порушення, які характерні лобним ділянкам головного мозку [2]. Подібна симптоматика виявляється як при коркової локалізації вогнища забою в лобних ділянках, так і при пошкодженні підкоркових структур, функціонально пов'язаних з лобною корою. Після тяжкої ЧМТ часто відмічається зниження швидкості психічних процесів, уваги, пам'яті, когнітивної гнучкості. Також розвиваються порушення категоризації та узагальнення, абстрактного міркування, планування, регуляції та контролю діяльності, тобто так званих керуючих (регуляторних) функцій. При ушкодженні медіобазальних відділів лобних і скроневих ділянок разом з порушенням регуляторних функцій з'являються поведінкові розлади з імпульсивністю, емоційною лабільністю, розторможеністю, зниженням критики до самого себе чи аспонтанністю зі значним зниженням потягів до будь-якої діяльності. Дане поєднання визначається як лобний синдром і визначається багатьма авторами як найбільш інвалідизуючий у пацієнтів з наслідками ЧМТ [2, 3].

Загально визнано, що найчастішими когнітивними порушеннями, що виникають після ЧМТ, є розлади пам'яті. Найбільш характерні труднощі довільного відтворення, в той час як первинна недостатність запам'ятовування відзначається відносно рідко. Найчастіше вона з'являється внаслідок ішемії медіальних відділів скроневих часток при дислокації церебральних структур і здавленні задньої мозкової артерії. Нерідко розвивається порушення вибіркової пам'яті, що пов'язано з дисфункцією лобових часток, найбільш схильних до механічного пошкодження при ЧМТ. При цьому віддалені події не амнезуються, але довільне відтворення їх значно ускладнено. Особливо наочно цей тип мнестичних розладів проявляється після введення інтерферуючих завдань між запам'ятовуванням і відтворенням [5].

До інших чинників, що визначають вираженість і стійкість когнітивних порушень у пацієнтів з ЧМТ (крім тяжкості і механізму травми), традиційно відносять тривалість несвідомого періоду, вираженість і тривалість посттравматичної амнезії, вік, наявність і вираженість супутніх захворювань. З перерахованих параметрів найбільш дослідженим є вплив віку пацієнта на вираженість когнітивних порушень при ЧМТ. У літніх і старих людей в гострому періоді ЧМТ нерідко розвивається виражена і тривала дезорієнтація в місці і часі, особливо у постраждалих, що мали когнітивні порушення до ЧМТ. Ретро- і конградна амнезія у літніх людей також виявляється частіше, ніж у молодих. За деякими спостереженнями, у пацієнтів старшого віку когнітивні порушення після ЧМТ більш значні і стійкі, частіше спостерігається прогресуючий перебіг когнітивної дисфункції у віддаленому періоді після травми [2].

Поряд з когнітивними порушеннями у пацієнтів з ЧМТ вельми висока поширеність емоційно-афективних розладів, які також чинять негативний вплив на якість життя. За даними дослідників, високий рівень тривоги відзначається у 27-50% пацієнтів в гострому періоді травми легкого та середнього ступеня тяжкості [1]. Ризик розвитку і вираженість емоційно-афективних порушень залежать від характеру травми (кримінальна, автодорожня, побутова), її давності, преморбідного освітнього рівня. Однак детальні дослідження емоційно-афективної сфери після ЧМТ до теперішнього часу не проводилися.

Залишаються відкритими питання, що стосуються детальної характеристики когнітивних процесів, оцінки їх відхилення і вираженості порушень при ЧМТ, їх діагностики та шляхів ефективної корекції.

Список використаних джерел

1. Захаров ВВ, Дроздова ЕА. Когнитивные нарушения у больных с черепно-мозговой травмой. Неврология, нейропсихиатрия, психосоматика. 2013;(4):88–93.
2. Захаров ВВ. Нарушение когнитивных функций как медико-социальная проблема. Доктор Ру. 2006;5(30):19–24.
3. Полішук М. Є. Закрита черепно-мозкова травма. Сучасний погляд на проблему / М. Є. Полішук, О. М. Гончарук. // Міжнародний неврологічний журнал. – 2015. – №6. – С. 57–65.
4. Черепно-мозговая травма: современные принципы неотложной помощи / Е. Г. Педаченко, И. П. Шлапак, А. П. Гук, М. Н. Пилипенко. – К: ЗАО "Віпол", 2009. – 216 с.
5. Ягєнський А.В., Січкарук І.М. Оцінка якості життя у сучасній медичній практиці. // Журн. Внутр. Мед. – 2007, №3 – С.27-32

Кропива О.С., студент гр. МФРп-171
Науковий керівник – Кальницька К.О., к.психол.н, доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ З ЧЕРЕПНО-МОЗКОВОЮ ТРАВМОЮ

Щорічно світова статистика фіксує 200 випадків черепно-мозкової травми (ЧМТ) на 10000 населення. Половина всіх випадків травми голови виникає внаслідок дорожньо-транспортних пригод. За даними Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я за останні 10-15 років кількість випадків ЧМТ збільшилася в середньому на 2 %, щорічно в світі отримують черепно-мозкову травму понад 10 млн. осіб. Поширеність ЧМТ в Україні серед всього населення становить у різних регіонах України в середньому від 4 до 4,2 випадків на 1000 населення. У структурі травматизму на частку ЧМТ припадає 2/3 смертельних випадків. Кожного року в Україні від черепно-мозкової травми помирає 10-11 тис. осіб, тобто рівень смертності становить 2,4 на 10 тис. На сільську місцевість припадає 1/3 всіх ЧМТ [1, 5].

У статистиці травматизму пошкодження головного мозку становлять 25-30 % всіх травм, на їх частку припадає більше половини смертельних випадків. Останні десятиліття відзначаються збільшенням не тільки кількості черепно-мозкових ушкоджень, а й більш тяжким їх перебігом. Це пов'язано зі збільшенням кількості транспортних засобів, стрімкою урбанізацією, недостатнім дотриманням правил вуличного руху окремими водіями і пішоходами, особливо в нетверезому стані, поганим станом доріг, тощо. Як правило, травмуються люди молодого, найбільш працездатного віку, що надає проблемі не тільки медичного, але й важливого соціального значення. Травматичні пошкодження черепа та головного мозку складають 30-40% усіх травм і займають перше місце за показниками летальності та інвалідизації серед осіб працездатного віку [1, 3].

Вироблення навичок самообслуговування дає можливість хворому звільнитись від сторонньої допомоги, активно пристосуватись до різних життєвих ситуацій, підвищити свою роль як члена малої соціальної групи (сім'ї).

У більшості випадків вирішальну роль у порушенні соціально-побутової активності хворих, які перенесли ЧМТ, відіграють рухові порушення, найчастіше найбільш проблемним стає відновлення рухових функцій верхньої кінцівки, оскільки за її функціонування відповідає значна частина головного мозку, і вона слугує органом праці та повсякденного самообслуговування. Для соціально-побутової активності хворих унаслідок перенесеної ЧМТ мають значення: здатність до самостійного переміщення, до маніпуляційної діяльності, до самообслуговування, виконання гігієнічних заходів, робіт по дому та ін. [4].

Для програмування соціально-побутової реабілітації необхідна функціональна діагностика рівня здатності побутового пристосування і на цій основі розробка конкретної програми вироблення навичок в динаміці, з деталізацією і розроблення етапності їх освоєння у самостійній побутовій діяльності. Для більш повної реадaptaції в побуті пацієнтів з порушенням маніпуляційної діяльності і здатності до самостійного переміщення власною домівкою необхідно по всій площі житла розмістити вертикальні і горизонтальні поручні, електророзетки і вимикачі розмістити нижче за їх стандартне положення. Удома мають бути розміщені спеціальні тренажери загальнозміцнювального і спеціального впливу на організм хворого [2].

У структуру соціально-реабілітаційного процесу включаються медична, соціальна, психологічна, педагогічна реабілітація, професійна діагностика і професійна орієнтація, навчання відповідним трудовим навичкам і вмінням, соціально-побутова адаптація, трудотерапія та ін. Лише застосування комплексного підходу в реабілітаційному процесі дозволяє отримати позитивний результат загального процесу реабілітації. Насправді, соціальну реабілітацію можна розглядати і як процес, і як мету, і як частину, і як всеосяжне ціле, бо процес відновлення здібностей хворого внаслідок ЧМТ до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності, те, що сьогодні називають соціальною реабілітацією, веде до реінтеграції такої людини в суспільство і незалежної життєдіяльності.

Умовно виділяють три основні елементи реабілітації:

- 1) медичний (лікувальні заходи, спрямовані на одужання, відновлення, попередження);
- 2) професійний (у вигляді працевлаштування, професійне навчання і перенавчання);
- 3) соціальний (у вигляді соціального, трудового і побутового влаштування) [2].

Найбільшого розповсюдження у клініці неврологічних захворювань, отримала шкала повсякденної життєдіяльності Бартела для визначення рівня побутової активності, яка включає оцінку за такими показниками: вживання їжі, персональний туалет (вмивання обличчя, причісування, чищення зубів, гоління), одягання, прийом ванни, контроль тазових функцій (сечовиділення, дефекація), відвідування туалету, підйом з ліжка, пересування, підйом по сходах. Максимальна сума балів, що відповідає повній незалежності в повсякденному житті, дорівнює 100. Шкалу зручно використовувати як для визначення початкового рівня активності пацієнта, так і для проведення моніторингу з метою визначення ефективності догляду [2].

Було проведено дослідження за участі 10 пацієнтів з наслідками ЧМТ тяжкого ступеню на базі Чернігівської міської лікарні №3, медичного центру «Вітал», РЦ ГО «Інтеграція». Пацієнти досліджувалися з моменту отримання даної травми до резидуального періоду реабілітації. Усі пацієнти отримали за даною шкалою 0 балів на момент першого звернення до лікарні через ЧМТ (вони перебували в комагтозному стані).

Протягом лікарняного періоду реабілітації всі пацієнти проходили курс лікувального масажу, лікувальної фізичної культури у формі занять ранкової гігієнічної гімнастики, лікувальної гімнастики, механотерапії та фізіотерапевтичні методи: електрофорез, бішофітні та кисневі ванни, підводний душ-масаж, аплікації лікувальних грязей, електростимуляцію м'язів.

Повторне тестування всі хворі проходили через 3 місяці після отримання травми, через 1 рік та через 3 роки. Через 3 роки від моменту травмування троє пацієнтів, що використовували самостійні заняття, активно повернулись до самостійного соціального повсякденного життя, вони отримали по 100 балів за шкалою Бартела, що відповідає їх повній побутовій незалежності. Пацієнти, що не використовували самостійних занять під час післялікарняного періоду реабілітації, отримали значно гірші результати, у порівнянні з попередньою групою пацієнтів, за шкалою повсякденної життєдіяльності Бартела (див. Рис. 1).

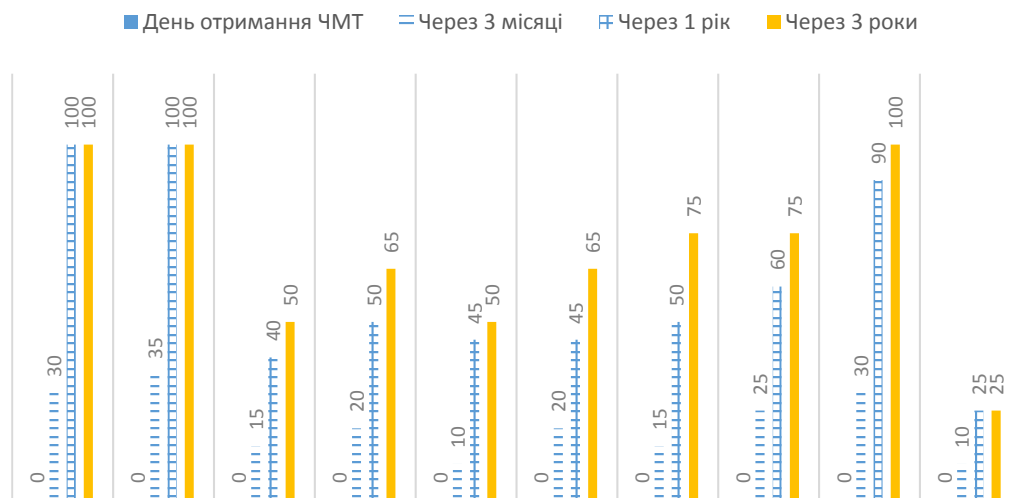

Рис. 1. Відновлення рівня побутової активності пацієнтів після ЧМТ

Отже, можна зробити висновок, що головне в процесі відновлення соціально-побутової активності осіб, що перенесли ЧМТ, є самостійні активні заняття, які ведуть, як до фізичної, так і до соціально-психологічної реабілітації.

Список використаних джерел

1. Кропива О. С. Відновлення повсякденної рухової активності в процесі реабілітації осіб з черепно-мозковою травмою / О. С. Кропива // Юність науки – 2017: соціально-економічні та гуманітарні аспекти розвитку суспільства: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених / О. С. Кропива. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – С. 308–310.
2. Мисула І. Р. Медична та соціальна реабілітація / І. Р. Мисула, Л. О. Вакуленко. – Тернопіль: Укрмедкнига, 2005. – 402 с.
3. Поліщук М. Є. Закрита черепно-мозкова травма. Сучасний погляд на проблему / М. Є. Поліщук, О. М. Гончарук. // Міжнародний неврологічний журнал. – 2015. – №6. – С. 57–65.
4. Помаранський О. Реабілітаційне обстеження осіб із перенесеним мозковим інсультом / Олег Помаранський. // ЛДУФК. Молода спортивна наука України: актуальні проблеми фізичної реабілітації. – 2007. – С. 299–302.
5. Черепно-мозговая травма: современные принципы неотложной помощи Уч.-метод. пособие / Е. Г. Педаченко, И. П. Шлапак, А. П. Гук, М. Н. Пилипенко. – К. : ЗАО «Випол», 2009. – 216 с.

ПОНЯТТЯ «СТАТЕВА КУЛЬТУРА» У НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Формування статевої культури – частина культури майбутнього суспільства. На сучасному етапі розвитку суспільства роль соціальних зв'язків у формуванні статевої культури є однією з найактуальніших у соціальній теорії та практиці. Важливою у даному контексті є робота зі зниження віку на початку неповнолітніми статевого життя, що супроводжується зростанням кількості штучного переривання вагітності, розширенням діапазону венеричних захворювань, появою серед школярів матерів-одиначок. Репродуктивне здоров'я молоді визначає можливості формування подальшого економічного, наукового, культурного потенціалу країни та здоров'я наступних поколінь.

Статеве виховання має бути комплексним і не поширюватися виключно на питання поведінки і ризику. При комплексному підході до статевого виховання сексуальність сприймається як важливий людський ресурс. В даний час осмислення сексуальної культури більшістю вітчизняних фахівців здійснюється з позицій вивчення взаємодії сексуальності людини і його культури [2].

Актуальність вибраної теми обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства статеві культура займає провідне місце у розвитку кожної особистості і є невід'ємною частиною загальної культури суспільства. І тому сучасна людина для успішної життєдіяльності не може бути осторонь даної проблеми.

Вчені з різних галузей науки, зокрема, соціології, філософії психології, соціальної педагогіки досліджують дану проблему. Наукові дослідження, присвячені проблемі формування статевої культури, стали предметом аналізу відомих вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема: О. Балакіревої, Н. Бутейко, О. Вакулєнко, Т. Говорун, В. Каган, В. Кравця, Г. Коваленко, О. Яременко А. Фореля, З. Фрейда, І. Блоха, К. Імелінського, І. Кона, Д. Ісаєва та ін.

Проблема дослідження статевої культури досить часто розглядається як складна та маловивчена, та з практичної точки зору є досі невирішеною.

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні поняття «статеві культура» та його дослідження в науковій літературі.

Згідно з визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я, сексуальність є «основний аспект людського буття на протязі всього життя індивіда, від його народження і до смерті. Структура поняття включає: стать, гендерні ідентичності і ролі, сексуальну орієнтацію, еротизм, задоволення, інтимність і репродукцію. Сексуальність залежить від взаємодії безлічі факторів: біологічних, психологічних, соціальних, економічних, політичних, культурних, етичних, правових, історичних, релігійних, духовних та ін. Вона є важливим елементом не тільки особистої, а й суспільного життя і культури» [4].

Другим компонентом терміна «статеві культура» є поняття власне культури. Культура являє собою одну з центральних категорій соціології. У цьому понятті в концентрованій формі виражені всі характеристики, що відрізняють життя людини від життя представників тваринного світу. Згідно з визначенням, даним в філософському енциклопедичному словнику, культура - це форма перетворення навколишнього світу за іншим заданим людиною видом існування. При цьому мається на увазі, що людська діяльність є організованою активністю, здійснюваною за культурно-встановленими нормами і правилами. Відносно статевої поведінки культура виступає як система, норми, очікування і вимоги суспільства до людини, які грають регулюючу роль в розвитку соціуму і окремих соціальних спільнот [1].

Вивчення сексуальної культури має виражений мультидисциплінарний характер і виходить за рамки можливостей традиційного соціологічного аналізу. Для більш глибокого розуміння сутності сексуальної культури і факторів, що її визначають, необхідно використовувати теоретичні і концептуальні підходи не тільки природничо-наукових, але та інших суспільних дисциплін. Прояви сексуальності завжди хвилювали людей. Вони займали одне з центральних місць в міфології та мистецтві різних країн світу. Однак систематичне вивчення сексуальної поведінки вченими розпочато лише в кінці XIX - початку XX ст. Перші дослідження були зроблені медиками і біологами. Їх результати представлені в роботах А. Фореля (1913) та І. Блоха (1903, 1906, 1907). Основна частина проведених в цей період досліджень присвячувалася вивченню біологічних аспектів сексуальності. Вчені, не маючи достовірних емпіричних даних про природу сексуальних відносин, намагалися звести ці складні соціальні і психічні явища до простих біологічних закономірностей. Далі під впливом наукових досягнень психіатрії та психології уява про людську сексуальність істотно розширилась [3].

Значний внесок у зміну існуючих уявлень вніс З. Фрейд, створивши теорію психоаналізу. У своїх роботах вчений переконливо показав важливу роль сексуальної поведінки і сексуальності у формуванні індивідуального життя людини і взаємин з іншими людьми. Згідно теорії З. Фрейда, сексуальність

представляє собою основу людського існування. Джерелом мотивації всієї діяльності людини є лібідо (бажання, потяг, сексуальна енергія). Він також обґрунтував зв'язок між потребами індивіда і етичними нормами, моральними приписами і заборонами. Завдяки дослідженням З. Фрейда про взаємозв'язок сексуального та не сексуального в природі людини стало ясно, що немає особистості без сексуальної сфери і немає сексу поза ним зв'язку з особистісним контекстом. Не менш цінним є висновок вченого про важливість періоду раннього дитинства в житті кожного індивіда, його первинних зв'язках з батьками як основи всіх майбутніх відносин з оточуючими людьми [6].

Поняття «сексуальна культура» відображає надзвичайно складне і багатоаспектне явище. Однак з приводу значення цього терміна у фахівців досі немає однакової узгодженої думки. Так, польський сексолог К. Імелінській пропонує розуміти під сексуальною культурою сукупність знань, навичок і умінь, що стосуються «здійснення самого статевого акту і всього комплексу спілкування з партнером для того, щоб і йому, і собі забезпечити максимальне сексуальне задоволення». Іншу трактування терміна висуває В. Каган, згідно з яким сексуальна культура розглядається як система стандартів і норм, що регулюють психосексуальну поведінку людей.

І. С. Кон при розгляді даного терміна обмежується перерахуванням основних компонентів сексуальної культури, даючи загальноприйняте в науковій літературі розуміння, суть якого полягає в сукупності знань і умінь, що дозволяють людям найбільш успішно і безпечно досягати своїх сексуальних цілей [5].

На думку Д. Ісаєва, зміст статевого виховання складає все те, що виховує здорову й цілісну особистість жінки і чоловіка, здатних адекватно усвідомлювати і переживати свої фізіологічні і психологічні особливості відповідно до існуючих у суспільстві соціальних і моральних норм і завдяки цьому встановлювати оптимальні стосунки з людьми своєї і протилежної статі в усіх сферах життя [4].

Аналіз наукових робіт свідчить, що феномен статевої культури завжди цікавив філософів, соціологів, педагогів, психологів. При цьому основна увага дослідників зосереджена на вивченні культури ставлення до протилежної статі, сексуальної культури, психосексуальної культури та гендерної культури. Статева культурна - це складне та багатогранне явище, вчені досі не прийшли до єдиного визначення даного поняття. Проблема статевої культури на сьогоднішній день мало досліджена та потребує обґрунтування.

Список використаних джерел

1. Лещук Н. О. Статеве виховання і статева культура : навч. посіб. / Н. О. Лещук, Ж. В. Савич, О. А. Голоцван, Я. М. Сивохоп. — К., 2014. — 136 с.
2. Маценко Л. М. Педагогіка сімейного виховання [Електронний ресурс] / Л. М. Маценко // НАКККіМ. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/81767/pedagogika/stateve_vihovannya.
3. Соціально-педагогічні аспекти статевої культури [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/190cce04394aa8311873df49fadf1bc1.pdf>.
4. Статеве виховання [Електронний ресурс] // Енциклопедія практичної психології. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://psychologis.com.ua/index-4634.htm>.
5. Статева культура [Електронний ресурс] // ua-referat.com – Режим доступу до ресурсу: http://ua-referat.com/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B2%D0%B5_%D0%B2%D0%B8%D1%85%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BB%D1%96%D1%82%D0%BA%D1%96%D0%B2.
6. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник [Електронний ресурс] / М. М. Фіцула. – 2002. – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/1898082635025/pedagogika/stateve_vihovannya_pidgotovka_simeynogo_zhittya.

Максѡм К.В., старший викладач кафедри соціальної роботи
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІДЛІТКІВ НА ПРОЯВИ БУЛІНГУ В ШКІЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В світлі вимог сьогодення до швидкого та якісного всебічного розвитку особистості особлива увага останнім часом стала приділятися проблемі розвитку емоційного інтелекту, адже в епоху розвинених технологій в більшості випадків високого рівня загального інтелекту виявляється недостатньо. Термін «емоційний інтелект» є відносно новим для вітчизняної науки і досі не має достатньої концептуалізації. У більшості сучасних досліджень емоційний інтелект розглядається в контексті підготовки фахівців окремих галузей в юнацькому і зрілому віці. А зважаючи на те, що розвиток емоційної сфери особистості починається ще з раннього дитинства, то проблема розвитку емоційного інтелекту на більш ранніх етапах онтогенезу є досить актуальною.

Дослідження особливостей розвитку емоційного інтелекту шкільної молоді є особливо актуальним також у зв'язку з суттєвою проблемою булінгу в школах, що заважає дитині не тільки ефективно засвоювати навчальний матеріал, а й несе за собою негативні довготермінові психологічні наслідки. І хоча

проблеми насильства і агресії вивчаються давно, дієвої комплексної програми запобігання булінгу у вітчизняній науці немає. А стресозахисна і адаптивна функції емоційного інтелекту могли б допомогти жертвам булінгу, крім того емпатія і розуміння емоцій інших, що є структурними елементами емоційного інтелекту, може знизити рівень агресивних проявів в шкільному середовищі. Тому вивчення особливостей розвитку емоційного інтелекту у шкільної молоді та застосування даних знань для розробки програми запобігання булінгу є досить актуальною проблемою як в теоретичному, так і в практичному аспектах.

Термін «емоційний інтелект» почали використовувати на початку 1990-х років. В працях американських психологів П. Селовея, Дж. Майєра [1], Д. Гоулмана проаналізовано і виділено структурні компоненти емоційного інтелекту; Р. Бар-Он вперше ввів термін «коефіцієнт емоційності»; Л. Виготський, С. Рубінштейн і А. Леонтьєв звернули увагу на єдність афективних та інтелектуальних процесів. Заслужують уваги праці Д. Люсіна, Г. Гарскової, І. Андрєєвої, А. Панкратової, Т. Березовської, С. Дерев'янка, Е. Носенко [5], Г. Березюк і О. Філатової, в яких розглянуті різноманітні підходи до структури емоційного інтелекту, представлені дослідження з проблеми концептуалізації цього феномена, його функцій, проаналізовано можливості розвитку емоційного інтелекту та ін. Та, не зважаючи на різноманітність підходів до проблеми розвитку емоційного інтелекту, наукових досліджень, що аналізують емоційний інтелект як чинник запобігання проявам булінгу наразі недостатньо.

Перші систематичні дослідження проблеми шкільного булінгу почалися в 60-70-х роках ХХ-го століття скандинавськими вченими (Д. Ольвеус, А. Пікас, Е. Роланд, П. Хайнеманн та ін.). Згодом інтерес до проблеми булінгу виявили британські дослідники (Д. Лейн, Е. Мунте, В. Ортон, Д. Таттум, та ін.). У США особливу увагу булінгу почали приділяти на початку 90-х років ХХ століття. В Україні проблема булінгу тільки починає розроблятися і можна виділити праці таких авторів як К. Абслямова, А. Борщевська, С. Стельмах, А. Король, Л. Лушпай та ін. Зокрема, досліджено причини та наслідки шкільного цькування, а також типові особистісні риси основних учасників процесу булінгу. Тим не менш ряд питань з цієї проблеми потребують подальшого дослідження. Зокрема, потребують подальшого вивчення такі проблеми, як особливості розвитку емоційного інтелекту учасників булінгу, визначення чинників, що впливають на даний процес і розробка програми запобігання булінгу.

Мета дослідження обґрунтувати взаємозв'язок соціально-психологічних особливостей розвитку емоційного інтелекту підлітків з проявами булінгу в умовах шкільного середовища.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що: існує прямий взаємозв'язок ступеня розвитку емоційного інтелекту з проявами булінгу в шкільному середовищі.

Методологічну і теоретичну основу дослідження становлять: положення загальної, вікової та педагогічної, а також соціальної психології про сутність і розвиток особистості (С. Виготський, В. Дружинін, О. Леонтьєв, В. Москаленко, С. Максименко та ін.), положення сучасної системи знань про різні аспекти проблеми розвитку емоційного інтелекту (Д. Гоулман, Р. Бар-Он, Х. Вайсбах і У. Дакс, Дж. Майєр, П. Саловей, Д. Карузо, С. Дерев'янка, Е. Носенко, Т. Березовська та ін.), а також основні положення теорії булінгу (Д. Лейн, С. Міллер, І. Малкіна-Пих, Е. Роланд, Д. Ольвеус, І. Бердишев, І. Кон та ін.)

За результатами теоретичного дослідження проблеми концептуалізації емоційного інтелекту як соціально-психологічного феномену була побудована функціональна структурна модель (таблиця 1), до якої включено когнітивний, афективний і конативний компоненти і описано форми прояву і функціональність кожного з них. Слід зауважити, що всі три представлені структурні компоненти виконують комунікативну функцію, що підкреслює значний вплив емоційного інтелекту саме на комунікативні навички особистості, що в свою чергу і сприяє успішності життєдіяльності людини в соціумі.

Таблиця 1

Структурна модель емоційного інтелекту

Структурні компоненти	Форми прояву	Функції
Когнітивний компонент	<ul style="list-style-type: none"> • Ідентифікація емоцій • Усвідомлення і аналіз емоційних проявів • Встановлення причинно-наслідкових зв'язків в емоційній сфері 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Інтерпретативна ✓ Комунікативна
Афективний компонент	<ul style="list-style-type: none"> • Управління емоціями • Ціннісні орієнтації • Емоційне ставлення • Емпатія 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Регулятивна ✓ Стресозахисна ✓ Комунікативна
Конативний компонент	<ul style="list-style-type: none"> • Спрямованість на емоційне пізнання • Емоційна активність • Самомотивація 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Активізуюча ✓ Комунікативна

В результаті попереднього емпіричного дослідження було встановлено, що в комунікативній взаємодії учасників булінгу учнів підліткового віку домінує вербальна агресія і підтверджено, що існує взаємозв'язок комунікативних схильностей респондентів підліткового віку з вербальною агресією. Також виявлено, що на особливості комунікативної взаємодії учасників булінгу в підлітковому віці здійснюють вплив такі чинники як комунікативна установка та ставлення до оточуючих. За даними емпіричного дослідження підтверджено, що основні компоненти негативної комунікативної установки взаємопов'язані з різноманітними формами прояву булінгу, а рівень їх прояву у основних учасників булінгу значно вищий, ніж у їх однолітків. Також доведено, що існують значні відмінності у показниках типу ставлення до оточуючих серед респондентів, які виступають активними учасниками булінгу в шкільному середовищі («агресори» та «жертви») та іншими учнями підліткового віку, що мають змогу спостерігати за даним явищем.

Дослідження Іванової Є.О. вказують на те, що підлітки, в яких ще недостатньо розвинені компоненти емоційного інтелекту, мають більші труднощі у спілкуванні порівняно з однолітками, в яких ці компоненти розвинуті краще[4].

Таким чином можна припустити, що цілеспрямований розвиток емоційного інтелекту підлітків покращить комунікативну взаємодію в шкільному середовищі і дасть змогу зменшити поширеність проявів шкільного булінгу.

Крім того, на взаємозв'язок рівня емоційного інтелекту з активною залученістю в процес булінгу вказує й аналіз наукових досліджень, що стосуються вікових особливостей розвитку емоційного інтелекту: дослідження І.Н. Носенко і Є.О. Іванової підтверджують, що в підлітковому віці складові емоційного інтелекту є ще недостатньо розвинутими, порівняно з особами старшого віку[2;4]. А чисельні дослідження вікових особливостей проявів шкільного булінгу вказують на значну поширеність цього негативного соціального феномену саме в підліткових колективах [3].

Якщо говорити про гендерний аспект, також емпіричні дані, отримані вітчизняними науковцями, вказують на взаємозв'язок проявів булінгу і рівня емоційного інтелекту серед підлітків, а саме: дівчата мають вищий рівень розвитку більшості компонентів емоційного інтелекту, ніж хлопці, в той час як поширеність проявів булінгу серед підлітків чоловічої статі вища, ніж в підліткових колективах дівчат [2;3;4].

Висновки. За результатами дослідження обґрунтовано припущення, що існує прямий взаємозв'язок ступеня розвитку емоційного інтелекту з проявами булінгу в шкільному середовищі. Актуальними є подальші дослідження, що статистично підтвердять наявність даного прямого взаємозв'язку, і розробка на основі отриманих результатів методичних рекомендацій для соціальних працівників і практичних психологів щодо заходів, спрямованих на запобігання булінгу.

Список використаних джерел

1. Mayer J. D., Salovey P., Caruso D. R. Models of Emotional Intelligence // Sternberg R. Handbook of Intelligence. – Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000. – P. 396-420.
2. Андреева И.Н. Адаптация теста эмоционального интеллекта MSCEIT V2/0 на белорусской выборке / И.Н. Андреева // Психологический журнал. – 2012. №1-2. – С.66-80.
3. Борщевська А. В. Булінг у школах як чинник психічного нездоров'я / А. В. Борщевська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Медицина. – 2014. – №6. – С.48-52.
4. Іванова Є. О. Розвиток і психодіагностика емоційного інтелекту в підлітковому віці // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки. – 2014. – № 22.
5. Кузьменко В. У. Теоретичний аналіз проблеми розвитку комунікативних здібностей підлітків / В. У. Кузьменко, Г. А. Міськова // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2012. – Вип. 10. – С. 95-102. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2012_10_15.
5. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект як форма прояву важливої складової особистісного потенціалу – рефлексивної свідомості / Е. Л. Носенко // Вісник Дніпропетровського університету. Сер. : Педагогіка і психологія. – 2012. – Т. 20, вип. 18. – С. 116-122. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdupp_2012_20_18_20.

Нікітнік Я.В., студентка гр. МФРП-171

Науковий керівник – Кальницька К.О., к.психол.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ТАНЦЮВАЛЬНА ТЕРАПІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІЙ РЕАБІЛІТАЦІЇ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ, ЩО ПЕРЕСУВАЮТЬСЯ НА ВІЗКАХ

Інвалідність як соціальний феномен характерна для всіх країн світу, незалежно від рівня економічного розвитку. Гуманізація соціальної сфери в кінці ХХ – початку ХХІ ст. наклали свій відбиток на її сприйняття: вдосконалюється система реабілітації та соціальної адаптації інвалідів, посилюється їх інтеграція в суспільне життя, поступово усуваються перешкоди в навколишньому світі, і формується так

зване «безбар'єрне середовище» [8]. Але в суспільстві, де важливими факторами розвитку особистості і соціального успіху є активність, самостійність, ініціативність і творчість, головною проблемою інвалідів як і раніше залишається духовний розвиток і моральна підтримка.

З цієї точки зору одним з найбільш ефективних засобів процесу соціально-культурної адаптації та соціальної реабілітації особистості сьогодні є арт-терапія, так як в самій природі мистецтва кореняться психотерапевтичні можливості розвитку. При цьому «конкретні методики терапії творчістю служать не для того, щоб пацієнт став письменником, художником і т. д. (хоча зрідка трапляється і таке), не для того, щоб він лише отримав дозвіллене захоплення, а для того щоб став творчою, комунікабельною особистістю та придбав суспільно-творчий стиль життя і наповнився б цілющим натхненням та одночасно надав суспільству набагато більше життєвої, професійної користі, розкріпачив свої приховані резерви» [4, с. 7].

Одним з видів арт-терапії є танце-рухова терапія, спрямована на роботу з тілом, рухами та емоціями одночасно. В її рамках вирішуються проблеми міжособистісної комунікації, а сам рух використовується для більш повного вираження власного «Я». Унікальним явищем останніх десятиліть у сфері соціо-культурної адаптації інвалідів став інтегрований (або інклюзивний) танець, який дозволив людям з обмеженими можливостями включитися в хореографічну практику. Початок цьому було покладено наприкінці 1960-х років, коли австрійська хореограф Хільда Хольгер почала займатися зі своїм сином Даріусом, у якого був синдром Дауна. У своїх дослідженнях Хольгер зазначала: «Даріус показав мені шлях залучення інвалідів у танцювальну роботу, відкрив для мене нові перспективи донесення музики і рухів до хлопчиків і дівчаток з обмеженими можливостями» [див 8, с. 95-97].

Особливостями її підходу до танцювальної педагогіки були прагнення пробудити індивідуальність і сильний творчий початок в людині, робота над пошуком власної виразності в танці і відкритість творчості для кожного.

У 1969 р. Х. Хольгер використовувала новий досвід у постановці інтегрованого номера, який об'єднував зусилля як звичайних танцюристів, так і з обмеженими розумовими можливостями. Одним з учнів Хольгер був Вольфганг Штанге, який заснував в 1980 р в Лондоні Amici Dance Theatre Company, що спеціалізується на постановках інтегрованих танцювальних творів. Незважаючи на удаване протиріччя, танець є одним з найбільш фізично корисних і доступних заходів для людей в інвалідних візках. Крім задоволення, учасники отримують від занять велику впевненість, натхнення, зниження обсягів фізичної терапії. Однією з перших у цій галузі була американка Мері Верді-Флетчер, з народження прикута до інвалідного візка. У 1980 році вона перша в Америці почала ставити спектаклі за участю танцюристів з інвалідністю, а через 10 років відкрила балетну школу «Dancing Wheels». Сьогодні актори Dancing Wheels Company багато гастролюють, кожен раз збираючи повні зали. Щорічно компанія представляє 120 вистав, а також комплексні інформаційно-освітні програми лекцій і семінарів, використовуючи виступи для підвищення обізнаності громадськості про проблеми інвалідності.

Сьогодні інтегровані танці – це ще й спорт, який регулюється правилами Міжнародної Федерації Танцювального Спорту (WDSF) і Міжнародного параолімпійського комітету (IPC), які передбачають розмір танцполу, тривалість музики і темп, кількість пар, суддів і раундів, костюми та ін. У 2008 році між названими організаціями було підписано Угоду про співпрацю, відповідно до якого обидві сторони зобов'язалися спільно розвивати і пропагувати спортивні балетні танці на візках, а також докласти зусиль до створення од іншої організації, яка буде регулювати всі види танцювального спорту, включаючи візочний. Спортивні танці привертають людей з обмеженими можливостями у всьому світі. Існують постійні трупи інвалідів-візочників, які подорожують і беруть безпосередню участь у танцювальних змаганнях. На міжнародному рівні перший подібний конкурс був проведений в Швеції в 1997 році, а перший чемпіонат світу пройшов в Японії. Чемпіонат Європи 2014 з спортивних танців на візках відбувся 8-9 листопада 2014 року в Ломянках (Польща) – вперше після подібного турніру 2009-го року.

Як в спортивних заходах, так і в театральних і балетних постановках із залученням людей з обмеженими фізичними можливостями акцент робиться на художніх особливостях танцю і кваліфікації виконавців, наявність ж інвалідності розглядається в якості вторинної по відношенню до краси руху. А. Бенджамін, автор роботи «Створюючи вхід: теорія і практика для інвалідів і танцюристів, які не є інвалідами» (2002), писав про недоцільність афішування і маркування інтеграційних танцювальних вистав. На його думку, це «трохи схоже на дорожній знак попередження для необережних театралів про можливі сутички з колясками». Попередження про можливу зустріч з інвалідом на сцені лише залишає питання: «Це дійсно необхідно? Кого хочуть цим оповістити?» [6, с. 15].

Однією з причин подібної практики може бути відмова деякої частини публіки від споглядання різноманітності тіл, які виступають на сцені, що, серед інших реакцій, викликає подив. Західні глядачі, відвідуючи вистави в кращих театрах, звикли бачити тільки танцюристів у відмінній фізичній формі. Інтегрований танець в цьому сенсі нічим не відрізняється від звичайного і має піднятися на рівень художніх завдань, що стоять перед будь-яким іншим танцювальним поданням. З цієї точки зору, прикладом танцювальної майстерності є творчість танцювальної пари Ма Лі та Тао Сяовея з КНР. Балетний номер «Hand in hand» («Рука в руці») на музику Сан Бао вперше був представлений ними в 2007

р. в національному танцювальному конкурсі (більше 7000 учасників), в якому до тих пір інваліди не виступали. Виступ пари стало національним хітом, зал проводжав танцюристів стоячи.

Таким чином, танцювальну терапію може бути розглянуто як один з найефективніших засобів адаптації та соціальної реабілітації людей з інвалідністю, що об'єднує декілька напрямків роботи - розвиток пластики, координації, почуття ритму, зміцнення фізичних можливостей, вдосконалення навичок управління коляскою, вирішення психологічних проблем, розкриття індивідуальних творчих здібностей. Крім того, «танці на візках» дозволяють вирішити проблему спілкування, подолати замкнутість і наповнити своє життя спілкуванням з новими людьми. Тісна взаємодія між умовно здоровим танцюристом і танцюристом на візку сприяє інтеграції інвалідів у суспільство та толерантного ставлення до них. З об'єкта реабілітації особа з обмеженими фізичними можливостями перетворюється в суб'єкта соціально-культурного життя суспільства, а хореографія стає одним з механізмів соціокультурної адаптації, що забезпечують включення особистості в культуру.

Список використаних джерел

1. Усова Л. В. Социокультурные технологии адаптации детей-инвалидов [Електронний ресурс] / Любовь Викторовна Усова // Современные исследования социальных проблем. – 2011. – Режим доступа до ресурсу: <http://cyberleninka.ru/article/n/sotsiokulturnye-tehnologii-adaptatsii-detey-invalidov>.
2. Трошин О. В. Основы социальной реабилитации и профориентации: Учебное пособие / О. В. Трошин, Е. В. Жулина, В. А. Кудрявцев. – М.: ТЦ Сфера, 2005. – 107 с.
3. Каган М. С. Искусство как полифункциональная / М. С. Каган. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1997. – 544 с. – (Эстетика как философская наука.).
4. Бурно М. Е. Терапия творческим самовыражением / М. Е. Бурно. – М.: Медицина, 1989. – 304 с.
5. Мацукевич О. Ю. Бальная хореография как направление социокультурной реабилитации инвалидов / О. Ю. Мацукевич, В. Н. Попов // На пороге нового тысячелетия. Сборник статей молодых ученых / О. Ю. Мацукевич, В. Н. Попов. – М.: МГУКИ, 2000. – С. 23–28.
6. Benjamin A. Making an Entrance : Theory and Practice for Disabled and Non-Disabled Dancers / A. Benjamin. – Routledge, 2002. – 315 p.
7. Дункевич, С. Г. Танец на колясках: социально-культурная адаптация людей с ограниченными возможностями средствами хореографии / С. Г. Дункевич. - С. 95-97.
8. Дрюма, Олег. Безбар'єрне середовище для людей з інвалідністю в Україні: п'ять основних проблем [Electronic resource] / Олег Дрюма // Міжнародний фонд «Відродження». – 4 жовтня 2013. – Accessed at : http://www.irf.ua/knowledgebase/news/bezbarene_seredovische_dlya_lyudey_z_invalidnistyu_v_ukraini_pyat_osnovnih_problem_50202/.

Нестеренко О.В., студентка гр. СЗ-141

Науковий керівник – к. і. н., доцент Бойченко С.Г.

Чернігівській національній технологічній університет (м. Чернігів, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ТРЕНІНГУ В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З БЕЗРОБІТНОЮ МОЛОДДЮ У ЦЕНТРАХ ЗАЙНЯТОСТІ

Однією з ефективних форм роботи з безробітною молоддю є тренінг, який широко використовується у центрах зайнятості. У перекладі з латинської мови «тренінг» означає «тренування». Тренування безробітної молоді спрямоване на соціальну та психологічну адаптацію, а також на визначення розвитку особистісного росту та кар'єри. Як групова форма соціальної роботи тренінг передбачає, з одного боку залучення групи безробітних, а з іншого ведучого, у ролі якого виступає соціальний працівник. У рамках тренінгу завдання ведучого – створити умови для активних самостійних дій самих учасників в контексті вибору і визначення свого професійного шляху. Більш того, тренінгова форма роботи дозволяє учасникам свідомо переглянути сформовані раніше стереотипи, вирішувати свої особистісні проблеми, опанувати різними способами міжособистісної взаємодії [1, с.298].

Допомагаючи розумному плануванню кар'єри, тренінг служить засобом корекції професійних намірів і установок на свій професійний ріст. У групі, в атмосфері моральної підтримки і захищеності, учасники отримують можливість на рівних, без будь-якого тиску висловлювати свої думки та обговорювати ситуації, пов'язані з професійним майбутнім, вчать аргументовано висловлювати свої думки, моделюють різні професійні ролі і т. д. [6, с.117]. У центрах зайнятості використовуються різні види тренінгів.

Психологічний тренінг – це гнучка динамічна система, яка дає змогу в процесі роботи здійснювати певні зміни і перестановки вправ. У групі є загальноприйняті правила, яких дотримуються всі, наприклад:

- на заняття не можна запізнюватися;
- присутні беруть участь у всьому, що відбувається, але участь у тренінгових вправах є добровільною;
- принцип «тут і зараз» (говорити тільки про те, що відбувається в групі);

- слухати уважно кожного, не перебиваючи, не перешіптуватися між собою;
- критикувати або оцінювати не людину, а конкретний вчинок, дію;
- бути коректним стосовно одне одного.

Тренінгова робота в групах сприяє підвищенню активності та відкритості учасників, отриманню зворотнього зв'язку від членів групи, створенню атмосфери довіри, щирості і конфіденційності того, що відбувається в групі, розумінню інших і своєї власної особистості.

Тренінг дає можливість: побудувати адекватну Я-функцію; усвідомити особистісні переживання; збудити творчі сили, виявити оригінальність, сформувати здатність розкриватися духовно, виробити гнучкість психічних функцій; набути соціальних навичок і вмінб; адаптуватися до соціального та професійного життя.

Завдання тренінгу зводяться до:

- 1) вивільнення негативних станів;
- 2) реконструювання та закріплення особистісного Я через процес саморегулювання, самопізнання і самопозбавлення від деструктивних станів;
- 3) підвищення самооцінки; встановлення позитивних емоційних стосунків з оточуючими.

Під час тренінгових занять вирішуються такі питання:

1. Навчання безробітних розуміння себе і вміння «бути у злагоді з собою».
2. Виховання інтересу до оточуючих людей, їх розуміння та співчуття іншим.
3. Формування терпимості до точки зору співбесідника
4. Розвиток адекватної оцінної діяльності, спрямованої на аналіз особистої поведінки.
5. Підвищення рівня самоконтролю і саморегуляції щодо виявів свого емоційного стану.
6. Формування соціально придатних навичок відреагування своєї агресії.

Корекційний тренінг умовно можливо розділити на етапи:

Перший етап – організаційний: комплектується група, виявляються та коригуються мотиви учасників, з'ясовується час та місце занять. Другий етап – знайомство: керівник повідомляє про основні принципи роботи групи, створює умови для швидкого та кращого знайомства учасників; обговорюються ритуали вітання та прощання в групі. Третій етап – головна частина тренінгу: виконуються вправи та програються тренінгові ігри. Четвертий етап – заключна частина: підбиваються загальні підсумки, обговорюються різні питання та побажання на майбутнє [5, с.200].

В процесі роботи тренінгу бажано використовувати музикотерапію. Це засіб підвищення соціальної активності, комунікативних здібностей особистості, її адекватної соціалізації у суспільстві.

Основні аспекти застосування музикотерапії: блокування процесу комунікації із соціальним оточенням, підготовка до застосування психотерапії і релаксації, підтримка при релаксації, аутогенне тренування, подолання тривожних станів, внутрішньої напруги, стресових станів. Можна виділити такі форми групових вправ, як:

а) музично-рухові ігри та вправи. Мета таких занять – стимуляція та концентрація уваги, координація аудіовізуальної, моторної корекції людини, створення умов для комунікації та взаємодії з оточенням;

б) психічна та соматична релаксація за допомогою музики. Психологічний вплив здійснюється через яскраву й образну уяву формул самонавіювання, спрямованих на розслаблення м'язів тіла (фрагменти записів голосів пташок, тварин, образи природи і т.д.);

в) рецептивне сприйняття музики. Допомагає зняти внутрішній конфлікт, сприяє стабілізації особистості, активному сприйманню власної особистості. [4, с.121].

Тренінг як форма навчання спрямований насамперед на те, щоб максимально використати потенціал, знання і досвід кожного учасника і за допомогою спеціальних прийомів створити феномен «групового навчання».

Одним із прикладів такого тренінгу може бути тренінг на самопрезентацію [4, с.23].

Мета даного тренінгу – розвиток здатності до ефективної самопрезентації в умовах професійної взаємодії.

Завдання тренінгу: розвиток навичок ефективної комунікації; ознайомлення з основами невербальної комунікації, засвоєння навичок трансляції відповідного іміджу в ситуації професійної взаємодії; дослідження зворотнього самоставлення, визначення власних цілей щодо удосконалення та оптимізації власної комунікативної взаємодії з оточуючими; практичне відпрацювання здатності до самопрезентації в ситуації професійної взаємодії.

Цільовою групою тренінгу є безробітні віком до 35 років, які перебувають на обліку 3-4 місяці та потребують допомоги у розвитку навичок ефективної самопрезентації, що є важливою передумовою успішної професійної самореалізації. Тренінг складається з 2-х занять тривалістю по 4 години, загальна тривалість тренінгу 8 годин.

Групові дискусії є базовим методом у соціально-психологічній терапії, оскільки її учасники самі приходять до того чи іншого висновку. Мозковий штурм є одним із методів, похідним від групової

дискусії, але з більш структурованою процедурою. Головна функція мозкового штурму – забезпечення генерації ідей. В основі методу лежить думка, що при спільній роботі група може продукувати більшу кількість ідей, ніж за індивідуальної. Мозковий штурм широко використовується в тренінгу креативності.

Ігрові методи включають ситуаційно-рольові, дидактичні, творчі, організаційно-діяльнісні, імітаційні та ділові ігри [6]. Гра є загально визнаним методичним прийомом тренінгу. Вважається, що її можливості практично невичерпні. Гра – форма діяльності в умовних ситуаціях, спрямована на відтворення і засвоєння суспільного досвіду. Як мінімум, гра виконує три функції: звільнювальну, діагностичну та розвивальну.

Рольова гра – метод, суть якого полягає в «програванні ролей», які дозволяють побачити члена групи не просто в процесі міжособистісної взаємодії в групі, а упродовж виконання певної соціальної ролі.

Ділова гра – засіб розвитку творчого мислення, зокрема і професійного; це імітація конкретних економічних об'єктів і процесів; це досягнення ігрової й пізнавальної мети; це виконання правил і взаємодія в рамках відведеної ігрової ролі.

Психодрама – метод групової роботи, в якій учасники виконують ролі, що моделюють життєві ситуації та мають особистісний сенс для учасників. Мета психодрами – усунення неадекватних емоційних реакцій, відпрацювання умінь соціальної перцепції, поглиблене самопізнання. Техніки психодрами: «діалог», «монолог», «виконання ролі», «дублювання», «репліка в бік», «обмін ролями», «порожній стілець», «дзеркала» та інші.

Основна мета запропонованих тренінгових форм – розвиток особистості учасника, його умінь слухати і чути інших, говорити і переконувати, відкрито висловлювати свою громадянську позицію. Але при проведенні тренінгів не варто забувати і про конкретний результат, наприклад, про список загальних особистісних характеристик людини, яка збирається стати представником певної професії

Отже, завдання соціальної роботи з безробітною молоддю у центрах зайнятості – сприяти включенню механізму саморегуляції молодої людини, яка опинилася в кризовій ситуації втрати роботи, і орієнтування на адаптивні стратегії поведінки на ринку праці. Більш глибокому засвоєнню та ефективному відпрацюванню необхідних навичок і прийомів спілкування, взаємодії з людьми, а також пошуку роботи сприяють такі форми роботи, як тренінг, ділова гра, психодрама, групова дискусія, рольова гра, музикотерапія.

Список використаних джерел

1. Бріль М.С. Безробіття в Україні: теоретичні та практичні аспекти / М.С. Бріль, І.В. Пивавар // Бізнес Інформ. – К. : ДАККО, 2016. – № 2. – С. 208-213.
2. Азаров О.Д. Техніка пошуку роботи: навч. посіб. Ч. 1 / О.Д. Азаров, А.В. Снігур, О.М. Тарасова. – Вінниця : ВНТУ, 2009. – 94 с.
3. Бойко А.М. Соціальна робота / А.М. Бойко, Н.Б. Бондаренко. – К. : Вид. дім «Кисво-Могилянська Академія», 2004. – 224 с.
4. Горошко Л.В. Психологічні аспекти проблеми активного пошуку роботи безробітними молодими особами / Л.В. Горошко // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 6. – С. 11-12.
5. Капська А.Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю: Навч. посібник / А.Й. Капська // Український державний центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. – К. : УДЦСССДМ, 2001. – 219 с.
6. Михалевська Н.І. Вибір професії, або задача з багатьма невідомими / Н.І. Михалевська // Психолог. – К. : Знання, 2004. – № 45. – С. 18-22.

Панченко А.Ю., студентка гр. СЗ-141
Науковий керівник – Бойченко С.Г., к.і.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ВИКОРИСТАННЯ АРТ-ТЕРАПІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Арт-терапія а з людьми похилого віку вимагає врахування цілого ряду психологічних, соціальних і фізіологічних факторів. Специфічними завданнями арт-терапевтичної роботи при цьому є подолання соціальної ізоляції, підвищення самооцінки людини похилого віку, створення умов для актуалізації її життєвого досвіду, визнання цінностей, реалізація нею свого творчого потенціалу. Соціальний контекст, у якому реалізується робота з людьми похилого віку, зокрема, самотність і ізолюваність, їхня безпорадність, обмеженість матеріальних ресурсів суспільства для допомоги їм. У нашій країні до цього додається вкрай слабкий розвиток системи геріатричних і психogerіатричних послуг, а також існуючі соціально-психологічні стереотипи сприйняття старих людей як «баласту» суспільства. Арт-терапевтична робота з особами цієї групи може проводитися у службах соціально-психологічної допомоги, територіальних центрах надання соціальних послуг, реабілітаційних центрах, лікарнях, інтернатах, геріатричних пансіонатах, громадських організаціях та інших соціальних установах.

Арт-терапевтична робота з похилими людьми може проводитися по-різному, індивідуально та у групах. Але, як правило, перевага віддається її груповим формам. Допускається їх участь осіб у змішаних групах, однак, у ряді випадків доцільно формувати групи винятково з людей похилого віку — так можна

зосередитися на їхніх специфічних потребах чи проблемах і врахувати вікові вимоги. Особливістю клієнтів цієї категорії є, зокрема, їхня швидка стомлюваність. Тому групові заняття повинні бути нетривалими, проводитися, по можливості, по ранках і мати тривалі перерви. Необхідно враховувати і такі ймовірні фактори, як слабкість зору і слуху, малорухливість суглобів і т.п. Компенсувати ці недоліки якоюсь мірою можуть додаткове освітлення, великі пензлі чи крейди. Варто брати до уваги і виражене в різній ступені зниження пам'яті й інтелекту, можливе порушення мови.

Серед видів арт-терапії у соціальній роботі з людьми похилого віку використовується ізотерапія, музикотерапія, танцювальна та терапія та інші. Ізотерапія як варіант арт-терапії завжди «звертається» до почуттів, відображених в образах, тому малювання дозволяє висловити, відреагувати і усвідомити різні емоційні стани. «Малюнок сприяє подоланню витіснення, прориву змісту пригнічених комплексів і супутнім їм негативним емоціям. В індивідуальній роботі арт-терапевт просить відобразити на малюнку той чи інший сюжет з їхнього життя. Можна використовувати техніку спільного малювання. Багато людей похилого віку мають певні труднощі при малюванні: воно нагадує їм про дитячі роки і здається «несерйозним заняттям». Іноді вони думають, що таким витонченим способом соціальний працівник перевіряє ступінь їх «дурості» оскільки знають про слабкість своєї пам'яті. Однак, багато-хто все-таки знаходять образотворчу роботу дуже важливою для себе, тому що вона надає їм можливість реалізувати те, що вони довго в собі «заглушали», все життя займаючись «практично значимими справами», не даючи виходу своїм почуттям і не надаючи значення такому поняттю як «особистісний ріст». Люди цієї вікової групи мають потребу в поверненні до минулого для того, щоб побачити зміст у власному житті.

Деякі арт-терапевти, які працюють з похилими, хотіли б спостерігати очевидні ознаки поліпшення стану своїх пацієнтів. Тобто арт-терапія представляється їм як процес створення прекрасних картинок для прикраси стін. Якщо їхні пацієнти, займаючись арт-терапією, не виявляють ознак наснаги й щастя, то вони виявляють явну незадоволеність і роздратування. Незадоволеність, у свою чергу, поступово призводить до ворожості. Людей похилого віку потрібно сприймати такими, які вони є, і не очікувати від них обов'язкового відображення в малюнках щасливих спогадів і почуттів. Люди похилого віку не завжди будуть готові показувати свої роботи іншим: вони, можливо, захочуть сховати їх від навколишніх чи навіть знищити, оскільки в цих роботах відбивається їхня безпорадність.

Малювання дає можливість самовираження, має чудову антистресову дію, заспокоює нерви, дозволяє відволіктися від поганих думок і звільнитися від переживань. Завдяки малюванню також покращується дрібна моторика рук і пам'ять. Уроки малювання на природі, на свіжому повітрі будуть подвійно корисні.

Заняття співом підвищують настрій і перешкоджають напади депресії. До того ж, вокальні вправи поліпшують роботу всього дихального апарату і благотворно позначаються на пам'яті. Як показали останні дослідження, у людей похилого віку, які відвідують заняття в хорі, підвищується рівень імуноглобуліну, кортизолу речовин, присутність яких є ознакою сильного імунітету. Але, слід пам'ятати, що підвищений рівень кортизолу, навпаки, пригнічує імунітет.

Танці є для літніх людей своєрідним фізичним навантаженням. Вони дають можливість підтримувати тіло в хорошій формі і в той же час є прекрасним розвагою. Танці покращують координацію, тим самим допомагаючи уникнути падінь і отримання травм.

Цілюща сила арт терапії для літніх людей полягає в тому, що під час творчої діяльності активізуються ті зони мозку, які раніше не використовувалися, але є необхідними для творчості. Також активуються ділянки мозку, які допомагають підбадьорити серцево-судинну систему, гомеостаз, діяльність дихального апарату, обмінні процеси та інші функції організму.

Таким чином, для підвищення рівня адаптації та самооцінки людини похилого віку, створення умов для актуалізації її життєвого досвіду, визнання його цінностей, для реалізації ним свого творчого потенціалу, соціальний працівник у своїй діяльності може застосовувати різноманітні види арт-терапевтичної роботи.

Список використаних джерел

1. Болотова, Н. П. Мозарт-терапия в практической психологии / Н. П. Болотова // Прикладная психология и психоанализ. – 2007. – № 3/4. – С. 19–30
2. Власюк, М. Арт-терапия : лікування мистецтвом / М. Власюк // Відкритий урок: розробки, технології, досвід. – 2008. – № 7/8. – С. 90.
3. Вознесенська, О. Особливості арт-терапії як методу / О. Вознесенська // Психолог. Шкільний світ. – 2005. – № 39. – С. 5–8.
4. Зборюк, Т. П. Арт-терапевтичні технології у психокорекційній практиці / Т. П. Зборюк // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2010. – № 4. – С. 23–31.
5. Кривко, Г. Ю. Танцевальная терапия в работе практического психолога / Г. Ю. 6.Кривко // Шкільному психологу. Усе для роботи. – 2014. – № 9. – С. 10–15.
7. Туріщева Л. В. Секрети внутрішньої гармонії / Л. В. Туріщева // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2009. – № 14. – С. 20.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТРАВМИ У ДІТЕЙ

Поширення в сучасному світі таких негативних явищ як війни, тероризм, катастрофи, стихійні лиха, насильство тощо, має гостру необхідність в дослідженні питання щодо подолання психологічної травми, а саме в дитини. Питання психологічної травми вже порушували такі вітчизняні та зарубіжні вчені та науковці як Ю. Семенова, М. Падун, А. Венгера, І. Мамайчук, Т. Магомед-Емінов, Я. Овсяннікова, Л. Михайлова, Н. Тарабріна, К. Халепа, М. Решетніков, І. Борднік, В. Дубровіна, С. Ільїна, А. Аллен, Д. Сміт, К. Хорні, К. Флейк-Хопсон, С. Блум та інші.

Психологічна травма (психічна травма, психотравма) — це шкода, заподіяна психічному здоров'ю людини внаслідок інтенсивного впливу несприятливих чинників довкілля та гостро емоційних, стресових впливів на її психіку. Вона може бути пов'язана з фізичною травмою, що загрожує життю або порушує відчуття безпеки [1]. Кожна людина індивідуально реагує на травмувальні чинники. Однак психіка дитини чутлива, тому не відомо, на яку саме з можливих ситуацій вона болісно відреагує. Це можуть бути такі тяжкі події, як втрата близьких та розлучення батьків, або звичайна побутова ситуація, коли хтось накричав на дитину чи зробив зауваження. До того ж та сама ситуація в однієї дитини може не викликати емоцій, а в іншій спричинить сильну емоційну реакцію. Поширеними симптомами дитячої психологічної травми є:

- різкі зміни настрою;
- порушення сну;
- гнів та агресивність;
- збентеження;
- страх;
- проблеми в спілкуванні з однолітками та дорослими;
- зниження рівня розвитку основних психологічних процесів — уваги, пам'яті, мислення;
- емоційна скупість;
- вразливість;
- заглиблення в себе, небажання контактувати з навколишнім світом;
- почуття провини;
- психосоматичні порушення;
- постійна втома;
- плаксивість;
- зниження самооцінки та ін. [2].

Дитяча психологічна травма відноситься до числа таких явищ, які важко піддаються корекції. Потрібно чимало часу і терпіння, щоб в повній мірі їх подолати. Дитяча психіка влаштована таким чином, що в ній надовго затримуються будь-які враження, які викликали сильний емоційний відгук. Дитячі переживання, як правило, нами не усвідомлюються, так як не всі діти пам'ятають, що з ними сталося в три-чотири роки. Між тим, події дитинства можуть чинити істотний вплив на формування світогляду, характеру, різних страхів і сумнівів. Сучасні психологи стверджують, що майже у кожній людині в ранньому віці відбувалися негативні події, які нанесли серйозний відбиток на свідомість. Щодо причин психологічної травми у дітей, то вона часто формується під впливом ряду обставин і подій, які руйнівним чином впливають на дитячу психіку. Щоб подолати яскраво виражені прояви травми, потрібно розібратися в тих подіях, які її викликають. Дуже часто уважне ставлення дорослого до дитини допоможе попередити розвиток дитячої психологічної травми. Вона небезпечна не стільки сама по собі, скільки своїм руйнівним дією на внутрішній світ маленької людини [1; 3].

Дитина може отримати травму, навіть якщо вона не є безпосереднім учасником якихось подій, а всього лише стороннім спостерігачем. Всі налагоджені механізми роботи дитячої психіки збиваються силою емоцій, які дитина відчуває в момент потрясіння. У цей момент відразу пропадає відчуття безпеки і захищеності. Також може зникнути впевненість в собі і в своїх близьких людей. Найчастіше наслідком якоїсь події стає лише страх. З часом діти починають забувати подію і повертаються до свого нормального життя. Але в деяких випадках (особливо, якщо дитина була безпосереднім учасником подій) у нього може розвинути психологічний розлад, яке називається посттравматичним стресом. У цьому випадку психологічна травма у дитини буде виражатися в тому, що його будуть переслідувати нав'язливі і страшні картини тієї трагедії, в якій він брав участь. Самостійно позбавитися від всього цього буде практично неможливо. І якщо не вжити своєчасних заходів, то особистість дитини з часом буде зруйнована.

Супутниками психологічної травми у дитини можуть бути депресія, різні фобії, прояв агресії або постійного відчуття страху. Виникають проблеми зі сном і харчуванням. Діти починають боятися залишатися на самоті і вимагають постійної присутності дорослих [4].

Також наслідки психологічного розладу у дітей проявляються у їх ігровій діяльності. У дитини може сильно звужитися коло інтересів, спостерігається непослідовність у діях. Він прагне до постійного самотності і не хоче грати зі своїми однолітками. Також падає успішність у школі і в інших сферах його життя. Від трагедій в цьому світі ніхто не застрахований. Але відповідальність батьків полягає саме в тому, щоб максимально захистити своїх дітей від того, що може привести їх до психологічної травми. Батьки можуть зробити дуже багато для відновлення стану своєї дитини після пережитих потрясінь і важких стресових ситуацій. Такими ситуаціями, крім зазначених вище, можуть бути небезпечні для життя автомобільні аварії, пожежі, повені, раптові захворювання, злочин чи насильство. Якщо дитина пережила велике потрясіння чи горе, потрібно пам'ятати, що час і підтримка неодмінно допоможуть знову стати на ноги, та оговтатися від цих подій [5].

Отже, психологічна травма - це шкода, нанесена душевному здоров'ю людини певними обставинами чи діями людей. Травматична подія, яка відбулася в ранньому дитинстві, веде безпосередньо до психічного розладу. Завдана травма залишає після себе сліди, здатні привести до значних порушень в подальшому розвитку особистості. Психологічна травма у дитини не виникає сама по собі, їй обов'язково передують якісь події. Але завжди це порушення внутрішнього спокою має дуже сумні наслідки, якщо своєчасно не надана допомога.

Список використаних джерел

1. Барцалкина В.В. Терапия последствий детских травм, депривации и насилия как профилактика аддиктивного поведения // Психологическая наука и образование. 2010. №5. URL: http://psyjournals.ru/psyedu_ru/2010/n5/Bartsalkina.shtml
 2. Духновский С.В. Влияние переживания критических ситуаций на развитие девиантного поведения у подростков: Автореф. дис. канд. псих. наук. Казань 2002. 27 с
 3. Копытин А.И., Свистовская Е.Е. Арт-терапевтические методы, используемые в работе с детьми и подростками: обзор современных публикаций // Журнал практической психологии и психоанализа. 2007. №4. URL: <https://www.twirpx.com/file/293082/>
 4. Старченко О.Л. Экзистенциально-гуманистический подход к работе с психологической травмой // Материалы международной научно-практической конференции Психолого-социальная работа в современном обществе: проблемы и решения, 21-22 апреля. 2011. URL: <http://www.kdobru.ru/materials>
 5. Кудрина А.В. Методы арт-терапии в практике психологического консультирования // Психологический журнал. 2009. №3. URL: <http://psyanima.su/journal>
- Секція 6. Теорія і практика соціальної роботи: соціально- правовий захист, соціально- психологічна допомога і фізична реабілітація.

Півень Б.О., студент III курсу, гр. ПР-153

Науковий керівник – Кияшко М.В., старший викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ УЧАСНИКІВ АТО В УКРАЇНІ

Питання фізичної реабілітації учасників антитерористичної операції є надзвичайно актуальним після початку бойових дій на сході України. З кожним днем кількість осіб що потребують фізичної реабілітації збільшується, адже бойові дії на сході країни тривають вже три роки, й невідомо коли буде завершена АТО. Фізична реабілітації учасників АТО не втратить своєї актуальності після закінчення бойових дій, а також офіційного завершення АТО, адже це реабілітація не обмежується певним термін. Фізична реабілітація, в залежності від травми, як правило, триває далеко не один рік й потребує постійної роботи.

Реабілітація — це відновлення здоров'я, функціонального стану і працездатності, порушених хворобами, травмами або фізичними, хімічними і соціальними чинниками. Мета реабілітації — ефективне і раннє повернення хворих і інвалідів до побутових і трудових процесів, повернення в суспільство;

Фізична реабілітація – це застосування з лікувальною і профілактичною метою фізичних вправ і природних факторів у комплексному процесі відновлення здоров'я, фізичного стану та працездатності хворих.

Фізична реабілітація містить такі заходи:

- лікувальна фізкультура;
- масаж;
- гігієнічні (природні) фактори;
- механотерапія;
- працетерапія;

- психотерапія [1].

Фізична реабілітація учасників АТО проводить з метою запобігання інвалідності під час лікування захворювання і допомога хворому у досягненні максимальної фізичної повноцінності, на яку він буде здатний у межах існуючого захворювання.

За інформацією різних джерел, на сьогодні в збройному конфлікті на сході, беруть участь близько 60 тис. українських солдат й нажаль більшість із них повертаються з зони АТО інвалідами й потребують постійної медичної допомоги [2].

Для того щоб люди могли нормально адаптуватися до мирного життя, вони повинні пройти лікування. Але, учасники бойових дій важко йдуть на контакт, адже думають, що час усе вилікує або вони вже здорові, але у випадку недостатнього лікування з часом післявоєнні симптоми не просто повертаються, а й посилюються.

Перші пацієнти з зони АТО почали проходити лікування та реабілітацію в Кременчуцькому обласному госпіталі для інвалідів війни з 2 серпня 2014 року. На сьогоднішній час проліковано понад 200 бійців. Патологія та тяжкість стану пацієнтів різноманітні. А саме, аку-баротравма, залишкові явища вибухової травми, закриті черепно-мозкові травми, післяконтузійний синдром, наслідки вогнепальних поранень та відмороження кінцівок, переломи різної тяжкості, пансінусити, гострі трахеобронхіти, гостра нейроінфекція, цистити тощо. Особливо слід наголосити на масовість загострення проблем з хребтом, причому у різній віковій групі. Найвірогідніше до ураження хребта, крім травм, призводить постійне носіння бронежилета довгий термін часу. Окремо слід зазначити, що всі пацієнти з зони АТО вкрай потребували постійної допомоги психолога [3, с 10-115; 4].

Окрім необхідного фізіотерапевтичного обладнання та масажу, які є в закладі в повному обсязі, за останній час придбано вкрай необхідні для реабілітації постраждалих в зоні АТО пристрої, застосування яких суттєво поліпшує стан уражених м'язів та покращує психологічний стан пацієнтів. А саме:

- Бігова доріжка для тренування та зміцнення м'язів ніг, дозволяє підтримувати в нормі серцево-судинну систему. Біг знімає стрес, заняття на біговій доріжці допомагають позбавитися агресії та негативних емоцій.

- Інверсійний стіл для заняття інверсійною терапією, яка призводить до покращення загального стану здоров'я, зменшення болю в спині, покращення кровообігу в кінцівках, підвищення працездатності лімфатичної системи та підвищення імунітету.

- Підвісна система для реабілітації хворих з наслідками травм нервової системи різного рівня з ускладненнями у вигляді парезів різної ступені тяжкості, навіть глибокі паралічі. Підвісна система також застосовується для вертикалізації пацієнтів з травмами хребта та спинного мозку.

- Силовий тренажер багатофункціональний для зміцнення м'язів спини, плечового поясу, кінцівок. Зміцнює дихальну та серцево-судинну системи.

- Велотренажер для покращення рухливості суглобів нижні кінцівок.

Застосування всього наявного комплексу реабілітаційних заходів суттєво поліпшує стан наших бійців із зони АТО [4; 5, с. 120].

Фізичні реабілітологи надають послуги, метою яких є максимально можливий розвиток, підтримання та відновлення втрачених або послаблених рухових функцій та працездатності організму. Це включає також надання послуг у випадках, коли повноцінне функціонування рухового апарату та дієздатність можуть бути послаблені чи втрачені внаслідок перенесеної травми, захворювання або негативного впливу навколишнього середовища в зоні АТО. Повноцінне функціонування рухового апарату є ключовим у понятті «здорова людина».

Ґрунтовні знання фізичних реабілітологів про тіло, потреби і можливості його рухового апарату мають ключове значення для здійснення діагностики і втручання. Практичні заходи будуть відрізнятися в залежності від того, з якою метою застосовуватимуться методи фізичної терапії: для пропаганди здорового способу життя, профілактики, лікування/втручання чи реабілітації.

Отже, фізична реабілітація — це комплекс послуг, які надаються виключно фахівцем з фізичної реабілітації або під його керівництвом і контролем. Вона включає в себе обстеження/вивчення, оцінку, діагностування, прогнозування, планування догляду/втручання та повторне обстеження.

Внесок фізичної реабілітації в складову загальної реабілітації, й життя воїнів АТО, безперечно є значним.

Як вже було зазначено, на сьогодні допомоги з реабілітації потребують велика кількість учасників АТО. Зоходи реабілітації включають не тільки фізичну допомогу, а й соціальну, психологічну, медичну, трудову та ін..

Щодо фізичної реабілітації, необхідно зазначити що надання невідкладної допомоги з фізичної реабілітації є необхідною умовою для здорового функціонування організму людини. Фізична реабілітація застосовується як з лікувальною метою, так і з профілактичною, а отже є обов'язковою передумовою відновлення функцій й здорового стану організму.

Список використаних джерел

1. Вільна енциклопедія. Вікіпедія / Фізична реабілітація. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Фізична_реабілітація
2. Міністерство оборони України. Офіційний веб сайт. URL: <http://www.mil.gov.ua/news/>
3. Мухін В. М. Фізична реабілітація. К. : Видавництво НУФВСУ Олімпійська література. 2005. 470 с.
4. Полтавська обласна державна адміністрація. Медична реабілітація учасників АТО. URL: http://www.adm-pl.gov.ua/story/medichna_reabilitaciya-uchasnikiv-ato
5. Соколовський В. С. Лікувальна фізична культура. О. : Одеський мед. університет. 2005. 236 с.

Проценко А.О., студент гр. СР-161
Науковий керівник – ст. викл. Мекшун А.Д.
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ІНВАЛІДНІСТЬ – ЦЕ НЕ ВИРОК

Актуальність Наразі кількість людей з інвалідністю по всьому світу зростає. Серед усіх жителів планети 15 % сягає показник людей з інвалідністю, це понад мільярд. Та багато хто вважає, що інвалідність є вироком, адже важко прийняти себе таким яким ти є [2].

Над данною проблематикою працювали такі науковці як: Макдональд Д., Оксфорд М. – займалися розглядом питання про історію руху незалежного життя інвалідів; вітчизняні дослідники такі як: Богданов С. О. В. Бабак, І. В. Гладка, Н. М. Малиновська, В. Й. Скаковська В. М. Дьяченка, М. Л. Авраменка.

Метою дослідження є висвітлення проблеми інвалідності з точки зору позитивного життєвого досвіду.

Інвалідність – це не вирок, це лише одне з випробувань, що постають у нашому житті. Життя – це величезна кількість різноманітних екзамнів, різного рівня складності. Їх можна з легкістю провалити, не скласти, а можна також доказати самому собі, що здаються лише ті, які не борються в першу чергу за себе. Життєво необхідно не здаватися. Той, хто сходить з дистанції, той нічого не отримує.

Багато здорових людей жаліються на своє життя, вважаючи його нікчемністю. Натомість люди з інвалідністю продовжують жити і любити своє життя, незважаючи на те, що їм це вдається на багато складніше. На жаль, в багатьох випадках трапляється так що, розуміння свого фізичного стану для людей з інвалідністю підштовхує їх до здійснення безглузвих вчинків, адже людина опиняється в стані депресії, опускає руки і часом життя для неї перестає мати певну цінність. Підтримка і турбота рідних людей – це те, що для них є найнеобхіднішим, розуміння того, що є ще багато стимулів для того щоб не замикається в собі, не втрачати віру у власні сили, а продовжувати жити. Віра завжди знаходиться в нашій душі, і кожен зможе пройти будь-яке випробування якщо буде вірити.

Ніколи не потрібно зупинятися, а йти вперед з високо піднятою головою. Маючи мету, можна завжди спробувати реалізувати її, будь то якась професія чи улюблене діло. Було б непогано відкрити для себе щось нове, незвичайне. В світі є багато особистостей, які попри значимі проблеми зі здоров'ям стають відомими, їхні досягнення знає кожна людина і їх вади не завадили їм стати дійсно «великими» людьми. От наприклад, американець з феноменальною пам'яттю Кім Пік запам'ятовував до 98 % прочитаної інформації, хоча народився з великою кількістю аномалій розвитку мозку. На превелике диво він віртуозно володів фортепіано, хоча був дуже незграбним. Молода китайська дівчина Ху Хуейюань здивувала весь світ написавши свій фантастичний роман пальцями лівої ноги, використовуючи інвалідний візок, де закріплена ременем, котрий її підтримує. Ху Хуейюань здатна набирати 20-30 слів за хвилину. Еймі Майллінз - щаслива, красива і успішна дівчина з інвалідністю, яка стала моделлю, дворазовою чемпіонкою світу з бігу та стрибків у довжину, не маючи обох ніг. Еймі також знімається у кіно і є однією з популярних і найвідоміших інвалідів в наш час. У 17 років Хью Херр травмував свої ноги після невдалого альпіністського сходження, згодом йому їх ампутували. Сьогодні він відомий як один з найкращих спеціалістів з протезування. Хью зараз 45 років і він з упевненістю говорить «Я вважаю, що людей з обмеженими можливостями не буває. Обмежені лише можливості технологій!» [1].

Неможливо не згадати і про Ніка Вуйчіча, який народився з синдромом тетраамелії, або вродженим дефектом, пов'язаним з повною відсутністю кінцівок. Однак це не заважає і ніяк не зупинило хлопця жити активним життям. З народження у Ніка були відсутні повноцінні руки і ноги, але була одна часткова стопа з двома зрощеними пальцями. Це дозволило хлопчику, після хірургічного поділу пальців, навчитися ходити, кататися на скейті, дощі для серфінгу, плавати, працювати на комп'ютері та навіть писати. У віці 21 року він розпочав благодійну діяльність, допомагаючи інвалідам по всьому світу. Зараз він успішний меценат, письменник, співак, люблячий чоловік і щасливий батько чотирьох дітей.

Існує понад сотні схожих прикладів, коли люди, отримавши інвалідність, не замкнулися в собі, не встановили той бар'єр, який би відгороджував їх від нормальних здорових людей. Ці люди також працюють, планують своє дозвілля, створюють сім'ї, насолоджуються життям. І все це завдяки тому що

вони зуміли побороти свій страх: страх бути незрозумілими, бути відкинутими, нікому не потрібними, страх жити далі такими якими вони є.

Багато хто вважає, що людина з інвалідністю нещаслива, безнадійна, неактивна. На жаль, але цей стереотип він частково правдивий, оскільки не кожен, сидючи в інвалідному візку чи то пересуваючись на протезах здатен глянути на світ іншими очима, не зламатися, а продовжувати жити, незважаючи на долю. Доля у кожного різна. Не треба гаяти свого дорогоцінного часу, не втрачати моменти на здійснення своїх мрій. Часом губляться думки, світ перестає існувати, та головне пам'ятати, що для щастя багато не потрібно. Кожен вирішує що або хто для нього є щастям. Головне це ніколи не здаватися, які б труднощі не з'являлися на шляху до самовдосконалення, саморозвитку, до становлення свого «Я».

Без сумніву жодна людина не застрахована від життєвих негараздів, лих, хвороб тощо. Та насправді всі нещастя містять у собі таємне співчуття до кожного, яке полягає в тому що, людина не повинна скаржитися, поринати далеко у свій внутрішній світ, і залишатися там на самоті, а має зустрічати всі без виключень негаразди з посмішкою, терпінням і покірністю, і тоді вони до неї будуть менш жорстокі.

Інвалідність – це не вирок, це і не перешкода, це виклик долі і самому собі.

Список використаних джерел

1. Відомі люди з інвалідністю [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cherkassymssek.com.ua/vidomi-lyudi-z-invalidnistyu/>
2. Обмежені можливості в необмеженому суспільстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://rda.tivrovrada.gov.ua/rajonnij-centr-dlya-simi-ditej-ta-molodi/zaxodu/obmezheni-mozhlivosti-v-neobmezenomu-suspilstvi/>

Сапон О.С., студент гр. СЗ-141

Науковий керівник – Філіпович В.М., к.психол.н., ст. викл.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ БАТЬКАМ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

Актуальність проблеми. На сучасному етапі в Україні спостерігається тенденція до зростання чисельності дітей, людей з функціональними обмеженнями, а також сімей, що виховують дітей-інвалідів. За даними ООН, у світі нараховується приблизно 450 млн людей з обмеженими можливостями і майже 200 млн з них – діти. В Україні сьогодні проживають понад 2,8 млн людей-інвалідів.

Сучасні умови, в яких перебуває сім'я дитини з обмеженими фізичними можливостями, характеризуються, з одного боку, різким зростанням негативних соціальних та економічних тенденцій у суспільстві, з іншого, – деформацією функцій сім'ї і зміною пріоритетів щодо розвитку особистості, її практичну діяльність в усіх напрямках господарювання та духовної культури.

Залежно від низки обставин, у тому числі й ступеню адаптованості членів родини до проблем інвалідності дитини, сім'я може сприяти або гальмувати процес її реабілітації. Тому особливої актуальності набуває організація соціально-психологічної допомоги батькам, спрямованої на підвищення рівня їх адаптації до життєвих умов, ускладнених інвалідністю дитини.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Особливості роботи з родинами, які виховують дитину з особливими потребами, висвітлювались Н.Грабовенко, В.Жмиром, І.Івановою, Д.Кизимовичем, А.Маллером, І.Ніжащою, Н.Писаренком, Т.Титаренко, Г.Цикото. Вивченням правового аспекту соціального захисту даної категорії займалися Л.Дроздова, Т.Зарембо, П.Павленок, І.Пінчук, А.Савінов. Психологічну допомогу родині дитини з особливими потребами обґрунтували Є.Волкова, Н.Пезешкіан, Л.Пінчукова, С.Шаховська та ін.

Аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що в процесі соціально-психологічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з обмеженими фізичними можливостями, виявляється чимало проблем. Це зумовлено тим, що сім'я з такою дитиною є цілісною соціальною системою, яка має своєрідну внутрішню будову, особливу психологічну структуру і специфічні функції; вона визначає певні соціально-психологічні характеристики індивідів, які її складають, і характеризується взаємовпливом членів родини. Вирішення соціальних і психолого-педагогічних проблем сім'ї, що виховує дитину з обмеженими фізичними можливостями можливе тільки за умов вивчення взаємостосунків між її членами та виявлення механізмів взаємодії її різних параметрів.

Сутність проблеми. Традиційно проблеми сімей, які виховують дітей із особливими потребами, розглядають винятково через призму проблем малюка. У більшості випадків допомога обмежується консультаціями з питань навчання та виховання, але при цьому випускається з поля зору дуже серйозний аспект — емоційний стан самих батьків. Для того щоб допомогти їм, важливо зрозуміти, що відбувається з людиною, коли її дитині встановлюють інвалідність, як це загалом впливає на життя [1].

Світовий досвід допомоги таким батькам свідчить, що найбільш цілющим для них є середовище людей із такими самими проблемами. Тут вони, не боячись нерозуміння, осуду, можуть вирішувати спільні проблеми, ділитись досвідом, виговоритися, розслабитись, відпочити.

Особливості адаптації батьків до життєвих умов, ускладнених інвалідністю дитини, прямо залежать від ставлення до проблем інвалідності в суспільстві. Саме сприйняття людей з особливими потребами у суспільстві, в першу чергу, визначає успішність чи неуспішність адаптації батьків. Тому першою засадою соціально-психологічної роботи з батьками дітей з особливими потребами є обов'язкове врахування *соціальної специфіки явища дезадаптації* батьків дітей з особливими потребами.

Разом з соціально-психологічною допомогою батькам дітей з особливими потребами необхідна організація паралельної роботи - з оточенням сім'ї та суспільством у цілому, спрямованої на формування адекватного позитивного ставлення до людей з особливими потребами та проблем інвалідності [2].

Особистісно-орієнтований і комплексний підходи в роботі з даною категорією розглядаються науковцями як пріоритетні та визначаються орієнтацією соціально-психологічної роботи на активізацію внутрішнього потенціалу батьків [3].

Сутність особистісно-орієнтованого підходу полягає у забезпеченні умов для формування суб'єктності особистості через включення її як суб'єкта у діяльність і надання їй права вибору. Комплексність забезпечується використанням різноманітних форм і методів соціальної роботи, що охоплюють соціально-психологічний, соціально-правовий, психолого-педагогічний та ін. аспекти допомоги сім'ям і здійснюється через вирішення низки завдань: компетентної діагностики проблем батьків; визначення та впровадження конкретних шляхів, спрямованих на подолання існуючої проблеми; забезпечення позитивної динаміки процесу адаптації батьків.

Зазначені підходи ґрунтуються на принципах організації роботи з батьками дітей з особливими потребами. Базуючись на наукових положеннях І.Зверевої, Г.Лактіонової, В.Нікітіна, І.Трубавіної, С.Харченка визначені наступні принципи у роботі соціального працівника з батьками дітей з особливими потребами:

- принцип партнерства і співпраці – передбачає організацію суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між соціальним педагогом і батьками дитини з особливими потребами з урахуванням двобічності процесу соціально-педагогічної роботи з сім'єю;
- принцип рівності – забезпечує однакову доступність послуг всім, хто звернувся по допомогу;
- принцип добровільності і свободи вибору – полягає у визнанні права і спроможності клієнта самостійно обирати той чи інший шлях у вирішенні власних проблем;
- принцип толерантності – полягає у поважному, терпимому ставленні соціального педагога до будь-якого клієнта, незалежно від його поведінки, статусу, переконань тощо;
- принцип професійної компетентності та відповідальності – передбачає високий рівень професійної діяльності соціального педагога з постійним самовдосконаленням та почуття відповідальності за свої дії [4].

Комплексний підхід до розв'язання проблем сімей, врахування їх соціальних і психолого-педагогічних особливостей, широке заохочування батьків до співпраці, їх достатня педагогічна культура і продуктивна емоційна адаптація сприяє соціалізації дитини з обмеженими фізичними можливостями, розвитку її природних здібностей; підвищує рівень психолого-педагогічної адаптованості сім'ї до проблем інвалідності дитини.

Висновок. Змістом соціально-психологічної роботи з сім'ями, що виховують дітей з інвалідністю є формування педагогічної культури й активної життєвої позиції батьків щодо виховання дитини з обмеженими фізичними можливостями; продуктивної емоційної адаптації до проблем інвалідності дитини; покращення психологічного клімату в родині для забезпечення позитивного емоційного розвитку дитини; соціально-психологічна адаптація дитини до власних проблем і потреб, пов'язаних з інвалідністю.

Список використаних джерел

1. Оклеї-Проданок О.В. Організація роботи практичного психолога з сім'ями дітей в закладах інтернатного типу / О.В. Оклеї-Проданок, С.І. Собкова // Науково-методичний вісник. Випуск 6 «Психологічна служба» / [укл. Романовська Д.Д., Собкова С.І.]. – Чернівці : Технодрук, 2008. – С. 185-186.
2. Панок В. Основи практичної психології: Підручник / Панок В., Титаренко Т., Чепелева Н. та ін. – К.: Либідь, 1999. – 536 с.
3. Прокопчук С.М. «Школа життєвої компетентності» для батьків дітей з особливими потребами.[Електронний ресурс] / С.М. Прокопчук. - Режим доступу: http://navigator.rv.ua/index.php?option=com_content&task
4. Романовська Д.Д. Психологічний супровід процесу інтеграції у суспільство дітей з особливими потребами / Д.Д. Романовська // Психологічний та соціально-педагогічний супровід навчання і виховання «особливої дитини» у школі: метод. посібник / За ред. Д.Д. Романовської, С.І. Собкової. – Чернівці : Технодрук, 2009. – С. 104-109.
5. Соціально-педагогічна робота з батьками, що виховують дітей з особливими потребами: навчально- методичний посібник / Сост. Н.В. Заверико, Т.Г. Соловійова. – Запоріжжя: ПП «Тандем», 2008. – 53 с.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ БЕЗДОГЛЯДНИХ ТА БЕЗПРИТУЛЬНИХ ДІТЕЙ

Дитяча безпритульність і бездоглядність є спільною соціальною проблемою багатьох держав світу, Україна не є винятком. Причини виникнення і поширення цього явища багатоаспектні. Вони мають комплексний характер, зумовлені системою правових і соціально-політичних умов функціонування держави, станом суспільної моралі, станом інституту сім'ї у суспільстві. Українські родини на сучасному етапі виявилися практично не підготовленими до повноцінного виховання дітей та підтримання родинних зв'язків [1].

У Законі України «Про охорону дитинства» від 26 квітня 2001 року вперше було надано юридичне визначення дитячої безпритульності: – «безпритульні діти – діти, які були покинуті батьками, самі залишили сім'ю або дитячі заклади, де вони виховувались, і не мають певного місця проживання» [4, с.142]. Згодом у ст. 2 Закону України «Про основи соціального захисту бездомних громадян та безпритульних дітей», який набрав чинності від 1 січня 2006 року, вказано, що діти які були вимушені залишити, або самі залишили сім'ю або дитячі заклади де вони виховувались, і не мають певного місця проживання визнаються безпритульними дітьми [5].

Основними державними закладами, діяльність яких спрямована на підтримку бездоглядних та безпритульних дітей є притулки для дітей та центри соціально-психологічної реабілітації дітей. Притулки та центри соціально-психологічної реабілітації є тимчасовим пристанищем для дітей і підлітків та виконують дві функції: надають тимчасовий притулок тим, хто його вкрай потребує та вирішують подальшу долю юних жертв несприятливих умов соціалізації з урахуванням усієї сукупності обставин у кожному конкретному випадку [3].

Центр соціально-психологічної реабілітації дітей – заклад соціального захисту, що засновується для тривалого (стаціонарного) або денного перебування дітей віком від 3 до 18 років, які опинилися в складних життєвих обставинах, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги. Дитина має можливість перебувати в центрі протягом часу, необхідного для її реабілітації, але не більше ніж 9 місяців у разі стаціонарного перебування та 12 місяців – денного перебування.

У центри соціально-психологічної реабілітації діти потрапляють за направленням служби у справах дітей на основі обстеження умов проживання дитини в сім'ї або після особистого звернення батьків, сім'ї яких перебувають у складних життєвих обставинах.

Головні завдання, які покладаються на центр соціально-психологічної реабілітації дітей включають:

- надання дітям комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної, правової та інших видів допомоги;

- проведення психолого-педагогічної корекції з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини;

- допомога у формуванні в дітей особистої життєвої позиції для подолання звичок асоціальної поведінки;

- здійснення трудової адаптації дітей з урахуванням їх інтересів і можливостей;

- розроблення рекомендацій з питань соціально-психологічної адаптації дітей для педагогічних соціальних працівників і батьків [2].

Соціально-психологічна реабілітація полягає у відновленні відносин дитини з оточенням, формуванні нових якостей особистості і цінностей шляхом мобілізації внутрішніх ресурсів самого безпритульного підлітка і через наступність усіх закладів, які проходить безпритульний підліток (починаючи з вулиці, закінчуючи новою сім'єю).

Соціально-психологічна реабілітація реалізується в діяльності, яка дає дитині можливість пізнати навколишній світ, стимулює виникнення у дітей почуттів, є джерелом оволодіння досвідом міжособистісних відносин і поведінки. Проте варто враховувати той момент, що діяльність із безпритульними підлітками відрізняється від діяльності з підлітками з нормальною поведінкою. Вона має своєрідний характер, по-перше, через вади в розвитку інтелектуальної та особистісної сфер підлітка категорії «безпритульний»; по-друге, через деформованість основних цінностей від родинних до глобальних; по-третє, через перебування неповнолітнього, що втратив притулок в спеціальному закладі для дітей, що свідчить про його потрапляння у складні життєві обставини; та його дезадаптованість до життя у сім'ї, у спілкуванні з батьками та шкільному середовищі.

Число неповнолітніх, поведінка яких є девіантною, зростає. Соціальне неблагополуччя відображається у розриві сімейних і родинних зв'язків, бездоглядності та безпритульності дітей, вчиненні

ними асоціальних вчинків і правопорушень, зловживанні спиртними напоями та вживанні наркотичних речовин.

Психологи підкреслюють, що найбільша соціальна реабілітація можлива для бездоглядних дітей, які мають стаж бездоглядності до 3 років. Найменші шанси реабілітації у дітей, чий стаж бездоглядності перевищує 6 років.

Сформована система корекційної та соціально-профілактичної роботи в сьогоденній ускладненій ситуації, має передбачати виконання таких видів діяльності:

- профілактика бездоглядності, безпритульності, дезадаптації;
- психолого-медична допомога дітям, які потрапили з вини батьків або у зв'язку з екстремальною ситуацією в безвихідне становище (у тому числі у зв'язку з фізичним і психічним насильством або з небезпечними для життя і здоров'я умовами проживання);
- формування у дітей та підлітків позитивного досвіду соціальної поведінки, навичок спілкування та взаємодії з оточуючими людьми;
- виконання опікунських функцій по відношенню до тих, хто залишився без батьківської уваги і турботи, засобів до існування;
- психологічна та педагогічна підтримка, що сприяє подоланню кризових станів особистості;
- сприяння поверненню в сім'ю або подальше влаштування у житті дітей;
- забезпечення можливості отримати освіту, турбота про подальший благоустрій, місці проживання, тощо [7].

Фахівці подібних реабілітаційних установ виділяють такі основні етапи в роботі з дітьми: діагностична робота; реабілітація, програма якої заснована на даних, отриманих після всебічної діагностики; після реабілітаційний захист дитини. Насамперед у системі соціально-психологічної реабілітації для неповнолітніх створюються соціальні притулки для дітей і підлітків. Основними напрямками реабілітації бездоглядних та безпритульних дітей і підлітків у соціально-реабілітаційному центрі є:

- профілактика бездоглядності, допомогу в ліквідації важкої ситуації в сім'ї дитини;
- надання неповнолітнім можливості до проживання на повному державному забезпеченні до визначення та здійснення спільно з органами опіки та піклування оптимальних форм життєвого устрою;
- забезпечення доступної та кваліфікованої соціальної, правової, психолого-медико-педагогічної допомоги дітям, які мають різні форми дезадаптації, на основі індивідуальних програм соціальної реабілітації, що включають професійно-трудова, навчально-пізнавальний, соціокультурний, фізкультурно-оздоровчий та інші компоненти.

У процесі реабілітації важливим є подолання сенсорної депривації. Для реалізації цієї цілі потребується насиченість сенсорного простору занять переживаннями. Наочних посібників для бездоглядних та безпритульних дітей, часто буває недостатньо. Технічні засоби навчання мають забезпечувати можливість активного аудіовізуального впливу, а структура заняття – захоплювати усю увагу. Також важливим компонентом реабілітаційної роботи є розвиток комунікативних навичок, психосомастичне виховання, формування сексуальної культури, морально-етичне виховання тощо.

Певною мірою ставлення до бездоглядних дітей на сьогоденній день знаходиться у критичній фазі. Нинішній потенціал громадського співчуття не реалізується в силу скрутного матеріального і психоемоційного стану багатьох сімей, слабкості кадрового та матеріально-технічного забезпечення спеціальних установ, хабарництва і корупції в органах влади і управління, високого ступеня фізичної і психічної травмованості бездоглядних та безпритульних дітей, зосередженні уваги суспільства на інших, більш розтиражованих проблемах [6].

Отже, проблема соціальної реабілітації безпритульних та бездоглядних дітей, продовжує бути в центрі уваги українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Доля І. М. Подолання дитячої безпритульності: міжнародна та вітчизняна практика / І. М. Доля // Стратегічні пріоритети, 2010 р. – №1 – С.55-59.
2. Комплексна допомога бездоглядним та безпритульним дітям: метод. посіб. / Авт.: Безпалько О. В., Гурковська Л. П., Журавель Т. В. та ін. / За ред. Звервої І. Д., Петрович Ж. В. – К. : Видавничий дім «КАЛІТА», 2010 – 376 с.
3. Пальчевський С. С. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / С. С.Пальчевський. – К. : Кондор, 2005. – 560с.
4. Про охорону дитинства. Закон України від 26.04. 2001. № 2402-III. Відомості Верховної Ради. – 2001. – №30. – С.142
5. Про основи соціального захисту бездомних громадян та безпритульних дітей. Закону України від від 02.06.2005 № 2623-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, N 26, ст.354
6. Посібник з методики міждисциплінарного ведення випадку при роботі з безпритульними, бездоглядними неповнолітніми дітьми / організація «Право на здоров'я» (HealthRight International). – К., 2010. – 68 с.
7. Хмурицька Т. Аналіз проблеми безпритульності та бездоглядності дітей та особливості їх реабілітації / Т. Хмурицька // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Педагогіка. Соціальна робота. – 2016. – Вип. 1. – С. 309-311.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВЕТЕРАНІВ АТО ДО УМОВ МИРНОГО ЖИТТЯ

Діапазон впливу війни охоплює економічні, політичні та соціальні наслідки, але особливе значення мають психологічні впливи актуального та відстроченого характеру. Діяльність військовослужбовців відбувається під впливом різноманітних сильних стрес-факторів: небезпека, поранення, інвалідність, загибель товаришів, новизна подій, надзвичайна відповідальність, біль, участь у бойових діях. Для позначення наслідків впливу стрес-факторів війни використовують спектр термінологічних позначень: бойова психічна травма, бойове стомлення; «в'єтнамський», «афганський», «чеченський» синдроми, а на сьогодні, в Україні, і «синдром АТО» [1;3;7].

Переживання психотравмуючих подій, незалежно від етносу, віку, соціального статусу та іншої приналежності особистості, призводить до змін в її структурі, порушує процеси сприймання неперервності життя, змінює індивідуальні когнітивні схеми, руйнує базисні уявлення про світ і власну особистість, зменшує здатність до передбачення майбутнього, побудови намірів і планів, деформує базисні основи психологічної безпеки та інше (А. Бек, А. Караяні, В. Колодзін, О. Миско, О. Романчук, Н. Тарабріна та ін.). Головна причина патогенності війни, як вважає А. Караяні, в тому, що людина змушена діяти наперекір природі, інстинктам самозбереження в ім'я надособистісних, суспільних цілей та інтересів. Щоб вижити, особистість повинна перебудувати всю свою істоту (рівень активності, швидкість реакції, систему цінностей, ставлення до оточення...) у відповідності до вимог війни [1;3;5;7]. Таке пристосування до стрес-факторів війни («бойовий стрес») – адаптаційна активність людського організму, що є нормальною реакцією на ненормальні обставини. «Навички виживання» можуть закріпитися, а в разі сильних, тривалих несприятливих впливів, що перевищують адаптаційний потенціал (психологічний ресурс), відбувається психологічне травмування, результатом якого є бойова психологічна травма [3].

Відреагування травматичної події після припинення її дії (нашому разі після повернення до мирного життя) може відбуватися, як без ознак порушення адаптації (непатологічна психічна адаптація (гостра стресова реакція)), так і мати характер патологічної психічної дезадаптації та адаптаційних розладів [5; 6]. Щонайменше у 30% (за іншими даними 20%) травмованих розвивається посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), який може зберігатися у 7% особистостей протягом життя, а у 30% - може мати хронічний характер [6]. З психотравмою пов'язаний цілий спектр розладів: від простих форм ПТСР до його комплексних форм, складних дисоціативних розладів ідентичності [6]. Однак за наявності внутрішніх (особистісних) та зовнішніх (соціальних) ресурсів, що надають психологічній стійкості людини до стресу, процеси соціальної та психологічної адаптації можуть протікати без істотних психопатологічних порушень, а Р. Тедеші та Л. Келхоун, наголошують на можливості «посттравматичного росту (зростання)» [4]. Це не просто повернення до попереднього рівня функціонування, а досвід глибокої особистісної трансформації, що не є прямим наслідком травматичної події і самою метою, а відбувається паралельно спробам пристосуватися до тяжких життєвих обставин, на фоні високого рівня психологічного дистресу і може бути навіть неочікуваним результатом для самої особистості [4].

Повернення військових до мирного життя є важким. Характерними проявами порушення внутрішньої рівноваги демобілізованих та військовослужбовців є хронічна тривога, постійне очікування загрози, вразливість, сензитивність, вороже або насторожене ставлення до оточення, загострене почуття справедливості, агресивні та експлозивні реакції, почуття провини. Виразним є бажання бути зрозумілим, потреба бути соціально визнаними. Спостерігається зниження порогів чутливості до соціальних впливів. Ветерани часто намагаються самостійно «знайти вихід», але афективна дезорганізація мислення ускладнює процес подолання несприятливої ситуації. Суттєвою проблемою є використання дезадаптивних стратегій [1; 3;5-8]. Окрім того, наш менталітет, який спонукає до терпіння, мучеництва і героїзму та неоднозначне ставлення до психологічної допомоги у суспільстві загалом, ускладнюють ситуацію звернення ветерана за психологічною допомогою, тому мотивування до активної участі у відновлювальній роботі є одним завдань психологів.

Виходячи із вище сказаного, стає зрозумілою необхідність (та проблеми) надання психологічної допомоги ветеранам, орієнтованої на збереження здоров'я та працездатності, соціальну адаптацію. Підтвердженням цього є активне обговорення даної тематики у суспільстві та державна політика у сфері соціального захисту військовослужбовців [2]. Солдати, що повертаються до мирного життя не повинні залишитися наодинці зі своїми проблемами.

Для опису особливостей надання психологічної допомоги ветеранам війни використовують досить різну термінологію: психологічна підтримка, адаптація, реадaptaція, абілітація та реабілітація. Найуживанішим терміном є реабілітація, що акцентує увагу на збереженні і відновленні здоров'я. В

Україні, згідно до закону «Про реабілітацію інвалідів в Україні», реабілітація розглядається як система заходів, спрямованих на відновлення, корекцію психологічних функцій, рис, властивостей особи, створення сприятливих умов для розвитку та утвердження особистості. У рамках сучасних публікацій все частіше використовується термін «адаптація», виходячи зі світового досвіду організації психологічної допомоги ветеранам. Важливою складовою соціально-психологічної реабілітації має стати, як вважає Т. Титаренко, реадаптація – перепристосування до спокійного, мирного життя.

У науковій психологічній літературі виділяють низку підходів до психологічної реабілітації: військово-психологічний (А. Караян, Б. Колодзін); медичний (Ю. Александровский, М. Иванов, Б. Карварсарський); загально-психологічний (К. Абульханова-Славська, Л. Китаєв-Смик, Н. Тарабрина); соціально-психологічний (А. Анцупов, Дж. Келлі, В. Мясіщев, В. Франкл, К. Роджерс). Спільними для всіх підходів є принципи реабілітації: максимальне співробітництво, багаторівневий характер саногенних заходів; послідовність та етапність проведення заходів; оптимальність застосування медико-психологічних, психотерапевтичних, медикаментозних і немедикаментозних заходів; партнерство [1].

Здійснення психологічної реабілітації передбачає навчання методам та прийомам саморегуляції, самовиховання, самонавчання з метою зниження впливу негативних психічних станів в реальних умовах життєдіяльності, формування позитивної мотивації, активних соціальних настанов на життя та професію [6; 8]. Її успішність значно залежить від використання внутрішнього особистісного потенціалу. Реабілітація має бути націлена не лише на «дефектні» соціально-психологічні сторони життя особистості, але й збережені навички та вміння, орієнтуватися на активацію наявних психологічних ресурсів, створення додаткових ресурсів та набутий досвід [1; 4; 6; 8].

Система реабілітації учасників АТО в нашій країні лише починає створюватися, тому актуальним залишається як вивчення зарубіжного досвіду даної проблематики, так і встановлення змістовних мішеней соціально-психологічної адаптації учасників бойових дій та побудова системи соціальної та психологічної реабілітації учасників АТО в Україні.

Список використаних джерел

1. Буряк О. О., Гиневский М. І., Катеруша Г. Л. Військовий синдром « АТО»: актуальність та шляхи вирішення на державному рівні // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил, 2015, – Вип.2. – С. 176-181. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>
2. Закон України «Про внесення змін до Закону «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» від 15.09.15 № 683-VIII // Електронна нормативно-правова бібліотека «Експерт-Юрист». – Режим доступу: www.expertsoA.com.ua.
3. Караяни А. Г. Психологическая реабилитация участников боевых действий // Психологическая реабилитация участников боевых действий / Под ред. А. Г. Караяни, М. С. Полянского. – М., 2003. – 80 с.
4. Климчук В. О. Посттравматичне зростання та як можна йому сприяти у психотерапії // Наука і освіта. - №6. – 2016. – С.46-52.
5. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации / И. Г. Малкина-Пых. – М. : Эксмо, 2005. – 960 с.
6. Романчук О. Психотравма та спричинені нею розлади: прояви, наслідки й сучасні підходи до терапії / О. Романчук // НЕЙРОNEWS. – 2012. – № 1(36). – С. 30-37.
7. Тарабрина Н. В. Практическое руководство по психологии посттравматического стресса. Ч.1 Теория и методы / Н. В. Тарабрина, В. А. Агарков, Ю. В. Быхолец и др. – М. : Изд-во «Когито-Центр», 2007. – 208 с.
8. Титаренко Т. М. Як допомогти свідкам і учасникам травматичних подій: горизонти соціально-психологічної реабілітації / Титаренко Т. М. // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : зб. наук. праць / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2015. – № 4(29). – 192 с. – С. 163-170.

Тарасов А.П., студент гр. МФРп-171

Науковий керівник – Кальницька К.О., к.психол.н, доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВА ТА ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ОСІБ ПРИ ГОСТОРОМУ ПОРУШЕННІ МОЗКОВОГО КРОВООБІГУ

Гостре порушення мозкового кровообігу (ГПМК) – це трагічна подія, яка різко погіршує життя самого хворого і його сім'ї, а також рідко проходить без наслідків, які можуть торкнутися не тільки фізичного, а й психічного стану пацієнта. Виражені порушення рухової і мовної сфери після інсульту, зміни соціального статусу, тривалість лікування і невизначеність прогнозу перебігу захворювання призводять до соціально-психологічної дезадаптації хворого. Найчастіше хвороба змінює психіку людини, переоцінюється його життєва позиція ставлення до життя, роботи, оточуючих людей, до самого себе. Часом людина залишається наодинці зі своєю хворобою. Звідси може виникнути стан депресії. Вона характерна для людей, які пережили ГПМК. Депресія може початися незабаром після ГПМК або багато тижнів потому, і члени сім'ї хворого часто помічають це першими. Якщо людина до хвороби була активна, не уявляла себе без улюбленої роботи, творчості, друзів і близьких, то перенесена хвороба і страх повторення інсульту для неї означають крах і неможливість уявити своє життя в ролі хворого [1, 2].

Після ГПМК людина може стати дратівливою і агресивною або плаксивою, образливою, пригніченою. Депресія після ГПМК проявляється погіршеним настроєм, апатією, похмурістю, супроводжується порушеннями сну і апетиту, схудненням. Характер і звички людини після ГПМК незрозумілим чином змінюються, вона то впадає в невмотивований гнів, то в тривожний, депресивний стан і з недовірою ставиться до близьких людей, які хочуть їй допомогти, при цьому скаржиться на почуття зайвості, непотрібності. У деяких випадках депресія супроводжується дезорієнтацією в просторі, часі, сплутаністю свідомості, особливо у літніх людей. У них, як правило, проявляються афективні розлади настрою і симптоми тривожності, що наростають. Депресія ускладнює оцінку неврологічного статусу пацієнта, значно погіршує якість його життя у післяінсультний період, і знижує ефективність реабілітації. Одним з основних механізмів негативного впливу депресивних розладів на успішність процесу реабілітації є зниження мотивації пацієнта до участі в реабілітаційних заходах. Розвиток депресії, знижує рівень виживання пацієнта після ГПМК [2].

Тривалість і систематичність відновної терапії досягаються тільки завдяки правильно організованій реабілітації, яка починається вже в неврологічному відділенні, куди хворий доставляється машиною швидкої допомоги, потім продовжується в реабілітаційному відділенні лікарні або в реабілітаційному центрі і надалі здійснюється, або на базі поліклініки, або в реабілітаційному санаторії. У реабілітаційний процес включаються фахівців різних спеціальностей: неврологи, терапевти (кардіологи), фахівці з кінезотерапії (лікувальної фізичної культури), масажисти, фізіотерапевти, ерготерапевти, психологи, соціальні працівники та ін. У більшості хворих з наслідками ГПМК у тій чи іншій мірі спостерігається психологічна і соціальна дезадаптація, до цього призводять такі чинники, як виражений руховий і мовний дефіцит, больовий синдром, когнітивні і емоційно-вольові порушення, втрата соціального статусу [1].

Такі пацієнти потребують здорового психологічного клімату в сім'ї. Тільки спільні зусилля фахівців, рідних і близьких дозволяють хворим після ГПМК відновити повністю або частково порушені функції, соціальну активність (а в значній частині випадків і працездатність), наблизити якість життя до доінсультного періоду. Відновлення ж втрачених навичок найчастіше займає тривалий проміжок часу і вимагає поряд із застосуванням відповідних медикаментозних препаратів, грамотного догляду за хворим і його власного бажання жити повноцінним життям. Успіх реабілітації пов'язаний з процесом навчання і наданням психологічної допомоги.

Допомогти хворому у відновленні – основне завдання медперсоналу, психолога і родичів, але варто пам'ятати, що тільки активна життєва позиція самого хворого, злагоджені дії пацієнта і медперсоналу здатні звести до мінімуму наслідки перенесеної недуги. Значущим чинником, що впливає на особистість хворого внаслідок ГПМК і його адаптацію до нових соціально-психологічних умов, є характер міжособистісних відносин у родині [3].

Родичі переживають, що трапилося, не менше, а часто, і більше самого пацієнта. На близьких раптово обрушується величезне додаткове навантаження: в перший місяць вони розриваються між домівкою, роботою і відвідуванням лікарні, потім, після виписки, починається освоєння нелегкої роботи по догляду за лежачим хворим. Якщо відновлення порушених функцій у пацієнта затягується, довго не повертаються свобода рухів, пам'ять, мова, навички самообслуговування, то у родичів хворого накопичується хронічна втома – емоційна, фізична, і так звана «втома відповідальності». Для близьких витримати це буває дуже непросто, адже фактично після інсульту вони бачать перед собою іншу людину, але продовжують сприймати його як колишню здорову особистість [2]. Тому багато змін в її психіці вони пояснюють не стільки хворобою, скільки примхливістю, бажанням повернути до себе підвищену увагу. У цьому полягає основна проблема, яка вимагає не просто моральної підтримки і людського розуміння, а й професійної допомоги психотерапевта. Адже недостатньо просто приймати хворого таким, яким він став, але і максимально мотивувати його до відновлення, не засуджуючи його, а стимулюючи до соціальної адаптації та повернення до нормального життя [3, 5].

Отже, проблема поширеності інсульту зберігає надзвичайну медичну і соціальну значимість у зв'язку з великою частотою його розвитку та високим відсотком інвалідизації та смертності. Широка поширеність ГПМК, високі показники смертності та летальності при даному захворюванні і значний відсоток людей з інвалідністю серед тих, що вижили (80%) ставлять інсульт на одне з перших місць у низці медико-соціальних проблем. Хворі, які пережили інсульт головного мозку, потребують проведення різноманітних реабілітаційних заходів, спостереження з боку дільничних або сімейних лікарів, невролога поліклініки, опіки соціальних органів, турботи з боку рідних і близьких [4].

Спільні зусилля реабілітологів, лікарів, соціальних працівників, рідних і близьких дозволяють хворим після інсульту відновити повністю або частково порушені функції, соціальну активність, наблизити якість життя до доінсультного періоду. Реабілітація після інсульту включає відновлення здібностей і навичок, якими володів хворий до інсульту, і максимально можливу реінтеграцію людини у суспільство.

Список використаних джерел

1. Скворцова В. И. Ишемический инсульт /Скворцова В. И., Евзельман М. А. – Орел, 2011. – С. 224-226.

2. Кадыков А. С. Жизнь после инсульта. Популярное.практическое руководство по реабилитации больных, перенесших инсульт / Кадыков А. С., Черникова Л. А., Шведков В. В. – Миклош, 2013. 46 с.
3. Джеймс Ф. Тул Сосудистые заболевания головного мозга // Издательская группа «ГЕОТАР Медиа». – 2007. – С. 288-304.
4. Ялом И. Д. Теория и практика групповой психотерапии / Ялом И. Д. – СПб. : Питер, 2000. – 640 с.
5. Шепелева Л. Н. Программы социально-психологических тренингов / Шепелева Л. Н. – СПб. : Питер, 2006. – 426 с.

Нікітнік Я.В., студентка гр. МФРп-171
Науковий керівник – Філіпович В.М., к.психол.н., ст. викл.
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСНОВНІ АСПЕКТИ СИНДРОМУ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ЛІКАРІВ-ПСИХІАТРІВ

Вивчення стану психічного здоров'я у представників різних соціальних і професійних груп населення є однією з основних завдань соціальної психіатрії. Деформація особистості професіонала в процесі трудової діяльності — одна з важливих психологічних проблем в сучасних соціально-економічних умовах, яка вимагає високої мобільності і стійкості до стресів. У міру зростання професіоналізму успішність трудової діяльності починає визначатися набором професійно важливих якостей, які роками «експлуатуються». Деякі з них можуть поступово трансформуватися в професійно небажані якості. Таким чином, становлення фахівця, професіонала — не тільки вдосконалення, але і в якійсь мірі руйнування, деструкція.

На думку З.Ф. Зеєр [1], будь-яка професійна діяльність вже на стадії її освоєння, а в подальшому і при здійсненні професійних обов'язків деформує особистість. Багаторічне виконання однієї і тієї ж виробничої діяльності може негативно впливати на її ефективність, змінювати професійну поведінку людини, породжувати небажані якості. Найбільш схильні до професійних деформацій фахівці так званих соціономічних професій (медичні працівники, педагоги), діяльність яких спрямована на надання допомоги людям.

Герберт Фрейденберг [3] запропонував термін «емоційне вигорання» для кваліфікації змін в психічному стані в осіб, що працюють в сфері охорони психічного здоров'я. Цей синдром розцінюється як стрес-реакція у відповідь на виробничі вимоги, залежить від зайвої відданості людини своїй роботі і зневаги сімейним життям і відпочинком.

Синдром емоційного вигорання (СЕВ) найбільш часто (від 30 до 90% випадків), зустрічається серед лікарів, вчителів, психологів, соціальних працівників, рятувальників, робітників правоохоронних органів [7]. За іншими даними [2], майже 80% лікарів-психіатрів, психотерапевтів, психіатрів-наркологів мають ознаки різного ступеня вираженості. Хронічний професійний стрес на робочому місці, при несприятливому його вирішенні, сприяє формуванню у медичних працівників СЕВ в 30-50% випадків. Люди, що мають СЕВ для поліпшення свого настрою і «зняття стресу» часто вживають спиртні напої та психоактивні речовини, що являється фактором ризику для формування алкогольної та наркотичної залежності. Традиційно виділяють три основні групи факторів, що обумовлюють СЕВ: соціально-демографічні, організаційні та незадоволеність життям. Серед соціально-демографічних чинників виділяють: вік, стать, рівень освіти, сімейний стан, стаж роботи, витривалість і психологічні особливості особистості (локус контролю, самооцінка, емоційна чутливість, агресивність, нейротизм). Організаційні фактори включають в себе соціально-психологічні умови роботи (підтримка, зворотний зв'язок, стиль керівництва, стимулювання, характеристики контингенту, з яким будується професійне спілкування) і її зміст. Третя група чинників включає незадоволеність здійсненням сенсу життя і якістю життя, переживання самотності з точки зору деяких дослідників, є наслідком, а не причиною СЕВ.

Посилення суб'єктивного дискомфорту у лікарів в ситуації виробничого стресу призводить до збільшення кількості соматичних скарг як однієї з форм прояву афективних розладів. Інші дослідники [8], що описують СЕВ у співробітників психіатричних установ, відзначали у них емоційне виснаження, зменшення або втрату емпатії і власної самодостатності, а також зниження самооцінки.

В.В. Бойко [4] розглядає професійне вигорання за трьома фазами, що відповідають фазам розвитку стресу: напруги, резистенції і виснаження. Під «синдромом емоційного вигорання» автором розуміється вироблений особистістю механізм психологічного захисту у формі повного або часткового виключення емоцій (зниження їх енергетики) у відповідь на певний психотравмуючий вплив.

До симптомів фази напруги автор відносить: гостре переживання психотравмуючих обставин, незадоволеність собою, почуття тривоги і депресію. Симптоми фази резистенції проявляються в неадекватному емоціональному реагуванні, емоційно-моральній дезорієнтації, редукції професійних обов'язків. Симптоми фази виснаження проявляються в емоційному дефіциті, емоційній відстороненості, особистісної відстороненості деперсоналізації і психосоматичних порушеннях.

К. Маслач, С. Джексон [6] запропонували трифакторну модель вигорання, яка в даний час є загальноприйнятною. Відповідно до цієї концепції, психічне вигорання — це «стан фізичного, емоційного і розумового виснаження, що проявляється в професіях соціальної сфери». Синдром вигорання включає три складові: емоційне виснаження, деперсоналізацію і редуцію професійних досягнень.

1. Емоційне виснаження — основна складова вигорання. Це почуття емоційної спустошеності і втоми, викликане власною роботою, втрата інтересу до навколишнього середовища або емоційне перенасичення, агресивні реакції, депресивні симптоми.

2. Деперсоналізація — це деформація (знеособлення) відносин з людьми, формування негативних, цинічних, черствих установок по відношенню до клієнтів, пацієнтів, учнів, підлеглим, колегам.

3. Редуція професійних досягнень включає в себе тенденцію негативно оцінювати себе, свої професійні досягнення, негативне ставлення до своїх службових обов'язків, прагнення до їх обмеження, зняття з себе відповідальності і перекладання її на інших.

Розгляд клінічного аспекту порушень психічного здоров'я, зумовлених впливом професійного стресу, ускладнено через нечіткості їх віднесення до тих чи інших діагностичних рубрик. Ю. А. Олександрівський [5] висуває поняття соціально-стресових розладів, що включають в себе психогенні адаптивні реакції, невротичні стани і гострі реакції на стрес. Необхідність розробки більш чіткої теоретичної позиції до диференціальної діагностики цих станів і їх профілактики вимагає всебічного вивчення проблем лікарської дезадаптації та факторів, що на неї впливають.

Таким чином, літературні дані свідчать, що синдром емоційного вигорання є досить поширеним в середовищі лікарів-психіатрів і лікарів інших спеціальностей проблемою клінічного рівня, що надає негативний вплив на психічний стан, соціальну адаптацію та якість життя. Доцільно більш ретельне вивчення даної проблеми в аспекті взаємозв'язку зі стилем життя і задоволенням базових потреб, а також розробка реалістичних програм профілактики і надання медико-психологічної допомоги.

Список використаних джерел

1. Зеер, Э. Ф. Психология профессий [Текст] : учебное пособие для вузов / Э. Ф. Зеер. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.; Екатеринбург : Академический проект : Деловая книга, 2003. - 330 с. - (Gaudeamus).
2. Сидоров, П. И. Синдром профессионального выгорания [Текст] : учеб. пособие для студентов / П. И. Сидоров, А. Г. Соловьев, И. А. Новикова ; Северный гос. мед. ун-т. - Архангельск : СГМУ, 2007. - 175 с.
3. Freudenberger, H. J. Staff Burn-Out [Text] / H. J. Freudenberger // Journal of Social Issues. - 1974. - Vol. 30, № 1. - P. 159-165.
4. Бойко, В. В. Синдром «эмоционального выгорания» в профессиональном общении [Текст] / В. В. Бойко. - СПб. : Сударыня, 1999. - 28 с.
5. Александровский, Ю. А. Социально-стрессовые расстройства [Текст] / Ю. А. Александровский // Обозрение психиатрии и медицинской психологии им. В. М. Бехтерева. - 1992. - № 2. - С. 5-10
6. Maslach, C. Maslach burnout inventory [Text] : manual / C. Maslach, S. E. Jackson ; with a special supplement «Burnout in education» by R. L. Schwab. - 2nd ed. - Palo Alto, Calif. : Consulting Psychologists Press, 1986. - 34 p.
7. Гавриленко, М. А. К вопросу о развитии синдрома «выгорания» у врачей психиатров- психотерапевтов [Текст] / М. А. Гавриленко // Архив психіатр. - К т в , 2002. - № 4 (31). - С. 192-194.
8. One World, One Language: Paving the Way to Better Perspectives for Mental Health [Text] : Proceedings of the X World Congress of Psychiatry, Madrid, Spain, August 23-28, 1996 / ed. by J. J. Lopez Ibor, F. Lieb-Mak, H. M. Visotsky [et al.]. - Seattle, W A : Hogrefe & Huber, 1999. - 259 p.

Тітова К.В., студентка гр. СЗ – 141

Науковий керівник – Мазур Т.В., к.психол.н., доцент

Чернігівській національній технологічній університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ КРИЗИ ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Характерною ознакою ХХІ століття є докорінна зміна вікової структури населення більшості країн світу, зокрема України, що характеризується малою чисельністю дітей, молоді та високою чисельністю людей похилого віку. Серед причин постаріння населення - скорочення народжуваності, поліпшення охорони здоров'я, зниження рівня смертності в дитячому і старшому віці, збільшення індивідуальної тривалості життя. Феномен старіння населення, перетворення суспільства в «світ старих людей», породжує нові медичні, фінансові, юридичні, політичні, соціологічні, а також психологічні питання і проблеми.

Старість як психологічний вік - це заключний період життя, що включає зміну позиції людини в суспільстві і грає свою особливу роль в системі життєвого циклу. Відповідно до класифікації Європейського регіонального бюро ВООЗ, старіння триває у чоловіків з 61 до 74 років, у жінок - з 55 до 74 років. З 75 років настає старість (похилий вік). Період старше 90 років - довгожителство.

Нормативний віковий розвиток пов'язаний з переходом від одного етапу до іншого: в аспекті біологічного старіння (початок пубертатного періоду або менопаузи) і в аспекті соціального старіння (вплив виходу на пенсію на поведінку). Нормативний історичний розвиток відбувається в контексті тих глобальних соціально-історичних подій, які переживались цілої віковою групою.

Люди похилого віку розглядаються світовим співтовариством як позитивний фактор, а не як тягар. Саме тому сучасне розуміння старіння поєднує ідеї повноправної участі людей похилого віку в житті суспільства і турботу про них. Водночас проблема старіння на сьогоднішній день стоїть досить гостро, вона спрямована на пошук шляхів ефективного використання існуючих соціальних структур, психологічних процедур і ресурсів з метою поліпшення умов життя та самопочуття людей похилого віку[3].

Одна з актуальних і недостатньо досліджених проблем психології особистості є проблема життєвого шляху особистості - його структури, психологічних циклів, фаз, критичних періодів.

Різні аспекти методологічної та теоретичної геронтопсихології, особливостей життя людей похилого віку розглядали: О.В. Краснова, А.Г. Лідерс (особливості розвитку особистості в період похилого віку), М.В. Єрмолаєва (структура емоційних переживань), Н.В. Чепелева, М.Л. Смульсон (нарративна психологія людей похилого віку). Дослідження адаптації людей похилого віку в будинках-інтернатах проводили В.А. Галкін, В.В. Болтенко, Н.Ф. Дементєва, Є.Ю. Шаталова, М.Ф. Шахматов. Ці автори розробили рекомендації щодо організації та соціально-психологічної адаптації до інтернату.

Проблема дослідження кризи в похилому віці особистості може бути поставлена в іншій площині: які основні лінії розвитку особистості в аспекті переходу від незрілих форм психічного життя до її зрілих форм? Тут мова йде вже не про послідовну фіксацію окремих «зрізів» особистісного розвитку, а про зіставлення деяких досить контрастних характеристик людини. Такий спосіб аналізу дозволяє більш чітко побачити те нове, що характеризує зрілу особистість, її істотні риси і особливості переживання життєвих криз.

У ракурсі проблеми особистісного розвитку доречним видається аналіз найгострішої критичної ситуації – кризи, та шляхів її подолання. У загальному контексті життєві кризи досліджувались у зв'язку з віковими аспектами і пов'язувались з динамічними особливостями розвитку в різноманітні періоди життя людини[2].

Останнім часом з аналізу дитячих вікових криз інтереси дослідників поступово переключаються і на кризи зрілого періоду розвитку. У вітчизняній психології окремі автори визнають наявність кризи 40 років. Саме в цей час вважають В.С. Братусь, В.І. Слободчиков і Г.А. Цукерман змінюється система відносин і образ-Я, Г.С. Абрамова, В.С. Братусь, Б. Лівехуд, Г. Шихі відзначають появу нового відчуття часу і відбуваються серйозні зміни в сімейній, соціальній та професійних сферах. Однак, як вважає К.М. Поліванова, «достовірних експериментальних даних на цей рахунок не існує». Проте, не викликає сумніву, що соціальна дійсність здатна визначити специфіку переживання людиною кризи життя.

Критичні періоди зазвичай описуються як періоди підвищеної уразливості, переоцінки цінностей, нерідко внутрішнього метання. У той же час багато досліджень показують, що саме після успішного вирішення криз в індивіда спостерігається приплив сил, стрімке оволодіння новими областями діяльності, підвищується мотивація до досягнення, змінюються цілі і цінності[1].

Проблема самореалізації в старості є не тільки науково актуальною, а й життєво значущою, оскільки традиційно старість сприймається як вік печалі, втрат, туги і самотності. У той же час, геронтопсихологія розглядає старість як вік розвитку. Похилий вік відрізняє особливе призначення, специфічна роль в системі життєвого циклу людини: саме старість забезпечує зв'язок часів і поколінь, окреслює загальну лінію розвитку особистості. Тільки з позиції старості можна глибоко зрозуміти, оцінити і пояснити життя як ціле, її сутність і сенс. У зв'язку з цим, одним із пріоритетних завдань психології розвитку, акмеології, є вивчення психологічних особливостей, розвитку особистості і проблеми самореалізації в літньому віці.

Найважливішою характеристикою кризи пізнього віку є прагнення до осмислення життя, підведення підсумків своєї діяльності. Люди, що переживають цю кризу, починають замислюватися про сенс прожитих років. Е. Еріксон, який запровадив термін «ідентичність», писав про те, що цей віковий період характеризується поділом двох тенденцій: цілісність особистості - відчай.

Іншими словами, усвідомлення мети і сенсу свого життя допомагає людині сприйняти її як єдину, що складається з ряду етапів особистісного зростання і становлення. В іншому випадку життя здається прожитим даремно, що складається з окремих, мало пов'язаних між собою періодів. Тому відчай стає альтернативою цілісності і свідомості життя [1].

Таким чином, у віці близько 60 років кожна людина осмислює прожиті роки, шукає свою індивідуальність і значущості свого життя [2].

Старіння особистості може виявлятися у виділеному закордонними авторами синдромі "неприйняття старіння", в основі якого лежить внутрішній конфлікт між потребами особистості та обмеженими в силу фізичного і психічного постаріння можливістю їхнього задоволення. Це протиріччя

призводить до явища фрустрації і різних форм соціально-психологічної дезадаптації особистості. Цей ефект посилюється в більшості випадків в ситуації фізичного і психологічне самотності, настільки частой в цьому віці. Негативна модальність суб'єктивного ставлення до себе - важливий фактор не тільки психічного, але і фізичного старіння людини.

Таким чином, проблема кризових станів літніх людей є надзвичайно актуальною на сучасному етапі розвитку суспільства. Основними характеристиками кризи похилого вік є ригідність і відсталість поглядів, негативне ставлення до себе і до дійсності, суб'єктивне почуття самотності і непотрібності суспільству. Важливо відзначити, що проблема психологічної допомоги в подоланні вікової кризи літніми людьми у сучасній вітчизняній психотерапії ще мало розроблена. Найбільш дієвими видами допомоги у подоланні кризи старості і соціальна адаптація людей похилого віку, включення їх в життя соціуму і залучення до соціально значущої діяльності.

Список використаних джерел

1. Социальная работа с пожилыми. – М. : Ин-т соц. работы, 1995. – 334 с.
2. Барден І. Домашня опіка хворих та немічних / І. Барден, А. Фогель, Г. Водрашке. – Львів : ТРІАС, 2000. – 316 с.
3. Безпалько О. В. Соціальна робота в громаді: навч. посіб. / О. В. Безпалько — К., 2005. — 21 с.

Тютюнов М.О., студент гр. МСРп-171,

Коленіченко Г.І., к.пед.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м.Чернігів Україна)

СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ЯК ФОРМА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ ТА ДІТЬМИ ПОЗБАВЛЕНИМИ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Актуальність дослідження. Сучасні трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні спонукають державу звернути увагу на проблеми, які є актуальними. Серед важливих проблем є соціальний супровід дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. В Конституції України (254к/96-ВР) зазначено, що на державу покладається обов'язок утримання та виховання дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Відповідно до Закону України, дитина-сирота – це дитина, в якій померли чи загинули батьки [8]. Щодо дітей, позбавлених батьківського піклування, то це діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібраним у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також підкинуті діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та безпритульні діти [8].

Мета дослідження - проаналізувати дефініції «супровід», «соціальний супровід» та розкрити принципи та етапи соціального супроводу дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування.

Вважаємо за доречне проаналізувати дефініцію «супровід» та «соціальний супровід». Під супроводом слід розуміти особливий метод, який забезпечує створення умов для прийняття суб'єктом розвитку оптимальних рішень в різних ситуаціях життєвого вибору [10]. Іншими словами, супровід – це допомога суб'єкту в прийнятті рішення в складних життєвих ситуаціях. Супровід – це комплексний метод, в основі якого лежить єдність чотирьох функцій: діагностики проблеми, яка виникла; інформації про можливі шляхи її вирішення; консультації на етапі прийняття рішення і вироблення плану рішення проблеми; первинної допомоги при реалізації плану рішення [11].

Одним із сучасних напрямків соціальної роботи з вищезазначеною категорією дітей є соціальний супровід. Соціальний супровід - це робота, спрямована на здійснення соціальної опіки, допомоги та патронажу соціально незахищених категорій дітей та молоді з метою подолання життєвих труднощів, збереження, підвищення їх соціального статусу [1].

Відповідно до Закону України (стаття 15) «Соціальний супровід дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», соціальний супровід здійснюється стосовно дітей, які перебувають на вихованні в сім'ях опікунів, піклувальників, прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу [8]. Соціальний супровід може здійснюватися стосовно усиновленої дитини, якщо ця діяльність не порушує таємницю усиновлення і виконується за згодою або на прохання усиновлювача або дитини. Завдання соціального супроводу - сприяти адаптації дитини в новій сім'ї, створенню позитивного психологічного клімату в сім'ї, умов розвитку дітей з урахуванням індивідуальних потреб кожної дитини, забезпеченню оптимальних умов життя дитини та захисту її прав. Соціальний працівник здійснює соціальне

обслуговування дитини та сім'ї, соціальну опіку, є посередником між усиновлювачами, які висловили таке бажання, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями та державними структурами, на які покладено вирішення питань життєзабезпечення дітей, і не є представником органів контролю. Соціальний супровід дитини здійснюється за спеціальним планом, який складається для кожної дитини і коригується раз на рік. Соціальний супровід дітей-сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування включає:

- системний облік та догляд;
- систематичні та комплексні заходи, спрямовані на подолання життєвих труднощів, збереження та підвищення соціального статусу дітей цієї категорії;
- створення корегуючого і виховуючого середовища;
- врахування і захист інтересів та прав дитини [11].

Невід'ємною частиною успішного соціального супроводу є дотримання принципів соціального супроводу, а саме: поваги до людини, визнання її цінності незалежно від реальних досягнень та поведінки особистості; реалізації першочергового права дитини на зростання та виховання у сім'ї; індивідуального та диференційованого підходу до кожної дитини, толерантності та гуманізму, відповідальності за дотримання норм професійної етики [3].

Розглянувши наукову літературу, ми виділили стадії та етапи соціального супроводу, зокрема проведення діагностики суті проблеми, її історії; інформаційний пошук методів, служб і спеціалістів, які можуть допомогти вирішити проблему, використовуючи мультидисциплінарний підхід соціальної роботи; обговорення можливих варіантів рішення проблеми з членами команди та вибір найбільш доцільних шляхів вирішення проблеми.

Проаналізувавши проблему соціальної роботи з дітьми сиротами та дітьми позбавленими батьківського піклування, ми можемо зробити висновок, що дана проблема є досить актуальною в сучасних умовах, оскільки кожного року збільшується частка дітей, які потребують соціального супроводу.

Список використаних джерел

1. Бевз Г.М. Психологічні особливості дітей, позбавлених батьківського піклування [Текст] /Г.М.Бевз // Соціальний працівник. – 2007. – №8 (квітень). – С.13-18
2. Карнаух И.С Психологические особенности подростков воспитанников детского дома / дис. ... кандидата психол. наук: 19.00.07 /Карнаух Инесса Станислововна. – М.: РГБ, 2007. – 215с.
3. Рычкова Н.А. Деадаптированное поведение детей: Диагностика, коррекция, психопрофилактика /Н.А.Рычкова. – М., 2000. – 232 с.
4. Брутман В.И. Раннее социальное сиротство как комплексная медико-социально-педагогическая проблема / В.И.Брутман и др. – М.: Изд-во АСОПИР, 1999. – 181 с.
5. Державний стандарт соціального супроводу сімей, у яких виховуються діти-сироти і діти, позбавлені батьківського піклування http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/RE30957.html - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: 11.08.2017.
6. Дети социального риска и их воспитание / Под ред. Л.М.Шпицовой. – Спб: Изд-во Речь, 2003. – 144 с.
7. Быков А.В. Психологическая служба в учреждениях социально-педагогической помощи и поддержки детей и подростков / А.В.Быков, Т.И.Шульга. – М.: Академия, 2001. – 100 с.
8. Конституція України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: 02.06.2016. <http://www.president.gov.ua/documents/constitution>
9. Мамайчук И.И. Психологическая помощь детям с проблемами в развитии / И.И.Мамайчук. – СПб: Речь, 2001. – 220 с.1
10. Олифиренко Л.Я. и др. Социально-педагогическая поддержка детей группы риска / Л.Я.Олифиренко. – М.: Академия, 2002. – 256 с.
11. Технології соціальної роботи :Навчальний посібник з грифом МОН України. / О.А. Агарков, Д.Ю. Арабаджисв, Т.В. Єрохіна, В.В. Кузьмін, І.В. Мещан, В.М. Попович. – Запоріжжя : вид. комплекс АТ «Мотор-Січ», 2015. – 487 с.

Уривкова А.О., студентка гр. МФРп-171

Науковий керівник – Філіпович В.М., к.психол.н., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м.Чернігів Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ІМАГОТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті розглядається особливості застосування імаготерапії в процесі корекційно-реабілітаційної роботи дітей дошкільного віку; проведено аналіз досліджень та підходів, щодо використання такого засобу арт-терапії, як імаготерапія (лікування через образ, театралізацію).

Ключові слова: імаготерапія, лялькотерапія, лялька, реабілітаційна робота, дошкільний вік.

Постановка проблеми. В останні роки у дітей дошкільного віку виділяють відсутність мотивації до навчальної діяльності, зниження пам'яті та уваги, відсутність навичок соціальної поведінки, збіднені емоційні прояви, порушення самоконтролю у всіх видах діяльності.

В. А. Литвиненко вважає, що імаготерапія розвиває найрізноманітніші творчо-мовленнєві здібності й функції: мову, інтонацію, уяву, пам'ять, увагу, асоціативне мислення; технічні й мистецькі здібності; руховий ритм, пластичність тощо. Імаготерапія розвиває емоційно-чуттєву сферу, тим самим збагачуючи особистість дитини [5]. О. М. Литвиненко зазначає, що ляльковий театр дозволяє стимулювати дітей до образного й вільного сприйняття навколишнього світу (людей, культурних цінностей, традицій, літературного твору). За його допомогою дитина вчиться поважати чужу думку, фантазувати, уявляти, спілкуватися з оточуючими, бути толерантною до різних точок зору [2].

І. А. Гусева вказує, що напрямки роботи із застосуванням імаготерапії з дітьми, які потрапили у важку життєву ситуацію, зумовлені необхідністю особистісної та соціальної адаптації дітей. Це заважає їм повноцінно розвиватися, здобувати освіту, жити щасливим життям. Підтримка, допомога у їх реабілітації, успіх в емоційному і розумовому розвитку полягає в безперервному створенні сукупності методик, методів, засобів, форм контролю соціально-педагогічної діяльності [6].

М. О. Антоненко стверджує, що використання лялькового театру сприяє розумовому, моральному та релігійному вихованню дітей. Ляльковий світ – модель людського життя, модель стосунків людини з цим світом. Через ляльку людина намагається зрозуміти саму себе і навчитися існувати у створеному для неї світі [1].

Імаготерапія в реабілітаційній роботі з дітьми дошкільного віку застосовується як в індивідуальній, так і в групових формах. Імаготерапія з дітьми дошкільного віку проводиться у формі лялькотерапії [4].

Найдієвішим засобом емоційної розкритості дитини, позбавлення її затисків, стимулювання художньої уяви, здатності до образного й вільного сприйняття навколишнього можна вважати гру, фантазування, творчість, театралізовану діяльність [3].

Мета дослідження проаналізувати можливості застосування імаготерапії в процесі реабілітації дітей дошкільного віку та охарактеризувати особливості її використання з корекційно-реабілітаційною метою.

Результати досліджень: Досвід застосування вітчизняними і зарубіжними вченими та практиками імаготерапії у роботі з дітьми, доводить ефективність її методів. Одним із дієвих способів застосування імаготерапії є виготовлення дітьми ляльки. При виборі матеріалу для виготовлення ляльки враховуються два критерії: можливість вносити зміни в ляльку без втрати загального естетичного враження та можливість більшою мірою уваги. У зв'язку з цим описуються переваги глини, у тому числі полімерної, перед іншими матеріалами [7].

Є. Н. Васіна зазначає, що лялька як продукт художньої творчості дитини виступає в її самосвідомості як частини «Я», що виноситься назовні, на об'єкт навколишньої дійсності. «У створенні ляльки кожен раз зачіпається тема інтеграції порядку і хаосу, пошуку ідентичності та її експресивного вираження через створення об'єкта для рефлексії». Іноді лялька символізує сутність героя, яка повинна бути розкрита. Створюючи «цілющу ляльку», яка виступає в якості метафори тих якостей, які необхідно культивувати автору ляльки, він (автор), може стати здоровим і гармонічним [5].

Н. О. Зінов'єва запропонувала методику для дітей, що пережили насилля, або мають проблеми у соціалізації (рекомендується набір із 15–20 різних ляльок: агресивні, миролюбні, ляльки, що зображують родину, вчителів, вихователів, міліцію, лікарів, ляльки-відьми, ляльки-тварини тощо). Досить ефективними у лялькотерапії є пальчикові ляльки. Психологічний ефект таких ляльок полягає у тому, що, неконтактна, сором'язлива, нерішуча дитина, незважаючи на те, що лялька знаходиться на її руці, розглядає її відокремленою від себе. Завдяки цьому може активно включатися в ігрову діяльність, розкривати свої найпотаємніші почуття, за принципом: це – не я, це – лялька!

Цікавий сучасний досвід використання ляльки як об'єкта творчого відтворення власного «Я» в Україні є досить відомим. Адже тут споконвічно лялька вважалась одним з найефективніших засобів народної педагогіки та часто з'являлась у творах народних майстрів. Своєрідний синтез цих двох ідей спостерігається у творчості відомої української художниці Наталії Рудюк (м. Київ), яка активно розвиває ідею українського сучасного лялькарства. Її унікальна творчість – це високохудожні зразки перенесення внутрішнього світу людини (часто й самої авторки, оскільки більшість ляльок мають навіть фотографічну схожість з нею) у художні образи ляльок, які сповнені прагненням відчувати, любити, шукати істину людського буття! Цікава й сама казкова основа авторських сюжетів: Лялька-Янгол, Лялька-Амазонка, Лялька-Фенікс тощо [5].

І. Медведєва використовує мистецтво театру ляльок як «лялькотерапію», лікуючи дітей від неврозів за допомогою театру ляльок [3]. Т. Калошна використовує ляльок-маріонеток у психотерапевтичній роботі. Ляльки, які дитина може надіти на руку (лялька-петрушка, лялька-бі-ба-бо) у корекційній роботі використовуються для того, щоб дитина могла виражати свої емоції, для опису і виразу яких у неї немає потрібних слів [3].

Лялькотерапія використовує також елементи музики, танцю, образотворчого мистецтва. Дітям надається можливість намалювати свою ляльку-образ, одягнути її на своєму малюнку так, як цього хоче дитина. Слід зазначити, що дуже часто діти соромляться співати або танцювати. А коли дитина бере ляльку-рукавичку, одягає її на свою руку, вставляє пальці у м'які руки рукавички-ляльки, яка по розміру така ж сама як рука дитини, то вже співає або танцює не дитина, а лялька, а дитина нібито ховається за ляльку. Слід особливо підкреслити, що за допомогою театральної ляльки у дітей з певними проблемами у розвитку формується соціальна стійкість [3].

За множинністю проявів, багатогранністю властивостей і якостей матеріалів, які використовуються в імаготерапії, діти відкривають для себе сутність предметів і явищ, що значно розширює діапазон сприйняття цих предметів. Виконання таких завдань надає можливість дітям діяти за таку ляльку, говорити від її імені, наділяти її чисто людськими якостями, незалежно від того, наскільки вона зовнішнє нагадує людину. У дітей є особлива якість ідентифікації з іншими людьми або предметами чи явищами оточуючої дійсності. Розвиток здібності до ідентифікації дозволяє дитині глибше зрозуміти не тільки інших, а і усвідомити себе, своє внутрішнє «я». Особливою формою ідентифікації є антропоморфізм, коли якості живих істот приписуються неживій матері. Цей спосіб пізнання себе і оточуючого світу особливо притаманний дітям [3].

Висновки. Імаготерапія є не тільки цікавим, але й надзвичайно ефективним методом виховання та розвитку творчих здібностей та духовних пріоритетів у дітей. Цей метод дає можливість маленьким глядачам усвідомлювати власні почуття; надає можливість дитині побути у різних творчих ситуаціях, через які вона знайомиться з природою, предметами навколишнього світу. Отже, методи імаго терапії органічно інтегруються в освітньо-виховний та реабілітаційний процес, що сприяє мовленнєвому, творчому, розумовому потенціалу дітей, дає можливість ефективно організувати корекційну роботу. На сьогоднішній день широке використання методів імаготерапії у роботі з дошкільнятами, переконливо засвідчує про надзвичайну актуальність та своєчасність використання їх не тільки з розвивальною, а й з колекційною метою.

Перспективи та подальші розвідки досліджень: проведений теоретичний аналіз дозволяє вбачати подальші перспективи імаготерапії в реабілітаційній роботі з дітьми дошкільного віку.

Список використаних джерел

1. Антоненко М.О. Лялькотерапія як один з методів виховання духовних пріоритетів у дитини / М.О. Антоненко // Збірник наукових праць «Простір арт-терапії.» – Вип. 1(7). – К.: Арт-терапевтична асоціація, 2010. – С. 4–11.
2. За лаштунками лялькового театру : репертуарний збірник для лялькового театру. Випуск IV / ОКЗ «Сумська обласна дитяча бібліотека ім. М. Островського»; уклад. О. Литвиненко. – Суми, 2012. – 41 с.
3. Калініна Л.А. Використання лялькотерапії як напряму арттерапії у корекційній роботі з дітьми, які мають проблеми у розвитку / Л.А. Калініна // Педагогіка. – № 5. – 2009. – С.25–29
4. Литвиненко В.А. Основи арт-терапії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, перероблене і доповнене. / В.А. Литвиненко – Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. – 136 с.
5. Федій О. А. Естетотерапія: навч. посіб. 2-ге вид. перероб. та доп. / О.А. Федій – К.: «Видавництво. «Центр учбової літератури», 2012. – 304 с.
6. Електронний ресурс / И.А. Гусева. – Режим доступа: <http://nsportal.ru/shkola/tekhnologiya/library/2014/01/07/rol-kukly-v-razviti-devochki-art-terapiya>
7. Електронний ресурс / Л.Г. Тельнова. – Режим доступа: <file:///C:/Users/Dell/Downloads/vozmozhnosti-ispolzovaniya-kukloterapii-v-psihologicheskoy-rabote-s-osuzhdennymi.pdf>

Федотова Я.В., студентка гр. СРт-161

Науковий керівник – Лещенко М.С., ст. викл.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МАСОВА ПАНІКА ЯК НЕАДЕКВАТНА ФОРМА РЕАКЦІЇ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ

Актуальність. На сьогоднішній день ми спостерігаємо зростання негативних наслідків надзвичайних ситуацій, стихійних лих, аварій, а також деструктивних дій людського чинника, що призводить до різких змін у житті людей, які зіштовхнулися із трагічними наслідками та зазнали як моральних, так і матеріальних втрат. Також це провокує виникнення низки негативних психологічних наслідків, зокрема появу панічних настроїв серед населення. Наслідки панічної поведінки та панічних настроїв у суспільстві можуть виражатися у масовій депресії, підвищенні рівня смертності та зниження народжуваності. Тому виникає потреба у дослідженні закономірностей виникнення панічної поведінки у людей, а також шляхів її запобігання та припинення. Існування інституту екстреної психологічної допомоги постраждалому від надзвичайних ситуацій населенню є важливим та необхідним. Адже,

відзначається, що поведінку людини в умовах екстремальної ситуації можна умовно поділити на два види: 1) раціональна, адаптивна, контрольована поведінка; 2) хаотична, дезорганізована, деструктивна, неконтрольована поведінка. В першому випадку ми можемо говорити про такі обставини, коли людина, яку застигло лихо, навіть у такій екстремальній ситуації, зберігала відносний спокій, здійснювала захисні заходи, надавала допомогу іншим тощо. У другому випадку, навпаки, у постраждалих спостерігаються повна дезадаптація, не контрольованість емоційних проявів, виникнення та розвиток негативних психічних станів. Особливо складним вважається такий тип поведінки у великої кількості людей, та який згодом може набувати форму масової паніки. Важливість проблеми зумовлена незнанням людей шляхів подолання паніки та невмінням контролювати себе в екстремальних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Феномен паніки має складний характер для досліджень, оскільки він зумовлений раптовістю її виникненням, а також складністю в ситуації паніки залишитися спостерігачем, оскільки будь-яка людина, яка опинилася «всередині паніки», в тій або іншій мірі піддається їй. Тому існуючі дослідження паніки залишаються на рівні описів, які зроблені після її піку. Незважаючи на складність вивчення даної проблеми, явище паніки привертає увагу вітчизняних і зарубіжних фахівців. Серед них Г. Андрєєва, В. Андрюсюк, В. Крисько, Г. Лебон, А. Назаретян, Д. Ольшанський, В. Семіков, А. Слюсар. У своїх дослідженнях вони зуміли виділити основні характеристики поняття паніки, особливості її виникнення, і головне – можливі механізми роботи з нею.

Метою даної статті є дослідження динаміки виникнення паніки в екстремальних ситуаціях та способів її подолання.

Виклад основного матеріалу. Використовуючи науково-психологічну літературу, можна дійти висновку, що під поняттям паніка розуміють один з видів поведінки натовпу, який знаходиться в умовах поведінкової невизначеності, в підвищеному емоційному збудженні від безконтрольного почуття страху. Згідно з думкою вченого В. Бехтерева, паніка нерозривно пов'язана з інстинктом самозбереження, який проявляється у особистості незалежно від її інтелектуального рівня та є сигналом тривоги в небезпечній ситуації. В основі паніки лежить страх – тривога, що виникає як результат переживання безпорадності перед реальною чи уявною небезпекою, породження некерованої, нерегульованої поведінки людей, іноді з повною втратою самоконтролю, нездатністю реагувати на заклики, з втратою почуття обов'язку і честі. Варто відзначити, що страх який охоплює натовп під час дійсної або уявної небезпеки має заразливий характер. Підтвердженням цього є дослідження вченої Г. Андрєєвої [1], у якому феномен зараження разом з навіюванням та наслідуванням входить до механізмів зародження та поширення паніки. Згідно дослідженню вченої зараження можна визначити як «несвідому мимовільну схильність індивіда до певних психічних станів» [1, с. 97].

Численні дослідження [1; 2] дозволили визначити найважливіші характеристики паніки: паніка - це найчастіше стихійний, неорганізований стан і поведінка людей; виникає в групах великої чисельності (в натовпі, масовому скупченні людей); викликає відчуття безконтрольного страху, заснованого на реальній або уявній загрозі та поведінковій невизначеності (стан розгубленості, неясності, хаотичність в діях і неадекватність поведінки).

Виникнення панічних станів виявилось пов'язане з цілим рядом характеристик людей. Жінки і діти частіше піддаються паніці, так само як і люди з низьким майновим статусом. В той час як високий рівень освіченості та інформованості особи сприяє гальмуванню розвитку панічних станів і навпаки. Дослідник Л. Почебут [3] відмічає такі передумови виникнення паніки: фізіологічні причини (депресія, втома, голод, безсоння, стрес, наркотичне сп'яніння, які роблять людей слабкими фізично і психічно, знижують їх здатність швидко і правильно оцінити ситуацію), психологічні передумови (відчуття болю, здивування, невпевненість, страх, жах, почуття ізольованості, безсилля), соціально-психологічні передумови (загальна напруженість в суспільстві, відсутність групової солідарності, цілісності, єдності групи). Дослідники масової паніки одноставно підкреслюють переважне значення саме чинника соціально-психологічного в порівнянні з іншими.

Досліджуючи передумови виникнення паніки, варто розглянути динаміку її протікання. Як свідчить практика спершу для виникнення паніки необхідний стимул, який повинен бути досить інтенсивним, тривалим та повторюваним, щоб привернути увагу людей до себе і викликати емоційний стан страху. На шокуєчий стимул починають реагувати окремі індивіди, присутні в даному скупченні людей, найчастіше це діти та жінки. Саме вони стають джерелом страху, який передається іншим. Після цього люди в натовпі остаточно деградуєть, втрачають самоконтроль і починається панічна втеча. Кульмінація настає в момент психічного перенапруження у людей. Переломний момент супроводжується криками тих, хто гине в тисняві або панічній втечі. У силу цих причин натовп починає рідшати, після чого відновлюється спокій.

Враховуючи тяжкі наслідки панічної поведінки серед населення, виникає потреба зупинитися більш детально на основних способах її подолання. Професор В. Андрюсюк [4] підкреслює важливість в екстремальній ситуації розрізняти небезпеки справжні й удавані, приймати швидкі рішення, оцінювати людей, постійно і безперервно контролювати себе, правильно визначати свої можливості і намагатися знайти вихід навіть з безнадійної ситуації. Подолання паніки в натовпі починається із заспокоєння окремих

осіб. Спершу потрібно спробувати заспокоїтися самому та зорієнтуватися в ситуації, яка виникла. Насамперед слід з'ясувати, наскільки ця загроза реальна і чи можливо її уникнути. Після оцінки ситуації потрібно спробувати знайти раціональний вихід із неї. В ситуації паніки людина повинна спробувати вжити заходи, які будуть спрямовані на власне виживання, виживання близьких її людей та докласти максимальних зусиль щоб врятувати максимально можливу кількість людей. Такими заходами може бути спроба самостійно вибратися з панікуючого натовпу, при цьому слід пам'ятати, що головне утриматися на ногах та рухатися по діагоналі натовпу, таким чином наближаючись до виходу. При цьому важливо контролювати дихання, яке дасть можливість людині заспокоїтися та мобілізувати свої сили.

Загалом людині, яка опинилася в ситуації паніки необхідно: уміти передбачати небезпеку; уміти розрізнити справжню небезпеку від уявної; зосередитися і не падати духом; не впадати у відчай із втратою сил; уміти контролювати власну поведінку, дії та емоції; приймати та ухвалювати швидкі та виважені рішення; бути незалежним і самостійним; тверезо мислити та оцінювати ситуацію; уміти імпровізувати та намагатися знайти вихід із екстремальної ситуації; бути твердим і рішучим; проявляти наполегливість і працездатність; проявляти вміння підкоритись вимогам групи або зовнішнім обставинам; не поспішати, давати собі час на відпочинок; не здаватися завчасно. У натовпі будь-яка людина позбавлена індивідуальності - вона являє собою всього лише частину маси, що розділяє однаковий емоційний стан, підпорядковуючу їй всю свою поведінку. Протидіяти паніці надзвичайно важко, справитися з цим може лише людина відома в натовпі, яку поважають, і яка вміє розмовляти з натовпом. Для подолання паніки можна використовувати: переконання, накази, пояснення неістотності небезпеки або ж використання сили і навіть усунення найнебезпечніших панікерів. Найголовніше для подолання паніки в екстремальних ситуаціях знизити загальну інтенсивність емоційного зараження, вивести людей з-під гіпнотичного впливу стану і раціоналізувати, індивідуалізувати психіку. Дуже важливим для запобігання паніки є попереднє розміщення серед великих груп людей спеціально підготовлених та проінструктованих працівників організацій, які знають свої функціональні обов'язки і обставини ситуації, вміють виконувати команди, не піддаються паніці та обладнані засобами радіотехніки для негайного, у разі необхідності, заповнення дефіциту потрібної інформації.

Висновки. Проаналізувавши науково-психологічну літературу, можна дійти висновку, що під панікою розуміють один з видів поведінки натовпу, який знаходиться в умовах поведінкової невизначеності в підвищеному емоційному збудженні від безконтрольного почуття страху. Було визначено, що паніка має заразливий характер, який здатний охопити велику кількість людей та позбавити її здорового розсудку. Протидіяти паніці надзвичайно тяжко і найбільш ефективними засобами боротьби з панікою є: переконання, категоричний наказ, пояснення помилковості небезпеки, використання сили, ізоляція найнебезпечніших панікерів. У статті з'ясовано, що до виникнення паніки можуть призвести як екстремальні ситуації так і поширення необґрунтованих чуток.

Список використаних джерел

1. Андреева Г. М. Социальная психология : [учебник для высших учебных заведений] / Г. М. Андреева. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 384 с.
2. Мамонтов А. Чутки і сучасне суспільство : Трансляція інформації про компанії по невідкладним каналам / А. Мамонтов // Повідомлення. – 2012. – № 2. – С. 5–9.
3. Москаленко В. В. Психологія соціального впливу : [навч. посібн.] / В. В. Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.
4. Семіков В. Л. Паніка як особливий вид поведінки людей [Електронний ресурс] / В. Л. Семіков. – Режим доступу : agps-2006.narodttb/2009-6/02-06-09.ttb.pdf.

Харлан А.В., студентка 3 курсу, гр. СРт-171

Науковий керівник – Лескова Л.Ф., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

БЕЗДОГЛЯДНІСТЬ І БЕЗПРИТУЛЬНІСТЬ У ПРОФЕСІЙНОМУ КОЛІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Дитяча бездоглядність і безпритульність – одна з найактуальніших і найболючіших проблем сучасного суспільства. Такий висновок можна зробити з огляду на два аспекти. По-перше, відомості щодо поширеності цього явища хоч і різняться, але однаково вражають, враховуючи, що за кожною одиницею цих чисел стоїть життя та доля дитини – майбутнього суспільства, держави, людства взагалі. По-друге, тенденція до зростання дитячої безпритульності і бездоглядності вказує на недостатність, непослідовність і теоретичну необґрунтованість кроків, спрямованих на вирішення цієї проблеми з боку держави та громадянського суспільства.

Кожна дитина – це маленька особистість, захист і турбота про яку – найперший обов’язок соціального працівника як майбутнього фахівця соціальної сфери. Одним із аспектів професійної діяльності такого спеціаліста є своєчасне надання необхідних соціальних послуг бездоглядним і безпритульним дітям як таким, що перебувають в складних життєвих обставинах.

На сьогоднішній день в Україні не існує єдиного загальноприйнятого визначення щодо неповнолітніх, які позбавлені сімейного виховання і проживають у середовищі вулиці. Для неповнолітніх вживаються такі терміни як “безпритульні”, “діти вулиці”, “бездоглядні”, “бездомні”, “діти, позбавлені батьківського піклування”, “соціальні сироти”, “неповнолітні групи ризику”.

За визначенням ЮНІСЕФ, “діти вулиці” – це неповнолітні, для яких вулиця стала постійним місцем перебування. Безперечно, дане визначення не охоплює велику кількість дітей, які з різних причин опинилися на вулиці. Адже є й такі, котрі мають домівку, батьків або близьких людей. Паралельно функціонують два поняття: “діти, які працюють на вулиці” і “діти, які живуть на вулиці разом зі своєю сім’єю”.

Дитячий Фонд Організації Об’єднаних Націй акцентує свою увагу на тому, що до “дітей вулиці” належать:

- діти, які не спілкуються зі своїми сім’ями, живуть у тимчасових помешканнях (покинутих будинках) або не мають взагалі постійного житла і кожен раз ночують у новому місці; їхніми першочерговими потребами є фізіологічне виживання і пошук житла (безпритульні діти);

- діти, які підтримують контакт з сім’єю, але через перенаселення житла, експлуатацію та різні види насилля (сексуальне, психічне) проводять більшу частину дня, а іноді й ночі на вулиці (бездоглядні діти);

- діти – вихованці будинків інтернатів та притулків, які з різних причин втекли з них і перебувають на вулиці (діти, які перебувають під опікою держави) [6, с.5-6].

Згідно з Законом України “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 р., було визначено наступні статуси дітей:

- дитина-сирота – це дитина, в якій померли батьки;

- діти, позбавлені батьківського піклування – це діти, які залишилися без піклування батьків у зв’язку з позбавленням їх батьківських прав, визнанням батьків безвісти відсутніми чи недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуттям покарання у місцях позбавлення волі, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов’язаним з відхиленням від сплати аліментів та відсутністю інформації про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, що перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов’язки, а також підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовилися батьки, та безпритульні діти;

- безпритульні діти – діти, які були кинуті батьками, самі залишили сім’ю чи дитячі заклади, в яких вони виховувалися, і не мають постійного місця проживання [2].

За Законом України “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” від 06.02.2005 р. наведені вище терміни вживають в такому значенні:

- безпритульність - стан людини, пов’язаний з неможливістю фактично проживати/перебувати у жиллому приміщенні, на яке вона має право;

- безпритульні діти - діти, які були вимушені залишити або самі залишили сім’ю чи дитячі заклади, де вони виховувалися, і не мають певного місця проживання [1].

Починаючи з 1997 року, в Україні проводився ряд досліджень із визначення основних характеристик “дітей вулиці”, з’ясування їхнього стилю життя і потреб. Результати досліджень дозволили виявити, що:

1. більшість “дітей вулиці” — діти підліткового віку;

2. хлопчиків на вулиці більше, ніж дівчаток;

3. більшість підлітків виховується у багатодітних сім’ях;

4. надто часто “діти вулиці” проживають у нетипових для України сім’ях: без батьків або тільки без матері чи без батька;

5. серед батьків таких дітей нерідко зустрічаються освічені люди, які мають постійну роботу;

6. значна частина дітей вулиці має проблеми з батьками, найближчими родичами;

7. значний вплив на прискорення процесу переходу дитини до статусу “вуличної” має низьке матеріальне становище сім’ї;

8. “діти вулиці” часто зазнають експлуатації насилля з боку ровесників і дорослих на вулиці та вдома;

9. діти нерегулярно харчуються, часто голодують та ін. [5, с. 269-270].

До основних причин, що зумовлюють дитячу безпритульність і бездоглядність, слід віднести такі:

- невідповідність організації роботи центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування з питань сім’ї та дитинства реальним потребам суспільства;

- неспроможність батьків утримувати дітей, що зумовлює збільшення звернень до притулків;

- жорстокі форми виховання дітей у сім’ях; психологічна криза стосунків батьків та дітей;

- неспроможність або небажання сім'ї виконувати виховні функції; перебування дітей під опікою матеріально неспроможних родичів (бабуся, дідусів);
- низька результативність роботи органів опіки та піклування, недосконала система виявлення неблагополучних сімей [4, с. 57].

Аналіз наукової літератури свідчить про однотайність дослідників щодо причин соціального сирітства та дитячої безпритульності щодо детермінуючої ролі сім'ї у виникненні цього явища, яка в силу зовнішніх та внутрішніх умов і факторів стає нездатною здійснити свої основні функції.

Серед сімей, умови виховання в яких можуть сприяти виникненню таких явищ, виділяють такі:

- асоціальні – сім'ї, де батьки залежні від алкоголю, наркотиків, схильні до протиправних дій, тобто мають асоціальну поведінку. Дітям у таких сім'ях не забезпечують належного фізичного, інтелектуального, емоційного розвитку, своєчасно не виявляються різні хвороби, завдають побоїв;
- конфліктні сім'ї – до такого типу належать сім'ї зі стійкими конфліктами у відносинах між батьками, батьками і дітьми. У таких сім'ях спостерігається рівень низької внутрішньо-сімейної культури, часто принижується гідність особи, відсутнє почуття взаємоповаги;
- неповна сім'я – це сім'я з порушеною структурою (відсутністю батька чи матері) та стосунками між її членами. Процес соціалізації у неповній сім'ї порушується у зв'язку з тим, що вона не може самостійно ефективно вирішувати суперечності, конфлікти. Науковими дослідженнями доведено, що в неповних сім'ях значно більше педагогічно занедбаних дітей;
- дистантні сім'ї – сім'ї, де тривалий час відсутні батьки або один з них у зв'язку із працевлаштуванням за кордоном [3, с.357-358].

Дослідники виділяють також такі фактори сімейного неблагополуччя, які можуть привести до бездоглядності та безпритульності:

1. Соціально-економічні фактори (незадовільні умови проживання, низький матеріальний рівень життя).
2. Медично-санітарні фактори (хронічні захворювання батьків та “хвороблива спадковість”, антисанітарія та недотримання санітарно-гігієнічних норм).
3. Соціально-демографічні фактори (неповні сім'ї, сім'ї з батьками похилого віку, сім'ї з повторними шлюбами та зводними дітьми).
4. Соціально-психологічні фактори (сім'ї з конфліктними стосунками між чоловіком та дружиною, батьками та дітьми, з педагогічною незрілістю батьків та ін.).
5. Кримінальні фактори (алкоголізм, наркоманія, аморальний спосіб життя батьків, сімейні дебоші, прояви жорстокості та садизму) [7, с. 67].

Таким чином, можна зробити висновок, що “діти вулиці” – це діти, за поведінкою, навчанням, розвитком та вихованням яких відсутній відповідний контроль з боку батьків і школи. З різних причин вони йдуть з дому, стають об'єктами кримінальних структур, займаються бродяжництвом, крадіжками і наркоманією. Завдання соціального працівника як висококваліфікованого спеціаліста, в такому випадку, врятувати від негативного впливу вулиці, насильства над ними, попередити їх злочинну поведінку, надати дах над головою, забезпечити доцільне виховання і навчання, а також допомогти в самовизначенні в житті, задля їх майбутнього благополуччя .

Список використаних джерел

1. Закон України “Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей” від 06.02.2005 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2623-15>
2. Закон України “Про охорону дитинства” від 26 квітня 2001 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
3. Детермінуючі чинники виникнення та поширення явищ дитячої бездоглядності та безпритульності / Ю. І. Олифіренко // Чернігівський державний технологічний університет. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Сер., Економічні науки : науковий збірник. - 2013. - N 1(64). – С. 356-361.
4. Доля І. М. Подолання дитячої безпритульності: міжнародна та вітчизняна практика / І. М. Доля // Стратегічні пріоритети. – 2010 р. – №1–2 (14–15). – С. 55–59.
5. Капська, А. Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. проф А. Капської – К Центр навчальної літератури, 2004 р. – 352 с.
6. Психолого-педагогічні аспекти роботи з “дітьми вулиці”: Збірник статей та методик за загальною редакцією Толстоухової С.В., Пінчук І.М. – К., 2000 р. – 88 с.
7. Теоретико-методичні основи протидії дитячій праці в Україні : навч.-метод. посіб. / за заг. ред. К. Б. Левченко, І. М. Трубавіної. – К. : Юрисконсульт, 2006-2007 р. – 334 с.

ПРОФЕСІЙНА ІДЕНТИЧНІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Постановка проблеми. Проблема ідентичності сьогодні по праву може вважатися міждисциплінарною. Досить важко визначити, до якої саме області наукового знання належить термін «ідентичність». Дане поняття досліджується науковцями різних галузей. Ним широко користуються і філософи, і соціологи, і політологи, і психологи.

Кожна особистість має багато ідентичностей. Зміст цих ідентичностей визначається об'єктами, з якими співвідносить себе суб'єкт. Якщо деталізувати, то можна сказати, що в особистості може бути професійна, статево рольова, релігійна та інші ідентичності. Тому, якщо розглядати професійну ідентичність в нинішній час, то можна стверджувати, що вона зазнає великих перешкод та труднощів, які ставить суспільство. Докорінні зміни у нашій країні, руйнування усталених соціально-економічних структур, які призвели до зникнення великих професійних груп та глибокої життєвої кризи тих професіоналів, що втратили роботу, виникнення нових професійних відносин, непередбачуваний стан на сучасному ринку праці, жорстко поставило питання про формування нових механізмів соціальної та професійної адаптації і самореалізації особистості. Водночас у сучасному демократичному суспільстві професійна ідентичність слугує одним із найважливіших показників особистісної зрілості, психічної готовності до професійної діяльності, соціальної успішності людини, тому вона має бути в центрі уваги науковців нинішнього покоління.

Метою дослідження є визначення особливостей професійної ідентичності, як соціально-психологічної проблеми.

Виклад основного матеріалу. Існує ряд досліджень, проведених на перетині різних дисциплін. Зокрема, М.В. Заковоротна об'єднує філософські, психологічні, соціологічні, культурологічні інтерпретації ідентичності. Такі розробки припускають постійну дослідницьку роботу в різних областях соціальної теорії: в філософії, соціології, економічній історії, психології, соціальної географії, екології, економіки та інших науках. На думку вченої, ідентичність – це внутрішній потенціал кожної особистості, який дозволяє вижити в суспільних умовах, які змінюються. Тобто, ідентичність – це процес становлення людини на основі вибору життєвої моделі поведінки з метою самореалізації в житті.

Відтак, соціологи схильні оцінювати ідентичність з точки зору суспільства і його інститутів [1; 7]. З соціологічної точки зору [9] ідентичність - це комплекс ролей і статусів, відповідно організованих соціальної системи, де професія, соціально-економічний статус, стать, раса, освітній рівень стають основними частинами ідентичності в соціологічному сенсі.

Філософи ж [2; 8; 10; 11] намагаються відповісти на питання про нормативний образ «самості». Головною філософською проблемою в теорії ідентичності залишаються питання: Яким ідеалам слідувати в житті? Як в постійних історичних трансформаціях людина знаходить фундамент для життєвих звершень?[5]

На ці та багато інших філософських питань одним із перших намагався дати відповідь Е. Фромм. Так, він аналізує діалектичний взаємозв'язок індивідуального і загального в людській природі. У своїй книзі, що стала бестселером, "Втеча від свободи", він визначає **ідентичність** як результат індивідуалізації людини, як наслідок відокремлення її від сил природи і від інших людей[11].

Американський психолог і соціолог Дж. Мід, в свою чергу, хоча й не використовував у своїх роботах поняття «ідентичність», змістовно його замінює поняттям «самість». Самість розглядалася ним не як априорі дана людині, а як така, що формується в процесі соціальної взаємодії (інтеракції). Комунікативна природа ідентичності (самості) полягає в тому, що кожен починає сприймати себе таким, яким його бачать інші. Приймаючи ролі іншого, індивід оцінює себе з його точки зору. Людина отримує уявлення про себе, лише завдяки спілкуванню з іншими [5].

Вклад Дж. Міда в розробку теорії ідентичності надзвичайний. Учений розкриває поняття ідентичності через прийняття ролі іншого. Оцінюючи себе з позиції іншого суб'єкта суспільних відносин. Проте в його теорії існують і недоліки. Абельс Хайнс говорить про те, що в аналізі виникнення ідентичності Мід не враховує конкретні історичні, економічні та соціальні умови цього процесу [1, с. 43]. Він розуміє ідентичність – як вирізнення з-поміж інших, тобто розуміння того, що людина веде себе так, ніби в ній є щось особливе, хоча, насправді, нічого особливого в ній може і не бути [1, с. 243].

Але кожен підхід заперечує деякі аспекти ідентичності. Якщо ідентичність існує переважно в індивідуальній свідомості, то чому вона так залежна від громадських ситуацій? Якщо ідентичність - просто комплекс ролей, то чому криза ідентичності відбувається незалежно від суспільної ролі? Зрозуміло, що

адекватний підхід повинен поєднувати, синтезувати обидві частини - внутрішню самореалізацію і зовнішній контекст. Однак вже на даному етапі необхідно звернути увагу, що ці процеси протікають в різних історичних часах [5].

З філософської точки зору ідентичність можна розуміти як самовизначення особистості, самопізнання. Людина намагається дізнатися, зрозуміти себе, знайти себе, виявити самого себе серед безлічі образів, які існують в його свідомості і уявленнях оточуючих людей.

Ідентичність постає як відображення навколишнього світу, наслідування зовнішніх об'єктів. Це відображення стає активним, усвідомленим і є способом адаптації, пристосування до реальності. Ідентичність - це моделювання, людина моделює себе і реальність в спрощеному вигляді, представляє її в деякому прийнятному варіанті, щоб зуміти впоратися з життєвою ситуацією.

Людина ставить перед собою й інші питання: хто я? я - хто? Щоб на них відповісти, потрібно задати ще одне питання: на кого я схожий? Так відбувається ідентифікація - розпізнавання через порівняння, зіставлення себе з іншими людьми. Спочатку відбувається співвіднесення з чимось зовнішнім, з чимось об'єктивним, конкретним, реально існуючим поруч з людиною (наприклад, дитина порівнює себе з батьком). Потім відбувається порівняння з якимось зразком, з ідеалом, з чимось абстрактним (наприклад, з героєм) [5].

У психології ідентичність розуміється як найважливіший елемент структури особистості людини і досліджується психічні механізми процесу ідентифікації. У. Джеймс розглядав ідентичність як суб'єктивне почуття відповідності собі, творчу владу, опірність «єго» по відношенню до навколишнього світу. Вона визначається станом центру особистої енергії - групи ідей, які спрямовують волю іншої людини здатністю організувати духовний простір, можливістю представити часові межі своєї діяльності [4].

Розглядаючи проблему ідентичності виникає необхідність пізнати сутність культурної, гендерної, етнічної, політичної, рольової та інших ідентичностей. Однак людина реалізує свою особистість і одночасно розвиває її в просторі професійних відносин. Менш вивченим залишається вплив професійного простору в цілому на становлення професійної ідентичності. У дослідженнях даного явища, проявилася деяка неухвага до проблеми соціальної ідентичності в цілому. Проблематика соціальної ідентичності досить молода область дослідження в психології, що відбулося на уявленнях про структуру соціальної ідентичності і співвідношенні різних видів ідентичностей. Тому етнічна, професійна, культурна, релігійна та інші види соціальної ідентичності розглядалися ізольовано, без аналізу їх взаємозв'язку і спільності в рамках цілісного явища. Це відбулося на методології вивчення окремих видів соціальної ідентичності, зокрема ідентичності професійної.

Представник численних публікацій, психолог - Е.П. Ермолаєва виходить з того, що професійна ідентичність - це продукт тривалого особистісного і професійного розвитку, який складається тільки на досить високих рівнях оволодіння професією і виступає як стійке узгодження основних елементів професійного процесу, а саме, узгодження реальних і ідеальних професійних образів «Я» [3, с. 51-59].

З точки зору даного автора, професійна ідентичність виступає регулятором, який виконує стабілізуючу і перетворюючу функції [3, с. 51-59]. Основна стабілізуюча функція професійної ідентичності - забезпечення необхідного ступеня професійного централізму та стійкої професійно-ментальної позиції. Перетворююча функція професійної ідентичності залежить від: 1) діапазону зміни професійно важливих якостей і ступеня ідентифікації себе з професією - можливості адаптації вище у людей з широкою ідентифікацією; 2) дистанціювання образу своєї професії від інших, професійна самоізоляція ускладнює адаптацію в умовах, що змінилися і, відповідно, ускладнює "наведення мостів" при переході в інший професійний простір; 3) системності або "рихлості" структури ідентичності. Все це забезпечує можливість і перетворення, і саморозвитку професіонала.

Дослідники даної проблеми підкреслюють, що формування професійної ідентичності - дуже складний процес, який не завжди усвідомлюється людиною. Наприклад, Климов Е.А. зазначає, що формування ідентичності у сучасного професіонала часто носить слабо усвідомлений характер, оскільки багато трудових операцій є уніфікованим в результаті застосування подібних технічних засобів діяльності в різних професіях. Це уповільнює формування цілісного уявлення людини про свою роль в професійному процесі, без якого неможливе розуміння свого місця в професійному середовищі і досягнення рівня професійної майстерності [6, с. 47 – 59].

І. Родічкіна вважає, що професійна ідентичність – це продукт життєвої реальності тих людей, які ставлять за пріоритет у своєму житті професійну працю.

Однією з найбільш розроблених концепцій професійної ідентичності є робота Л. Б. Шнайдера [12], в якій розкрито структури, генезис, динаміка професійної ідентичності. Професійна ідентичність, на думку автора, - «це не тільки усвідомлення своєї тотожності з професійною спільнотою, а й її оцінка, психологічна доцільність членства в ній, своєрідна ментальність, відчуття своєї професійної компетентності, самостійності, тобто переживання своєї професійної цілісності і визначеності».

Висновок. Проаналізувавши визначення самого поняття ідентичності з точок зору різних галузей науки, можна стверджувати, що дане поняття є міждисциплінарним і досить широким. Ідентичність – це

своєрідне співвідношення людини із своїм внутрішнім «Я». Ідентичність є частиною самопізнання людини, оскільки розуміючи свою приналежність до тієї чи іншої групи, професії, людина відрізняє себе від інших і, таким чином, формує власну ідентичність і відповідає своїм ідеалам.

Розглядаючи поняття професійної ідентичності, можна з упевненістю сказати, що дане поняття є частиною соціальної ідентичності. Вона повинна відбуватися постійно і це, в свою чергу, буде залогом успіху людини в адаптації до умов, які постійно змінюються, особливо в професійному плані.

Список використаних джерел

1. Абельс Х. Интеракция, идентичность, презентация: введение в интерпретативную социологию / Х. Абельс. – СПб. : Алетея, 2000. – 272 с
2. Гнатенко П. І. Ідентичність: філософський та психологічний аналіз / П. І. Гнатенко, В. М. Павленко. – Київ : Арт-Пресс, 1999. – 466 с
3. . Ермолаева Е. П. Профессиональная идентичность и маргинализм: концепция и реальность (статья первая) // Психологический журнал. -- 2001. -- Т. 22, № 4. -- С. 51--59.
4. Идентичность как философская проблема [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://cheloveknauka.com/identichnost-kak-filosofskaya-problema>.
5. Идентичность человека. Социально-философские аспекты. Ростов -на - Дону, Издательство Северо-Кавказского научного центра высшей школы. 1999
6. Климов Е.А. Психология профессионала. - М., Воронеж, 1996. - 397 с.
7. Мид Дж. Интернализированные другие и самость / Дж. Мид // Американская социологическая мысль : тексты / сост. Е. И. Кравченко ; под ред. В. И. Добренькова. – М. : Изд-во МГУ, 1994.
8. О. М. Корх («Індивідуалістична традиція у західній та вітчизняній філософській думці», 2000)
9. Проблема ідентичності в соціальній психології [Електронний ресурс]. Режим доступа: <https://cyberleninka.ru/article/n/problema-identichnosti-v-sotsialnoy-psihologii>.
10. . Т. С. Воропай «В пошуках себе. Ідентичність та дискурс», 1999
11. Фромм Е. Втеча від свободи. С. 26
12. Шнейдер, Л. Б. Профессиональная идентичность: структура, генезис и условия становления : дис. ... д-ра психол. наук / Л. Б. Шнайдер. — М., 2001. — С. 39.

Чердниченко І.С., студент гр. ПР-142
Науковий керівник – Новик Л.М., к.психол.н.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

КОНФЛІКТИ В СІМЕЙНО-ШЛЮБНИХ ВІДНОСИНАХ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Сім'я – головний осередок суспільства. Вона відіграє надзвичайну роль у його життєдіяльності – через фізичну й соціокультурну зміну поколінь забезпечує можливість існування суспільства. У сім'ї створюється найбільше суспільне багатство – людина. Тут вона народжується і формується як особистість. Це та клітинка, з котрої розпочинається будь-яка держава. Немає країни без сім'ї, сімейно-родинних відносин. Таким чином, сім'я – надзвичайно важливий соціальний інститут у державі, і якщо у ній з'являються проблеми, то спотворюється взаємодія держави та сім'ї. Незважаючи на велику кількість досліджень та розробок у галузі психології сімейно-шлюбних стосунків, останніми роками спостерігається багато негативних явищ у розвитку інституту сім'ї – збільшується кількість розлучень, конфліктів, зрад, непорозумінь, зростає кількість нетрадиційних форм шлюбу та сім'ї, кількість неповних сімей, сімей з нерідними батьками тощо. Загальною тенденцією сім'ї є порушення її функціонування, а невиконання сім'єю однієї з функцій тягне за собою проблеми з виконанням усіх інших. Поряд з окресленими негативними особливостями, сім'я залишається первинним середовищем, у якому відбувається розвиток особистості кожного з її членів. Розвиток особистості – реалізація її природного потенціалу. У свою чергу, розвиток потенціалу людини залежить від того, наскільки члени сім'ї можуть вирішувати конфліктні ситуації та досягнути взаєморозуміння.

Сім'я постійно знаходиться в процесі розвитку, в результаті цього виникають певні непередбачені ситуації, членам сім'ї необхідно на них певним чином реагувати. На поведінку членів сім'ї в різних ситуаціях має суттєвий вплив темперамент, характер і особистісні якості особи. Недивно, що в кожній сім'ї між її членами обов'язково виникають різного роду сутички, спори, кризи – тобто конфлікти.

Подружній конфлікт являє собою конфлікт, що розвертається між суб'єктами в сфері подружніх відносин [1]. Конфлікти між подружжям характеризуються як загальними особливостями, властивими в будь-якій конфліктній поведінці, так і специфічними особливостями, обумовленими сферою виникнення даного виду конфліктів [2].

У сучасній психології прийнято вважати, що важливо не стільки вміти запобігати конфліктам, скільки ефективно їх вирішувати. Втеча від конфлікту не знімає проблеми протиріч у сім'ї, а тільки збільшує її. Конфлікт може бути конструктивним і деструктивним [3].

Конструктивний конфлікт характеризується тим, що проблема вирішується на основі інтеграції, компромісу й врахування інтересів усіх членів сім'ї, в результаті чого зміцнюються відносини між подружжям, поліпшується взаєморозуміння й зростає здатність ефективно вирішувати нові конфлікти, знижується рівень конфліктності сім'ї в цілому.

Деструктивний конфлікт, на відміну від конструктивного, характеризується тим, що: проблема не вирішується – відбувається або повне підпорядкування одним учасником конфлікту іншого, силове нав'язування свого варіанта вирішення проблеми, або вирішується формально, або спостерігається відхід від проблеми

Таким чином, конструктивний конфлікт – це конфлікт, де «немає переможених і переможців», де виграють обидві сторони, а деструктивний – це «нав'язування переможцем своєї волі переможеному».

При вивченні причин виникнення конфліктів в молодих сім'ях в першу чергу необхідно звернути особливу увагу на причини виникнення розбіжностей в житті молодої сім'ї та на фактори, що їх породжують. Життєвий досвід показує, що цих негативних факторів настільки багато і вони настільки складні, що без індивідуального підходу і аналізу кожного з них неможливо отримати позитивний результат, щоб досягти поставленої мети.

Дослідники виділяють такі основні причини виникнення конфліктів в сімейно-шлюбних відносинах:

- формування складного психологічного клімату в сімейному житті;
- соціально-психологічна несумісність чоловіка та дружини, невістки і свекрухи, а також інших членів сім'ї;
- невдоволення соціальними процесами в сім'ї;
- протилежне розуміння сімейних цілей, прагнення одного з подружжя реалізувати перш за все свої потреби і не розглядати задоволення потреб обох з подружжя;
- неспівпадання уявлень в сім'ї про роль чоловіка або дружини;
- втрата довіри між чоловіком і дружиною;
- матеріальна основа виникнення сімейно-побутових проблем;
- небажання одного з подружжя брати участь у виконанні основних завдань, які пов'язані з домашнім господарством;
- небажання одного з подружжя займатися вихованням дітей;
- наявність різних поглядів на життя і відсутність спільних інтересів;
- пристрасті одного з подружжя до споживання алкоголю або наркотичних засобів;
- економічні труднощі;
- наявність невиліковної хвороби у чоловіка або дружини в сім'ї;
- безпліддя;
- неправильний вибір шлюбного партнера при створенні сім'ї [4].

На основі розроблених у психології типів поведінки, що найчастіше зустрічаються у конфліктних ситуаціях виокремлюють п'ять стратегій поведінки сторін під час конфлікту, а саме:

- поступатися своїми інтересами;
- активно відстоювати свої позиції;
- знаходити частково прийнятне рішення для обох (компроміс);
- уникнення конфлікту;
- співпраця, задоволення інтересів і потреб усіх сторін.

Вважається, що кожен з варіантів поведінки може бути доцільним у різних ситуаціях. Проте, як правило, людина схильна використовувати якийсь один стиль, що найбільш відповідає її характеру, установкам тощо. Для конструктивного вирішення сімейних конфліктів найкращою є компромісна поведінка (бо вона дозволяє враховувати інтереси обох сторін) і здатність до самоконтролю. У певних ситуаціях доцільними можуть бути й інші поведінкові реакції, але вони не є конструктивними, бо, як правило, ведуть до загострення конфліктної ситуації.

Таким чином, нормально функціонуюча сім'я – це сім'я, яка відповідально та диференційовано виконує свої функції, в результаті чого задовольняються потреби в зростанні та змінах як сім'ї в цілому, так і кожного її члена. Досконалий шлюб характеризується толерантністю, повагою, відвертістю, бажанням бути разом, подібністю інтересів та ціннісних орієнтацій. Стабільність у шлюбі обумовлюється співпадінням інтересів та духовних цінностей партнерів та контрастністю їх особистісних якостей. Стабільності сім'ї сприяє також уміння членів сім'ї вести переговори. Повнота та благополуччя сімейного життя залежить від того, наскільки партнери можуть забезпечити виконання всіх сімейних функцій.

Список використаних джерел

1. Херсонский Б. Г., Дворяк С. В. Психология и психопрофилактика семейных конфликтов / Б. Г. Херсонский, С. В. Дворяк. – Киев, 1991. – 189 с.

2. Левкович В.П., Зуськова О.Э. Социально-психологический подход изучению супружеских конфликтов // Психологический журнал. – 1985. Т.6. – №3. С. 126-137
3. Петровская Л. А. Теоретические и методологические основы социально-психологического тренинга. Автореф. дисс. докт. психол. н., М, 1985 – 40 с.
4. Гришина Н. В. Психология конфликту / Н. В. Гришина. – СПб. «Питер», 2008. – 544 с.

Чичкань А.О., студ. 3 курсу, гр. СРт-171
Науковий керівник – Захаріна М.І., ст. викладач кафедри соціальної роботи
Чернівецький національний технологічний університет (м. Чернівці, Україна)

МОРАЛЬНИЙ ОБОВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА ПО ВІДНОШЕННЮ ДО КЛІЄНТА

Становлення відповідного рівня соціальної політики в державі залежить від певних чинників, таких як: від якості, своєчасності прийняття відповідних законопроектів; від наявності ресурсів суспільства для їх впровадження; від рівня розвитку правової свідомості та культурного рівня громадян, від наявності достатнього грошового фонду країни, тощо. Але, все ж таки, великою мірою ефективність діяльності у соціальній сфері залежить від рівня професійної та моральної готовності тих, хто втілює в життя розроблені проекти, програми, – тобто соціальних працівників. Суспільство сьогодні висуває особливі вимоги до кваліфікації фахівців із соціальної роботи, які повинні ефективно допомогти клієнту долати життєві труднощі.

Проблеми формування розуміння сутності морального обов'язку кваліфікованого соціального працівника розглядалися у працях: І. В. Зайченко, у підручника “Етики соціальної роботи”, як важливої складової професійної підготовки майбутніх спеціалістів; Г. П. Медведева, яка вивчала проблеми етичної основи соціальної роботи; Т. П. Спіріна, яка досліджувала процес формування етичних засад професійної діяльності соціальних працівників; М. І. Захаріна, що вивчала проблеми визначення особливостей морально-етичних якостей спеціалістів із соціальної роботи. Також, наша увага не оминула праці таких вчених, як С. В. Ішук, А.Й. Капська, Н. І. Кривоконь, В. А. Малахов, Т. І. Семигіна, Л.Т. Тюптя, Р. С. Яцемирська, та ін.

Професійна діяльність соціального працівника включає певні професійні якості, вміння, навички. Вимоги до рівня знань та умінь соціального працівника витікають з міжнародних вимог до кваліфікації соціальних працівників. Згідно із “Стандартом кваліфікації практичної соціальної роботи” йому необхідно мати знання про теорію і методику роботи з окремими клієнтами і групою; ресурси та послуги, які надаються суспільством; програми і мету соціальних служб як суб'єкта регіонального та локальних рівнів; організацію місцевої інфраструктури і розвитку служб охорони здоров'я та соціального забезпечення; основи соціально-економічної й політичної теорії; расові, етнічні та інші культурні групи в суспільстві (їх морально-етичні цінності та норми, можливі проблеми); результати професійних і наукових досліджень, які можна використовувати в практичній роботі; соціальні, психологічні, соціологічні методи і методики теорію та методи адвокатської практики; етичні стандарти і практику професійної соціальної роботи [1, с.57]. В тому числі, до професійних якостей відносяться і особливі психологічні характеристики соціального працівника, моральні та етичні якості. Професія соціального працівника вимагає високих моральних якостей та душевних сил, адже часто від його дій залежить подальша доля клієнта та його життя, що визначають успішність та ефективність роботи.

Вивчаючи поставлену проблему, в першу чергу слід звернути увагу на таке поняття, як мораль, що є системою норм і принципів поведінки людей у ставленні один до одного та до суспільства. Це поняття відіграє важливу роль у становленні високо кваліфікованого соціального працівника в процесі навчання. У процесі надання допомоги клієнту та пошуку виходу зі складних життєвих обставин, спеціаліст із соціальної роботи саме завдяки своїм моральним якостям особистості, намагається перебороти у клієнта невір'я в самого себе, допомагає знайти впевненість у собі, зберегти почуття власної гідності і поваги з боку близького оточення. Істотне значення при цьому має сформований рівень моральності спеціаліста із соціальної роботи.

На думку, Г.П. Медведевої, рівнем моральності соціального працівника є міра відповідності моральних уявлень і ціннісних переваг масовим етичним судженням. Очевидно, що він повинен бути вищим ніж середній, тому що тільки це дає йому право спілкування з людиною, що потрапила в біду, оскільки високий рівень моральності людини передбачає здатність розуміти іншу людину, допомагає їй тактовно, без докорів і моралізації здійснювати надання допомоги нужденним [5, с.80].

В свою чергу, А. К. Маркова, визначаючи модель спеціаліста будь-якого фаху, включає у неї дві основні складові: модель особистості та модель діяльності фахівця. Перша передбачає формулювання вимог до особистості професіонала, виділення професійно важливих якостей та рис. У другому випадку

йдеться про аналіз та опис типових задач та способів їх розв'язання в межах професійної діяльності [4, с.20].

Вченими доведено, що успішність діяльності фахівця із соціальної роботи значною мірою залежить від дотримання ним правил професійної етики та деонтології – є однією з основ професійної діяльності соціальних працівників, медичних працівників, учителів, психологів і представників інших професій, об'єктом діяльності яких є людина, а професійні дії безпосередньо пов'язані і спрямовані на досягнення фізичного, психічного і соціального здоров'я і благополуччя людини, її соціального оточення і суспільства.

У своїй книзі “Етика соціальної роботи”, І. В. Зайченко, вказує, що професійна деонтологія – це вчення про обов'язок і обов'язки представника професії перед суспільством і державою, своєю професією, колегами і перед людьми, на яких спрямована діяльність. Деонтологією соціальної роботи, вважає комплекс норм, постанов і розпоряджень про професійні вимоги, відповідальність соціального працівника перед суспільством і державою, перед соціальною роботою як професією і соціальним інститутом, перед колегами і перед клієнтом соціальної служби [2, с. 163]. До професійного обов'язку фахівця належать вимоги, що суспільство, професія, колектив, клієнти і він сам пред'являють до поведінки і дій, і те, у чому він сам відчуває потребу і за що несе відповідальність.

У відношенні соціального працівника і клієнта повинні встановлюватися партнерські відносини, в яких, за силою впливу на партнера активнішою стороною є соціальний працівник, оскільки його дії та рекомендації є важливими для клієнта, і вирішальними для його проблем. Моральним обов'язком соціального працівника є направлення клієнта на правильний вихід з існуючої проблеми, аналізуючи при цьому його внутрішній, духовний світ.

На нашу думку, розуміння морального обов'язку залежить від особистісних якостей фахівців із соціальної роботи. Слід зазначити, що найважливішими характеристиками є: любов до людей, доброта, чесність, справедливість, совість, об'єктивність, тактовність, уважність і спостережливість, терпимість, витримка і самовладання, самокритичність, адекватність самооцінки, комунікабельність, оптимізм, сила волі, емпатія, прагнення до самовдосконалення, творче мислення. Неприпустимими для соціального працівника мають бути: байдужість, відсутність поваги до людей, грубість, дратівливість, нестриманість, агресивність, жорстокість, безвідповідальність, нечесність, бездуховність, аморальність, кар'єризм, формалізм, бюрократизм, цинізм, бридливість тощо.

У своїй практичній діяльності соціальні працівники потребують не лише моральних орієнтирів, які визначають загальний, основний напрям їхньої діяльності, а й окремих правил, характерних для повсякденної роботи, без дотримання яких неможливо реалізувати відповідні моральні норми та принципи. Саме тому, в етичних нормах соціальних працівників відображено основні вимоги і критерії поведінки, які випливають зі специфічних умов та змісту діяльності. Етика професійної діяльності соціальних працівників пропонує пошук резервів, використання різноманітних ресурсів: від соціальних до особистих як фахівця, так і його клієнтів. Усе це можливо і допустимо лише з соціальною і професійною метою, і ні в якому разі не у вузькокорпоративних чи особистих корисних інтересах. Етичні норми та принципи закріплюють обов'язкові правила професійної діяльності, хоча і не вичерпують усіх ситуацій, які можуть трапитися [6, с.2].

Керуючись у своїй поведінці та діяльності професійним і моральним обов'язком, соціальний працівник враховує юридичні та професійні вимоги, встановлені для нього суспільством, можливу реакцію з боку суспільства, професійної групи та клієнта на виконання чи невиконання ним свого обов'язку. Поряд з цим, він діє: вільно, оскільки прийнята суспільством система моральних нормативів не є універсальною і з усього різноманіття норм спеціаліст може обирати ті, які найбільшою мірою відповідають його внутрішнім прагненням і уявленням про добро і зло; свідомо, оскільки рішення вчинити так чи інакше прийняте ним самостійно або в результаті консультації з колегами та клієнтом в міру усвідомленої, ситуативно обумовленої необхідності, шляхом вибору із значної кількості варіантів можливих рішень; добровільно, оскільки почуття обов'язку стало його переконанням і домінуючим мотивом діяльності спеціаліста у щоденній практиці [3, с.47].

Виходячи з вище зазначеного, слід зауважити, що спеціаліст із соціальної роботи, щоб досягти ефективності та успіху у своїй роботі з клієнтом повинен дотримуватися моральних норм, які є невід'ємним атрибутом професії, збагаченим моральними переконаннями, моральності принципами та моральним обов'язком, які багато в чому визначають успішність і ефективність роботи.

Список використаних джерел

1. Белінська А.Б. Основи соціальної роботи. Навч. посібник.-М.,2001. 228с.
2. Зайченко І.В. Етика соціальної роботи: Навчальний посібник. – Чернівці: Видавництво ЧДПСТП, 2008. – 274 с.
3. Іщук С.В. Етика соціальної роботи: Курс лекцій. – Тернопіль, ТДПУ, 2008.- 59 с.
4. Маркова А.К. Психологія професіоналізму / Маркова А.К. – М.: Міжнародний гуманітарний фонд “Знання”, 1996. – 204 с.
5. Медведєва Г.П. Етика соціальної роботи: Підручник для студентів ВНЗ. – М.: Гуманіт. вир. Центр ВЛАДОС, 1999. – 208 с.
6. Спіріна Т.П. Формування етичних засад професійної діяльності майбутніх соціальних працівників.– 7 с.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ОСОБАМИ, ЩО ЗВІЛЬНИЛИСЯ З МІСЦЬ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ, ЯК ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальна робота належить до професій, які виникали й утверджуються з метою задоволення насущних потреб суспільства і його громадян. Вона покликана створювати необхідні умови не лише для соціального забезпечення окремих індивідів, груп, громад, а й для розвитку їхньої спроможності вибудувувати своє життя, мобілізувати внутрішні ресурси для подолання життєвих криз [5; с.7].

Теоретичне обґрунтування різних напрямів соціальної роботи в суспільстві розроблено більшою чи меншою мірою. Так, наприклад, вивчення джерел з теорії соціальної роботи показало, що, якщо соціальна робота з особами з інвалідністю, дітьми, людьми поважного віку, жінками, безробітними та іншими категоріями населення має досить розроблене теоретичне обґрунтування, то теорія соціальної роботи в пенітенціарній сфері у вітчизняній науці фактично не розглядається. Можливо тому, що довгий час вважалося, що засуджені не можуть бути клієнтами соціальної роботи, оскільки вони не є повноправними членами суспільства і відбувають заслужене покарання, не маючи права на допомогу соціальних працівників [1; с.33].

Соціальна робота з особами, що звільнилися з місць позбавлення волі є досить складною. Одна з причин такої складності – відсутність у виправних установах системи соціального захисту, допомоги та підтримки засуджених. Все це створює об'єктивні передумови для організації специфічної професійної соціальної роботи з усунення соціальних проблем колишніх засуджених та причин що їх породжують: відбування жорсткого покарання, підготовка до звільнення, постпенітенціарна ресоціалізація та реадаптація їх у суспільстві. Ця специфічна соціальна робота має назву – пенітенціарна соціальна робота.

Проблема соціальної роботи з колишніми в'язнями останні роки викликає інтерес у науковців з різних галузей науки. Зокрема, О. Неживець, описує як саме відбувається забезпечення соціальної та трудової реабілітації осіб, звільнених з місць позбавлення волі; С. Харченко, О. Караман та Н. Краснова, вивчаючи пенітенціарну педагогіку, описують історію розвитку допомоги засудженим та колишнім в'язням; М. Яцишин досліджуючи діяльність кримінально–виконавчої політики, зазначає основи правового та соціального захисту осіб, звільнених з місць позбавлення волі; О. Злагода досліджувала сучасні проблеми, які виникають в осіб, звільнених з місць позбавлення волі; В. Наливайко розглядає кримінологічні проблеми ресоціалізації колишніх ув'язнених; С. Лукашевич у своїх працях розкриває основи створення протидії у постпенітенціарному рецидиву злочинів, описуючи процес соціальної реабілітації колишніх засуджених, також, наша увага не оминула таких вчених як Д. Лагодіна, Д. Кушнір, А. Козуб та інші.

Пенітенціарна соціальна робота як самостійний вид професійної діяльності почала формуватися з 2001 року. Це пов'язано з перенаправленням вектору дії кримінально-виконавчої політики у бік гуманізації, тобто дотримання прав засуджених, забезпечення оптимальних умов відбуття ними покарання та повернення в суспільство. Заходи соціальної дії на засуджених, разом з виправними установами, мають величезний виховний потенціал.

Професійне завдання пенітенціарного соціального працівника – створення сприятливого середовища, що передбачає захист інтересів і прав засудженого всіма встановленими законом способами, спрямованими на виправлення і повернення його в нормальне суспільство.

Під час роботи з особами, які повертаються з місць позбавлення волі, соціальні працівники найчастіше виступають у ролі:

- брокера громадських послуг (виконувати функції: оцінка становища клієнтів, надання інформації, посередництво, сполучення сервісної системи);
- керуючого справами клієнта (планування послуг, зв'язок з необхідними сервісними службами, контроль за наданням послуг клієнтам);
- професіонала (особистісний професійний розвиток, підвищення рівня професійних якостей).

З відомих методів соціальної роботи – індивідуальної, групової та роботи в громаді – у процесі роботи з особами, звільненими з місць позбавлення волі, найчастіше застосовують методи індивідуальної роботи, значно рідше – групової та роботи в громаді.

Найголовнішими функціями соціальної роботи з особами, які повертаються з місць позбавлення волі, є: діагностична, прогностична, перетворювальна; важливими є й комунікативна, соціально-педагогічна, рекламно-пропагандистська, превентивна, правозахисна, соціально-медична, соціально-економічна, організаторська та психотерапевтична [4; с.69].

Правоохоронні органи спільно з соціальними службами зобов'язані надати можливість колишньому засудженому розширити діапазон вибору позитивних шляхів соціальної адаптації, диференційовано

підходити до кожної особи, яка опинилася у конфлікті із законом. На думку В.С. Наливайка, головним тут є гуманне ставлення до людини, яку б соціально-правову позицію вона не підтримувала. Автор виділяє такі принципи діяльності правоохоронних органів та соціальних служб із раніше засудженими:

- принцип надання соціальної допомоги особі, незалежно від її віку, національності, переконань, соціального статусу, сфери зайнятості, місця проживання;
- принцип гуманності, який означає орієнтацію на пріоритет загальнолюдських цінностей;
- принцип поєднання допомоги із самопомогою, суть якого – спиратися на позитивний потенціал особи та її прагнення сприйняти соціальний вплив;
- принцип інтеграції, який передбачає взаємодію зусиль усіх соціальних інститутів, зацікавлених у продуктивному процесі адаптації особи;
- принцип комплексного підходу, який означає використання широкого спектра прийомів, засобів у вирішенні проблем соціальної адаптації особи, державним, громадським і приватним установами й організаціями;
- принцип етичності, що відображає характер діяльності, спрямованої на обробку наявної інформації та збереження конфіденційності;
- принцип поваги до особистості, який передбачає опору на позитивні чинники в її розвитку;
- принцип взаємної довіри як основи продуктивної взаємодії у процесі адаптації особи колишнього злочинця [3; с.10].

У новій редакції Європейських пенітенціарних правил пріоритетне значення надається чотирьом головним принципам, які втілюють у собі поняття гуманності, поваги до людської гідності, соціальної орієнтованості і ефективності управління, що є визначальним для чіткого і ефективного функціонування сучасних пенітенціарних систем. Вони надають цим системам всі необхідні атрибути етичної соціальної організації, здатної виконувати всі соціальні функції, в тому числі ресоціалізаційні – повернення засуджених до нормального життя в суспільстві та всебічне забезпечення їх соціального захисту, як це передбачено правилом [2; с.17-20].

Як і всі об'єкти соціальної роботи, колишні ув'язнені потребують особливого етичного підходу при роботі з ними. Специфіка колишнього в'язня полягає у тому, що він перебував певну кількість часу у середовищі, в якому сформувалася складна субкультура, яка “проникає” у свідомість засуджених за короткий проміжок часу. Аби надати якісну допомогу, соціальні працівники мають викликати довіру клієнта, використовуючи при цьому метод бесіди. Для цього, щоб осмислити процес спілкування соціального працівника і колишнього в'язня, важливо визначити його спрямованість, цінності, відповідно до яких воно повинне будуватися. Соціальний працівник, відповідно до своєї професійної діяльності при роботі з клієнтами, повинен знати стандарти етичних принципів, ідеалів та норм етичної поведінки, що подані в етичному кодексі соціальних працівників.

Також, потрібно відзначити необхідність у використанні професійного-етичного Кодексу соціального працівника пенітенціарної системи, заснований на етичних принципах соціальної роботи, прийнятих Міжнародною федерацією соціальних працівників, Міжрегіональною асоціацією працівників соціальних служб і відображає гуманістичні традиції, накопичені у вітчизняній і зарубіжній соціальній роботі, фундаментальні принципи захисту прав і свобод людини і громадянина.

Аналізуючи вищезазначене, ми дійшли висновку, що соціальна робота з колишніми засудженими є актуальною проблемою сьогодення. Слід зазначити, що процес цієї діяльності не є досить розвиненим та має певні складності. Одна з причин такої складності – відсутність у виправних установах елементів системи соціального захисту, допомоги та підтримки засуджених. Все це створює ряд передумов для організації професійної соціальної роботи, направленої на пом'якшення проблем осіб, звільнених з місць позбавлення волі.

Список використаних джерел

1. Васильченко О. А. Соціальна робота в пенітенціарній системі: сучасний стан і перспективи розвитку / О. А. Васильченко // Грані. - 2013. - № 12. - С. 31-37.
2. Європейські пенітенціарні правила від 11 січня 2006 р. Рекомендація 2 Комітету Міністрів Ради Європи. – Д: Донецький меморіал, 2006. – 36 с.
3. Наливайко В.С. Кримінологічні проблеми ресоціалізації осіб, звільнених з місць позбавлення волі: автореф. дис. канд. юрид. наук: спец. – К., 2000. 16 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://i-rc.org.ua/files/personalii/nalivayko-v-s.pdf>
4. Проскура В.В. Соціальна адаптація осіб, які повернулися з місць позбавлення волі (за матеріалами соц. досл.) С. 65-71. . [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://i-rc.org.ua/files/personalii/proskura-v-v.pdf>
5. Семигіна Т.В. Грига І.М. Вступ до соціальної роботи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів.- К.:Академвидав, 2005.- 304

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Актуальність вибраної теми обумовлена тим, що на сучасному етапі розвитку українського суспільства відбувається швидкий розвиток інформаційних технологій. І тому сучасна особистість для успішної життєдіяльності не може жити осторонь інформаційних потоків. Але основна складність не в тому, щоб дістати певну інформацію, а в тому, щоб визначити, яка інформація є правильною, точною та потрібною. Величезна частина інформації призводить до того, що сучасна людина ризикує «потонути» в інформаційному морі. І як наслідок, досить гостро постає проблема медіаграмотності, зокрема для людей поважного віку.

Традиційно люди поважного віку – є джерелом соціального, культурного та духовного досвіду народу, їхня місія – це передача знань та певного досвіду майбутньому поколінню. Проте в постіндустріальному та інформаційному суспільстві досить швидко змінюється парадигма, через нові вимоги економіки та науково технічного прогресу, що заперечують, ті сталі установки та цінності, які склалися історично в нашому суспільстві. Тому функція передачі досвіду, яка є необхідною для комфортного існування в суспільстві, переходить від старшого покоління, навпаки, до молодшого. Від так, людям поважного віку необхідна повторна соціалізація в нашому інформаційному суспільстві, яка полягає саме в медіаграмотності та медіакультури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливості розвитку медіаграмотності серед людей поважного віку є однією з поширених проблемних тем, яка в останні роки викликає значний інтерес різних верств соціуму. Аналіз сучасної науково-педагогічної літератури свідчить, що питання медіаграмотності серед людей поважного віку досліджувались у різних аспектах такі науковці: Росошанска А. Ю., Яшина В. С. Нескоромних, Н. И., Луханін, И. И., Хайруліна, Ю. Р., Шариков, А. В. Челишева, И. В. та інші.

Мета дослідження – розкрити зміст понять «медіаграмотність» та визначити особливості розвитку медіаграмотності серед людей старшого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне суспільство розглядається в науковому дискурсі як «суспільство, яке ґрунтується на широкому використанні інформаційних мереж та інформаційних технологій, в якому виробляється велика кількість інформації і комунікаційних товарів і послуг та в якому існує розвинена індустрія виробництва різноманітного інформаційного змісту».

Володіння інформацією в сучасному світі забезпечує задоволення базових потреб людини. Однак незважаючи на значне число наукових досліджень по аналізу медіаграмотності і медіакультури, навчальні посібників з цієї тематики, термін «медіаграмотність» досі сприймається як неологізм, а його розуміння є неоднозначним [5].

Вважається, що термін «медіаграмотність» походить від термінів «критичне бачення» та «візуальна грамотність». Також використовуються такі терміни, як «технологічна грамотність», «інформаційна грамотність», «комп'ютерна грамотність» тощо [1].

За словами британського науковця Джейн Браун (Jane D. Brown), поняття медіаграмотності має різні визначення для осіб різних професій. Традиційно медіаграмотність давала людині змогу аналізувати й оцінювати літературні твори і створювати якісні тексти. Але у другій половині ХХ ст. вона трансформувалась у здатність компетентно аналізувати та вміло оцінювати й використовувати друковані форми комунікації, кіно, радіо- та телепрограми, а також інтернет [1].

Інші науковці вважають, що медіаграмотність — сукупність знань, навичок та умінь, які дозволяють людям аналізувати, критично оцінювати і створювати повідомлення різних жанрів і форм для різних типів медіа, а також розуміти й аналізувати складні процеси функціонування медіа в суспільстві, та їхній вплив [2].

Близькі до цього погляди висловлювала американська дослідниця П. Офдерхейд [3]. На її думку, медіаграмотність спрямована на розвиток у людини «критичної автономії відносно медіа. Авторка вказує, що головним у медіаграмотності є широкий спектр інформування в громадянській, соціальній, споживачькій сфері, стосовно критичного сприйняття та творчості. Визначальним, при цьому, безперечно, є не роль медіа (відбиття чи репрезентації), а активне ставлення людини до пізнання медіа. Останнє тут виступає самостійним утворенням, відносно якого важливо зберігати самостійність та сприймати його критично.

В основі медіаграмотності — модель, яка заохочує людей замислюватися над тим, що вони дивляться, бачать, читають. Медіаграмотність дозволяє споживачам критично аналізувати медіаповідомлення з тим, аби помічати там пропаганду, цензуру або односторонність в новинах і програмах суспільного інтересу, а також розуміти як такі фактори як особа власника медіа, модель фінансування впливають на інформацію і кут її подачі.

Медіаграмотність має на меті зробити людей досвідченими творцями і продюсерами медіаповідомлень. Полегшити, а також розуміти переваги і обмеження кожного виду медіа, а також створювати незалежні медіа.

Завдання медіаграмотності в трансформації медіаспоживання в активний і критичний процес, допомагаючи людям краще усвідомити потенційну маніпуляцію (особливо в рекламі та PR), а також допомогти зрозуміти роль мас-медіа і громадянських ЗМІ у формуванні громадської думки [2].

Л. Мастерман виділив та обгрунтував сім причин актуальності медіаграмотності у сучасному світі:

1. Високий рівень споживання мас-медіа та насиченість сучасних суспільств їх продуктами.
2. Ідеологічна важливість медіа та їхній вплив на свідомість аудиторії.
3. Швидке зростання кількості медійної інформації, посилення механізмів управління нею та її розповсюдження.
4. Інтенсивність проникнення медіа в основні демократичні процеси.
5. Зростання значущості візуальної комунікації та інформації в усіх галузях.
6. Необхідність навчання школярів/студентів з орієнтацією на відповідність сучасним вимогам.
7. Національні та міжнародні процеси приватизації інформації, що пришвидшуються. До цих причин І. Жилавська додала ще одну: «пожовтіння» мас-медіа та зниження загального рівня медійної продукції, яке, як зворотну реакцію, викликає до життя потребу в освітніх технологіях в галузі мас-медіа [3].

Однією з ключових елементів медіаграмотності є Університет III віку, саме медійна грамотність для людей похилого віку» – це пошук нових інноваційних підходів для освітньої роботи з людьми літнього віку, які б володіли сучасними методами багатоаспектної інформаційної діяльності [4].

Університет третього віку є сучасною моделлю інтеграції осіб поважного віку у сучасне суспільство. Серед основних форм соціальної роботи по підвищенню медіаграмотності серед людей поважного віку виділяють індивідуальну роботу з кожною людиною, враховуючи її ступінь пізнання комп'ютерних програм. У таких центрах літніх людей навчають основам безпеки роботи в інтернеті, допомагають виявляти проблемні зони і уникати шахраїв, допомагають освоїти новітні гаджети та техніку. Варто зазначити, що літні люди, які володіють інформаційною грамотністю, можуть друкувати тексти, обробляти в редакторах фотографії, користуватися електронною поштою, спілкуватися за допомогою мережі Інтернет, переглядати відео, слухати музику і ін. [6].

Взагалі Медіаграмотність людей поважного віку повинна полягати не тільки у підготовці старшого покоління до життя в інформаційному світі, але і в їх адаптації до комунікативно-інформаційного простору, в ознайомленні їх із способами невербальної комунікації за допомогою технічних засобів. Така форма грамотності необхідна для можливості участі літньої людини в культурному і державному житті сучасного інформаційного суспільства [6].

Аналіз наукових робіт дозволяє зробити висновок про те, що медіаосвіта та медіаграмотність дозволяють гармонізувати взаємини людей поважного віку з сучасним інформаційним суспільством. За допомогою інформаційних технологій, адаптації та ресоціалізації літні люди долають самотність, відсталість від сучасного життя, почуття відчуженості. Продовжуючи відігравати важливу роль у житті соціуму, люди поважного віку за допомогою інформаційної активності відчують себе більш потрібними, відчують емоційне піднесення та поліпшення соціального самопочуття. Це можна пояснити тим, що люди з розвинутою інформаційною культурою можуть краще орієнтуватися в різних сферах життєдіяльності.

Список використаних джерел

1. Іванов В. Ф. Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / В. Ф. Іванов, О. В. Волошенко, В. В. Різун. – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352 с.
2. Медіаграмотність [Електронний ресурс] // Вікіпедія. Вільна енциклопедія. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B5%D0%B4%D1%96%D0%B0%D0%B3%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C>.
3. Медіаосвіта (медіаграмотність) як навчальна дисципліна. Теорія медіаосвіти як засіб формування «критичного мислення». Роль медіа у формуванні сучасної картини світу [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://studfiles.net/preview/1623494/#2>.
4. Освіта протягом всього життя. Медіаграмотність для людей похилого віку [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <https://vipsoft.blob.core.windows.net/contest/31a683c03a8595205a29fb46490eafb5.pdf>
5. Савельєва Т. В. Медіаграмотність пенсіонерів XXI века (из опыта реализации госконтракта) [Електронний ресурс] / Т. В. Савельєва // Миасский филиал Челябинского государственного университета, Миасс. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: <file:///C:/Users/%D0%AE%D0%BB%D0%B8%D1%8F/Downloads/mediagramotnost-pensionerov-xxi-veka-iz-opyta-realizatsii-goskontrakta.pdf>.
6. Черкасова В. А. Проблема медіабезпеки похилого віку [Електронний ресурс] / В. А. Черкасова // Международный журнал. Медиа. Информациа. Коммуникация. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://mic.org.ru/22-nomer-2017/666-problema-mediabezopasnosti-pozhilykh-lyudej>.

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІАЦІЇ УЧАСНИКІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ В УКРАЇНІ

У зв'язку з проведенням вимушених бойових дій, у вигляді антитерористичної операції (АТО) на Сході країни, наша держава вимушена залучати до участі багаточислену кількість молодих людей. Згідно офіційних даних Управління ООН з координаційних гуманітарних питань, через бойові дії на Сході України з початку квітня 2014 року і по квітень 2015 задокументовано загибель 6 тис 108 осіб та поранення отримали 15 тис 450 осіб., а станом на 2017 рік кількість загиблих становила 9 тис. 940 осіб. Учасники бойових дій, які після демобілізації повертаються до дому, зі зміненою психікою та не здатністю продовжувати нормальне життя. На сьогоднішній день 98% військовослужбовців, які повернулися з зони АТО, потребують висококваліфікованої комплексної соціальної та психологічної реабілітації [1].

З зони бойових дій військовослужбовці повертаються не лише з фізичними травмами, а й з психологічними розладами. Тому в першу чергу вони потребують соціальної і психологічної реадaptaції до соціуму та життя без війни, а також індивідуальної соціально-психологічної реабілітації.

Соціально психологічна реабілітація – це комплекс реабілітаційних заходів спрямованих на психологічне та соціальне відновлення, формування позитивного ставлення до суспільства, родини та самого себе. Для ветеранів, що повернулись з АТО, передбачено комплекс заходів спрямованих на відновлення прав, соціального статусу, адаптацію до мирного життя та існуючих соціальних умов.

Проблеми соціальної реабілітації осіб, що повернулись з зони АТО, досліджувала низка вчених, таких як Т. М. Титаренко, М. І. Грига, Т. В. Семигіна, І. Б. Іванова, Л. Т. Тюття, Б. П. Лазоренко, К. О. Кальницька та ін. Вони досліджували соціальну реабілітацію в таких напрямках як соціальна адаптація, соціальний контроль, соціалізація, а також можливі шляхи вирішення соціальних проблем. Загалом реабілітаційний процес спрямований на створення оптимальних умов для розвитку психологічних функцій та соціальних можливостей людини. Процес адаптації досягається шляхом засвоєння особистістю нормативних структур та символів культури.

Такі дослідники як Л. Е. Орбан-Лембрик, В. А. Поліщук, О. І. Янкович розглядають соціальну реабілітацію осіб що повернулись з зони АТО, з боку системного підходу, відповідно до якого реабілітація передбачає відновлення і збереження статусу особистості, відновлення на біопсихічному та соціальному рівнях, метод індивідуального підходу до людини яка потребує реабілітації та реінтеграції [2].

Військовослужбовці, які брали участь в антитерористичній операції, зазнали травматичний стрес викликаний низкою обставин. Вони знаходились у середовищі, яке загрожувало їхньому життю. Вони переживали втрату близьких друзів, поранення та смерть товаришів. Ці ситуації підсилювалися постійним стресом та негативним очікуваннями. У бойових умовах військові знаходилися у стані постійної депривації життєвих потреб. У зв'язку з тим, що бійці здебільшого стримували натиск супротивника і були обмежені у активних наступальних діях, вони перебували у стані фрустрації (стан марного очікування), який виникав через невідповідність реальних дій їх очікуванням. Всі ці факти є причиною посттравматичних стресових розладів (ПТСР) та психологічних травм. Наразі соціально-психологічна реабілітація ветеранів АТО спрямована на подолання ПТСР.

Соціальна реабілітація осіб, що повернулись з зони АТО, також включає в себе комплекс заходів спрямованих на відновлення ветеранів в правах, дієздатності, соціальному статусі, відновлення військового в суспільстві через ресоціалізацію та реадaptaцію до мирних умов, зміну існуючих людських стереотипів. У комплексі з соціальною реабілітацією проводяться заходи з медичної, психологічної, трудової, технічної, педагогічної, освітньої реабілітації. Реабілітація вирішує проблеми як на індивідуальному, сімейному, так і суспільному рівнях.

Основними цілями психологічної реабілітації виступають: відновлення психіки, деформованої стресами і депресією, зняття внутрішньої напруги та відчуття тривоги; збільшення стресостійкості психіки; відновлення особистісного та соціального статусу військовослужбовця, який страждає від проявів посттравматичного стресового розладу; вирішення психологічних та подолання соціальних конфліктів; покращення комунікабельності та розвиток здібностей до самореалізації [5].

Отже, соціально-психологічна реабілітація воїнів АТО має за мету максимальне психологічне та моральне відновлення військовослужбовця, повернення попередніх соціальних прав, визнання, поваги суспільства, що були втрачені внаслідок прийняття нових соціальних норм. Надання комплексної допомоги у реадaptaції до нинішнього суспільства, подолання психологічних страхів, бар'єрів, допомога у самореалізації, пристосування до умов мирного життя, максимальна психологічна підтримка – є значущою необхідною для людини, яка повертається з війни [4].

Соціальна реабілітація осіб, які повернулись із зони АТО, передбачає можливість отримання допомоги у спеціальних реабілітаційних таборах або центрах, де з ними працюють психологи, психотерапевти, соціальні працівники та визначають ступінь порушення психіки.

Таким чином, система реабілітації має бути інтегрована у систему соціального захисту та складатися з таких підрозділів: пенсійне страхування, страхування від хвороб, страхування на випадок довгострокового догляду, страхування від нещасного випадку, страхування від безробіття.

Список використаних джерел

1. На Донбасі за час АТО загинули понад 1,5 тис українських військових [Електронний ресурс] / iPress.ua 06.03.2015. – Режим доступу: http://ipress.ua/news/na_donbasi_za_chas_ato_zagynuly_ponad_15_tys_ukrainskyh_viysskovykh_113762.html.
2. Лесков В. О. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 «Психологія діяльності в особливих умовах» / В. О. Лесков. – Хмельницький, 2008. – 22 с.
3. Реабілітація поранених бійців в Україні буде проводитись спільними зусиллями // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukraine.setimes.com/uk/articles/uwi/features>. – 2015. – 5.01.; Лесков В. О. 4. Соціально-психологічна реабілітація військовослужбовців із районів військових конфліктів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.09 "Психологія діяльності в особливих умовах" / В.О Лесков. – Хмельницький, 2008. – 22 с.
5. Психіатрія : підручник / О. К. Напрєєнко, І. Й. Влох, О. З. Голубков та ін. ; за ред. проф. О. К. Напрєєнка. – К. :Здоров'я, 2001. – 584с.

Шуляк К.О., студентка гр. СРТ-161

Наук. керівник – Лещенко М.Є., ст.викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПСИХОЛОГІЧНА СТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК АДЕКВАТНОЇ ФОРМИ РЕАГУВАННЯ В ЕКСТРЕМАЛЬНІЙ СИТУАЦІЇ

Актуальність. Соціально-політичні та військові події, які відбуваються на території нашої країни ось уже чотири роки характеризуються різкими та стрімкими змінами умов життя населення, появою психотравмуючих чинників, які опосередковані раптовим виникненням екстремальних ситуацій, зумовлюють актуальність дослідження психологічної стійкості як чинника адекватної форми реагування в екстремальній ситуації. На даному етапі вже є накопичені відомості, які дозволяють створити уявлення, яке допомагає людям поводитись адекватно в екстремальних ситуаціях. На здатність зберігати адекватну поведінку в екстремальних ситуаціях впливає рівень психологічної стійкості, стан психологічної готовності, орієнтація на дотримання моральних норм поведінки, співчуття, життєвий досвід, що і зумовлює актуальність нашого дослідження.

Метою даної публікації є висвітлення проблематики психологічної стійкості особистості як чинника адекватної форми реагування в екстремальних ситуаціях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемою дослідження феномену психологічної стійкості займались Б. Ананьєв, Н. Левітов, С. Рубінштейн М. Дьяченко, Л. Кандилович, С. Максименко, А. Пуні, О. Тімченко та ін. Суттєве значення для осмислення теоретико – методологічної проблеми формування психологічної стійкості мають дані про особливі психічні стани і реакції, що спостерігаються в ризиконебезпечних ситуаціях (Г. Балл, М. Левітов, В. Садковий, Л. Шестопалова, С. Миронець, В. Осьодло, Л. Перелігіна та ін.). Крім того, дослідження, які проводили У. Кеннон, К. Левін, Л. Фестінгер, В. Бехтерев, У. Макклеланд, С. Торн та інші вчені, дозволяють виокремити детермінанти екстремальної поведінки особистості. Вивченню наслідків психотравмуючих ситуацій присвячені роботи таких вчених: М. Корольчука, В. Моляка, В. Корольчук, А. Куфлієвського, В. Садковського, О. Тімченка, С. Миронцема, Д. Лебедевого, А. Куфлієвського, М. Решетнікова, А. Столяренка та ін.

Виклад матеріалу. У соціально-побутовому житті під екстремальними ситуаціями зазвичай називають ситуації, що загрожують фізичному та психічному здоров'ю людини та безпосередньо її життю. Поняття «екстремальний» від латинської розуміється як *extremum* – крайній і вживається одночасно для об'єднання понять максимуму (перевантаження) і мінімуму (дефіцит) певної дії. При вживанні поняття «екстремальний» йдеться не про нормальні, звичні умови діяльності, а про обставини, що істотно відрізняються від них.

У свою чергу екстремальні ситуації можна визначити як несприятливий, складний стан умов людської життєдіяльності, що набув для окремої особи або групи осіб особливої значимості; це об'єктивно складні умови діяльності, що сприймаються й оцінюються як напружені чи небезпечні. Суб'єктивно екстремальні ситуації набувають форми екстремальності. Екстремальність можна визначити як особливий стан людської психіки (екстремум-стан), спричинений незвичними чи екстраординарними умовами, що породжують підвищену тривожність та особливу емоційну напруженість. Так як екстремальність є

суб'єктивним переживанням реальної дійсності, ситуація стає для особи надзвичайно значимою, причому безвідносно до того містить вона реальну небезпеку чи така небезпека лише уявна. Тому не виключено, що одна й та ж сама ситуація різними людьми буде усвідомлюватися як екстремальна і ординарна [3].

Діяльність особи в екстремальних ситуаціях виявляється через екстремальну поведінку, що є формою активності, яка детермінована зовнішніми та внутрішніми ситуативними чинниками, що супроводжується психоемоційною напруженістю і призводить до мінливих чи тривалих негативних психічних станів та регулятивних механізмів поведінки.

Вплив екстремальних ситуацій спричиняє виникнення специфічних емоційних станів, найбільш типовими серед яких є: стрес, афект, фрустрація.

Стрес – нервово-психічне перенапруження, викликане несподіваним чи надсильним подразником, адекватна реакція на який раніше не була сформована, але повинна бути знайдена в ситуації, що склалася; емоційний стан, що спонукає до вирішення екстремальної ситуації за рахунок загальної мобілізації всіх ресурсів організму до пристосування в наявних умовах. Афект – бурхливий та швидкоплинний стан, що повністю оволодіває особою й характеризується значними змінами в свідомості, порушенням вольового контролю за поведінкою. По суті, це емоційний вибух, що породжується надсильним подразником і спричиняє порушення здатності до адекватного встановлення взаємозв'язків між явищами, домінування в свідомості якогось одного, часто перекрученого уявлення. Фрустрація – емоційний стан, що виникає внаслідок реальної чи уявної перепони, яка перешкоджає досягненню особистісно значимої мети. Ступінь її вираженості залежить від сили протидії зовнішніх (об'єктивних) чи внутрішніх (суб'єктивних) обставин. Фрустрація виявляється в емоційно-вольовій сфері у відчутті тривожності, пригніченості, відчаю; в когнітивній - у розладах уваги, зниженні пам'яті та здатності до логічного мислення [1].

На виникнення та перебіг того чи іншого стану психіки людини в екстремальній ситуації впливають наступні чинники: 1) інтенсивність і особливості дії подразника. Відносно невелике психічне напруження до певної межі є позитивним, але коли воно перевищує поріг можливостей особи, настає різке погіршення психічного стану та ефективності діяльності в цілому; 2) психологічна надійність – інтегральна індивідуальна характеристика, що передбачає наявність сукупності певних психофізіологічних, індивідуально-типологічних та характерологічних властивостей особистості; 3) психологічна підготовленість – спеціальна тренуваність до дій і екстремальних умовах, під впливом якої поріг корисності напруження підвищується; 4) функціонально-психологічний стан організму – поріг корисної напруженості зменшується під впливом перенесених соматичних захворювань та психічних травм.

Психологічна надійність та підготовленість в сукупності становлять психологічну стійкість особистості.

Психологічну стійкість варто розуміти як помірність, рівновагу сталості й мінливості особистості. Йдеться про сталість головних життєвих принципів і цілей, домінуючих мотивів, способів поведінки, реагування в типових ситуаціях. Мінливість виявляється в динаміці мотивів, появі нових способів поведінки, пошуку нових способів діяльності, виробленні нових форм реагування на ситуації. У разі такого розуміння в основі психічної стійкості особистості є гармонійна єдність сталості особистості та динамічності, які доповнюють одна одну [2]. Психологічна стійкість – це властивість особистості, окремими аспектами якої є стійкість, врівноваженість, опірність. Вона дає змогу особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати здоров'я та працездатність у різних життєвих випробуваннях. Психологічна стійкість залежить від врівноваженості як здатності зіставляти рівень напруження з ресурсами своєї психіки й організму. Рівень напруження завжди зумовлений не лише стресорами і зовнішніми обставинами, а й їхньою суб'єктивною інтерпретацією, оцінкою. Психологічну стійкість підтримують внутрішні (особистісні) ресурси і зовнішні (міжособистісна, соціальна підтримка). Ресурси особистості, які підтримують її психологічну стійкість та адаптованість і таким чином сприяють виникненню та збереженню гармонії особистості.

Екстремальні ситуації призводять до граничної напруги людини, порушення її звичайної поведінки. Важливо, щоб людина зберегла самовладання і знайшла вихід з такої ситуації. Поведінка кожної людини в екстремальній ситуації є індивідуальною, тому що люди різні і їхні реакції й дії теж будуть різні. Багато залежить від особливостей темпераменту, життєвого досвіду, професійних знань, навичок, характеру людини. Одні люди під впливом стресу проявляють повну безпорадність і не в змозі протистояти стресовим впливам. Інші, навпаки, є стресостійкими, психологічно стійкими і найкраще проявляють себе саме в ті моменти небезпеки, які вимагають напруження всіх сил. Чинниками адекватної форми реагування на екстремальну ситуацію є готовність діяти, сила волі, колективізм, вміння вчасно заспокоїтися тощо. Іншими словами це можна визначити як психологічну стійкість особистості в умовах екстремальної ситуації.

Кожна людина опиняється в екстремальній ситуації з тими можливостями й тим життєвим досвідом, які в неї є. Тому готовність до екстремальної ситуації формується упродовж усього життя.

Можливими шляхами формування та розвитку психологічної стійкості як чинника адекватної форми реагування на екстремальну ситуацію є превентивне навчання, соціально-психологічний тренінг,

психологічне моделювання, психологічний дебрифінг та ін. Безумовно, важливу роль у формуванні психологічної стійкості, чи будь-якої іншої якості, виконує освіта, зокрема, освітні заклади, які орієнтують на оволодіння певними знаннями, вміннями й навичками, які зможуть навчити особистість адекватно реагувати в екстремальній ситуації. [4].

Одним із найбільш дієвих впливів на особистість є соціально-психологічний тренінг. Проведення соціально-психологічного тренінгу з формування психологічної стійкості передбачає використання наступних основних методів: тренінг пізнавальних якостей, комунікативний тренінг, рольовий тренінг, психорежуючі тренування та психотехнічні ігри.

Висновки. Отже, вагомим чинником, який допомагає адекватно реагувати на екстремальні ситуації, є психологічна стійкість особистості. Психологічна стійкість є властивістю особистості. Вона дає змогу особистості протистояти життєвим труднощам, несприятливому тиску обставин, зберігати здоров'я та працездатність у різних життєвих випробуваннях (зокрема, екстремальних ситуаціях). Психологічна стійкість залежить від врівноваженості як здатності зіставляти рівень напруження з ресурсами своєї психіки й організму та зовнішніми ресурсами.

Список використаних джерел

1. Екстремальна психологія: Підручник / За заг. ред. проф. О.В. Тімченка - К.: ТОВ «Август Трейд», 2007. - 502 с.
 2. Луппо С.Є. Психологія екстремальних та кризових ситуацій. Навч. Посібник / С.Є.Луппо. – Київ : НАУ, 2011
 3. Малкина-Пых И. Г. Экстремальные ситуации. / И.Г.Малкина-Пых. – М. : Изд-во Эксмо, 2005.
 4. Скориніна-Погребна О.В. Психологічна допомога в кризових та екстремальних ситуаціях / О.В. Скориніна-Погребна. – Х.: НУЦЗ України, 2016. – 90 с.
-

Артёмченко А.В., студент гр. П-1473

Научный руководитель - Савчик Е.В., м.ю.н.

Гомельский филиал Международного университета «МИТСО» (г. Гомель, Беларусь)

ИСТОРИЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ДОГОВОРА ДАРЕНИЯ

Актуальность договора дарения состоит в том, что безвозмездные сделки всегда имели особое значение в повседневной жизни граждан и в настоящее время практическая значимость договора дарения постоянно возрастает. Вместе с тем не все проблемы, возникающие в процессе применения правовых норм договора дарения, разработаны в достаточной степени. На практике зачастую договор дарения используется в незаконных целях, например, при заключении между гражданами и организациями притворных договоров дарения, прикрывающих договор купли-продажи, что приводит к увеличению количества судебных исков о признании сделок, в том числе договоров дарения недвижимого имущества, недействительными (ничтожными).

Для успешного разрешения указанных проблем необходимо обратиться к историческому опыту правового регулирования договора дарения.

Отношения, возникающих из договора дарения, были урегулированы еще нормами римского права. В римском праве договором дарения (*actum donationis*) признавалось неформальное соглашение, по которому одна сторона (даритель) предоставляет другой стороне (одаряемому) какие-либо ценности за счет своего имущества, с целью проявить щедрость по отношению к одаряемому (*animus donandi*). Дарение может быть совершено в различных правовых формах: посредством передачи права собственности на вещь, в частности, платежа денежной суммы, в форме предоставления сервитутного права. Частным случаем дарения было обещание что-то предоставить, совершить известные действия и т.д. – дарственное обещание [1, с. 276].

Страны, реципировавшие римское право, по понятным причинам имеют в своих гражданских законах те или иные модификации уже упомянутых правовых норм, регулирующих передачу имущества в дар. Например, Французский Гражданский кодекс содержит нормы об обязательном нотариальном удостоверении договора дарения, содержит существенные ограничения для дарения имущества – не допускает дарения имущества, которое появится в будущем, признает недействительными сделки по дарению между супругами оспоримыми недействительными сделками; кроме того, к лицам, не имеющим право быть одаряемыми, французский закон относит врачей, которые принимают дар от смертельно больного пациента, а также закон ограничивает в аналогичном праве церкви, духовные учреждения и т.д. Французский закон сходен с римским правом и при установлении правил о возврате дара: поводом к расторжению договора может быть неблагодарность одаряемого, которая может выражаться в покушении на жизнь дарителя, обиде, дурном с ним обращении, и, наконец – что особенно строго – в отказе о содержании, алиментах. И, что самое главное, французский Гражданский кодекс с момента его принятия отрицал договорную природу дарения и отвел ему место в системе способов приобретения права собственности, наряду с наследством. Как поясняет такую постановку вопроса К. Победоносцев, по мнению французского законодателя, дарение есть не контракт, а акт.

Что касается Германского Гражданского Уложения (далее – ГГУ), то отличается весьма детальным урегулированием договора дарения. Отношения сторон складываются как договорное обязательство с признаками дарения. Различаются реальные договор дарения и консенсуальная сделка (обещание дарения). Во втором случае договор требует нотариальной формы, под страхом недействительности договора. Однако, если договор будет исполнен, несоблюдение формы не является поводом к признанию его ничтожным. ГГУ предусматривает правила о дарении будущих вещей, а также содержит правила не просто о передачи в дар вещи, но также передачи права требования или признания существующего долга. Правила об отмене дарения по германскому закону весьма сходны с римским правом. Это тяжкий проступок в отношении дарителя или его родственника, причем предусматривается возможность для наследников истребовать предмет дара, если одаряемый лишился жизни дарителя, правда для осуществления права на отмену дара существует годичный срок, исчисляемый с того момента, когда управомоченное на отмену дара лицо узнало, или должно было узнать о наступлении обстоятельства, являющегося поводом к отмене дара. Согласно ГГУ, отменить дар можно также и в случае ухудшения материального положения дарителя [2].

Интересным моментом в ряде зарубежных кодификаций является возможность возложения обязанности на одаряемого. Например, обязанность особым образом заботиться о переданной в дар вещи, преумножать переданное имущество путем извлечения плодов и доходов и проч. Причем неисполнение условия в ряде стран, например в Австрии или Германии дает право дарителю потребовать отмены дарения.

В Своде законов Российской империи дарению посвящена глава 2 первого раздела третьей книги тома 10. В ст. 967 не содержится определение договора. В ней лишь сказано, что благоприобретенное имущество, как недвижимое, так и движимое, владелец может дарить свободно по своему произволу; родовое же имение дарить родственникам или чужеродным, мимо ближайших наследников, запрещается [3]. В целом нормы Свода Законов рассматривают договор дарения как двухстороннюю сделку, предмет которой составляет имущественное отчуждение. Оно относится к разряду договоров, исполнение которых состоит в передаче имущества, а не в личном действии. Свод Законов в целом и нормы о дарении в частности действовали в России вплоть до 1917 года.

После революции 1917 года в России частная собственность на орудия и средства производства была национализирована, а в отношении имущества, оставшегося в руках прежних собственников, было ограничено право распоряжения [4]. В мае 1918 года издается Декрет ВЦИК, которым ограничивается дарение имущества. Декретом «О дарениях» ограничена сумма стоимости имущества, которое можно было дарить. Дарение имущества на сумму свыше 10 тысяч рублей было признано недействительным, а дарение на сумму от одной тысячи рублей до 10 тысяч рублей под страхом недействительности должно было быть нотариально удостоверено либо признано решением суда [5].

1 января 1923 года вступил в действие первый советский Гражданский кодекс. В кодексе дарению была посвящена одна статья, помещенная в параграф об обязательствах, возникающих из договоров. Это статья 138.

Первоначальная редакция статьи воспроизводила правила Декрета «О дарениях», т.е. в ней говорилось о запрещении дарения на сумму свыше 10 тысяч рублей. Однако Декретом ВЦИК и СНК РСФСР от 4 октября 1926 года ограничение суммы дарения было отменено, изменилась и редакция статьи 138 ГК. В ней говорилось: «Договор о безвозмездной уступке имущества (дарение) на сумму более одной тысячи рублей должен быть, под страхом недействительности, нотариально удостоверен». Вместе с тем договор дарения подпадал под общее правило о форме договоров, содержащееся в статье 136 ГК, согласно которой договор на сумму свыше 500 рублей должен быть совершен в письменной форме.

В Гражданском кодексе РСФСР 1964 года договору дарения была посвящена специальная глава 23, которая включала в себя две статьи: 256 и 257. Первоначально в первой из них давалось определение договора дарения, а во второй устанавливалась форма договора. Согласно ст. 256 по договору дарения одна сторона передает безвозмездно другой стороне имущество в собственность. В ней также был определен момент, с которого договор считался заключенным. Таким был назван момент передачи имущества, т.е. договор дарения признавался реальным договором. В этой же статье говорилось о пожертвовании гражданином имущества государственной, кооперативной или другой общественной организации. Пожертвование не только разрешалось, но гражданину предоставлялось право обусловить использование этого имущества для определенной общественной полезной цели. Нотариальное удостоверение требуется теперь для договоров на сумму свыше 500 рублей, а при дарении валютных ценностей удостоверение договора у нотариуса необходимо при сумме в 50 и выше рублей [6, с. 5].

Глава 32 ГК 1998 г. выгодно отличается от гл. 23 ГК 1964 г. Достаточно детальной регламентацией рассматриваемых отношений.

В отличие от ранее действовавших норм, согласно которым договор дарения признавался реальным и считался заключенным в момент передачи имущества, положения ст. 543 нового ГК предусматривают возможность заключения наряду с реальным и консенсуального договора дарения.

Как уже отмечалось, гражданское законодательство советского периода фактически ограничивало предмет дарения только вещами, включая деньги. В отличие от него гл. 32 ГК 1998г. существенно расширило предмет договора дарения, включив в него помимо вещей также имущественные права (требования) в отношении дарителя или третьих лиц, а также освобождение одаряемого от имущественных обязанностей перед дарителем или третьим лицом.

Реальный договор дарения движимых вещей, сопровождаемый передачей дара одаряемому, может быть заключен устно. Данное правило действует независимо от стоимости передаваемой в дар вещи, тогда как по ГК 1964 г. для дарения вещей стоимостью которых превышала установленный предел (50 минимальных заработных плат), требовалось даже нотариальное удостоверение договора [7, с. 521].

В настоящее время Гражданский кодекс Республики Беларусь определяет следующую формулировку: по договору дарения одна сторона (даритель) безвозмездно передает или обязуется передать другой стороне (одаряемому) вещь в собственность, либо имущественное право (требование) к себе или к третьему лицу, либо освобождает или обязуется освободить ее от имущественной обязанности перед собой или перед третьим лицом [8].

Итак, договор дарения развивается от истоков римского права, учитывая влияние зарубежных законодательств, далее он восходит к российскому дореволюционному гражданскому праву, получает развитие в советском гражданском законодательстве и уже в более усовершенствованной форме выступает в настоящее время.

Развитие договора дарения в Республике Беларусь не завершено. Тенденции дальнейшего развития правового регулирования договора дарения видятся в использовании международного опыта для решения существующих спорных ситуации белорусского законодательства.

Список использованных источников

1. Брагинский, М.И. Договорное право. Договоры о передаче имущества: в 4 кн. / М.И. Брагинский, В.В. Витрянский – Москва : Статут, 2002. – Кн. 2. – 462 с.
2. Становление института дарения в системе безвозмездных сделок [Электронный ресурс] / Каталог статей и учебных пособий "JourClub". – Режим доступа: <http://www.jourclub.ru/31/1843/3>. – Дата доступа : 06.04.2018
3. Свод законов Российской империи [Электронный ресурс] / Классика российского права. – Режим доступа: <http://civil.consultant.ru/code>. – Дата доступа: 03.04.2018.
4. Об отмене наследования : Декрет ВЦИК от 27 апреля 1918 г. // КонсультантПлюс. Россия / ЗАО «Консультант- Плюс». – Москва, 2018.
5. Декрет ВЦИК и СНК о дарениях [Электронный ресурс] / Библиотека электронных ресурсов. – Режим доступа: <http://www.hist.msu.ru/ER/Etext/DEKRET/18-05-20>. – Дата доступа: 25.03.2018.
6. Косоруков, А. А. К вопросу об истории развития договора дарения / А.А. Косоруков // Вестник Казанского юридического института МВД России. – 2012. – № 4. – С. 3–6.
7. Чигир, В.Ф. Комментарий к Гражданскому кодексу Республики Беларусь с приложением актов законодательства и судебной практики (постатейный) : в 3 кн. / В.Ф. Чигир. – Минск : Амалфея, 2005. – Кн. 2. – 1376 с.
8. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 7 декабря 1998 г. № 218-З : Принят Палатой представителей 28 октября 1998 года : Одобрен Советом Республики 19 ноября 1998 года : в ред. Закона Респ. Беларусь от 9 января 2017 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.

Глузд А.П., студент гр. П-1572

Научный руководитель - Савчик Е.В., м.ю.н.

Гомельский филиал Международного университета «МИТСО» (г. Гомель, Беларусь)

ПРАВОВАЯ КУЛЬТУРА В СФЕРЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ В РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В каждом государстве существует проблема низкого уровня правовой культуры в сфере налогообложения и Республика Беларусь не является исключением. Как правило, низкий уровень правовой культуры в области налогообложения является главной причиной нарушения налогоплательщиками норм налогового законодательства.

Несмотря на то, что в Республике Беларусь сфера налогообложения кодифицирована, она по-прежнему является весьма сложной для понимания многих граждан. Совершенствование норм налогового законодательства в направлении повышения уровня налоговой культуры – значимая составляющая комплекса предупредительных мероприятий, но не единственная и не самая сложная. Гораздо более серьезна задача воспитания налоговой культуры, основу которой составляет добровольное соблюдение гражданами фискальных законов [1].

Проблемы в сфере налогообложения всегда будут существовать, так как в любой стране есть не только граждане, которые просто не хотят расставаться с собственными деньгами, но также есть и граждане, для которых уплата налогов является серьезным «ударом» по семейному бюджету, а некоторые даже не в состоянии оплачивать налоги из-за нехватки денег. Несмотря на извечность указанных проблем, государству необходимо их решать, и для этого следует вносить изменения в налоговое законодательство, которые позволят сделать порядок налогообложения более человекоориентированным. В частности, в качестве основополагающего принципа должно быть установлено и реализовываться правило, согласно которому сумма налогов будет высчитываться в каждом случае индивидуально и будет исчисляться не только исходя из суммы конкретной заработной платой лица, размера его дохода из иных источников, но и с минимальным прожиточным минимумом, имущественным положением и размером семейного бюджета этого лица. Почему люди с минимальной заработной платой должны уплачивать такие же по величине налоги как и люди, заработная плата которых более высокая? Безусловно данное предложение не решит проблему, но благодаря его реализации количество граждан, которые избегают уплаты налогов, уменьшится, а если общая сумма собранных налогов и окажется немного меньше, то деньги все-равно потратятся на товары, которые производятся и продаются в нашем государстве, тем самым обеспечив рост прибыли для предприятий.

В Республике Беларусь существует два приоритетных направления улучшения налоговой культуры: – упрощение в разумных пределах налогового законодательства;

– воспитание добросовестного и грамотного плательщика, для которого уплата налогов является нормой жизни [2].

Без сомнения, осуществленные данных мер позволит повысить уровень правовой культуры в сфере налогообложения, однако то, насколько действия государства в указанном направлении будут успешными, зависит в значительной мере от методов, которые будут использоваться для достижения этих целей. Для подбора эффективных методов необходима помощь психологов, которые проведут исследование и узнают текущее положение и состояние граждан в государстве. Это поможет избежать возможных гражданских волнений, вызванных непродуманными властными решениями. Например, усилия государства, направленные на повышение имиджа и престижа работы в налоговых органах, вызывают негативную реакцию в обществе, так как в нашей стране и без дополнительных преференций у большого количества граждан есть желание там работать. А дополнительные меры по улучшению материального и социального положения сотрудников налоговых органов, только создают мнение об их чрезмерно высоких доходах, а также о том, что взимаемые деньги расходуются не на улучшение благосостояния государства, а на заработные платы этим работникам. Большое количество работников в налоговой сфере содержать не выгодно и это может, как уже говорилось выше, вызвать волнение среди населения, в результате граждане будут менее охотно платить налоги, что противоречит цели, а именно – повысить правовую культуру граждан в области налогообложения, для которой эти меры применяются.

Часто среди граждан можно услышать фразу: «И на это идут мои налоги?». Человек, который произносит эту фразу, не желает платить налоги, так как считает ненужным вложение денежных средств в какую-то конкретную, отдельно взятую сферу. Для того, чтобы государство избежало такой проблемы, необходимо проводить открытую политику в сфере налогообложения, а также в распределении этих средств между отраслями, сократить расходы на содержание государственного аппарата и перенаправить эти средства на обустройство городов, повышение социального обеспечения. Вот только тогда граждане, будут видеть, что налоги, которые они платят, расходуются на улучшение жизненных условий их самих.

Таким образом, основным проблемным культурно-правовым аспектом в сфере налогообложения в Беларуси является тот факт, что несмотря на то, что подавляющее большинство налогоплательщиков честно платят налоги, некоторые просто не в состоянии этого сделать, а другие не желают. К тем, кто не желает и уклоняется от уплаты налогов, необходимо применять повышенные меры ответственности; с теми, кто негативно относится к установленным размерам налоговых платежей и к определению целей их расходования, но при этом добросовестно уплачивает налоги, проводить разъяснительную работу, повышать их правовую культуру; а тем, кто не в состоянии оплатить налоги в полном объеме, необходимо предоставлять льготы. В целом необходимо отметить, что одно только повышение правовой культуры, разумеется, не будет способствовать решению всех проблем в сфере налогообложения. Они могут решаться только в комплексе с организационно-правовыми методами улучшения работы налоговых органов и при условии совершенствования законодательства.

Список использованных источников

1. Янголь, Е.С. Повышение налоговой культуры стабилизирует налоговую систему. [Электронный ресурс] / Е.С. Янголь // Электронная библиотека БГУ. – Режим доступа: http://elib.bsu.by/bitstream/123456789/147481/1/yangol_sbornik15.pdf – Дата доступа: 24.03.2018.
2. Налоговая культура в подарок к юбилею: интервью с первым замминистра Республики Беларусь И. Клепча [Электронный ресурс] // Экономическая газета – Режим доступа: http://www.nalog.gov.by/ru/publication_ru/view/nalogovaja-kultura-v-podarok-kjubileju-17914. – Дата доступа: 26.03.2018.

Глушакова Я.И., магистрант гр. 1772
Научный руководитель – Шевцова Е.И., к.э.н.
Гомельский филиал Международного университета «МИТСО» (г. Гомель, Беларусь)

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Одним из важнейших элементов социальной функции государства является продовольственная политика и, прежде всего, обеспечение его продовольственной безопасности.

Продовольственная безопасность – ситуация, при которой все люди в каждый момент времени имеют физический и экономический доступ к достаточной в количественном отношении безопасной пище, необходимой для ведения активной и здоровой жизни.

Улучшение обеспечения населения продуктами питания представляет собой важную социально-экономическую задачу, решение которой имеет огромное значение для Республики Беларусь.

Обеспечение продовольственной безопасности является приоритетным направлением государственной политики, так как охватывает широкий спектр национальных, экономических, социальных, демографических и экологических факторов, что и обуславливает актуальность данной темы.

Последние оценки Продовольственной и сельскохозяйственной организации ООН (ФАО) свидетельствуют о том, что масштабы голода сокращаются в 2010–2014 гг., но после неуклонного сокращения на долю страдающих от голода людей в мире вновь начинает расти и составляет 11 % населения планеты.

В дополнение к росту доли людей, страдающих от хронического голода (распространенность недоедания), количество хронически недоедающих людей на планете увеличилось до 815 млн. в 2017 году, по сравнению с 777 млн. в 2015 году.

По данным переписи населения в 2009 году, в Беларуси зарегистрировано 3 миллиона 873 тысячи 139 домохозяйств. Получается, что ежемесячный доход не превышал бюджет прожиточного минимума в апреле – июне у 162,7 тысячи домохозяйств. В первом квартале 2017 года таких семей было 166,5 тысячи, а в конце 2016-го – 170 тысяч семей (4,4 %).

Семьи, в которых есть дети, значительно беднее, чем домохозяйства без детей – таких в третьем квартале было 8,9 % и 1,9 % соответственно (год назад – 8,4 % и 2,1 % соответственно).

В таблице 1 рассмотрим основные показатели денежных доходов населения Республики Беларусь.

Таблица 1

Основные показатели денежных доходов населения Республики Беларусь в 2015 – 2017 гг.

Показатель	2015	2016	2017
Денежные доходы населения, млрд. руб., с 2016 г. – млн. руб.	562 891,1	58 705,4	63 834,3
Денежные доходы в расчете на душу населения, тыс. руб. в месяц, с 2016 г. – руб. в месяц	4 943,1	514,9	560,1
Реальные располагаемые денежные доходы населения, в процентах к предыдущему году	94,1	93,1	102,4

Примечание – Источник [2]

По данным таблицы 1 видно, что денежные доходы населения имели отрицательную динамику роста в 2016 году, но уже в 2017 наблюдается обратная картина.

Если говорить о статистике по регионам, то в Гомельской области по-прежнему больше всего бедных семей – 5,9 % от общего числа домохозяйств в этом регионе.

Немного меньше тех, чей ежемесячный доход не превышает БПМ, живет в Брестской области – 5,7 %. Для сравнения, в столице за чертой бедности находится 1,1 % домохозяйств [1].

Таблица 2

Уровень малообеспеченности домашних хозяйств в III квартале 2017 года, %

Уровень малообеспеченности домашних хозяйств в III квартале 2017 года	
Брестская область	5,7
Витебская область	5,0
Гомельская область	5,9
Гродненская область	3,3
Минск	1,1
Минская область	3,9
Могилевская область	5,2

Примечание – Источник [2]

В Беларуси малообеспеченными считаются те, чьи среднедушевые располагаемые ресурсы были ниже бюджета прожиточного минимума, или 197,81 рубля в месяц. по данным на август.

По показателю наличия недоедающего населения ООН относит Беларусь к категории стран с «очень низким удельным весом недоедающего населения в общей численности – менее 5 %».

В связи актуальностью проблемы продовольственной безопасности, Правительство Беларуси приняло постановление от 15 декабря 2017 года № 962, которым утвердило Доктрину национальной продовольственной безопасности Республики Беларусь до 2030 года.

Главными критериями достижения цели по развитию национальной продовольственной безопасности до 2030 года будут выступать:

- устойчивое развитие и повышение эффективности агропродовольственного комплекса;
- насыщение внутреннего рынка качественными продуктами питания отечественного производства;
- повышение эффективности внешней торговли сельскохозяйственной продукцией и продовольствием.

Ожидается, что в результате осуществления основных положений Доктрины будут повышены:

- уровень продовольственной безопасности до оптимистического по важнейшим составляющим (физическая доступность – на 10 %, качество питания населения – на 25 %);
- конкурентоспособность отечественных товаропроизводителей на внутреннем и внешних рынках;
- конкурентоспособность республики как субъекта мировой экономики.

Также документом установлена необходимость проведения мониторинга национальной продовольственной безопасности с предоставлением результатов в Совет Министров Республики Беларусь ежегодно до 1 июля [1].

Беларусь остается одним из ведущих производителей сельскохозяйственной продукции среди стран СНГ. Основу агропромышленного комплекса составляют растениеводство и животноводство, причем обе отрасли переживают этап реконструкции, внедрения новых технологий и привлечения инвестиционных средств.

Например, жатва всегда проходила организованно. В 2017 году особенно. В отдельные дни вышеупомянутого года приrost убранных зерновых доходил до пяти процентов (7425 тысяч тонн зерновых и зернобобовых при средней урожайности 35,7 центнера с гектара). С учетом фермерских хозяйств и личных подворий населения валовой сбор зерновых составил около 8,1 миллиона тонн без зерна кукурузы. В результате набирается около десяти миллионов тонн. В счет госзаказа поставлено почти 840 тысяч тонн зерна из 860 тысяч.

Зерен вполне достаточно для полного обеспечения населения хлебобулочными, макаронными, кондитерскими, другими изделиями и мукой.

Больше его останется для приготовления концентратов, докладывали Президенту о результатах жатвы заместитель Премьер-министра Михаил Русый и министр сельского хозяйства и продовольствия Леонид Заяц.

В Минсельхозпроде полагают, что в 2018 году это скажется на укреплении финансово-экономического положения сельхозпредприятий. Почти в три раза больше намолочено рапса, больше будет собрано овощей, получено льнотресты.

Примерно на уровне прошлого года ожидается валовой сбор картофеля. Рентабельность продаж за шесть месяцев выросла с 2,1 % в прошлом году до 6,0 в этом. На 35 процентов сократилось количество убыточных сельхозпредприятий.

В 2018 году большие надежды аграрии возлагают на кукурузу. За счет королевы полей многие намерены значительно пополнить запасы кормов и, конечно же, зерна. О его намолотах говорить пока рано. Все будет зависеть от того, сколько этой культуры уберут на силос. Остальное пойдет на зерно. Но, судя по расчетам специалистов Минсельхозпрода, валовой сбор ожидается не ниже прошлогоднего – 720 тысяч тонн в амбарном весе и 23 миллиона тонн зеленой массы на корм.

На Гомельщине, например, за счет кукурузы рассчитывают компенсировать недобор травяных кормов. Первоначально в области планировали заготовить около 3,8 миллиона тонн силоса. Но уже очевидно, что будет больше.

Стоит отметить, что в Беларуси получило развитие направление органического сельского хозяйства. Появились производители, работающие по органическим методам, и три фермерских хозяйства уже получили сертификаты европейского образца, что открывает для этих предприятий возможности экспорта продукции в страны ЕС.

В свою очередь, Минск заинтересован в региональных инициативах ФАО: в расширении и поддержке небольших фермерских хозяйств и в увеличении экспорта, соблюдая все нормы продовольственной безопасности.

Список использованных источников

1. Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/>. – Дата доступа: 29.03.18.
2. Редакция газеты «Советская Белоруссия / СБ Беларусь сегодня – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.sb.by/articles/chem-zemlya-nakormit.html> / – Дата доступа: 29.03.18.

Huseynov Ilyas, Doctoral student
Scientific advisor: Aliyev M., Doctor of Philosophy, Professor
Baku Slavic University (Baku, Azerbaijan)

THE RIGHTS AND FREEDOMS OF THE HUMAN AND CITIZENS IN AZERBAIJAN AND GREECE (COMPARATIVE ANALYSIS)

From 1993 to 1995, William A. Golston, deputy assistant to the US president for domestic policy, writes that: "At the end of the twentieth century, the issue of the role of citizens again acquired special complexity and urgency. In countries of Western Europe and North America, where democracy has a long and deep roots, the general concern is the decline in the level of citizens in political life and the level of their confidence in state institutions. In the countries of Central Europe and Asia, freed from the yoke of communism, citizens face the challenge of creating institutions and establishing practices that are relevant to local specifics and contribute to the development of democracy. In countries still languishing under the yoke of authoritarian regimes, the task is to expand the islands of freedom in the middle of the ocean of unfreedom" [3, page 9].

On 22 September 1998, reporter Rick Marshall interviewed John Shettack for USIA. John Shettack for many years was an assistant secretary of state for democracy, human rights and labor. The question of the correspondent was put thus: What role did the human rights movement play in the history of the second half of the 20th century? He replied that: Over the past 50 years, the human rights movement has been gaining greater and greater legitimacy. This movement reflects the growth of positive forces in the process of globalization and the desire of people to live in freedom in a relative world. Therefore, when the countries of the world come out with the adoption of such a document as the Universal Declaration of Human Rights, and then guided by it for five decades, this indicates that the whole process is becoming more and more valid. I believe that he played his part in the Helsinki movement in the former Soviet Union and the countries of Eastern Europe [4, 14-15 pages].

At first glance, it seems very problematic to compare the rights and freedoms of the human and citizens with different traditions of statehood, concepts of democracy, religion and geography. But we will try to find common and distinctive contours in the constitutional norms of these sovereign states.

Greece, a country with well-known traditions of democracy rights and freedoms of a citizens. For this, first look back at antiquity. Most of the information about the Ancient World is fragmentary and inaccurate due to a lack of reliable information. All of them have come down to us in the form of excerpts from the works of ancient Greek writers, philosophers and historians. In the ancient era of Greece, as an independent country, in fact, was not. Instead, there were large cities - polities, united by treaties on trade, cooperation and mutual non-aggression. Each polity was independent of others and had a separate ruler elected to this post by the community. Exceptions were only Athens and Sparta. Each of these cities had its own order. In Athens, power was entirely in the hands of the people, and in Sparta there were two royal families, in which the crown was inherited from father to son. If necessary, residents of each of the polities announced a general meeting of the city, in which by simple voting "for" or "against" were appointed to the post of city officials. With the help of vote counting, much was monitored - from the budget allocated to various needs, to changes in the basic laws. Only citizens of the city who were men over the age of eighteen had the right to vote. All citizens had to vote. Women, slaves, as well as foreigners, did not have the opportunity to become citizens and, accordingly, did not have the right to vote. Nevertheless, those who did not receive citizenship could speak before the meeting and demand justice if they were harmed by a citizen of the polity. Any citizen had an officially approved right to a public suit and to an appeal. Such a judicial system at that time was the most progressive, many important moments have been preserved in modern jurisprudence, originating from ancient times. It should be noted that in every city there were not only basic, but also territorial laws - acting on a whole area controlled by the polity. The one who committed the crime in one region could live peacefully in any other. The same system, though slightly modified, is used in America, where in each of the states united in one country, in fact, has its own set of laws. A lively trade and a permanent relationship with many other countries have created in ancient Greece the need to create laws covering various types of law. Indeed, without this it would be impossible to guarantee freedom and protection for merchant ships and foreigners. Greeks have always been very suspicious of visitors, however, they learned to respect their rights and managed to create a clear system of customs laws and fees - the most progressive at the time. The main uniqueness of the judicial and legal system of ancient Greece lies in the very essence of the word "democracy" - "the power of the people." It is thanks to her that the Greeks for many centuries remained a nation that really controlled its life, taking into account the wishes of every citizen [7].

Now let's try to consider the Greek Constitution. The Greek Constitution of 1975 is the current Constitution of the Greek Republic, adopted by the fifth convocation of the Greek Parliament. Entered into force in 1975, twice revised - in 1986 and in 2001. The constitutional history of Greece began during the period of the Greek National Liberation War of Independence, during which the first three Greek constitutional constitutions were adopted. The first Greek Constitution was adopted in 1822. The last revision of 1975 is essentially a revision of the 1952 Constitution. The central Syntagma square in Athens, on which the parliamentary palace is located, is named after

the Constitution. The Constitution of the Hellenic Republic consists of 120 articles and is divided into 4 parts: The first part (articles 1-3) - the main provisions: establish that Greece is a parliamentary republic, and also affirm the Greek Orthodox Church as official in Greece. The second part (articles 4-25) deals with individual and social rights, the protection of which was strengthened after the Constitution was revised in 2001 (the new provisions deal with matters such as the protection of personal data and the competence of certain independent bodies). The third part (articles 26-105) describes the organization and functions of the state. Article 28 formally affirms the force of international laws and international conventions in the domestic law of Greece. The fourth part (Articles 106-120) includes special, concluding and transitional provisions.

The executive power in the country is exercised by the government and the President of the Republic, the latter is a ceremonial figure. The fullness of political power in Greece belongs to the Prime Minister of the country. Legislative power is exercised by the Greek Parliament, which consists of 300 deputies elected for a four-year term by secret direct voting. The judiciary is independent of the executive and legislative powers and consists of three supreme courts: the Court of Cassation, the State Council, and the Chamber of Auditors.

Let's pay attention to the Constitution of Azerbaijan. The Constitution of Azerbaijan was adopted on 12 November 1995 by popular referendum. This Constitution was the first Constitution of independent Azerbaijan, the Azerbaijan Democratic Republic founded in 1918 and existed 23 months until 1920 was not able to constitute. Therefore the history of Constitution building in Azerbaijan generally starts from the period of Azerbaijan being part of the Soviet Union. The first Constitution of Azerbaijan SSR was adopted in 1921 and was in accordance with the Constitution of the USSR. The last Constitution of Azerbaijan SSR was adopted on 21 April 1978 and also was in line and form of the USSR Constitution. The first Constitution of independent Azerbaijan consists of 5 chapters, 12 sections and 147 articles. It was amended on 24 August 2002 and again on 18 March 2009. It carries the "highest legal force" in Azerbaijan as per article 147. The most recent amendments to the Constitution were approved after the Constitutional referendum held on 26 September 2016 [5]. In 2002, 31 amendments were made to 22 articles; in 2009, 41 amendments were made to 29 articles; and in 2016, 23 articles were amended and 6 new articles were added. Constitution Day is celebrated on 12 November as a national holiday [1].

The second chapter of the constitution of Azerbaijan is dedicated to major freedoms, rights and responsibilities. Generally, there are 48 Articles regarding principal human and Civil Rights and Freedoms in the Constitution of Azerbaijan. Section 3 establishes the major rights and freedoms of citizens of Azerbaijan, including human rights, property rights, equality rights and intellectual property rights, civil rights, the rights of the accused, the right to strike, social security, the rights to vote and freedom of speech, conscience and thought. Section 4 obliges to obey laws, pay taxes, observe loyalty to and respect for the state of Azerbaijan and its symbols and states that it is the "duty of every Person" to participate in national defense, protection of national and historical monuments and protection of the environment. According to the Opinion of the Venice Commission, the latest modifications to the Constitutions made in the September 2016 Referendum are evaluated as positive steps in the direction of strengthening of constitutional protection of human rights. Introduction of the concept of "human dignity", the right to "conscientious treatment excluding arbitrariness", constitutionalisation of the principle of proportionality in human rights protection has been welcomed by the Commission. [10].

Now we will try to consider the most significant Constitutional articles of the rights and freedoms of these two countries.

The second paragraph of the fifth article of the Greek Constitution states that, all persons living within the Greek territory shall enjoy full protection of their life, honour and liberty irrespective of nationality, race or language and of religious or political beliefs. Exceptions shall be permitted only in cases provided by international law [6]. Similar attitude on equality can be seen in the third part of the twenty-fifth article of the Constitution of Azerbaijan. The State shall guarantee the equality of rights and freedoms to everyone, irrespective of race, ethnicity, religion, language, sex, origin, property status, occupation, beliefs or affiliation with political parties, trade union organizations or other public associations. Restrictions of rights and freedoms on the grounds of race, ethnicity, religion, language, sex, origin, beliefs, or political or social affiliation are prohibited [9].

The fiftieth article of the Azerbaijani Constitution says freedom of information. Everyone is free to legally seek, receive, impart, produce, and disseminate any information. Freedom of mass information is guaranteed. State censorship in mass media, including the press is prohibited. Everyone's right to refute or reply of the information published in mass media and violating his/her rights or damaging his/her interests shall be guaranteed [9]. While the Constitution of Greece paid much attention to freedom of information. In the fourteenth article of the Constitution of Greece, it is these freedoms that are marked. Every person may express and propagate his thoughts orally, in writing and through the press in compliance with the laws of the State. The press is free. Censorship and all other preventive measures are prohibited. The seizure of newspapers and other publications before or after circulation is prohibited. Seizure by order of the public prosecutor shall be allowed exceptionally after circulation and in case of: an offence against the Christian or any other known religion, an insult against the person of the President of the Republic, a publication which discloses information on the composition, equipment and set-up of the armed forces or the fortifications of the country, or which aims at the violent overthrow of the regime or is directed against the territorial integrity of the State and an obscene publication which is obviously offensive to

public decency, in the cases stipulated by law. In all the cases specified under the preceding paragraph, the public prosecutor must, within twenty-four hours from the seizure, submit the case to the judicial council which, within the next twenty-four hours, must rule whether the seizure is to be maintained or lifted; otherwise it shall be lifted ipso jure. An appeal may be lodged with the Court of Appeals and the Supreme Civil and Criminal Court by the publisher of the newspaper or other printed matter seized and by the public prosecutor. The manner in which full retraction shall be made in cases of inaccurate publications shall be determined by law. After at least three convictions within five years for the criminal acts defined in case of paragraph about seizure, the court shall order the definitive ban or the temporary suspension of the publication of the paper and, in severe cases, shall prohibit the convicted person from practising the profession of journalist as specified by law. The ban or suspension of publication shall be effective as of the date the court order becomes irrevocable. Press offences shall be subject to immediate court hearing and shall be tried as provided by law. The conditions and qualifications requisite for the practice of the profession of journalist shall be specified by law. The law may specify that the means of financing newspapers and periodicals should be disclosed [6].

The twelfth article of the Greek Constitution states that, Greeks shall have the right to form non-profit associations and unions, in compliance with the law, which, however, may never subject the exercise of this right to prior permission. An association may not be dissolved for violation of the law or of a substantial provision of its statutes, except by court judgment. The provisions of the preceding paragraph shall apply, as the case may be, to unions of persons not constituting an association. Restrictions on the right of civil servants to associate may be imposed by statute. Restrictions on this right may also be imposed on employees of local government agencies or other public law legal persons or public corporations. Agricultural and urban cooperatives of all types shall be self-governed according to the provisions of the law and of their statutes; they shall be under the protection and supervision of the State which is obliged to provide for their development. Establishment by law of compulsory cooperatives serving purposes of common benefit or public interest or common exploitation of farming areas or other wealth producing sources shall be permitted, on condition however that the equal treatment of all participants shall be assured [6]. The fifty-eighth article of the Constitution of Azerbaijan on the right of association mentions that, everyone is free to associate with others. Everyone has the right to establish any association, including political party, trade union and other public association or to join an already existing association. Freedom of activity of all associations is guaranteed. Nobody may be forced to join any association or to remain its member. Activity of associations the purpose of which is the forcible overthrow of legitimate state authority on the whole territory of the Republic of Azerbaijan or in any part thereof, as well as those having objectives which are considered a crime, or which use criminal methods are prohibited. Activity of associations which violate the Constitution and laws may be prohibited only by a court decision [9].

In the forty-ninth article of the Constitution of Azerbaijan on freedom of assembly, it is mentioned that, everyone has the right to freely assemble together with others. Upon giving advance notice to the appropriate government bodies, everyone has the right together with others to assemble peacefully, without arms, to hold rallies, meetings, demonstrations, street marches, and pickets, provided that public order and public morals are not violated [9]. In the Constitution of Greece, a similar right is found in the eleventh article. Greeks shall have the right to assemble peaceably and unarmed. The police may be present only at outdoor public assemblies. Outdoor assemblies may be prohibited by a reasoned police authority decision, in general if a serious threat to public security is imminent, and in a specific area, if a serious disturbance of social and economic life is threatened, as specified by law [6].

In addition, article 23 of the Constitution of Greece states that, the State shall adopt due measures safeguarding the freedom to unionise and the unhindered exercise of related rights against any infringement thereon within the limits of the law. Strike constitutes a right to be exercised by lawfully established trade unions in order to protect and promote the financial and the general labour interests of working people. Strikes of any nature whatsoever are prohibited in the case of judicial functionaries and those serving in the security corps. The right to strike shall be subject to the specific limitations of the law regulating this right in the case of public servants and employees of local government agencies and of public law legal persons as well as in the case of the employees of all types of enterprises of a public nature or of public benefit, the operation of which is of vital importance in serving the basic needs of the society as a whole. These limitations may not be carried to the point of abolishing the right to strike or hindering the lawful exercise thereof [6]. The Constitution of Azerbaijan on the right to strike is noted in the thirty-sixth article as follows. Everyone has the right to strike, both individually and together with others. Right to strike for persons working based on employment contracts may be restricted only in cases prescribed by law. Soldiers and civilians employed in the Armed Forces of the Republic of Azerbaijan have no right to go on strike. Individual and collective labor disputes are settled in accordance with procedure prescribed by law. Except as prescribed by law, a lockout is prohibited [9].

The seventy-first article of the Constitution of Azerbaijan on guarantees for rights and freedoms of man and citizen equality notes that, the legislature, executive and judiciary shall have the duty to observe and to protect the rights and freedoms of man and citizen set forth in the Constitution. No one may restrict exercise of rights and freedoms of a man and citizen. Everyone's rights and freedoms shall be restricted on the grounds provided for in

the present Constitution and laws, as well as by the rights and freedoms of others. Restriction of rights and liberties shall be proportional to the result expected by the state. Rights and freedoms of man and citizen may be partially and temporarily restricted in time of war, martial law and state of emergency, as well as mobilization, subject to the international obligations of the Republic of Azerbaijan. The population shall be notified in advance about restrictions as regards their rights and liberties. Under no circumstances may a person be forced to proclaim his religion, thoughts and beliefs, and persecuted for them. No provision of the present Constitution may be interpreted as aiming at the abolition of rights and freedoms of man and citizen. Rights and freedoms of man and citizen shall have direct effect on the territory of the Republic of Azerbaijan. Disputes concerning the violation of rights and freedoms of man and citizen shall be resolved by courts of law. No one shall be liable for an act which did not constitute an offence at the time when it was committed. If, after the commission of an offence, a new law abolishes or diminishes liability for such an offence, the new law shall be applied. Everyone may perform actions not prohibited by law and no one may be forced to perform actions not prescribed by law. State bodies may function only on the basis of the present Constitution, in the manner and within the boundaries prescribed by law [9]. The twenty-fifth article of the Greek Constitution states that, the rights of man as an individual and as a member of the society are guaranteed by the State and all agents of the State shall be obliged to ensure the unhindered exercise thereof. The recognition and protection of the fundamental and inalienable rights of man by the State aims at the achievement of social progress in freedom and justice. The abusive exercise of rights is not permitted. The State has the right to claim of all citizens to fulfil the duty of social and national solidarity [6].

The Greeks are God-fearing and in the Constitution of Greece the issues of religion are given great attention. The third article says that, the prevailing religion in Greece is that of the Eastern Orthodox Church of Christ. The Orthodox Church of Greece, acknowledging our Lord Jesus Christ as its head, is inseparably united in doctrine with the Great Church of Christ in Constantinople and with every other Church of Christ of the same doctrine, observing unwaveringly, as they do, the holy apostolic and conciliar canons and sacred traditions. It is autocephalous and is administered by the Holy Synod of serving Bishops and the Permanent Holy Synod originating thereof and assembled as specified by the Statutory Charter of the Church in compliance with the provisions of the Patriarchal Tome of June 29, 1850 and the Synodal Act of September 4, 1928. The ecclesiastical regime existing in certain districts of the State shall not be deemed contrary to the provisions of the preceding paragraph. The text of the Holy Scripture shall be maintained unaltered. Official translation of the text into any other form of language, without prior sanction by the Autocephalous Church of Greece and the Great Church of Christ in Constantinople, is prohibited [6]. The thirteenth article says that, freedom of religious conscience is inviolable. The enjoyment of civil rights and liberties does not depend on the individual's religious beliefs. All known religions shall be free and their rites of worship shall be performed unhindered and under the protection of the law. The practice of rites of worship is not allowed to offend public order or the good usages. Proselytism is prohibited. The ministers of all known religions shall be subject to the same supervision by the State and to the same obligations toward it as those of the prevailing religion. No person shall be exempt from discharging his obligations to the State or may refuse to comply with the laws by reason of his religious convictions. No oath shall be imposed or administered except as specified by law and in the form determined by law [6]. In the eighth paragraph of the eighteenth article on property, it is said that, farmlands belonging to the Patriarchal Monasteries of Aghia Anastasia Pharmacolytria in Chalkidiki, of Vlatadhes in Thessaloniki and Ioannis the Evangelist Theologos in Patmos, with the exception of the dependencies thereof, cannot be subject to expropriation. Likewise the property in Greece of the Patriarchates of Alexandria, Antiocheia and Jerusalem and that of the Holy Monastery of Mount Sinai cannot be subject to expropriation [6]. But Azerbaijan is a secular state. The eighteenth article on the state and religion says that, religion in the Republic of Azerbaijan is separate from the state. All religions are equal before the law. The spread and propaganda of religions (religions movements) which humiliate human dignity and contradict the principles of humanism shall be prohibited. The state education system shall be of a secular character [9]. The forty-eighth article on freedom of conscience notes that, everyone has the right to freedom of conscience. Everyone has the right to freely determine his own approach to religion, to profess individually or together with others and religion or to profess no religion, and to express and disseminate his beliefs concerning his approach to religion. Religious rituals may be freely performed if they do not disturb public order and are not contrary to public morals. Religious faith and belief do not excuse violations of the law. No one shall be forced to express (or demonstrate) his/her religious faith and belief, to perform religious rituals or participate in religious ceremonies [9].

Almost without exception, the main world religions saw a profound meaning in the dignity of the individual and the representation of people with universal and fundamental rights. In conclusion, you can draw parallels from the Bible and the Koran, in the end all people are born free.

In the message Galatians 5:13-15 says that: "It is absolutely clear that God has called you to a free life. Just make sure that you don't use this freedom as an excuse to do whatever you want to do and destroy your freedom. Rather, use your freedom to serve one another in love; that's how freedom grows. For everything we know about God's Word is summed up in a single sentence: Love others as you love yourself. That's an act of true freedom.

If you bite and ravage each other, watch out—in no time at all you will be annihilating each other, and where will your precious freedom be then?” [2].

O manking, indeed We have created you from male and female and made you peoples and tribes that you may know one another. Indeed, the most noble of you in the sight of Allah is the most righteous of you. Indeed, Allah is Knowing and Acquainted [8].

References

1. <https://www.azernews.az/nation/61514.html> - Gadimova Nazrin “Azerbaijan celebrates Constitution Day”. Azernews. (12 November 2013).
2. <https://www.biblegateway.com/passage/?search=Galatians+5%3A13-15&version=MSG>
3. Democracy is a Discussion: Handbook. Civic Engagement in Old and New Democracies. Center for international studies and the liberal arts. 1998. Editor Sondra Myers. Connecticut College. New London. Distributed by United States Information Service. Embassy of the United States of America. Produced by USIA Regional Program Office, Vienna. RPO 9706-027 Russian. 80 pages.
4. Democracy issues. Distributed by United States Information Agency. Embassy of the United States of America. Produced by USIA Regional Program Office, Vienna. RPO 9811-008 Russian. October 1998. volume 3, number 3, 48 pages.
5. https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/10667/Referendum%20on%20changes%20to%20the%20Constitution%20of%20Azerbaijan – “Referendum on changes to the Constitution of Azerbaijan – EFAS – European External Action Service – European Commission”.
6. <http://www.hri.org/docs/syntaxma/artcl25.html#A5>
7. <http://www.istmira.com/drugoe-drevniy-mir/13263-prava-cheloveka-v-drevney-grecii.html>
8. <https://quran.com/49/13>
9. <http://static2.president.az/media/W1siZiIsIjIwMTgyMDMvMDkvNHQzMWNrcGppYV9Lb25zdG10dXNpeWFfRU5HLnBkZiJdXQ?sha=c440b7c5f80d645b>
10. [http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-PI\(2016\)010-e](http://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdfFile=CDL-PI(2016)010-e) – Venice Commission Preliminary Opinion

Волох А.С., студентка гр. ПР-151

Науковий керівник - Пузирний В.Ф., д.ю.н., професор

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЗАРОБІТНА ПЛАТА ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА КАТЕГОРІЯ

Оплата праці є важливою складовою ринкових відносин, концентрованим вираженням ефективності економіки і соціальної політики держави, інтегральним показником якості та результативності реформ, що проводяться в Україні.

Головною причиною глибокої економічної та соціально-політичної кризи в Україні є непорядкованість системи розподілу створюваного сукупного продукту, не контрольованість значної частини грошових прибутків населення і відсутність всебічно обґрунтованої політики в галузі оплати праці та оподаткування.

За останні декілька років в Україні Кабінетом Міністрів України було прийнято значну кількість законоположень про оплату праці. Вони створюють певну правову основу для ефективного регулювання системи заробітної плати на підприємствах, а також в галузях з урахуванням загальних економічних та соціальних законів.

Наразі існує велика кількість трактувань поняття «заробітна плата», яка пояснюється різними поглядами науковців.

Вперше заробітну плату як ціну праці визначив відомий англійський економіст В. Петті у XVII ст. Концепція заробітної плати як ціни праці стала одним із класичних варіантів її тлумачення у економічній теорії. Величину заробітної плати англійський дослідник трактував через «природну ціну праці», рівень якої визначається фізіологічним мінімумом засобів існування найманого робітника та членів його сім'ї [1, с. 322].

А. Калина стверджує, що заробітна плата - це частина доданої вартості у грошовій формі, яка в результаті його розподілу надходить працівникам залежно від кількості і якості затраченої ними праці [2, с. 81].

А. Колот надає наступну дефініцію даної категорії: «Заробітна плата - це економічна категорія, що відображає відносини між власником підприємства і найманим працівником з приводу розподілу новоствореної вартості. Заробітна плата - це елемент ринку праці, що є ціною, за якою найменший працівник продає послуги робочої сили [7, с. 118].

Відповідно, до Закону України «Про оплату праці», заробітна плата - це винагорода, обчислена в грошовому вираженні, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу [3].

На думку деяких науковців поняття «заробітна плата» та «оплата праці» є тотожними. Так, В. Лукашевич вважає, що ці поняття - рівноцінні, хоча між ними і є певна відмінність: видатки на заробітну

плату здійснюють із фонду заробітної плати, а інші заохочувальні виплати проводять за рахунок підприємства або «коштів спеціального призначення та цільових надходжень» [5, с. 139].

Чанишева Г. та Болотіна Н. вважають, що термін «оплата праці» ширший, і його цільове призначення спрямоване на організацію оплати праці, регламентацію її окремих елементів та всієї системи правових засобів у цій сфері, тоді як поняття «заробітна плата» спрямоване на право окремого працівника отримувати грошову винагороду [6, с. 81].

Заробітна плата як соціально-економічну категорію, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників підвищувати ефективність виробництва, отже, безпосередньо впливає на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни.

Заробітна плата є найбільш дієвим інструментом активізації людського чинника та використання трудового потенціалу.

На взаємодію складових ринку праці впливають багато чинників, що збільшують або зменшують її рівні оплати праці. До таких чинників належить рівень життя населення, падіння якого веде до різкого зростання пропозиції праці. Якщо основна частина попиту та пропозиції задоволена (працівники забезпечені роботою, а роботодавці - працівниками), то складаються сприятливі умови для функціонування економіки.

Заробітна плата в умовах ринкових відносин виконує властиві їй функції в сферах виробництва, розподілу, обміну і споживання, які повинні забезпечувати реалізацію інтересів суб'єктів соціально-трудових відносин: найнятих робітників, працедавців і держави.

Різні автори виділяють від двох до десяти функцій. Однак, найбільш важливішими є відтворювальна, стимулююча, соціальна та регулююча функції.

Відтворювальна функція заробітної плати визначає абсолютний рівень оплати праці, необхідний для забезпечення життєвих потреб працівника і його сім'ї, відтворення робочої сили, відтворення поколінь.

Стимулююча функція заробітної плати полягає у встановленні залежності розміру оплати праці працівника від його трудового внеску, від кінцевих результатів діяльності підприємства, причому вказана залежність повинна бути такою, щоб зацікавити працівника в постійному поліпшенні результатів його праці.

Регулююча функція заробітної плати полягає в її дії на співвідношення між попитом і пропозицією робочої сили, на формування персоналу, чисельність працівників і рівень їх зайнятості.

Соціальна функція заробітної плати – відображає міру живої праці при розподілі фонду споживання між найманим працівником і власником засобів виробництва.

Наведені функції заробітної плати тісно взаємопов'язані між собою, і лише за їхньої сукупної наявності досягається ефективна організація заробітної плати, але більшість з вище названих функцій не виконуються.

Тому заробітна плата нині виконує інші функції, а саме: збереження зайнятості, запобігання безробіттю ціною зниження заробітної плати; забезпечення соціальних гарантій; збереження попереднього статусу, пов'язаного із попереднім робочим місцем; стримування інфляції (шляхом заборгованості із заробітної плати); перерозподіл зайнятих за галузями і сферами економіки; поширення нелегальної діяльності та вторинної зайнятості; посилення мобільності робочої сили [4, с. 148].

Досліджуючи сучасні проблеми впливу заробітної плати на загальну економічну політику підприємств, вітчизняний економіст С. Ф. Покропивний зазначає, що головне місце в переліку основних функцій заробітної плати має належати оптимізаційній функції [8, с. 410].

Рівень заробітної плати в масштабі національної економіки залежить від таких макроекономічних показників: обсяг виробленої продукції галузями виробництва; співвідношення між проміжним споживанням виготовленої продукції галузями і доданою до неї вартістю чи валовим внутрішнім продуктом; розподіл ВВП на оплату праці, непрямі податки, субсидії і прибуток; чисельність населення і його активної частини, зайнятої в економіці.

Держава здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності та господарювання шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати, інших державних норм та гарантій, умов та розмірів оплати праці працівників установ та організацій, що фінансуються з бюджету, керівників державних підприємств, розмірів фонду споживання підприємств, а також шляхом оподаткування доходів працівників.

Отже, заробітна плата як соціально-економічна категорія, належить до найскладніших економічних категорій, аналіз якої вимагає комплексного підходу. Оскільки вона відображає соціально-економічне становище в національній економіці та рівень життя в суспільстві.

На нашу думку, для підвищення рівня заробітної плати в Україні, необхідно: зменшити тіньовий сектор національного господарства, збільшити обсяги виробництва на підприємствах, зменшити рівень інфляції, збільшити ціни на робочу силу, збільшити вплив профспілок та удосконалити законодавчу базу.

Одним з основних факторів життя кожної країни є заробітна плата. Високий рівень заробітної плати може зробити благотворний вплив на економіку загалом, забезпечуючи високий попит на товари і послуги.

Список використаних джерел

1. Ковальчук В.М. Історія економіки та економічної думки : [навч. посіб.] / [В.М. Ковальчук, М.В. Лазаревич, М.І. Сарай]. - К.: Знання, 2008. - 647 с.
2. Калина А.В. Економіка праці / А.В. Калина - К. : МАУП, 2009. - 272 с.
3. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 17. – Ст. 121.
4. Завіновська Г.Т. Економіка праці : [навч. посіб.] / Г.Т. Завіновська. - К. : КНЕУ, 2003. - 300 с.
5. Лукашевич В. М. Економіка праці та соціально-трудові відносини : навч. посіб. / В. М. Лукашевич. - Львів : Новий світ. - 2004. - 248 с.
6. Болотіна Н. Б. Трудове право України : підруч. / Н. Б. Болотіна, Г. І. Чанишева. - К. : Знання, КОО, 2000. - 564 с.
7. Економіка праці та соціально-трудові відносини : [підручник] / [А.М. Колот, О.А. Грішнова, О.О. Герасименко та ін.]; за наук. ред. А.М. Колота. - К. : КНЕУ, 2009. - 711 с.
8. Калина А. В. Организация и оплата труда в условиях рынка / А. В. Калина. - К. : МАУП, 2003. - 312 с.

Бабич Д.С., студентка гр. МКПРп-171

Науковий керівник - Головка М.Б., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МОТИВАЦІЯ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Проблема зумовленості злочинної поведінки, особливо щодо неповнолітніх, посідає важливе місце як у теоретичному, так і в практичному контексті. Злочинність неповнолітніх має свою специфіку, що зумовлюється соціально-психологічними особливостями цієї категорії осіб, їх статусом у суспільстві, переживанням перехідного періоду, перетвореннями в найрізноманітніших сферах психіки. Кардинальні зміни торкаються зокрема мотивації.

Мотивація як психологічна складова злочинної діяльності залишається об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, серед яких можна виокремити: А.В. Савченко, О.І. Гурув, О.М. Джува, А.Ф. Зелінський, В.І. Ковальов, І.О. Васильєв, Є.П. Ільїн та ін. Водночас, проблеми мотивації злочинної поведінки такої соціальної групи як неповнолітні, залишаються не до кінця вивченими. Вкрай необхідно вміти встановити мотивацію поведінки підлітка в процесі розслідування для правильної кваліфікації і призначення покарання за вчинення злочину.

Тому, мета роботи полягає у визначенні особливостей мотиваційної сфери неповнолітніх правопорушників, які впливають на процес скоєння злочинів.

Кримінологи сходяться на тому, що найближчою безпосередньою та інтегруючою причиною злочинної поведінки особи є саме мотивація, яка через мотиваційну сферу особистості детермінована соціальним і криміногенним середовищем [1, с. 99]. Проте, єдиного загальноприйнятого визначення поняття «мотиваційна сфера» в психологічній науці досі не склалося. Так, мотиваційна сфера розуміється як «центр» внутрішньої структури особи, що інтегрує її активність як динамічне ціле, це найважливіша частина, ядро особи, що включає систему мотивів у певній ієрархії [3, с. 170]. Мотиваційна сфера являє собою сукупність постійно змінних і вступаючих у нові відносини один з одним збуджень: потреби, смисли, мотиви, цілі, емоції, інтереси [6, с. 63]. Окремі вчені під визначеною категорією розуміють складну взаємодію зовнішніх соціальних із внутрішніми психологічними процесами, яка відображається у вигляді потреб, інтересів, цілей, ціннісних орієнтацій суб'єкта, що в сукупності спонукають його до певної діяльності [1 с. 102]. Певною мірою, всі названі вище тлумачення збігаються, тому в контексті дослідження, не вважаємо за необхідне здійснювати їх ґрунтовне співставлення. Детальніше розглянемо саме питання формування злочинної мотивації неповнолітніх осіб та її вплив на розслідування вчинених ними злочинів.

Злочинна мотивація - це поетапна психічна діяльність із формування мотиву та приведення свідомості і волі особи у стан підвищеної готовності реалізувати злочинний задум. Аналізуючи наукову літературу, можна дійти висновку про існування значної кількості видів злочинної мотивації, спільним для яких виступає саме їхня обумовленість певними чинниками, зокрема соціальною дезадаптацією. Так, як зауважує переважна більшість психологів, у мотиваційній сфері неповнолітніх найбільше вираженою є так звана унікаюча мотивація, яка заважає підлітку включитися в соціально схвалювану діяльність, а це призводить до неможливості задовольнити потребу в самореалізації. У свою чергу, це штовхає неповнолітнього на пошуки асоціальних або штучних засобів зміни психічного стану з негативного на позитивний, що призводить до кримінальної поведінки [6, с. 64-65]. Виокремлюється також неусвідомлювана мотивація девіантної поведінки деяких неповнолітніх. Найчастіше, неусвідомлювані мотиви пов'язані з неадекватною самооцінкою особистості неповнолітнього, у деяких випадках вона

носить компенсаторний характер, нерідко зумовлена розвитком у підлітка комплексу неповноцінності [8, с. 196].

Досить часто також зустрічається виділення насильницького і корисливого типів мотивації неповнолітніх. При цьому, для насильницького типу характерним є прагнення до самоствердження, бажання представити себе сильною, справедливою, чуйною натурою, завжди готовою прийти на допомогу. Для них типові жорстокість, культ сили, переконаність у правильності своєї поведінки. Для корисливого типу більш характерний не груповий, а індивідуальний егоїзм. Таких підлітків відрізняють скритність, аморальність, наявність корисливих установок, більш глибока соціальна занедбаність [2, с. 186]. Зазначимо, що практика здебільшого стикається з комбінаціями зазначених типів.

Мотивація за своїм змістом є складним механізмом заломлення особистістю зовнішніх і внутрішніх факторів поведінки та включає в себе різні види спонукань: інстинкти, потреби, мислення, волю, ситуацію [9, с. 162]. Не викликає сумнівів, що мотивація злочинної поведінки тісно пов'язана з об'єктивними умовами соціального середовища. Вона відображає минуле, теперішнє та майбутнє тих соціальних ситуацій, у яких діє підліток. Така модель демонструє органічні зв'язки суб'єкта з умовами формування його особистості та відносинами, що панують в суспільстві та соціальній групі [4, с. 164-165]. Тому, цілком логічно, що мотивація протиправної поведінки неповнолітніх відрізняється від механізму мотивації правомірної поведінки не за формою, а за наявністю у особистісній позиції правопорушника комплексу деформацій у порівнянні з позицією підлітка з правомірною поведінкою.

При вивченні мотиваційного аспекту протиправної поведінки необхідно враховувати, що мотивація пов'язана з потребами індивіда [9, с. 163]. Соціальна характеристика неповнолітнього правопорушника відрізняється бідністю духовних та переважанням примітивних суспільно шкідливих потреб: схильності до вживання алкоголю, азартних ігор, статевої розбещеності, насильницьких дій стосовно слабшого. Серед однолітків вони виділяються низьким культурним рівнем, зневажливим ставленням до моральних цінностей, вираженими антигромадськими поглядами [5, с. 179].

Варто відзначити, що у неповнолітніх, які вчиняють злочини спостерігається інтелектуальне зниження, тобто недостатнє відмежування істотних ознак від другорядних, проблеми з абстрагування, з словесним позначенням понять, обмежений світогляд, невміння правильно зорієнтуватися в складних життєвих ситуаціях, що напряду проявляються в їх діяннях. Слід також пам'ятати, що для неповнолітніх характерна неврівноваженість, часта і швидка зміна настроїв, невміння контролювати власні вчинки та емоції. Всі ці обставини необхідно враховувати слідчому при встановленні реальних мотивів вчинення злочину, а також, під час проведення слідчих дій за участю неповнолітніх, що вчинили злочин. Їх встановлення потребує спеціальних знань у сфері вікової, дитячої та юнацької психології. Звичайно, слідчий може і самостійно використовувати такі знання, а може залучати фахівця-психолога, що, на нашу думку, є більш доцільним [7, с. 297].

Для профілактики злочинності серед підлітків, дуже важливо враховувати фактори, які впливають на мотиви злочинної діяльності. Так, найперше, вони зумовлюються значним впливом умов сімейного виховання (склад родини, матеріальна і житлова забезпеченість, рівень освіти та культури батьків, особливості відносин усередині родини, відсутність одного або обох батьків або відхилення від норми в поведінці членів родини). Також можна вказати на певну залежність мотивації від місця навчання, що безпосередньо пов'язано з культурними цінностями. Найбільш чітко простежується зв'язок між рівнем освіти молодих людей і частотою поширеності таких мотивів, як «намагання набуття авторитету у товаришів», «наслідування іншим особам», «жадібність, прагнення накопичити матеріальні блага». Чим нижче рівень освіти злочинців, тим вище частота поширеності цих мотивів. Розподіл мотивів злочинних діянь істотно залежить від того, з ким молоді люди проводили свій вільний час. Найбільш чітко усвідомлювали спонукання до злочинної діяльності ті індивіди, які проводили своє дозвілля в колі осіб, об'єднаних протиправною діяльністю, і осіб, раніше судимих. Ця залежність найяскравіше проявляється стосовно до таких видів злочинів, як хуліганство, крадіжки, розбійні напади [6, с. 65]. Протиправна мотивація, безпосередньо пов'язана з правовою свідомістю. Очевидно, що нормальний соціальний розвиток припускає процес перетворення культурних (в тому числі правових) норм в індивідуальні цінності, тобто законотворчість.

Отже, мотиваційна сфера неповнолітніх злочинців функціонує під впливом низького рівня розвитку моральних уявлень і соціально схвалюваних навичок поведінки. Вони імпульсивні, не схильні до самоаналізу та рефлексії і часто взагалі не усвідомлюють себе суб'єктами власної діяльності. У таких підлітків відсутня мотивація досягнення, а натомість переважає унікаюча мотивація.

Слід пам'ятати, що профілактична робота з неповнолітнім порушником повинна проводитися винятково особою (слідчим, оперативним працівником), яка має достатній життєвий і практичний досвід розслідування такої категорії справ. Вирішальну роль у цьому відіграє слідчий, який під час досудового розслідування зобов'язаний з'ясувати причини й умови, що сприяли вчиненню такого злочину.

Список використаних джерел

1. Бульба О. М. Самоправство: кримінологічна характеристика, детермінація та запобігання : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Бульба Олександр Миколайович - Запоріжжя, 2015. - 236 с.
2. Кікалішвілі М. В. Делінквентна поведінка: поняття, ознаки та детермінанти / М. В. Кікалішвілі // Юридична наука. - 2016. - № 2. - С. 177-190.
3. Козирев М. П. Мотивація в психологічній структурі злочину / М. П. Козирев // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія психологічна. - 2012. - Вип. 1. - С. 164-174.
4. Корецький С. М. Моделювання процесу формування мотивації злочинної поведінки особи / С. М. Корецький // Юридична психологія. - 2016. - № 1. - С. 163-179.
5. Корольчук В. В. Актуальні проблеми запобігання злочинам неповнолітніх / В. В. Корольчук // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. - 2013. - № 1. - С. 176-182.
6. Красілова Ю. М. Особливості мотиваційної сфери неповнолітніх засуджених / Ю. М. Красілова. // Актуальні проблеми психології. Том XI. - 2015. - №13. - С. 60-70.
7. Луцький А. Бібліографічний опис для цитування: Луцький А. І. Застосування спеціальних психологічних знань при розслідуванні злочинів вчинених неповнолітніми особами / А. І. Луцький // Університетські наукові записки. - 2008. - № 3. - С. 296-298.
8. Михайлишин У. Б. Аналіз особливостей розвитку девіантної поведінки підлітків / У. Б. Михайлишин // Проблеми екстремальної та кризової психології. - 2011. - Вип. 9. - С. 191-199.
9. Нікітіна О.А. Потреби, як елемент мотивації злочинної поведінки неповнолітніх / О.А. Нікітіна // Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія». - 2015. - Вип. 2. - С. 161-169.

Бабич Д.С., Горбій К.О., студентки гр. МКПРп-171
Науковий керівник - Коломієць Н.В., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ДО ПИТАННЯ ТАКТИКИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ЗЛОЧИНІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПРОВЕДЕННЯ ОКРЕМИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Боротьба зі злочинністю є однією із головних передумов економічного та соціального становлення незалежної України. Науково-технічний прогрес, сучасний розвиток виробництва, створення нових технологій супроводжуються значним впливом на стан навколишнього середовища, яке все більше піддається забрудненню. Конституція України, як Основний Закон, у ст. 16 декларує взяття на себе державою зобов'язання захищати екологічну безпеку[1].

За оцінками фахівців, нинішню екологічну ситуацію на території України в цілому можна охарактеризувати як край напружену. Так, згідно зі статистичними даними кількість злочинів, вчинених у цій сфері упродовж останнього десятиліття, зростає: якщо у 2006 році у провадженні органів внутрішніх справ було 2206 кримінальних справ цієї категорії, то у 2009 році їх кількість становила 2439, а за 2013 рік загалом обліковано 2893 кримінальних правопорушення і за 1161 провадженням матеріали направлено до суду з обвинувальним актом [2, с. 21]. Зростання кількості злочинів проти довкілля завдає не тільки матеріальних, але й моральних втрат суспільству і державі, заподіює непоправної шкоди природі та, на жаль, здоров'ю людей. Унаслідок цього боротьба зі злочинами проти довкілля не може залишитися поза увагою правоохоронних органів.

Зважаючи на те, що одним з найважливіших завдань доказування, який надає можливість слідчому визначити напрям розслідування, побудувати оптимальні слідчі версії є установлення способу злочину, вважаємо за доцільне здійснити аналіз саме цього елемента криміналістично характеристики екологічних злочинів. Так, в науці загальноприйнятою є думка, що негативний вплив на природне середовище, погіршення його стану внаслідок таких діянь:

1. Порушення встановлених правил стосовно конкретних об'єктів довкілля або невжиття відповідних заходів при ліквідації екологічного забруднення.

2. Забруднення або псування певних екологічних об'єктів [3, с. 143-144].

Послідовність і тактика проведення слідчих (розшукових) дій під час розслідування екологічних злочинів визначаються з огляду на названі вище особливості криміналістичної характеристики цього злочину та слідчої ситуації, що склалася на відповідному етапі розслідування. З метою виявлення та фіксації відомостей щодо обставин вчинення різного розу злочинних діянь, які посягають на встановлений екологічний правопорядок, слідчий, відповідно до КПК України, проводить огляд місця події. Криміналістично значима інформація по справах про екологічні злочини міститься, як правило, в обстановці вчиненого злочину, до якої належать: *місце забруднення* (може бути як виробнича, так і інша, навіть віддалена територія); *час події, яка відбулася* (дозволяє встановлювати безпосереднє підприємство-забруднювач, особливо в тих випадках, коли в зоні забруднення перебуває небагато потенційно небезпечних в екологічному відношенні об'єктів); *вид забруднення; ступінь та час розповсюдження забруднюючих речовин.*

Найголовнішими завданнями огляду по справах про екологічні злочини є: 1) з'ясування й фіксація загальної обстановки й особливостей місця забруднення; 2) виявлення, фіксація й вилучення слідів забруднення, загиблої риби, зіпсованої сільськогосподарської продукції й ін., документів, біологічних об'єктів; 3) відшукання джерела забруднення, визначення ступеня забруднення території (водної ділянки).

Характерні риси огляду місця події у справ озазначеної категорії зумовлені необхідністю огляду великої кількості об'єктів, значною масштабністю ділянок забрудненої території, які підлягають огляду, нестабільними умовами проведення огляду (на воді, під землею, а іноді й під водою), неспівпадінням місця виявлення небезпечних наслідків і місця потрапляння забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище через специфічні природні умови (течія ріки, дощ, напрям і сила вітру), різноманітністю видів забруднюючих речовин тощо. Складність у ході пошуку джерела забруднення полягає у необхідності врахування напрямку і сили вітру, температури води й повітря, рельєфу місцевості, інтенсивності опадів тощо. Під час огляду проводяться необхідні виміри, беруться проби, зразки для лабораторного дослідження. Всі результати огляду місця події фіксуються в робочих записках, фотозйомкою, відеозаписом [4, с. 151-152].

Після досягнення основних цілей, поставлених перед оглядом, можливе проведення повторних дій з метою виявлення упущених даних, об'єктів, інформації або, навпаки, підтвердження вже існуючої доказової бази. Такі дії проводять як повторний огляд місця події (місцевості) [5, с. 116]. Вчасно проведений огляд місця події дозволяє не тільки знайти й зафіксувати всі сліди екологічного злочину, але й збагнути обстановку та механізм діяння, масштаб забруднення. Результати огляду не лише сприяють висуненню версій, а й допомагають коректно визначити напрями дослідження та подальші тактичні дії для розслідування злочинів цієї категорії.

При розслідуванні екологічних злочинів однією з невідкладних слідчих дій є допит свідків. Інформація, одержана слідчим в ході допиту дає можливість встановити засоби та прийоми вчинення злочину, його місце та час, виявити осіб, винних у його вчиненні, а також встановити інші обставини, що мають значення для справи. Однією з важливих тактичних рекомендацій стосовно підготовки слідчого до допиту свідків є ознайомлення його із законодавчими та відомчими актами, іншими документами, що регулюють відносини у сфері довкілля. Це сприятиме досягненню взаєморозуміння з допитуваним, спрямованості, конкретності допиту, правильній оцінці одержаних показань. Одночасно, слідчий має встановити до якої групи належить допитуваний свідок, з урахуванням факту його обізнаності про подію екологічного злочину та особу, що його вчинила. В залежності від особи-свідка, слідчий при допиті може здобути таку криміналістично значущу інформацію:

1) *працівники природоохоронних органів*: про виявлені ними порушення екологічного законодавства, причини та умови, що сприяли вчиненню злочину; про обставини, спосіб вчинення злочину, його наслідки тощо.

2) *свідки-очевидці*: коли і за яких умов вони спостерігали злочинні діяння; що їм відомо про джерело забруднення чи особу, що вчинила злочин тощо.

3) *свідки-службові особи, інженерно-технічні працівники*: причини виходу з ладу очисних споруд чи їх неправильну експлуатацію ступінь оснащеності виробництва очисними спорудами, режим їх експлуатації, його відповідність встановленим нормам; стан контролю за роботою очисних споруд тощо.

4) *свідки, які можуть характеризувати підозрюваного (обвинуваченого), спосіб його життя, зв'язки, поведінку на роботі, у побуті*.

Таким чином, допит свідків при розслідуванні екологічних злочинів має багатоплановий характер і потребує певної підготовки. Використання тактичних прийомів допиту залежать від ситуації, що складається під час допиту, від характеру інформації. Найчастіше свідкам пропонується спочатку розповісти все, що їм відомо у справі. Після вільної розповіді слідчий ставить необхідні запитання [6, с. 192-193].

Необхідно наголосити, що негативним чинником що знижує ефективність розкриття, розслідування та попередження екологічних злочинів, є низький рівень використання спеціальних знань під час розслідування таких злочинів. До основних завдань судово-експертних досліджень належить також визначення розміру матеріальної шкоди, заподіяної порушенням природоохоронних правил, і профілактичних заходів, які доцільно вжити з метою запобігання таких порушень у майбутньому.

Визначальна роль для встановлення суспільно-небезпечних наслідків вказаних діянь належить саме судово-екологічній експертизі та іншим формам використання спеціальних знань, завдяки яким вдається одержувати відповіді на питання про вміст, склад шкідливих речовин, причини події, відповідність вимогам безпеки для навколишнього природного середовища технічного проекту, іншої технічної документації певного господарського об'єкта, його устаткування, технологічного процесу. Так, питання щодо природи й концентрації шкідливих речовин, вирішуються в рамках *судово-хімічної експертизи*; *токсикологічна експертиза* дозволяє встановити, чи містяться в наданих об'єктах(пробах повітря, води, ґрунту) шкідливі речовини, небезпечні для життя та здоров'я людей, тварин, птахів,риб; *радіологічна експертиза* встановлює наявність, вид та концентрацію в наданих об'єктах радіоактивних ізотопів; у ході

технічної експертизи експерт може встановити, чи справні певні технічні засоби; чи була технічна можливість для своєчасного виявлення й усунення несправностей; *гідрометеорологічна експертиза* вирішує питання щодо напрямку й площі поширення забруднюючих речовин, проміжок часу, за який забруднюючі речовини могли переміститися на певну відстань у певному регіоні; які заходи щодо профілактики забруднень навколишнього середовища доцільно вжити на даному об'єкті з урахуванням місцевих гідрометеорологічних умов; при настанні негативних наслідків для тваринного світу, може знадобитися призначення *судово-ветеринарної експертизи*; у випадку, якщо окремі питання вимагають використання відомостей з різних галузей знань доцільно проводити *комплексну експертизу*[7, с. 283].

Отже, отримання криміналістично значимої інформації під час огляду місця події по справах про екологічні злочини напряму пов'язане з дотриманням криміналістичних рекомендацій щодо: підготовки до такого огляду, виокремлення об'єктів, використання приймів огляду, залучення спеціалістів, відбору проб, використання фото та відео зйомки, рисування планів та схем, виконання завдань огляду.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII: прийнята на п'ятій сесії Верхов. Ради України 28 черв. 1996 р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.
2. Туровець Ю. М. Проблеми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів проти довкілля в умовах дії нового кримінального процесуального законодавства України / Ю. М. Туровець, О. В. Кравчук // Криміналістичний вісник. - 2014. - № 2. - С. 21-27.
3. Одерій, О. В. Розслідування злочинів проти довкілля: способи негативного впливу на природне середовище [Текст] / О. В. Одерій // Науковий вісник Чернівецького університету: зб. наук. пр. / Чернівецький університет. - Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2013. - Вип. 660: Правознавство. - С. 118-122.
4. Стасюк Л.Л. Умови отримання криміналістично значимої інформації під час огляду місця події по кримінальних справах про екологічні злочини / Л.Л. Стасюк // Правова інформатика. – 2011. - № 3-4. – С. 150-155.
5. Тальянчук І. С. Використання спеціальних знань під час проведення огляду місцевості (на прикладі розслідування злочинів у сфері земельних відносин) / І. С. Тальянчук // Криміналістичний вісник. - 2014. - № 2. - С. 112-116.
6. Книженко С. О. Деякі питання тактики допиту свідків при розслідуванні екологічних злочинів / С. О. Книженко // Форум права. - 2009. - № 2. - С. 192-195.
7. Стасюк Л. Л. Можливості судових експертиз при розслідуванні злочинів проти довкілля, вчинених шляхом забруднення атмосферного повітря / Л. Л. Стасюк // Право і суспільство. - 2012. - № 1. - С. 281-287.

Бондаренко Н.С., студентка гр. ПР – 141,
Науковий керівник – Козинець О.Г., к.істор.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

РОЗВИТОК ІДЕЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА В ПРАЦЯХ Б.М. ЧИЧЕРІНА

Ключовим природно-правовим моментом в усіх працях вченого стало зіставлення таких ґрунтовних та важливих у будь-який час категорій, як: особистість – суспільство, особистість – держава, право – етика. Спираючись на вказані головні поняття, які завжди потрібні в побудові держави та права, вчений тому й обрав соціально-суспільну філософію та право, які надалі стали центральною тематикою його майбутніх досліджень. Б. М. Чичерін вирішував окреслені проблемні питання саме з теоретичної позиції лібералізму.

На відміну від представників позитивізму, які знаходили в позитивному праві критерії для визначення прав і обов'язків осіб підкорятися законодавцю, Б. М. Чичерін вважав, що для цього потрібні вищі керівні засади, а їх може надати тільки філософія. Думки Б. М. Чичеріна згодом були втілені і в творчості та діяльності польського правника Едварда Дембовського, який, хоч і був прибічником і пропагандистом Г.Гегеля, проте виступав із критикою «еклектизму» його філософії, в якій вбачав спробу примирити суперечливі елементи – «існуюче зло з прогресом» – відтак прийти до теоретичного виправдання зла[1, с.77].

Значна кількість праць вченого присвячена також і ще одній важливій філософсько-правовій категорії – проблемі взаємозв'язку особи – власності і держави. Маючи свою власну позицію щодо питання общинного землеволодіння, вчений виступав прихильником правового захисту, правового регулювання, взаємної рівноваги особистісних та державних початків, що стоять осторонь або навіть виступають проти свавілля над особистістю, з одного боку, і деспотизму держави, з іншого.

У визначенні та усвідомленні свободи науковець переважно розглядав її з позиції західної ідеології. Проте, розмірковуючи над цією категорією, Б. М. Чичерін доповнив її російською гуманістичною традицією, що поєднувала принципи рівності і справедливості, що надалі вносить у громадянське суспільство високий моральний потенціал. Тобто вчений у правових формах підсвідомості виховував і готував суспільство до представництва та громадянського суспільства. «Перетворення, що вводять

міцний, розумний і законний порядок в країні замість свавілля і хаосу, за самою суттю справи повинні передувати політичним гарантіям», – писав однодумець вченого К. Д. Кавелін[2,с.139].

У науковій роботі «Філософія права» Б. М. Чичерін відтворює гегелівський підхід до права як розвитку ідеї свободи, реалізації вільної волі.[3,с.83] У цьому зв'язку він різко критикує утилітаристські теорії, які отожднюють право з інтересом, з політикою сили або із законом, виданим і встановленим державою. Нині утилітаристські теорії пройшли чималий шлях для вдосконалення. Проте ні утилітаризм дії, ані утилітаризм правил чи норм під час свого історичного розвитку та задля досягнення суспільних позитивних інтересів у сфері права не досягли певного компромісу[4,с.112].

Водночас, повертаючись до ідей вченого, який вважає гегелівську філософію права протилежною до ліберальної теорії, яка не зосереджує свою увагу на особистості людини, також наголошує на тому, що особа як носій духу – лише явище, яке минає і має загальну духовну субстанцію, що може виражатися в об'єктивних законах і установах. У такому разі, на думку І. М. Гирила, О. І. Савайди, індивід позбавлений самостійності і буде завжди під державою, тобто нею підкорений, а це сьогодні суперечить основним природно-правовим теоріям буття людини та її діяльності в соціумі й державі [5,с.285].

Також у своїй статті «Різні види лібералізму» Б. М. Чичерін, надавши першу в історії російської правової та політичної думки «класифікацію» лібералізму, позначив «головні ліберальні напрями, які виражаються в суспільній думці». Вчений на засадах буття людини виділив три види лібералізму, надавши їм природно-правову характеристику, актуальну і сьогодні:

1) «вуличний» лібералізм натовпу, охлократії, схильної до політичних скандалів, для якого характерна відсутність терпимості і поваги до чужої думки, самозамилування власним «хвилюванням», – «неправомірний вияв дій, а не прояв волі»[6, с.73];

2) «опозиційний» лібералізм, притаманний будь-яким реформаторським починанням, систематично викриває владу і у дійсних, і в надуманих помилках, «що насолоджується блиском свого опозиційного становища», «що критикує заради критики» («скасувати, знищити – вся його система») і розуміючий волю «лише з негативного боку»[3,с.110];

3) «охоронний» лібералізм, що містить позитивний зміст і орієнтований на здійснення реформ з урахуванням усіх соціальних верств на основі їх взаємних компромісів, з опорою на сильну владу, відповідно до природно-правової історії суспільства та держави. «Сутність охоронного лібералізму – в примиренні початку волі з початком влади і закону»[7,с.35].

У низці праць, особливо у творі «Власність і держава», він оспорював теорію соціалістів про передачу всього виробництва і розподілу в руки держави, «самого поганого господаря, якого тільки можна придумати». Чичерін виступав і проти тих теорій, які бачать у власності «лише історичну категорію, замість того, щоб розглядати її як необхідний прояв свободи, яка впливає з природи людини». Чичерін заперечував і проти міркувань соціаліста-анархіста Прудона про те, що можливість зловживати власністю являє собою «щось жахливе». У цих міркуваннях Прудона Чичерін убачав змішання моральних начал з юридичними, оскільки будь-яке суб'єктивне право може використовуватися по-різному, незалежно від моральних оцінок. З свободи як джерела права виникає і поняття договору як угоди волі контрагентів, писав Чичерін. Він зауважував, що, подібно до того, «як власність є явище свободи у ставленні до фізичного світу, оскільки договір є явище свободи у ставленні до інших людей». Аналізуючи інститути приватного права, вчений відстоював недоторканність спадкового права, непохитність прав, придбаних суб'єктами права. На державі лежить обов'язок охорони законних прав та інтересів громадян. Якщо держава, при змінених умовах, скасовує які-небудь права у сфері приватного права, то воно зобов'язане надати людині справедливий винагороду, «інакше закон перетворюється в пастку, підставлену громадянам законодавцем», – писав Чичерін[8,с.65].

Вчений виступав проти рівняння майнового положення громадян. Якщо формальну рівність (рівність перед законом) встановлює вимога свободи, то матеріальна рівність (рівність станів) суперечить волі. Оскільки матеріальні і розумові сили і здібності людей не рівні, то й результати їх діяльності не можуть бути однакові. Свобода, стверджував Чичерін, необхідно веде до нерівності станів. Знищити нерівність, помічав він, можна, тільки придушивши свободу і перетворивши людину в знаряддя державної влади, яка, накладаючи на всіх загальну мірку, може, звичайно, встановити загальну рівність, але рівність не свободи, а рабства.

У центрі концепції Чичеріна - особистість зі своїми правами і свободами. Він проголосив принцип: «Не особи для установ, а установи для осіб». Тільки в суспільстві, зауважував вчений, людина може реалізувати всі свої здібності, входячи на свій розсуд у той чи інший громадський союз. Слідом за Гегелем Чичерін зазначав, що першою сходинкою людського шляху, логічним переходом від особистого права до суспільного є сім'я. Другу - складають церква і громадянське суспільство.

В державі ідея людського співжиття, стверджував Чичерін слідом за Гегелем, досягає найвищого розвитку. Держава, по його вченню, «є союз вільного народу, пов'язаного законом в одне юридичне ціле і кероване верховною владою для загального блага». Основними елементами держави є: 1) влада, 2) закон,

3) свобода, 4) загальна мета. Він писав, що ідея держави і його мета - гармонійне поєднання всіх суспільних елементів і керівництво загальними інтересами для досягнення загального блага.

Вищою стадією розвитку ідеї держави Чичерін вважав конституційну монархію, в якій, як він стверджував, різні початки співжиття приводяться до ідеальної єдності: «Монарх представляє начало влади, народ і його представники представляють початок свободи, аристократичні збори представляють сталість закону, і всі ці елементи, входячи в загальну організацію, повинні діяти відповідно для досягнення спільної мети» [9, с.253].

Негативне ставлення Чичеріна до самодержавства визначалося тим, що в його реакційній політиці він бачив щось, що загрожує революцією: «Там, де панує запекла система, що не дає місця руху і розвитку, там революція є як неминучий наслідок такої політики. Це вічний закон всесвітньої історії». Ось чому, розмірковуючи Чичерін, необхідні своєрідні перетворення, що виходять від самої верховної влади. У період підготовки селянської реформи він засуджував Герцена за «божевільні відозви до дикої сили», за яких «замість поваги до права і до закону оселиться звичка хапатися за сокиру». Чичерін був противником революції, але прихильником реформ. Він закликав уряд «не потурати підступам Чернишевського, Добролюбова», вважаючи при цьому найкращим варіантом політико-правового розвитку Росії самообмеження абсолютної влади. Це самообмеження означало перехід від самодержавства до конституційної монархії, який, як він сподівався, буде здійснено за допомогою глибоких реформ, що проводяться за ініціативою і за згодою царя.

Розглядаючи природу свободи, Б. М. Чичерін убачав її у початку рівності всіх перед законом, що може бути лише формальною умовою громадянської свободи. Змістом її були різні права як необхідні наслідки.

Послідовно відстоюючи природний пріоритет права, ліберал Б.М. Чичерін пов'язував його з ідеєю сильної правової держави, здатної проводити необхідні реформи, забезпечуючи порядок у суспільстві. Згідно з його вченням, держава за своєю природою є силою, що стоїть над класами і станами. Вищою формою організації вважав Чичерін державу, ніби свого роду «страховий поліс» нації. На думку вченого, держава є гарантом дотримання та охоронцем права, держава покликана тільки встановлювати загальні для всіх умови і захищати від посягань з боку інших. Отже, держава повинна гарантувати свободу приватної власності й умови підприємницької діяльності, сприяти гармонійному розвитку природних відносини особистість–власність–держава.

Список використаних джерел

1. Нарський І. С. Світогляд Едварда Дембовського. – М., 1994. – 93 с.
2. Чичерин Б. Н. // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 томах (82 т. и 4 доп.). – СПб., Т. 80. – 1907. – 1123 с.
3. Чичерин Б. Н. Философия права. – М., 2000. – 245 с.
4. Алексеева Т. А. Современные политические теории. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2000. – 479 с.
5. Гирило І.М., Савайда О.І. Основоположні ідеї філософії права Чичеріна Б.М. // Науковий вісник, 2014.-№4. – с.291
6. Фішер С. І. Витоки формування ідей філософії права Б. М. Чичеріна // Гуманітарний вісник ВТУ. – 2002. – № 2. – С. 17–25.
7. Гнатюк О. Л. Охоронний лібералізм Б. М. Чичеріна і ліберальний консерватизм П. Б. Струве: порівняльний аналіз / О. Л. Гнатюк // Питання філософії. – 2006. – № 1. – С. 34–42.
8. Величко А. М. Вчення Б. М. Чичеріна про право і державу. – СПб.: Санкт-Петербурзький державний університет, 1995. – 125 с.
9. Лейст О.Е.История правовых и политических учений. – Издательство «Зерцало», 1999 [Електронний ресурс] - <http://bibliograph.com.ua/istoria-politicheskikh-i-pravovyh-ucheniy-1/132.htm>.

Вініченко М.М., студент гр. МКПРп-171

Науковий керівник – Коломієць Н.В., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА ЗАСУДЖЕНИХ НА ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Рада Європи забезпечує високі стандарти захисту прав людини в державах-членах насамперед завдяки дії Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод. Це своєрідна Хартія прав людини, яка стала фундаментом усього комплексу міжнародно-правового регулювання в галузі прав людини, її законних інтересів та потреб, відправною точкою на шляху цивілізованих європейських держав до втілення в життя загальнолюдських цінностей.

З часу набуття Конвенцією чинності до неї було прийнято 11 Протоколів, які стали її невід'ємною частиною. Протоколи розширили діапазон гарантованих прав і свобод людини та вдосконалили механізм їх захисту. Саме завдяки ефективному забезпеченню прав особи, що, зокрема, передбачає право на індивідуальне звернення за захистом порушених прав до Європейського Суду з прав людини, Конвенція

стала першим міжнародним правовим документом, спрямованим на захист широкого спектру громадянських та політичних прав.

Як відомо, сутність кримінального покарання складається з того, що засудженні або позбавлені більшості прав та свобод, або обмеженні у їх користуванні. В той же час, деякі права зберігаються за засудженими і на період відбування покарання. Засуджені мають право звертатися до Європейського Суду з прав людини, як і усі інші громадяни. Разом з тим очевидно, що їх можливості збирати необхідні документи та надіслати листа до Суду доволі обмежені. Натомість перешкод законодавчого характеру для відправлення засудженими скарг до Суду немає.

В українському галузевому законодавстві дана сфера, зокрема, по відношенню до осіб, позбавлених волі, врегульована з відповідністю як щодо норм Конвенції, так і ч. 4 ст. 55 Конституції України: «Кожен має право після використання всіх національних засобів правового захисту звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна». Іншими словами, режимні обмеження в місцях позбавлення волі не можуть поєднуватися з обмеженнями права особи, позбавленої волі, на захист своїх прав, в тому числі - в міжнародних органах.

Статтею 8 Кримінально-виконавчого кодексу України (далі – КВК України) закріплено право засуджених звертатися з пропозиціями, заявами і скаргами до адміністрації органів та установ виконання покарань, їх вищестоящих органів, а також до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Європейського суду з прав людини, інших відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, до уповноважених осіб таких організацій, суду, органів прокуратури, інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян. Відповідно до статті 34 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод Високі Договірні Сторони зобов'язані не перешкоджати ніяким чином ефективному здійсненню права звернення будь-якої особи, неурядової організації чи групи осіб до Європейського суду з прав людини. Право на безперешкодне та конфіденційне листування передбачене статтею 8 Конвенції, частина 1 якої закріплює право кожної людини на таємницю листування.

Також у частині 2 статті 8 Конвенції передбачається, що «Держава не може втручатися у здійснення цього права інакше ніж згідно із законом та у випадках, необхідних в демократичному суспільстві в інтересах національної і громадської безпеки або економічного добробуту країни, з метою запобігання заворушенням і злочинам, для захисту здоров'я або моралі чи з метою захисту прав і свобод інших людей».

Згідно з ч. 4 ст. 113 КВП України кореспонденція, яку засуджені адресують Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини, Європейському суду з прав людини, а також іншим відповідним органам міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна, уповноваженим особам таких міжнародних організацій та прокурорів, перегляду не підлягає і надсилається за адресою протягом доби з часу її подачі. Очевидно, що кореспонденція, яку засуджені одержують від зазначених органів та осіб, перегляду не підлягає.

Відшкодування витрат за пересилання звернень проводиться з коштів, які є на особистих рахунках засуджених. Звернення засуджених неповнолітніх, інвалідів першої та другої груп, жінок з вагітністю понад чотири місяці, непрацюючих жінок, які мають дітей у будинках дитини при виправних колоніях, непрацюючих чоловіків, віком понад шістьдесят років, і жінок, понад п'ятдесят п'ять років (якщо вони не одержують пенсії), а також осіб, звільнених від роботи через хворобу, у тому числі хворих на активну форму туберкульозу, пересилаються за рахунок коштів, передбачених кошторисом на утримання установ виконання покарань.

Адміністрація установ виконання покарань за заявою засудженого сприяє йому в отриманні від інших державних органів та установ відповідних документів, що стосуються справи, зокрема, судових та інших рішень. У разі надходження до установи цих документів адміністрація надає їх засудженому для зберігання та можливого долучення до звернення до Європейського суду з прав людини.

Конверт з кореспонденцією, що надійшов до засудженого з Європейського суду з прав людини або відправляється до нього, в закритому виді реєструється у журналі обліку кореспонденції осіб, які тримаються в установі. Для підтримання листування з Європейським судом з прав людини та своєчасної відправки необхідних матеріалів у визначені судом терміни засуджені зберігають кореспонденцію при собі.

Якщо є можливість, то засудженому варто надати довіреність особі на волі – адвокату, іншому юристу тощо, щоб саме ця людина здійснювала підготовку та відправлення скарги до суду.

Не дивлячись на доволі легку процедуру, все ж так сформувалися певні типові помилки засуджених осіб при зверненні до Суду. По-перше, звернення (скарги) надсилається з великим запізненням (з порушенням шестимісячного терміну). Бувають випадки, коли засуджена особа не має змоги ознайомитись з текстом вироку суду протягом декількох місяців. Тоді відлік шестимісячного терміну можна рахувати з моменту отримання такого рішення. Але тоді обов'язково має бути письмове підтвердження факту запізненого отримання тексту вироку.

По-друге, заявники звертаються до Європейського Суду з проханням відмінити рішення національного суду, не пройшовши при цьому всі національні засоби юридичного захисту. Тільки в тому разі, коли звернення за захистом до національних установ не призвели до відновлення порушених прав, виникають правові підстави оскаржити дії чи рішення державних органів, їх посадових осіб до Європейського Суду з прав людини.

По-третє, заявники звертаються з приводу порушення певного права (в т. ч. дійсного порушення права), яке не захищається Конвенцією та її Протоколами. До Суду можна звертатися за захистом виключно тих прав, які проголошені в цих документах, навіть, якщо буде дійсно порушено якесь право засудженого, але воно не буде входити до переліку прав, які захищає Конвенція та Протоколи до неї – у такому випадку звертатися до Європейського Суду – марна справа.

Крім того, варто пам'ятати, що оскаржувати в Європейський Суд можна лише дії (або бездіяльність) державних органів влади України, їх посадових осіб, що сталися після 17 вересня 1997 року — дня набуття Конвенцією чинності для України.

Список використаних джерел

1. Мушак Н. Б. Міжнародно-правові питання співробітництва та взаємодії правових систем ради Європи, європейського союзу та організації з безпеки і співробітництва у Європі у сфері захисту прав людини / Н. Б. Мушак // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 308-311.
2. Оробинский А. Ю. Критерии приемлемости индивидуальной жалобы Европейским судом по правам человека / А. Ю. Оробинский // Право и государство: теория и практика. – 2008. – № 8. – С. 29-31.
3. Човган В. А. Стандарты ограниченный прав осужденных в практике Европейского суда по правам человека / В. А. Човган // Проблемы законности. – 2013. – Вып. 122. – С. 279-287.
4. Човган В. О. Реформування кримінально-виконавчого законодавства у світлі міжнародних стандартів (пропозиції та зауваження) / Харків: ТОВ «Видавництво права людини», – 2014. – 228 с.
5. Човган В. О. Специфічні права засуджених та їх обов'язки як форми право обмежень / В. О. Човган // Проблеми законності. – 2014. – Вып. 125. – С. 231-239.

Войтешенко І.В., студент 2 курсу магістратури
Науковий керівник – Денисова Т.А., д.ю.н., професор
Академія Державної пенітенціарної служби (м. Чернігів, Україна)

ДО ПИТАННЯ СТВОРЕННЯ ОСНОВ ВИПРАВНО-ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УРСР

Розбудова правової держави в Україні передбачає якісно нове бачення функціонування кримінально-виконавчої системи на сучасному етапі її функціонування. Реалізація конституційного положення щодо виконання кримінальних покарань можлива лише за умови кардинальної перебудови законодавства.

Розвиток сучасного кримінально-виконавчого законодавства є неможливим без урахування минулого досвіду та в цьому контексті вивчення історії виправно-трудоного права УРСР сприятиме виявленню позитивних надбань і підсилить необхідність дослідження означеної проблеми в порівняльному вимірі. Протягом усього часу функціонування кримінально-виконавчої системи вона систематично піддавалась критиці та реформуванню і на сьогодні потребує невідкладних змін.

Кримінально-виконавче законодавство можна розділити на два основні періоди: кримінально-виконавче законодавство радянської України та кримінально-виконавче законодавство незалежної України.

Перший Виправно-трудогий кодекс УРСР було затверджено постановою 2-ї сесії ВУЦВК УРСР у жовтні 1925 року. Уявляється необхідним зазначити, що він був єдиним кодексом у цій сфері за всю історію радянської та пострадянської України, у якому на законодавчому рівні було визначено прогресивну систему відбування покарань та розкрито її зміст.

Академік О.О. Малиновський, високо оцінюючи запровадження прогресивної системи відбування покарання на теренах УРСР, зазначав: «Радянська прогресивна система – не копія англо-ірландської, з неї запозичена головна думка, відкинуто обов'язкове самотнє ув'язнення на початку, бо воно цілком неприпустимо в радянських місцях ув'язнення. Відкинуто оцінку марками поведінки й праці ув'язнених, так само відмінний одяг для ув'язнених різних класів. Поділ ув'язнених на класи (розряди й категорії) залишено, але поглиблено: в основі поділу лежить і ступінь суспільної небезпеки, й поведінка особи в ув'язненні та його особистість перед ув'язненням» [1, с. 81].

Кодекс закріпив головні принципи виправно-трудоного права: відмова від місць ув'язнення тюремного типу (тюремне ув'язнення як форма покарання було скасовано ще в 1920 р.), розвиток мережі трудових колоній, обов'язковість праці засуджених, організація режиму відбування покарань на гуманних засадах, застосування прогресивної системи покарання (тобто поступове полегшення режиму для тих, хто

виправляється), сувора ізоляція найбільш небезпечних злочинців і т. ін. Кримінально-виконавчий кодекс також закріпив установлену систему управління органами, що виконували покарання. Керівництво ними здійснював НКВС УРСР, до структури якого входило Управління виправно-трудоустанов [2, с. 8-9].

На відміну від попередніх нормативних актів, в тому числі й загальносоюзного значення, в ньому більш чітко були визначені заходи соціального захисту та їх мета, а саме: запобігання злочинам, позбавлення суспільно небезпечних елементів можливості вчиняти нові злочини; виправно-трудоу вплив на засуджених. Кодекс указував, що закон не ставить своїм завданням помсту і кару, що всі заходи соціального захисту мають бути доцільними і аж ніяк не повинні завдавати фізичних страждань чи принижувати людську гідність [3, с. 34].

Серед місць ув'язнення, які передбачав кодекс, переважали установи, у яких засуджені утримувались без суворої ізоляції від суспільства. Провідним принципом перевиховання в таких установах проголошувалась праця. До них належали: будинки попереднього ув'язнення (для тих, хто перебував під слідством), будинки примусових робіт, сільськогосподарські трудові колонії, так звані реформаторії для неповнолітніх правопорушників [4, с. 111].

Особливо слід зазначити те, що в цілях правильної і планомірної зміни режиму для різних груп осіб, позбавлених волі, усі термінові ув'язнені, залежно від результату виправно-трудоу дії на них, підрозділялися на три розряди: початковий, середній і вищий. При переведенні з одного розряду в інший розрізняються три категорії ув'язнених: перша категорія – що підлягають позбавленню волі із строгою ізоляцією; друга категорія – професійні злочинці, а також ті з ув'язнених, які, не належачи до класу трудящих, скоїли злочин внаслідок своїх класових звичок, поглядів або інтересів; третя категорія – усі інші ув'язнені, які не віднесені до перших двох категорій [5, с. 444].

Судячи зі змісту означеного нормативно-правового акту, можна говорити про наміри нормотворців поєднати у ньому суспільні потреби із державно-владними інтересами, але подальші радикальні зміни в житті радянського суспільства (загострення внутріполітичного становища країни і міжнародних відносин, культ особи Сталіна, екстенсивний характер економіки, що вимагав залучення великої кількості дармової робочої сили, і як наслідок – система ГУЛАГ, і, нарешті, Велика Вітчизняна війна) не дали можливості розвинути на практиці новочасні на той час положення ВТК 1925 року [3, с. 34-35].

У 30-ті роки ХХ ст. виправно-трудоу законодавство, як і пенітенціарна система в цілому, піддалися так званому процесу централізації – позбавлення союзних республік у значній частині юрисдикції як в організаційному, так і в нормативно-правовому відношенні на користь союзного законодавства. Постановою ЦВК і РНК СРСР в грудні 1930 року було припинено діяльність народних комісаріатів внутрішніх справ союзних республік, а підвідомчі їм місця позбавлення волі були передані в підпорядкування НКЮ союзних республік.

В 1935 році виправно-трудоу законодавство почало підмінятися наказами, інструкціями та розпорядженнями, які видавались по лінії НКВС, що призвело до протиріч із чинним законодавством, включаючи й Конституцію, і спричинило істотні порушення основних прав ув'язнених. Після видання Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудоу таборах від 2 серпня 1939 року та Тимчасової інструкції про режим тримання ув'язнених у виправно-трудоу колоніях від 4 липня 1940 року, які мали таємний характер, правове регулювання функціонування місць ув'язнення НКВС СРСР остаточно набуло вузьковідомчого підконтрольного характеру [6, с. 28-31].

Таким чином, вважаємо за необхідне підсумувати, що діяльність НКВС СРСР, як і НКВС УСРР, у другій половині 30-х років призвела до встановлення у республіці режиму політичного розшуку та переслідування за політичні злочини і, відповідно, діяльність органів НКВС, в тому числі й органів і установ виконання покарань, стала основним знаряддям здійснення силової державної політики в Україні.

Список використаних джерел

1. Малиновський О.О. Радянські виправно-трудоу установи порівнюючи з буржуазними тюрмами. – Київ: Друкарня Всеукраїнської Академії Наук, 1928. – 229 с.
2. Олійник О.І. Народний комісаріат внутрішніх справ України (1917-1941 рр.): структура, функції, діяльність: автореферат дис. к.ю.н.: спец. 12.00.01. – Х., 2000. – 19 с.
3. Андрушак О.М. Виправно-трудоу право України радянської доби: суспільна потреба чи державно-владний інтерес? / О.М. Андрушак // Форум права. – 2011. – № 1. – С. 32-36.
4. Терлюк І.Я. «Комуністична революція згори» в Україні: з історії становлення та закріплення в Україні радянської державності і права (1917-1920-ті рр.) / І.Я. Терлюк. – Львів: Каменяр, 2010. – 150 с.
5. Кирило О.М. Розвиток виправно-трудоу системи в Україні у 20-ті роки ХХ століття / О.М. Кирило // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 442-445.
6. Кузьмин С., Гылязутдынов Р. Гулаг в годы войны / С. Кузьмин, Р. Гылязутдынов // Преступление и наказание. – 1998. – № 5. – С. 28-31.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ «КІБЕРПРОСТІР» У ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Для визначення питання кібербезпеки першочерговим є розуміння того, в якому саме віртуальному просторі має виникати такий стан захищеності об'єктів кіберзахисту. Адже цей аспект якраз лежить в основі дискусії щодо питання про співвідношення понять «кіберпростір», «інформаційний простір», «медіапростір» тощо.

Як зазначає Косошов О.М., «вітчизняні реалії кібербезпекової сфери свідчать про низку важливих проблем, що заважають створити ефективно діючу систему протидії загрозам в кіберпросторі» [1, с. 130]. Серед однієї з таких проблем автор недаремно виділяє термінологічну невизначеність.

Так, в законопроекті «Про внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» щодо кібернетичної безпеки України» від 07.03.13 р. було визначено, що кіберпростір – це середина, яка виникає в результаті функціонування на основі єдиних принципів і за загальними правилами інформаційних, телекомунікаційних та інформаційно-телекомунікаційних систем [2].

У пункті 3.7. Стратегії національної безпеки України від 26.05.2015 визначено ряд загроз кібербезпеці і безпеці інформаційних ресурсів, серед яких вказано такі основні групи: уразливість об'єктів критичної інфраструктури, державних інформаційних ресурсів до кібератак; фізична і моральна застарілість системи охорони державної таємниці та інших видів інформації з обмеженим доступом. В цьому ж документі серед пріоритетів забезпечення кібербезпеки і безпеки інформаційних ресурсів визначено, зокрема, «моніторинг кіберпростору з метою своєчасного виявлення, запобігання кіберзагрозам і їх нейтралізації» [3]. Однак, виявлення загроз кібербезпеці та моніторинг кіберпростору може мати певні складнощі у зв'язку з невизначеністю даних понять.

На актуальність даного питання зважають не тільки науковці, але й суб'єкти права законодавчої ініціативи. Так, в Стратегії кібербезпеки України від 15 березня 2016 року визначено, що кіберпростір поступово перетворюється на окрему, поряд із традиційними "Земля", "Повітря", "Море" та "Космос", сферу ведення бойових дій, у якій все більш активно діють відповідні підрозділи збройних сил провідних держав світу. З урахуванням широкого застосування сучасних інформаційних технологій у секторі безпеки і оборони, створення єдиної автоматизованої системи управління Збройних Сил України оборона нашої держави стає більш уразливою до кіберзагроз [4].

Звернувшись до наукової доктрини зазначимо, що видатний науковець у сфері інформаційного права Фурашев В.М. зазначає, що кіберпростір – це форма співіснування сукупності матеріальних та нематеріальних об'єктів і процесів, спрямованих на породження, сприйняття, запам'ятовування, переробку та обмін інформацією [5, с. 168].

Повертаючись до питання про кіберзахист на нашу думку, досить влучно зазначає Баранов О.А., кібербезпека – це такий стан захищеності життя важливих інтересів особистості, суспільства і держави в умовах використання комп'ютерних систем та/або телекомунікаційних мереж, за якого мінімізується завдання їм шкоди через: неповноту, невчасність та невірогідність інформації, що використовується; негативний інформаційний вплив; негативні наслідки функціонування інформаційних технологій; несанкціоноване поширення, використання і порушення цілісності, конфіденційності та доступності інформації [6, с. 61].

Манжай О. пропонує таке визначення: «Це інформаційне середовище (простір), яке виникає (існує) за допомогою технічних (комп'ютерних) систем при взаємодії людей між собою, взаємодії технічних (комп'ютерних) систем та управління людьми цими технічними (комп'ютерними) системами» [7, с. 145].

У нещодавно прийнятому законі України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» від 05.10.2017, який тільки набирає чинність, кіберпростір визначено як середовище (віртуальний простір), яке надає можливості для здійснення комунікацій та/або реалізації суспільних відносин, утворене в результаті функціонування сумісних (з'єднаних) комунікаційних систем та забезпечення електронних комунікацій з використанням мережі Інтернет та/або інших глобальних мереж передачі даних [8].

Таким чином, еволюція поняття кіберпростору у вітчизняному законодавстві очевидна. Втім, потребує деталізації питання юридичного закріплення та співвідношення суміжних, але не тотожних різновидів віртуального простору.

Список використаних джерел

1. Косошов О. М. Пріоритетні напрямки державної політики щодо забезпечення безпеки національного кіберпростору. Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. 2014. № 3. С. 127-130.
2. Про внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» щодо кібернетичної безпеки України: Проект Закону України від 07.03.13 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=45998 (дата звернення: 09.03.2018).

3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6.05.2015 р. «Про Стратегію національної безпеки України»: Указ Президента України від 26.05.2015 р. № 287/2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/287/2015> (дата звернення: 26.02.2018).
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 27.01.2016 року «Про Стратегію кібербезпеки України»: Указ Президента України від 15.03.2016 № 96/2016. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/96/2016> (дата звернення: 18.03.2018).
5. Фурашев В. М. Кіберпростір та інформаційний простір, кібербезпека та інформаційна безпека: сутність, визначення, відмінності. Інформація і право. 2012. № 2. С. 162-169.
6. Баранов О. А. Про тлумачення та визначення поняття «кібербезпека». Правова інформатика. 2014. №2. С. 54-62.
7. Манжай О. В. Використання кіберпростору в оперативно-розшуковій діяльності. Право і безпека. 2009. №4. С. 142-149.
8. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України: Закон України від 05.10.2017 № 2163-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 18.03.2018).

Дудко О.О., студентка гр. МКПРп-171
Науковий керівник – Коломієць Н.В., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

НЕПОВНОЛІТНІЙ ЯК СУБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Сьогодні в Україні, як і в усьому світі, найвищою цінністю визначено забезпечення прав і свобод людини та громадянина. Особливу увагу приділено неповнолітнім, які є однією з найнезахищеніших верств населення, що зумовлює необхідність створення особливих умов для забезпечення та реалізації їхніх прав [1]. Дослідження питання віку, з якого особа підлягає кримінальній відповідальності є надзвичайно важливим, оскільки дозволяє з'ясувати особливості та закономірності регламентації даної загальної ознаки суб'єкта складу злочину.

Останніми роками питання, що пов'язані з віком суб'єкта злочину досліджували й вивчали такі вчені: Н.Л. Березовська, Ю.В. Баулін, В.М. Бородін, В.М. Бурдін, І.П. Васильківська В.О. Глушков, Т.О. Гончар, Л.С. Дубчак, Я.М. Квітка, С.Г. Киренко, А.О. Клевцов, Н.Я. Ковтун, Н.М. Крестовська, Н.А. Орловська, О.О. Северін, В.Я. Тацій та ін. Проте проблема вчинення питання важливості віку для кримінально-правової кваліфікації вчиненого діяння досі залишається відкритою.

У кримінальному праві України питанню про вік як про певну психофізичну ознаку людини надавалось і надається виключно велике значення. Пояснюється це тим, що вік поряд з такими ознаками суб'єкта складу злочину, як фізична особа і осудність, є тією обов'язковою обставиною, яку необхідно встановлювати в кожному конкретному випадку для визнання особи, яка скоїла суспільно небезпечне діяння, суб'єктом злочину.

Ключовим питанням у розв'язанні проблеми боротьби із дитячою злочинністю є визначення та закріплення на рівні закону віку підлітка, після досягнення якого він може бути притягнений до кримінальної відповідальності. Такий підхід є однією із загальних умов притягнення до відповідальності за скоєний злочин. Необхідність такого закріплення мотивується тим, що до відповідальності за скоєний злочин можуть залучатися тільки психічно зрілі люди. До числа основних ознак такої зрілості належить, зокрема, вміння керувати своїми почуттями та емоціями, наявність у них адекватного сприйняття реальності, а також розвинутого почуття відповідальності за власні дії.

У частині 1 ст. 22 КК 2001 р. зазначено, що «кримінальній відповідальності підлягають особи, яким до вчинення злочину виповнилося шістнадцять років» [2]. Цей вік називається загальним віком кримінальної відповідальності. У частині 2 цієї ж статті встановлюється знижений вік кримінальної відповідальності – чотирнадцять років – за окремі, прямо перелічені законом злочини. Серед цих злочинів зазначені, наприклад, такі, як: умисні вбивства (статті 115-117 КК), умисне нанесення тяжких тілесних ушкоджень (ст. 121; частини 3 статей 345, 346, 350, 377, 398); диверсія (ст. 113), бандитизм (ст. 257), зґвалтування (ст. 152), крадіжка, грабіж і розбій (статті 185, 186, 187) і деякі інші. Передбачений ч. 2 ст. 22 КК перелік злочинів, за які настає відповідальність з чотирнадцяти років, є вичерпним.

Особа у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років не відповідає за злочини, за які встановлюється відповідальність з шістнадцяти років, навіть якщо вона брала в них участь як співучасник. У цих випадках особа у віці від чотирнадцяти до шістнадцяти років може нести відповідальність тільки коли в її конкретних діях містяться ознаки іншого злочину, за яке законом встановлена відповідальність з чотирнадцяти років. Наприклад, якщо неповнолітній у віці до шістнадцяти років бере участь разом з іншими особами, що досягли шістнадцяти років, у такому злочині як примушування до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань шляхом насильства, небезпечного для життя і здоров'я (ч. 3 ст. 355), то він може відповідати тільки за вчинення, наприклад, тяжкого тілесного ушкодження за ст. 121 КК України.

Встановлюючи вік, з якого особа може бути притягнута до кримінальної відповідальності, законодавець виходить з того, що досягнувши його, неповнолітній може розуміти суспільну небезпечність

свого діяння і в достатній мірі керувати ним. Для цього потрібно обов'язково проводити судово-психологічну експертизу. Вона повинна визначати рівень розвитку неповнолітнього, вплив вікових особливостей протікання психічних процесів на його поведінку, виявити індивідуальні особливості психіки. Це робиться за допомогою спеціальних методик і вивчення тих чи інших норм, яким людина слідує в своїй поведінці. Якщо на підставі всіх матеріалів справи суду стане ясно, що рівень розвитку неповнолітнього не відповідає його віку, в силу цього останній не може усвідомлювати фактичного характеру або суспільної небезпечності своєї поведінки або керувати нею, то може йти мова про недосягнення особою певного віку (при відсутності документів).

Деякі вчені-юристи, з огляду на те, що суспільно небезпечні діяння вчиняють особи до 14 років, пропонують переглянути положення кримінального законодавства України щодо віку кримінальної відповідальності [3]. Так, В. Г. Павлов пропонує знизити вікову межу кримінальної відповідальності до тринадцяти років осіб, які вчинили вбивство, умисне заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю, крадіжку, грабїж, розбій, хуліганство при обтяжувальних обставинах [4, с. 35].

У свою чергу, В. Ф. Мороз пропонує розподілити віковий поріг кримінальної відповідальності на чотири групи: діти до 11 років; підлітки 11–14 років; підлітки 14–16 років та неповнолітні 16–18 років [5, с. 9].

Незважаючи на те, що дискусії стосовно перегляду віку, з якого може наставати кримінальна відповідальність у вітчизняній науці кримінального права точаться давно, точної відповіді це питання ще й до сьогодні немає. А відсутність єдності з цього приводу є досить вагомою перешкодою не тільки для подальшого розвитку кримінального права, а й внесення відповідних змін до діючого законодавства.

З огляду на те, що неповнолітні є спеціальним суб'єктом такої відповідальності, існує низка особливостей, притаманних процедурі притягнення їх до кримінальної відповідальності. Своєрідність неповнолітніх як спеціального суб'єкта кримінальної відповідальності, передусім, полягає в тому хронологічному віці, який зумовлює психічний та фізіологічний розвиток особистості, набуття нею певних знань, навичок та вмінь, що дає змогу усвідомлювати суспільну небезпечність своїх дій та керувати ними.

Отже, труднощі в урахуванні вікових, соціально-психологічних, психофізичних та інших особливостей розвитку неповнолітніх, які вчинили злочин зумовлені віковими соціально-психологічними рисами неповнолітніх. Передусім під час удосконалення норм кримінального права має бути враховано такі характеристики: незрілість мислення; достатність соціального досвіду; нестабільність психіки; підвищена емоційність; підвищена навіюваність і самонавіюваність; схильність до фантазій. Також не всі норми є дієвими та практичними для виконання неповнолітніми та вважаються малоефективними. Тому необхідним є оновлення методологічного підходу до санкцій, що застосовуються до неповнолітніх щодо розширення їх видів та індивідуалізації у виборі покарання.

Список використаних джерел

1. Сиявська Ю. Ю. Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх / Ю. Ю. Сиявська // Держава та регіони. Серія : Право. – 2010. – № 3. – С. 95–98.
2. Кримінальний Кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III // Офіційний веб-портал Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2341-14>
3. Юзікова Н. Періодизація віку, з якого настає кримінальна відповідальність неповнолітніх : вітчизняна практика та європейський досвід [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://do.gendocs.ru/docs/index-24101.html?page=27>.
4. Павлов В. Г. Суб'єкт преступления и уголовная ответственность / В. Г. Павлов. – СПб. : Лань; Фонд "Университет", 2000. – 192 с.
5. Мороз В. Ф. Делінквентність дітей до чотирнадцятирічного віку: (Кримінологічні проблеми) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / В. Ф. Мороз. – Х., 1999. – 18 с.

Керноз Н.Є., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСКАРЖЕННЯ РІШЕНЬ, ДІЙ АБО БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ВИКОНАВЦІВ ТА ПОСАДОВИХ ОСІБ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Конституційною основою оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб ДВС, приватних виконавців в Україні є положення ч.2 ст. 55 та ч.ч.2,3 нововведеної ст.129-1 Основного Закону України якими визначено, що «кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади...посадових і службових осіб»; «держава забезпечує виконання судового рішення у визначеному законом порядку. *Контроль за виконанням судового рішення здійснює суд*»[1]. Ця правова позиція кореспондується з положеннями ст.13 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод щодо ефективного засобу юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження; відповідає вимогам ст. 8 Загальної декларації прав людини та ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права стосовно доступності правосуддя [7, с.48].

Підписання 02.06.2016 р. Президентом України таких важливих Законів України як: «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», «Про судоустрій і статус суддів», «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», «Про виконавче провадження» заклали фундамент для чергової судової реформи, оскільки з 15.12.1017 року набрали чинності зміни в усі процесуальні кодекси на підставі Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 року № 2147-VIII (далі – Закон України № 2147-VIII).

В нововведеному з 05.10.2016 року Законі України «Про виконавче провадження» [2] виконавче провадження залишається «завершальною стадією судового провадження...», що здійснюється з дотриманням засад визначених у ст. 2 зазначеного Закону, зокрема, «забезпеченням права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців». Ця засада окремо конкретизована в Розділі X «Оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів ДВС» лише в одній статті на відміну від попередньої Глави 9 з назвою «Захист прав стягувача, боржника та інших осіб у виконавчому провадженні» ст.82-88 попереднього Закону України «Про виконавче провадження». Одночасно ці питання врегульовано ст. 121-2 ГПК України, ст.181 КАС України, Розділ VII «Судовий контроль за виконанням судових рішень» (ст. 383-389) ЦПК України[7, с.49].

Оскільки Законом України від 03.10.2017 року № 2147-VIII були внесені зміни до всіх процесуальних кодексів України, то спробуємо дослідити їх системність та однозначність. На відміну від попередньої ст. 121-2 ГПК змінений ГПК України[3] доповнено не тільки Розділом VI з назвою «Судовий контроль за виконанням судових рішень», а також важливим Розділом V з назвою «Процесуальні питання, пов'язані з виконанням судових рішень у господарських справах», що узгоджується з відповідними розділами VI, VII зміненого ЦПК України[4], які залишилися по суті без нормативних змін в 2017 році, крім нумерації статей. На відміну від попередньої ст.181 КАС досліджуване питання врегульовано більш досконало в статті 287 зміненого КАС України[5].

Відповідно до ч.1 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів ДВС *щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом*[2].

Зробивши системний аналіз ст. 341 ГПК України, ч.2 ст.287 КАС України, ст.449 ЦПК України та ч.5 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» можна констатувати, що *процесуальні строки на оскарження встановлені однакові, а саме: рішення та дії виконавця, посадових осіб органів ДВС щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені протягом 10 робочих днів з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи законних інтересів. Рішення виконавця про відкладення провадження виконавчих дій може бути оскаржене протягом трьох робочих днів з дня, коли особа дізналася або повинна була дізнатися про порушення її прав, свобод чи законних інтересів.*

Щодо кола осіб, які можуть бути ініціаторами оскарження та процесуального засобу звернення в законодавчому закріпленні є суттєві розбіжності, а саме:- до адміністративного суду може бути подана позовна заява учасниками виконавчого провадження (крім державного виконавця, приватного виконавця) та особами, які залучаються до проведення виконавчих дій(ч.1ст. 287 зміненого КАС України)[5];- сторонами, іншими учасниками та особами у виконавчому провадженні може бути подана скарга зміст та форма якої передбачені ч.4 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження»[2]; до загального та господарського суду може бути подана скарга сторонами виконавчого провадження законодавець уніфікував зміст ст. 447 зміненого ЦПК України та ст. 339 зміненого ГПК України[3,4].

Відповідно до ч.2 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів ДВС *щодо виконання рішень інших органів (посадових осіб), у тому числі постанов державного виконавця про стягнення виконавчого збору, постанов приватного виконавця про стягнення основної винагороди, витрат виконавчого провадження та штрафів, можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до відповідного адміністративного суду (місцевого загального суду, який видав виконавчий лист) в порядку, передбаченому законом, а саме ст.287зміненого КАС України, за наявності двох умов: 1) якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС або приватного виконавця порушено їхні права, свободи чи інтереси; 2)якщо законом не встановлено інший порядок судового оскарження рішень, дій чи бездіяльності таких осіб*[5].

Відповідачем у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності державного виконавця чи іншої посадової особи органу ДВС є відповідний орган ДВС, а у справах з приводу рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця - приватний виконавець.

Протягом якого часу має бути проведено судовий розгляд та його процедурні моменти також є розбіжності в законодавчому закріпленні: в цивільному та господарському судочинстві, після внесених

змін у 2017 році, стало однаково: скарга розглядається у *десятиденний строк* у судовому засіданні за участю стягувача, боржника і державного виконавця або іншої посадової особи органу ДВС чи приватного виконавця, рішення, дія чи бездіяльність яких оскаржуються (ст. 450 зміненого ЦПК України = ст. 342 зміненого ГПК України). А вст. 287 КАС України цей же строк, але конкретизовано, що «адміністративна справа ... вирішується судом *протягом десяти днів після відкриття провадження у справі*»[5].

Відповідно до ч.3 ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії або бездіяльність державного виконавця також *можуть бути оскаржені* стягувачем та іншими учасниками виконавчого провадження (*крім боржника*) до начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець. Рішення, дії та бездіяльність начальника відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, *можуть бути оскаржені до керівника органу ДВС вищого рівня. Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, при здійсненні контролю за рішеннями, діями державного виконавця під час виконання рішень має право у разі, якщо вони суперечать вимогам закону, своєю постановою скасувати постанову або інший процесуальний документ (або їх частину), винесені у виконавчому провадженні державним виконавцем, зобов'язати державного виконавця провести виконавчі дії в порядку, встановленому Законом.* Начальник відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, або державний виконавець з *власної ініціативи чи за заявою* сторони виконавчого провадження *може виправити допущені у процесуальних документах, винесених у виконавчому провадженні державним виконавцем, граматичні чи арифметичні помилки*, про що виноситься відповідна постанова. Керівник вищого органу ДВС у разі виявлення порушень вимог закону визначає їх своєю постановою та надає доручення начальнику відділу, якому безпосередньо підпорядкований державний виконавець, щодо проведення відповідних дій[2].

На законодавчому рівні *щодо розподілу витрат, пов'язаних з розглядом скарги*, існують також суттєві розбіжності, а саме: *по – перше*, тільки за подання до адміністративного суду адміністративного позову Законом України «Про судовий збір» визначено розмір судового збору, який залежить від суб'єкта звернення та характеру(майнового чи немайнового)позову; *по - друге*, такі витрати щодо цивільного та господарського судочинства не передбачені Законом України «Про судовий збір»; *по – третє*, після внесених змін в цивільному та господарському судочинстві уніфіковано визначили, що судові витрати, пов'язані з розглядом скарги, покладаються судом *на заявника*, якщо було постановлено рішення *про відмову в задоволенні його скарги*; або *на орган ДВС чи приватного виконавця*, якщо було постановлено ухвалу *про задоволення скарги заявника*(ст. 452 зміненого ЦПК України = ст. 344 зміненого ГПК України).

Щодо акту правосуддя яким закінчується розгляд справ та можливості його оскарження з досліджуваного проблемного питання, також наявна законодавча неузгодженість, а саме:*по – перше*, після внесених уніфікованих змін в цивільному та господарському судочинстві однаково закріпили, що «про виконання ухвали,*постановленої за результатами розгляду скарги*, відповідний орган ДВС, приватний виконавець повідомляють суд і заявника *не пізніше ніж у десятиденний строк з дня одержання ухвали суду*»(ст. 453 зміненого ЦПК України = ст. 345 зміненого ГПК України), а не *місячний строк* за попередньою ст.389 ЦПК;*по – друге*,окремо від рішення суду першої інстанції можуть бути оскаржені в апеляційному порядку ухвали суду першої інстанції щодо розгляду *скарг на дії (бездіяльність)* органів ДВС, державного виконавця, приватного виконавця (п.27 ч. 1 ст. 353 зміненого ЦПК)*не в повній мірі відповідає* про аналогічну можливість оскарження ухвал про розгляд *скарг на рішення, дії (бездіяльність)* органів ДВС, державного виконавця, приватного виконавця за п. 25 ч. 1 ст.255 зміненого ГПК;*по – третє*,в ст. 74 Закону України «Про виконавче провадження» *відсутні норми* щодо акта реагування органу ДВС та процедури його оскарження; *по – четверте*,новеламич.ч.6,7 ст. 287 зміненого КАС України конкретизовано:1)*на судові рішення* у визначених справах, можуть бути подані *апеляційні скарги протягом десяти днів* з дня їх проголошення, в той час як за ст. 295 КАС України закріплений строк на апеляційне оскарження в 30(15) днів на рішення (ухвалу);2) суд апеляційної інстанції *розглядає справу у десятиденний строк* після закінчення строку на апеляційне оскарження з повідомленням учасників справи, в той час як за ст. 309 КАС України закріплений строк 60(30) днів на рішення (ухвалу)[5].

Статтею 36 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06. 2016 № 1403-VIII [6] також передбачається можливість оскарження рішення, дії чи бездіяльності приватного виконавця «у порядку, встановленому законом». Але є підстави для запитання: яким саме законом?

Отже, конституційна засада нововведеної статті 129-1 Основного Закону України щодо *судового контролю за виконанням судового рішення* має надзвичайно важливе практичне значення, і для її реалізації в 2017 році були спроби вдосконалення чинного законодавства, але можна констатувати, що попри уніфікацію норм в цивільному і господарському судочинстві розбіжності так і залишилися.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - ст. 141 в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2016.- № 28.- ст.532.
2. Закон України «Про виконавче провадження» від 02.06. 2016 № 1404-VIII// Відомості Верховної Ради (ВВР).- 2016.- № 30.- ст.542 з наступними змінами.
3. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 № 1798-XII в редакції Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 48.-ст. 436. № 2147-VIII.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // в редакції Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 48.-ст. 436. № 2147-VIII.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 № 2747-IV в редакції Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 48.-ст. 436. № 2147-VIII.
6. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 02.06. 2016 № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2016. - № 29. - ст.535.
7. Керноз Н.Є. Проблемні аспекти оскарження рішень, дій або бездіяльності виконавців та посадових осіб органів державної виконавчої служби в Україні // Інтеграція юридичної науки та практики з питань регулювання підприємницької діяльності як основа сталого розвитку вітчизняного законодавства: матеріали науково - практичного семінару (м. Чернігів, 6 грудня 2016 р.); за заг. ред. І. М. Колодій / Чернігівський національний технологічний ун-т. – Ч.: ЧНТУ, 2016. – С. 48-52.

Кирда В.В., студент гр. МКПРп-171

Науковий керівник – Берднік І.В., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОТИПРАВНИЙ ВПЛИВ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОФІЦІЙНИХ СПОРТИВНИХ ЗМАГАНЬ (СТАТТЯ 369-3 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ)

Активний курс на євроінтеграцію відкрив перед Україною проблеми суспільно-політичного, економічного, соціального і навіть спортивного характеру. Значна кількість корупційних правопорушень у сфері спорту зумовили необхідність вирішення цього питання на законодавчому рівні.

Новий етап розвитку українського спорту ознаменувався прийняттям Верховною Радою України 03.11.2015 року Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» № 743-VIII (далі – Закон № 743-VIII), який суспільству більш відомий як «Закон Павелко». Зазначеним актом внеслись зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу (далі – КК) України, зокрема останній було доповнено ст. 369-3, яка передбачає кримінальну відповідальність за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань.

Попри складну назву Закону № 743-VIII, основна його мета полягає в створенні дієвого державного механізму у боротьбі з таким явищем, як договірні матчі. Серйозні наміри такої боротьби були підкреслені 16.11.2016 року, коли Україна ратифікувала Конвенцію Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18.09.2014 року (далі – Конвенція). Маніпулювання спортивними змаганнями визначається Конвенцією як умисна домовленість, дії чи бездіяльність, спрямовані на неналежні зміни результату або ходу спортивних змагань, з метою отримання будь-якої несправедливої вигоди для себе або для інших[1, ст. 3]. Спробуємо більш детально схарактеризувати ознаки даного складу злочину.

Назва та диспозиція ст. 369-3 КК України говорить про те, що кримінальна відповідальність встановлюється лише за протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань, якими є спортивні змагання, передбачені Єдиним календарним планом фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України, що проводяться уповноваженим організатором спортивних змагань з метою визначення переможців згідно з правилами спортивних змагань для відповідного виду спорту[3, ст. 1].

Об'єктом злочину, передбаченого ст. 369-3 КК виступають суспільні відносини у сфері захисту чесності спорту та спортивної етики, а також запобігання, виявлення та усунення наслідків відповідних правопорушень. Чіткий перелік потерпілих вищезазначеною статтею не називається, однак ним може бути спортсмен, особа допоміжного спортивного персоналу, яка бере участь у спортивному змаганні, або посадова особа у сфері спорту.

Об'єктивна сторона даного злочину характеризується складністю і наявністю декількох форм, зокрема:

1. Вплив на результати офіційних спортивних змагань, під яким закон розуміє маніпулювання спортивним змаганням, тобто умисне вчинення корупційного правопорушення, спрямованого на некоректні зміни ходу спортивного змагання чи його результату шляхом повного або часткового виключення непередбачуваного характеру змагань і досягнення наперед визначеного їх наслідку, з метою отримання будь-якої неправомірної переваги для себе або для інших[3, ч. 2, ст. 8]. Такий вплив може вчинятися шляхом підкупу, примушування або підбурювання чи вступу у змову щодо результатів офіційного спортивного змагання [2, ч. 1 ст. 369-3];

2. Одержання внаслідок протиправних діянь неправомірної вигоди для себе чи третьої особи;

3. Порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням.

Виникнення суспільно-небезпечних наслідків ст. 369-3 КК України не передбачається, а тому вони можуть проявлятися в різних формах.

Примітка до ст. 369-3 КК України зазначає посилання на ст. 17 Закону № 743-VIII для визначення кола суб'єктів даного виду злочину. Ними можуть бути:

1. Спортсмени - фізичні особи, які систематично займаються певним видом (видами) спорту, визнаним в Україні, та беруть участь у спортивних заходах;

2. Особи допоміжного спортивного персоналу - будь-який тренер, наставник, менеджер, агент, працівник команди, офіційна особа команди, медичний та інший персонал, що обслуговує або лікує спортсменів, які беруть участь або готуються до спортивних змагань;

3. Посадові особи у сфері спорту - власники, акціонери, керівники чи працівники юридичної особи, яка організовує і сприяє спортивним змаганням, а також особи, уповноважені на проведення офіційного спортивного змагання; керівники й працівники міжнародної спортивної організації, інших компетентних спортивних організацій, що визнають змагання[3, ст. 1];

4. Особи, які примушували чи підбурювали вищезазначених суб'єктів до правопорушень або вступили з ними у змову.

З суб'єктивної сторони вплив на результати офіційних спортивних змагань характеризується *прямим умислом*, а також *метою* одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи. Під останньою слід розуміти прагнення особи одержати для себе чи для третьої особи грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, не матеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи не грошового характеру. При чому зазначена мета являє собою прагнення особи набути неправомірну вигоду для себе чи для третьої особи як в результаті її погодженого переходу від іншого суб'єкта (як винагороду за вчинений вплив на результати офіційних спортивних змагань), так і без нього (наприклад, як виграшу від розміщення ставок на спорт)[5].

Ч. 2 ст. 369-3 КК України передбачає кваліфікуючі ознаки даного злочину, якими можуть бути вчинення протиправного впливу на результати офіційних спортивних змагань повторно або щодо змагань неповнолітніх.

За вчинення злочину, передбаченого ст.369-3 КК України передбачаються різні покарання. Ними можуть бути: штраф у розмірі від 3400 до 34000 грн., а також обмеження волі на строк від двох до п'яти років, або позбавлення волі на той самий строк.

Незважаючи на низку позитивних якостей, Закон № 743-VIII, а відповідно і ст. 369-3 КК України, має суттєві недоліки. Головна проблема Закону № 743-VIII полягає в його реалізації на практиці, адже характерним є складність доказування факту злочину. Навіть якщо рахунок чи результат матчу є дуже сумнівним і незвичайним, то об'єктивно встановити зв'язок між іграми (виступом) конкретного спортсмена і результатом буде дуже важко. Жоден експерт не зможе підтвердити «без всяких сумнівів», що «дивні» дії (бездіяльність) спортсменів були викликані саме тим, що вони підкупили матч або зробили ставку. Спортсмен завжди зможе сказати, що у нього було погане самопочуття, фізичний біль або інші особисті причини, з-за яких він так погано виступив. Крім того, логічним виникає питання про те, як правоохоронні органи шукатимуть осіб, які зробили незаконні ставки. Найкращий варіант характеризується отриманням офіційної інформації від букмекерських контор, однак при розміщенні ставок не вимагається посвідчення особи, а також їх можуть зробити так звані «підставні» особи.

Варто також відзначити, що Закон № 743-VIII породжує наступну колізію, до речі, вже офіційно завизовану президентом України П.О. Порошенко. По суті, він визнає існування спортивних ставок в спорті, хоча офіційно букмекерська діяльність в Україні заборонена. Тому додаткові зміни законодавства в цій сфері катастрофічно необхідні для більш ефективної боротьби з договірними матчами. Як мінімум, потрібен повний контроль за людьми, які роблять ставки і отримують виграші, адже без цього багато положень Закону будуть лише красивими словами «на папері»[6].

Крім того, першими засудженими за участь у матчі з фіксованим результатом за історію України стали особи у справі 61/11131/16-к, яких вироком суду від 15.09.2016 року було визнано винними у

вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 ст. 354 КК України [4]. «Закон Павелко» на той час діяв вже майже рік, проте обвинувачення ґрунтувалося не на статті 369-3 КК України.

За період з 01.12.2015 по 20.11.2016 року компанія Federbet, яка займається пошуком підозрілих матчів, включила 14 зустрічей в українському футболі до свого щорічного звіту. З них Комітетом з етики та чесної гри лише 4 були визнані договірними [7].

Отже, наявність Закону № 743-VIII не є гарантією, що договірні матчі можна буде з легкістю розслідувати, а таке негативне явище в спорті зникне повністю.

Список використаних джерел

1. Конвенція Ради Європи проти маніпулювання спортивними змаганнями від 18.09.2014 / ратифіковано Законом № 1752-VIII від 16.11.2016
2. Кримінальний Кодекс України від 05.04.2001 / Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст. 131 (в редакції від 07.03.2018)
3. Закон України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань» від 03.11.2015 / Відомості Верховної Ради України, 2015, № 51, ст. 472
4. Вирок Луцького міськрайонного суду Волинської області від 15.09.2016 у провадженні № 1-кп/161/538/16 // Режим доступу: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/61296503>
5. Право і громадянське суспільство [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://lcslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/2-11-2015/item/219-naukovo-praktychnyy-komentar-do-statti-369-3-kryminalnoho-kodeksu-ukrayiny-protypravnyu-vplyv-na-rezultaty-ofitsiynykh-sportyvnykh-zmahan-zadoia-k-p>
6. Не зважайте. Підводні камені «Закону Павелко» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://www.ua-football.com/ukrainian/high/1449058722-mozhno-ne-perezhyvat-podvodnye-kamni-zakona-pavelko.html>
7. 14 підозрілих матчів в українському футболі, яким не завадив «Закон Павелко» [Електронний ресурс] // Режим доступу: <https://ua.tribuna.com/tribuna/blogs/editors/1120658.html>

Кирдан Ю.В., студент гр. ПР 151

Науковий керівник – Рудик В.А., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРАВОВИЙ СТАТУС ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Слово «status» у перекладі з латині означає положення, стан кого-небудь або чого-небудь, а також становище та розуміється як загальне становище окремої особи (особистості) [1].

В доктрині права існує низка наукових підходів до визначення поняття правового статусу особи та його видів. Від більш вузького підходу М.С. Строговича, який зазначав, що «права, надані громадянам законом, разом із обов'язками, що лежать на громадянах у силу закону, складають правовий статус громадянина, його правове положення» [2, с. 145], до широкого пояснення поняття правового статусу як «всього обсягу правових можливостей і обтяжень суб'єкта, а також правових засобів, що характеризують різноманітні сторони його правового положення» - наданого М.В. Вітруком [3, с. 35].

Підтримуємо позицію професора Л.А. Луць, яка під правовим статусом особи розуміє закріплені у відповідних джерелах права й гарантовані державою суб'єктивні права та юридичні обов'язки особи [4, с.49].

Традиційно в юридичній науці виділяють загальний, спеціальний та індивідуальний правові статуси. Якщо загальний правовий статус складається з основних (конституційних) прав і обов'язків громадянина, то спеціальний передбачає наділення суб'єкта особливими або так званими додатковими правами і обов'язками певну групу суб'єктів.

Групою суб'єктів, яка володіє такими спеціальними правами і обов'язками, можна назвати здобувачів освіти, які на законодавчому рівні визначено у Законах України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року (ст.53) та «Про вищу освіту» від 1 липня 2014 року (ст.ст.61-63).

Перш за все хотілося б відзначити, що за нещодавно прийнятим законодавством кожен має не просто право освіти, а наділений правом на якісну та територіально, фінансово і фізично доступну освіту.

Згідно чинного законодавства мають безпосереднє право навчатися протягом всього свого життя та академічну мобільність. Щодо права здобуття освіти протягом всього життя зазначалося вище, то академічна мобільність – це можливість здобувача вищої освіти протягом свого періоду навчання провчитись декілька семестрів за бажанням в іншому навчальному закладі тієї ж самої акредитації, де відповідно проводиться підготовка фахівців тієї самої спеціальності, це допомагає краще розвивати свій потенціал.

Підтримуємо думку І.І. Федорової, яка вважає, що позитивним для нашої держави в розвитку міжнародної академічної мобільності є укладання багатосторонніх договорів в галузі освіти. До прикладу вчена наводить найвідомішу європейську програму – «Еразмус», в якій наведені схеми мобільності – «Комет», «Лінгва», програм DAAD, IREX, UGRAD та Програма стипендій ім. Фулбрайта, мета яких:

створити європейську модель вищої освіти. Такі програми є актуальними для українських студентів тому, що вони сприяють реалізації навичок спеціальності, а й є фундаментом для побудови навичок інтеграції в культурний простір іншої країни [5, с. 45].

Так, серед інших прав чинне законодавство закріплює, що здобувачі освіти мають право на індивідуальний освітній напрямок, як персональний шлях для реалізації власних здібностей здобувача вищої освіти, що може формуватися згідно інтересів, потреб, досвіду, можливостей, мотивації та ґрунтується на основі вибору такого здобувача освіти форми та темпу навчання, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними програм та навчальних дисциплін, способів та методів навчання.

А також диспозитивною нормою передбачено, що індивідуальна освітня траєкторія в закладі освіти може бути реалізована через індивідуальний навчальний план. Загалом формування такого права є позитивним нововведенням, яке має знаходити своє реальне втілення і виявлятися в наданні дійсно якісних освітніх послуг.

Також Законом України «Про освіту» декларуються права на справедливе і об'єктивне оцінювання результатів навчання; свободу творчої, спортивної, оздоровчої, культурної, просвітницької, наукової і науково-технічної діяльності тощо; захист під час освітнього процесу від приниження честі та гідності, будь-яких форм насильства та експлуатації, дискримінації за будь-якою ознакою, пропаганди та агітації, що завдає шкоди здоров'ю здобувача освіти; доступ до інформаційних ресурсів і комунікацій, що використовуються в освітньому процесі та науковій діяльності тощо, а також на інші необхідні умови для здобуття освіти, у тому числі для осіб з особливими освітніми потребами та із соціально незахищених верств населення[6].

Освітнє законодавство передбачає і деякі обов'язки, а саме:

1. Виконувати вимоги освітньої програми (індивідуального навчального плану за його наявності), дотримуючись принципу академічної доброчесності, та досягти результатів навчання, передбачених стандартом освіти для відповідного рівня освіти;

2. Поважати гідність, права, свободи та законні інтереси всіх учасників освітнього процесу, дотримуватися етичних норм;

3. Відповідально та дбайливо ставитися до власного здоров'я, здоров'я оточуючих, довкілля;

4. Дотримуватися установчих документів, правил внутрішнього розпорядку закладу освіти, а також умов договору про надання освітніх послуг (за його наявності)[6].

Отже, вищезгадані права та обов'язки не є вичерпним, адже на здобувачів освіти можуть бути покладені і інші, передбачені законодавством та установчими документами закладу освіти.

Порівнявши права та обов'язки студентів, курсантів, слухачів, стажистів, клінічних ординаторів, аспірантів, докторантів за законодавством про освіту, яке діяло раніше та здобувачів вищої освіти нині, можна говорити про розширення їх спеціальних прав.

Також привертає увагу обов'язок дотримуватися принципу академічної доброчесності, якого до цього законодавство про освіту не знало, але якого так потребувала сучасна українська освіта. Невиконання цього обов'язку здобувачем вищої освіти призводить до покладення на нього юридичної відповідальності. Однак, проблема прав та обов'язків здобувача вищої освіти в процесі дотримання принципу академічної доброчесності може стати іншою темою наукового дослідження.

Список використаних джерел

- 1.Энциклопедический Словарь Ф.А. Брокгауза и И.А. Ефрона. URL: <http://www.vehi.net/brokgauz/>
- 2.Проблемы советского социалистического государства и права в современный период. Некоторые теоретические вопросы / под ред. В. М. Чхиквадзе. – М.: Наука, 1969. – С.229.
- 3.Витрук Н. В. Проблемы теории правового положения личности в развитом социалистическом обществе: дис. ... доктора юрид. наук / Витрук Н. В. – М., 1979. – С.49.
- 4.Луць Л.А. Загальна теорія держави та права: [навчально-методичний посібник (за кредитно-модульною системою)] / Л.А. Луць. - К.:Атіка, 2007.- С.124.
- 5.Федорова І.І. Академічна мобільність українських студентів сучасного освітнього простору / І.І. Федорова, Я.В. Трофименко // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – 2012. – № 2(35). – С. 139-144.
- 6.Про освіту: Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII //Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38-39, ст.380

КЛАСИФІКАЦІЯ ФОРМ ДЕРЖАВИ ТА ЇХ ХАРАКТЕРИСТИКА У ВЧЕННІ МОНТЕСК'Є

Вчення Монтеस्क'є про походження держави ідейно тяжіло до вельми поширеної у вченнях XVII-XVIII ст. концепції суспільного договору, за ним люди об'єднують свої індивідуальні сили і волі, чим устанавлюють державу, обов'язкову для всіх владу і передають її суверенові, а самі стають підданими.

Монтеस्क'є вважав, що держава виникла історично, на певному етапі розвитку людського суспільства. Її перший ступінь – природний стан. Ворожнеча між людьми, виникла на подальших етапах розвитку людського співжиття, коли з'явилася приватна власність.

Закони, за якими людина жила в цьому стані, і є законами природи. Мир є першим природним законом [6]. Другим природним законом є прагнення добувати собі їжу. Людина у природному стані здатна до пізнання, в неї виникає бажання жити в суспільстві – це є четвертий природний закон людини. Цей же закон вів людей до спілкування та утворення сім'ї, суспільства і держави.

Але згодом це суспільство змінилося. У ньому з'явилася майнова відмінність між людьми, почалися розбрат, війни всіх з усіма. Загальна війна людей один з одним поставила їх перед дилемою: або загинути в цій війні, або стати державно організованим суспільством, в якому з'єднаються сили і волі всіх його членів, а відносини між людьми регулюватимуть позитивними законами. Так суспільство, вважав філософ, перетворилося в державу [6].

Держава з'являється тоді, коли стан війни, яка виникає в людському суспільстві, не може бути припинений без насильства [2, с.67].

Народ признає правителя на підставі договору, і цей договір повинен ним виконуватися. В основу згоди народу з правителем мислитель поклав ідею правління законів, а не людей. Порушення цих законів дає право народів на повстання проти свавілля правителів [3].

Монтеस्क'є надавав перевагу реформам і законодавству в державі як засобам перетворення дійсності. Але ці засоби можуть бути використані лише тоді, коли в країні функціонує конституційний механізм, коли закони там обов'язкові як для громадян, так і для правителів.

Держава – це суспільство, в якому є закони, що в державі відносини між людьми регулюються правом, що позитивні закони народів визначають і забезпечують основні блага в суспільстві. А головне завдання держави – силою змусити окремих членів суспільства виконувати закони, які виражають загальне благо, примирюють соціальні суперечності.

По-перше, Монтеस्क'є розрізняв форми правління передовсім не за кількістю осіб, яким вручено державну владу, а за характером політичних та інших відносин між правителями і підданими [1, с.59].

По-друге, в концепції мислителя велике значення мав його аналіз форм правління в їхнім співвідношенні з різними факторами суспільного розвитку, де тому чи іншому суспільству може відповідати лише якась одна форма правління.

Для класифікації форм правління Монтеस्क'є використав два поняття: природа правління і принцип правління.

За природою правління (республіки, монархії та деспотії). При цьому республіки і монархії – помірковані форми правління, їхньою природою є політичні відносини між правителями і підданими, які регулюються позитивним законом.

У поміркованих формах правління, відносини між правителями і підданими визначаються і регулюються законами, в яких чітко встановлюються взаємні обов'язки сторін. Наявність законів дає можливість підданим здійснювати контроль за діями уряду, а також однією службовою особою за діяльністю іншої.

Природа деспотії – це не політичні відносини між володарем і підданими, а відносини пана і раба. Державний лад деспотії вирізняється простим устроєм і відсутністю поділу влади між різними органами і магістратами. Якщо природа поміркованих управлінь веде до встановлення в таких державах свободи і рівності між громадянами, гарантування їхньої безпеки, захисту власності, то в деспотичних формах правління всі люди стають рабами [1, с.60].

2) За принципом правління (демократії, аристократії, монархії та деспотії) [3].

Природа і принцип правління, вважав мислитель, пов'язані одне з одним і взаємно доповнюють одне одного. Принцип правління – це та сила, яка забезпечує цілісність і стабільність природи правління. А цілісність і стабільність держави за такої форми правління зберігаються тому, що принцип правління однаковою мірою стосується як до правителів, так і до підданих.

Принцип кожної форми правління створює в державі стан рівноваги у відносинах між правителями і підданими, (у деспотичній формі правління принципом правління є страх, яким охоплені як піддані, так і правитель. Страх перед заворушеннями і переворотами стримує деспота від надмірних зловживань, а

страх серед підданих придушує їхню волю до боротьби. Таким чином зберігається рівновага у відносинах між правителем і підданими) [3].

Демократія – поміркована форма правління, державна влада в якій належить усьому народові. Основними органами демократії є: 1) Народні збори, де народ голосуванням створює закони. 2) Сенат, або рада, які в перерві між зборами завідують справами держави. 3) Інститут суддів, які є відокремленими і незалежними від інших посадових осіб.

У демократії за допомогою закону чітко визначено компетенцію всіх установ, їхні права та обов'язки, а також взаємний контроль. Принципом демократії є доброчесність, що являє собою любов до батьківщини, законів і рівності. Доброчесна людина – це людина, яка любить закони своєї країни і любов'ю до них керується у своїй діяльності. Принцип демократії може бути викривлений також у результаті надмірної концентрації всієї повноти влади в руках народу. Це призводить до анархії та зловживань владою з боку демагогів, які очолюють цей народ. Таку ситуацію в політичному житті мислитель описав як стан, коли «кожен хоче бути рівним із тим, кого він вибрав як свого правителя [6].

Державний лад аристократії як різновидності республіки Монтеस्क'є визначав тим, що в ній верховна влада перебуває в руках групи осіб, які виокремлюються з народу своїм багатством та іншими перевагами. В аристократичній республіці законодавством повинна бути регламентована діяльність зборів аристократів, сенату, цензорів, суддів. Принципом аристократичного правління є поміркованість, яка стримує аристократію від свавільного правління і цим зберігає стабільність ладу. З утратою принципу законності аристократія змінює свою форму і перетворюється в деспотію з багатьма деспотами.

Державний лад монархії – верховна влада в ній вручається одній особі за наявності основних законів у державі, які передбачають існування посередницьких каналів для рухання влади від короля донизу. Цими проміжними каналами, на думку мислителя, є певні права, прерогативи різних станів, закріплені в конституції країни, яких монарх порушувати не може. В монархії монарх править не сам, а розподіляє свою владу між різними установами і службовими особами, які перебувають у певній субординації між собою та підконтрольні монархові [5, с.100].

Принципом монархії мислитель назвав честь. Носієм цього принципу є дворянство як невід'ємна складова частина монархії. Втрату ж принципу правління він бачив у недотриманні правил честі царем і підданими. За таких умов монархія перетворюється в деспотичне правління.

Деспотія – антипод держави з поміркованими формами правління – республік і монархій. У деспотії відсутні основні закони. Деспот править на підставі власного розсуду, примхливої волі. Державний лад деспотії вирізняється надзвичайною концентрацією влади в руках царя, його слуг. Для законодавця і суддів тут немає місця.

Принципом деспотії є страх. Деспотична держава, суперечить природі людини, і людська природа постійно обурюватиметься проти деспотичного правління [5, с.101].

Важливо відзначити, що проблеми форм правління Монтеस्क'є вирішував у тісному зв'язку з теорією факторів суспільного розвитку. Безпосередньо на природу і принципи різних форм правління, їхні стабільність і виродження, на характер відносин між правителями і підданими впливають моральні та фізичні фактори в їх сукупності. Наприклад, у деспотичних формах великий вплив на характер відносин між правителями і підданими має релігія, яка часто заступає основні закони. Таку ж роль у деспотичних державах відіграють звичаї, які там визнаються замість законів.

Релігія країни – один із факторів, який впливає на форми правління. Магометанська релігія характерна для деспотичних форм правління. Християнська релігія існує частіше всього в поміркованих формах правління. При цьому в протестантських країнах найчастіше виникають республіки, а в католицьких – монархії [4].

Форма правління повинна відповідати також правам, звичаям, рисам характеру того чи іншого народу. Невідповідність державного устрою звичаям, рисам характеру народу веде до тиранії думки, яка особливо відчутна, коли правителі вводять порядки, що суперечать напряму думок народу.

На форми правління впливають фактори географічного середовища, зокрема клімат. У гарячих країнах клімат сприяє встановленню деспотичних форм правління. Спека призводить до втрати мужності народу, і він не може успішно протидіяти свавіллю та зловживанню владою з боку правителів. Навпаки, холодний клімат зберігає в людей мужність, і в країнах з таким кліматом переважно встановлюються республіки. Поміркований клімат Європи сприяє встановленню монархії.

Серед факторів, які впливають на форми держави, Монтеस्क'є назвав і ландшафт. У гірській країні частіше виникає республіканське правління, рівнини в країнах сприяють появі правління одного.

Велике значення для визначення форми правління має величина країни. Республіка за своєю природою, вважав мислитель, вимагає невеликої території. Монархія потребує території середньої величини. Для деспотії є характерними великі розміри держави.

У країнах з великою територією, де зазвичай встановлюється правління одного, люди подолали дію цього фактора і винайшли нову форму – федеративну республіку.

Список використаних джерел

1. Бебик В. М. Політологія для політика і громадянина. – К.: МАУП, 2003.
2. История политических и правовых учений. Учебник. /Под ред. док. юридических наук, проф. О. Э. Лейста. – М., 2006. – 568.
3. Мироненко О. М. Монтеск'є Шарль Луї // Політична енциклопедія. Редкол.: Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. – К.: Парламентське видавництво, 2011. – 465 с.
4. Кормич А. І. Історія вчень про державу і право: Навч. посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 312 с.
5. Губерський Л.В., Надольний І.Ф., Андрущенко В.Б. Філософія: навчальний посібник. – К., 2003. – 457 с.
6. Орач Є. М. Історія політичних і правових вчень : Навч. посібник. – К. : Атіка, 2005. – 560 с.

Кокоша Д.Ю., студентка гр. МКПРп-171

Науковий керівник – Коломієць Н.В., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СКЛАД ТА СТРУКТУРА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

У наш час порушення прав і свобод людини є однією з найгостріших проблем, що стоять перед людиною. В історії відомі періоди, коли не визнавалися навіть основні природні права людини, такі, як права на життя, свободу і недоторканність особи. З розвитком нашого суспільства держава стала звертати увагу на цю проблему. Одним із способів захисту прав людини став Європейський суд з прав людини.

Європейський суд з прав людини – це міжнародний судовий орган (міжнародна судова установа) регіонального рівня, утворений державами-учасниками Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (далі – Конвенція), підписаної в Римі 04.11.1950 р. з метою забезпечення дотримання їх зобов'язань по даній Конвенції.

До 1998 року Суд діяв на непостійній основі і судовий механізм захисту прав людини включав три органи: Європейську комісію з прав людини (первісний розгляд скарг), Європейський суд з прав людини і Комітет міністрів Ради Європи. З 1 листопада 1998 року (набрання чинності Протоколу №11 до Конвенції) було докорінно змінено організацію системи ЄСПЛ. З цієї дати Суд почав діяти як єдиний судовий орган за Конвенцією на постійній основі, а Комісію було скасовано [2, с. 17].

Кількісний склад Суду визначається ст. 20 Конвенції, де вказано, що Суд складається з такої кількості суддів, яка відповідає кількості Високих Договірних Сторін (нині – 47 суддів) [1].

Судді обираються, за загальним правилом, строком на 9 років без можливості переобрання Парламентською Асамблеєю від кожної Високої Договірної Сторони більшістю поданих голосів за списком з трьох кандидатів, запропонованих відповідною Високою Договірною Стороною [1]. При цьому кандидати не обов'язково повинні мати громадянство тієї країни, від якої вони обираються. Так, наприклад, з 1980 по 1998 р.р. суддею від князівства Ліхтенштейн був канадський суддя Р. Макдональд, а з 1998 р. – швейцарець Л. Кафліша [3]. Крім того, у складі Суду може бути два громадянина однієї держави, але обрані від різних держав.

У Європейському Суді діє правило: якщо на виборах на головуєчі посади в Суді (або на посади в апараті Суду) два кандидати, один з яких жінка, і при цьому вони отримують рівну кількість голосів, то обраним вважається жінка-кандидат.

Для статусу судді має значення правило старшинства. Існують два основних способи його визначення: за віком або за тривалістю перебування на посаді (за стажем роботи).

Конвенцією встановлено правило, згідно з яким у розгляді справи завжди повинен брати участь суддя від держави-учасниці, що є стороною в даній справі (суддя *ad hoc*). Це пов'язано з тим, що в ході розгляду Суд впритул стикається з правом даної держави, судовою практикою та іншими аспектами національного права, і ніхто краще судді відповідної держави не може відповісти на питання, які виникають у процесі судового розгляду [3].

Строк повноважень суддів спливає, коли вони досягають 70-річного віку.

Відповідно до ст. 21 Конвенції судді повинні мати високі моральні якості, а також мати кваліфікацію, необхідну для призначення на високу суддівську посаду, чи бути юристами з визначеним рівнем компетентності.

Упродовж строку своїх повноважень судді не можуть займатися жодною діяльністю, що є несумісною з їхньою незалежністю, безсторонністю або з вимогами щодо виконання посадових обов'язків на постійній основі [1].

Організаційно-управлінськими підрозділами Суду є Голова Суду, Бюро Суду, Секретаріат Суду, секції, пленарні засідання, які проводяться періодично.

Голова ЄСПЛ – це ключова фігура, наділена широкою компетенцією, в якій можна виділити:

– організаційно-управлінські функції (керівництво роботою Суду);

– представницькі функції (відповідає за відносини з керівними органами Ради Європи);

– судові функції: він головує на пленарних засіданнях Суду, засіданнях Великої палати, тобто там, де вирішуються найбільш важливі проблеми (при цьому, якщо голоси суддів розділилися порівну, вирішальним є голос Голови).

Що стосується його судової функції, то вона підпорядкована принципу колегіальності, відповідно до якого приймаються конкретні рішення Суду.

Нинішнім головою ЄСПЛ є Гвідо Раймонді (Італія).

Голова обирається на пленарному засіданні шляхом таємного голосування строком на 3 роки і може бути переобраний, але лише один раз. При цьому перебування Голови на посаді не може перевищувати строк його суддівських повноважень. За тими ж правилами обираються два заступники Голови Суду [3].

З метою надання допомоги Голові Суду у виконанні його обов'язків по керівництву роботою Суду і обслуговуючих його підрозділів, для полегшення координації між секціями у 2003 р. було створено новий орган – Бюро. Даний орган складається з: Голови Суду, заступників Голови Суду і голів секції; Секретаря і заступника Секретаря Суду.

На виконання покладених на нього завдань Бюро вирішує питання адміністративного характеру та інші позасудові питання, що належать до компетенції Голови Суду. По кожному питанню Бюро готує доповідь і вносить свої пропозиції на пленарному засіданні [1].

Секретаріат ЄСПЛ – це структурний підрозділ Суду, який забезпечує юридичну, адміністративну та технічну підтримку його роботи. До його складу входять юристи («юридичні секретарі»), адміністративні та технічні працівники, а також перекладачі. Наразі це близько 640 працівників (з них понад 40 – українці), які є громадянами більшості держав-членів РЄ [2, с. 19].

Секретаріат Суду очолюється Секретарем і складається із секретарів секції. Найважливіша функція Секретаріату – судова. Її особливість полягає в тому, що працівники Секретаріату беруть активну участь у процесі розгляду справ і прийняття рішень. Вони не мають права голосу, але можуть відповідати на питання суддів, давати пояснення щодо фактичних обставин справи чи можливих розбіжностей в англійському і французькому текстах Конвенції.

Секції Суду формуються на підставі ст. 25 Конвенції, яка передбачає створення на пленарних засіданнях Суду таких органів, як палати. У ч. 2 ст. 25 Регламенту Суду вказано, що палати понайменовано як секції. Метою такого уточнення є внесення термінологічної ясності, оскільки ч. 1 ст. 26 Конвенції також передбачає створення Судом Великої палати, палат і комітетів як функціональних складів Суду.

Всього в Суді чотири секції з рівним розподілом суддів по секціях. Вони утворюються на пленарному засіданні за пропозицією Голови терміном на 3 роки. Склад секцій має бути збалансований географічно і відображати різні правові системи Договірних Сторін [3].

Вищим розпорядчим органом Суду є пленарне засідання, до складу якого входять усі судді. Пленарне засідання скликається Головою Суду та проводиться не рідше одного разу на рік. Пленарне засідання не здійснює власне судових функцій, але в його компетенції – важливі організаційні питання. До них відносяться:

– вибори Голови Суду, його заступників, а також голови секцій, іншими словами, – вибори всього керівництва Суду;

– утворення секцій та затвердження їх складу;

– вибори Греф – керівника апарату Суду та його заступників;

– прийняття Регламенту Суду і, відповідно, його тлумачення та внесення до нього змін;

– звільнення судді з посади;

– інші питання, які Голова Суду або судді пропонують винести на розгляд пленарного засідання.

Голова Суду в цьому останньому випадку скликає пленарне засідання на вимогу не менше 1/3 членів Суду.

Пленарне засідання є правомочним, якщо в ньому бере участь не менше 2/3 від загального числа обраних суддів [3].

Суд розглядає справи у наступних формах:

1. Одноособовий склад Суду. Суддя, який засідає одноособово, отримав самостійний статус після набуття чинності Протоколу №14 (01.06.2010 р.). При цьому такий суддя не має права розглядати заяву проти Високої Договірної Сторони, від якої його було обрано. Він має повноваження оголосити неприйнятною або вилучити з реєстру справ заяву, якщо таке рішення може бути прийняте без додаткового вивчення. Таке рішення є остаточним. Якщо суддя, який засідає одноособово, не оголошує заяву неприйнятною або не вилучає її з реєстру справ, то цей суддя передає її до комітету або до палати для подальшого розгляду;

2. Комітети Суду. Це форма функціонування у складі трьох суддів. Створюється відповідно до ст. 26 Конвенції строком на 12 місяців зі складу членів кожної секції, за винятком Голови секції. Кількість комітетів не є сталою, визначається Головою Суду. Комітет очолюється членом, який є найстаршим. Комітети Суду розглядають питання прийнятності та суті скарг, які є предметом усталеної практики Суду (наприклад, питання тривалого невиконання судових рішень, надмірної тривалості національних судових

провадження, нерозумної тривалості строків утримання під вартою, неефективності розслідування скарг) [2, с. 20];

3. Палати Суду. Це форма функціонування Суду у складі 7 суддів. Створюються у межах кожної секції для розгляду справ, переданих в одну із секцій. За рішенням Комітету Міністрів РЄ у Палаті кількість суддів може бути зменшена до 5 осіб. Палати Суду вирішують питання про прийнятність як індивідуальних заяв, так і міждержавних справ та розглядають їх по суті. Палати розглядають заяви у порядку черговості їх надходження (така черговість визначається не датою подання заяви до Палати, а готовністю справи до її розгляду);

4. Велика палата Суду. Її можна назвати вищою судовою інстанцією, що складається із 17 суддів. До її складу входять: Голова Суду, заступники Голови, голови секцій; суддя, обраний від зацікавленої держави-учасниці; члени Палати, яка відмовилась від юрисдикції на користь Великої палати; інші судді.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004
2. Караман І. В., Козіна В. В. Європейський суд з прав людини, Європейська конвенція з прав людини та індивідуальні заяви: перше знайомство. – К.: ВАІТЕ. – 2015. – 136 с.
3. Структура Європейського суду з прав людини. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://stud.com.ua/35834/pravo/struktura_yevropeyskogo_sudu_prav_lyudini

Кравченко О.В., студент II курсу, гр. ТПР-161,
Науковий керівник - Веремієнко С.В., ст. викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОРЕНДА ЯК ПІДСТАВА ЗМІНИ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДЕРЖАВНОЇ ТЕРИТОРІЇ

Територія є невід'ємною ознакою держави та просторовою основою існування будь-якого народу, саме тому з давніх-давен до неї виявлявся винятковий інтерес з боку держав. Часто боротьба за території призводила до збройних конфліктів. Тільки декілька століть тому, коли людство усвідомило можливість і необхідність вирішення міжнародних конфліктів ненасильницькими способами, з'явилася можливість заволодіти іноземними територіями мирним шляхом. Одним із способів передачі території від однієї держави до іншої стала оренда [1, с. 174].

Дослідженням проблем міжнародного права, в тому числі оренди, як підстави зміни правового статусу державної території у різний час займалися Уляницький В.О., Паламарчук В.А., Стародубцев Г.С., Стешенко В.М., а також інші науковці.

Оренда полягає в тимчасовій передачі ділянки території від однієї держави до іншої на підставі міжнародного публічно-правового договору [2, с. 13]. Оренда є специфічним видом користування державною територією, адже держава-орендодавець не втрачає суверенітету над територією, яку передала у користування, і тому оренда не може належати до способів придбання території, але в той же час може відноситись до шляхів тимчасової зміни державної приналежності території. У цьому зв'язку і виникає науково-практичний інтерес до дослідження інституту оренди державної території.

Міжнародне публічне право виділяє декілька видів оренди. У першому випадку суть оренди полягає в тому, що держава-орендодавець передає суверенітет над територією державі-орендарю. Таку оренду ще називають повною, вона була надзвичайно поширена в минулому. Завдяки даному виду оренди, яка була результатом нерівноправного міжнародного договору, великі держави могли протягом довгого часу (99 років) здійснювати контроль територіями в різних частинах світу. Наразі держави майже не практикують даний вид оренди, але ініціативи щодо укладення такого договору є. Прикладом даного виду оренди можна назвати оренду Великобританією Гонконга (Сянган) на 99 років (1898-1997), щодо якого Великобританія мала повний суверенітет [4, с. 33].

Другий вид оренди полягає в наданні орендованій території особливого правового статусу, при цьому орендодавець залишає за собою частину суверенних прав на орендовану територію. Втрата частини суверенних прав держав-орендодавців на віддану в оренду територію передбачається згідно з договорами між США й Філіппінами від 14 березня 1947 року, а також частково втрачені суверенні права України за договорами з Російською Федерацією від 28 травня 1997 р., щодо параметрів розділу чорноморського флоту.

Поява оренди датується кінцем XIX ст. і пов'язується з поступовим відходом практики передачі території у формі «застави» для забезпечення будь-якого зобов'язання. Перший в історії випадок оренди державної території – Брюссельська конвенція між Великобританією та Конго від 12 травня 1894 року. В даній угоді наводились такі умови оренди: суверенітет над територією, яка орендується зберігається за

орендодавцем (територіальним сувереном); на території, яка орендується держава-орендар може здійснювати деякі свої суверенні права; строковість оренди, тобто визначення часу на який вона укладається; користування орендованою територією є оплатним тощо. Базуючись на умовах першого в історії договору оренди території було сформовано основні ознаки оренди державної території, які відрізняють її від інших видів тимчасового користування територією. Отже, договір міжнародної оренди: укладається на встановлений строк і є відплатним; має суто цільовий характер використання орендованої території, тобто вона використовується тільки для цілей передбачених у договорі (будівництво й експлуатація транспортних шляхів, створення вільних економічних зон тощо); цілі, закріплені в договорі, не мають порушувати основні принципи міжнародного права; в міжнародному договорі про оренду застерігається, що суверенітет над територією, яка орендується зберігає за собою держава-орендодавець або таке положення саме випливає зі змісту даного договору [4, с. 32].

Оренда як підстава зміни правового статусу державної території синтезувала в собі в процесі свого розвитку окремі ознаки таких інститутів міжнародного публічного права, як застава, кондомініум, система мандатів та опіки, міжнародні сервітути, капітуляції, консульська юрисдикція, концесії (сетльменти), транзит через територію тощо. Саме тому слід розглянути вплив цих інститутів на інститут оренди більш детально.

Застава території є наслідком феодальних поглядів на державу, що порівнюється з монархом. Територія в цьому випадку розглядається як річ, майно. Найвідомішим прикладом застави є передача у 1803 році Швеції в заставу Мекленбург-Шверину за 1 250 000 талерів міста Вісмар із правом викупу через 100 років, але він так і не був викуплений через значну суму. Із даного прикладу можна виділити низку ознак, які знайшли своє відображення в оренді території: збереження суверенітету за державою-власником території, тимчасовий характер, вперше поява в міжнародному публічному праві між державами поняття «орендна плата» [3, с. 174].

Що стосується кондомініуму, то це спільне володіння двох і більше держав визначеною територією на яку поширюється їхній суверенітет. Наразі кондомініум ніде не зустрічається, але раніше це був єдиний спосіб задоволення домагань держав, які одночасно претендують на право володіти певною територією. Наприклад, на підставі Віденського договору 1864 року земля Шлезвіг-Гольштейн і Лауенбург знаходилися під кондомініумом Австрії і Пруссії з 1864 по 1866 рік. Суть кондомініуму полягає в тому, що відносини між співвласниками встановлюються в подробицях, якщо ні, то кожен з них може користуватися спільною територією не завдаючи шкоди іншим, але відчуження та користування можливе лише за згодою з іншими власниками території.

Підмандатні території і території під опікою характеризуються тим, що, по-перше, ці території ні в якому разі не розглядаються як власність держави, що здійснює управління, а виключно як власність народу, що населяє цю територію; по-друге, що впливає з першого, керівна влада не має права розпоряджатися цими територіями: продавати, уступати й таке інше третій державі; по-третє, управління здійснюється виключно від імені міжнародної організації – Ліги Націй та ООН відповідно, перед яким керівна влада повинна щорічно звітувати.

Міжнародні сервітути полягають в тому, що держава або обмежує користування своєю територією або її змушують до цього інші держави і вона внаслідок існування сервітуту не може це відкинути. З одного боку можливе обмеження держави користування своєю територією, а з іншого навпаки допущення до користування іншими державами її власною територією.

Суть режиму капітуляцій (від слова «капітули» – «статті») полягає в наданні іноземцям особливих прав і привілеїв, серед них такі: звільнення їх від сплати податків, надання їм права безмитної торгівлі, у виключенні їх із-під юрисдикції місцевих судів, розповсюдження на них консульської юрисдикції тощо. В умовах режиму капітуляції суверенна держава надає частину своїх суверенних функцій іншій державі.

Консульська юрисдикція пов'язана з орендою території тим, що посадові особи держави-орендатора уповноважуються здійснювати свою кримінальну, цивільну та адміністративну юрисдикцію як над співвітчизниками, так і в окремих випадках над місцевими жителями, зокрема, як на території орендованих військових баз, так і поза ними.

Також, до форми використання однією державою території іншої відноситься транзит через територію. Міждержавний транзит полягає у використанні однією державою території або шляхів сполучення іншої держави з метою перевезення вантажу, пошти, пасажирів до якоїсь третьої держави або до морського порту, що служить відправним пунктом торговельного мореплавання. Специфічним різновидом транзиту є використання державою зарубіжних шляхів сполучення як зв'язуючої ланки між двома частинами своєї території, у тому числі для зв'язку з анклавом [2, с. 20].

Держава не може розпоряджатися територіями, які знаходяться за межами її кордонів і на які вона не має належним чином встановленого права, отже в оренду вона не може здавати території, визнані як спірні, тобто юридична належність яких не визначена остаточно.

Оренда умовно може класифікуватися:

- за предметом договору - земельні ділянки під дипломатичні та консульські представництва, канали, військові бази, окремі будівлі, полігони тощо;
- за метою - оренда для військових цілей (півострів Ханко); невійськових цілей (Сайменський канал); одночасно під військові та невійськові цілі (Панамський канал);
- за строком дії оренди - короткострокова(від 1 до 20 років включно), середньострокова(від 20 до 50 років включно), довгострокова(від 50 до 99 років включно).

Підбиваючи підсумки проведеного дослідження можна сказати, що оренда є наразі практично єдиним засобом забезпечення присутності однієї держави на території іншої, вона прийшла внаслідок утвердження в міжнародному праві принципу недопустимості захоплення державами нових територій немирним шляхом і замінила в практиці міжнародних відносин застави, концесії, капітуляції тощо. Юридична природа оренди полягає в тому, що при передачі території відсутня передача суверенітету, орендодавець лише на певний час утримується від здійснення певних суверенних прав на територію, яку передає у користування орендарю, при цьому орендар отримує частину суверенних прав на користування даною територією. Таким чином, оренда державної території в будь-якому її вигляді є хоча і специфічною, але все ж таки зміною правового статусу державної території.

Список використаних джерел

1. Буруменський М.В. Міжнародне право. Підручник. – К.: Юрінком Інтер. – 2005. – 336 с.
2. Стешенко В.М. Оренда території в міжнародному публічному праві : дис. ... канд. юр. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / Володимир Миколайович Стешенко. – Х., 2001. – 196 с.
3. Уляницький В.А. Международное право / В.А. Уляницький. – Томск: Типо-литография Сибирского товарищества печатного дела. - 1911. – 460 с.
4. Паламарчук В.А. Оренда як підстава зміни правового режиму державної території // Науковий вісник Харківського державного університету. – Серія «Юридичні науки». – Випуск 6. – Том 1. – 2016. – С. 31-34.

Кравченко О.В., студент гр.. ТПР-161
Науковий керівник – Литвиненко В.М., к.ю.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ТРУДОВА ПРАВОСУБ'ЄКТНІСТЬ ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ-РОБОТОДАВЦЯ

Під час праці між особами виникають зв'язки, які називають трудовими відносинами. Участь у даних зв'язках створює для їх членів певні права і обов'язки. Надання юридичним особам або громадянам правосуб'єктності перетворює їх у суб'єктів трудових відносин. Одним із таких суб'єктів є фізична особа-роботодавець.

Питання визначення правового статусу фізичної особи-роботодавця є надзвичайно актуальним. Це пов'язано з тим, що законодавство України не приділяло достатньої уваги фізичній особі-роботодавцю, хоча він є рівноправним учасником трудових відносин поруч з працівниками та юридичною особою-роботодавцем. Крім того, дана тема є недостатньо дослідженою через те, що лише у 90-х роках, у зв'язку з формуванням ринкової економіки виникла необхідність у наданні фізичним особам статусу роботодавця.

Поняття «фізична особа-роботодавець» з'явилося в законодавстві з прийняттям Закону України «Про внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю України» від 5 липня 1992 року, у зв'язку з виникненням практичної необхідності запровадження даного правового поняття, оскільки громадяни отримали право займатися підприємницькою діяльністю, а для реалізації цього права, також необхідно право наймати працівників [1].

Правове становище фізичних осіб-роботодавців проаналізував П. Пилипенко у монографії «Проблеми теорії трудового права», де він умовно класифікує їх на дві групи: 1) фізичні особи-роботодавці, які здійснюють найм на роботу і при цьому використовуючи працю інших не ставлять за мету одержання доходів. Прикладом можна навести громадян (власників), які використовують найману працю для роботи в домашньому господарстві, для догляду за малими дітьми, тощо; 2) фізичні особи-роботодавці, які використовують найманих працівників за родом занять. Зазвичай метою діяльності таких роботодавців є отримання доходів. Їх право наймати робочу силу додатково не передбачається відповідними нормативно-правовими актами [2, с. 181-183].

Фізична особа-роботодавець, щоб набути статусу суб'єкта трудових правовідносин наділяється правосуб'єктністю.

Правосуб'єктність розуміється як визнана державою можливість особи (фізичної в нашому випадку) бути суб'єктом правовідносин, тобто здатність мати права та обов'язки і своїми діями набувати і реалізовувати їх. Термін «правосуб'єктність» включає в себе трудову правоздатність, трудову дієздатність

та трудову деліктоздатність. Для набуття статусу суб'єкта трудових правовідносин роботодавець-фізична особа має володіти усіма цими компонентами.

Момент виникнення правосуб'єктності фізичних осіб-роботодавців, які використовують найманих працівників за родом занять, є досить відомим. Так, фізична особа, яка прагне стати підприємцем, повинна пройти державну реєстрацію в якості приватного підприємця і лише з цього моменту особа набуває трудової правосуб'єктності. Моментом виникнення трудової правосуб'єктності у адвокатів та нотаріусів є момент отримання ними свідоцтва про право займатися відповідною діяльністю.

Момент виникнення трудової правосуб'єктності фізичної особи-роботодавця у законодавстві України не встановлений, тому правова література містить багато думок щодо цього.

В основному, науковці зазначають, що правосуб'єктність фізичної особи-роботодавця виникає в той час, коли особа набуває цивільну правосуб'єктність в повному обсязі. Зважаючи на Цивільний кодекс України (далі ЦК України) повну цивільну дієздатність фізична особа може набутися з 18-річного віку, або у разі вступу в шлюб, також надається фізичній особі, яка досягнувши шістнадцятирічного віку пішла працювати за трудовим договором чи має бажання займатися підприємницькою діяльністю, а також, якщо неповнолітня особа записана матір'ю чи батьком дитини [3].

Іншу думку, щодо визначення питання виникнення правосуб'єктності фізичної особи-роботодавця має Г. Казакова. Вона встановлює можливість допущення осіб, що досягли 14-ти років до сфери праці в якості фізичної особи-роботодавця, при умові, що вони мають самостійні джерела заробітку [4, с.19]. І, справді, за ст. 32 ЦК України фізична особа віком від 14 до 18 років має право самостійно розпоряджатися своїм заробітком, стипендією або іншими доходами, а також відповідно до ст. 33 ЦК України неповнолітня особа особисто несе відповідальність за порушення договору, укладеного нею самостійно відповідно до закону. Тому особа по досягненню 14 років може укласти трудовий договір з працівником, таким чином реалізуючи своє право розпоряджатися власними доходами.

А. Слюсар, навпаки, стверджує, що вікові вимоги для фізичних осіб-роботодавців мають бути вищими, ніж для найманих працівників та інших учасників цивільного обороту. Найприйнятнішим визнається, на його думку, правосуб'єктність, що встановлюється у 18-річному віці. Така думка пояснюється тим, що роботодавець має більш широке коло прав та обов'язків, а також має вищий ступінь відповідальності до організації праці, ніж найманий працівник [5, с. 324].

Відповідно до ч. 2 ст. 24 проекту Трудового кодексу України роботодавцем може бути фізична особа, яка володіє повною цивільною дієздатністю [6]. Таким чином, при розробленні проекту Трудового кодексу України трудову правосуб'єктність фізичної особи-роботодавця пов'язали з її цивільною дієздатністю, тобто вона виникає з 18 років.

Виходячи з вищевикладеного, можна зазначити, що фізична особа, яка набула повної цивільної дієздатності, може безперешкодно виступати у трудових правовідносинах як роботодавець.

Необхідно звернути увагу, також, на обмежено дієздатних осіб, які відповідно до ст. 37 ЦК України можуть здійснювати лише дрібні побутові правочини, а оскільки укладення трудового договору з працівником не являється дрібним побутовим правочином, то особа, цивільна правоздатність якої обмежена, не має права виступати в ролі роботодавця.

Трудова і цивільна, як правоздатність так і дієздатність фізичної особи, в межах фізичної особи-роботодавця, різняться тільки характером прав і обов'язків, якими не володіє або які не може реалізувати фізична особа.

Особливістю трудових відносин з роботодавцями-фізичними особами, також в тому, що права та обов'язки здійснюються фізичною особою-роботодавцем одноособово. Таким чином, психічна та фізична зрілість є дуже важливою, при укладенні трудового договору, для набуття особою статусу роботодавця-фізичної особи.

Надзвичайно вагомою ознакою роботодавця-фізичної особи – достатнє майнове забезпечення. На важливості такої ознаки наголошує Г.В. Казакова яка стверджує, що безсумнівно роботодавець має володіти дієздатністю, що знаходить свій вияв у зв'язку з дієздатністю особи у цивільно-правовому сенсі, але лише цього недостатньо для забезпечення своїх зобов'язань перед працівником. Обов'язковою рисою правосуб'єктності роботодавця-фізичної особи, на думку вченої є наявність достатньої кількості майна, загальна вартість якого зможе гарантувати працівникові вимоги щодо оплати праці та забезпечення компенсаціями у разі необхідності. [7, с. 117-118].

Важливо зазначити, що ст. 210 проекту Трудового кодексу України передбачає, що роботодавці-фізичні особи оплачують роботу працівників за власний кошт [6]. Тому, можна стверджувати, що розробники Проекту вважають наявність достатнього майнового стану важливим елементом трудової правосуб'єктності роботодавця-фізичної особи.

Роботодавець в ході своєї діяльності здійснює деякі юридичні дії, які можуть порушувати права та свободи працівників. Роботодавець повинен відшкодувати шкоду, заподіяну працівнику такими діями, при цьому він реалізує такий елемент правосуб'єктності, як деліктоздатність. Деліктоздатність фізичної особи-роботодавця полягає у його юридичній відповідальності за порушення законних прав та свобод працівника.

Деліктоздатність у роботодавця, як і у випадку з працівником виникає разом з виникненням трудової дієздатності. Як свідчить практика найефективнішим видом відповідальності є матеріальна відповідальність роботодавця, що стосується безпосередньо економічного аспекту його діяльності. Умовами матеріальної відповідальності роботодавця, при заподіянні працівнику моральної шкоди, є: наявність моральної шкоди, тобто дії або бездіяльність роботодавця, що призводить до моральних страждань працівника, порушує його трудові та інші інтереси; протиправність дій заподіювача шкоди, що полягає у невідповідності нормам об'єктивного права, внаслідок чого порушуються й суб'єктивні права тієї чи іншої особи, зокрема, працівника; наявність причинно-наслідкового зв'язку між протиправними діями (бездіяльністю) роботодавця і заподіянням працівникам моральних і фізичних страждань, що дає можливість витребувати компенсацію як безпосередньо моральної шкоди, так і опосередкованої; вина фізичної особи-роботодавця, як необхідної умови компенсації моральної шкоди в трудових відносинах.

Підсумовуючи вищесказане, можна сказати, що роботодавцем-фізичною особою є громадянин України, іноземець, особа без громадянства, яка легально проживає на території України, укладає трудовий договір з найманим працівником, щодо виконання ним роботи пов'язаної з домашнім господарством, доглядом за певною особою або для отримання прибутку в підприємницькій діяльності і при всьому цьому володіє повною трудовою правосуб'єктністю, що включає правоздатність, дієздатність, деліктоздатність. Фізична особа набуває правового статусу роботодавця: 1) з моменту досягнення нею повної цивільної дієздатності, тобто з 18 років. З моменту досягнення нею 16 років, якщо при цьому вона працює за трудовим договором чи бажає займатися підприємницькою діяльністю, або якщо дана особа записана матір'ю або батьком дитини; 2) з моменту державної реєстрації або ліцензування (для приватних підприємців); 3) за умови наявності достатнього майнового стану.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін і доповнень до Кодексу законів про працю України: Закон України від 05.07.1995р. № 263/95/ Законодавство України. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
2. Пилипенко П.Д. Проблеми теорії трудового права: Монографія. Л.: Вид. центр Львівського нац. ун-ту імені Івана Франка, 1999. 214 с.
3. Цивільний кодекс України: чинне законодавство зі змінами та допов. станом на 1 вересня 2017 р.: К. Паливода А.В., 2017. 408 с. URL: http://kodeksy.com.ua/tsivil_nij_kodeks_ukraini.htm.
4. Казакова Г. В. Проблемы правосубъектности работодателя: автореф. дисс. ... канд. юрид. наук: 12.00.05 «Трудовое право; право социального обеспечения». СПб., 2005. 23 с.
5. Слюсар А. М. Критерії правосуб'єктності роботодавця // Держава і право. 2010. Вип. 50 С. 318-326.
6. Трудовий кодекс України (проект) № 1108. Офіційний Інтернет-портал Верховної Ради України. URL: <http://www.gska2.rada.gov.ua>.
7. Казакова Г.В. Проблемы правосубъектности работодателя: дис. ... канд. юрид. наук: Специальность: 05. СПб., 2005. 170 с.

Конопля Я.Ю., студент гр. ПР- 144

Науковий керівник - Керноз Н.С., старший викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЗАСАДИ ВИКОНАВЧОГО ПРОВАДЖЕННЯ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

На виконання вимог Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 року були внесені вагомні зміни до Основного Закону України, зокрема, виокремлено в самостійну статтю 129-1 положення щодо: *обов'язковості до виконання судового рішення; забезпечення виконання судового рішення державою у визначеному законом порядку; здійснення судом контролю за виконанням судового рішення*[1]. Оновлення чинного процесуального законодавства України, в тому числі сфери виконання рішень судів та інших органів викликає необхідність усвідомлення нових законодавчих норм щодо правового регулювання основних засад судочинства, в тому числі засад виконавчого провадження, як суб'єктами судового процесу (адміністративного, господарського, конституційного, кримінального, цивільного), так і більш широким загалом.

5 жовтня 2016 р. набрав чинності Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII[2], який викладено у новій редакції, та Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016 р. № 1403-VIII[3]. Основна мета цих законів – запровадження в Україні інституту приватних виконавців, які будуть здійснювати примусове виконання судових рішень.

В попередньому Законі України «Про виконавче провадження» від 21.04.1999 № 606-XIV, не було нормативного закріплення принципів виконавчого провадження, а отже і єдності правового регулювання суспільних відносин при виконанні виконавчих документів.

Після одночасного прийняття 02.06.2016 р. двох нових Законів України: «Про виконавче провадження» та «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших

органів» з'ясувалося уніфіковане закріплення принципів виконавчого провадження. Спроба закріпити принципи виконавчого провадження законодавчо, на нашу думку, є важливою і свідчить про розвиток та вдосконалення законодавства у надзвичайно важливій сфері виконання судових рішень та рішень інших органів. Але дублювання їх у обох Законах не дуже вдале, оскільки призначення Законів спрямоване на регулювання різних за своїм характером правовідносин [2,3].

Відповідно до статті 2 нового Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 року на виконання ч.2 ст. 147 оновленої Конституції України закріплені такі засади діяльності Конституційного Суду як «...верховенство права, незалежність, колегіальність, гласність, відкритість, повний і всебічний розгляд справ, обґрунтованість та **обов'язковість ухвалених ним рішень і висновків**»[4].

З 15.12.2017 року уніфіковано закріплені нові засади судочинства в ч.3 ст. 2 Господарського процесуального кодексу України[5], ч.3 ст.2 Кодексу адміністративного судочинства України[6] та ч.2 ст.2 Цивільного процесуального кодексу України[7]. Таким чином, за допомогою таблиці 1 можна порівняти засади судочинства та засади виконавчого провадження[2,3].

Таблиця 1

Порівняльна характеристика засад виконавчого провадження та засад національного судочинства

Засади (принципи), зазначені в Законі України «Про виконавче провадження» від 02.06.2016	Засади (принципи), зазначені в змінених ГПК, КАС, ЦПК України з 15.12.2017 року
Верховенство права	
Диспозитивність	
Обов'язковість виконання рішень	Обов'язковість судового рішення
Гласність та відкритість виконавчого провадження	Гласність і відкритість судового процесу та його повне фіксування технічними засобами
Розумність строків виконавчого провадження	Розумність строків розгляду справи судом
Співмірність заходів примусового виконання рішень та обсягу вимог за рішеннями	Пропорційність
Забезпечення права на оскарження рішень, дій чи бездіяльності державних виконавців, приватних виконавців	Забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, встановлених законом
- Законність; - Справедливість, - Неупередженість та об'єктивність.	- Повага до честі і гідності, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом; - Змагальність сторін; - Неприпустимість зловживання процесуальними правами; - Відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення

Не можна погодитися з точкою зору науковців, які вважають, що «перелік принципів виконавчого провадження свідчить про його безсистемний характер, відсутність будь-яких критеріїв для їх формування, невдале згрупування, а також недоцільне викладення у спеціальному законі загальноправових принципів, властивих всім галузям права, та деяких міжгалузевих принципів», адже із оновленого законодавства тепер ми вбачаємо системний підхід до закріплення основних принципів виконавчого провадження, застосування міжнародного досвіду та адаптацію норм українського законодавства для Євроінтеграції.

За останні 20 років незалежності нашої Держави, за словами колишнього Голови Конституційного суду України Я. Р. Романюка, рівень виконання судових рішень не перевищує 5%. Заборгованість держави перед громадянами України за рішеннями судів у 2016 р. досягла позначки у 450 млрд. грн. У структурі звернень українців до Європейського суду з прав людини скарги на невиконання або тривале виконання рішень національних судів стабільно посідають одне з перших місць серед інших категорій справ[8].

Що ж стосується кількості законодавчих актів, які врегульовують питання виконавчого провадження, то наша Україна є передовою в даному плані, але все ж таки залишається відкритим питання: Чи вплине кількість нормативно-правових актів на якість та ефективність виконання судових рішень і чи допоможе у виконанні судових рішень впровадження інституту приватного виконавця?

Наразі досить важко оцінити дієвість новацій системи виконання судових рішень, оскільки не сформована практика застосування відповідних норм і положень законодавства, але в оновленому законодавстві ми вбачаємо системний підхід до принципів, які застосовується в нових Законах, що означає певне вдосконалення системи національного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). - 1996. - № 30. - ст. 141 в редакції Закону України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - № 28. - Ст. 532. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Верховної ради України. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1401-19?info=1>.
2. Про виконавче провадження [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2016 р. № 1404-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 30, ст. 542. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1404-19>.

3. Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів [Електронний ресурс] : Закон України від 02.06.2016 р. № 1403-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 29, ст. 535. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1403-19>.
4. Про Конституційний Суд України [Електронний ресурс] : Закон України від 13.07.2017 № 2136-19 // Відомості Верховної Ради України. – (ВВР). – 2017. – № 35. – С. 376. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2136-19>.
5. Господарський процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 6, ст.56. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1798-12>.
6. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс] : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 35-36, № 37, ст. 446. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.
7. Цивільний процесуальний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2004, № 40-41, 42, ст.492. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.
8. Голова ВСУ Романюк: В Україні виконується лише 5% від усіх ухвалених судом рішень і влада вже заборгувала громадянам 450 млрд. грн. за невиконаними рішеннями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://protokol.com.ua/ua/v_ukraini_vikonuetsya_lishe_5_vid_usih_uhvalenih_sudom_rishen_i_vlada_vge/.

Кугук Н.С., студентка гр. КПП-171
Науковий керівник – Козинець О.Г., к.істор.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЩОДО ПИТАННЯ ПРО ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО В УКРАЇНІ

Відповідно до Конституції Україна є соціальною державою. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю[3]. Але стан прав великої кількості осіб не відповідає стандартам соціальної держави. Актуальним сьогодні є питання насильства в сім'ї. Злочини проти особи в сім'ї вважають одним з найбільших проблем сьогодні. Насилля у відношенні до жінок є однією з перешкод на шляху досягнення цілей рівності, розвитку і миру.

Домашнє насильство – діяння (дії або бездіяльність) фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, що вчиняються в сім'ї чи в межах місця проживання або між родичами, або між колишнім чи теперішнім подружжям, або між іншими особами, які спільно проживають (проживали) однією сім'єю, але не перебувають (не перебували) у родинних відносинах чи у шлюбі між собою, незалежно від того, чи проживає (проживала) особа, яка вчинила домашнє насильство, у тому самому місці, що й постраждала особа, а також погрози вчинення таких діянь[2].

Питання захисту прав жінок від насильства в сім'ї розглядається у працях О. М. Бандурки, О. О. Бандурки, Ю. П. Битяку, О. Б. Безпалько, Н. Ю. Максимова, К. Л. Цимбал, К. Б. Левченко та інших авторів.

Діяльність щодо попередження насильства в сім'ї регламентується Конституцією України, Законами України «Про попередження насильства в сім'ї», «Про поліцію», «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю», Сімейним кодексом України тощо. Тобто в Україні добре розроблена система нормативно-правових актів, в яких регулюються права жінок, але важливо зазначити, що багато принципів, які б підкреслювали непорушність прав жінок, Конституція України не містить, в тому числі й недопущення до насильства в сім'ї.

За даними Інституту соціологічних досліджень Національної академії наук України 68 % жінок зазнають насильства в сім'ї, з них чверть «часто» потерпає від побоїв. Кожна десята дівчина зазнає постійного насильства в сім'ї з боку батьків, чоловіка або статевого партнера. Дані різних досліджень та соціологічних оцінок показує, що лише у 10-20 відсотках випадків потерпілі звертаються до правоохоронних органів. Причини ж того, чому жертви не звертаються до компетентних органів у зв'язку з насильством в сім'ї, є тиск суспільних і родинних обставин та бажання зберегти відносини. В умовах, коли жінка економічно залежна від чоловіка, не має роботи або кваліфікації, а фінансова і соціальна допомога дуже мала або її немає взагалі, вона не може від нього піти і продовжує страждати від насильства. В багатьох випадках насильства потерпілій жінці майже неможливо знайти житло, в Україні недостатньо притулків для постраждалих жінок, тому попит на допомогу майже завжди перевищує можливості [1, с. 160].

У 2017 році Національна поліція України зареєструвала майже 60 тисяч заяв щодо домашнього насильства. Протягом 2017 року за кримінальними провадженнями, направленими до суду, потерпілими від злочинних посягань визнані майже 77 тисяч жінок, що становить 38% від загальної кількості потерпілих.

Верховна Рада України 6 грудня 2017 року прийняла в цілому законопроект № 4952 про запобігання насильства щодо жінок та домашнього насильства, а також боротьбу з цими явищами. Це великий крок у напрямку поліпшення становища жінок у державі.

Важливо зазначити, що сцени насилля щодо жінок у засобах масової інформації, зокрема ті, що показують звалтування або сексуальне поневолення, а також використання жінок як об'єктів сексуальної хтивості, включаючи порнографію, є факторами, що сприяють збереженню такого насилля і негативно позначаються на суспільстві взагалі та на дітях та молоді зокрема [4, с. 101].

Отже, можна зробити висновок, що, на жаль, насилля у відношенні до жінок є частим явищем в Україні. Хоча існує система нормативно-правових актів, що гарантує рівність та непорушність прав жінок, проте їх реальний стан не відповідає стандартам держави. Щоб запобігти таким порушенням прав жінок, необхідно вживати заходів і державним органам, і інститутам громадянського суспільства. Доречним буде зазначити, що посилення комплексу санкцій для покарання за правопорушення й відшкодування збитків, завданих жінкам і дівчатам, які зазнали насилля в будь-якій формі сприяє зменшенню кількості таких правопорушень. Самим жінкам потрібно підвищити правову культуру. Тоді вони зможуть знати та захищати свої права та законні інтереси.

Список використаних джерел

1. Алфьоров С. М. Проблемні питання кримінологічної характеристики кримінально караного насильства в сім'ї // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2010. – №1. – С. 158-162.
2. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 7 грудня 2017 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2018. – № 5. – Ст.35.
3. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
4. Пашина А.Х. Взаимосвязь различных видов насилия в отношении женщин и особенностей их эмоциональной сферы // Психологический журнал. – 2002. – №6. – С. 89-105.

Курченко К.О., курсант гр. 402

Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Науковий керівник – Марущак О.А., к.ю.н.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРАВА ТА СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ПОТРЕБА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Актуальність теми прав людини громадянина на сучасному етапі розвитку суспільства зумовлена зростанням кількості глобальних та локальних загроз (воєн, конфліктів, політичних протистоянь тощо) та необхідністю пошуку стратегій гуманізації та демократизації держави.

Потреба фіксувати позицію про права і свободи людини – позицію, що корелюється із суб'єктивним світосприйняттям – у законодавчих актах зумовлена низкою чинників. Для того, щоб їх розкрити, звернемо увагу на поняття прав і свобод людини і громадянина та на їх неоднозначне трактування. Права людини, в широкому значенні, охоплюють весь спектр, найширший комплекс прав і свобод особи, їх різноманітні види. У вузькому значенні цим поняттям означаються тільки ті права, що не надаються, а лише охороняються і гарантуються державою, діють незалежно від їх конституційно-правового закріплення і державних кордонів. До них належать: рівність усіх людей перед законом, право на життя і тілесну недоторканність, повага людської гідності, свобода від довільного, незаконного арешту або затримання, свобода віри і совісті, право батьків на виховання дітей, право на опір гнобителям тощо.

Історично склалося так, що поняття «право особи» вживалося поряд з поняттям «державна». Це означає, що держава здавна мала монополію на дарування, перегляд, скасування прав своїх громадян. Отже, з одного боку, держава завжди виступала гарантом дотримання прав людини, а з іншого – становила загрозу реалізації її права на індивідуальність, нівелювала свободу індивідуального вибору людини, відповідно до її суб'єктивного світосприйняття.

Що ж таке свобода людини і як вона співвідноситься з правом? Свобода людини є вихідним поняттям проблеми прав людини-громадянина. Це поняття розкривається через такі його ознаки:

- всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності і правах;
- людина має право робити все, що прямо не заборонено діючим законодавством;
- всі люди рівні в правових можливостях, правовому сприянні і правовій охороні;
- свобода людини – об'єктивна реальність, вона виходить за межі врегульовані правом, так як на неї впливають і інші соціальні норми (моралі, етики, релігійні норми та інші).

Отже, свободи людини реалізуються шляхом усунення державного регулювання з тієї чи іншої поведінки особи, а тому виражають незалежність індивіда від влади держави у певних діях і визначають межі державного втручання у сферу особистості. В умовах глобалізації та уніфікації ця проблема виявляється вкрай актуальною, а реалізація людського потенціалу набуває першочергового значення.

В сучасній юридичній літературі і законодавстві поняття свобода і права фактично ототожнюються, а тому часто вживається поняття «права і свободи» людини. Так, правами і свободами людини вважаються природні можливості індивіда, що забезпечують його життя, людську гідність і свободу діяльності у всіх

сферах суспільного життя. Права і свободи людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони позатериторіальні і позанаціональні, існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави.

Потреба фіксувати позицію про права і свободи людини у законодавчих актах зумовлена вже самою необхідністю визнання державою прав і свобод людини й громадянина. Це є одне з головних положень конституції України саме тому, що права і свободи людини і громадянина повинні визначати зміст і спрямованість діяльності Української держави, а їх утвердження і забезпечення розглядається як головний обов'язок держави. Україна має докладати всіх можливих зусиль для гарантування, охорони й захисту прав і свобод людини і громадянина, тільки тоді вона здатна стати дійсно гуманною до своїх громадян – забезпечити їх індивідуальні людські потреби і реалізацію здібностей.

Таким чином, потреба закріплення прав і свобод людини у законодавчих актах зумовлена необхідністю: 1) створення дієвого механізму для утвердження і реалізації прав і свобод людини в практичній площині; 2) забезпечення індивідові можливості вибору та самореалізації в тій мірі, в якій це не суперечить інтересам соціуму в цілому; 3) послаблення давнього протистояння держави і людини, сприяння становленню між ними гармонійних відносин; 4) узгодження прав і свобод громадян України з вимогами правової держави; 5) визначення головного напрямку гуманізації української держави.

Список використаних джерел

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права від 16 грудня 1966 року // Забезпечення прав людини. Хрестоматія. – К. – Х., 2005. – С.38-46.
2. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Права людини і громадянина в Україні: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2003. – 336 с.

Лашкевич А.С., студентка групи 1473

Научний керівитель – Ковальчук О.Н., ст. преподаватель кафедры Правоведения
*Гомельский филиал Учреждения образования Федерации профсоюзов Беларуси
«Международный университет «МИТСО» (г. Гомель, Беларусь)*

САМОЗАЩИТА ПРАВ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ

Важное значение в современном обществе придается защите гражданских прав, одним из способов которых является самозащита. И вопрос о том, каким образом защищать свои нарушенные гражданские права, остается актуальным в настоящее время. Как самостоятельный способ защиты, самозащита гражданских прав была впервые выделена в Гражданском Кодексе Республики Беларусь – (далее – ГК) (ст.13) [1].

Самозащита – это особый вид защиты, специфика которого проявляется в том, что управомоченное лицо непосредственно своими действиями может защитить нарушенное право. Гражданско-правовой способ самозащиты прав потребителей является более предпочтительным. Защита потребителя относится к наиболее актуальным правовым проблемам современности.

В Законе Республики Беларусь «О защите прав потребителей» – (далее – Закон) (ст.23) установлены конкретные способы защиты нарушенных прав, которые могут быть самостоятельно реализованы лицами, в рамках самозащиты, без обращения в соответствующие государственные органы [2].

Как показывает практика, самостоятельным потребителем самозащита применяется редко, так как данный способ защиты прав в сфере потребительских правоотношений имеет ряд своих особенностей. Покупатель, как правило, является наиболее незащищенным и неинформированным субъектом данных правоотношений. Следовательно, граждане не способны умело пользоваться правами, которые им предоставлены Законом, а тем более их защищать. В связи с этим важная роль отводится органам местного самоуправления (ст. 42 Закона) и общественным организациям (ст. 43 Закона), которые осуществляют защиту прав потребителей и наделены соответствующими полномочиями. Следовательно, право потребителя на самозащиту на практике реализуется совместно с вышеуказанными органами государственными органами [3, с.40].

В данном направлении следует рассмотреть зарубежный опыт Швеции. Главная задача государственной власти Швеции является защита прав, здоровья и безопасности потребителя. Так, в Швеции существует специальный закон об информировании потребителей о цене и качестве товара, а так же действует инструкция для продавцов, в которой оговорен порядок их взаимоотношений с покупателями.

Отдельно следует сказать о существовании в Швеции службы, которая позволяет разрешать конфликты и споры, затрагивающие интересы потребителя, путем переговоров, результаты которых удовлетворяют и потребителей, и производителей. Согласно статистике, таким образом, в Швеции урегулируются и решаются большинство дел [4].

В судебной практике Республики Беларусь часто возникают ситуации, что производитель только лишь при получении повестки в суд, либо когда иск уже принят к производству суда, узнает, что у

потребителя к нему есть какие-либо претензии, а конфликт, возможно, было урегулировать добровольно. Кроме того, возникают такие ситуации, в которой потребитель окажется неправым, если продавец докажет, что недостатки товара возникли после его передачи потребителю, а потребитель в свою очередь нарушил правила использования и хранения данных товаров. Потребитель же, желая, чтобы дело было рассмотрено по существу, с вынесением решения, обращается непосредственно в суд, а суд в свою очередь не в праве ему в этом отказать. Между тем требования потребителя вполне могли быть удовлетворены в добровольном порядке [5, с.19].

Таким образом, можно сказать, что предъявление претензии по большинству дел о защите прав потребителей необязательно, но рекомендуется как возможный досудебный порядок урегулирования споров. Это дает возможность истцу (потребителю) конкретизировать свои требования к ответчику до судебного разбирательства и урегулировать свои требования самостоятельно.

Таким образом, на основании вышеизложенного материала, следует отметить, что в зарубежных странах, в частности, в Швеции, система потребительского законодательства уже создана: сформирована нормативно-правовая база, образованы органы управления и совершенствуются основные механизмы защиты прав потребителей.

На основании зарубежного опыта считаем целесообразным ввести обязательный претензионный порядок урегулирования споров в сфере потребительских правоотношений.

В свою очередь, нормы, которые приняты в области защиты прав потребителей должны способствовать повышению качества товара, уровня профессионализма исполнителей. Именно в этом должны быть заинтересованы предприятия и организации, которые производят и продают товары в этой сфере и оказывают разного рода услуги, которые стремятся выйти на высокий уровень в сфере потребительских правоотношений и избежать возникновения споров с потребителями.

Список использованных источников

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 7 декабря 1998 г. № 218-З; принят Палатой представителей 28 октября 1998 г.: одобр. Советом Респ. 19 ноября 1998 г.: в ред. Закона Респ. Беларусь от 9 января 2017 г. № 14-З // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац.центр правовой информ. Республики Беларусь. – Минск, 2017.
2. О защите прав потребителей: Закон Республики Беларусь 9 января 2002 г. № 90-З: с изм. и доп. от 29 октября 2015 г. № 313-З// Консультант Плюс: Беларусь [Электрон. ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информации Республики Беларусь. – Минск, 2017.
3. Свердлык, Г. Способы самозащиты гражданских прав и их классификация. / Г. Свердлык // Хозяйство и право. – 1999. – № 1. – С. 70.
4. Зарвовский, С. Права потребителей и как они защищаются [Электронный ресурс] / С. Зарвовский – Режим доступа: http://w3.lg.ua/media/blogs/zarvovsky/publicism/prava_i_zah.php
5. Пленум Верховного Суда Республики Беларусь // Судовы Весник. – 2010. – №3. – С. 17-25.

Макогін Н.О., студентка гр. ППР-171
Науковий керівник – Козинець О.Г., к.істор.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ТРИ МІФИ ПРО «8 БЕРЕЗНЯ»

Весна – подих свіжості і краси. Вона символізує початок відродження природи, а водночас з тим у більшості українців асоціюється з однією важливою датою – «8 Березня». Це свято, відоме кожному з нас із дитинства, таке рідне і ніжне, веде свою історію вже понад 100 років, і за цей значний проміжок часу його сенс значно спотворився. Для того, щоб віднайти істинне значення Міжнародного жіночого дня, ми пропонуємо розглянути найпоширеніші думки, що призвели до деформації його розуміння українським суспільством.

1. ««8 Березня» – свято радянського походження».

Така думка набула особливої популярності в Україні досить недавно, у зв'язку з початком процесу декомунізації. Як відомо, Інститут національної пам'яті вдався до скорочення списку державних свят, й до його поля зору за критерієм наявності радянських ознак потрапив і Міжнародний жіночий день. Однак говорить про те, що СРСР є його засновником не доцільно. Хоча на Міжнародній конференції жінок-соціалісток у Копенгагені 1910 саме на пропозицію Клари Цеткін (комуністки за політичними переконаннями) було прийнято рішення щорічно святкувати «8 Березня» [1, с.28], процес формування та становлення цього свята сягає ще 8 березня 1857 року. Того дня текстильниці Нью-Йорка пройшли «маршем порожніх каструль» по вулицях міста [2, с. 124]. Це була демонстрація з вимогами 10-годинного робочого дня, рівних із чоловіками умов праці та виборчого права. Крім того, до славетного 1910 року у США відбулося вже 3 щорічних марші за права жінок, а «День жінок» став національним святом (до 1913-го року).

Вже з 1913 року Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир (повна назва свята) почали відзначати регулярно у багатьох європейських країнах, а у 1977 році відбулася його інтернаціоналізація – ООН ухвалила резолюцію №32/142, закликавши всі країни проголосити 8 березня днем боротьби за жіночі права [2, с. 124]. Хоча Україна, як і інші 14 республік, успадкувала «8 Березня» від Радянського Союзу, де воно виконувало роль ідеологічного інструменту, свято виникло ще до появи СРСР і було перейняте ним із заходу. Тому думка про Міжнародний жіночий день як явище радянського походження не є достовірною.

2. «8 Березня» – свято весни, ніжності і краси».

Традиція святкування «8 Березня» в Україні включає в себе масштабну підготовку чоловіків: придбання подарунків, букетів для всіх оточуючих жінок, включаючи колег. І побажання, що надруковані на вітальних листівках, максимально розкривають поняття жіночності у всіх її проявах та виражають вшанування жінки як тендітної істоти.

Однак таке трактування Міжнародного жіночого дня протирічить ідеям, за які боролися його засновниці. Виступали вони за встановлення гендерної рівності, маючи на увазі отримання виборчого права, рівні умови праці з чоловіками (включаючи можливість займати будь-які посади), а головною метою вважали утвердження жінки як повноправного члена суспільства та надання їй можливості повноцінної реалізації як особистості. Значення свята полягало зовсім не у приверненні уваги до гарних дівочих посмішок, та й за сімейним столом не відзначалося. Сприйняття «8 Березня» протягом років значно трансформувалося і можна стверджувати, що зараз це свято є вдалим елементом маркетингу – ідеальним ринковим днем між Днем святого Валентина і Великоднем [2].

Проте я зовсім не маю на увазі те, що дарувати жінкам квіти та робити приємні сюрпризи в цей день недоречно, адже вони заслуговують на це не лише «8 Березня» або в день народження, не лише раз на рік, а щодня. Хіба що не варто пов'язувати ці знаки уваги з якимось святом, і робити їх слід від широго серця та за власним бажанням і аж ніяк не «за обов'язком».

А «8 Березня» – це не день шоколадних цукерок та букетів троянд, це день подяки за ту свободу та можливість, що маємо ми, дівчата та жінки, сьогодні.

3. «Українська альтернатива «8 Березня» – День матері»

Ще одна хибна думка, що призводить до неправильного розуміння суті «8 Березня», пов'язана знову ж таки з процесом декомунізації. Деякі українські чиновники вважають, що на заміну ворожому, ідеологічному святу ми маємо своє, та набагато краще – День матері. Цікаво, що таку точку зору підтримує і багато релігійних діячів: церкви закликають вірян не святкувати 8 Березня [3].

Та насправді ці два свята зовсім різні, адже покликані відобразити жінку з різних боків: Міжнародний жіночий день – як члена правового суспільства, а День матері – як хранительку сімейного вогнища та, власне, матір. Ці дві ролі кожна може вміло поєднувати у житті, однак ототожнювати їх не слід.

Необхідно зазначити, що деформація розуміння «8 Березня» властива не тільки Україні та колишнім країнам соцтабору, а і світу загалом. Тому, щоб привернути увагу до цієї проблеми та нагадати, що Міжнародний жіночий день – не свято краси, 7 березня цього року міністр культури Франції Франсуа Ніссен і мер Парижа Анн Ідальго проголосили «послання, спрямоване до чоловіків». Крім того, цього ж дня у Парижі на Ейфелевій вежі з'явився напис «*Maintenant On Agit*» (з франц. – «Настав час діяти»). Таку назву має французька організація, що відстоює права жінок [4].

У наш час необхідно виробити власну точку зору на життєві явища, яка не буде сформована під тиском чужих думок. Це один із перших кроків, які важливо зробити сучасній людині для формування власного світогляду. На нашу думку, суспільно-історичне переосмислення свята «8 Березня» також є складовою цього кроку. Не можна сказати, що наш погляд на це питання є максимально об'єктивним і що інших думок існувати не може. Лише хочем нагадати, що саме час звільнитися від безглузвих стереотипів, розширювати світогляд та усвідомлювати власну позицію, а не ту, що пропонує нам реклама чи ЗМІ. До того ж, ми зараз маємо значно більшу кількість можливостей для цього, ніж наші попередники: свободу думки, слова, світогляду. То чому б не використати цей шанс?

Список використаних джерел

1. Українська радянська енциклопедія: [в 17-ти т.] / гол. ред. М. П. Бажан; редкол.: І. К. Білодід та ін. – 1-ше вид. – Т. 16: Цементация – Ї. – К.: Голов. ред. УРЕ, 1964. – 632 с.
2. Національний музей історії України: поступ у третє тисячоліття. Тематичний збірник наукових праць. / редкол. Н. Ковтанюк та ін. – К.: ІІІ, ЛГД, 2004. – 301 с.
3. Данилова А. А. 8 Березня: святкувати не можна ігнорувати або польові дослідження з нагоди Міжнародного Жіночого Дня [Електронний ресурс] / А. А. Данилова. – Режим доступу: <https://day.kyiv.ua/uk/blog/suspilstvo/8-bereznya-svyatkuvaty-ne-mozhna-ignoruvaty>
4. 8 Березня: що і як святкуємо? [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ridna.ua/2015/03/8-bereznya-scho-i-yak-svyatkujemo-2/>.
5. Це не свято краси: у Парижі нагадали про справжню суть 8 березня [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://24tv.ua/tse_ne_svyato_krasi_u_parizhi_nagadali_pro_spravzhnyu_sut_8_bereznya_foto_n935745.

РОЛЬ І МІСЦЕ ЖІНКИ В НАУЦІ

Наука – це та галузь, де жінці можна успішно конкурувати з чоловіками. Часто їхні досягнення бувають незаслужено забутими, хоча людство ними й користується. За останні роки світове співтовариство досягло значних успіхів у справі залучення жінок і дівчат у науку, але, внаслідок існуючих у суспільній свідомості стійких гендерних стереотипів, вони досі стикаються з обмеженнями у цій сфері. Для того, аби зробити жінок видимими, відзначити їхню роль та наукові досягнення, представниці та представники феміністичної спільноти, громадських організацій, дослідниці-активістки розробляють різноманітні арт-проекти.

Історично склалося, що жінки мають значно менше можливостей, ніж чоловіки, для вияву своїх здібностей. Причиною цього є ставлення соціуму до жінок. Це не означає, що жінки були зовсім «віддучені» від науки, але вони здебільш перебували на «других ролях» - як помічниці в наукових дослідженнях свого батька чи чоловіка.

Жінки в українській науці не губляться на загальному тлі. Є навіть галузь, яку можна назвати «жіночим царством» – це філологія. Але це єдиний, унікальний приклад. У гуманітарних науках існує гендерний паритет. У математиці і природничих науках переважають чоловіки, але й там є гучні жіночі імена. Статистика свідчить, що це не зовсім упередження. На рівні кандидатів наук кількість чоловіків і жінок співставна. Серед докторів наук, чоловіків уже більше. Це, перш за все, пов'язано з родинними обставинами. На керівних адміністративних посадах також домінують чоловіки. Якщо проаналізувати університети, то серед ректорів і деканів здебільшого чоловіки, а жінки обіймають посади їхніх заступників.

Ще одна проблема – це гендерні стереотипи, які побутують у колі чоловіків, щодо ролі жінки у науці, і суспільстві загалом. Вони часто породжують у жінок відчуття психологічного дискомфорту. Сексизм, на жаль є у науковій сфері, хоча він не завжди явний [1].

Загальновизнано, що сучасне суспільство і в економічному, і в соціальному аспектах все більше залежить від нових наукових знань та нових наукових технологій. Для забезпечення сталого розвитку такого суспільства необхідне збільшення кількості високоосвічених та високопрофесійних фахівців, здатних проводити наукові дослідження та здобувати нові знання в різних галузях науки. На фоні скорочення чисельності та старіння населення у багатьох розвинених країнах практично є тільки дві можливості мобілізації людського ресурсу на розвиток науки – ширше залучення до наукової діяльності молоді та сприяння участі і просуванню наукової кар'єри жінок.

Протягом останніх десятиліть усе більше дівчат вступають до вищих навчальних закладів і у ряді країн вони тепер складають більш як половину випускників, проте жінок-учених у наукових лабораторіях і дослідницьких центрах набагато менше, ніж чоловіків. Зростання їхньої наукової кар'єри повільніше, і чим вище рухатися по її сходинках – кількість представниць прекрасної статі різко зменшується. Наприклад, у країнах Європейського Союзу в середньому тільки 7% жінок є серед тих, хто має звання повного професора (від 5% у Нідерландах до 18% - у Фінляндії).

Професійна діяльність жінки-вченої частіше потерпає від необхідності змінювати місце роботи, тобто від так званого сучасного явища «мобільності вчених», нерівності зарплат, привілейованості безперервної кар'єри при прийнятті на роботу. Проте основним фактором складності є те, що треба поєднувати сім'ю, материнство та наукову діяльність.

Наукова робота нелегка – немає фіксованого робочого часу, як правило він перевищує тривалість встановленого робочого дня, не завжди виходять вдалі результати, необхідне постійне вдосконалення своїх знань, вміння сприйняти і оцінити потік наукової інформації тощо. Щоб жінка могла поєднати наукову кар'єру і материнство, щоб була доброю матір'ю і успішним вченим, потрібна стійка фінансова ситуація, допомога і підтримка суспільства.

Чи є жіночий стиль у науці, чи працюють жінки-вчені так, як чоловіки? Встановлено, що жінки відрізняються за методами роботи та інтересами, вони ґрунтовніші та наполегливіші у дослідженнях, менше прагнуть влади та здобуття звань, і тому більше звертають увагу на різниці та деталі, більш чутливі до нового, комунікабельні та відкриті до співробітництва, а тому приносять в науку інші перспективи. Давно відомо, що жінки схильні до засвоєння конкретної інформації, проте поступаються чоловікам у здатності до побудови просторових уявлень. Такі відмінності у пізнавальних властивостях роблять важливими дослідження особливостей у структурі та функції мозку, що знайшло своє відображення у завданнях міжнародного проекту «Мозок людини», і є ще одним свідченням необхідності створення умов для повноцінної участі у наукових дослідженнях обох статей.

Є також факти, що для утвердження наукових успіхів жінок важливе їх співробітництво з чоловіками: наприклад, звання першої Нобелівської лауреатки Марії Склодовської-Кюрі було надано тільки завдяки лицарському вчинку П'єра Жоліо-Кюрі, який відмовився від присудження йому премії без визнання великого наукового внеску у вивчення радіоактивності дружини; наукові результати астрономки Кароліни Гершел розповсюджували її брати [2].

В Україні жінки-вчені беруть участь у роботі багатьох громадських жіночих організацій, які все активніше розгортають свою діяльність, проте їхніх професійних об'єднань всього декілька. Це громадська організація «Жінки в науці», всеукраїнська асоціація «Жінки в науці та освіті», Севастопольська асоціація жінок-вчених та освітянок. Резолюцією 70-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН від 22 грудня 2015 року 11 лютого було запроваджено щорічне святкування Міжнародного Дня жінок та дівчат у науці з метою досягнення повного і рівного доступу жінок і дівчат до науки і розширення їх прав і можливостей, а також забезпечення гендерної рівності. У будь-який період історії неважко відшукати передових і талановитих жінок-вчених, які рухали науку нарівні з чоловіками.

Не виявлено гендерної різниці у здобувачів наукових ступенів за віком, тривалістю періоду підготовки дисертацій. Це дає підстави стверджувати, що і в Україні, далеко не в сприятливих побутових умовах, при практично повній відсутності спеціальної підтримки жінок-науковців, інтенсивність їхньої праці не поступається інтенсивності праці чоловіків. Проте представництво їх на вищих наукових посадах низьке. Тому очевидно, що реалізація наведених вище заходів, розроблених аналітичними центрами розвинених країн з метою подолання гендерних стереотипів у науці, повнішого використання інтелектуального жіночого потенціалу мали б значний позитивний вплив на підвищення рівня наукових досліджень і у нашому суспільстві [3].

Отже, дослідивши роль і місце жінки у науці, можна прийти до висновку, що тенденції зростання жіночої присутності в науці набирають обертів, тому що їм є що привнести у ці сфери. Крім того, у жінок є природні якості, як от уважність до деталей, відповідальність до роботи, що важливо в науці. Популяризувати науку серед жінок треба зі шкільного віку – показувати їм можливості інженерії, програмування, науки. Спробувавши це, вони не будуть противитися можливості обрати такий шлях, якщо будуть відчувати в собі таку спроможність.

Для сприяння зростанню ролі жінок у наукових дослідженнях у різних країнах розроблено власні заходи, узагальнюючи їх можна виділити як основні такі. Введення статистичного гендерного моніторингу в усі складові наукової політики – у діяльність наукових та навчальних закладів, фондів, конкурсних програм, конференцій. Включення кваліфікованих жінок у структури, що розробляють наукову політику та оцінюють її результати. Розробка та впровадження програм гендерної рівності у виховні заклади, школи, вузи. Сприяння освіті дівчат та допомога їм у виборі наукової професії через зустрічі із жінками-вченими, спільну співпрацю з ними, висвітлення у засобах масової інформації наукових успіхів жінок, дослідження та використання як моделей прикладів із історії світової та національної науки, сприяння публічному розумінню важливості науки – її соціального, а не агресивного змісту, та престижності наукової праці.

І нарешті підтримка наукової кар'єри жінок. А саме: забезпечення початковою роботою всіх жінок-випускниць ВНЗ; надання переваги працевлаштуванню жінок у тих наукових галузях, де вони менше представлені; спеціальна фінансова підтримка росту наукової кваліфікації жінок, повернення їх до наукової діяльності після перерви по догляду за дітьми, поїздок на конференції жінок, у яких є діти; встановлення при необхідності гнучкого графіка робочого часу; сприяння діяльності жіночих наукових організацій.

Список використаних джерел

1. Марценюк Т. Гендерна рівність і недискримінація: посібник для експертів і експерток аналітичних центрів / Т. Марценюк - К., 2014. - 65 с.
2. Власюк Г. Жінка в українській науці: непрохана гостя [Електронний ресурс] // Повага: кампанія проти сексизму : веб-сайт. - Електронні текстові дані. – Режим доступу : <http://povaha.org.ua/zhinka-v-ukrajinskij-nautsi-neprohana-hostya/>
3. Gender Culture centre = Центр гендерної культури [Електронний ресурс] : веб-сайт. - Електронні текстові дані. – Режим доступу : <http://www.genderculturecentre.org/11-lyutogo-mizhnarodniy-den-zhinok-ta-div/>

СУТНІСТЬ ЗАГАЛЬНОГО ПОДАТКОВО-ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ЗАПОДАТКОВИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Безумовно, податкове право є надзвичайно складним, громіздким та розгалуженим інституційним утворенням в межах галузі фінансового права, щов свою чергу обумовлює наявність у ньому цілого комплексу норм, які можуть бути віднесені до того чи іншого податкового режиму. Проте, все ж таки, в сучасних умовах найбільшу актуальність у цьому аспекті викликає загальний податковий режим, оскільки саме ним охоплюється цілий ряд податкових інститутів податкового права, що належать як до загальної, так і до особливої його частин [1, с. 106]. В зв'язку з цим, ми дослідимо сутність загального податково-правового режиму за податковим законодавством України.

Слід відразу зауважити, що відповідно до загальноприйнятого уявлення, податковий режим в своїй основі поділяється на загальний і спеціальний, де останній базується на загальному режимі, виступаючи його підсистемою, якою встановлюються певні особливості для сплати податкових платежів та для платників податків в порівнянні із загальним режимом.

В українському законодавстві, незважаючи на досить часте використання, не закріплено поняття загального податкового режиму, проте, при цьому законодавець нормативно врегулював питання спеціального податкового режиму, що на нашу думку, є не зовсім правильним. Окрім того, у фінансово-правовій науці також єдиний підхід до визначення загального податкового режиму відсутній.

Так, К. В. Андрієвський зазначає, що загальним є режим, який забезпечується державою в певній сфері регулювання й діє на всій території держави, а також охоплює як загально дозволяючий, так і дозвільний режими [2, с. 18]. В свою чергу К. В. Маріхін «податковий режим» визначає загальний порядок обчислення і сплати податків, який застосовують до всього загалу платників, а «спеціальний режим оподаткування» означає встановлення особливого порядку нарахування та сплати обов'язкових платежів державі щодо окремих категорій платників [3, с. 28]. З цього випливає, що податковий режим науковець ототожнює з загальним податковим режимом.

П. В. Коломієць цілком слушно зазначає, що ознаки спеціального податкового режиму слід розмежовувати на ознаки, які є спільними як для спеціального податкового режиму, саме як податкового режиму, так і для загального податкового режиму, саме як податкового режиму, та на істотні ознаки спеціального податкового режиму, які виділяють цей податковий режим та відрізняють його від загального податкового режиму [4, с. 232]. Тому, аналізуючи положення Податкового кодексу України (далі – ПК України), можемо стверджувати, що спільними ознаками є:

- встановлення та застосування спеціального податкового режиму тільки у випадках і порядку, визначених виключно ПК України (п. 11.1 ст. 11 ПК України);

- невизнання спеціальними режимами податкових режимів, які невизначені такими ПК України (п. 11.4 ст. 11 ПК України) [5].

Вищезазначені ознаки є спільними для податкових режимів як загальних, так і спеціальних, оскільки, по-перше, відповідно до імперативних вимог ст. 7 ПК України, усі податки при їх встановленні обов'язково повинні мати в своїй структурі законодавчо передбачені вісім елементів податку; по-друге, відповідно до положень ст.ст. 8, 9 та 10 ПК України, усі податки, незалежно від податкового режиму (або загального, або спеціального), визначені в переліку загальнодержавних та місцевих податків і зборів, сукупність яких становить податкову систему України [4, с. 233].

Стосовно першого варто відмітити, що встановлення елементів податків передбачено загальними положеннями податкового законодавства, які безперечно входять до складу загальних положень податкового права, тобто його загальної частини, а тому, відповідно, загальний податковий режим охоплює загальну частину податкового права. Загальна частина податкового права вміщує інститути, що закріплюють загальні підходи системи оподаткування, які мають відношення до всіх норм особливої частини. До загальної частини включаються норми, що визначають характер інституту податкового права, зміст податкової системи, податку, елементи податкового механізму податку, підстави відповідальності за порушення податкового законодавства, усунення подвійного оподаткування тощо [6, с. 71]. І переважна більшість даних норм вміщена у Розділі I ПК України «Загальні положення», як це впливає з ПК України та коментарів до нього.

Якщо вести мову про особливу частину податкового права, то слід зазначити, що вона включає в себе систему інститутів, які деталізують податкову систему в цілому й визначають конкретні механізми окремих податків і зборів, оскільки виключно особлива частина охоплює правові елементи податкової системи [7, с. 78]. А правовий режим оподаткування, закріплений в інститутах особливої частини, відображає специфіку правового регулювання відносин по справляння кожного окремого виду податку,

які існують в межах загального правового режиму, встановленого загальною частиною чи загальними положеннями, як їх визначив законодавець [8, с. 73]. Тобто, можемо стверджувати, що загальним податковим режимом охоплюються і питання правового регулювання окремих податкових платежів за виключенням тих, які належать до спеціальних податкових режимів, що відповідає особливій частині податкового права. Загалом розглядаючи загальний податковий режим, можна виходити з того, що він поширюється на переважну більшість податкових правовідносин, а це означає, що до його складу входять правовідносини, які належать як до загальної, так і до особливої частин податкового права.

Тобто, цілком логічно припустити, що даний режим може мати відповідну структуру. Так, у податковому законодавстві прослідковується наявність загальних режимних вимог, що вміщені у загальних положеннях. Зокрема, це стосується питань принципів, гарантій, методів і способів правового регулювання, що властиві будь-якому правовому режиму. Ст. 4 ПК України визначені основні засади податкового законодавства у вигляді його принципів; ст. 15-21 закріплено правовий статус та відповідні гарантії для учасників податкових правовідносин; а у ст. 35-38 вказується на порядок виконання податкового обов'язку, що розкриває способи та методи правового регулювання податкових відносин [5].

В той же час окремі податкові платежі не містять принципів, гарантій, способів і методів правового регулювання взагалі, або вміщують лише їх окремі елементи, що зумовлено особливістю того чи іншого податкового платежу. При цьому правовідносини особливої частини послуговуються всіма вищевказаними складовими загальної частини і базуються на них.

З урахуванням цього можна дійти висновку, що до складу загального податкового режиму входять дві підсистеми у вигляді загального режиму та особливого режиму, які вміщують у своєму складі правові норми, що стосуються як всіх без виключення (загальний режим), так і конкретних платежів (особливий режим).

Загальний режим при цьому, зважаючи на структуру загальної частини податкового права, вміщує такі складові, як: 1) загальні засади оподаткування (сфера дії податкового права, податкове законодавство і його співвідношення з іншими законодавчими актами, поняття і порядок встановлення податку і збору, спеціальні податкові режими (в частині, що відмежує їх від загального податкового режиму) термінологія (визначення понять); 2) види податків і зборів та їх перелік; 3) загальні засади встановлення податків і зборів (елементи податків); 4) порядок виконання податкового обов'язку; 5) трансферне ціноутворення і врахування курсів валют; 6) правовий статус учасників податкових правовідносин.

В свою чергу, особливий режим з врахуванням структури особливої частини податкового права вміщує матеріальні норми стосовно правового регулювання кожного податкового платежу, за якими і може бути поділений на відповідні складові: 1) режим податку на доходи фізичних осіб; 2) режим податку на прибуток підприємств; 3) режим податку на додану вартість; 4) режим акцизного податку; 5) режим екологічного податку; 6) режим рентної плати; 7) режим податків на майно. Варто також відмітити, що загальний податковий режим у своїй складовій особливої частини може вміщувати і режимні складові у вигляді режимів окремих платників, об'єктів оподаткування, тощо. Це пояснюється потребою в індивідуалізації того чи іншого об'єкта чи суб'єкта податкових відносин, зважаючи на його особливості чи потреби оподаткування [1, с. 109].

Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене можна констатувати, що загальний податковий режим, виступає базою (основою) для матеріальної складової податкового режиму загалом і до його складу дві підсистеми у вигляді загального режиму та особливого режиму.

Список використаних джерел

1. Сарана С. В. Загальний податковий режим: співвідношення з іншими податковими режимами. Право і суспільство. 2016. № 1(2). С. 106-111. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_1\(2\)_21](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pis_2016_1(2)_21)
2. Андрієвський К. В. Спеціальні податкові режими : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2009. 29 с.
3. Маріхін К. В. Класифікація податкових режимів. Держава та регіони. Серія : Право. 2015. № 1. С. 25-32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2015_1_8
4. Коломієць П. В. Поняття та правові аспекти спеціального податкового режиму в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. 2013. Вип. 1. С. 231–238.
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.10 р. № 2755-VI.– URL : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 05.01.2018 р.)
6. Кучерявенко М. П. Податкове право : підручник. Х.: Право, 2013. 536 с.
7. Кучерявенко М. П. Податкове право України : підручник. Х. : Право, 2012. 528 с.
8. Бондаренко І. М. Структурування фінансово-правової галузі: проблемні системи податкового права. Форум права. 2011. № 3. С. 71–75. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-3/11bimcpp.pdf>

ТЕОРЕТИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВНУТРІШНІЙ ТРУДОВИЙ РОЗПОРЯДОК»

Виконуючи свою трудову функцію за трудовим договором працівник зобов'язаний дотримуватися визначеного нормами трудового права порядку організації праці. У законодавстві та правовій літературі цей порядок отримав назву внутрішнього трудового розпорядку.

Так як на законодавчому рівні немає чітко закріпленого визначення внутрішнього трудового розпорядку, досить часто використовуються різного роду мовні конструкції, які не тільки ускладнюють розуміння цього терміну, а й перешкоджають в пізнанні суті досліджуваного правового явища.

Досліджувана тема є досить актуальною і тому проблема юридичного закріплення поняття «внутрішній трудовий розпорядок» піднімається відомими правознавцями і є предметом окремих досліджень, а в окремих випадках становить важливу частину спеціальних досліджень науки трудового права.

Уклавши трудовий договір з підприємством, установою, організацією працівник повинен підпорядковуватися чіткому трудовому розпорядку, щоб в майбутній діяльність не виникало непорозумінь між ним та роботодавцем. Якщо ж роботодавець в певній мірі може уявляти, що собою становить внутрішній трудовий розпорядок, то у працівника, у більшості випадків, немає розуміння цього поняття. І тому постає питання: що ж взагалі являє собою внутрішній трудовий розпорядок.

Легального визначення цього поняття немає. Лише у статті 21 Кодексу Законів про Працю України, надається визначення трудового договору, де використовується термін «внутрішній трудовий розпорядок»[1]. Саме закріплюючи поняття трудового договору український законодавець виділив важливе значення внутрішнього трудового розпорядку як для виникнення, так і для існування й припинення трудових відносин. Але вже у Х розділі Кодексу Законів про Працю під назвою «Трудова дисципліна», яка включає норми, що регулюють внутрішній трудовий розпорядок, законодавець не спромігся подати, ні визначення цього поняття, ні розкрити його зміст.

Проект «Трудового кодексу» закріплює, що внутрішній трудовий розпорядок визначається нормативними актами роботодавця та іншими актам, а для окремих категорій працівників внутрішній трудовий розпорядок може визначатися статутами (положеннями), що затверджуються відповідно до закону[2]. Тобто в цьому документі не надається пояснення трудового розпорядку, а лише його визначення нормативними актами роботодавця та іншими актами.

Автори енциклопедичного словника з трудового права подаючи в окремій статті своє бачення «внутрішнього трудового розпорядку», так і не розкрили його сутності, а скерували читача до іншого поняття, до правил внутрішнього трудового розпорядку, які посідають центральне місце в системі нормативних актів, що регулюють саме трудову дисципліну [3, с. 57].

В силу того що законодавчо не сформульовано поняття трудового розпорядку науковці пропонують різні його тлумачення, які взаємодоповнюють один одного.

Під внутрішнім трудовим розпорядком В. Е. Теліпко, Дутова О. Г. розуміють систему трудових правовідносин, що складаються в трудовому колективі підприємства у процесі виконання колективної праці [4, с. 276]. Визначення надане цими науковцями не розкриває повністю зміст трудового розпорядку і тому потребує уточнення.

У своєму підручнику «Трудове право України» М.І. Іншин, В. Л. Костюк зазначають, що внутрішній трудовий розпорядок – це встановлена на підставі норм трудового права система правил поведінки учасників трудових відносин [5, с. 324]. Вчені такого підходу розуміння трудового розпорядку віддають перевагу системі правил поведінки, де всі учасники трудових відносин повинні виконувати та дотримуватись їх. За невиконання цих правил може слідувати відповідальність особи.

В. В. Жернаков зазначає внутрішній трудовий розпорядок як порядок поведінки та взаємодії між працівниками і роботодавцем у процесі здійснення трудової діяльності на конкретному підприємстві[6]. Можна сказати, що це фактично правопорядок всередині підприємства, який визначається локальними нормативно-правовими актами.

Н. Б. Болотіна та Г. І. Чанишева внутрішній трудовий розпорядок розглядають як порядок поведінки, взаємодії між працівниками на конкретному підприємстві, в установі, організації в процесі здійснення трудової діяльності [7].

Н.Т. Михайленко доводив, що внутрішній трудовий розпорядок у трудовому праві є системою правил поведінки робітників та службовців підприємств, установ, організацій, спрямованих на повне та раціональне використання робочого часу, підвищення продуктивності праці та випуск доброякісної продукції [8, с. 209]. Таке визначення цього поняття жодним чином не свідчить про ототожнення системи

правил поведінки працівників, що опосередковуються через правові норми, з системою нормативно-правових актів, які містять такі норми.

Певна група вчених прямо прирівнюють внутрішній трудовий розпорядок до юридичних норм.

А.Р. Саркісов зазначає внутрішній трудовий розпорядок лише як «сукупність юридичних норм, що виражають вимоги у галузі організації й застосування праці, висунуті (пред'явлені) до адміністрації як державного господарюючого органу, працівників та інших осіб, і регулюють суспільно трудові відносини безпосереднього процесу виробництва та деякі, тісно пов'язані з трудовими, похідні відносини»[9, с. 19]. В даному роз'ясненні чітко визначено, що трудовий розпорядок являє собою лише сукупність юридичних норм і в іншому напрямі його не пояснити, тобто він не буде регламентом, порядком чи режимом правової поведінки працівника.

Отже, сформулювати чітко що таке «внутрішній трудовий розпорядок» є досить складно. Більшість науковців мають свої думки щодо поняття трудового розпорядку і в певній мірі вони є однаковими.

Можна сказати, що науковці розділилися на дві групи. Перша група вважає, що трудовий розпорядок – це система правил поведінки особою, що виконує трудову функцію, а друга група наполягає, що це все ж таки порядок поведінки і взаємодії особи, що виконує трудові обов'язки з керівництвом.

Узагальнюючи вищесказане внутрішній трудовий розпорядок, можна визначити, як своєрідну систему необхідних правил та вимог, які встановлюються на підприємстві, установі, організації у процесі виконання роботи.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Документ 322-08, поточна редакція Редакція від 20.01.2018, підстава 2249-19 Верховна Рада України URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>
2. Проект Трудового кодексу України до другого читання 05.07.2004 URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=15689
3. Трудовое право Энциклопедический словарь. Гл. ред. Иванов С.А. М.: «Советская Энциклопедия», 1979. – 528 с.
4. Теліпко В. Е. Трудове право України : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
5. Трудове право України підручник / За загальною редакцією М.І. Іншина, В.Л. Костюка, В.П. Мельника. Вид. 2-ге, перероб. і доп. Київ: Центр учбової літератури, 2016. – 472 с.
6. Трудове право : підручник [для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / В. В. Жернаков, С. М. Прилипка, О. М. Ярошенко та ін.; за ред. В. В. Жернакова. - Х.: право, 2012. 496 с. URL :http://pidruchniki.com/1074041343312/pravo/trudove_pravo
7. Трудове право України: підручник / Ред. Н.Б. Болотіна, Г.І. Чанишева. К. : «Знання», 2001. 564 с. URL : <http://www.ebk.net.ua/Book/TPravo/index.htm>
8. Михайленко Н.Т. Правовые проблемы дисциплины труда в СССР. Фрунзе, 1972. С. 510
9. Саркісов А.Р. Внутренний трудовой рас порядок социалистического государственного предприятия (объединения). М., 1987. С. 19.

Моголівець К.М., студентка гр. СР 141

Науковий керівник – Козинець І.Г., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податкова система починає формуватися разом з утворенням держави як невід'ємна складова людської цивілізації. За проголошенням Україною незалежності в 1991 році почалась розбудова вітчизняної системи оподаткування, особливістю якої була відсутність будь-якого досвіду справляння основних податків як інструментів регулювання соціально-економічного розвитку країни. Формування податкової системи збігається у часі зі становленням державності, що стало обмежувальним фактором, адже застосування запозичених форм оподаткування, які працюють лише в умовах сильної правової держави, можуть гальмувати процес становлення економіки.

Фактично розвиток вітчизняної податкової системи умовно можна поділити на чотири етапи: 1 етап - 1991 - 1993 рр., 2 етап - 1994 - 1999 рр., 3 етап - 2000 - 2009 рр., 4 етап - 2010 - наш час.

Перший етап пов'язаний із формуванням власної системи оподаткування. У 1991 році набирає чинності Закон Української РСР «Про систему оподаткування», в якому закріплено принципи оподаткування, права та обов'язки платників податків, а також перелік загально республіканських зборів та обов'язкових платежів: 1) податок на прибуток; 2) податок на прибуток іноземних юридичних осіб від діяльності в Українській РСР; 3) податок з обороту; 4) акцизний збір; 5) податок на добавлену вартість; 6) податок на експорт та імпорт; 7) податок на доходи; 8) податок на фонд оплати праці колгоспників; 9) прибутковий податок з громадян; 10) плата за природні ресурси; 11) плата за землю; 12) лісовий дохід; 13) екологічний податок; 14) державне мито; 15) податок з власників транспортних засобів; 16) мито [1].

Закон став відправною точкою побудови власної системи оподаткування, не обтяженої надмірним податковим навантаженням, результатом чого стало значне збільшення підприємств, зменшення

безробіття, а також нагромадження капіталу. З кінця 1992 року в Україні починає ліквідуватися ліберальна податкова система шляхом створення законодавчих актів, основною метою яких було збільшення податкових надходжень до бюджету. Для реалізації цієї концепції ставка податку на прибуток підприємств установлюється на рівні 30 %, пільги передбачені лише на науково-інвестиційну діяльність. Податок на добавлену вартість обчислюється як податок з обороту, що провокує стрибок інфляції, адже ставка податку встановлена на рівні 28 %, відповідно, ціни різко підвищуються. Уже в 1993 році ставку знижено до 20 %, згодом знову підвищено до 28 %. Виникає потреба в збільшенні грошової маси для обслуговування існуючої кількості товару [2, с.129].

Якісне оновлення податкової системи України припало на 1994-1999 роки. У цей період, усвідомивши, що національна економіка перебуває у глибокій кризі, в країні починають вносити корективи в податкову систему: формуються стійкі, відпрацьовані податкові механізми. Нарівні з податками, що діяли, виникають нові. До 1994 року складається система місцевих податків і зборів, введена Декретом Кабінету Міністрів «Про місцеві податки і збори» від 20.05.1993 р. [3, с.92].

У 1994 році ухвалено редакцію Закону України «Про систему оподаткування», яка юридично закріпила зміни 1992-1993 років, а саме:

1) скасовано: податок на прибуток іноземних юридичних осіб від діяльності в Українській РСР; податок з обороту; податок на доходи; податок на фонд оплати праці колгоспників; податок на експорт та імпорт; плата за природні ресурси;

2) включено: податок на доходи підприємств та організацій; податок на майно підприємств; податок на нерухоме майно громадян; податок на промисел; плата з відшкодування витрат на геологорозвідувальні роботи; відрахування та збори на будівництво, ремонт і утримання автомобільних доріг; внески до Фонду для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення; внески до Фонду сприяння зайнятості населення; плата за спеціальне використання природних ресурсів; плата за забруднення навколишнього природного середовища; внески до Фонду соціального страхування України; внески до Пенсійного фонду України [1].

У подальшій редакції Закону України «Про систему оподаткування» у 1997 році проведено чітке розмежування загальнодержавних податків і зборів (19) від місцевих податків (2) та зборів (14). До переліку загальнодержавних податків та зборів внесено: податок на прибуток підприємств (заміна податку на доходи), рентні платежі; податок на промисел; збір до Державного інноваційного фонду; плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності.

Отже, на другому етапі розвитку податкової системи України здійснено заходи щодо оптимізації оподаткування та зменшення податкового навантаження на підприємства. Постійна заміна переліку основних податків свідчить про активний пошук їх ефективного співвідношення, але натомість застосування різних податків з відносно невисокими ставками дає державі досить мало, переобтяжує населення і створює гальмівний ефект в розвитку національного господарства. В основу концепції реформування було покладено курс на зменшення ставки податку на додану вартість (ПДВ) з 28% до 20%, а в 1997 році щодо окремих товарів запроваджена нульова ставка; податок на прибуток встановлено на рівні 30% [2, с.130].

У цей період спостерігаються зміни в структурі податкових органів. Відбувається вихід державної податкової адміністрації зі складу міністерства фінансів і виокремлення в самостійний орган виконавчої влади (1996 рік). Запроваджуються альтернативні системи оподаткування (1998 рік) - єдиний податок та фіксований сільськогосподарський податок [3, с.92-93]. Для підготовки фахівців у галузі оподаткування у 1999 році створюється Академія державної податкової служби України.

Таким чином, другий етап податкової реформи можна визначити як етап становлення податкової системи України. На цьому етапі знову спостерігається безсистемність змін податкового законодавства: постійні зміни у складі податків, їх елементів та у системі податкових пільг. Позитивним моментом є зменшення податкового навантаження на підприємства.

На третьому етапі становлення відбувається вдосконалення податкової системи України на основі набутого досвіду реформування податків шляхом зменшення податкового навантаження на підприємства і запровадження стабільних форм оподаткування для фізичних осіб. Зроблено спробу послабити податковий тиск на платників податків та було зменшено ставки основних податків: податку на прибуток підприємств з 30% до 25% та введено єдину ставку податок з доходів фізичних осіб 13%, а потім 15% замість прогресивної шкали ставок прибуткового податку з громадян. На цьому етапі держава намагається забезпечити вихід із тіні більшості підприємств, адже, за оцінками вітчизняних вчених, рівень тіньової економіки становив близько 40 % [4]. Періодичні зміни основних податків, податкових ставок та надмірна кількість пільг призвели до необґрунтованої нерівності умов господарювання, що спровокувало розширення неофіційного сектору.

Переломним моментом у формуванні власної ефективної системи оподаткування є прийняття Податкового кодексу України, який є початком нового етапу реформування вітчизняної податкової системи. Методом його формування було зібрання до нього чинних законів та підзаконних актів,

різноманітних інструкцій. Юридична база по наповненню бюджету в даному кодексі класифікована, узгоджена і визначена в термінах та поняттях. Це являється безумовним позитивом, так як з введенням в дію кодексу виключається плутанина в різних законах та підзаконних актах. Проте, у світі існують податкові кодекси і іншого типу. Зокрема, у Німеччині податковий кодекс обмежений питаннями дефініцій, змісту й обсягу повноважень податкових органів, декларування та інших процедур податкового процесу. Фіскально-адміністративні особливості кожного податку розкрито в окремих законах. В Україні ж прийняття Податкового кодексу скасувало дію законів, які регулювали справляння окремих податків.

Одним із плюсів кодексу є зменшення податкового навантаження на економіку. Безумовно, зниження податку на прибуток має стимулююче подіяти на інвестиційну діяльність в Україні. Позитивним моментом є зменшення значної кількості як загальнодержавних, так і місцевих податків і зборів та поступове зниження ставок податків. У нашій державі на протязі десятиліть велись дискусії про необхідність впорядкування податкової системи у кількісному аспекті. Так, у першій редакції Податкового кодексу був значно скорочений перелік загальнодержавних (з 25 до 18) та місцевих (з 14 до 5) податків і зборів. Останні зміни в цьому напрямі були запроваджені урядом в 2015 році, мова йшла про скорочення податків до європейського рівня.

Склад сучасної податкової системи України, її основу створюють податки, аналогічні тим, які становлять ядро податкових систем більшості сучасних розвинутих країн, що свідчить про загальну закономірність уніфікації оподаткування. На сьогодні податкова система України має такий вигляд: До загальнодержавних податків належать: податок на прибуток підприємств; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок; екологічний податок; рентна плата; мито. До місцевих податків і зборів належать: податок на майно; єдиний податок; збір за місця для паркування транспортних засобів; туристичний збір[5].

Серед інших прогресивних новацій Податкового кодексу можна назвати також реалізацію стимулюючого потенціалу податкової політики та підвищення фіскальної ефективності податкової системи. В цілому у впровадженні кодексу простежуються як позитивні, так і негативні наслідки для різних суб'єктів господарювання, адже будь яка реформа є тривалим та болючим процесом.

Отже, проаналізувавши розвиток податкової системи України, можна зробити висновок, що формування її продовжується і зараз, багато робиться для подальшого вдосконалення податкового законодавства.

Список використаних джерел

1. Про систему оподаткування: Закон Української Радянської Соціалістичної Республіки № 1251-ХІІ від 25.06.1991 р. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1251-12>
2. Ткаченко А. В. Історія становлення та розвитку податкової системи України/ Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2013. № 2 (22). С.128-133.
3. Лазур С.П. Етапи розвитку податкової системи України: завдання для подальшого функціонування. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка. – 2016. – Вир.1(2). – С.89-94. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuues_2016_1%282%29_17
4. Богатирьова Є.М. Податкові реформи в Україні: етапи проведення. URL: <http://dspace.oueu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1138/1/Податкові%20реформи%20в%20Україні%20етапи%20проведення.pdf>
5. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.10 р. № 2755-VI.– URL : [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17\(дата звернення 05.01.2018 р.\)](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17(дата звернення 05.01.2018 р.))

Перепечай Л.В., студентка гр. ТПР-161

Науковий керівник – Литвиненко В.М., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Державна служба є ключовим елементом системи державного управління, від ефективного функціонування якого залежить додержання конституційних прав і свобод громадян, послідовний і сталий розвиток країни. Інститут державної служби є комплексним правовим інститутом, державно-службові відносини якого регулюються нормами різних галузей права.

Для результативного державного управління, а також для реалізації громадянами своїх прав і виконання ними своїх обов'язків важливе значення має дисциплінарна відповідальність державних службовців.

Загальна дисциплінарна відповідальність регулюється Кодексом Законів про Працю України й правилами внутрішнього трудового розпорядку та поширюється безпосередньо на всіх працівників, виключаючи працівників, на яких діє спеціальна дисциплінарна відповідальність [2, с.85].

Спеціальна дисциплінарна відповідальність діє лише для конкретно визначених категорій працівників на підставі статутів про дисципліну і спеціальних нормативних актів. До таких категорій відносяться і державні службовці. Нормативні акти визначають, що трудова дисципліна в державному управлінні забезпечується створенням необхідних організаційних та економічних умов для нормальної високопродуктивної роботи, свідомим ставленням до праці, методами переконання, виховання, а також заохочення за сумлінну працю [6, с.167-168].

Державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [4].

Дисциплінарна відповідальність є основним різновидом відповідальності державного службовця, що застосовується за скоєння посадового проступку, тому що додержання та зміцнення трудової дисципліни — це особливо важливі обов'язки державних службовців, які працюють у державних органах, організаціях та установах, а також це гарантія ефективного державного управління [2, с.85].

Дисциплінарна відповідальність державного службовця є особливим правовим інститутом, оскільки на відміну від інших інститутів відповідальності (адміністративної, цивільно-правової, кримінальної) регулюється нормами не тільки адміністративного, але і трудового права.

Дисциплінарна відповідальність є особливим елементом у структурі правової системи, важливим фактором, що забезпечує правомірну поведінку державного службовця при виконанні ним своїх повноважень. Вона характеризується наявністю дисциплінарного проступку, спеціальних трудових функцій, особливих санкцій дисциплінарних стягнень, спеціального суб'єкта дисциплінарного проступку і суб'єкта дисциплінарної влади, який уповноважений застосувати дисциплінарне стягнення у встановленому порядку особливо тяжких наслідків, які можуть настати в результаті невиконання чи неналежного виконання трудових обов'язків, спеціальних видів дисциплінарних стягнень, особливого порядку накладення й оскарження дисциплінарного стягнення.

Підставою для притягнення до дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок. Хоча в чинному законодавстві відсутнє легальне визначення дисциплінарного проступку (на противагу від злочину та адміністративного проступку), в теорії трудового права дисциплінарний проступок визначається як винне протиправне невиконання чи неналежне виконання працівником своїх трудових обов'язків [3, с. 18].

Законом України «Про державну службу» визначено порядок накладення дисциплінарного стягнення і його зняття з державних службовців. Так, статтею 14 даного закону передбачено, що дисциплінарні стягнення застосовуються до державного службовця за невиконання чи неналежне виконання службових обов'язків, перевищення своїх повноважень, порушення обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби, а також за вчинок, який порочить його як державного службовця або дискредитує державний орган, в якому він працює [4].

Невиконання чи неналежне виконання службового завдання чи обов'язку є порушенням не тільки дисципліни органу, але є порушенням державної дисципліни в цілому. При цьому дисциплінарний проступок може виражатися як через активні протиправні дії, так і через пасивну неправомірну поведінку державного службовця, наприклад, бездіяльність державного службовця у вжитті заходів по розгляду звернень громадян [5, 167-168].

Наслідком вчинення дисциплінарного проступку має бути застосування заходів дисциплінарного примусу. Застосування таких заходів повинно носити не тільки каральний, але й превентивний характер. Слід виділити основні цілі застосування заходів дисциплінарного примусу, по-перше, забезпечення належного виконання управлінських функцій в державному органі; по-друге, усунення негативних наслідків вчиненого проступку, які мали місце у певному конкретному випадку; по-третє, недопущення дискредитації державного органу, в якому перебуває посадова особа. Поряд з цим заходи дисциплінарної відповідальності державних службовців спрямовані на формування сумлінного виконання службових завдань працівниками державного органу.

Аналізуючи законодавчі норми, варто зробити наголос на тому, що для певних видів державних службовців дисциплінарна відповідальність передбачається не лише Законом України «Про державну службу» та КЗпП України, а й статутами та положеннями. Проте серед усіх осіб, які уповноважені на виконання функцій держави, можна виокремити різні статуси. Оскільки дисциплінарна відповідальність поділяється на загальну та спеціальну, то більш правильно класифікувати дисциплінарну відповідальність державних службовців на відповідальність загального характеру (передбачену Законом України «Про державну службу» й КЗпП України та іншими нормативними актами, які закріплені на рівні держави) та відповідальність відомчого характеру – статутну (окрім зазначених нормативних актів, регламентується також статутами й положеннями, а також угодами різних рівнів).

Таким чином, можна зробити наступні висновки, що дисциплінарна відповідальність державних службовців – це застосування до державних службовців негативних заходів впливу особистого чи майнового характеру за невиконання або неналежне виконання покладених на них обов'язків або вчинення інших дисциплінарних проступків, що здійснюється уповноваженим суб'єктом згідно із законодавчими нормами.

З огляду на низку особливостей дисциплінарної відповідальності державних службовців порівняно із загальною дисциплінарною відповідальністю можна зауважити, що дисциплінарна відповідальність державних службовців є інститутом і адміністративного права.

Слід пам'ятати, що державна служба є ключовим елементом системи державного управління, від ефективного функціонування якого залежать додержання конституційних прав і свобод громадян, послідовний і сталий розвиток країни. Саме тому питання притягнення державного службовця до дисциплінарної відповідальності є вкрай важливим та актуальним у концепції розбудови інститутів державної служби в Україні. І від того, наскільки ефективним буде інститут дисциплінарної відповідальності в Україні, залежить якість виконання своїх обов'язків державними службовцями, а відповідно, і якість реалізації прав і свобод людини і громадянина.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України: Документ 322-08, поточна редакція Редакція від 20.01.2018, підстава 2249-19 // Верховна Рада України - URL :: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/322-08>.
2. Корнута Л. М. Дисциплінарна відповідальність державного службовця в Україні: теоретичний та практичний аспекти// Актуальні проблеми держави і права. – 2011. – с. 84 – 90
3. Основи правових знань. Підручник /П.І.Гнатенко, В.М.Калашников, К.А.Марков та ін.; Керр. авт. кол.-П.І.Гнатенко.-К.: ВД «Юридична книга», 2000.- 178 с.
4. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 // ВВР України, 2016 - №4. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>.
5. Форманюк В.В. Дисциплінарна відповідальність: теоретичний аналіз / В.В. Форманюк // Актуальні проблеми політики. - 2010. - Вип. 40. - С. 191-195.
6. Янюк Н. Особливості дисциплінарної відповідальності посадових осіб державної служби // Проблеми державотворення та захисту прав людини в Україні. – 2005. – С. 167-170.

Петренко І.В., студент гр. ПР-141

Науковий керівник - Шпомер А.І., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

УЧАСТЬ ПРЕДСТАВНИКА У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ: НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ

Актуальність теми дослідження. На даний момент Україна переживає період судової реформації. Такі зміни, перш за все, є результатом прийняття нового процесуального законодавства. Процесуальні нормативно-правових актів змінюється і удосконалюється з метою побудови уніфікованої, змістовної та в першу чергу, юридично грамотної законодавчої бази, яка буде здійснювати регулювання процесуальних правовідносин не допускаючи порушень прав та законних інтересів людини з боку держави. Найсуттєвішими змінами на сьогоднішній день, є зміни, що стосуються Конституції України щодо правосуддя, та процесуального законодавства, зокрема, Господарського процесуального кодексу (далі - ГПК України), який отримав нову редакцію, що наближує його зміст до інших процесуальних кодексів.

Мета дослідження. Проаналізувати нове господарське процесуальне законодавство, визначити коло осіб, що мають право представляти інтереси інших осіб у господарському процесі та відповідні категорії справ, в яких таке представництво є можливим.

У ст. 131-2 Основного закону держави, Законі України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» від 02.06.2016 № 1401-VIII закріплюється положення про те, що «виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді...».

Враховуючи вищевикладене, можна констатувати, що ми маємо справу з адвокатською монополією на представництво в будь-якому судочинстві за певними конституційними винятками, котрі потребують тлумачення. Такі зміни досить суттєво впливають на інститут представництва та мають як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку – це є порушенням прав людини на вільний вибір особи, яка йому має надати правничу допомогу, відповідно до ч. 2 ст. 10 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 № 1402-VIII, а з іншого, це дає можливість особам отримати професійну, висококваліфіковану правничу допомогу, але як правило оплатну.

Поняття «правничої допомоги» є новим явищем у законодавстві, оскільки до цього Основним законом держави передбачалася «правова допомога», сутність якої була розтлумачена Конституційним Судом.

На виконання конституційних нововведень щодо правосуддя був прийнятий Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 № 2147-VIII, яким зазначені процесуальні кодекси отримали нову редакцію, в тому числі щодо участі представника, а саме, у ГПК України в Розділі I було сформовано Главу IV під назвою «Учасники судового процесу» та § 2 «Представники», що є свого роду новелою, оскільки раніше ГПК України не мав такої структури.

Відповідно до ст. 58 оновленого ГПК України «представником у суді може бути адвокат або законний представник. При розгляді справ у малозначних спорах (малозначні справи) представником може бути особа, яка досягла вісімнадцяти років, має цивільну процесуальну дієздатність, за винятком осіб, визначених статтею 59 цього Кодексу».

Таким чином, на даний момент представником у суді може бути адвокат, законні представники (батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом, які захищають права, свободи та інтереси неповнолітніх осіб віком від чотирнадцяти до вісімнадцяти років, а також осіб, цивільна дієздатність яких обмежена), або інші особи, які в порядку господарського судочинства можуть виконувати функції представництва.

Визначивши осіб, які мають право виконувати функції представника у господарському процесі, потрібно виокремити справи у яких вони мають право брати участь. Відповідно до статті 247 ГПК України, у порядку спрощеного позовного провадження розглядаються справи, представниками в яких можуть бути інші особи. До таких справ належать:

- малозначні справи;
- інші справи.

Згідно з ч. 5 ст. 12 ГПК України малозначними справами є:

- 1) справи, у яких ціна позову не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб;
- 2) справи незначної складності, визнані судом малозначними, крім справ, які підлягають розгляду лише за правилами загального позовного провадження, та справ, ціна позову в яких перевищує п'ятсот розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб.

Щодо інших справ, то відповідно до ч. 2 ст. 148 ГПК України: «особа має право звернутися до суду з вимогами, визначеними у ч. 1 ст.148, в наказному або в спрощеному позовному провадженні на свій вибір якщо, пред'явлено вимоги про стягнення грошової заборгованості за договором, укладеним у письмовій (в тому числі електронній) формі, якщо сума вимог не перевищує ста розмірів прожиткового мінімуму для працездатних осіб», а це є вимога, що виникає з трудових відносин.

Спираючись на компетенцію господарських судів з розгляду справ що виникають з трудових відносин відповідно до ч.6 ст.12 ГПК України, зміст якої дублюється з ч.4 ст.10 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» поширюється лише на розгляд справ з майновими вимогами до боржника, стосовно якого порушується справа про банкрутство з приводу:

1. визнання недійсними будь-яких правочинів (договорів), укладених боржником;
2. стягнення заробітної плати;
3. поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника.

Таким чином представником в господарському процесі відповідно до Основного закону держави та ГПК України може бути в першу чергу адвокат, законний представник (який уособлює в собі батьків, усиновлювачів, опікунів, тощо) та інші особи визначені законом, які в порядку спрощеного провадження у відповідних категоріях справ мають право представляти особу.

Список використаних джерел

1. Наталія Фешик Адвокатська монополія на представництво в судах України - якісно позитивні зміни чи спосіб затягування клієнтів? - [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національної Асоціації Адвокатів України. - Режим доступу: <http://unba.org.ua/publications/1070-advokats-ka-monopoliya-na-predstavnictvo-v-sudah-ukraini-yakisno-pozitivni-zmini-chi-sposib-zatyaguvannya-klientiv.html>

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

В сучасних умовах податок на додану вартість обґрунтовано науковці вважають найбільш досконалою формою непрямого оподаткування, яка відіграє ключову роль у системі державних фінансів більшості розвинених країн світу. Він є провідним непрямим податком в Україні та країнах-членах ЄС, оскільки частка його надходжень у доходах державних бюджетів країн досягає 50% [1, с. 3]. Саме тому, актуальність дослідження історичних аспектів виникнення податку на додану вартість та практика їх застосування в різних країнах світу полягає в тому, що сьогоденні податок на додану вартість відіграє вирішальну роль у формуванні бюджету нашої країни, а особливо при сьогоденній кризовій ситуації, а тому врахування досвіду зарубіжних країн є необхідним в контексті виходу з економічної кризи.

Слід відразу акцентувати увагу, що податок на додану вартість (далі – ПДВ) у багатовіковій історії податкового права – порівняно новий вид непрямого податку. Так, зокрема, вперше його було введено у Франції в 1954 р. економістом Лоре. Податкова база - вартість, додана на кожній стадії виробництва і реалізації товарів. Додана вартість (приріст вартості) включає заробітну плату з нарахуваннями, амортизацію, відсотки за кредит, прибуток, витрати на електроенергію, рекламу, транспорт та ін. До ціни товару входить загальна сума ПДВ, внесена підприємцем на всіх стадіях просування товарів до споживача. Отже, споживач є єдиним і кінцевим платником ПДВ [2, с. 112]. Але використання ПДВ не набуло значного поширення у Франції до 1968 року.

Першою країною, де стягувався повноцінний ПДВ, стала Данія у 1967 році, хоча країна не була частиною Європейського економічного співтовариства до 1973 року. Запровадження ПДВ у світі можна поділити на два основні етапи. Перший відбувся в основному в Західній Європі та Латинській Америці в 1960-х – 1970-х роках. Розвиток ПДВ у Європі був спричинений серією директив ЄС, що вимагають від держав членів ЄС узгоджувати між собою свою політику щодо ПДВ.

Другий етап прийняття ПДВ проходив з кінця 1980-х років й ознаменувався введенням ПДВ у деяких промислово розвинених країн за межами ЄС, наприклад, в Австралії, Канаді, Японії та Швейцарії. Ця фаза також сприяла масивному розширенню ПДВ в перехідних і економік, що розвиваються, в першу чергу в Африці та Азії. Значну роль прийняттю ПДВ цими країнами відіграли такі міжнародні установи як МВФ та Світовий банк. Не слід також недооцінювати й вплив американських політиків-лобістів та зацікавлених агенцій в просуванні ПДВ. Така діяльність включає в себе неуспішні спроби США запровадити ПДВ на окупованій території Японії після Другої Світової Війни. Помітну роль відіграло Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в просуванні ПДВ шляхом надання фінансування та технічної допомоги країнам, що розвиваються і країнам з перехідною економікою [3].

На сучасному етапі розвитку податкових систем світу, найбільшу роль ПДВ відіграє в податковій системі країн ЄС. У програмі уніфікації в межах цієї організації, проблеми ПДВ займають одне з чільних місць. Крім того, наявність законодавчого введення ПДВ в країні є обов'язковою умовою членства в цій організації, і не випадково. У ретроспективі, деякі провідні країни ЄС, наприклад, та ж Франція, до початку формування Загального ринку, відрізнялися широким використанням непрямих податків. І найбільш привабливим варіантом, що підходить для поступового зближення принципів оподаткування країн ЄС – а це розглядається як один із важливих завдань з початку інтеграційних процесів в Західній Європі – передбачався шлях формування єдиних основ непрямого оподаткування; стосовно податків на споживання найважливіша роль відводилась уніфікації використання ПДВ. За весь період західноєвропейської інтеграції уніфікація непрямого оподаткування і особливо ПДВ просунулась досить далеко. У більшості країн ЄС ПДВ відіграє сьогодні роль єдиного податку на споживання; хоча в деяких країнах поки що збереглося його використання паралельно з податком на продаж (наприклад, Німеччині).

Отже, аналіз засвідчує наявність достатньо високих ставок ПДВ у країнах ЄС. У деяких країнах (наприклад, у Швейцарії, Фінляндії, Данії) ці ставки перевищують максимальні, що рекомендують керівні органи ЄС (14-20% з основних груп товарів при дозволі використання більш низьких ставок для деяких видів соціально-важливих товарів). Це свідчить, про не завершення процесу уніфікації оподаткування в країнах ЄС, навіть у сфері оподаткування непрямыми податками (стосовно прямого оподаткування різниця між країнами має більш серйозний характер) [4, с. 75-76].

Сутність ПДВ сьогодні полягає у сплаті податку продавцем (виробником, постачальником) товарів, робіт, послуг з тієї частини вартості, яку він додає до вартості своїх товарів (робіт, послуг) до стадії реалізації їх. Додана вартість створюється в процесі всього циклу виробництва і обігу товарів, починаючи із стадії виготовлення їх і закінчуючи реалізацією кінцевому споживачеві. Відповідно податок сплачується

на кожній стадії виробництва та обігу, має широку податкову базу, практично охоплює всі види товарів і послуг. Продавець включає податок на додану вартість у вартість товарів та наданих послуг, але й сам він сплачує ПДВ за придбані ним у процесі виробництва товари (роботи, послуги). Таким чином, сума сплаченого ним податку становить різницю між сумами податку, отриманими від покупців за реалізовані товари і послуги, та сумами податку, сплаченими постачальникам при придбанні тих товарів і послуг, які необхідні в процесі виробництва оподатковуваних товарів (робіт, послуг). Платник ПДВ має право на вирахування податку, сплаченого ним постачальникам, на цьому, власне, і базується механізм дії податку на додану вартість.

Разом з тим, на практиці бувають відхилення від єдиної схеми, оскільки окремі країни застосовують різні методи обчислення податку, визначення податкової бази, ставок, пільг тощо. Однак у цілому зазначений варіант ПДВ став універсальним, оскільки саме він був прийнятий більшістю країн. Незважаючи на це, податок на додану вартість – це універсальний непрямий податок, який найбільшою мірою відповідає умовам ринкової економіки [2, с. 114].

Таким чином, дослідивши історію податку на додану вартість, бачимо, що ПДВ - це відносно молодий податок, який виник в першій половині 20 століття. Свою популярність ПДВ здобув у Європі, де вперше був запроваджений в Данії у 1967 році. Враховуючи вищевикладене, можемо дійти висновку, що врахування досвіду розвинених зарубіжних країн є обов'язковим для регулювання відносин у сфері адміністрування ПДВ в нашій державі.

Список використаних джерел

1. Оксенюк О. І. Фіскальна ефективність податку на додану вартість в економіці України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит»; Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка. Львів, 2016. 20 с.
2. Коваленко А. Г., Малашенко Ю. А., Князєва О. О. ПДВ у системі оподаткування: історичний аспект становлення та розвитку. Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки. 2010. Вип. 18(2). С. 111-116.
3. Братушка, Е. С., Кононець Є. В. Генеза податку на додану вартість в Україні та світі. Ефективна економіка. 2014. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2959>
4. Ксьондз С. М., Бочуля Н. О. Досвід застосування податку на додану вартість у зарубіжних країнах та можливості його використання в Україні. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер.: Економіка. 2009. Вип. 11. С. 74-79.

Пирко Р.П., студент гр. ПР-144

Науковий керівник – Керноз Н.Є., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЕКСПЕРТ З ПИТАНЬ ПРАВА ЯК НОВИЙ УЧАСНИК СУДОВОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАКРІПЛЕННЯ

Законом України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 року № 2147-VIII (далі – Закон України № 2147-VIII) внесено істотні новації до діючого національного процесуального законодавства, чим здійснена спроба зробити захист порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів осіб з дотриманням конституційного принципу верховенства права справедливим, неупередженим, своєчасним.

Однією з найпроблемніших новацій усіх змінених процесуальних кодексів України є впровадження нового учасника судового процесу експерта з питань права. Останній час проблеми запровадження експерта з питань права досліджували такі правознавці як: Громовой О., Лемик Р., Поліводський О., Семчик В., Яцюк О. та інші.

На відміну від ЦПК України 2004 року статтею 65 зміненого ЦПК України 2017 року розширено коло інших учасників цивільного процесу, зокрема, помічником судді та експертом з питань права. При цьому необхідно зауважити, що статтею 73 ЦПК України експерт з питань права законодавчо відокремлений як самостійний учасник судового процесу від експерта, як традиційного учасника судового процесу, статус якого виписаний по іншому в ст. ст. 72, 225 зміненого ЦПК України 2017 року.

Відповідно до ч.1 ст.8 Конституції України в Україні «визнається і діє принцип верховенства права» як основоположна засада правової держави. Вперше на законодавчому рівні зміст «верховенства права» розкритий в ст.6 Кодексу адміністративного судочинства України, а саме: «суд при вирішенні справи керується принципом верховенства права, відповідно до якого, зокрема, людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави», що відповідає ст.3 Конституції України. При цьому «суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини» [5]. А в ч.4 ст.10 зміненого ЦПК України 2017 року зазначено, що: «суд застосовує при розгляді справ Конвенцію про захист прав людини

і основоположних свобод 1950 року і протоколи до неї, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, та практику Європейського суду з прав людини як джерело права» [2].

Зробимо екскурс в історію: в Україні ще 23.02.2006 був прийнятий Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» № 3477-IV (далі – Закон України № 3477-IV) відповідно до ч.1 ст.17 якого «суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику Суду як джерело права». Згідно ч.1 ст.19 Закону України № 3477-IV «орган представництва здійснює юридичну експертизу всіх законопроектів, а також підзаконних нормативних актів, на які поширюється вимога державної реєстрації, на відповідність Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, за результатами чого готує спеціальний висновок [3].

Згідно ст.8 Закону України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 № 2709-IV (далі - Закон України № 2709-IV) навіть в своїй першій редакції було визначено, що: «при застосуванні права іноземної держави суд чи інший орган установлює зміст його норм згідно з їх офіційним тлумаченням, практикою застосування й доктриною у відповідній іноземній державі». Відповідно до ч.2 ст.8 Закону України № 2709-IV з метою встановлення змісту норм права іноземної держави суд чи інший орган може звернутися в установленому законом порядку до: 1) Міністерства юстиції України, 2) інших компетентних органів та установ в Україні, 3) інших компетентних органів та установ за кордоном або 4) залучити експертів» [4]. Як бачимо, ще з 2005 року на законодавчому рівні «залучення експерта» було одним із шляхів встановлення змісту норм іноземного права.

Вагомою передумовою запровадження «експерта з питань права» в Україні стає норма ч.3 ст.69 нового Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 № 2136-VIII (далі - Закон України № 2136-VIII), а саме: «з питань, винесених на розгляд Суду, до Сенату або Великої палати можуть подаватися письмові обґрунтовані юридичні висновки (*amicus curiae*). Суд на власний розсуд вирішує питання про долучення таких висновків до справи та їх розгляд» [6].

Напевно, тут має місце запозичення міжнародного досвіду із залучення експерта з питань права. У зарубіжних країнах застосовується найбільш відома форма - «*amicus curiae*», що означає «друг суду». У результаті своєї роботи «друзі суду» надають «*amicus curiae brief*», тобто думку, погляд, звіт. Такі суб'єкти володіють виключно юридичними або професійними знаннями з питань, що мають місце в даній справі, з метою винесення об'єктивного судового рішення. Така форма правової експертизи поширена у США та Великобританії, але може використовуватися і в країнах континентального права. Однак, «*amicus curiae*» не завжди фізична особа, яка є фахівцем у відповідній галузі права. Ними можуть бути і науково-дослідні установи, правозахисні організації, тощо. Наприклад, це діяльність Гельсінського Фонду з прав людини у Польщі, який надає судам свої висновки щодо застосування практики Європейського суду з прав людини [9].

В ст.73 ЦПК України визначено експерта з питань права як «особу, яка має науковий ступінь та є визнаним фахівцем у галузі права». Не можна не погодитися з думкою наукового експерта Ради науково-правових експертиз при Інституті держави і права ім. В.М.Корецького НАН України Олександра Поліводського, який вважає: «визнання фахівця у галузі права є оціночне поняття. Але є і формальна вимога до експерта - науковий ступінь. Правда, не сказано який: кандидат, доктор наук чи магістр. Бо магістр – теж науковий ступінь, якщо говорити про Закон України «Про освіту» [10].

Наступною прогалиною щодо законодавчого закріплення в зміненому ЦПК 2017 року статусу експерта з питань права (ст. 73) є колізійність цієї норми, оскільки у ст. ст.114, 115 ЦПК України йдеться про «експерта у галузі права». Вважаємо, що така особа має бути фахівцем саме у галузі (сфері) права. Тому вказану особу слід кваліфікувати як «експерт у галузі права», а не «експерт з питань права».

Необхідно відзначити, що Закон України «Про наукову та науково-технологічну експертизу» від 10.02.1995 року [7], не містить застереження про обмеження здійснення експертизи виключно у сфері природничих наук чи техніки. А якщо не забороняється, значить проведення наукових експертиз у галузі права допускається.

Стаття 72 ЦПК України містить положення щодо статусу судового експерта, його прав та обов'язків, вказує на вимоги до особи, яка може бути експертом. Хоча в зазначеній статті не передбачена відповідальність «за завідомо неправдивий висновок і за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків», але це врегульовано статтею 225 зміненого ЦПК України 2017 року.

Також Законом України № 2147-VIII одночасно були внесені зміни до ч.1 ст.242 КПК України, зокрема, в останньому реченні закріплена заборонна норма, а саме: «Не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права»?! Що потребує також досконалого окремого дослідження.

Відповідно ч.1 ст.114 зміненого ЦПК 2017 року учасники справи мають право подати до суду висновок експерта у галузі права щодо: 1) застосування аналогії закону чи аналогії права; 2) змісту норм іноземного права згідно з їх офіційним або загальноприйнятим тлумаченням, практикою застосування і доктриною у відповідній іноземній державі. Також згідно ст.73 зміненого ЦПК України 2017 року рішення про допуск до участі в справі експерта з питань права та долучення його висновку до матеріалів справи ухвалюється судом.

Першою сферою правових знань, де може бути залучений експерт є застосування аналогії закону та аналогії права. Відповідно до ч.9 ст.10 зміненого ЦПК України 2017 року: «якщо спірні відносини не врегульовані законом, суд застосовує закон, що регулює подібні відносини (аналогія закону), а за відсутності такого – виходить із загальних засад і змісту законодавства (аналогія права)». Тобто, застосування аналогії закону чи аналогії права здійснюється безпосередньо судом. Відповідно до ст.115 зміненого ЦПК України 2017 «висновок експерта у галузі права не є доказом, має допоміжний (консультативний) характер і не є обов'язковим для суду. Суд може посилається в рішенні на висновок експерта у галузі права як на джерело відомостей, які в ньому містяться, та має зробити самостійні висновки щодо відповідних питань» [2].

Другою сферою правових знань, коли суду необхідна допомога експерта у галузі права є необхідність застосування при розгляді справи норм права іноземної держави. Ще з 2005 року відповідно до ч.3 ст.8 Закону України «Про міжнародне приватне право»: «особи, які беруть участь у справі, мають право подавати документи, що підтверджують зміст норм права іноземної держави, на які вони посилаються в обґрунтуванні своїх вимог або заперечень, іншим чином сприяти суду чи іншому органу у встановленні змісту цих норм» [4].

У країнах континентальної правової системи суд використовує допомогу експерта при розгляді конкретної справи у разі відсутності життєвого досвіду чи загальних знань, які необхідні для всебічної, повної, об'єктивної та безпосередньої оцінки тих чи інших фактичних обставин. Так, в німецькому цивільному судочинстві передбачається призначення експертизи у випадку, коли суд не володіє достатнім обсягом знань у галузі права [8, §293].

Таким чином, розглянувши національне законодавство, можна констатувати, що в Україні з 2005 року існували передумови для запровадження в судовий процес нового учасника: експерта у галузі (сфері) права для забезпечення виконання Закону України «Про міжнародне приватне право». Введення в 2017 році в усі процесуальні кодекси України до складу учасників судового процесу експерта з питань права є важливим, але через правову недосконалість неоднозначним. На нашу думку, термінологічний оборот ст. ст.114, 115 ЦПК, ст. ст.112, 113 КАС України, ст. ст.108, 109 ГПК України «експерт у галузі права» більш юридично виважений.

Тому, для збереження уніфікації змінених процесуальних кодексів України в 2017 році, пропонуємо внести системні зміни в ст. ст.65, 73 Цивільного процесуального кодексу України, ст. ст.62, 70 Господарського процесуального кодексу України та ст. ст.61, 69 Кодексу адміністративного судочинства України і замінити «експерт з питань права» на «експерт у галузі права».

Список використаних джерел

1. Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 48.-ст. 436. № 2147-VIII.
2. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004, № 40-41, 42, ст.492. № 1618-IV в редакції Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» від 03.10.2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 48.-ст. 436. № 2147-VIII.
3. Закон України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України . - 2006.- № 30.- Ст.260 з наступними змінами.
4. Закон України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005.- № 32.- Ст. 422 з наступними змінами.
5. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005.- № 35-36, № 37. - Ст.446.
6. Закон України «Про Конституційний Суд України» від 13.07.2017 р. № 2136-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017.- № 35.- Ст.376.
7. Закон України «Про наукову та науково-технологічну експертизу» від 10.02.1995 р. № 51 // Відомості Верховної Ради України. – 1995. -№ 9. - Ст.56 з наступними змінами.
8. Гражданское процессуальное уложение Германии. Вводный закон к Гражданскому уложению: Перевод с немецкого / Сост., введ.: Бергманн В. - М.: Волтерс Клувер, 2006. - 472 с.
9. Громовой О. Чи потрібен у суді експерт з питань права, як пропонується в проектах процесуальних кодексів? / Судебно-юридическая газета.- 2017 // [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <https://sud.ua/ru/news/blog/106122-chi-potriben-u-sudi-ekspert-z-pitan-prava-yak-proponuyetsya-v-proektakh-protseualnikh-kodeksiv>
10. Закон і Бізнес: Чим експерт у галузі права допоможе в судовому процесі від 31.01.2018 // [Електронний ресурс.] – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/131698-chim_ekspert_u_galuzi_prava_dopomozhe_v_sudovomu_procesi.html

ВИСНОВОК ЕКСПЕРТИЗИ У ГОСПОДАРЬСЬКОМУ ПРОЦЕСІ

Наприкінці минулого року набула чинності нова редакція Господарського процесуального кодексу України, якою передбачено (серед інших) зміни у процесуальному становищі учасників господарського процесу. З огляду на відповідні зміни, а також цінність висновку експерта як джерела доказів, аналіз правового статусу експерта в господарському процесі є актуальним.

Дослідженням питання судової експертизи і процесуального становища експерта в господарському процесі присвячена значна кількість праць науковців, а саме: А. О. Власов, М. К. Треушников, С. С. Бичкова, Г. К. Прокопанич, М. А. Чельцов, М. Й. Штефан, Т. В. Сахнова, Д. О. Мальцев, Г. Л. Осокіна, А. Г. Давтян та ін.

Правове регулювання становища судового експерта в господарському процесі здійснюється Господарським процесуальним кодексом України [1], Законом України «Про судову експертизу» [2]. Проблемні питання участі експерта в господарському процесі розгромачуються у Постанові Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» [3].

Щодо самого поняття судового експерта й експертизи, С. С. Бичкова, А. О. Власов, М. С. Шакарян дотримуються думки, що експертом є особа, яка здійснює відповідну експертизу, тобто дослідження, адже за своєю суттю експертиза є процесом пізнання обставин дійсності [4, с.137; 5 с.189; 6 с. 193].

М. К. Треушников, С. С. Бичкова, М. Й. Штефан визначають експертизу як дослідження на вимогу суду поданих ним об'єктів, яке проводиться експертами, що мають спеціальні знання, на науковій основі з метою одержання даних про факти, що мають значення для правильного вирішення справи.

М. А. Чельцов визначав експертизу і висновок експерта самостійним видом доказів, що полягає в наданні експертом слідчому або суду «дослідного положення» з галузі своїх спеціальних знань, під яке він підводив досліджувані факти [7, с 238].

Т. В. Сахнова тлумачить судову експертизу, як спеціальне дослідження, що призначається ухвалою суду (судді) за наявності загальної (процесуальної) та спеціальної підстав, яке проводиться досвідченою особою – експертом, у певній процесуальній формі для отримання судового доказу у справі (висновку експерта) [8, с. 47].

Згідно зі ст. 1 Закону України «Про судову експертизу», судова експертиза – це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів дізнання, попереднього слідства чи суду [2].

Сучасна процесуальна наука виокремлює три форми використання спеціальних знань для вирішення питань й завдань, що мають значення для процесу: використання їх суб'єктами доказування, провадження експертизи, участь спеціаліста. Зосередимо увагу на особливостях експертизи у господарському процесі.

Проаналізувавши Господарський процесуальний кодекс України, Закон України «Про судову експертизу», Постанову пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судової експертизи», можна виділити такі особливості судової експертизи у господарського процесі».

1. Судова експертиза здійснюється визначеним суб'єктом.
2. Експертиза як процес дослідження вимагає спеціальних знань.
3. Експерт призначається судом або залучається учасником справи.
4. Проведення судової експертизи відбувається з дотриманням встановлених процесуальних норм.
5. Результатом проведеної експертизи є висновок експерта, що є джерелом доказів.

Відповідно до ч. 1 ст. 69 Господарського процесуального кодексу України, судова експертиза призначається для роз'яснення не будь-яких питань, які виникають при вирішенні господарського спору, а лише таких, які потребують спеціальних знань (у відповідній галузі науки, техніки, мистецтва).

Судова експертиза відповідно до законодавства України, проводиться експертом, тобто особою яка володіє спеціальними знаннями, необхідними для з'ясування відповідних обставин справи.

У Постанові Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» вказується, що господарський суд доручає проведення судових експертиз установам та особам, зазначеним у статтях 7, 9, 10 Закону України «Про судову експертизу». Такими суб'єктами є:

- фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта;

- у визначених Законом випадках, судові експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ;

- для проведення деяких видів експертиз, які не здійснюються виключно державними спеціалізованими установами, суд може доручити проведення судової експертизи іншим фахівцям (крім атестованих судових експертів) з відповідних галузей знань, але з обов'язковим дотриманням вимог законодавства щодо призначення судової експертизи.

Експерт, відповідно до Господарського процесуального кодексу України, є суб'єктом процесуальних відносин, які виникають між ним та господарським судом, і відповідно йому належать права й обов'язки, визначені у Господарському процесуальному кодексі України та Законі України «Про судову експертизу».

Дослідження матеріальних об'єктів, явищ, процесів здійснюється експертом на основі спеціальних знань. Принципово важливим є те, що експертна діяльність здійснюється визначеною особою, яка володіє спеціальними знаннями. Спеціальними знаннями є ті навички та вміння, які дають змогу відобразити дані, які мають значення для судового процесу, отримані за допомогою пізнавальної діяльності й теоретичних висновків.

Участь експерта у господарському процесі, відповідно до ст. 69 Господарського процесуального кодексу, відбувається за призначенням суду або із залученням учасником справи [1]. Призначення експертизи можливе в разі такої необхідності у спеціальних знаннях, для встановлення фактичних даних, що входять до предмета доказування, коли висновок експерта не можуть замінити інші засоби доказування [3].

Діяльність експерта має законну силу тільки за умови дотримання процесуальних вимог, норм, правил щодо проведення експертизи. У випадку коли після проведеної експертизи висновок визнається судом неповним або невичерпним, має бути призначена додаткова експертиза, для усунення виявлених недоліків. Додаткова експертиза може бути доручена як експерту первинної експертизи, так і іншому експерту.

При наявності сумнівів щодо правильності, обґрунтованості висновку експерта, наявності протиріч з іншими матеріалами справи або при істотних порушеннях процесуальних норм, положень порядку призначення й проведення експертиз, призначається повторна судова експертиза, яка доручається іншому експерту.

Формою діяльності судового експерта є надання суду висновку щодо проведеної експертизи з поставлених питань. Висновок експерта є доказом в господарському процесі, який повинен бути отриманий у встановленому законом порядку, відповідними органами та уповноваженими особами, містити фактичні дані, що містять інформацію, необхідну для правильного вирішення судової справи.

Висновок експерта – це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблених у результаті них висновків та обґрунтовані відповіді на питання, поставлені господарським судом. Висновок експерта використовується господарським судом поряд з іншими доказами, що мають значення для правильного вирішення господарського спору. Проте, законодавство не виділяє будь-яке джерело доказів як пріоритетне, тобто джерела позбавлені наперед встановленої юридичної сили й переваги над іншим видом доказів.

Відповідно до ч. 4 ст. 69 Господарського кодексу України, судовий експерт за ухвалою господарського суду має обов'язок з'явитись на його виклик і дати мотивований висновок щодо поставлених йому питань у письмовій формі. Необхідно зазначити, що крім такого обов'язку, судовий експерт має право бути присутнім під час судового розгляду.

Таким чином, підсумовуючи викладене, можна виділити такі висновки:

- судова експертиза здійснюється визначеним законодавством суб'єктом;
- підставою проведення експертизи є потреба суду у з'ясуванні обставин, що вимагають спеціальних знань;
- експертиза здійснюється з обов'язковим дотриманням процесуальних вимог, порушення яких не наділяє експертизу законною силою;
- у визначених законодавством випадках після проведення первинної експертизи може бути призначена додаткова або повторна експертиза;
- результатом проведеної експертизи є висновок, що має силу доказу, але він не має переважного значення над іншими доказами.

Список використаних джерел

1. Господарський процесуальний кодекс від від 06.11.1991 в редакції від від 07.01.2018 // Відомості Верховної Ради України. 2018. № 6. ст. 56
2. Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII в редакції від 20.01.2018 // Відомості Верховної Ради України.
3. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про деякі питання практики призначення судової експертизи» 23.03.2012 № 4 в редакції від від 10.07.2014. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/en/v0004600-12>
4. Бичкова С. С. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. К. : Атіка. 2006. 384 с.
5. Власова А. А. Особенности доказывания в судопроизводстве : науч.-практ. пособ. М. : Экзамен. 2004. 320 с.
6. Шкарян М. С. Гражданское процессуальное право : учебник. М. : Проспект Велби. 2004. 580 с.
7. Чельцов М. А. Советский уголовный процесс: учебник. М. : Госюриздат. 1962. 503 .
8. Сахнова Т. В. Судебная экспертиза. М.: Городец, 2000. 368 с.

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАДІАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Питання забезпечення ядерної та радіаційної безпеки в Україні та країнах пострадянського простору стало принципово важливим після аварії на Чорнобильській АЕС. Чорнобильська катастрофа мала величезні негативні наслідки, що виявилася в фізичній, матеріальній, моральній та глобально-екологічній шкоді. Радіаційна безпека набуває особливого значення в умовах подальшого розвитку атомної енергетики та промисловості.

Метою даної роботи є дослідження правових засад забезпечення радіаційної безпеки.

Дослідженню питання ядерної та радіаційної безпеки присвячена достатньо велика кількість праць науковців, а саме: О. В. Сушик, О.І. Дяченко, Р.О Халфіної, Т.М. Кравцової, О.Б. Чопорняка, С.С. Алексєєва, В.І.Андрейцева, Д. М. Бахраха, В. Б. Авер'янова, О.П. Альохіна, С.І. Єршової, Р.Ю. Парик, О.Ф. Андрійко, Г.В. Атаманчука, С.О. Боголюбова, Г.І. Балюк, О.С. Молодцової, В.К. Колпакова, Б.Г. Гордона, А.Л. Бейкуна, М.С. Студенікіної, М.О. Фролова. Позиції щодо необхідності правового забезпечення радіаційної безпеки дотримуються й інші автори.

Згідно Конституції України, забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи – катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави [1]. Як зазначає О. В. Сушик, країни які пережили Чорнобильську катастрофу – катастрофу планетарного масштабу, не можуть дозволити собі іншого. Катастрофа на Чорнобильській АЕС поставила перед державами обов'язок відшкодувати шкоду заподіяну життю та здоров'ю, майну громадян, а також забезпечити безпечне використання ядерної енергії з тим, щоб унеможливити виникнення таких ядерних інцидентів у майбутньому [2, с. 112]. О. І. Дяченко, дотримується схожої позиції й визначає, що забезпечення ядерної та радіаційної безпеки є нагальною проблемою держави та першочерговою умовою подальшого розвитку України як економічно та соціально розвинутої країни [3].

Правове регулювання відносин у галузі забезпечення радіаційної безпеки здійснюється такими нормативно-правовими актами:

- Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 8 лютого 1995 р.;
- Закон України «Про видобування і переробку уранових руд» від 19 листопада 1997 р.;
- Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11 січня 2000 р.;
- Закон України «Про поведження з радіоактивними відходами» від 30 червня 1995 р.;
- Закон України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання» від 14 січня 1998 р.;
- Закон України «Про цивільну відповідальність за ядерну шкоду та її фінансове забезпечення» від 13 грудня 2001 р.;
- Закон України «Про порядок прийняття рішень про розміщення, проектування, будівництво ядерних установок і об'єктів, призначених для поведження з радіоактивними відходами, які мають загальнодержавне значення» від 8 вересня 2005 р.;

- Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р.;

Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» [4] є найвагомим джерелом ядерної та радіаційної безпеки, оскільки у ньому визначений пріоритет безпеки живих організмів, насамперед людей, а також безпека навколишнього природного середовища. Також в даному Законі визначені права й обов'язки громадян в галузі використання ядерної енергії, врегульовано діяльність з приводу використання ядерних установок та джерел іонізуючого випромінювання, визначені правові основи міжнародних зобов'язань України використання ядерної енергії та забезпечення радіологічної безпеки.

Поняття радіаційної безпеки в законодавстві визначається як дотримання дозволених меж радіологічного впливу на живі організми та навколишнє природне середовище, визначених спеціальними правилами, положеннями, нормами, стандартами ядерної та радіаційної безпеки [4].

У наукових джерелах радіаційну безпеку пропонується розглядати як стан розвитку суспільних відносин, за якого системою правових норм та інших державно-правових засобів забезпечується захист прав людини, зокрема її життя і здоров'я, охорона навколишнього природного середовища, окремих природних об'єктів, екосистем від іонізуючого випромінювання при здійсненні діяльності у сфері використання ядерної енергії, іонізуючого випромінювання природного походження, у тому числі техногенно-підсиленого внаслідок антропогенного впливу [6, с. 139].

Відповідно ст. 3 Закон України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання», кожна людина, яка проживає або тимчасово перебуває на території України, має право на захист від впливу іонізуючого випромінювання. Це право забезпечується здійсненням комплексу заходів щодо запобігання

впливу іонізуючого випромінювання на організм людини вище встановлених дозових меж опромінення, компенсацією за перевищення встановлених дозових меж опромінення та відшкодуванням шкоди, заподіяної внаслідок впливу іонізуючого випромінювання [5].

Забезпечення радіаційної безпеки можливе лише за умови неухильному дотриманні встановлених норм, стандартів, положень в даній сфері, які мають такі ознаки:

- вони є вимогами й умовами радіаційної безпеки;
- приймаються з дотриманням рекомендацій міжнародних організацій;
- їх дотримання є обов'язковим;
- на їх основі визначаються заходи забезпечення захисту населення, середовища їх перебування, джерел іонізуючого випромінювання від радіаційного впливу;
- формуються заходи радіаційної безпеки при поводженні з ядерними матеріалами й експлуатації ядерних установок;
- визначаються обов'язкові умови дотримання заходів безпеки при поводженні з радіоактивними відходами [7, с. 142-145].

Аналіз нормативних актів що спрямовані на правове регулювання радіаційної безпеки, дає змогу виділити такі основні принципи забезпечення радіаційної безпеки як:

- принцип нормування, який встановлює обмеження індивідуальних доз опромінення громадян від усіх джерел іонізуючих випромінювань;
- принцип обґрунтованості, який полягає в забороні, обмеженні тих видів діяльності, які потребують використання джерел іонізуючих випромінювань, при яких одержана для людини і суспільства користь не перевищує ризику ймовірної шкоди, заподіяної додатковим до природного радіаційного фону опроміненням;
- принцип оптимізації є забезпеченням на визначеному рівні індивідуальних доз опромінення і числа опромінених осіб при використанні будь-якого джерела іонізуючого випромінювання [6, с 143-148], тобто рівні індивідуальних доз та/або кількість опромінених осіб кожним джерелом іонізуючого випромінювання повинні бути такими малими, яких тільки можна досягнути з урахуванням економічних та соціальних факторів.

В законодавстві передбачена визначена система регулювання радіаційної безпеки яка об'єднує такі складові елементи:

- нормування, тобто встановлення системи радіаційно-гігієнічних регламентів для забезпечення прийнятих рівнів опромінення як для окремої людини, так і для суспільства;
- дозвільна діяльність, що передбачає реєстрацію, ліцензування, паспортизацію, сертифікацію тощо, у сфері використання ядерної енергії. Така діяльність спрямована на захист інтересів національної безпеки, запобігання перевищенню допустимих норм опромінення людей і забруднення довкілля, а також дотримання вимог режиму нерозповсюдження ядерної зброї [8].
- державний контроль і нагляд, який виявляється у діяльності уповноважених суб'єктів з нагляду і контролю за дотриманням вимог радіаційної безпеки.

Громадянам та їх об'єднанням в галузі забезпечення радіаційної безпеки законодавством гарантуються:

- право на одержання інформації у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки;
- страхування від ризику радіаційного впливу під час використання ядерної енергії;
- участь у формуванні політики у сфері використання ядерної енергії та радіаційної безпеки;
- забезпечення радіаційної безпеки населення від джерел іонізуючого випромінювання.

Таким чином, правове забезпечення радіаційної безпеки в Україні здійснюється значною кількістю нормативно-правових актів, що свідчить про належний правовий механізм забезпечення радіаційної безпеки. Саме дотримання встановлених принципів, спеціальних норм, правил, стандартів щодо меж радіаційного впливу та умов використання джерел іонізуючого випромінювання становить основу забезпечення радіаційної безпеки.

Список використаних джерел

1. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року// Відомості Верховної Ради України. – 1996. - №30. – Ст.141.
2. Сушик О.В. Порівняльно-правий аналіз забезпечення радіаційної безпеки у країнах СНД// Університетські наукові записки. - 2014. - №1 (49). - С. 112 - 119.
3. Дяченко О. І. Сучасний стан ядерної та радіаційної безпеки України //Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування. - 2017. - № 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ttpdu_2017_1_16.
4. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку» від 08.02.1995 № 39/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. - № 12. – Ст.81.
5. Закон України «Про захист людини від іонізуючого випромінювання» від 14.01.1998 № 15/98-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - №2. – Ст.115.
6. Шемшученко Ю. С. Екологічне право. - К. : Юридична думка. - 2008. - 720 с.
7. Гетьман А.П., Шульга М.В. Екологічне право. - Х. : Право. - 2009. - 328 с.
8. Закон України «Про дозвільну діяльність у сфері використання ядерної енергії» від 11.01.2000 № 1370-XIV // Відомості Верховної Ради України. -2000. - №9. – 68.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДІЯЛЬНОСТІ ЖІНОК У ПОЛІТИЧНІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Чи може українка досягти успіху в політиці? Моя відповідь так і зараз ми зрозуміємо чому.

В сучасному українському суспільстві відбуваються суттєві зміни у осмисленні та легітимації гендерних відносин, постійно робляться кроки по запровадженню інституційного механізму забезпечення гендерної рівності. Це, насамперед, недопущення гендерної дискримінації, забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень, забезпечення рівних можливостей для жінок і чоловіків щодо поєднання професійних і сімейних обов'язків, унеможливлення проявів гендерного насильства тощо. Україна ратифікувала основні міжнародні документи стосовно забезпечення рівних прав і можливостей для чоловіків і жінок: Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок, Цілі розвитку тисячоліття ООН, визначивши для себе забезпечення гендерної рівності як важливу складову подальшого розвитку та як один з пріоритетів державної політики. На національному рівні гендерна рівність гарантована, передусім, Конституцією України, Кодексом законів про працю України, а також окремим Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» (2005), Державною програмою забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2016 року та іншими законодавчими актами. Але не дивлячись на законодавче регулювання, доступ жінок до «великої» політики залишається незадовільним (у Верховній Раді жінки становлять лише 12%).

Незважаючи на те, що жінки формально отримали рівний із чоловіками статус, де-факто вони продовжують піддаватися дискримінації і в політичній сфері.

Жінки, в середньому, по світу посідають лише 22% місць у національних парламентах. Україна наразі посідає аж 107 місце у рейтингу із лише 12% жінок у Верховній Раді.

Відповідно до даних дослідження громадської мережі ОПОРА, серед півсотні депутаток 15 обрались від Блоку Петра Порошенка, 12 – від Народного фронту, 12 – від Самопомочі, 5 – від Батьківщини, по 3 від Радикальної партії Ляшка та Опозиційного блоку. Якщо аналізувати кількість жінок у відсотковому відношенні по фракціям, то лідерами є Самопоміч – 34% жінок від складу фракції, в фракції Народного фронту жінок – 15% від складу фракції. У керівному складі фракцій представлені дві жінки, а саме: Юлія Тимошенко – голова фракції ВО Батьківщина та Вікторія Сюмар – заступниця голови фракції Народного фронту.

Проаналізувавши діяльність депутатів жіночої та чоловічої статі станом на 17 січня 2015 р., громадська мережа ОПОРА дійшла висновку, що депутатки в два рази частіше долучались до законотворчої діяльності, аніж чоловіки. Так, у середньому одна жінка була авторкою чи співавторкою законопроектів у 15 випадках, в той час, як чоловік – в 7.

Демократичне суспільство повинно надавати жінкам і чоловікам рівні можливості брати участь в усіх сферах життя, у тому числі, і в доступі до владних повноважень. Україна – демократична держава, тому, жінки на рівні з чоловіками, можуть брати участь у вирішенні державних проблем, можуть претендувати на посади у державних та місцевих органах влади та управління.

Україна так прагне до Європи, тож маємо брати з неї приклад, почнемо з Німеччини, де Ангела Меркель – перша жінка Федеральний канцлер Німеччини гідно представляє свою країну та відстоює її інтереси. Також вона жінка року за версією журналу «Тайм» (2015), найвпливовіша жінка планети за версією журналу «Форбс».

Аби покращити доступ жінок до політики, в Україні здійснюється низка проектів. Пропонуємо звернути увагу на кілька із них. Проект «Жінки у політиці» адмініструється Всеукраїнською громадською організацією «Жіночий консорціум України». Цей сайт започатковано як платформу, на якій у 2012 р. висвітлювалась участь жінок у виборчому процесі, а також результати гендерного моніторингу парламентських виборів, який проводила Мережа Громадського контролю за гендерною рівністю на виборах – 2012. На сьогодні – це майданчик для висвітлення інформації про участь жінок в ухваленні рішень на міжнародному, національному і місцевому рівнях, а також їх позиції стосовно суспільно-значимих подій.

«Жінки – це 50% успіху України» – це соціальний проект (ініціатором якого є Національний демократичний інститут (NDI)), спрямований на активізацію та підтримку жінок у громадському та політичному житті, врівноваження представництва жінок та чоловіків на ключових позиціях заради пришвидшення створення справді європейської моделі суспільства. Проект стартував у вересні 2014 р. у Вінницькій та Львівській областях із початком пілотної громадської інформаційної кампанії під слоганом «Жінки – це 50% успіху України».

Державна політика підтримки жінок втілюється, передусім, через гендерні квоти як тимчасові підтримувальні дії задля збільшення кількості жінок у політиці. Зарезервовані для жінок місця – це тип квоти, де держава визначає кількість місць у виборному органі для жінок, створюється окремий список жінок-кандидаток, які конкурують між собою.

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнародних відносин на своєму засіданні 22 квітня 2015 р. розглянув проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України» (щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі)» (реєстр. N 1456 від 12.12.2014 р.), поданий народним депутатом України Кондратюк О.К. та іншими народними депутатами України.

Законопроектом пропонується внести зміни до законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про вибори народних депутатів України», «Про вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, місцевих рад та сільських, селищних, міських голів», якими передбачається встановлення обмежень щодо кількості представників однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати на парламентських та місцевих виборах.

Зокрема, законопроектом визначається порядок, який забезпечить загальне гендерне співвідношення на рівні не менше 30 % і не більше 70 % однієї статі у відповідних виборчих списках. При цьому у першій п'ятірці пропонується запровадити частку представників однієї статі на рівні не більше 60 %. Контроль за дотримання цих вимог покладається на виборчі комісії.

Комітет підтримує ідею запровадження спеціальних заходів, зокрема механізму гендерного квотування, для забезпечення рівних можливостей жінок і чоловіків у виборчому процесі, що відповідає міжнародним стандартам та практиці у сфері виборчого права. Про це, зокрема, у своєму висновку зазначає і Головне науково-експертне управління Апарату Верховної Ради України.

Так, можна побачити, що українська політика всіляко заохочує жінок та підтримує їх починання: здійснюються проекти, призначаються гендерні квоти, адже жінки можуть не гірше за чоловіків керувати країною та розбудовувати її. Звичайно, зараз не дуже багато жінок в нашій політиці, але все ж більше ніж раніше, тож зміни вже помітні і є певні кроки. Якщо людина є гарним спеціалістом і може принести користь іншим та своїй країні, то неважливо чоловік це чи жінка, головне – це результат.

Список використаних джерел

1. В українському парламенті жінки працюють краще за чоловіків // Громадянська мережа ОПОРА на основі офіційних даних сайту Верховної Ради України (січень 2015). – 21.01.2015 // <http://www.civicua.org/news/view.html?q=2390965>
2. Гендерна політика та інституційні механізми її реалізації в Україні: Національний огляд виконання Україною Пекінської декларації та Платформи дій і заключних документів Двадцять третьої спеціальної сесії Генеральної Асамблеї ООН / [укл. М. Корюкалов; за сприяння Програми ООН Жінки «Підсилення підзвітності у фінансуванні гендерної рівності. Партнерство ЄС і ООН з гендерної рівності» в Україні, Представництва Фонду Фрідріха Еберта в Україні та Українського жіночого фонду]. – К., 2014. – 120 с.
3. Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 8 вересня 2005 р. № 2866-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
4. Проект «Жінки – це 50% успіху України» // <http://50vidsotkiv.org.ua/>
5. Проект «Жінки у політиці» // <http://vybory2012.wcu-network.org.ua>
6. Публікація Тамари Марценюк // http://icps.com.ua/assets/uploads/files/gender_block_editfinal.pdf

Приходько В.О., студентка гр. ТПР-161

Науковий керівник – Литвиненко В.М., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРО ВИДИ ЗАГАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІНАРНИХ СТЯГНЕНЬ

При укладенні трудового договору працівник не тільки наділяється правами, а і зобов'язується виконувати певні обов'язки: чесно та сумлінно працювати, якісно та швидко виконувати розпорядження власника або уповноваженого ним органу, дотримуватися трудової дисципліни й вимог нормативних актів про охорону праці тощо.

Якщо ж працівник порушує трудову дисципліну, не виконує чи неналежно виконує покладені на нього трудові обов'язки, то притягується до дисциплінарної відповідальності і роботодавець може застосувати до нього дисциплінарне стягнення.

На сьогоднішній день в умовах реформування трудового законодавства, актуалізується та активно вивчається сфера дисциплінарної відповідальності та аналізуються види дисциплінарних стягнень.

Такими дослідженнями займалися і займаються Болотіна Н. Б., Пилипенко П. Д., Дмитренко Ю. П., Венедиктова В. С., Марцюк А. Р., Чанишева Г. І. та багато інших.

Визначення поняття «трудова дисципліна» у Кодексі законів про працю України (далі – КЗпП) відсутнє, а за Проектом Трудового Кодексу України (далі – Проект ТКУ) воно визначене як обов'язкове для всіх працівників дотримання правил поведінки, визначених цим Кодексом, трудовим законодавством, колективним договором, правилами внутрішнього трудового розпорядку, нормативним актом роботодавця і трудовим договором [1].

Порушення трудової дисципліни означає вчинення працівником дисциплінарного проступку. Визначення цього поняття знову ж таки відсутнє у КЗпП, що дає підстави зауважити про недосконалість

чинного трудового законодавства. За Проектом ТКУ: «Дисциплінарний проступок – це невиконання чи неналежне виконання працівником трудових обов'язків, покладених на нього згідно з цим Кодексом, трудовим законодавством, колективним договором, правилами внутрішнього трудового розпорядку, нормативним актом роботодавця і трудовим договором» [1]. Саме дисциплінарний проступок є підставою притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності.

Дисциплінарна відповідальність складається з правових норм, які визначають дисциплінарні стягнення, підстави та порядок їх накладення, оскарження, зняття.

Так, дисциплінарну відповідальність прийнято класифікувати на загальну та спеціальну. Загальна дисциплінарна відповідальність передбачена КЗпП і Правилами внутрішнього трудового розпорядку для всіх категорій працівників, крім тих відповідальність яких визначена спеціальними актами, а спеціальна дисциплінарна відповідальність застосовується на підставі спеціального законодавства про працю та/або відомчих актів (статутів чи положень про дисципліну).

Ці види дисциплінарної відповідальності відрізняються за видами дисциплінарних стягнень, які можуть бути накладені. Загальноприйнято, що дисциплінарне стягнення – це передбачена законом, дисциплінарними статутами чи положеннями про дисципліну, міра впливу, що застосовується роботодавцем чи вищестоящим органом до працівника за порушення трудової дисципліни [2, с. 285].

Якщо працівника притягнуто до загальної дисциплінарної відповідальності, то стягнення визначається відповідно до ст. 147 КЗпП: «За порушення трудової дисципліни до працівника може бути застосовано тільки один з таких заходів стягнення: догана або звільнення» [3, с. 57].

На відміну від загальної дисциплінарної відповідальності, для спеціальної характерною є можливість застосування до порушника трудової дисципліни крім догани і звільнення, ще й таких заходів дисциплінарного стягнення та впливу, зокрема, як: пониження в класному чині, пониження в посаді, позбавлення нагрудного знаку, звільнення з позбавленням класного чину, попередження про неповну службову відповідність, затримка до одного року у присвоєнні чергового рангу або у призначенні на вищу посаду, зауваження, сувора догана, пониження в спеціальному званні на один ступінь і т. д. Така відповідальність має місце, коли працівник знаходиться в певному правовому зв'язку і статутами та положеннями його посади чи роботи це передбачено (наприклад, для працівників прокуратури, працівники залізничного транспорту тощо)[4].

Розглянемо детальніше види загальних дисциплінарних стягнень.

Догана є дисциплінарним заходом особистого немайнового характеру і полягає у негативній оцінці і засудженні поведінки працівника в трудовому колективі. Такий моральний осуд покликаний спонукати працівника, примусити його належним чином виконувати свої трудові обов'язки.

Ми підтримуємо законодавче закріплення цього виду стягнення, хоча і не виключаємо ймовірну неефективність догани для деяких працівників через їх суб'єктивне ставлення до цього.

На думку Дмитренка Ю. П., звільнення – це організаційний захід, пов'язаний з розірванням з працівником, який порушує трудову дисципліну, трудових відносин [5, с. 355]. Звільнення допускається лише у визначених законом випадках: за систематичне порушення трудової дисципліни, за прогул без поважних причин, за появу на роботі в стані наркотичного, токсичного або алкогольного сп'яніння, за розкрадання майна власника, за разове грубе порушення трудової дисципліни тощо.

Повністю погоджуємося із закріпленням звільнення як виду дисциплінарного стягнення. Однак власники не повинні зловживати цим, а застосовувати звільнення лише як «крайній» метод та у визначених законодавцем випадках.

Дисциплінарними стягненнями є тільки ті заходи, які зазначені у ст. 147 КЗпП. Інші ж заходи, такі як позбавлення премії, передбаченої системою оплати праці, позбавлення винагороди за результатами роботи підприємства за рік, перенесення черги на одержання житлощо, є лише заходами впливу, а не стягненнями[6, с. 192].

У Проекті ТКУ (ст. 350) визначений розширений перелік дисциплінарних стягнень, до переліку вищезгаданих додане нове стягнення – попередження. Є. Промський та Н. Швець у своїй статті зауважують, що розширення переліку дисциплінарних стягнень не є доцільним, оскільки у нормах проекту ТКУ простежуються положення, що достатньою мірою здатні вплинути на недисциплінованого працівника й без розширення переліку дисциплінарних стягнень [7].

На нашу думку, введення такого стягнення як попередження й справді не має потреби і є недоцільним, але як свідчить практика, обмеження заходів дисциплінарного стягнення лише двома видами не дає можливості вибрати захід, який би відповідав ступеню тяжкості дисциплінарного проступку, ступеню вини, особливостям особи порушника трудової дисципліни, бо незначне порушення трудової дисципліни зовсім не вимагає застосування таких суворих заходів, як догана або звільнення.

Тому ми схвалюємо позицію акторів Проекту ТКУ щодо збільшення переліку дисциплінарним стягнень та пропонуємо додати штраф.

На сьогодні досить поширеним є застосування штрафів (особливо на підприємствах недержавної форми власності) за такі порушення як прогул, запізнення, невчасне виконання покладеної роботи і т. д.

Також популярною тенденцією стало відпрацювання часу прогулу або запізнення у вихідні, святкові та неробочі дні. Але жоден з цих заходів не може бути застосований до працівника як вид дисциплінарного стягнення, тому що не передбачений трудовим законодавством [8].

Останнім часом на деяких підприємствах здійснюється «узаконення» штрафів шляхом внесення їх як виду дисциплінарного стягнення до колективних договорів та Правил внутрішнього трудового розпорядку.

Але роботодавцю при запровадженні штрафу попри відсутність відповідного положення у законодавстві слід пам'ятати, що за подібні порушення він сам може сплатити штраф у розмірі від 30 до 100 неоподаткованих мінімумів доходів громадян відповідно до ст. 41 ч. 1 Кодексу України про адміністративні правопорушення [9].

На основі проведеного дослідження можемо зробити такі висновки:

1. Чинним законодавством України на сьогодні встановлено два види дисциплінарної відповідальності для працівників: загальну та спеціальну.

2. Спеціальна дисциплінарна відповідальність передбачається лише для окремих, чітко визначених категорій працівників на підставі статутів та положень про дисципліну праці й спеціальних нормативних актах, і характеризується достатньою кількістю дисциплінарних стягнень, що дає змогу роботодавцю вибрати те, яке б найкраще підходило під правопорушення.

3. Загальна дисциплінарна відповідальність потребує вдосконалення, зокрема у встановленні більшої кількості альтернативних стягнень.

4. Пропонуємо додати до існуючого переліку (догана й звільнення) та законодавчо закріпити такий вид дисциплінарного стягнення як штраф. Це дасть більше можливостей роботодавцю визначати та вибирати стягнення залежно від тяжкості проступку та його наслідків.

5. Штраф є досить ефективним заходом для працівника, оскільки результативність усних попереджень чи догани часто залежить від моральних якостей працюючого та його ставлення до цього, а штраф посягає на матеріальну складову, яка зараз у пріоритеті майже всіх працівників.

Список використаних джерел

1. Трудовий кодекс України (проект). Офіційний Інтернет-портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.
2. Теліпка В. Е. Трудове право України : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2009. 456 с.
3. Кодекс законів про працю України. С.: ТОВ «БВП НОТІС», 2017. 96 с.
4. Види, підстави та порядок накладення дисциплінарних стягнень. Міністерство юстиції України. Офіційний сайт. – URL : https://minjust.gov.ua/m/str_2335
5. Дмитренко Ю. П. Трудове право України: підручник. К. : Юрінком Інтер, 2009. 624 с.
6. Форманюк В.В. Дисциплінарна відповідальність : теоретичний аналіз // Актуальні проблеми політики. 2010. Вип. 40. С. 191-195.
7. Євгеній Промський, Наталія Швець. Дисциплінарна відповідальність працівника за Проектом Трудового кодексу України // Підприємство, господарство і право. 2017. №12. URL : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/12/28.pdf>
8. Міцук М.О. Проблеми накладення дисциплінарних стягнень // Адвокат. 2013. № 4. URL : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/adv_2013_4_6.pdf
9. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. Офіційний Інтернет-портал Верховної Ради України. URL : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>

Пророченко В.В., студент гр. КПП-162

Науковий керівник – Головка М.Б., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЩОДО ПИТАННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ

Прокуратура України виступає, як один з державних органів на який покладено важливе завдання – захищати закон і правопорядок, забезпечувати неухильне виконання і дотримання законодавства всіма суб'єктами суспільних відносин. Діяльність прокуратури відіграє важливу роль для забезпечення правового оновлення держави і суспільства.

Важливою умовою ефективности та дієвості роботи прокуратури є повна самостійність прокурорів при її здійсненні. Будь-яке втручання в діяльність прокуратури може нейтралізувати її, залишити без належної реакції скоєні правопорушення, звільнити винних осіб від відповідальності. Прокурори повинні бути вільними в своїх діях при виконанні покладених на них функцій. В силу принципу незалежності вони здійснюють дії на основі свого внутрішнього переконання, правосвідомості, керуючись вимогами правових норм. Закон – це єдине явище, якому має підкорятися прокурор.

Вивчення питання незалежності прокуратури здійснювали такі вчені як І.В. Орищенко, Д.М. Добровольський, С.В. Подкопаєв, Я.В. Толочко, В.І. Дяченко та інші. Вони розглядали даний принцип як такий, що має важливе значення для належного функціонування прокуратури.

Прокуратура як система органів державної влади не існує ізольовано від судової, законодавчої та виконавчої, вона пов'язана з ними системою взаємних стримувань і протидій, у межах якої відповідно до законодавства створено структуру взаємодії та взаємовпливу. Натомість, коли йдеться про реалізацію конституційних функцій, то їх здійснення буде легітимним лише виходячи з позицій незалежності, що є однією з головних умов функціонування прокуратури і лише у разі усвідомлення цього конкретною посадовою особою – прокурором.

У тлумачній літературі незалежність визначається як можливість чогось чи когось приймати самостійні рішення, які підкорюються власним бажанням та інтересам і не потребують зовнішніх вказівок та наказів. Причому стосовно органів влади – виключно у межах закону [1, с. 73].

На думку І. В. Орищенка принцип незалежності у діяльності прокуратури має два аспекти зовнішній і внутрішній. Законодавством, в основному, врегульовано зовнішній аспект цього принципу. Так, співробітники прокуратури здійснюють свої повноваження, в тому числі й наглядові, незалежно від будь-яких органів державної влади, посадових осіб, а також рішень громадських об'єднань чи їх органів. Працівники прокуратури не можуть належати до будь-яких політичних партій чи рухів [2, с. 694].

С. В. Подкопаєв виокремив такі складові зовнішньої незалежності прокуратури: самостійність прокуратури в державі як інституції (або політичну незалежність); професійну незалежність прокурорів (імунітет); організаційно-правову та фінансову незалежність прокуратури [3, с. 90].

Внутрішній аспект незалежності прокуратури пов'язаний з існуванням централізації в системі органів прокуратури. Тут мова йде про забезпечення незалежності власне самих працівників прокуратури від будь-якого впливу. Вони мають самостійно приймати рішення на основі власного внутрішнього переконання, що формується на основі безпосередньо досліджених обставин справи та доказового матеріалу. Самостійність у прийнятті рішень характеризується можливістю прокурора в межах своєї компетенції розпоряджатися своїми повноваженнями [2, с. 694].

Д. М. Добровольський вважає, що незалежність прокуратури можна розглядати з організаційного та функціонального боків. Організаційно незалежність має прояв у тому, що хоч система органів прокуратури визначена законом, проте структура цих органів визначається незалежно від інших державних органів. Функціональний бік незалежності прокуратури полягає у тому, що рішення та дії прокуратури можуть прийматися самостійно та не потребують затвердження з боку інших органів чи установ. Хоча й слід мати на увазі, що прокурори можуть звертатися до слідчих суддів щодо надання дозволу на проведення окремих слідчих дій. Проте і в цьому разі прокурори цілком самостійно приймають рішення про погодження подань слідчих чи самостійного звернення до слідчого судді. Так само й у разі затвердження обвинувального акта, прокурор самостійно та незалежно від інших органів державної влади приймає рішення щодо його затвердження та подальшого відстоювання у суді обвинувальної тези [1, с. 74-75].

Відповідно до пункту 5 частини 1 статті 3 Закону України «Про прокуратуру» однією з засад діяльності прокуратури є незалежність прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків [4].

Директорат з прав людини Ради Європи у своїх коментарях до цитованого закону зауважив: «Закон встановлює набір організаційних, процедурних та інших інструментів, призначених для забезпечення принципу незалежності окремих прокурорів і прокуратури в цілому, хоча й залишає деякі можливості для їх подальшого зміцнення і вдосконалення. До них належать більш згуртовані та значущі органи самоврядування, чітко окреслені управлінських та організаційних повноважень Генерального прокурора України і керівників органів прокуратури, відмежування цих повноважень від процесуальних повноважень і засобів законного здійснення процесуальних ієрархічних прерогатив, а також покращена структура, яка підтримує внутрішню (індивідуальну) незалежність прокурорів» [5].

У науковій літературі, з урахуванням міжнародних стандартів, пропонувалося закріпити такі гарантії незалежності прокурорів: особливий порядок призначення прокурорів на посаду та звільнення з посади; заборону незаконного тиску чи втручання у здійснення повноважень прокурора; законодавчо визнану процедуру здійснення повноважень у процесуальних та інших законах; особливу процедуру притягнення прокурорів до дисциплінарної відповідальності та окремі особливості притягнення до кримінальної відповідальності; встановлений законом порядок фінансування та організаційного забезпечення діяльності прокуратури; належне матеріальне, соціальне та пенсійне забезпечення прокурора; створення та функціонування органів прокурорського самоврядування; визначені законом заходи забезпечення особистої безпеки прокурора, членів його сім'ї, майна, а також інші засоби їх правового захисту [6, с. 270-276].

На думку Д. М. Добровольського зрозуміти сутність і призначення незалежності прокуратури можна проаналізувавши її основні риси:

1. Історична обумовленість – полягає у тому, що насамперед засада незалежності необхідна для функціонування усієї прокурорської системи, а також обумовлюється тим, що її існування та практична реалізація є можливими в певних історичних умовах. Історія становлення засади незалежності прокуратури має багату історію, на окремих етапах якої прокуратура була поставлена у повну залежність, а її незалежність або не проголошувалася, або мала суто декларативний характер.

2. Нормативність засади незалежності полягає у його офіційному закріпленні та визначенні у чинному законодавстві про прокуратуру і насамперед у Законі України «Про прокуратуру», де у пункті 5 частині 1 статті 3 вона сформульовано як «незалежність прокурорів, що передбачає існування гарантій від незаконного політичного, матеріального чи іншого впливу на прокурора щодо прийняття ним рішень при виконанні службових обов'язків».

3. Загальнознаність, тобто засада незалежності прокуратури є необхідною умовою функціонування цього правоохоронного органу, що прослідковується у численних актах міжнародного характеру та закріплюється і гарантується національним законодавством переважної більшості сучасних держав.

4. Найзагальніший та основоположний характер, тобто засада незалежності прокуратури, поряд з іншими засадами її організації та діяльності, впливає на правове регулювання важливих суспільних відносин, навколо яких вибудовується система правового регулювання функціонування прокуратури та держави у цілому.

5. Універсальність, тобто обов'язковість цієї засади не лише всередині прокурорської системи, але й поширення її на інших суб'єктів правовідносин, які вступають у правовідносини за участі прокуратури. Завдяки цьому імператив дотримуватися незалежності сформульований безвідносно до конкретного суб'єкта та формулює обов'язок додержуватися необхідної поведінки суб'єктів права стосовно прокуратури. З іншого боку, формулюється й обов'язок прокуратури поважати та не зазіхати на незалежність тих суб'єктів, яким вона притаманна в умовах правової держави.

6. Комплексність та системність, тобто незалежність як засада організації та діяльності прокуратури функціонує тільки у взаємодії, має комплексний характер, а її практична реалізація взаємообумовлена дією інших засад організації та діяльності прокуратури, окрім того, і зміст цієї засади можна з'ясувати лише у контексті інших засад функціонування прокуратури. При тлумаченні та застосуванні засади незалежності повинна розглядатися з урахуванням інших засад організації та діяльності прокуратури [1, с. 77-78].

Неухильне додержання встановлених законодавством засад дозволяє органам прокуратури успішно виконувати поставлені перед ними завдання. Визначені в Законі про прокуратуру принципи (засади) зводять органи прокуратури до рангу незалежного державного органу із наданням йому необхідних повноважень [7, 158-159].

Таким чином, законодавчо визначені гарантії незалежності прокуратури забезпечують можливість якісного та ефективного виконання працівниками прокуратури своїх професійних обов'язків. Не дивлячись на незалежність, діяльність прокуратури перебуває під контролем - з одного боку керівників цього правоохоронного органу, а з іншого - під судовим контролем, за визначених процесуальним законодавством підстав, що, з урахуванням належного рівня правосвідомості, призводить до саморегулювання та злагодженої роботи з метою захисту прав і свобод людини, загальних інтересів суспільства та держави.

Список використаних джерел

1. Добровольський Д.М. Незалежність як засада організації та діяльності органів прокуратури : дис. ... канд. юрид. наук ; 12.00.10 / Добровольський Дмитро Миколайович. – Одеса, 2017. – 195 с.
2. Орищенко І. В. Щодо принципів організації та діяльності прокуратури України / І.В. Орищенко // Форум права. – 2012. - № 1. – С. 691-696.
3. Подкопаєв С.В. Незалежність прокурорів у світлі положень міжнародних документів / С.В. Подкопаєв // Європейські перспективи. – 2013. – № 5. – С. 89 – 95.
4. Про прокуратуру. Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII // Відомості Верховної Ради України. -2015. - № 2-3. - ст.12.
5. Коментарі генерального директорату з прав людини і верховенства права (директорату з прав людини) Ради Європи щодо Закону України «Про прокуратуру» від 14 жовтня 2014 року, 2 грудня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.coe.int/t/dgi/hr-natimplement/Source/chr/CoE_review_of_the_Law_of_Ukraine_on_the_PPS_Final_Ukr.pdf.
6. Толочко Я.М. Міжнародно-правові стандарти незалежності прокурорів та їх реалізація в Україні / Я.М. Толочко // Митна справа. – 2014. – № 2(92). – С. 270 – 276.
7. Дяченко В.І. Система правоохоронних органів : навч. посіб. / В.І. Дяченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 320 с.

ПРАВА ЖІНОК ТА ГЕНДЕРНА РІВНІСТЬ В УКРАЇНІ

Рівні права є однією з ознак правової держави. Держава зобов'язана забезпечувати дотримання прав людини, передбачених міжнародним законодавством.

Принцип рівності жінок та чоловіків закріплений у Конституції України. Ст. 3 Конституції закріплює рівність чоловіків та жінок в усіх сферах життя. Гендерної рівності торкаються ст.ст. 21, 24, 51. Ч. 3 ст. 24 Конституції України, безпосередньо присвячена подоланню дискримінації стосовно жінок в Україні та наголошує на тому, що рівність прав жінок і чоловіків забезпечується: наданням жінкам рівних з чоловіками можливостей у громадсько-політичній та культурній діяльності, у здобутті освіти та професійній підготовці, у праці та винагороді за неї.

Попри закріплення в Конституції сучасне становище чоловіків і жінок в українському суспільстві характеризується нерівністю. Конституційно закріплене право жінок України на рівність з чоловіками у всіх проявах стало залежним від біологічної статі особи. Статистика показує перевагу жінок серед осіб з вищою та середньою спеціальною освітою, але частка жінок із вищою освітою, що займають керівні посади всіх рівнів – менше 20 %. Дуже часто, навіть за умов наявності однакової кваліфікації, за умови, що жінка має більше досвіду та ініціатив, на роботу наймають чоловіка, керуючись низкою дискримінаційних факторів.

Незважаючи на наявність профільних законів України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні», «Про попередження насильства в сім'ї» тощо), їх норми залишаються переважно декларативними через наступні причини:

1) низька обізнаність жінок (особливо в сільській місцевості) із міжнародними стандартами у сфері захисту від гендерної дискримінації;

2) невміння представників юридичної професії, у тому числі суддів, ідентифікувати ті випадки, коли порушення прав та законних інтересів жінки стає наслідком дії дискримінаційних положень законодавства або гендерно-нейтральних законодавчих актів, які на практиці призводять до дискримінаційних наслідків;

3) сприйняття текстів міжнародних документів як абстрактних конструкцій, які не пропонують конкретних моделей вирішення реальних життєвих ситуацій.

4) усталення окремої ролі жінки та чоловіка у суспільстві;

5) стереотипи масової свідомості, які й досі розглядають жінку як слабку у порівнянні з чоловіком істоту, яка є другорядною в суспільному, політичному та економічному житті;

6) слабкорозвинуте громадянське суспільство, у тому числі пасивність жіночих організацій та окремих жінок у відстоюванні своїх законних прав та свобод.

До викладеного слід додати ставлення вищих посадових осіб до того, які сигнали вони подають суспільству щодо ролі чоловіків і жінок у ньому. Так, наприклад, Президент України, представляючи нового голову одеської митниці, охарактеризував її не з точки зору професійних навичок, а як «молоду, красиву і дуже активну жіночку».

Економічна нерівність чоловіків і жінок підтримується системою гендерної нерівності на ринку праці. Насамперед це стосується сфери професійної зайнятості, можливостей самореалізації різними шляхами, серед яких чільне місце посідає кар'єрне просування сходинками бюрократичного, професійного чи фінансового успіху.

Крім цього, наявна у суспільстві дискримінація за ознакою статі виявляється у невизнанні виробничої праці жінок у домашньому господарстві як соціально значущої. З врахуванням домашньої роботи жінки у середньому зайняті різними видами робіт майже на 25% часу більше ніж чоловіки.

У різних видах політичної діяльності (участь у виборах, інтерес до політики, підтримка тих чи інших політичних партій і лідерів, участь у політичних акціях, робота в органах виконавчої та законодавчої влади) співвідношення чоловіків і жінок суттєво різниться. У суспільній свідомості за жінкою не вкоренився образ працівниці й політичного лідера, а й досі продовжує домінувати образ матері-доглядальниці, виховательки й домогосподарки. Тому жінки практично не беруть участі у виробленні державної політики, залишаючись пасивними спостерігачами. Реалізація громадянських прав передбачає повноцінну участь не тільки чоловіків, а й жінок на всіх рівнях функціонуючих у суспільстві соціальних інституцій, включаючи однаковий доступ до усіх позицій соціальної структури суспільства. Відсутність чи мізерне представництво жінок в органах, що приймають політичні рішення, є важливою проблемою навіть для сучасних розвинутих демократичних держав, не кажучи вже про країни, що розвиваються.

Політика й суспільно-політичні структури держави відіграють першочергову роль у моделюванні умов життя, декларують збереження і відтворення статусу тієї чи іншої статі.

Свідченням прагнення до нового підходу у вирішенні гендерних питань в Україні було створення низки державних органів, що опікувались даною проблемою. Відповідно до Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» від 08.09.2005, органами, установами та організаціями, наділеними повноваженнями у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, є:

- Верховна Рада України;
- Кабінет Міністрів України
- Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, визначені у їх складі уповноважені особи (координатори) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;
- Об'єднання громадян (беруть участь у розробці рішень, що приймаються органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування з питань гендерної рівності).

Щодо законодавчого забезпечення, то з урахуванням необхідності визначення пріоритетних напрямків поліпшення становища жінок у суспільстві, забезпечення рівних можливостей для участі жінок і чоловіків у політичному, економічному, культурному та соціальному житті було прийнято цілий ряд нормативно-правових актів. Однак, на жаль, їм суперечить низка інших нормативно-правових актів, що лише посилюють дискримінацію. Наприклад, ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо пенсійного забезпечення» від 3 березня 2015 р. , яким передбачено поетапне підвищення на 5 років пільгового пенсійного віку для жінок.

Подолання традиційних гендерних стереотипів, творення нових форм і загальнолюдських стандартів для жінок і чоловіків, гендерної культури нового взірця – це потреба України у контексті світової спільноти, у створенні нових форм міжнародного спілкування та міжнаціональних відносин, адже тривала історія дискримінації та обмежень, пов'язаних із кожною з ролей, які відіграють обидві статі, непомітно впливає на наші повсякденні дії та рішення, а отже – і на події державного масштабу.

Необхідним є перегляд процедури проведення гендерної експертизи законодавства, яка на сьогодні представляє собою суто формальний механізм. Існує потреба у виробленні належної методології її проведення і доступу громадськості до визначення пріоритетних актів, які підлягають такій експертизі та результатів відповідного аналізу.

На сьогодні державі необхідно також звернути особливу увагу на проблему домашнього насильства і насильства щодо жінок. В умовах збройного конфлікту значна частина чоловіків після повернення додому з зони АТО зазнає складнощів у працевлаштуванні та соціальній адаптації до звичайного життя, що в разі підвищує загрозу насильства з їх боку щодо членів сімей та родичів.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80/page>
2. Уварова О., Права жінок і гендерна рівність в Україні, електронний ресурс, режим доступу: <https://helsinki.org.ua/prava-zhinok-i-henderna-rivnist-v-ukrajini-o-uvarova/>
3. Біденко Юлія, Кисельова Валентина, Гендерна політика в Україні: складний шлях від декларацій до позитивних дій, електронний ресурс, режим доступу: <http://hvylyu.net/analytics/society/genderna-politika-v-ukrajini-skladniy-shlyah-vid-deklaratsiy-do-pozitivnih-diy.html>
4. Тет Юліана, Щорічний рейтинг гендерної рівності: в Україні жінки освіченіші за чоловіків, але в політику їм – зась, електронний ресурс, режим доступу: <http://povaha.org.ua/schorichnyj-rejtynh-hendernoji-rivnosti-v-ukrajini-zhinky-osvichenishi-zacholovikiv-ale-v-polityku-jim-zas/>

ЩОДО ПИТАННЯ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ ЗГІДНО З ДЕРЖАВНИМИ СТАНДАРТАМИ

Соціальна підтримка громадян в Україні існує у вигляді особливого соціально-захисного інституту, а його зміст складає сукупність закріплених правових і економічних гарантій, які забезпечують дотримання важливих соціальних прав громадян.

Підтримка населення в цьому напрямку являє собою діяльність соціальних служб по соціальній підтримці, наданню соціально-правових, соціально-побутових, соціально-медичних, психолого-педагогічних послуг і матеріальної допомоги; здійсненні соціальної адаптації та реабілітації громадян, які знаходяться в складній життєвій ситуації.

Порівняно з радянським періодом, коли соціального захисту потребували переважно непрацездатні, отримуючи його через соціальне забезпечення, на сьогодні, потенційними отримувачами соціальних послуг можуть бути будь-які особи, що потрапили у складну життєву ситуацію. У зв'язку з цим соціальні послуги в системі соціального захисту населення займають важливе місце і з кожним роком стають все більше вагомим елементом.

На сьогодні, відповідно до Закону України «Про соціальні послуги», послуги можуть надаватися усіма суб'єктами, незалежно від форми власності та господарювання, які відповідають встановленим критеріям. Важливим завданням держави при цьому є забезпечити дотримання гарантій та мінімального рівня якості соціальної послуги, незалежно від форми власності надавача та місця проживання отримувача соціальної послуги.

Розвиток мережі надавачів соціальних послуг актуалізує потребу в застосуванні уніфікованого інструменту для встановлення єдиних вимог до соціальних послуг та забезпечення неупередженого контролю за їх наданням. І таким інструментом є державні стандарти соціальних послуг.

Для отримувачів стандарти соціальних послуг є гарантійним документом, що забезпечує надання однаково доступних, кваліфікованих і якісних послуг з боку надавачів різних форм власності й господарювання. Для працівників соціальних служб вони є контекстом, у рамках якого можливе проведення стратегічного та щоденного планування і координації професійної діяльності. Для профільних міністерств та місцевих органів виконавчої влади стандарти виступають інструментом, з допомогою якого здійснюватиметься контроль надання соціальних послуг [1, с.50].

У сфері надання соціальних послуг триває масштабна реформа, яка передбачає суттєві зміни в організації роботи соціальних служб. Не зважаючи на це, здійснювані в соціальній сфері України перетворення тільки частково наблизили систему соціальних послуг до характеристик та ознак відповідних систем, існуючих в економічно розвинутих державах.

За багатьма параметрами вітчизняна модель системи соціальних послуг не відповідає європейським нормам і стандартам, що зумовлено існуванням недоліків у функціонуванні системи соціальних послуг, які можна виокремити в чотири основних блоки [2, с.67]:

1). Законодавча та нормативно-правова неврегульованість. В цілому соціальні питання в Україні врегульовують понад 170 законів, 400 постанов Кабміну України, 1100 відомчих і міжвідомчих наказів, але жоден з них не містить чіткого мінімального переліку певного рівня якості соціальних послуг, гарантованих державою незалежно від території проживання громадян [3, с.27].

2). Неефективність і нераціональність у підходах до фінансування і управління. Неефективність системи соціальних послуг визначається низьким рівнем адресності в наданні соціальної підтримки та допомоги, а нераціональність – розпорошенням виділених на сферу соціального захисту бюджетних коштів.

3). Монополізація державою ринку соціальних послуг і розподілу замовлень. Держава домінує в системі соціальних послуг, оскільки їх надання віднесено до компетенції трьох міністерств. Вказана система базується на громіздкій, забюрократизованій мережі державних і комунальних закладів соціального захисту та соціальних служб.

4). Недостатність механізмів впровадження норм закону. Одним із таких механізмів є ліцензування; крім того, відсутня стандартизація соціальних послуг, яка відповідним нормативно-правовим актом має визначити обсяги, якість, вартість та перелік гарантованих державою безоплатних соціальних послуг.

Загальноприйнятим є те, що держава має контролювати якість соціальних послуг, які, якщо вона недостатня, можуть серйозно зашкодити здоров'ю споживачів. Більш поширеною є практика запровадження управління якістю та сертифікація управління якістю, що дає змогу контролювати якість надання професійних соціальних послуг. Споживачі соціальних послуг і громадські організації мають

широкі можливості для участі в розробці програм соціальної допомоги, у процесі прийняття рішень на муніципальних тендерах чи конкурсах у соціальній сфері та оцінювання впливу надання соціальних послуг.

Задля підвищення якості та ефективності соціальних послуг, які надаються було прийнято Закон України № 4523-VI «Про внесення змін до деяких законів України щодо надання соціальних послуг» від 15.03.2012 року, яким закріплено єдині критерії до діяльності як державних, так і недержавних суб'єктів, що надають соціальні послуги.

З врахування вищезазначеного, уявляється, підвищити якість соціальних послуг можливо за допомогою таких заходів: по-перше, привести соціальні стандарти до міжнародних норм, що будуть гарантувати однаково якісні соціальні послуги для всіх верств населення; по-друге, соціальні послуги повинні бути доступними та зрозумілими для кожного; по-третє, для забезпечення якості соціальних послуг необхідно практикувати постійне оцінювання функціонування процесів виконання послуг, що дає змогу виявляти резерви покращення якості послуг і системно та ефективно їх реалізовувати.

Список використаних джерел

1. Управління діяльністю соціальних служб: метод. посібник [авт. кол.: Н. Гусак, Н. Кабаченко, В. Назарук, К. Савчук, О. Савчук, Л. Скоропадна, Л. Чорній] / упорядники – заг. ред. О. Іванова, Н. Гусак; ПРООН в Україні, Проект «Підтримка реформи соціального сектору в Україні». – К.: К.І.С., 2013. – 178с.
2. Дубич К.В. Реформи соціальних послуг в Україні: сучасний стан і проблеми впровадження / К.В. Дубич // Аспекти публічного управління. – 2015. – № 3(17). – С. 64-69.
3. Основні напрями оптимізації системи соціального захисту в Україні: аналітична доповідь. – К.: Нац. ін-т стратегічних досліджень, 2012. – 54с.

Старенок І.П., студент групи ППР-161
Науковий керівник – Головка О.М., викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ СМЕРТНОЇ КАРИ ЯК ВИДУ ПОКАРАННЯ

Нинішня кримінальна політика нашої держави та правозастосовча практика спрямовані насамперед на подальше поглиблення індивідуалізованого та диференційованого підходу до застосування кримінального покарання як одного з засобів протидії злочинності. Для цього чинний Кримінальний кодекс України (далі – КК України) встановлює перелік видів покарань, визначаючи підстави й умови, розмір, порядок та оптимальні правила їх застосування. Особливо актуальним, на нашу думку вважається питання щодо відновлення смертної кари в нашій державі, оскільки останнім часом українське суспільство закликає до відновлення такого виду покарання. В зв'язку з цим, необхідно дослідити переваги та недоліки даної пропозиції.

Відразу необхідно відмітити, що вступаючи в Раду Європи Україна взяла на себе зобов'язання запровадити негайний мораторій на смертну кару. Точною датою реформування кримінального законодавства можна назвати 3 травня 2000 року, коли Україна приєдналася до протоколу № 13 Європейської конвенції про права людини, яка передбачає повне скасування смертної кари за будь-яких обставин як у мирний, так і воєнний час [1, с. 85]. Тому, вже з даного твердження, на нашу думку, випливає, що відновлення смертної кари в нашій державі є неможливим, та суперечить як моральним цінностям, так і міжнародно-правовим актам.

Проте, в даній ситуації не все так однозначно як здається на перший погляд. В останні роки саме суспільство стає тією рушійною силою, яке стимулює до обговорення даної проблеми в наукових колах. Зокрема, нещодавній приклад злочинного посягання, коли Олена Зайцева збила на автомобілі на смерть шістьох людей, знову поставило питання впровадження смертної кари на порядку денному в суспільних колах.

В контексті вищезазначеного відмічаємо, що опитування суспільної думки свідчить: майже половина громадян України виступає за смертну кару[2]. Якщо брати до уваги різноманітні соціологічні опитування[2], то громадяни все частіше схилиються до повернення смертної кари. На нашу думку, такі думки (тавтологія) громадян обумовлені відсутністю правової культури і вони оперують виключно своїм досвідом і мотивацією. Громадяни вважають, що вбивцю трьох людей і гвалтівника необхідно вбити відразу після обвинувального вироку суду. Безперечно, така позиція має право на існування, проте необхідно забувати про той факт, що незважаючи на вирок суду, така особа може бути невинною[2].

Проте, все ж таки, ми не підтримуємо відновлення смертної кари, оскільки погоджуємось з аргументами противників відновлення смертної кари:

1. Можливі судові помилки при постановленні обвинувального вироку з призначенням покарання у вигляді смертної кари не можуть бути виправлені;

2. Смертна кара в будь-якому випадку не може відновити становище, яке існувало до вчинення злочину;

3. Смертна кара подає людям приклад жорстокості і тим самим сприяє вчиненню злочинів;

4. Введення смертної кари може стати перешкодою перебування України в Раді Європи та подальшій інтеграції до Європейського Союзу.

5. Це морально важка справа для безпосереднього виконавця покарань. І хоча з юридичної точки зору відповідальність несе держава Україна, іменем якої приймається відповідний вирок суду, та яка через уповноважених осіб реалізує вирок, виконавець у публічних очах ймовірніше за все стає вбивцею [3, с. 87].

6. Смертна кара є кроком назад в еволюції суспільства [4, с. 204]. Цей аргумент також має право на існування, оскільки повертатися до минулого, коли смертна кара була чи не найактуальнішим видом покарань є недоцільним і не відповідає принципам гуманізму.

В будь-якому випадку, необхідно констатувати, що позбавлення людини життя засуджується суспільством. Сьогодні у світі спостерігається досить суперечливі одна одній тенденції: у тих країнах, де смертна кара заборонена, часто підіймається питання щодо її відновлення (як наприклад в Україні), і навпаки, там де вона досі існує (наприклад в Білорусі), суспільство вимагає повної її заборони [5].

Таким чином, ми дійшли до висновку, що питання про відновлення смертної кари час від часу буде поставати в нашій державі, проте в умовах побудови правової держави відновлення цього виду покарання є неможливим і суперечить не тільки моральним засадам суспільства, але й міжнародним актам.

Список використаних джерел

1. Мельничук В. Найвищий прояв гуманізму або чи є довічне позбавлення волі належним еквівалентом смертній карі [Текст] / В. Мельничук // Юридичний журнал. - 2005. - № 6. - С. 82-94.

2. МАЙЖЕ ПОЛОВИНА УКРАЇНЦІВ ВИСТУПАЄ ЗА ВІДНОВЛЕННЯ СМЕРТНОЇ КАРИ [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://tsn.ua/ukrayina/mayzhe-polovina-ukrayinciv-vistupaye-za-vidnovlennya-smertnoyi-kari.html>

3. Германенко В.А. Смертна кара як найжорстокіше порушення права на життя / В.А. Германенко [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://smertnakara.blogspot.com>.

4. Михальська Н. М. Проблеми смертної кари як інституту вивчення на міжнародній арені / Н. М. Михальська // Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». – 2010. – № 2. – С. 201–204.

5. 17 років без смертної кари в Україні. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://ridna.ua/2017/02/17-rokiv-bez-smertnoji-kary-v-ukrajini/>

Устименко Я.Д., студент гр. ППР-161

Науковий керівник – Литвиненко В.М., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ДИСЦИПЛІНАРНИЙ ПРОСТУПОК» В ТРУДОВОМУ ПРАВІ

В сучасних умовах питання трудової дисципліни є надзвичайно актуальним, а тому, виникає необхідність в дослідженні поняття «дисциплінарний проступок», оскільки в науці трудового права відсутнє одностайне розуміння вказаної категорії. Кодекс законів про працю (далі КЗпП) не містить визначення поняття «дисциплінарний проступок». У зв'язку з цим, метою дослідження є аналіз поглядів щодо цього поняття .

Багато науковців наводять власні визначення даного поняття. Деякі радянські науковці визначали дисциплінарний проступок як винне, протиправне невиконання трудових обов'язків особою, яка перебуває у трудових правовідносинах з конкретним підприємством (установою) [1, с 54]. Схожу позицію щодо поняття «дисциплінарний проступок висловлюють й сучасні вчені , або повністю розділяючи її, або ж при цьому, додаючи, що цей проступок, «порушує правила внутрішнього трудового розпорядку», [2, с 429] «за вчинення якого може бути застосована дисциплінарна санкція, яка міститься у трудовому праві» [3, с 224].

В нинішніх умовах, М. І. Іншин обґрунтував, що під дисциплінарним проступком державного службовця слід розуміти свідоме (винне) невиконання або неналежне виконання ним своїх посадових обов'язків, яке може виявлятися у навмисному порушенні правил службового розпорядку, посадових інструкцій, наказів начальників і керівників, морально-етичних вимог [4, с. 360-361]. Такої ж позиції щодо визначення дотримується і О. Д. Новак [5, с. 130].

М. І. Іншин деталізує визначення, вказуючи на порушенні правил службового розпорядку, посадових інструкцій, наказів начальників і керівників, морально-етичних вимог. На морально-етичні правила вказує й О. Д. Новак. В окремих визначеннях деталізовано, що трудові обов'язки закріплені у законодавстві, трудовому чи колективному договорі, посадовій інструкції тощо. Слід визначити, що мінімально необхідними ознаками дисциплінарного поступку є: винні дії (бездіяльність); протиправність; невиконання або неналежне виконання трудових обов'язків. Усі інші ознаки є додатковими та за своєю суттю не змінюють природу цього явища. Виключення становить визначення надане у проекті Трудового кодексу, де не передбачено такої необхідної ознаки, як вина, що не можна визнати правильним – це потребує доопрацювання.

Отже, підставою дисциплінарної відповідальності є дисциплінарний проступок, склад якого традиційно включає суб'єкт, суб'єктивну сторону, об'єкт і об'єктивну сторону.

На нашу думку, вищезазначені погляди науковців є надзвичайно важливими для розуміння сутності поняття «дисциплінарний проступок», проте, необхідно також розглянути особливості даного поняття. Зокрема, акцентувати увагу на складі дисциплінарного проступку.

Суб'єктом дисциплінарного проступку завжди є особа, яка перебуває у трудових правовідносинах з власником або уповноваженим ним органом. Деліктоздатність - тобто здатність особисто нести відповідальність за порушення трудових обов'язків є складовою частиною праводієздатності особи. Трудова праводієздатність за загальним правилом настає з 16 років, в певних випадках - з 15 років, а учнів - з 14 років (ст. 188 КЗпП) [6]. Всі неповнолітні мають рівні права і обов'язки в трудових правовідносинах з повнолітніми. Це говорить про те, що до дисциплінарної відповідальності працівник може притягатися з моменту, коли він за віком досяг трудової праводієздатності й уклав трудовий договір з роботодавцем. У трудовому праві відповідальність має тільки особистий характер, на відміну від цивільного права, де майнову відповідальність за неповнолітніх до 15 років несуть батьки, опікуни, а з 15 до 18 років неповнолітні самі несуть майнову відповідальність за шкоду, яку вони заподіяли, проте якщо вони не мають заробітку чи майна, до відповідальності залучаються їхні представники.

За законодавством розрізняється загальний і спеціальний суб'єкт дисциплінарної відповідальності. На першого поширюються загальні норми про дисципліну (КЗпП, правила внутрішнього трудового розпорядку та ін.), а на другого - спеціальні (статути, закони, положення про дисципліну окремих категорій працівників). Тобто спеціальним суб'єктом дисциплінарного проступку є фізична осудна особа, яка перебуває у трудових правовідносинах та вчинила дисциплінарний проступок, суб'єктом якого може бути лише конкретна особа. [7, с. 353].

В свою чергу, об'єктом дисциплінарного проступку, на думку С. М. Прилипка та О. М. Ярошенка, «є внутрішній трудовий розпорядок, зокрема такий його елемент, як трудові обов'язки» [8, с. 529]. В. М. Смирнов свого часу писав, що загальні об'єкти складаються в процесі виробництва, передусім та їх частина, що регулюється нормами трудового законодавства й суміжних правових галузей. У свою чергу, безпосередні об'єкти дисциплінарних проступків виділяв як окремі елементи внутрішнього трудового розпорядку, а саме: раціональне використання робочого часу; належна експлуатація споруд, приміщень, устаткування, машин, матеріалів, інструментів, інвентарю; правильна організація управління процесом праці й технологією виробництва; охорона здоров'я, моральності й життя членів трудового колективу.) [1, с. 119].

На нашу думку, об'єктом дисциплінарного проступку є внутрішній трудовий розпорядок та трудові обов'язки.

В свою чергу, такі вчені як А. М. Лушніков та М. В. Лушнікова розглядають об'єкт дисциплінарного проступку у межах єдиної трудової відповідальності. Характеризуючи об'єкти трудових правопорушень, автори поділяють їх на загальні – трудові відносини та спеціальні – залежно від сегменту трудових відносин: особистого (здоров'я, недоторканність, честь та гідність, тощо), організаційного (внутрішній трудовий розпорядок), майнового (право власності працівника чи роботодавця) [9, с. 745-746].

Ми поділяємо вищезазначену думку науковців, оскільки їх є достатньо теоретично обгрунтованою та комплексною.

В свою чергу, суб'єктивну сторону дисциплінарного проступку характеризує вина, тобто певне психічне ставлення особи до своїх протиправних дій і їх шкідливих наслідків. Вона виступає в двох формах: умислу і необережності. Умисна вина передбачає, що особа усвідомлювала протиправність свого діяння, передбачала його шкідливі наслідки і бажала або свідомо допускала їх настання. Для дисциплінарного правопорушення найбільш характерною є вина у формі необережності. Необережність як форма вини передбачає, що особа усвідомлювала протиправність своєї поведінки, передбачала її шкідливі наслідки, проте легковажно розраховувала на їх відвернення, або не передбачала, хоча повинна була їх передбачити. В усіх випадках наявності вини спільним і обов'язковим її елементом є усвідомлення особою протиправності свого діяння, якщо ж немає усвідомлення - немає і вини.

Слід звернути увагу на те, що працівник не може бути визнаний винним, якщо він неналежно виконує свою роботу внаслідок недостатньої кваліфікації або відсутності відповідних умов для її виконання, інакше кажучи, коли він об'єктивно не міг належно виконати роботу або коли власник не створив для цього належні умови.

Об'єктивна сторона дисциплінарного проступку складається з протиправної поведінки суб'єкта, шкідливих наслідків та причинного зв'язку між ними і поведінкою правопорушника. Протиправність поведінки полягає в порушенні трудових обов'язків, закріплених нормами трудового права:

Також потрібно звернути увагу на те, що дисциплінарним проступком визнається невиконання саме трудових обов'язків. Згідно з законодавством порушення трудової дисципліни вважається таким за умови, що воно сталося в робочий час. Але в окремих випадках, коли таке порушення негативно впливає на виробничий цикл, заважає виконанню трудового завдання, судова практика розцінює його як дисциплінарний проступок [7, с. 354-355].

Таким чином, ми дійшли висновку, що дисциплінарний проступок є однією з ключових правових категорій у питаннях притягнення працівника до дисциплінарної відповідальності. Дисциплінарний проступок являє собою шкідливе порушення трудової дисципліни, тобто порушення обов'язкового порядку діяльності підприємства, організації чи установи.

Список використаних джерел

1. Смірнов В. Н. Дисципліна праці в СРСР : соціальні та правові проблеми / В. Н. Смірнов. – Л. : Вид-тво ЛДУ, 1972. – 119 с.
2. Теорія держави і права : підручник для ВНЗ/ под ред. В.М. Корельського і В.Д. Первалова. – М., 2001. – 641 с.
3. Трудове право України: підручник / За загальною редакцією М. І. Іншина, В. Л. Костока, В. П. Мельника. – К.: «МП «Леся», 2015. – 532 с.
4. Іншин М. І. Проблеми правового регулювання праці державних службовців України : дис. ... д-ра юрид. наук : спец. 12.00.05 «Трудове право; право соціального забезпечення» / Іншин Микола Іванович. – Харків, 2005. – 452 с.
5. Новак О. Д. Дисциплінарний проступок як підстава дисциплінарної відповідальності державних службовців / О. Д. Новак // Часопис Київського університету права – 2012. – № 2. – С. 129–133.
6. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 № 322-VIII // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1971. – Додаток до № 50.
7. Трудове право України : підручник / за ред. Н. Б. Болотіної, Г. І. Чанишевої. - К. : Знання, 2000. - 564 с.
8. Прилипко С. М. Трудове право України : підручник / С. М. Прилипко, О. М. Ярошенко. – 2-е вид., перероб і доп. – Х. : Вид-во «ФІНН», 2009. – 728 с.
9. Лушніков А. М. Курс трудового права : підручник : в 2-х т. / А. М. Лушніков, М. В. Лушнікова. – Т. 2. Колективне трудове право. Індивідуальне трудове право. Процесуальне трудове право. – М.: Статут, 2009. – 1151 с.

Халіманенко Т.К., студент гр. МКІп-172

Науковий керівник – Нітченко А.Г., к.і.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ КОРИСТУВАЧІВ ЦИФРОВОГО КОНТЕНТУ

В епоху цифрового обміну інформацією суттєвою проблемою є цифрове піратство. На думку виробників та розповсюджувачів контенту, воно постійно приносить збитки власникам прав на продукцію. З метою протидії такому явищу велика частка продукції розповсюджується з захисними механізмами які мають назву Digital Rights Management (Керування цифровими правами), але чітких правових механізмів їх застосування не існує. DRM являється класом технологій для обмеження можливих способів використання файлів. Дані системи деякий час дають впевненість в тому, що користувачі не почнуть створювати незаконні копії продукції. Але з іншої сторони існує проблема обмеження прав користувачів, які законно користуються продукцією [1].

Історично склалося так, що книга першою стикнулася з паперовим незаконним копіюванням, у випадку з яким, досить просто зафіксувати факт правопорушення та вжити заходів. Інша справа з цифровим копіюванням. Цифрове копіювання надає користувачам не тільки набагато більше свобод, а й і часто взагалі не дає можливості прослідкувати джерела та отримувачів контрафактної продукції.

DRM набули широкого застосування з приходом часу домінування продажів цифрової продукції над паперовою. Такі відомі компанії як Adobe, Amazon, Apple та Marlin Trust Management Organization (MTMO) створили власні системи захисту які обмежують якщо не пристрої, на яких можна переглядати контент, то програми, які мають змогу його показувати [2]. Саме цей момент і являється найболочішим для користувача, котрий законно придбав електронну книгу, оскільки захищеною книгою не можна поділитись чи навіть почитати на іншому пристрої, відмінному від зазначених продавцем. Мало того, що власники цифрової продукції обмежують використання, так вони взагалі можуть його позбавити, вилучивши книги з електронних бібліотек користувачів.

Через деякий час, з'являється користувач який створює незаконну копію, котра вже немає обмежень системи захисту і починає її розповсюджувати. І тут виникає дилема: заплатити та легально користуватись менш зручною версією чи завантажити безкоштовно контрафактний продукт та не відчувати обмежень. Зрозуміло, що у випадку безкарності зручніше саме обрати другий варіант, а незручності виникнуть у чесного користувача. Вищезгаданим компаніям доволі часто висуваються позови антимонопольного комітету Європейського Союзу з причин обмеження прав користувачів.

Ситуація з аудіо, відео продукцією доволі схожа, бо контролюють її ті ж постачальники контенту. Зокрема, Apple, Google, Microsoft. Приймаючи умови користування їхніми медіа-сервісами користувач може втратити доступ до своєї інформації (завантажена музика, фільми), отриманої іншими шляхами. Знову ж це більше відчутно для тих користувачів, що користуються пристроями з операційними системами цих гігантів: Google - Android, Apple - iOS, Microsoft - Windows. Так, Apple – це бренд, якому вже давно користувачі дозволяють задавати правила (компанія має змогу навіть запобігати програванню відео на «неавторизованому» дисплеї).

У руках корпорації програмне забезпечення є як товаром, так і інструментом впливу на користувача. В наш час, купуючи мобільний пристрій, в більшості випадків користувач не зможе обрати операційну систему, це дає змогу вбудувати засоби DRM ще до придбання користувачем. Зараз програми розповсюджуються в так званих «магазинах» поруч з іншою цифровою продукцією.

У випадку з розважальним програмним забезпеченням протистояння видавців та користувачів доволі напружене. Для протидії піратству нещодавно була створена скандальна система захисту Denuvo від Denuvo Software Solutions GmbH. Досить часто в пресі з'являються новини про обмеження прав користувачів на користування ПО з причин неполадок серверів компанії, що ставить саме покупців, а не піратів у незручне становище. Так, щоб пограти в ігри з антипіратським захистом, у більшості випадків необхідно мати підключення до Інтернету для зв'язку з серверами гри, що автоматично позбавляє можливості грати в не підтримувані вже постачальником ігри. Також доведено в порівняльних тестах, що засоби захисту негативно впливають на продуктивність програмного забезпечення, зменшуючи комфорт користувачів, та пришвидшують вихід з ладу пристроїв збереження інформації через особливості організації цих засобів. Знову ж пірати в даному випадку позбуваються проблем після злому ігор [3].

Також суттєвою відмінністю від фізичного світу є те, що в мережі Інтернет не існує кордонів, а отже доволі просто почати користуватися сервісом, котрий не має реєстрації в Україні. Це в свою чергу взагалі унеможливає контроль держави і лише доводиться надіятися, що власники сервісу мають на меті використання прийнятних механізмів захисту не порушуючи прав споживачів, так як це є в США. Зокрема, американське право суворо охороняє технічні засоби захисту, що створює перешкоди користувачам в реалізації своїх прав, наданих їм законом [4].

Стосовно України, то тут слід зазначити, що українське законодавство в більшій мірі регламентує права власників цифрового контенту чим користувачів. Тому, доцільно було б перейняти досвід інших держав Європейського Союзу та передбачити майбутні проблеми в цьому правовому полі, які будуть з'являтися по причині розростання ринків цифрової дистрибуції. Важливо, щоб існували механізми не тільки покарання, а і захисту прав користувачів ліцензованої продукції як один із механізмів заохочення добросовісного використання.

Список використаних джерел

1. Apple is Defective by Design | Defective by Design: URL: <https://www.defectivebydesign.org/apple>.
2. Владімірська Р. Проблеми інтеграції зарубіжного досвіду захисту авторських прав // Обрії друкарства. 2014. № 1(3). С. 59-69.
3. Финальная реальность: хакерам хватило 24 секунды, чтобы скопировать незащищенную Denuvo версию Final Fantasy XV. Защита снижает производительность: URL: <https://itc.ua/blogs/finalnaya-realnost-hakeram-hvatilo-24-sekundy-i-cto-skopirovat-nezashchishhyonnuyu-denuvo-versiyu-final-fantasy-xv-zashhita-snizhaet-proizvoditelnost/>.
4. Ващинець І. Деякі питання правового статусу технічних засобів захисту авторського права і суміжних прав // Часопис Київського університету права. 2009. № 2. С. 186-192.

ДЖЕРЕЛА, ГОЛОВНІ ІДЕЇ ТА ПРИЧИНИ ПОЯВИ КОНСЕРВАТИЗМУ

Політична ідеологія має величезний вплив на сучасне політичне життя суспільства і держави. Вона являє собою своєрідний комплекс ідейно-політичних поглядів з питання облаштування життя суспільства. Таким чином, в залежності від домінування певної ідеології можна робити прогнози щодо того, яким буде майбутнє в тій чи іншій державі. Детальне знайомство з типами політичної ідеології дозволяє краще розібратися в програмних положеннях політичних партій, зорієнтуватися в особистому політичному виборі, зрозуміти політичні процеси, що відбуваються в суспільстві, усвідомити сенс дій і вчинків політичних лідерів та багато іншого.

Ідеологія консерватизму як філософського світогляду та політичної практики давно стала предметом дослідження суспільних наук. Проте з огляду на особливості консерватизму, його статус як ідеології залишається не до кінця з'ясованим, що актуалізує потребу дослідження консервативних ідей минулого та сьогодення.

Сьогодні ідеологія консерватизму є однією з домінуючих ідеологій світу, яка знаходить підтримку у населення. Крім того, багато відомих політичних діячів є прихильниками ідей консерватизму: О. Бісмарк, Б. Дізраелі, К. Меттерніх, У. Черчілль, Шарль де Голль, Р. Рейган, М. Тетчер та ін.

Консерватизм, як ідеологія зародився у кінці XVIII ст. після Великої французької революції. Консерватизм виник як протидія та альтернатива революційній народній диктатурі, яку тоді називали демократією, і став опонентом ліберальних ідей в сучасній йому формі. Консерватизм став відповіддю на руйнування традицій, революційний терор, захоплення влади демагогами. Консерватори намагалися зберегти всю спадщину цивілізації та старі суспільні традиції, а якщо зміни необхідні, то замість революції пропонували еволюцію та реформи [1, с. 132].

Сучасний же консерватизм уже не прив'язаний до інтересів певного соціального класу і висловлює погляди всіх, кому не байдужа доля успадкованих з минулого інститутів і цінностей. Сучасні консерватори певною мірою змирилися з нововведеннями, змінивши своє ставлення до прогресу і його результатів. Однак консерватори як і раніше виходять з твердої переконаності в тому, що будь-які перетворення повинні бути результатом обережної, продуманої і зваженої політики.

Вперше, термін «консерватизм» (фр. *conservatisme* – зберігати, охороняти) вжив в 1815 р. французький мислитель і державний діяч Ф.Р. Шатобріан, для позначення ідеології феодально-аристократичних верств, які після Великої французької революції, частково втративши вплив, намагалися протистояти поширенню революційних змін та ліберально-демократичних ідей, апелюючи до таких важливих суспільних цінностей, як традиція, досвід, авторитет, релігія, тощо. В середньовічній Європі, зокрема в містах Італії словом «*conservator*» називали охоронців закону, англійських мирових суддів також називали захисниками (*conservators*), тобто це слово завжди означало безпеку і завжди мало позитивне значення [2, с. 3-4].

Консервативні ідеї були сформульовані ще в працях Платона, Аристотеля, Цицерона, оскільки завжди були і будуть невід'ємним елементом людської свідомості, однак «батьком» політичного консерватизму вважається англійський публіцист і філософ Едмунд Берк, який у книзі «Роздуми про революцію у Франції» виклав основи та принципи ідеології консерватизму.

Е. Берк вступив в пряму конфронтацію з мислителями епохи Просвітництва. Одним з базових принципів Просвітництва був раціоналізм – переконання в тому, що людський розум є головним джерелом знань і критерієм істини. Проте, Берк першим з філософів обґрунтував думку про те, що традиція вище розуму. Людина завжди залишається тільки людиною, а отже, може помилятися і помиляється на кожному кроці. Ніякий розум не утримує її від помилок. На противагу розуму є традиція – відібраний і перевірений часом досвід. Дотримання традицій може забезпечити в суспільстві стабільність. Забуваючи традиції і своє минуле, людина втрачає особисту ідентичність. Втіленням традицій, з точки зору Е. Берка, є англійська конституція – система елементів, що взаємно врівноважують один одного – короля, парламенту і народу, що склалася історично протягом багатьох віків. Така конституція забезпечує рівновагу і стабільність. І найголовніше те, щоб така рівновага не була порушена. Звідси зрозуміло, що британську конституційну монархію Берк вважав найкращою формою державного устрою.

Теоретичне обґрунтування європейського консерватизму дали також відомі політики та філософи межі XVIII-XIX століть Ж. де Местр, Л. де Бональд, К. Меттерніх, Х. Доносо Кортес, в Америці Д. Адамс, А. Гамільтон та інші. Найвпливовіша в Англії політична партія торі, стала називати себе Консервативною – що мало символізувати партію порядку. Таким чином консерватизм з'явився як реакція правлячих верств на втрату монополії панівного становища та як ідеологічний спротив новим змінам, новій системі влади,

новим правлячим суб'єктам і суспільним групам, апелюючи до старих, відомих та перевічених часом ідей, систем та практик.

В політичній науці існує дискусійність щодо статусу консерватизму як ідеології, і багато філософів та вчених стверджують, що консерватизм не є ідеологією, а лише світоглядною орієнтацією, життєвою позицією, суб'єктивною схильністю, стилем поведінки, напрямом філософії. Консерватизм дійсно не схожий за низкою ознак на класичні зразки ідеологій, наприклад лібералізм чи соціалізм. Так, німецький політолог У. Матц вважає, що кожна політична ідеологія є революційною, в той час як консерватизм виступає проти будь-яких революцій і радикальних змін. Крім того, консерватизм не пов'язаний з певною соціальною групою, інтереси якої зазвичай репрезентує будь-яка ідеологія, як, наприклад, фемінізм чи соціалізм [3]. Консерватизм передбачає всього лише дотримання традицій, орієнтацію на досвід тощо, і його неможливо пов'язати з певною соціальною групою, стверджує Л.О. Четверікова [4].

Як зазначав Стюарт Г'юз «консерватизм є запереченням ідеологій», і для цього висновку є вагомі підстави. Рассел Керк слушно констатує, що консервативні погляди і партії існують в країнах з аристократичними, деспотичними і демократичними режимами, з дуже відмінними економічними системами, і консерватори Перу дуже відрізняються від консерваторів Австралії [2, с. 6]. Їх об'єднує бажання зберегти існуючий суспільний порядок, але ті установи та звичаї в різних країнах не є тотожні, і тому Р. Керк наголошує, що на відміну від соціалізму, анархізму та лібералізму, консерватизм не пропонує універсальних політичних моделей, які потрібно застосовувати всюди. До того ж наступні покоління консерваторів часто прагнуть зберегти те, проти чого боролися їхні попередники [5, с. 210].

Всі ці аргументи суттєво підважують право консерватизму вважатися ідеологією. Справді, соціальна група, яку репрезентують консерватори, в кожного століття змінюється, і консерватизм не має сталого набору цінностей, консерватори не мають системного уявлення моделі суспільства, до того ж в консерватизмі відсутній суспільний ідеал майбутнього, до якого прагне кожна ідеологія, тому зазначені зауваження є досить слушними.

Однак не всі ідеології репрезентують конкретну суспільну групу, наприклад, ідеологія анархізму жодної верстви чи класу не представляє, що не забороняє їй мати ідеологічний статус. Аналогічний стан справ і з ідеологією екологізму та різними її течіями. Такими групами для консерватизму можуть вважатися добровільні політичні громадські організації, партії чи спілки, і в консерваторів вони завжди були. А в конкретну історичну епоху та в конкретній державі така група прихильників консерватизму завжди існує, і в переважній більшості історичних прикладів прибічниками цієї ідеології практично завжди були представники влади та заможні громадяни, духовенство і середній клас, селяни-землевласники, тобто ті верстви, які на даний час жодних кардинальних змін у суспільстві не бажають. Тому, як свідчить історичний досвід, консерватори можуть мати стабільну в конкретному часі соціальну групу своїх симпатиків.

Важливими цінностями та принципами консерватизму є законність, дисципліна і порядок, без яких держава і суспільство не зможуть конструктивно розвиватися. Такий же статус в консерватизмі має поміркованість, що проявляється у еволюційності, обдуманому реформізмі, поступовому характері змін, якщо вони потрібні. Консерватизм виступає проти різких змін суспільного життя, пропонуючи не змінювати нічого без необхідності. Існуюча система взаємовідносин та соціальні інститути створювалися мудрістю і працею поколінь, існували віками, тому нерозумно було б кардинально щось змінювати під впливом короткочасних суспільних настроїв чи примх, які до того ж часто зумовлені випадковим приходом до влади демагогів.

Ці основні принципи консерватизму, є водночас і головними цінностями консерваторів фактично в усі епохи, та в усіх державах. Саме за наявності цих принципів, ідей та апеляції до вищевказаних цінностей, якщо вони звичайно присутні в комплексі, можна ідентифікувати консервативні ідеї, консервативну ідеологію.

Таким чином, консерватизм, виникнувши понад два століття тому, сьогодні є достатньо впливовою ідеологією в європейських державах. Статус консерватизму, як ідеології залишається дискусійним в середовищі науковців, проте основні риси та ознаки ідеології в консерватизмі в повній мірі присутні. Основними цінностями і водночас ознаками консерватизму є: традиційність, моральність, порядок, елітизм, етатизм, еволюційність.

Список використаних джерел

1. Майданюк В. Консерватизм як ідеологія: критерії та основні принципи / В. Майданюк // Вісник СевНТУ: зб. наук. пр. Вип. 112/2010. Серія: Політологія. – Севастополь, 2010. – С. 132-136
2. Керк Р. Основи і принципи консерватизму / Р. Керк; упоряд. О. Проценко, В. Лісовий // Консерватизм: Антологія. – К. : Смолоскип, 1998. – С. 3-19.
3. Матц У. Идеология как детерминанта политики в эпоху Модерна / У. Матц // Полис. – 1992. – № 1-2. – С. 130-142.
4. Четверікова Л.О. Консерватизм: ідеологія та доктрина / Л.О. Четверікова; відп. за випуск В. Мельник // Тези звітної наукової конференції філос. факультету. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 103-105.
5. Козак Н. Консерватизм: світогляд, ідеологія, доктрина? / Н. Козак // Вісник Львів. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Філософські науки: зб. наук. праць. – Львів, 2000. – Вип. 2. – С. 204-213.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТОВАРИСТВ З ОБМЕЖЕНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ З ПРИЙНЯТТЯМ НОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Товариства з обмеженою відповідальністю є однією з найпоширеніших форм ведення бізнесу серед інших організаційно-правових форм юридичних осіб. Основні положення про даний вид товариства містить Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України. Водночас більш детальне регулювання діяльності товариств з обмеженою відповідальністю міститься в Законі України «Про господарські товариства», однак даний закон був прийнятий ще в 1991 році, норми якого є застарілими і не забезпечують належного рівня правового регулювання відповідних суспільних відносин.

6 лютого 2018 року було прийнято новий Закон «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» (далі – Закон) [3], що набере чинності 17 червня 2018 року. Зазначений Закон кардинально змінює правове регулювання діяльності товариств з обмеженою відповідальністю.

Товариством з обмеженою відповідальністю (далі – товариство) є господарське товариство, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном. Учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів [1].

Метою статті є дослідження особливостей створення та діяльності товариств з обмеженою відповідальністю відповідно до Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю». Основним завданням є аналіз положень про товариства з обмеженою відповідальністю відповідно до зазначеного Закону.

Новий Закон вносить численні та ґрунтовні зміни до правового регулювання створення і діяльності товариств з обмеженою відповідальністю. Насамперед Закон передбачає один рік на внесення змін до статутів діючих на сьогодні товариств. Крім того, до статуту товариства мають бути включені лише три пункти, а саме: повна та скорочена (у разі її наявності) назва товариства; органи, які будуть здійснювати управління товариством, їх компетенція, порядок прийняття ними рішень; порядок вступу та виходу з товариства. Передбачено, що до статуту може бути включена і інша інформація. Важливим є те, що в статуті може бути передбачено положення про те, якщо один з учасників товариства виставить на продаж свою частку або частину частки у статутному капіталі, інші учасники не матимуть переважного права на її купівлю.

Не менш важливим є й те, що новий Закон не містить ніяких обмежень щодо кількості учасників товариства, натомість в Законі України «Про господарські товариства» існує обмеження до ста учасників [2].

Істотними змінами є те, що новий Закон зменшує термін сплати учасниками товариства своїх часток в статутному капіталі до шести місяців з дня державної реєстрації товариства (раніше цей термін складав один рік). Крім того, новий Закон надає право визначати учасникам у статуті інший термін, якщо за це проголосують одностайно всі учасники товариства (ст. 14 Закону).

Нововведенням є й те, що Законом передбачається можливість учасникам товариства укладати корпоративні договори. Законом встановлено, що корпоративний договір є безвідплатним і укладається у письмовій формі. Даний договір також може передбачати умови (або порядок їх визначення) на яких учасник товариства матиме право або зобов'язаний буде купити чи продати частку у статутному капіталі. Нормами закону передбачено, що якщо однією із сторін в корпоративному договорі буде державне чи комунальне підприємство або юридична особа, яка володіє 25 і більше відсотками статутного капіталу, що належить державі чи територіальній громаді, такий договір, протягом 10 днів з моменту його укладення, повинен бути розміщений на сайті відповідного органу державної влади або органу місцевого самоврядування (ч. 5 ст. 7 Закону).

Законом передбачається також інша процедура виходу учасників із товариства. Так, ті учасники, які володіють 50-тма і більше відсотками у статутному капіталі не можуть вийти із товариства без згоди інших учасників. Учаснику, який прийняв рішення вийти із товариства компенсується вартість його частки. Розрахунок з таким учасником необхідно провести протягом календарного року.

В питаннях управління товариством також є нововведення, а саме передбачається можливість заочного голосування при прийнятті рішень на загальних зборах, тобто присутність учасника на зборах не є обов'язковою. Учасник може взяти участь у голосуванні заочно у письмовій формі, однак його підпис на документі має бути нотаріально завіреним.

Отже, спираючись на зазначене вище, можна дійти висновку, що основними новаціями нового Закону є те, що кількість учасників в товаристві не обмежується. Запроваджується новий інструмент корпоративного договору, який забезпечить учасникам товариств значний простір для врегулювання своїх

відносин за допомогою договорів. Законом передбачається кардинальне вдосконалення механізму виключення учасника з товариства – виключення учасника, який систематично не виконує або неналежним чином виконує обов'язки здійснюється в судовому порядку. Очікується, що новий Закон створить більш гнучкі умови для розвитку бізнесу в Україні, суттєво підвищить інвестиційну привабливість України, вдосконалив корпоративне управління.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року №436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Закон України «Про господарські товариства» від 19 вересня 1991 року № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1576-12/para051#o51>
3. Закон України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» від 06 лютого 2018 року №2275-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2275-19/para234#n234>

Шакун Є.Д., курсант гр. 402

Національна академія внутрішніх справ (м. Київ, Україна)

Науковий керівник – Козинець О.Г., к.істор.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ДЕКЛАРАЦІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ ДЛЯ СТВЕРДЖЕННЯ ПРОСТОРУ МОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Актуальність дослідження морально-правової культури та етико-правових документів, які найбільш повно втілюють солідарність ціннісних підстав моралі і права зумовлена рухом України у напрямку розбудови правової державності. Надзвичайного значення ці питання набувають в контексті прагнення України стати повноправним членом Європейського Союзу, вимагаючи від нашої держави запровадження європейських стандартів у сфері прав людини і громадянина та неухильного їх дотримання.

Мораль і право – це важливі елементи культури людства, взаємозв'язок між якими обумовлений конкретно-історичними та соціально-класовими чинниками. Виконуючи роль соціальних регуляторів, мораль і право утворюють простір морально-правової культури в якому поєднуються засоби та методи переконання (простір моралі) і покарання (простір права).

Мораль і право мають загальні ціннісні підстави, які обґрунтовують безумовну значущість людської особистості. Водночас ствердження такого морально-правового простору, в якому б норми права не суперечили нормам моралі є справою проблематичною. Причини такого утруднення, на нашу думку, полягають у тому, що право спирається на цінності формальної рівності і передбачає однакові можливості (права і свободи) та обов'язки для всіх людей, а з моральної точки зору абсолютна рівність є неможливою, оскільки суперечить природній, соціальній та духовній й сутності людини. На думку філософа-правознавця Д. Керімова, «повна рівність людей нездійсненна, а рівноправність у житті часто звужується настільки, що перетворюється на свою протилежність» [1,467].

Саме тому етико-правові документи найбільш повно втілюють солідарність ціннісних підстав моралі і права й, таким сумісним регулюванням, підкреслюють особливу значущість цінностей, які в них захищаються. Яскравим прикладом такого документу, в яких моральні і правові норми виступають як взаємодоповнюючі цінності, є Загальна Декларація прав людини, яка була прийнята 10 грудня 1948 року в Парижі, на 183 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН. Декларація містить 30 статей, що в подальшому склали основу міжнародних договорів, регіональних документів про права людини, а також багатьох національних конституцій.

Ухвалення Загальної Декларації прав людини мало важливе значення для всієї історії людства. Вперше на міжнародному рівні було визнано, що кожна людська істота володіє гідністю з моменту народження і до смерті. Метою прийняття цієї декларації стало закріплення загальнолюдських моральних принципів – бути вільною людиною, жити у світі без насильства, дискримінації, бідності, воєн, екологічних лих – на законодавчому рівні. Держава, що приєдналася до Декларації зобов'язується дотримувати ці права по відношенню до всіх людей (не тільки громадян), що знаходяться на її території. Крім того, міжнародне співтовариство має право контролювати дотримання прав людини державою (за умови, що держава на це попередньо погоджується).

За допомогою Загальної Декларації прав людини моральні категорії «справедливість», «рівність», «свобода», «гуманізм», які є цілями моральної та правової систем соціального регулювання, отримали своє всевітнє юридичне закріплення та конкретизацію. Так, ст.1 Загальної декларації прав людини[2] встановлює, що усі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного у дусі братерства. У ст. 7 говориться, що всі люди рівні перед законом і мають право, без будь-якого розрізнення, на рівний захист законом. Ст. 5

забороняє піддавати будь-кого тортурам або жорстокому, не людському або такому, що принижує гідність людини, поводженню і покаранню. Ст. 11 проголошує презумпцію невинуватості, принцип гласності судового розгляду і забезпечення всіх можливостей для захисту. У ст. 29 визначається, що при здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна піддаватися тільки таким обмеженням, які встановлені законом виключно для забезпечення належного визнання і поваги до прав і свобод інших і забезпечення справедливих вимог моралі. Таким чином, як бачимо, наведені положення Загальної декларації прав людини у юридичній формі закріплюють моральні начала права, слугують втіленню і захисту морально-правових цінностей.

Ратифікуючи Декларацію у 1973 р., Україна приєдналась до інших країн світу (понад сто) і зобов'язалась привести своє національне законодавство у відповідність до прописаних у пактах вимог. Міжнародно-правові акти отримали верховенство над внутрішнім законодавством. Це надало можливість громадянину, чиї політичні чи громадянські права порушені, звернутися за захистом безпосередньо до Комітету з прав людини при ООН, якщо він вичерпав можливості захисту, надані національним законодавством. Якщо ж певне право людини не отримало конституційного закріплення з боку держави, воно визнається таким на основі міжнародних актів.

Значення Загальної Декларації прав людини для ствердження простору морально-правової культури в українській державі, на наш погляд, полягає в наступному:

- втілюючи загальновизнані морально-правові цінності, Загальна Декларація прав людини зафіксувала відданість європейських народів духовним та моральним цінностям, які є спільним їхнім надбанням і справжнім джерелом особистої свободи та законності;

- Декларація стала основою для створення міжнародної системи захисту прав людини, а також багатьох регіональних та національних інститутів захисту і заохочення прав людини (африканських, американських, європейських та українських);

- положення Загальної Декларації прав людини були згодом використані при створенні національних законодавств багатьох країн світу. Не стала винятком і Конституція України 1996 р.[3], яка в другому розділі «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» повторює багато її положень. Так, у ст. 21 зафіксовано, що всі люди вільні і рівні у своїй гідності і правах, що права і свободи людини не можуть бути відчужені і порушені, а у ст. 22 – що конституційні права та свободи гарантуються і не можуть бути скасовані.

Таким чином, вищезазначене дозволяє зробити висновок, що Загальна декларація прав людини, з одного боку, зафіксувала відданість європейських народів духовним та моральним цінностям, які є спільним їхнім надбанням і справжнім джерелом особистої свободи та законності, а з іншого – стала важливим і впливовим чинником залучення у простір морально-правової культури України європейських правових цінностей, які стосуються захисту прав людини і мають високий гуманітарний потенціал.

Список використаних джерел

1. Керимов Д.А. Методология права. Предмет, функции, проблемы философии права. – М., 2001. – 560 с.
2. Загальна декларація прав людини: Декларація ООН, Міжнародний документ від 10.12.1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_015
3. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р (зі змінами) // База даних «Законодавство України» ВРУ України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

Шванська А.О., Горбій К.О., студентки гр. МКПРп-171

Науковий керівник – Головка М.Б., к.ю.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СУДДІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головний обов'язок судді – це встановлення істини у провадженні. Суддя повинен бути не тільки фахівцем у галузі права, але і професіоналом у сфері застосування психологічних знань. У процесі здійснення судочинства він повинен контролювати свої емоції та поведінку, зберігати спокій, проявляти терпимість до інших учасників судового засідання, мати високі комунікабельні здібності. Суддівська діяльність пов'язана з великим психологічним навантаженням. Для розробки способів надання психологічної допомоги суддям при здійсненні їх професійної діяльності необхідно дослідити загальну психологічну характеристику суддівської діяльності.

Психологічну характеристику суддівської діяльності досліджували у наукових працях багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема, В. О. Коновалова, О. Ю. Кошинець, Л. Л. Радухівська,

О. К. Черновський, В. Ю. Шепітько та ін. Проте, на сьогодні у науковій юридичній літературі не існує єдиної точки зору щодо багатьох проблемних питань у цій сфері.

Серед науковців немає єдиної думки щодо того, які елементи входять до системи психологічної характеристики суддівської діяльності. Так, В. О. Коновалова та В. Ю. Шепітько до таких елементів відносять наступні: 1) чіткий порядок розгляду справ у суді; 2) стадійність здійснення діяльності; 3) активність різних учасників процесу; 4) зовнішні умови, в яких здійснюється правосуддя (зал судового засідання, технічне оснащення процесу, наявність атрибутики тощо) [1, с. 312-313]. Поряд з тим, Коновалова В. О. наголошує, що до елементів психологічної характеристики професійної діяльності судді відносяться: 1) детальна правова регламентація основних форм діяльності; 2) наявність владних повноважень і підвищена відповідальність за прийняті рішення, їх важливість і суспільне значення; 3) дефіцит часу; 4) протидія зацікавлених осіб; 5) різноманіття і творчий характер вирішуваних розумових завдань; 6) виховний вплив здійснення діяльності [2, с. 103-104]. На думку Кошинець О. Ю. та Радухівської Л. Л. до системи чинників, які здійснюють психологічний вплив на роботу суддів, слід також віднести гласність судового розгляду [3, с. 237].

Аналіз думок науковців з окресленого питання дає підстави визначити чинники, які впливають на психологічний стан судді при виконанні ним професійних обов'язків. По-перше, суддівська діяльність характеризується чіткою правовою регламентацією. Суддя під час здійснення правосуддя повинен дотримуватися вимог закону, здійснювати свою професійну діяльність у чітко визначеному законом порядку.

Суддівська діяльність характеризується високим рівнем психологічного навантаження. Це пов'язано, зокрема, з тим, що на суддів покладена висока моральна відповідальність за їх діяльність. Суддя зобов'язаний приймати правильне та законне рішення. Постійні побоювання порушити цю вимогу закону, усвідомлення того, що від його рішення залежить майбутнє багатьох людей, призводить до високого психологічного напруження. Психологічне навантаження, як правило, є вищим у осіб, які нещодавно почали займатися суддівською діяльністю та ще не мають достатнього досвіду у цій сфері.

Наступним чинником, який впливає на психологічний стан судді, є обмеженість у часі. Сьогодні на кожного суддю припадає велика кількість справ, розгляд яких обмежено процесуальними строками. Усвідомлення особою того факту, що вона повинна розглянути декілька складних справ протягом одного робочого дня, підвищує напруженість її діяльності.

Також судді повинні мати здібності до запам'ятовування великого обсягу інформації та утримання її у пам'яті протягом тривалого часу. Суддя повинен швидко обробляти нову інформацію та зіставляти її з отриманою раніше. Він повинен вміти з великого обсягу інформації виокремлювати ту, яка має значення для правильного вирішення справи, а також за наявності інформації, яка суперечить одна одній, приймати правильні рішення. Важливе значення для діяльності судді мають такі властивості уваги, як стійкість у ході вивчення важливої для суду документації, концентрація уваги, розподілення і переключення уваги в складних та динамічних ситуаціях судового процесу [4, с. 15]. Також суддівська діяльність з психологічної точки зору характеризується необхідністю мислити логічно та критично, постійно аналізувати інформацію.

Важливим елементом у психологічній характеристиці суддівської діяльності є комунікабельність. Суддя повинен вміти знайти підхід до кожного учасника судового засідання, щоб отримати якомога більше інформації, необхідної для вирішення справи і прийняття правильного рішення. При цьому, суддя повинен будувати свою роботу з урахуванням індивідуальних психологічних характеристик кожного учасника судового засідання, що можуть бути обумовлені віком, статтю, станом здоров'я, процесуальним положенням тощо. Складність професійного спілкування судді зумовлена також переважно примусовим характером професійної комунікації: процесуальні та інші особи часто залучаються до взаємодії без урахування наявності у них такого бажання, а інколи й під загрозою застосування певних санкцій, що не може проходити безслідно, особливо на початкових стадіях спілкування [5, с. 143]. Отже, суддя повинен вміти встановлювати психологічний контакт з іншими особами в умовах обмеженого часу. До того ж суддя повинен бути психологічно стійким до впливу на нього з боку інших осіб, які займають авторитетне положення.

Складність суддівської діяльності полягає також у тому, що суддя повинен бути об'єктивним та неупередженим. Усвідомлюючи, що підсудний дійсно вчинив злочин, зважаючи на характер його протиправних діянь, спосіб вчинення злочину тощо, у судді може виникнути внутрішнє бажання помститися підсудному, призначити йому більш тяжке покарання. Проте, суддя завжди повинен вміти контролювати свої емоції, своє особисте ставлення до учасників кримінального провадження і приймати рішення об'єктивно, у відповідності до законодавства. Цей елемент тісно пов'язаний з поняттям «внутрішнє переконання судді». Під внутрішнім переконанням необхідно розуміти внутрішнє психічне ставлення судді до достовірності фактичних даних, одержаних у ході дослідження та оцінки доказів. В якості елементів внутрішнього переконання доцільно виділити почуття, емоції, а також вольовий імпульс

та готовність діяти відповідно до знань, що лежать в основі переконання [5, с. 154]. Усі ці елементи знаходяться у взаємозв'язку і тільки при їх взаємодії у судді формується внутрішнє переконання.

Однією із цілей суддівської діяльності є виховна діяльність. Для того, щоб здійснити позитивний вплив на учасників кримінального провадження, суддя повинен володіти високими моральними якостями, поводити себе у відповідності до соціальних та моральних норм і приписів не тільки у залі судового засідання, але й у звичайному повсякденному житті, завжди бути соціально активним, брати участь у громадському житті тощо. Суддя повинен володіти найкращими особистими рисами: чесність, справедливість, впевненість у своїх діях, постійне підвищення свого професійного рівня, працьовитість та наполегливість, здатність швидко орієнтуватися у стресових ситуаціях, організаторські здібності.

У науковій літературі зазначається, що суддівській діяльності притаманний творчий характер. Це пов'язано з тим, що кожне кримінальне провадження, навіть при наявності схожих справ, має свої унікальні ознаки. Саме тому суддя завжди повинен досліджувати матеріали провадження у повній мірі та з урахуванням цих унікальних ознак приймати рішення. Він повинен вміти поглянути на ситуацію з точки зору кожної зі сторони та знайти правильне вирішення проблеми.

Отже, суддівська діяльність характеризується високим рівнем психологічного навантаження. Саме тому судді повинні мати не тільки професійні знання, необхідні для здійснення правосуддя, але і бути психологічно підготовленими до здійснення такої діяльності. Психологічна характеристика суддівської діяльності включає такі елементи: 1) чітка регламентація з боку законодавства; 2) високе психологічне навантаження; 3) високий рівень особистої моральної відповідальності; 4) розгляд великої кількості кримінальних проваджень в умовах обмеженого часу; 5) необхідність у високого розвитку здібностей пам'яті; 6) обов'язок діяти об'єктивно та неупереджено; 7) обов'язок здійснення виховного впливу не тільки на учасників конкретного провадження, але й на усіх членів суспільства; 8) творчий характер діяльності судді; 9) комунікабельність. Подальші наукові розробки цієї теми повинні бути присвячені розробці системи психологічної підготовки суддів до здійснення правосуддя та методів їх психологічного розвантаження.

Список використаних джерел

1. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс: підруч. для студ. юрид. спец. вищих навч. закладів / В. О. Коновалова, В. Ю. Шепітько. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2004. – 424 с.
2. Коновалова В. Е. Проблемы логики и психологии в следственной тактике / В. Е. Коновалова. – К., 1970. – 185 с.
3. Кошинець О. Ю., Радухівська Л. Л. Психологічна характеристика судової діяльності / О. Ю. Кошинець, Л. Л. Радухівська // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка. – Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. – 2009. – Том. X. – Вип. 15. – с. 231-240.
4. Черновський О. К. Психологічна компетентність судді у практичній діяльності / О. К. Черновський // Вісник Вищої ради юстиції. – 2011. – № 2 (6). – с. 14-18.
5. Черновський О. К. Судова психологія: парадигма сучасного розвитку : дис. докт. юр. наук : 19.00.06 / Черновський О. К. – Київ, 2015. – 531 с.

Юрченко Д.П., студентка гр. ПР-143

Науковий керівник – Козинець О.Г., к.істор.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ІДЕЯ ПРАВ ЛЮДИНИ У РАННЬОБУРЖУАЗНИХ ТЕОРІЯХ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Сучасний каталог прав людини, який зафіксований у міжнародно-правових документах і конституціях держав, є результатом історичного становлення еталонів і стандартів, які стали нормою сучасного демократичного суспільства. Проте, формування прав людини відбувалось поступово, а тому, ми дослідимо основні ідеї прав людини в поглядах ранньобуржуазних мислителів та теоретиків права.

Ідея прав людини в досліджуваній період фактично пов'язується з теорією природного права, оскільки в епоху ранньобуржуазних держав не були відомими інші теорії прав людини – позитивістська, соціологічна, психологічна тощо.

Варто зазначити, що ідея природного права в цілому та природних прав людини, зокрема, еволюціонувала разом з розвитком суспільства і права. Так, зокрема, ще Середньовіччя характеризується значними змінами у теорії природного права. Теоретики цього періоду, такі, як І. Солсберійський та Ф. Аквінський вважали, що природне право має божественне походження. Ф. Аквінський бачив основу природного права у законі Божественному, який є універсальним законом всесвіту [1, с. 118].

Проте, найбільш повне вираження теорія природного права отримала у XVII ст., на фоні все більш проголошуваних принципів рівності всіх людей, свободи, ідеалів вільної особистості та прав людини. Теорія природного права здійснила вирішальний вплив на розвиток європейського суспільства XVII-XVIII ст.ст., ставши теоретичною основою Конституції США та більшості європейських держав [2, с. 56].

Традиційно історію сучасної теорії права в цілому, і насамперед – теорії природного права, розпочинають з постаті Т. Гроція. Слід зазначити, що про значний внесок Г. Гроція в розвиток теорії природного права писав К. Неволін, який називав Г. Гроція не лише першим теоретиком, який систематично виклав основи природного права, а й засновником всієї «нової науки права» [3, с. 117]. Ідеї мислителя втілені в трактаті «Про право війни та миру». Все право, спираючись на вчення Аристотеля, Г. Гроцій поділяє на природне та волевстановлене. У свою чергу, право природне – є приписи здорового розуму (глузду), якими та чи інша дія, залежно від її відповідності чи суперечності самій розумній природі, визнається чи морально соромною, чи морально необхідною; відповідно, така дія чи дозволена, чи заборонена самим Богом, творцем природи [4, с. 43].

Свій подальший розвиток теорія природного права знайшла у працях таких видатних філософів XVII – XVIII ст., Б. Спіноза, Т. Гоббс, Дж. Локк, Ж-Ж. Руссо, П. Гольбах, О. Радищев та ін. Завдяки їх зусиллям склалася школа природного права, яка мала величезний вплив на процес подальшого розвитку як національного, так і міжнародного права [5, с. 97].

Природне право (*jusnaturalis*), за Т. Гоббсом, є свободою кожної конкретної людини робити все те, що вона вважає за найкраще для збереження власного життя. Це природне право є одночасно і найбільш універсальним і найбільш індивідуальним. Справді, максимальну універсальність воно отримує за рахунок того, що збереження життя Т. Гоббс вважав фундаментальним природним прагненням будь-якої людини. Разом з тим, це природне право є гранично індивідуальним, оскільки його зміст (маються на увазі конкретні дії, що їх вибирає для себе людина) є результатом вільного вибору кожної особи. На відміну від цього, природний закон (*lexnaturalis*) – це вже не свобода, а настанова або вимога розуму, який імперативно вказує людині що слід робити і чого уникати для збереження власного життя і здоров'я. Тому, як відмічає Т. Гоббс, право і закон різняться своєю основою. В основі права завжди лежить свобода, а в основі закону – обов'язок [6, с. 49].

На відміну від положень Т. Гоббса, в якого метою природного закону є збереження життя та здоров'я, Дж. Локк пов'язує природний закон не з вигодою для людини, а певним порядком, відносинами між людьми задля злагоди кожного, тобто те, що веде за собою знищення в життя всякої справедливості, дружби, благородства не може бути основою закону природи [7, с. 51]

Дж. Локк стверджував, що у природному стані кожна людина володіє необмеженою свободою, вона зв'язана лише законом природи. Того, хто побажав би відняти свободу, слід вважати, замишляючим відняти і все інше, оскільки свобода є підставою всього іншого (що, зокрема, робить законним вбивство злодія під час злочину). Природний закон, на думку мислителя – це не стільки обмеження, скільки керівництво для вільної істоти. Метою закону є збереження і розширення свободи. Там, де немає закону, немає і свободи.

Отже, природне право людей включає владу кожного охороняти «свою власність, тобто життя, свободу і майно». На думку мислителя, до утворення держави кожний володіє навіть виконавчою владою, що впливає з законів природи, є суддею у власних справах тощо. Таким чином, до основних невідчужуваних природних прав людини він включає право на життя, свободу і власність (тріада, правова формула Локка). З них випливають всі інші природні права – права на рівність, індивідуальність, свободу дій, власну працю та її результати. Але в природному стані вони не гарантовані [7, с. 375-376].

З кінця XIX ст. і до теперішнього часу природна – правова теорія переживає новий період у своєму розвитку – так званий період «відродженого природного права». У сучасній природно-правовій теорії домінують інтереси особистості, які є критерієм правової норми, але аж ніяк воля держави чи суспільства, людина розглядається не як відособлений індивід, а як учасник різноманітних суспільних зв'язків, у перелік природних прав включаються не тільки невід'ємні права особистості, покликані гарантувати її незалежність від державної влади, але і політичні, соціально-економічні і культурні права людини, права соціальних спільнот (права народу, нації, національних меншин) [1, с. 122].

Таким чином, саме в період Нового часу в європейській правовій думці основні положення теорії природного права набули не лише свого систематизованого й сучасного вигляду, а й всебічного теоретичного обґрунтування, проте з появою нових теорій природно-правова теорія перестала бути домінуючою, поступово втративши своє значення в порівнянні з позитивістською.

Список використаних джерел

1. Первалова Л. В. Розвиток природно-правової доктрини: історія та сучасність / Л. В. Первалова // Вісник Нац. техн. ун-ту "ХПІ" : зб. наук. пр. Темат. вип. : Історія науки і техніки. – Харків : НТУ "ХПІ". – 2013. – № 68 (1041). – С. 116-123.
2. Ходанич Ю. М. Концепція природного права представників нового часу та Франц фон Цейллер / Ю. М. Ходанич // Науковий вісник Ужгородського національного університету. - 2014. - Вип. 28(1). - С. 56-61.
3. Неволін К. А. Энциклопедия законовведения. История философия законодательства. - СПб.. 1997. – 384 с.
4. Гроций Г. О праве войны и мира : репринт с изд. 1956 г. / Г. Гроций. – М. : Ладомир, 1994. – 868 с.
5. Гоббс Т. Сочинения в 2 т. / Т. Гоббс. – М.: Мысль, 1991. – Т. 2. – 731 с.
6. Прокопов Д. С. Природне право як предмет аналізу в європейській новочасній теоретико-правовій думці / Д. С. Прокопов // Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. - 2008. - № 3. - С. 47-54.
7. Локк Дж. Сочинения в 3-х томах / Дж. Локк. – М. : Мысль, 1988. – Т. 3. – 664 с.

Андрущенко Р.Б., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к. філос. н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

«ПРИНЦИП АННИ КАРЕНІНОЇ» В ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЯХ

1. «Рушниці, мікроби і сталь»

Є така книга: «Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies», що у перекладі означає «Рушниці, мікроби і сталь: долі людських суспільств». Її написав американський науковець Джаред Даймонд. Згодом (у 1998 році) він отримав Пулітцерівську премію у номінації за нехудожню літературу. Якщо коротко, то в книзі автор намагається дати пояснення, чому саме євразійські цивілізації вижили і зайняли домінуюче становище в світі [1].

Дуже важливим є, власне, перший крок. А на шляху до цивілізації – це перехід від кочового способу життя до осілого способу життя. Якщо спростити, то для цього необхідно дотримання кількох умов:

- наявність підходящих для обробки культур;
- помірно-сухий клімат (для зберігання предметів харчування);
- наявність тварин, придатних для одомашнення (потрібно, щоб тварини не були агресивними, а також мали змогу розмножуватися в неволі).

При наявності цих трьох умов, фермери з тієї ж території матимуть набагато більше їжі, ніж мисливці і збирачі. Це, своєю чергою, призводить до збільшення щільності населення і накопичення надлишків продовольства, що звільняє частину населення від видобутку їжі і заохочує до технологічних «проривів». Збільшення щільності населення змушує створювати організації з більш складною структурою управління, які згодом еволюціонують в держави та імперії.

Якщо ж хоча б одна з умов відсутня, то цивілізація приречена на провал. Даймонд пояснює це принципом Анни Кареніної. І саме завдяки Даймонду принцип став відомим широкому загалу [2].

2. «Принцип Анни Кареніної»

Переконаність Анни Кареніної виглядає так:

«Всі щасливі сім'ї схожі одна на одну, кожна нещаслива сім'я нещаслива по-своєму» [3]/

Це – відома цитата Льва Толстого, з якої розпочинається його роман «Анна Кареніна».

Приблизно про це міркував і писав у свій час Аристотель. Але, виходячи із тогочасного античного політесу, ця теза набуває більш загадкової етичної форми:

«Здійснити поганий вчинок можна по-різному, між тим вчинити правильно можна тільки одним-єдиним способом». Недарма ж погано зробити завжди легко, а ось правильно щось зробити – часто досить-таки непросто. Можна легко промахнутися та не потрапити в ціль [4].

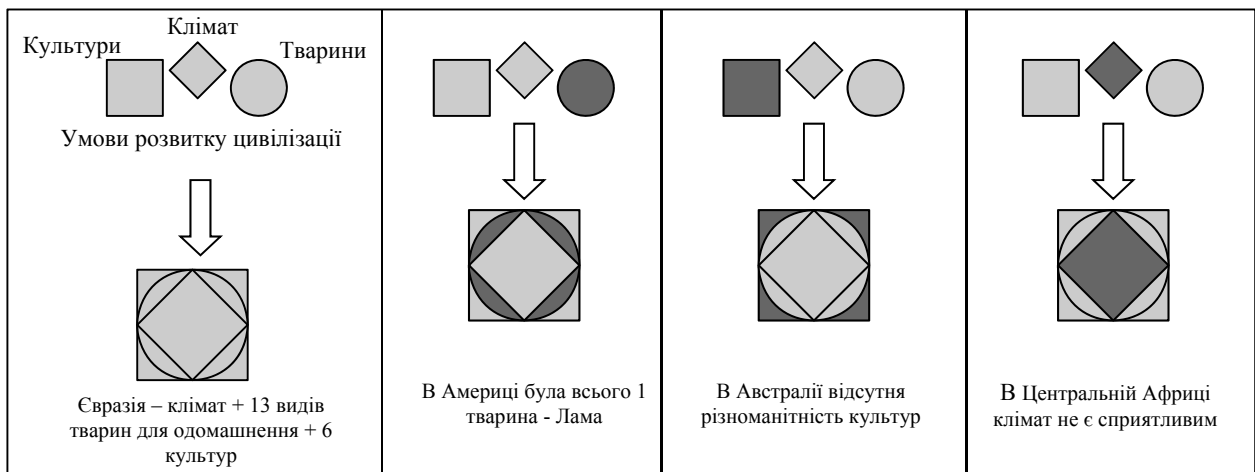

Рис. 1. «Принцип Анни Кареніної» в теорії розвитку цивілізацій

Відповідно до принципу Кареніної – кожна цивілізація має свою причину, чому вона зупинилася в розвитку; а всі успішні цивілізації в цілому досить схожі.

Наукову формулювання запропонував математик Володимир Арнольд в своїй книзі «Теорія катастроф». Він описав **«Принцип крихкості хорошого»**:

«Для системи, що належить до особливої частини кордону стійкості, при малій зміні параметрів ймовірніше потрапляння в область нестійкості, ніж в область стійкості» [5].

Це прояв загального принципу, згідно з яким все хороше (стійкість) більш крихке, ніж погане. Чому так відбувається? Тому що всі хороші об'єкти задовольняють декільком (!) вимогам одночасно. Поганим же вважається об'єкт, що володіє хоча б одним з ряду недоліків.

3. Актуальність «принципу Анни Кареніної» у сучасному інформаційному просторі

Таким чином, принцип Анни Кареніної – загальний принцип, актуальний для всіх наукових царин: біології, фізики, хімії, механіки тощо. Інформатика та інформаційні технології не є винятком.

Якщо ІТ-система працює стабільно і дозволяє себе безболісно розширювати і конфігурувати, то це означає, що ВСІ умови гарної системи виконані. Якщо ж хоча б одну умову порушено, то спроба виправити помилку, або виправити функціонал, або розширити систему призведе до лавиноподібного накопичення нових помилок. Сучасні системи в ІТ проєктуються в термінах об'єктно-орієнтованого програмування. Як відомо, для створення дійсно надійної системи рекомендується дотримуватися принципів SOLID [6].

Принципи SOLID були виведені шляхом проб і помилок протягом декількох десятиліть. Всі рекомендації виконати дуже непросто. І часто програмісти ігнорують один або декілька з цих принципів. Але недотримання хоча б одного з них – призводить до створення системи з помилками у функціонуванні та з невизначеною поведінкою. Це і є явний наслідок принципу Анни Кареніної для ІТ.

Розглянемо більш докладно, чому порушення хоча б одного з принципів SOLID негативно впливає на всю інформаційну систему.

S – Single Responsibility – «кожен компонент має виконувати свою функцію і виконувати її добре». Очевидно, що якщо компонент системи цього робити не буде, то це ставить під загрозу функціонування всієї системи. Якщо компонент виконує більше, ніж одна функція, то його повторне використання призводить до додаткових накладних витрат. Якщо обидва компонента виконують одну і ту ж функцію, то розширення/зміна функціоналу ускладнюється (оскільки потрібно вносити зміни до декількох компонентів).

O – Open Closed Principle – «сутності системи повинні бути відкриті для розширення, але закриті для модифікації». При порушенні цього принципу отримуємо сутність в системі, очікувана поведінка якої відрізняється від фактичної, що призводить до важкодоступних логічних помилок.

L – Liskov Substitution Principle – «кожна реалізація будь-якої абстракції має бути спроектована так, щоб у будь-який момент її можна було замінити на будь-яку іншу реалізацію цієї ж абстракції». Наприклад – для абстракції «Транспортний засіб», яка може виконувати дію переміщення з точки А в точку Б не повинно бути різниці між реалізаціями «Літак», «Автомобіль» і т.д. У разі порушення даного принципу отримаємо зламанний компонент системи при спробі замінити його на вдосконалений аналог.

I – Interface Segregation – «слід уникати складних абстракцій і розділяти їх на безліч більш простих абстракцій». Це означає, що компоненти які в своїй роботі використовують ті чи інші абстракції, не повинні залежати від поведінки, яка їм не потрібна. Наприклад, хорошою абстракцією для компонентів, яким потрібно тільки переміщення з точки А в точку Б, є абстракція «Транспортний засіб». Неправильною абстракцією буде «Велика рогата худоба», так як окрім переміщення дана абстракція може ще обробляти поле і народжувати потомство. У разі порушення даного принципу в системі народжуються абстракції типу «God object», які вмюють все і відразу. Тобто, в системі рано чи пізно з'являється компонент, який сам по собі дуже складний і є підсистемою існуючої системи. Заміна, виправлення або доопрацювання такого компонента – дуже складна задача, а вихід його з ладу неодмінно призводить до виходу з ладу всієї системи.

D – Dependency Inversion – «компоненти повинні залежати від абстракцій, а не від реалізацій». Якщо компоненту потрібно переміститися з точки А в точку Б, то йому слід використовувати абстракцію «Транспортний засіб», а не компонент «Кінь». У разі порушення даного принципу, при спробі замінити компонент «Кінь» на «Автомобіль» в системі для більш швидкого пересування, доведеться знайти всі компоненти, які використовували «Коня» і внести відповідні правки у всі ці компоненти. Тобто, така система буде складною в підтримці [7].

Список використаних джерел

1. The Putler Prizes [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pulitzer.org/winners/jared-diamond>
2. Jared Diamond. Guns, Germs, and Steel: The Fates of Human Societies / W.W. Norton & Company, 1999.
3. Толстой, Лев Николаевич. Анна Каренина / Москва: Издательство АСТ, 2017 .
4. Аристотель. Этика (Никомахова этика, Большая этика). Пер. Н.Багинской, Т.Миллер. – М.: Издательство АСТ, Neoclassic, 2002.
5. Арнольд В.И.. Теория катастроф – издание 3-е, дополненное / Москва «Наука», 1990.
6. Бублик В.В.. Об'єктно-орієнтовне програмування / К.: ІТ-книга, 2015.
7. Robert C. Martin. Agile Software Development, Principles, Patterns, and Practices / Pearson Higher Education; International edition, 2013.

БЕЗРОБІТТЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ РИЗИК СУЧАСНОСТІ

Актуальність. Проблема безробіття актуальна для всіх країн без винятку. В розвинених європейських державах ця проблема не стоїть так гостро, як в країнах з перехідною економікою. Наша сучасна держава відноситься саме до даної категорії. Тому проблема безробіття є однією з основних соціальних проблем нашого суспільства. Так приміром станом на 2017 рік в Україні було зареєстровано 354,4 тис. безробітних громадян. Більша частина не працевлаштованих громадян проживає у місті – 190 тис., в селах України безробітних налічується 165 тис. У областях нашої країни негативна динаміка збільшення безробітних зареєстрована у Миколаївській області – на 5,9%, Луганській – на 2,5%, Сумській – на 1,3%, Кіровоградській – на 1,2%, Полтавській – на 0,5% та Херсонській – на 0,2%. Також слід зазначити, що в Україні один із найвищих показників в Європі безробіття серед молоді до 25 років. У 2017 році не працевлаштованими були 17,8% молодих українців [1].

Проблему безробіття досліджували П. О. Нікіфоров, А. О. Вольська, Л. М. Колишня, О.Позюк, О.Пономарьова, Т. М. Соколова, Г. В. Левчук.

Мета статті: проаналізувати філософське трактування поняття безробіття та негативні ризики безробіття на сучасну молодь.

Проблема безробіття не нова для нашого часу. Вперше цю проблему почали розглядати в античні часи. Видатний грецький філософ Платон у своїй праці про суспільство зайнятість розглядав як діяльність, що визначає походження індивіда. Тобто, кожна людина повинна виконувати працю, яка перейшла йому у спадкування. Він вважав, що безробіття й поєднання декільком видів діяльності призводить до економічного та соціального збитку держави. Аристотель підтримував думку Платона, що зайнятість населення є станом, й вважав що держава не несе відповідальності за незайнятість своїх громадян, але повинна каратись законом. В Середньовіччі часи, з підвищенням релігійності, трактування безробітності змінилось. Праця вважалась божим покаранням. Вважалось, що працею людина забезпечує лише біологічне існування, а основна ціль – спасіння, досягається лише тоді, коли особа звільнена від праці. В епоху Відродження з приходом гуманізму проблема безробіття знов набуває іншого осмислення. Філософи Дж. Бруно, А. Данте, Ф. Петрарка та ін., вважали, що зайнятість є умовою досягнення благополуччя. На їхню думку, безробіття – це соціальне зло, що породжує бідність та злочинність. У Епоху Нового часу безробіття розглядалось крізь призму теорій про державу. Наприклад, на думку Т. Гоббса, що досягти зниження рівня безробіття можливо лише шляхом суспільного договору, в якому частина прав людей, в тому числі і на працю, передавалось державі. Держава в свою чергу повинна забезпечити реалізацію прав людей. Далі ідею суспільного договору розвивали Дж. Локк та Ж-Ж. Руссо [4].

В сучасному світі за визначенням організації МОП безробітні – особи у віці 15-70 років, які одночасно задовольняють трьома умовами: не мали роботи; впродовж 4 тижнів активно шукали роботу; впродовж 2 тижнів були готові приступити до роботи. За останні 8 років рівень безробіття в Європейському Союзі знизився до 8%. Однак між країнами Європейського союзу зберігається значна різниця в рівнях безробіття, наприклад у ФРН показник безробіття становить 3,9%, то в Греції – 23,1% людей залишаються без роботи. Що стосується нашої держави, то тут жахаючі дані. Україна посіла 7 місце в міжнародному рейтингу бідності, яке складало видання Bloomberg. Нас обігнали Венесуела (1 місце), Південна Африка, Аргентина, Греція, Туреччина та Іспанія. Аналізуючи цей рейтинг, відчуваються покращення, адже в тому році Україна займала 3 місце. Хоч й спостерігається позитивна тенденція до зменшення безробіття, нерозв'язані проблеми щодо цього питання й надалі існують [3].

Найбільше від безробіття страждає молодь, яка є ядром розвитку суспільства. Ризик безробіття у цьому віці найвищий й має значний вплив на особистість. Безробіття як не дивно звучить, є шкідливим для здоров'я. Безробіття зменшує рівень щастя та впливає на рівень задоволення життям. На основі європейських досліджень вплив довготривалого безробіття пережитого в молодому віці на здоров'я та добробут зберігається навіть 20-35 років потому. Втрата робочого місця особою чоловічої статі, еквівалентна втраті 2,5 років життя безробітного, а також втрата роботи чоловіком впливає й на здоров'я дружини. Також було зазначено, що втрата місця роботи призводить до більшого вживання алкоголю та паління у чоловіків та зменшення фізичної активності у жінок. Матеріальна незахищеність спонукає молодь до роботи з поганими умовами праці, що негативно впливає на фізичне здоров'я. Бідність, що також пов'язана з безробіттям, створює перешкоди для покращення здоров'я, навіть тих осіб, що не схильні до шкідливих звичок. Безробіття, нестабільність на ринку праці, невпевненість у майбутньому та недостатня заробітна плата є причиною низької народжуваності дітей у молодих сім'ях. Зараз в Україні спостерігається негативна демографічна ситуація. У 2017 році народилося менше дітей, порівняно з

минулим роком. Звісно, безробіття не є основним чинником зниження народжуваності в країні, але є детермінантом, що впливає на планування дітей у сім'ї [2].

Отже, проблема безробіття завжди існувала в суспільстві. В давні часи, проблема була менш виражена, адже робоче місце залежало від станового походження особистості. З розвитком науково-технічного прогресу, дана проблема була більш виражена. Тому створювались концепції, які б могли запобігти даному явищу. В наш час, особливо в Україні, проблема непрацевлаштування яскраво виражена. Бідність є не лише економічною проблемою, а й соціальною, адже вона впливає на розвиток суспільства, на здоров'я індивіда, демографічну ситуацію в країні. Щоб вирішити дану проблему потрібно:

- Надавати консультативну та психологічну допомогу непрацевлаштованим, щоб знизити рівень негативного впливу на особистість;
- Модернізувати сучасні державні центри зайнятості;
- Надавати якомога більше інформації щодо вільних вакансій;
- Збільшити можливість для стажування та поєднання навчання з роботою для молоді.

Список використаних джерел

1. Безробіття в Україні: динаміка за останній рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slovoidilo.ua/2018/01/30/infografika/suspilstvo/bezrobittya-ukrayini-dynamika-ostannij-rik>.
2. Безробіття серед молоді: дрібниця чи вирок? [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://voxukraine.org/uk/bezrobittya-sered-molodi-dribnitsya-chi-virok/>.
3. Євростат: Безробіття в ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://m.dw.com/uk>
4. Философский поход к исследованию безработицы [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://cyberleninka.ru/article/n/filosofskiy-podhod-k-issledovaniyu-bezrabotitsy>.

Грищенко М.И., студент групи ПІ-161

Научный руководитель – Киселица С.В., к.филос.н., доцент
Черниговский национальный технологический университет

КРИТИЧЕСКОЕ МЫШЛЕНИЕ: СОДЕРЖАНИЕ И ФОРМЫ

Как часто в повседневной жизни вам приходится работать с информацией и обрабатывать все, что вы видите и слышите? Доверяете ли вы всему, что узнали, беспрекословно, или же с некоторыми сомнениями оцениваете степень достоверности содержимого? Ищите ли вы подтверждения и доказательства тому, что вам кажется истинным или ложным? Аргументируете ли вы свою позицию при общении с другими людьми?

Вероятнее всего, вы ответите на все эти вопросы (или хотя бы не большинство из них) положительно. И это говорит о том, что буквально ежедневно вы сталкиваетесь с необходимостью мыслить критически. Это свойственно, пожалуй, большинству из нас. Но сомнения и поиск достоверных фактов еще вовсе не означают, что мы умеем мыслить критически правильно и делаем это эффективно. Исходя из того, чем именно мы занимаемся в жизни и в текущий момент, мы можем применять и разные уровни критического мышления.

В обыденной жизни мы вынуждены принимать на веру достаточно много самых разных сентенций, иначе нам бы пришлось скрупулезно изучать и проверять любые мелочи. Поэтому мы сами вправе решать, когда и какое количество информации нам может потребоваться, стоит ли и в какой степени подвергать ее сомнению и проверке. Степень проверки и объем требуемой информации будут меняться от случая к случаю. Величина же этих изменений зависит от того, что конкретно нам нужно сделать: включить воду в кране, придумать новую схему водопровода или изучить флору и фауну Карибского моря.

Говоря проще, критическое мышление – это и умение определять, когда, где и какая нам требуется информация, и способность выбрать оптимальный тип и уровень сложности данных для каждого конкретного случая. Но такими навыками обладает далеко не каждый человек, да и обучают технологиям критического мышления далеко не везде. Однако, важность умения мыслить критически неоспорима (об этом мы еще скажем). Научиться же делать это может каждый, в том числе и вы.

Критическое мышление представляет собой систему суждений, применяющуюся для анализа явлений, вещей и событий и с последующим формулированием обоснованных выводов. Именно так люди получают достоверные оценки и интерпретации, а также возможность использовать полученные результаты в разрешении актуальных для них проблем и вопросов.

Критическое мышление способствует объективному взгляду на идеи, гипотезы, решения и поступки и т.д., позволяет определять слабые места и устанавливать истинность или правдивость фактов и предположений, опираясь на логику и причинно-следственные связи. Однако критическое и логическое мышление ни в коем случае нельзя путать, т.к. первое подразумевает применение второго. Критика опирается на логику в построении силлогизмов и поиске закономерностей, часто служащих основой для

принятия верного решения или умозаключения.

Критическое мышление, в совокупности с мышлением логическим, дарит человеку возможность открывать законы, понимать тенденции, предугадывать варианты развития событий, определять взаимосвязь объектов, предметов и явлений без необходимости погружаться в серьезные исследования, грамотно обосновывать свою точку зрения посредством речи. При более подробном рассмотрении обучение критическому мышлению предлагает нам огромное количество преимуществ, способных принести практическую пользу в личной, социальной и профессиональной сферах деятельности.

Человек современного общества находится под постоянным давлением чужого мнения. Один из наиболее эффективных способов сформировать критический склад мышления – попытаться (насколько это возможно и в разумных пределах) скептически относиться к информации, распространяемой средствами массовой информации, рекламой, агитаторами и тому подобное. Ведь далеко не все сведения, которые получают люди, являются правдивыми. Нужно различать правду и ложь и перестать верить всему на слово.

Необходимо, также, думать о перспективах, поэтому все ситуации следует оценивать критично и самокритично, а план действий разрабатывать максимально взвешенно. То есть, стремиться всегда объективно оценивать себя и учиться понимать свой потенциал, принимая это в расчет, действовать креативно и адекватно ситуации. Одновременно с этим важно совершенствоваться, читая книги, ведя здоровый образ жизни, получая новые знания, развивая любые полезные навыки и тому подобное.

Помимо всего прочего, человеческое поведение часто обуславливают негласные правила. Если вы будете их знать, вам будет проще принимать правильные решения и эффективно действовать. В любой незнакомой ситуации нужно быть наблюдательным и собирать как можно больше информации разного рода.

Как вы наверняка знаете, люди общаются между собой не только вербально, но и невербально. Эту форму общения, также, рекомендуется освоить. Учитесь читать скрытые сигналы в поведении людей, сопоставлять их с тем, что вам уже известно, скрупулёзно проанализировать, тем самым, рационализировать.

Перед принятием любого решения еще раз взвешивайте все плюсы и минусы, избегайте спешки и необоснованных выводов. Будьте стойки к давлению со стороны, навязыванию чужого мнения, влиянию рекламы, моды, месседжей СМИ и так далее. Тщательное синтезирование всего, что происходит, – это прямой путь к формированию аналитического ума и развитию критического мышления.

Гутовский А.В., студент гр.1574-П

Научный руководитель – Лях С.И., к.и.н., доцент

Гомельский филиал Международного университета «МИТСО» (г. Гомель, Беларусь)

СТАНОВЛЕНИЕ БЕЛОРУССКОЙ НАЦИОНАЛЬНОЙ ИДЕИ

Идея исторической общности русских, украинцев и белорусов имеет многовековую историю. Истоки ее коренятся в эпохе Киевской Руси, от которой были унаследованы понятия общей для всех православных «русской веры» и «русского языка». На это общее наследие оказали влияние затем черты сходства, вызванные длительным пребыванием в составе Российской империи и Советского Союза. В советское время эта идея отразилась в тезисе о «трех братских народах», берущих свое начало в единой Киевской Руси.

Однако мысль о том, что эти «братские народы» тем не менее являются разными народами, пробивала себе дорогу с большим трудом. В среде украинской интеллигенции национальное самосознание зародилось в середине XIX в. и сформулировано было деятелями Кирилло-Мефодиевского общества в Киеве (1846-47 гг.), многие из которых затем (в 1850-е - 60-е гг.) группировались вокруг журнала «Основа» в Санкт-Петербурге.

Признание существования третьей «русской народности», белорусов, проходило медленнее. Во многом это было связано с тем, местная интеллигенция находилась под влиянием польского самосознания и идеологии так называемого «западно-руссизма», согласно которой белорусы были лишь одной из этнографических групп русского народа. Идея самостоятельности белорусского народа была впервые выдвинута народнической группой «Гомон», действовавшей среди белорусских студентов в Петербурге в 1880-е гг., при заметном влиянии аналогичных украинских групп. Но еще несколько десятилетий этой идее приходилось доказывать свое право на жизнь.

Впрочем, в то же время не раз подвергался сомнению и самостоятельный статус украинского народа. Но в целом несомненно, что украинская национальная идея развивалась активнее белорусской. В 1905 г. комиссия Российской академии наук официально признала полноправное существование украинского языка, в то время как попытки закрепить аналогичный статус за белорусским языком окончательного оформления так и не получили.

И все-таки термин «белорусы», пусть пока еще в чисто этнографическом смысле, постепенно проникал в массовое сознание. При проведении переписи населения 1897 г. 74 % жителей пресловутого

Северо-Западного края определили свой родной язык как белорусский. В начале XX в. вопрос о статусе белорусского языка носил, так сказать, «таксономический» характер: шли споры о том, признавать его самостоятельным языком или диалектом русского. Соответственно колебалось мнение и о статусе белорусов как этнической общности, но сам факт существования такой общности под сомнение уже не ставился. В конце концов это привело к появлению на руинах Российской империи белорусской государственности, хотя подлинной независимости это новое государство (как, впрочем, и Украина) тогда добиться не смогло.

Те, кто утверждал национальную самобытность украинцев и белорусов, тем самым вставали перед необходимостью объяснить причины ее возникновения.

Российский историк В. О. Ключевский в конце XIX в. сформировал, а в 1904 г. опубликовал свое объяснение. Первоначальные племенные различия, по его мнению, стали уже неразличимы к XIII в. когда Русь распалась на две мало связанные между собой области - южную (киевскую) и северо-восточную. «Великорусское племя ... было делом новых разнообразных влияний, начавших действовать после этого разрыва народности», причем немалую роль сыграло взаимодействие с местным «инородческим» населением (по современной терминологии - субстратом), а также адаптация к природным условиям Волго-Окского междуречья. Южный же центр в результате татарского нашествия обезлюдел, а его уцелевшее население отхлынуло на территорию Польши и Великого княжества Литовского. В XV - XVI вв. его потомки вторично заселили степные окраины, смешавшись «с бродившими здесь остатками старинных кочевников», что и привело к сложению «малорусского племени как ветви русского народа» [1,287]. Происхождение белорусов В. О. Ключевский вообще не затронул, но из общей схемы можно заключить, что его также можно было бы объяснить лишь «новыми разнообразными влияниями» XIII - XVI вв.

Все предложенные в дальнейшем объяснения этногенеза восточнославянских народов можно свести либо к одной из этих двух крайних позиций, либо к их комбинации в разных пропорциях. При этом следует отметить: представители украинского и белорусского национального движения в целом склонялись к «племенной концепции», т. е. постулировали изначальные различия предков трех народов, а российские (позднее - советские) исследователи явно смещали акцент в сторону вторичных влияний, разорвавших некогда единый этнос.

Ситуация резко изменилась после образования на территории бывшего СССР новых независимых государств. Как и можно было ожидать, «племенная» и родственная ей «субстратная» концепции стали пользоваться повышенной популярностью. В статье В. П. Грицкевича «Какой быть белорусской исторической науке», появившейся в 1992 г., приведен целый перечень «мифов и умолчаний, которые на протяжении последних десятилетий сложились в советской белорусской исторической науке и с помощью историков укоренились в сознании людей». Среди них названы и мифы «о прогрессивной роли славянского элемента в формировании белорусского этноса», «об общей древнерусской народности», а также «о запоздалом до XIII - XIV веков оформлении белорусского этноса» [2,202]. Понятно, что альтернативой может быть только признание прогрессивной роли балтского субстрата, отрицание древнерусской народности и датировка оформления белорусского этноса периодом не позднее IX - X вв., т. е. до включения белорусских земель в состав Киевской Руси.

Политический смысл противостоящих концепций вполне очевиден. Так же очевидно, что для их сторонников важно не столько соответствие этих представлений действительности, сколько вытекающие из них выводы «на злобу дня». Но понять суть этнических процессов внутри восточного славянства можно только путем опоры на реальные исторические факты. Итак, отличия белорусов от русских и украинцев могут восходить либо к древнему субстрату (при посредстве дреговичей, кривичей и радимичей, в наибольшей мере впитавших его), либо к периоду существования Великого княжества Литовского (вторая половина XIII - XVIII вв.). Естественно, нельзя исключать и того, что вклад в копилку этнического своеобразия делался в оба периода

Процесс этногенеза белорусов оказался особенно сложным и противоречивым, что не позволяет описать его в виде простой и однозначной формулы. С одной стороны, этот этнос является весьма древним, ибо он сложен из субстратного населения железного века и нескольких волн славянской колонизации. Эпоха Полоцкого княжества, а затем еще более бурная эпоха ВКЛ добавили свои компоненты. Именно тогда сложилось большинство черт, говорящих о существовании особого этноса. С другой стороны, ни одна из идей, владевших массовым сознанием в те времена, не совпадала с его ареалом, и в этом состоит своеобразие исторического пути белорусов. Такая ключевая примета этноса, как осознанная национальная идея, появилась не ранее конца XIX - начала XX в., когда белорусская интеллигенция начала борьбу за создание из белорусского этноса нации современного типа.

Для многих признание столь поздней даты кажется равнозначным отрицанию этноса как такового, и в этом причина многих проблем. Однако важна не дата какого-то события, а сам факт того, что оно произошло. Существование белорусского народа сегодня несомненно. Правда, этот факт несколько затемняется тем обстоятельством, что разговорный язык белорусов в последние десятилетия подвергся сильнейшей ассимиляции со стороны русского языка. Точнее говоря, конкуренции не выдержала его лексика, в тоже время подавляющее большинство белорусов произносит русские слова на белорусский

манер. Но дело даже не в этом. Ошибочно было бы отождествлять национальную консолидацию белорусов с языковыми процессами.

На тысячелетнем пути белорусского этногенеза национальная идея никогда не была ключевой, что не мешало развиваться весьма своеобразным культурным и политическим процессам. Белорусы в этом не уникальны. Много раз территориально-государственный путь сложения этносов оказывался достаточно эффективным. Можно было бы привести длинный перечень народов, формально не имеющих собственного языка: австралийцы, австрийцы, алжирцы, американцы, англо-канадцы, аргентинцы - и так далее в алфавитном порядке. И сегодня белорусская идея достаточно успешно развивается в государственной форме.

Список использованных источников

1. Ключевский В. О. Сочинения: В 9-ти т. Т. 1. М., 1987. С. 287 -289, 294 - 317.
2. Грыцкевіч В. Якой быць беларускай гістарычнай навуцы // Польша. 1992. № 5. С. 202 - 228.

Доній Н.Є., д.філос.н., доцент, професор
кафедри економіки та соціальних дисциплін
Академія Державної пенітенціарної служби (м. Чернігів, Україна)

РЕАКТУАЛІЗАЦІЯ ТЕОРІЇ ПРАВА М.І. ПАЛІЄНКА В КОНТЕКСТІ ПСИХОЛОГІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ПРОСТОРУ ХХІ СТ.

Межа ХІХ-ХХ ст. – це доволі складний й водночас цікавий історичний період, адже на нього припадає значна кількість соціальних катаклізмів, а на рівні суспільної свідомості та наукового дискурсу він означився домінуванням двох філософських течій – філософії життя та фрейдизму. Вплив першої течії протягом ХХ ст. відзначено зверненням до категорій «волі» (А. Шопенгауер) та «волі до влади» (Ф.Ніцше), а друга повинна в поширенні масового захоплення психологією та психоаналітичними дослідженнями.

Зауважимо, що масштаб поширення психологічних знань протягом ХХ ст. вражає. Так, з маленької за розмірами академічної університетської науки, якою вона була наприкінці ХІХ ст., вона перетворилася на величезну науково-популярну практику й посіла домінуючу позицію в соціальному просторі кінця ХХ ст. На початку ХХІ ст. психологія стала зазіхати на те, щоб пояснювати людині абсолютно усі її вчинки, керувати її рішеннями, консультивати з тих питань, які раніше майже ніколи не озвучувалися вголос. Тенденція до психологізації усе ширшого наукового та буденного простору наприкінці ХХ ст. актуалізувала інтерес до виказаних в минулому ідей, що розкривають психологічне бачення певних елементів соціального простору. Саме в дискурсі такого інтересу відбувається реактуалізація теорії права російсько-українського юриста Миколи Івановича Палієнка, який був переконаний, що право є психічним явищем, а «його елементи – елементи психічного акту, а не якісь предмети поза душею» [2, с.9]. Такий умовивід вчений зробив в рамках тенденції, яка характеризувала початок ХХ ст. Можна впевнено говорити, що думка про право як про психологічне явище не є відкриттям Палієнка. До нього були Л. Кнапп (Німеччина) та Л.Й. Петражицький (Росія). Утім, Україна на даному етапі розвитку ревіталізує багато призабутих прізвищ науковців і в контексті цього в 2014 р. було проведено наукову конференцію присвячену М.І. Палієнку, учасники якої перевідкрили соціальному простору ідеї вченого. Дотримуючись започаткованої в 2014 р. лінії спробуємо стисло дати викладку концепції права як вольового акту, яку Палієнко обґрунтовував та відстоював.

На момент професійної активності М.І. Палієнка категорія волі визнавалася такою, що обумовлює більшу частину явищ соціального простору. «Явища соціального життя людини, в свою чергу, розпадаються на дві групи: явища, істотний момент яких складає єдина воля, що їх спрямовує, і такі, які існують чи, в крайньому випадку, можуть існувати без похідної від них вольової організації» [1, с.6]. Вчений також поділяв цю позицію і був переконаний, що воля – це влада та сила, а право як категорія лежить в площині перетину волі та совісті, там де зосереджені обов'язок, повинність, зобов'язання. Палієнко був впевнений, що право є соціальним та діалогічним, адже виходить з того, що право – це фактично норми, які визначають «положення двох осіб» [2, с.8]. Подібні норми людина розглядає як такі, що мають відношення до неї самої та до Інших. Утім, зазначені норми не мають чіткої межі й тому носять змішаний характер: в нормі щодо самої себе людина спирається часто на норми щодо інших, і навпаки. Для Палієнка норма права завжди остається нормою, навіть якщо вона не застосовується. Розглядаючи імперативні та атрибутивні норми, Палієнко вважав, що останні детермінують бажання судових розборок. Відзначаючи психічну силу норм права Палієнко підкреслює, що їхнім загальним джерелом є суб'єктивна свідомість. Саме вона породжує як моральні, так і позитивно-правові норми. Останні, уособлюючи для Палієнка право, є нормами наказовими, такими, що «виходять із зовнішнього авторитету в суспільстві та спрямовані розмежування інтересів, суспільного проживання». Для вченого було важливо, щоб суспільство усвідомлювало, що право є виключно

позитивним і представляє собою дві форми: звичаєве та закон. Перше – звичаєве – представляє собою колективну волю, це елемент волі більшої частини членів суспільства, а друга – є волею держави. Утім така воля не є волею для усіх, вона виключно уособлює владу.

Проте, вченому не вдалося уникнути суперечностей і його міркування демонструють певну наївність автора та ідеалізації цих норм. Палиєнко зазначив, що «психічною силою норми права створюється чітка організація суспільного союзу та влади» [2, с.15]. Таким чином, він ігнорував феномени «неправа» (самосуд, наприклад) які існували й продовжують існувати до сьогоднішнього дня.

Відтак, можна говорити про те, що Палиєнко розглядає право як явище, що має відношення до психічної сфери суб'єкта, має якості постійно змінного феномену. Воля яка лежить в основі права є свідомою, а тому вона контрольована та розумна. Останнє дозволяє вести мову про те, що якщо й можна говорити при примусу у праві, то виключно в ракурсі прояву об'єктивності та незалежності від суб'єктивного фактору.

Список використаних джерел

1. Еллинек Г. Общее учение о государстве / Георг Еллинек ; вступ. статья И.Ю. Козлихин. – СПб. : Изд-во «Юридический центр Пресс», 2004 – 399 с.
2. Палиенко Н.И. Новая психологическая теория права и понятие права / Н. И. Палиенко. – Ярославль : Типо-лит. Э. Г. Фальк, 1900. – 27 с.

Дружинін О.О., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК СУБ'ЄКТ ПОПЕРЕДЖЕННЯ КІБЕРАТАК

Наразі, однією з головних тенденцій розвитку Інтернету є зростання популярності соціальних мереж. Все більше людей «створюють зв'язки» між собою, внаслідок чого, кількість користувачів соціальних мереж зростає в геометричній прогресії. Тепер важко знайти людину, що не має власної сторінки у Facebook чи Twitter. Виходячи із різних обставин, все більше часу люди проводять у віртуальному просторі. У цих умовах тема використання соціальних мереж як джерела інформації, крім того, для попередження кібератак стає вкрай актуальною. Соціальна мережа, загалом, це – «соціальна структура, що складається з вузлів (ними можуть бути як люди, так і групи людей, спільноти та організації), пов'язаних між собою тим чи іншим способом за допомогою соціальних взаємин. Соціальна мережа в мережі Інтернет, або віртуальна соціальна мережа, представляє собою сайт, який є майданчиком для соціальної взаємодії між людьми, групами людей і організаціями, де зв'язки між цими вузлами забезпечує програмна складова інтернет порталу» [3].

Сьогодні чимало людей не уявляють свого життя без соціальних мереж: там вони переглядають останні новини, дізнаються про останні новинки на ринку, читають навчальні статті, діляться інформацією зі своїми друзями, слідкують за останніми подіями, які відбуваються в суспільному житті і таке інше. Рис. 1 демонструє, що найбільш популярною соціальною мережею у світі є Facebook.

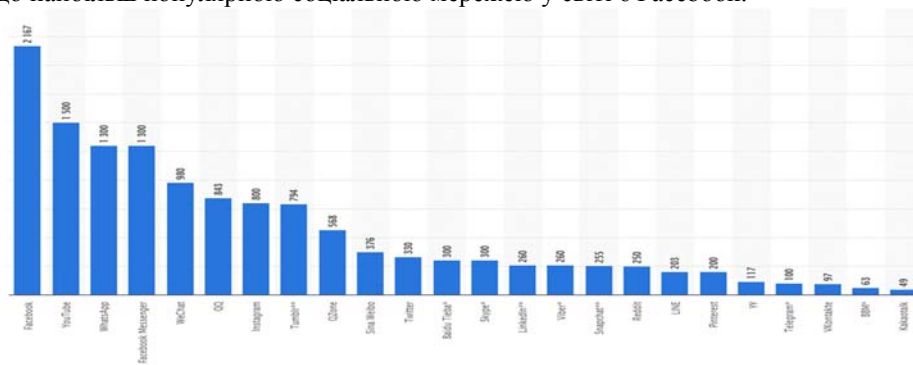

Рис. 1. Рейтинг популярності соціальних мереж на початок 2018 (активні користувачі млн.)

Всі сучасні соціальні мережі пов'язані між собою кількома спільними рисами: 1) Переважна більшість соціальних мереж передбачає реєстрацію користувачів – так кожен користувач, що планує використовувати таку мережу має свій власний обліковий запис. Такий запис містить деяку інформацію про користувача: ім'я, прізвище, адреса електронної пошти, дата народження тощо. Зазвичай, адреса електронної пошти додатково перевіряється, що певним чином знижує ризики створення кількох облікових записів для одного користувача, певним чином гарантуючи унікальність. 2) Робота в таких

соціальних мережах проводиться сеансами. Кожен такий сеанс розпочинається з автентифікації користувача – процесом співставлення людини з віртуальним обліковим записом. Зазвичай, щоб успішно пройти цей процес необхідно вірно ввести ім'я користувача та пароль, але іноді, цього недостатньо. Так, може використовуватися MFA (англ. multi-factor authentication), що знижує ризик доступу до такого облікового запису іншої людини – не його власника. 3) Виходячи з того, що соціальні мережі – спільноти людей, зазвичай користувачам пропонується точніше описати себе як особистість: додати фото, додаткові дані про себе, вказати свої інтереси. Мотивацією є популяризація себе як особистості в кіберпросторі, щоб іншим користувачам було легше зорієнтуватися, чи будете ви цікаві один одному.

З кожним роком ми все більше витрачаємо нашого часу на соціальні мережі. Результати статистичного аналізу на кінець серпня 2017 (Рис. 2) показують, що на соціальні мережі в середньому витрачається близько 30% від загального часу, що проводимо в мережі Інтернет, а це майже 2 години на день.

Рис. 3 показує, що мережу Інтернет використовують майже 4 млрд. чоловік, а це 51% населення нашої планети. В той же час, з них понад 3 млрд. чоловік – активні користувачі соціальних мереж. І цей показник продовжує невпинно зростати. Слід зазначити, що велику кількість користувачів таких мереж складають «мобільні» користувачі. І це пояснюється високим ритмом життя людей, особливо в містах. Так, коли виникає вільна хвилинка у пробці, чи чекаючи на зупинці свого транспорту у нас завжди під рукою смартфон, крім іншого, використовується для «серфінгу» соціальними мережами. Таким чином, залишається все менше часу на особисте спілкування та все більше на спілкування в мережі Інтернет.

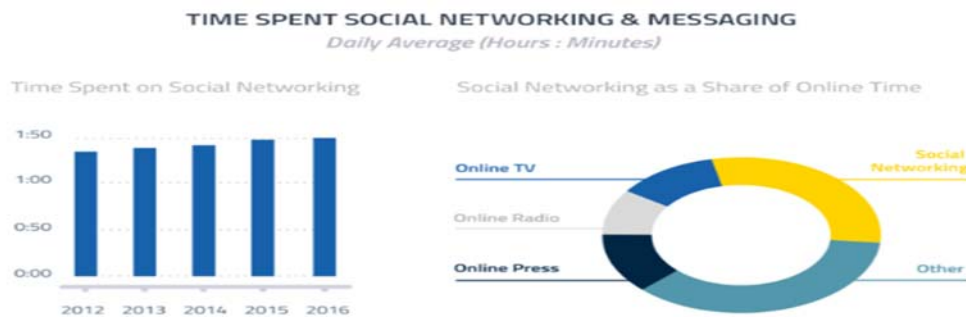

Рис. 2. Витрати часу в мережі Інтернет

Кіберзлочинці нерідко використовують соціальні мережі для координації своїх дій. Тому, виникає проблема знаходження інформації що зможе бути використана для детектування кібератак на організації.

Рис. 3. Використання мережі Інтернет та соціальних мереж в світі

Кібератака – замах на інформаційну безпеку комп'ютерної системи. У кібератаці можуть брати участь один або кілька висококласних фахівців (хакерів), а також інші зацікавлені особи, які не обов'язково мають необхідні навички щоб здійснювати атаки без підтримки професіоналів. В результаті мозкового штурму можуть бути придумані нетрадиційні методи проведення атак, або внесені коригування в уже існуючі методи. Основною метою таких атак зазвичай є викрадення важливих даних, призупинення роботи організації чи її компрометація та ін. Основними мотивуючими факторами є отримання фінансового зиску прямо чи опосередковано, перевірити свій професіоналізм та ін.

Координація дій відбувається у вигляді повідомлень в соціальних мережах. Звичайно, багато з таких повідомлень є доступним лише для обмеженого кола людей, але буває й інакше – обговорення ведеться у відкритій формі з метою залучити якомога більшу кількість людей. Тож, виникає проблема обробки таких повідомлень, яка є надзвичайно нагальною, зокрема, у дослідженні штучного інтелекту – NLP (Natural Language Processing) – і математичної лінгвістики загалом. Він вивчає проблеми комп'ютерного аналізу і синтезу природних мов. Стосовно штучного інтелекту, аналіз означає розуміння мови, а синтез – генерацію коректного тексту. У цьому контексті солідарні з думкою колег: «...виникає коло питань про

структуру самого суб'єкта штучного інтелекту, а також субстрату, тілесності, матеріальної оболонки цього суб'єкта. Адже фундаментальним постулатом еволюційної теорії природного та штучного інтелекту є теза про те, що еволюціонувати здатен не штучний інтелект, а суб'єкт штучного інтелекту» [6, с.97]. Вирішення цих проблем буде означати створення більш зручної форми взаємодії комп'ютера і людини.

NLP модуль в системі попередження кібератак відіграє дуже важливу роль, адже, щоб відповідним чином відреагувати на загрозу, то спочатку її потрібно виявити. Як було зазначено вище, одним із джерел вхідної інформації для такого модуля слугують дані, отримані з соціальних мереж (постів користувачів). Також, даний модуль може бути використаний для відслідковування інтересів користувачів протягом певного часу, давши змогу іншим детекторам бути мобільнішими через використання точніших вхідних даних.

Список використаних джерел

1. Jeongin Kim, Dongjin Choi, Byeongkyu Ko, Eunji Lee, and Pankoo Kim. Extracting User Interests on Facebook // International Journal of Distributed Sensor Networks Volume 2014 (2014), Article ID 146967. 2014
2. Jinpeng Wang, Wayne Xin Zhao, Yulan He. Infer User Interests via Link Structure Regularization // ACM Transactions on Intelligent Systems and Technology (TIST) Volume 5 Issue 2, April 2014 Article No. 23.
3. Киселев Н. Социальные сети как инструмент PR. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pr-club.com
4. Most famous social network sites worldwide as of January 2018. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.statista.com/statistics/433871/daily-social-media-usage-worldwide/>
5. Global statshot: digital in Q3 2017 [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.slideshare.net/wearesocialsg/global-digital-statshot-q3-2017>
6. Хамитов Н. В., Киселица С. В., Деркач О. Л. Проблема телесности субъекта искусственного интеллекта в контексте теории эволюции естественного и искусственного интеллекта. // Проблемы соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. – № 2(10). – С.95-102. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/15527/95-102.pdf?sequence=1&isAllowed=n>

Казнадій М.В., старший лаборант
кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
Науковий керівник – Шакун Н.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ФЕНОМЕН НАСИЛЬСТВА ЯК ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФСЬКОЇ РЕФЛЕКСІЇ

У вузькому розумінні актуальність філософського осмислення теми насильства зумовлена наростанням деструктивних явищ суспільного буття в умовах глобальних ризиків та внутрішніх потрясінь. На глобальному рівні насильство проявляється в міжнародній агресії, конфліктах та війнах. Насильство полягає в неприйнятті права партнера на автономність, незалежність, в звертанні до силових прийомів і методів впливу на іншу особу, у використанні страху та примусу. Насильство як принцип спілкування завжди супроводжує людські стосунки і в соціальних і в міжособистісних аспектах, а прояви насильства зустрічаються в будь-якій сфері людського існування.

У зв'язку з різноманітністю проявів досліджуваного феномену, звернемо увагу на особливості його інтерпретації у філософській думці. Першочергово необхідно підкреслити, що насильство аналізується в контексті різних наук: філософії, психології, політології, правознавства (кримінології), соціальної психології, соціальної педагогіки, соціології, демографії, історії та ін. Метою нашого дослідження є аналіз феномену насильства як предмету філософської рефлексії.

Варто підкреслити, що світоглядно-філософські основи розуміння насильства були закладені такими представниками філософської думки, як Аристотель, Геракліт, Т.Гоббс, А.Аврелій Августин.

Так, одним з перших проблему соціального зла і примусу артикулював Геракліт, який зауважив «Війна – батько всіх, цар усіх: одних вона повідомляє богами, інших – людьми, одних творить рабами, інших – вільними» [5, с. 202].

На відміну від Геракліта Ефеського, який насильство розглядав за порукою соціальних змін, інший давньогрецький філософ Аристотель у «силі» вбачав основу суцього. Стагірит не ототожнював поняття «сили» і «насилля», однак домінування однієї сили над іншою при зіткненні рівнозначних сил він вважав основою світобуття. «Насилля та примус, а таким є те, що заважає й перешкоджає в чому-небудь, всупереч бажанню й власному рішенню. Справді, насилля називається необхідністю; тому воно й тяжко» [1, с. 151].

Відомий представник філософії Нового часу Т.Гоббс у своєму трактаті «Левіафан» аналізує підстави мирного співіснування громадян у державі. За думкою філософа, якщо не існує суспільного договору, то люди не здатні до мирного існування у силу природної ворожнечі один до одного, «боротьби всіх проти всіх». Монополізуючи насилля, державна влада робить всі інші форми насилля незаконними й

тим самим рятує суспільство від небезпеки зникнення в хаосі неконтрольованого тотального насилля [2, с. 94-98].

Показово, що зі зміною соціокультурних умов існування людства трансформувалось і уявлення про форми насильства та їх руйнівну роль для суспільства та індивіда. Так, німецький культуролог і філософ, лауреат Нобелівської премії миру А.Швейцер в своїй праці «Занепад і відродження культури» однією з найжахливіших форм насильства називає насильство над природою людини. На думку мислителя, причини виникнення цього виду насильства криються у збільшенні кількості населення в містах, зростання промислового виробництва і «відірваності людини від землі», великій зайнятості сучасної людини, втраті морального значення праці та появи надто вузьких спеціалізацій. А.Швейцер переконаний, що духовна обмеженість та відчуження людей, занепад духовного начала особистості зумовлені насильством над свободою волі, поглядами та думками через надмірну бюрократизацію та регламентацію життя, втрату уявлення про людину як унікальну особистість, підкорення її організованій більшості. Унаслідок впливу цих форм насильства на особу остання стає егоїстичною, жорстокою, агресивною до інших людей [8, с. 104]. Така позиція філософа обґрунтовує вплив певних соціокультурних умов та соціальних факторів на насильницьку злочинність.

Проблему насильства і ненасильства дослідив сучасний вітчизняний філософ В.Фуркало, вказавши на взаємозв'язок соціальних і біологічних факторів насильницьких дій. Так, вчений переконливо обґрунтував, що наявність спадкових нахилів до насильства, реалізація або нереалізація залежить від умов соціального середовища, що обумовлює цей процес, та від характеру самоусвідомлення їх людиною. На думку філософа, аналіз ролі соціального і біологічного у насильстві і ненасильстві має враховувати ідею «хромосомного вбивці», адже, схильність людини до насильства зумовлена генетично, але реалізація цієї схильності залежить від соціальних умов і може або схвалюватися або визнаватися соціально небезпечною. За певних соціальних умов людина здатна реалізувати свої насильницькі потяги, а при інших умовах вони будуть загальмовані [6]; [7].

Соціокультурні, владні, особистісні аспекти насильства/ненасильства знайшли широке відображення в працях таких сучасних зарубіжних філософів, як Т.Адорно, Х.Арендт, Ж.Батай, Ж.Дельоз, Ж.Дерріда, Е.Левінас, Ж.-Ф.Ліотар, Г.Маркузе, С.Тулмін, М.Фуко. При цьому сучасні філософи акцентують нові форми насильства, які з'являються внаслідок появи постіндустріального суспільства.

Так, німецький філософ Х.Енценбергер, виокремлює «нове» насильство - довільне, безцільне, що обходиться без ідеологічної мотивації, і спрямоване проти всіх. Таке насильство він називає «молекулярною громадянською війною», яка спричинена «колективним божевіллям», позбавленим всякої прогностичності: «у світі, де полохають живі бомби, залишається лише негативна утопія – Гобсів міф про боротьбу всіх проти всіх» [9, с. 18].

Для осягнення сутності феномену насильства французький дослідник Р.Жирар виживає термін «жертвна криза». Під цим поняттям він розуміє, насамперед, кризу відмінностей, тобто всього культурного порядку в цілому, якщо розуміти останній як складно організовану систему відмінностей. Жертвна криза – це ситуація, коли робляться непридатними механізми соціальної регуляції насилля, і суспільство втрачає над ним контроль. І тоді насилля поширюється за межі своєї культурної локалізації й з'являється перед безпомічними людьми як грізна стихія, що загрожує затопити все навколо й занурити світ у первісний хаос [3, с. 52-64].

Отже, філософський підхід акцентує онтологічну (сутнісну) природу насильства, уявлення про яку еволюціонували від розгляду насильства як елемента світового порядку до використання суб'єктом силових методів впливу на об'єкта з метою його підкорення [4].

Список використаних джерел

1. Аристотель. Сочинения. В 4 т. Т. 1. – М.: Мысль, 1975. – 550 с.
2. Гоббс Т. Сочинения. В 2 т. Т. 2. – М.: Мысль, 1991. – 736 с.
3. Жирар Р. Насилие и священное / Р.Жирар. – М.: Новое литературное обозрение, 2000. – 400 с.
4. Метілка Д.В. Насилля в інформаційному суспільстві / соціально- філософський аналіз : [автореф. дис. ... канд. філософ. наук : 09.00.03] / Д.В.Метілка / ДВНЗ «Переяслав-Хмельницьк. держ. пед. ун-т ім. Г.Сковороди». - Переяслав-Хмельницький, 2011. - 17 с. - укр.
5. Фрагменты ранних греческих философов. – М.: Наука, 1989. – 576 с.
6. Фуркало В.І. Філософський аналіз проблеми насильства і ненасильства в суспільному розвитку: [автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук: спец. 09.00.03 «соціальна філософія та філософія історії»] / В.І.Фуркало // Львівський державний університет імені Івана Франка. – Львів, 1998. – 20 с.
7. Фуркало В.І. Питання насильства та ненасильства в суспільному розвитку та їх детермінації / В.І.Фуркало // Вісник Львівського університету. Філософські науки. – 1999. – Вип. 1. – С. 104–109.
8. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры: [Избранное] / А. Швейцер, А. Меня. – М.: Прометей, 1993. – 511 с.
9. Шлэгель К. Новый порядок и насилие. Размышления о метаморфозах насилия / К.Шлэгель // Вопросы философии, 1995, № 5. – С. 12-19.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА У ВИРІШЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

В наш час суспільство України потерпає від економічної кризи, і як наслідок відбувається скорочення можливостей для розвитку соціального потенціалу підприємств, територій та галузей. Модернізація становища держави не досконало вирішує виникнення труднощів у сфері соціального захисту населення. В контексті вирішення проблем у сфері соціально-трудових відносин та забезпечення соціального розвитку України вирішального значення набуває удосконалення відносин соціального партнерства.

Питанням соціального партнерства багато уваги приділяється у наукових працях вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Л. Баккаро, В. Борисов, О. Грішнова, А. Колот, С. Лібнер, В. Новіков, Р. Одонолл, Г. Осовий, М. Сімоні, Г. Фолкнер.

Підґрунтям зародження системи соціального партнерства в Україні стали Кодекс законів про працю, Декрет Кабінету міністрів «Про оплату праці»(1992), Указ Президента «Про національну раду соціального партнерства» (1993) та деякі закони України. Триває робота з підготовки законопроекту «Про соціальне партнерство» в якому чітко зазначено сутність поняття «соціальне партнерство», його мета та предмет, завдання, функції, принципи та організаційно-правові форми.

Перш за все слід зазначити, що *соціальне партнерство* – це механізм цивілізованого вирішення соціально-трудових конфліктів та усунення суперечностей між інтересами робітників і власників, суспільний договір між найманими працівниками і роботодавцями на основі реалізації прав і інтересів сторін [1].

В сумарному розумінні предметом соціального партнерства може бути будь-яке питання соціально-економічного змісту в суспільному житті, щодо якого соціальні партнери вважають за потрібне досягти згоди. Маємо звернути увагу на сферу соціального партнерства, до якої входять:

- досягнення консенсусу з питань забезпечення зайнятості, створення додаткових робочих місць;
- застосування найманої праці з дотриманням техніки безпеки, вимог з охорони здоров'я працівників у процесі праці, оплати праці й забезпечення відтворюючої і стимулюючої функції заробітної плати;
- забезпечення нормального режиму праці й відпочинку;
- забезпечення права працівників на участь в управлінні працею на підприємстві, в розподілі прибутку для забезпечення соціальної діяльності підприємства, у вирішенні колективних трудових спорів тощо.

Аналізуючи проект Закону України «Про соціальне партнерство», стверджуємо, що існують такі завдання соціального партнерства, а саме:

- 1) забезпечення реалізації соціально орієнтованої економічної політики;
- 2) створення ефективного механізму регулювання соціально-трудових і пов'язаних з ними економічних відносин;
- 3) проведення колективних переговорів, взаємних консультацій, укладення колективних договорів та угод;
- 4) запобігання колективних трудових спорів (конфліктів) і сприяння вирішенню соціально-трудових конфліктів;
- 5) вдосконалення чинного законодавства в сфері соціально-трудових і пов'язаних із ними економічних відносин [2].

Сутність процесу соціального партнерства передбачає ряд принципів основними з яких є:

- 1) дотримання норм законодавства;
- 2) повноважність представників сторін;
- 3) рівноправ'я сторін в свободі вибору і обговоренні питань, які складають вміст колективних договорів і відносин;
- 4) добровільність сторін в прийнятті на себе зобов'язань; систематичність контролю і відповідальність за виконання зобов'язань [3].

Як за сучасним законодавством, так і згідно проекту Закону «Про соціальне партнерство» до суб'єктів соціального партнерства належать представники уряду, представники роботодавців і найманих працівників тощо. А також, ще однією важливою складовою системи соціального партнерства України є профспілки та Національна служба посередництва та примирення.

Профспілки — це колективні організації, завдання яких поліпшувати фінансові та нефінансові умови зайнятості і соціального захисту працюючих і непрацюючих своїх членів. У своїй діяльності ці

організації незалежні від органів державної влади та органів місцевого самоврядування, роботодавців, політичних партій тощо. Вони ведуть колективні переговори, здійснюють укладання колективних договорів, генеральної, галузевих, регіональних, міжгалузевих угод від імені працівників

Довгостроковими цілями діяльності профспілок мають бути: забезпечення повної зайнятості; покращення умов праці; стабільне зростання заробітної плати; стабільність угод між роботодавцями й найманими працівниками, подальше вдосконалення їх змісту та інше [4].

Національна служба посередництва і примирення – постійно діючий державний орган, який сприяє поліпшенню соціально-трудових відносин та запобігає виникненню колективних трудових спорів (конфліктів), прогнозує їх та сприяє своєчасному їх вирішенню, здійснює посередництво для вирішення таких спорів (конфліктів). Ці примирно-посередницькі процеси можуть здійснюватися відповідними комісіями та трудовим арбітражем.

В свою чергу, трудовий арбітраж – це орган, який складається із залучених сторонами колективного трудового спору (конфлікту) фахівців, експертів та інших осіб і приймає рішення по суті колективного трудового спору (конфлікту).

До нього за згодою сторін передаються спори, що виникли між сторонами соціально-трудових відносин, а саме:

- 1) встановлення нових або зміни існуючих соціально-економічних умов праці та виробничого побуту;
- 2) укладення чи зміни колективного договору, угоди;
- 3) виконання колективного договору, угоди або окремих їх положень;
- 4) невиконання законодавства про працю.

Із вищевикладеного можемо зробити висновок, що розвиток відносин соціального партнерства обумовлений в сучасному світі ще й зростаючою складністю та інтелектуалізацією праці, зростанням ролі людського чинника на виробництві, перетворенням найманого працівника із простого виконавця у активного, творчого, освіченого суб'єкта розвитку виробництва, прихильність і активна участь якого значно підвищує економічну ефективність організації й управління виробництвом. У зв'язку з цим, як самі працівники, так і роботодавці стають зацікавленими у залученні найманих працівників до свідомої, активної участі в управлінні підприємством, а це викликає необхідність враховувати інтереси, думки, позиції працівників.

Таким чином, для ефективного вирішення соціальних проблем за для подальшого вдосконалення системи соціального партнерства доцільним є: залучення до системи партнерських відносин соціальних груп і прошарків, які в даний час в неї не включені; реформування законодавчих й нормативних актів з питань соціального партнерства й соціально-трудових відносин, з метою приведення їх у відповідність із нормами міжнародного права; прискорення ухвалення законодавчих актів, які безпосередньо стосуються системи соціального партнерства і її складових; проведення додаткових заходів з боку держави, щодо мотивації роботодавців до участі в соціальному діалозі; проведення заходів по підвищенню поінформованості широких мас суспільства про соціальне партнерство тощо.

Список використаних джерел:

1. Держава в системі соціально - трудових відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://buklib.net/component/option,com_jbook/task,view/Itemid,99999999/catid,263/id,11868
2. Про соціальне партнерство : проект Закону України від 10.09.2002 р.№ 2173 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=13032
3. Трудовий кодекс України : проект Закону України від 04.12.2007 р. № 1108 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.dialog.lviv.ua/socialpartnership/articles/12/>
4. Гончарова І. Вплив сучасних тенденцій розвитку профспілкового руху на реалізацію принципів соціального партнерства [Текст] / І. Гончарова // Економічний часопис-XXI. — 2012. — № 8. — С. 71- 74.].

Кирдан Ю.В., студент 3 курсу, гр. ПР-151
Науковий керівник – Шакун Н.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ВЛИВ ФЕЙКУ І ТРОЛІНГУ НА СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ

Актуальність теми дослідження. Нещодавно у широкий вжиток увійшли поняття «фейк» та «Інтернет-тролінг», які набули значної популярності в Інтернет сфері, але поступово почали виходити за її межі, змінюючи норми спілкування між людьми.

Сучасна віртуальна комунікація рясніє уїдливіми репліками, негативними коментарями, агресивними Інтернет-діалогами. Щодня в ЗМІ з'являються фейкові статті, які набирають багато

саркастичних та не зовсім гарних коментарів, які публікують Інтернет-тролі. Фейк і троллінг – звичні терміни комп'ютерного сьогодення. Нині вони стали улюбленими засобом фабрикування та спотворення реальності, завдяки яким вдається майже миттєво поширити дезінформацію з метою заплутати, приховати реальний стан справ, відвернути увагу, нанести шкоду й отримати від цього насолоду [1].

Феномени фейку та тролінгу дедалі більше звертають на себе увагу вчених різних галузей науки: психології, соціології, політології, лінгвістики, фахівців інформаційних технологій та ін.

Проблеми цих феноменів успішно вивчали Н. І. Формановська, А. А. Шунейко; особливості тролінг-комунікацій – О. Н. Анкудінова, В. А. Крючков, І. В. Ксенофонтова, І. А. Стернін, О. М. Шерман та інші.

Розглянемо поняття фейку та тролінгу поближче. Проаналізувавши Інтернет джерела, можна дати власне визначення поняттю фейк – це слово англійського походження, що означає фальшивий, підроблений. Далі ми розглянемо до чого застосовується це поняття.

Кого і що сьогодні називають «фейк»:

1. Підроблені фотографії, відеоролики, аудіо записи в спеціальних програмах;
2. Сфальсифіковані новини, які важко відрізнити від правди;
3. Інтернет профілі в різних соціальних мережах, сайти.

У своєму вигляді фейк це повністю вигадана новина, але це не завжди так, бо вони можуть містити і частину правдивої інформації, але вона буде неодноразово перекручена і мало схожа на справжню. Також особи, які створюють фейкові новини можуть маніпулювати свідомістю людини. Також фейки можуть імітувати різні сайти, найчастіше це відомі сайти, щоб залучити більшу увагу до Інтернет ресурсів, а з нею і кошти від реклами та іншої продукції.

Перейдемо до наступного феномену: тролінг – це повідомлення чи вчинок, новина, що може доноситися в будь-якій формі з метою спостереження за діями іншої особи, поглузувати з неї, спровокувати цю особу до певних дій.

Головною метою тролінгу є внесення розладу до суспільства. Зміст повідомлень, які відправляє троль є здебільшого образливі та провокаційні та спрямовані на те, щоб долучити до спілкування якомога більше Інтернет користувачів та спричинити жваву дискусію чи конфлікт безпосередньо з учасниками цього спілкування. Чим більше реагують Інтернет користувачі на такі дискусії, тим більш активно починає діяти троль, і саме ці дії вказують на те, що троль робить все правильно і він домогся того чого хотів.

Також проаналізувавши останні політичні події, можна дійти до висновку, що тролінг проник і в політичну сферу це характеризується тим, що для цього створюються спеціальні групи Інтернет користувачів, що формують певну суспільну думку та просувають її в певному напрямку на просторах Інтернету за вказівкою певного політичного діяча, який і оплачує витрати на ці дії. Своїми діями політичні тролі з успіхом розносять неправдиву інформацію в мережі, що призводить до ворожості та недовіри з боку суспільства.

Схильність до садизму чи тенденція отримувати задоволення від заподіяння іншим фізичного чи психологічного болю – одна з найстійкіших рис особистості, що пов'язана з поведінкою троля [2]. Можна охарактеризувати особистість троля за такими ознаками: особиста нажива, маніпуляція іншими людьми, лукавство, відсутність емоцій, відсутність розкаяння за вчинене.

Слід зауважити, що фейк та тролінг є засобами впливу на суспільну свідомість та суспільну психологію в так званій гібридній війні. Гібридна війна - це сукупність декількох методів ведення війни (традиційні та нетрадиційні), які включають в себе збройні протистояння, підтримку заворушень, шпигунство та інформаційну війну, кібернапади, зовнішній тиск на країну.

Можна виокремити наступні методи, що допомагають веденню гібридної війни агресором в країні, яка була обрана для агресії:

1. Створення економічних проблем в країні шляхом ізолювання її від зв'язків з іншими країнами;
2. Створення на території країни, яка обрана жертвою збройних формувань;
3. Пропаганда країною-агресором з метою внутрішніх заворушень.

При цьому сторона-агресор намагається та може залишатися публічно непричетною до розв'язаного конфлікту [3].

Отже, явища фейку і тролінгу слід віднести до новітніх форм прихованого, гібридного насильства. Фейк та тролінг це вже звичайні реалії сьогодення з фабрикування та викривлення реальності, завдяки чому досить швидко поширюється дезінформація з метою заплутати, приховати реальну соціально-політичну ситуацію.

Для запобігання гуманітарній катастрофі та з метою протидії дезінформації варто, на нашу думку, вдатися до таких заходів:

1. Слід проводити міжнародні взаємопов'язані розслідування та кампанії, що дають змогу зрозуміти, яким чином інструментарій «несилового впливу» ЗМІ вкладається в ширші стратегічні цілі сторони-агресора;

2. Перевірка фактів та розвінчування міфів є дієвими, коли їх спрямовано на ключову аудиторію, яка здатна сприймати аргументацію на основі фактів;

3. Впроваджувати новітні онлайн-технології з розвінчування міфів. Наприклад, учені комп'ютерних наук із Техаського університету в Арлінгтоні разом зі студентами з Дюкського та Стенфордського університетів винайшли ClaimBuster. Він автоматично сканує тексти й виявляє твердження, які мають перевіряти факти;

4. Навчати журналістів і редакторів. Громадські організації могли б проводити семінари й тренінги, щоб навчити журналістів виявляти, яким чином сторона-агресор маніпулює контекстом, нав'язує порядок денний і мову;

5. Створення рейтингів медіа за «дезінформацією». Тут ідеться про перелік, у якому медіа було б розташовано за їхньою добросовісністю й точністю подачі інформації. Завдяки такому рейтингу було б створено тиск на ЗМІ з боку медіа спільноти, що може вплинути на поліпшення контенту.

Таким чином потрібно далі розширяти роботу з інформування та виховання громадської думки, ставлячи перед собою кінцеву мету виявити ЗМІ, які розповсюджують мову ненависті та дезінформацію. Це понизить суспільно-політичну напругу та знизить рівень недовіри і ворожості у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Ярошенко Т. М. Етика сучасності: феномен гібридизації / Т. М. Ярошенко. // Український соціум.. – 2017. - № 1(60). – С. 8–19.
2. Україна має розпочати власну «гібридну війну» проти Росії (світова преса) // Радіо Свобода, 27.11.2014.

Киселиця С.В., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

Киселиця М.І., магістрант групи ОЕ-71мп

Інституту енергозбереження та енергоменеджменту Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського» (м. Київ, Україна)

АНТРОПОГЕННИЙ ЧИННИК В КОНТЕКСТІ РАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

Останнім часом стає очевидною небездонність Земних ресурсів, яка змушує людину переоцінювати стосунки з природою, позаяк, це – єдиний спосіб не тільки успішного співіснування цих систем, але й виживання, принаймні однієї з них. Актуальною проблемою, повсякчас, виявляється здатність людини матеріальні резерви не сприймати як благо чи високе суспільне досягнення, а шукати альтернативні джерела та інші енергоефективні засоби для вирішення цієї глобальної суперечності. Непересічного значення для сучасних як природничих, так в гуманітарних наук набуває питання доцільного використання природних запасів людиною. Саме ця постійно діюча життєва обставина й спричинює появу економіки як загальноцивілізаційного феномену, що виступає наукою про суб'єктивну здатність вести господарство в об'єктивно обмежених природних умовах. Тож, нагальним завданням філософії господарювання є дослідження передумов раціонального природокористування.

Природний потяг людини до господарювання обумовлений об'єктивними чинниками. Вона через працю дійшла стану доцільно існуючої істоти, яка, своєю чергою, вимагає прогнозованих результатів власної діяльності, усвідомлює необхідність самовдосконалення у якості природокористувача та суб'єкта, наділеного розумом, але затиснутого обмеженими природними ресурсами. Праця або трудова діяльність виявляється єдино вивіреним засобом подолання фундаментальних суперечностей людського буття. Світоглядно-методологічний підхід до встановлення рівноваги між кінцевими природними запасами та безкінечними людськими потребами переконує в тому, що оскільки лише духовні ресурси можуть бути нескінченними, то на це у вирішенні проблеми й необхідно «зробити ставку».

Будь-які конкретні царини досягнення дійсності так чи інакше підходять до краю своєї вузькоспеціалізованої компетенції. Виходячи із соціального контексту проблематики, цілком закономірно теорія господарювання претендує на самодостатню частину філософії, перспективною метою якої є вихід із кризової ситуації, спричиненої домінуванням матеріальних інтересів над духовними, широко розповсюджених у споживацькій психології. Сутність і наслідки такої поведінки красномовно виклав наш співвітчизник М.О.Бердяєв: «Господарчі перемоги людини над природою ведуть до відриву людини від природи, до розчеплення цілісності і роздвоєння. Людина виходить із надр природи, з її стихій і хоче бути господаркою природи, хоче володіти природними стихіями. І природа відходить від людини, вона зморщується і висихає навколо неї» [1, с.237-238]. Не дивлячись на суб'єкт-об'єктний характер, така організація стосунків «Людина – Природа» не є довільною, оскільки визначається як істотна характеристика першої, елемент цілокупної раціональної та вольової діяльності господарюючого суб'єкту. В той же час зміст може бути визначеним у контексті історично конкретного типу господарювання. Відтак,

основним змістом управління життєдіяльністю людини, на наш погляд, є виховання потреби у раціональному природокористуванні та формування адекватної сьогоднішнім викликам ціннісної зорієнтованості кожної людини на енергозбереження.

Одним із ключових понять і механізмів природокористування є життя. Господарювання, власне, і є цариною життєдіяльності людини, її взаємодії з природою, створення матеріальних благ для цільового споживання; організацією виробництва або суб'єкт – об'єктних стосунків; матеріальний і духовний світ людини, її культура, технологія. Доводиться констатувати, що у житті і світосприйманні сучасної людини все більшого розповсюдження набувають риси, які можна назвати прагматизмом чи економізмом, багато чого виявляється безцільним, нераціональним. Але саме це вносить у діяльність людини інтригу, із якої має породжуватися порядок. Розуміючи ефективне природокористування як творчу діяльність, передбачаємо схему управління природними ресурсами та технологіями, починаючи із суб'єкта дії та закінчуючи об'єктивними результатами цієї предметної діяльності. Загальнолюдські компоненти діяльності суб'єкта господарювання перетворюють її на проблему енергозбереження.

Дослідження суб'єкт-об'єктних відносин, які характерні для господарської сфери, дають підстави до розуміння проблеми особистого і безособового в господарстві, насамкінець розкриває відношення раціонального і нераціонального. Подана проблема вирішується за декількома напрямками, у відповідності з різними іпостасями людської природи. Наприклад, особисте і безособове, у стосунках «Людина – Природа», що не виключає людину з «людською» і «нелюдською» субстанцією. Система із свідомістю та набором культурно-технологічних здобутків або самодостатня соціальна система вбачає в цій взаємодії домінування мотивів не людини розумної у процесі самореалізації, а радше господарюючого суб'єкта. Задля втілення ідеї раціональності у природокористування необхідно розкрити сутність енергозбереження, віднайти діяльний духовний механізм, що допомагає розв'язати основну суперечність поміж природою і людиною, роблячи таке господарювання реальною повсякденною практикою і невід'ємною частиною культури. Потрібно чітко внормувати на законодавчому рівні права і обов'язки суб'єкта господарювання, а точніше, суб'єктів господарювання, консолідованих в житті спільними потребами, інтересами, що мають стверджувати не лише природничо-економічний, але соціально-гуманітарний характер господарчої діяльності людини.

З точки зору позначеної вище позиції принцип спорідненості раціонального і нераціонального, можна прослідкувати в процесі дослідження різновекторних характеристик господарства: виробництва і споживання, вольового компоненту праці й матеріальних цінностей, благ і енерговитратності, креативності у господарюванні й волі та необхідності. Доцільно послатися на думку С.М.Булгакова: «Людина і природа взаємозалежні, єдині, але саме при цьому організовані настільки по-своєму і настільки невизначено по відношенню одне до одного, що ні природа, ні людина не здатні нав'язати одна одній своєї організації, а тому їх єдність є екологічною, яка передбачає можливість взаємодії сторін при дотриманні взаємної поваги» [2, с.78-79]. Так, у виробництві існує абсолютна тотожність суб'єкта і об'єкта, людини активної, свідомої і природи – пасивної, несвідомої. Праця, яка є активним вольовим компонентом, містить єдино вірне співвідношення практичного розуму і сліпої природної стихії, оскільки дозволяє із Я-суб'єкта вийти в не-Я-об'єкт. Виходячи з такого розуміння, раціональне природокористування виявляється постійним проектуванням дійсності й об'єктивацією ідей, тобто взаємопов'язаним ланцюгом Я і не-Я в сенсі перманентної змінюваності поколінь. Очевидно, С.Булгаков олюднює, раціоналізує природу, як К.Маркс і А.Сміт яких він критикує. Але робить це за допомогою натурфілософії Ф.Шеллінга, центральною ідеєю якої є тотожність суб'єкта і об'єкта, тотожність природи як несвідомої творчості духу і як свідомого його відтворення. Дискутивно звертаючись до соціалістів і так званих економічних матеріалістів М.Бердяєв слушно акцентує на тому, що зростання продуктивності, оволодіння стихійними силами природи, звичайно, є необхідною умовою виживання, але недостатньою без певного світоглядно-психологічного налаштування задля перемоги ідеалів виробництва над ідеалами споживацтва.

Якщо тварина може пристосуватись до світу лише стаючи ворожою, то людина здатна вижити лише як істота, що самочинно прагне до обмеження у споживанні, бо свідомо прагне до вічного життя. Чим гнучкішою у природокористуванні є особа, тим успішнішим і довгостроковим виявляється її існування. Людина здатна не боротися з природою, а співіснувати з нею, при цьому беручи все необхідне. Як результат, не лише довкілля, але і природна першооснова самої людини (оскільки вона – істота двоїста) «волають» про особистісне, духовне, розумне, обережне ставлення до природи. Вони виявляються у специфічних людських актах інтелектуально-вольового порядку: любові, ненависті, байдужості, егоїзмі, споживацтві, психологічній настанові тощо. Слушно зазначав М.Бердяєв: «Значення духовної дисципліни особистості та народу для життя господарського величезне... Господарство не є явищем мертвої, матеріальної природи, воно наскрізь просякнуте духовними енергіями людини і передбачає спілкування між людиною і природою, їх взаємопроникнення. Труд є явищем духа, а не матерії, він має духовні основи. Зростання матеріальних продуктивних сил передбачає цілеспрямовану енергію, творчу ініціативу людини у ставленні до природи» [2, с.237-238].

Аналіз успіхів природознавства та екологічного становища людства дозволяють нам стверджувати: «голий» емпіризм та абстрактний раціоналізм не можуть слугувати міцними методологічними засадами для мудрого природокористування як у соціальному, так і біологічному вимірах. Досягнення стану повної регуляції у природокористуванні, очевидно, є неможливим, позаяк діяльність людини керована не лише розумом, але й неусвідомленими нераціональними спонуканими. За таких обставин вона змушена свідомо обмежувати власні потреби аби гармонізувати соціальні закони із природними задля єдиного способу, що може гарантувати подальше існування Землян на Землі. Тож, необхідно достеменно встановити аксіологічні можливості істинного буття людини у світі. Адже йдеться про значущість моральності у природному середовищі існування. «Духовність стає основним мотивом мислячої та відповідальної істоти для мудрого співіснування з усіма можливими світами. Спроби людини засвідчити вірність гуманному способу світовідношення і можливість це довести власним прикладом в історії цивілізації виявляються у бажанні сформулювати такий надійний світоглядний постулат, що створить логічні умови невичерпності життєвих сил, стане дієвим моральним принципом наснаги» [3, с.76].

Подібний підхід, на наш погляд, видається гуманістично зорієнтованим, переконливим і перспективним. Стає очевидним, що енергозберігаюче господарювання або раціональне природокористування – це творча діяльність людини, направлена не тільки на перетворення природи, але й удосконалення самої людини, створення таких духовних і соціальних інституцій, які б доводили, що людина – дійсно, вершина природньо-еволюційного розвитку.

Тож, набуває неабиякої актуальності формування світоглядної культури природокористувача з усвідомленням не експансивної, а гармонійної моделі поведінки суб'єкту підприємницької діяльності; не споживацької, а креативної тактики у стосунках з природою. Тим паче, що остання за порушення гомеостазу має об'єктивну здатність давати відчутну відсіч як на рівні зовнішнього, так і внутрішнього світу людини – єдиної відомої нам у космосі істоти, наділеної свідомістю і, сподіваємося, совістю...

Список використаних джерел

1. Бердяев Н.А. Философия неравенства. Письма к недругам по социальной философии. – Париж: YMCA-Press, 1990. – 304 с.
2. Булгаков С. Н. Философия хозяйства / Отв. ред. О. Платонов. – М.: Институт русской цивилизации, 2009. – 464 с.
3. Киселиця С.В. Категоричний імператив у вимірах життєвої мудрості // Вісник Черкаського університету. Серія «Філософія». – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б.Хмельницького, 2015. – Випуск 11(344). – С.69-77. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <file:///C:/Users/admin/Downloads/489-1017-1-SM.pdf>

Киселиця Л.І., директор ТОВ «Театр Тіней «ФАСРФЛАЙС»,
засновник етнопроекту «Verba shadow» (м. Чернігів, Україна)
Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент

МИСТЕЦТВО ЯК ЗАСІБ ГУМАНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Поняття гуманізації в мистецтві

Протягом історичного розвитку людства у системі формування особистості людини мистецтво має одне із провідних значень. Його розглядали не тільки як частину світової спадщини, але й як певний духовний засіб пізнання зовнішнього та внутрішнього світу людини. Адже одухотворення дійсності – це одне із небагатьох привілеїв, яким майстерно володіє справжній митець. Власне, всім різновидам мистецтва людьми надаються цілющі властивості, переважна більшість із яких вважають, що за його допомогою людина очищує свою душу і тим самим гуманізує культурно-антропологічний простір. На жаль, на сучасному етапі розвитку суспільства, людина у процесі формування цінностей стикається з різноманітними чинниками, що здійснюють негативний вплив на формування особистості.

Гуманізація (лат. *humanus* людський) – процес олюднення суспільного життя, основою якого є світоглядний принцип, за яким людина є найвищою суспільною цінністю, здатною до необмеженого розвитку і самовдосконалення, реалізації всіх своїх сутнісних сил, здібностей і талантів. Мистецтво – одна із форм суспільної свідомості; вид людської діяльності, що відображає дійсність у конкретно-чуттєвих образах, відповідно до певних естетичних ідеалів. У широкому сенсі мистецтвом називають досконале вміння в якійсь справі, галузі; майстерність.

Виходячи з цих двох визначень, можна зрозуміти, що біля витоків цивілізації (отже, гуманізації суспільства) знаходиться мистецтво. Адже вміння створювати «прекрасне» завжди викликає емоції та інтерес спільноти як до предмету творчості, так і до митця, чий творіння, взагалі, можуть міняти життя людей.

Мабуть варто сказати, що суспільство, в якому ми наразі живемо, де етично-моральні норми втратили своє значення, а на перший план виходить виживання, бажання швидко задоволення та матеріальні надбання, потребує особливого підходу і до мистецтва. Саме багатогранність справжнього мистецтва, невичерпність його можливостей відкриває новий шлях до гуманізації суспільства та генерації гармонійної особистості.

Допомога в розкритті внутрішнього світу людини через її творчість (будь-яку) має виступати на сьогоднішній день пріоритетним завданням як для держави, так і для громадянського суспільства.

Цілі сучасного мистецтва, які пов'язані з його гуманізацією

Мистецтво – це суспільна техніка почуттів, що пережила людина і за допомогою яких воно замикає коло соціального життя, а саме, виражає інтимні і особисті сторони. Якщо зануритись глибше, то можна зрозуміти, що мистецтво має вплив не тільки на почуття індивіда, а й на його волю, сприйняття оточуючого світу і при правильному підході, – формує його характер. Люди такі різні і одночасно такі однакові, при цьому мистецтво становить стрижень духовної культури, є колективною пам'яттю людства, яка здійснює зв'язок поколінь, різних народів та культур. Воно аксіологічно орієнтує людину в світі, розвиває у неї творчий дух, пробуджує у людині творця.

Визначають різну кількість цілей мистецтва, але, незалежно від кількості, всі вони взаємопов'язані та доповнюють одна одну. Отже, мистецтво, через призму гуманізації, має:

- Концептуально-художню ціль. Вона дозволяє побачити у творінні уявлення митця про світ, людину та її місце у світі; проявляється у тому, що мистецтво – сфера *свободи* й майстерності, які несуть задоволення та насолоду.

- Суспільно-перетворюючу та компенсаційну ціль. Це естетично-ідейний вплив на людей, який пробуджується через активність кожного індивіда створювати самого себе, прагнення саморозвитку, а також відповідальність за його життя і життя суспільства в цілому;

- Естетичну ціль, а саме формування естетичного смаку, потреб, *здібностей* та, в кінці кінців, цінностей людини і як наслідок, розвиток у неї творчого духу;

- Пізнавальну ціль. Мистецтво- це, по-перше, засіб отримання та передачі знань, досвіду, навичок, систематизації поглядів та, по-друге, - просвіта. Мається на увазі, аналіз дійсності відносно людини, в усьому багатстві форм, що сприймається органами чуття;

- Інформативну та комунікативну ціль. Вона полягає в тому, що твір мистецтва містить у собі певний меседж, інформацію, яка є доступна тільки певному колу людей. А саме об'єднання людей, спонукання їх до взаємодії, *спілкування*, обмін *знаннями* та *культурними* досягненнями);

- Сугестивно-виховну ціль. Це вплив на думки та почуття людини в цілому. Мистецтво здатне нав'ювати певний склад думок та почуттів, які можуть як вдосконалити особистість так і зруйнувати її.

Мистецтво у його спробі гуманізувати суспільство має найбільшу силу і не будемо забувати, що формування цілісної особистості не проходить без катарсису, який може викликати саме звернення до мистецтва та розширення свідомості.

В українських суспільствознавців проблема гуманізації постає як процес відродження і розвитку національної культури, держави, громадянського суспільства.

Театр тіней як новий вид сучасного мистецтва

Тінь – це універсальна мова спілкування. Візуалізуючи різноманітні сюжети (з власного життя або із книг та фільмів) тіньовому жанру вдається перенести глядача у нову для нього реальність, дати можливість дивуватися, радіти, співпереживати, задуматися про важливе або повернутися у безтурботне дитинство.

Наразі, команда VERBA прагне долати будь-які бар'єри та кордони (територіальні, національні, мовні тощо) між людьми у всьому світі за допомогою такої форми творчості як театр тіней. Подорожуючи світом, ми знайомимо своїх глядачів (від 2010 року це – біля 30 країн) з Україною, батьківщиною численних талановитих людей. Маємо мрію: одного дня опинитися в низці таких видатних імен як Шевченко, Кличко, Бубка, Джамала і такі інші та викликати позитивні яскраві емоції глядача в контексті добрих асоціацій з нашою прекрасною країною.

Театр Тіней VERBA – Made in Ukraine!

Коваль К.П., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В СИСТЕМІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

Одним із найактуальніших питань, яке повсякчас турбує як суспільство загалом, так і особистість зокрема, є питання соціальної справедливості. Про це, також, свідчить новітня історія нашої країни. За роки незалежності в Україні у соціальній царині неодноразово здійснювалися спроби активізувати цільові програми, сформувати умови для реалізації ідеї справедливого перерозподілу матеріальних і духовних благ, удосконалити систему соціального захисту населення.

Соціальна справедливість – один з основних принципів соціальної політики, поряд з правом на працю, гідну винагороду, відповідальність людини за своє матеріальне становище тощо. В широкому

розумінні, справедливості являє собою розумність суспільного життя. На практичному рівні виокремлення моделей соціальної політики має враховувати специфіку різних країн за наявності спільних ознак. Комісією Європейської спільноти, котра розробляла уніфіковану модифікацію соціальної політики, виокремлюються дві основні моделі [1].

Перша, яку найчастіше називають «бісмарківською», встановлює жорсткий зв'язок між рівнем соціального захисту та успішністю професійної діяльності. Соціальні права обумовлюються тими відрахуваннями, які сплачуються протягом всього активного життя. Внески збираються до страхових кас, які управляються на паритетних або розділених засадах роботодавцями та найманими працівниками.

В цій моделі соціальний захист має бути принципово незалежним від «фінансових ін'єкцій» з боку державного бюджету. Але звісно, для осіб або сімей з низькими можливостями активної трудової участі існує національна солідарність, що реалізується за допомогою муніципальних або інших недержавних служб для малозабезпеченого населення, світську або церковну благодійність, що спирається на стійкі релігійні та культурні традиції. Хоча це й допоміжні механізми, але в Європі вони працюють досить ефективно, забезпечуючи загальнодоступність мінімально необхідної допомоги.

Друга модель, яка має назву «бевериджська», виходить із того, що будь-яка людина, незалежно від її приналежності до економічно активного населення, так би мовити «від коліски до могили», має право на мінімальну захищеність в разі скорочення своїх матеріальних ресурсів. В державах, які обрали цю модель, діють системи страхування в разі хвороби, долучення до яких є автоматичним, а базовий рівень пенсійної системи забезпечує мінімальні доходи усім особам похилого віку, незалежно від їх зусиль в минулому по відрахуванням із заробітної плати. Такі системи соціального захисту (за виключенням трудової пенсії) фінансуються через податки з державного бюджету. В даному випадку переважає принцип національної солідарності, побудований на концепції розподільчої справедливості. Прихильниками цієї системи є Англія та країни скандинавського соціалізму (в першу чергу – Швеція), які досягли досить певних результатів в рішенні, наприклад, проблеми бідності.

Світова ж практика господарювання презентує наступні моделі соціальної політики [2, 3, 4]:

1. Модель соціального захисту в плановій економіці, ознаками якої є:

- переважання в доходах громадян трудового доходу, отриманого в державному секторі економіки; державне регулювання оплати праці розглядалося як інструмент уникнення нерівності в розподілі доходів; пенсійна система орієнтується на перерозподіл трудового доходу між поколіннями.

- політика заробітної платні спрямовується, на загальну зайнятість населення; частка активного населення досить висока.

- держава заохочує колективні форми споживання (дошкільні дитячі установи, освіта, відпочинок), акцент на натуральні форми споживання (безкоштовні житло, охорона здоров'я, освіта тощо).

- основний канал перерозподілу зароблених благ - державні підприємства.

2. Модель ліберальної соціальної політики (характерна для американського суспільства). Її ознаки:

- базується на відокремленні соціального захисту від функцій ринкового господарювання; обмеженому, але досить високому захисті лише тих верств населення, які не мають, окрім соціальних, інших доходів.

- забезпечує високий рівень і якість життя основної частини населення, стимулює членів суспільства до самовдосконалення.

3. Скандинавська модель соціальної політики. Вважається найбільш соціалізованою, оскільки найбільшою мірою працює на задоволення потреб суспільства. В Швеції, Норвегії, Фінляндії та інших північноєвропейських країнах соціальна політика виступає як мета економічного розвитку держави. Її ознаки:

- висока частка ВВП, яка розподіляється через бюджет;

- значні фінансові ресурси акумульовані в руках держави;

- домінування ідей рівності, справедливості, солідарності при здійсненні соціальної політики;

- жорстка державна політика доходів;

- соціальний захист населення за рахунок державних фінансових ресурсів.

4. Західноєвропейська модель (Франція, Австрія, Німеччина, Італія) соціальної політики. Її ознаки:

- базується на ефективній системі соціального захисту, в основі якої лежать значні державні (понад 50 %) та недержавні кошти.

Певними особливостями характеризується соціальна політика в інших країнах світу – Великій Британії, Японії тощо. Але кожна країна має свої особливості формування та здійснення соціальної політики, які відображають національні традиції та менталітет, історичний досвід, соціально-економічний рівень розвитку, фінансові можливості держави.

Ефективний соціальний порядок полягає не особливій соціальній допомозі та не в соціальному страхуванні, натомість в створенні державою таких умов, коли кожен має змогу самостійно потурбуватися про себе і свою родину. Не слід корегувати результати ринку «сильною соціальною політикою», а лише

допомагати тим, хто «випав» зі сфери ринкових відносин – внаслідок віку, хвороби, або (поки що) не ввійшов до неї. Іншими словами, справді соціальним буде не той ринковий господарський порядок, в якому значна частина ресурсів та доходів розподіляється для соціальних потреб в інтересах більшості громадян, а той, в якому кількість осіб, які дійсно потребують соціальною підтримки з боку держави та суспільства, мінімальна [1].

Яку б модель соціальної політики не обрала держава, вона має пам'ятати про те, що система соціального захисту населення має бути насамперед ефективною в умовах цієї держави. Відповідно, ефективна державна соціальна політика стане міцним підґрунтям для забезпечення всебічного розвитку людини та досягнення гідного рівня та якості життя громадян.

Якій би моделі соціального захисту не надавало перевагу суспільство, воно має розуміти, що система соціального забезпечення не має перетворюватись у, вигідне для окремих індивідів, життя за рахунок інших, особливо в тих випадках, коли взаємна підтримка та отримання допомоги перетворюються в знеособлений процес, що забезпечується шляхом лише грошових трансфертів.

Завданнями соціальної допомоги є забезпечення її отримувачу гідного рівня проживання. Отримувач же соціальної допомоги має прагнути до матеріальної незалежності, докладаючи до цього всі можливі зусилля. В протилежному випадку його виплати мають скорочуватися або припинятися зовсім, оскільки соціальна допомога не є довічним утриманням, а лише тимчасовою матеріальною підтримкою людині, яка опинилася в складній ситуації.

Соціальність – дійсно, вищий пріоритет, але вона не повинна бути синонімом утриманства.

Список використаних джерел

1. Социальное рыночное хозяйство: концепция, практический опыт и перспективы применения в России. / общ. ред. Нуреев Р.М. – М.: ГУ-ВШЭ, 2007. – 325 с.
2. Швайка Л. А. Державне регулювання економіки. – К.: Знання, 2006. – 435 с. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-book-130.html>
3. Хайнц, Ламперт. Социальная рыночная экономика. Германский путь. – М.: Дело, 1994. – 224 с.
4. Хайек, Ф.А. фон. Дорога к рабству. – М.: Новое издательство, 2005. – 264 с.

Маслюк І.О., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос. н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ДОЛЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ

В Україні, як і в будь-якій іншій країні світу, для життєзабезпечення важливу роль відіграють інвестиції. Для стабільного функціонування економіки її стратегічні галузі мають бути оснащені інвестиційними ресурсами. Завдяки залученню коштів з'являється можливість модернізувати, технологічно оновити виробництво, збільшити обсяги та підвищити якість продукції, розвивати інвестиційну інфраструктуру.

Наразі існують безліч проектів, які нагально вимагають залучення коштів. Бізнес-плани цих проектів інколи складаються дуже досконало, що свідчить про максимальні можливості отримання прибутку від правильного інвестування. Серед недоліків системи залучення іноземних інвестицій можна виокремити наступні: обмеженість (інколи недоступність) і суперечливість інформації про об'єкти інвестицій та процес їх оформлення, відсутність системного підходу до залучення іноземних інвестицій на рівні областей, міст та районів, нерегульованість інтересів інвесторів на рівні національної економіки тощо.

Як показує практика, бізнесом володіють люди, які мають значні суми на своїх рахунках. Гроші, своєю чергою, допомагають конкретним людям втілювати проект у реальне життя Варто зазначити, що люди в бізнесі поділяються на дві категорії. Першою є інвестори, більшість з яких не хочуть брати безпосередню участь в реалізації цілей. Вони бажають лише отримати свій прибуток. Друга категорія складається з керівників проектів, які займаються безпосередньо організаційними і фінансовими питаннями. Такі люди повинні залучити інвестора та показати свій професіоналізм. У будь-якому випадку, завжди краще отримувати прибуток тільки за внесок, але ніяк не за свої трудові здібності. В такому випадку спостерігається процес роботи коштів вже на інвестора. Інші зроблять за нього цю роботу.

У будь-якому випадку, завжди краще отримувати прибуток тільки із-за внеску, але аж ніяк не за власний трудовий ресурс. В такому випадку спостерігається процес роботи коштів вже на інвестора. Інші люди мають зробити цю роботу. З одного боку, здається, що все добре і немає інших пересторог. Але з іншого боку, інвестор ризикує своїм капіталом, тому що будь-який бізнес може провалитися. Отже, інвестор має бути й аналітиком і дуже часто стає фаталістом. Для цього не обов'язково бути науковцем,

потрібен хоча б маленький досвід в царині бізнесу. У будь-якому випадку існує можливість звернутися до фахівців, які зможуть визначити проблемні місця в діяльності підприємства, що прагне інвестицій, оцінять ступінь ризику. Відштовхуючись від отриманої інформації, можна прийняти виважене рішення щодо вкладу коштів.

В більшості випадків, інвестор піддається ризику, при цьому щиро вірить в долю, в те, що все якнайкраще передбачено. Тому що доля – це як квест: для кожної людини «зверху» дається ланцюжок подій, які мають відбутись обов'язково і має певну послідовність: якщо пропустиш одне завдання – не зможеш перейти до іншого. Мабуть тому є люди, які в 20 років можуть сказати, що вони справді багато чого знають про життя (вони швидко пройшли ланцюжок), а є люди, які і в 70 років не зможуть зрозуміти того, що розуміють двадцятилітні (застрягли на якомусь рівні). А от змінювати людина може лише методи, за допомогою яких проходить квест. Тому, з одного боку здається, що все залежить від нас, а з іншого, здається, що вибору, якраз, і немає.

Як аргумент для такої позиції, згадаємо міфологію Давньої Греції, в якій існують численні докази відсутності вибору у людини. Стародавні греки вірили в трьох богинь долі – Мойр. Їх імена – Лахесіс («та, що дає жереб»), Клото («та, що пряде»), Атропос («невідворотна»). Лахесіс призначає жереб ще до народження людини, Клото пряде нитку його життя, Атропос невідворотно наближає майбутнє. Платон вважає, що ці три Мойри – дочки богині Ананке («необхідність»), обертає світове веретено [1]. Аналогічні богині існували і в Давньому Римі (Парки), і у слов'ян (Рожаниці), і у скандинавів (Норни).

Слід звернути увагу: якщо існує доля чи карма як об'єктивно суще, то у людей, все одно, залишається можливість вибору, тобто людина визначає якими методами скористатися у житті, слідуючи долі. Вчинки, думки, рішення – це все залежить від нас, адже ніхто не здатен відмінити фундаментальну цінність людського буття – свобода вибору. До прикладу, для відомого мислителя доби Відродження М. Монтеня свобода була основним здобутком у людському житті. Він вважав, що свобода звільняє людину від рабських пут. Філософ розумів свободу як незалежність від різних примусів і несправедливості, які не так вже й рідко трапляються в нашому житті. Ще за часів Римської імперії Луцій Аней Сенека популяризував думку: людина повинна розмірковувати про свободу і таким чином буде звільняти себе від страхів, якими наповнене її життя. Тим самим, вона буде вільна в мисленні (вільнодумна). Філософ і теолог Тома Аквінський вважав, що людина знаходиться в проміжному положенні між ангелами і тваринами [2, с.121], яка за своєю сутністю посідає місце вищої істоти серед тварин, так як в неї є розум, душа і воля. Враховуючи все це, людина має відповідати за свої вчинки. Саме його розум дає йому право бути вільним. Святий Тома стверджує, що вперше ми визначаємо нашу кінцеву мету, коли з дитинства починаємо жити власним розумом і стаємо особистістю; цей акт може здійснитися у нас зовсім непомітно, але він – велика подія.

Семен Франк вважав, що людина обдарована здатністю при визначенні своїх дій, свого життєвого шляху вільно, тобто на власний розсуд, вибирати спосіб існування і тим самим, обираючи добро чи зло. Бог подарував людині свободу вибору життєвого шляху не лише як право, але й як обов'язок.

Тож, деякі інвестори дотримуються принципів філософії зростання як доленосної у власному житті, вкладаючи кошти у справу іншої людини, яка так само сподівається на успіх, а конкретно – правильні інвестиції у формі акцій з постійно зростаючими прибутками. Частина інвесторів воліє вкладати гроші в менш популярні акції, вартість яких нижча від вартості базових активів. Деякі менеджери віддають перевагу акціям компаній з невеликим рівнем капіталізації, інші – акціям великих, першокласних у своїй галузі, корпорацій. Одні менеджери прагнуть до того, щоб їхні кошти «працювали» постійно, інші вибирають оптимальний час для інвестування, тому й у валізах останніх зростає частка коштів, коли вони вважають, що ціни акцій або облігацій скоро впадуть. Але всі ці різновекторні міркування інвесторів, напевне, засновані на ідеї рушійної сили долі.

Дійсно, дехто сам пише свою історію, кожного дня додаючи по слову. Для когось історія може вже написана кимось іншим: адже сторінку – не зітреш, неминуче – не зміниш. На жаль чи на щастя, ніхто цього не знає. Проте, життя триває і ми перманентно маємо боротися навіть за крихітку радості і достатку, які, насправді, є джерелом і метою людського буття, дають наснагу жити в такому складному, але цікавому світі.

Список використаних джерел

1. Міфи народів світу. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.mifinarodov.com/m/moyryi.html>
2. Маритен, Жак. От Бергсона к Фоме Аквинскому. Очерки метафизики и этики // Пер. з франц. — М: Институт философии, теологии и истории святого Фомы, 2006. – 216 с.
3. Денисюк О. М. Аналіз інвестиційного середовища України: сучасні тенденції та перспективи // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – № 21. – С. 7-11.

СУБКУЛЬТУРА АУЕ И ВОЗМОЖНОСТЬ ЕЕ РАСПРОСТРАНЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В последние годы наше общество постоянно находится под влиянием той или иной субкультуры. Дадим определение этого понятия. Большой толковый словарь русского языка под субкультурой понимает – совокупность специфических социально-психологических признаков (норм, стереотипов поведения, вкусов и т. д.), влияющих на стиль жизни и мышления групп людей, позволяющих им осознать и утвердить себя в качестве «мы» в отличие от остальных – «они» [1].

Социальная база субкультуры – отдельные возрастные и социальные слои населения, профессиональные группы, неформальные объединения, секты, криминальные структуры. Молодежь во все времена была наиболее активной и «подвижной» частью населения. Поэтому нет ничего удивительного, что субкультура зарождается именно в молодежной среде. Хиппи, анимешники, эмо, готы – это все направления субкультуры, которые существуют только в рамках молодежной среды.

Изучая молодежную преступность и бандитизм, А. Коэн, Р. Клауорд и Л. Оулин разработали теорию субкультур, которая основывалась на конфликте между целями и ценностями среднего класса, и возможностями подростков из низших слоев достичь этих целей. На недоступность ценностей культуры общества подростки реагируют созданием субкультуры со своими ценностями, целями и нормами. Делинквентная субкультура извлекает свои нормы из норм более широкой культуры, выворачивая их, однако, наизнанку. По стандартам этой субкультуры поведение делинквента правильно именно потому, что оно неправильно по нормам более широкой культуры [2, с.40].

Для представителей субкультуры характерен ряд специфических ценностных ориентаций, норм поведения, увлечений, способов времяпрепровождения, использование жаргона, определенных источников информации.

Во времена СССР политический режим не позволял появиться огромному количеству направлений субкультур, но даже в то время они появлялись – стилиги, рокеры, каратисты и др. После распада СССР и падения «железного занавеса» цензуры, на постсоветское пространство пришла массовая культура Запада, а с ней и различные направления субкультуры.

Но кроме этого, развал СССР и тяжелая экономическая ситуация способствовали появлению в обществе нового направления – криминальной субкультуры. Стали снимать фильмы и сериалы о преступном мире, писать песни и книги о тюрьмах и ворах, широкое распространение получили татуировки с преступной символикой.

За последние несколько лет большую популярность в молодежной среде Российской Федерации набрало такое движение как «АУЕ». Что же такое АУЕ? Это неформальное молодежное движение. Аббревиатура расшифровывается как «арестантский уклад един» или как «арестантское уркаганское единство». АУЕ зародилось в Забайкалье, но стремительно распространяется на Запад.

АУЕ – это субкультура, которая строится на восхвалении воровства, тюремной романтики, культа силы. Основные участники АУЕ – школьники всех возрастов от 10 до 17 лет. Каждый участник движения не думает об образовании и не собирается работать в нормальном понимании этого слова. Все они хотят попасть в колонию и жить там по воровским понятиям.

Деятельность активистов АУЕ заключается в том, что они устанавливают в школе, лицее или ПТУ налог. Собранные деньги, отправляются на зону. На эти деньги также приобретают чай, сигареты, конфеты и так же отправляют как «подогрев на зону». Философия движения проста: «Сегодня ты помогаешь зоне, а завтра зона помогает тебе». Но возникает вопрос, что делать с теми, кто не согласен платить? В таком случае активисты движения начинают запугивать, вымогать деньги школьников, а в некоторых случаях прибегают к кражам и грабёжам. Возникает логичный вопрос: «Куда смотря правоохранительные органы?» К уголовной ответственности можно привлечь за конкретный виновный, противоправный поступок. По общему правилу в Республике Беларусь и в Российской Федерации к уголовной ответственности можно привлечь лицо, достигшее 16 летнего возраста, за отдельные составы – 14-него [3].

Первая проблема, с которой сталкиваются правоохранители – возраст участников АУЕ. Многие просто не попадают под действие уголовного закона страны. А «старшие товарищи» стараются держаться «в тени» и сами не совершают никаких противоправных действий.

Вторая проблема, в том, что основным каналом распространения движения являются социальные сети. Создать открытую группу, в которую могут вступить все желающие это вопрос 5 минут. Еще несколько часов уходит на первичное наполнение страницы информацией, и дальше она становится вирусом, который не остановить. На сегодняшний день в сети «ВКонтакте» создано более 3000 групп, посвященных АУЕ. Самая многочисленная насчитывает почти 230 тысяч подписчиков.

Основная причина распространения данной субкультуры в Российской Федерации – это слабая социальная политика государства. Дети в большинстве своем предоставлены сами себе, школы и ПТУ не хотят заниматься второй половиной дня своих подопечных.

Массовое распространение АУЕ на территории Республики Беларусь не возможно. В пользу данного утверждения говорят следующие факты.

Во-первых, во всех школах и лицеях организованы группы продленного дня, секции и кружки, направленные на максимальное вовлечение школьников в социально-полезную деятельность.

Во-вторых, в нашей стране не получила такого распространения «воровская романтика», в местах лишения свободы нет авторитетов, заключенные отбывают наказания по единым правилам.

В-третьих, сотрудники инспекций по делам несовершеннолетних максимально быстро реагируют на любые проявления антисоциального проявления в подростковой среде. Постоянно проводят профилактические мероприятия, в том числе экскурсии в колонии и СИЗО, с целью продемонстрировать реальные условия отбывания наказания.

В-четвертых, активная идеологическая работа в социальных сетях. Вести диалог необходимо спокойно, уважительно, не реагируя на оскорбления и провокации.

Необходимо помнить, что учитель или сотрудник милиции не заменит семью. В первую очередь именно родители должны заниматься воспитанием детей, прививать правильные взгляды на мир, объяснять, что такое хорошо, а что такое плохо.

Список использованных источников

1. Большой толковый словарь русского языка / Гл. редактор С. А. Кузнецов. - СПб: Норинт, 2000. – 1534 с.
2. Гишинский Я. Девиантология: социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других «отклонений» / Я. Гишинский. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004. – 520 с.
3. Уголовный кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс] : 9 июля 1997 г., № 275-3 : принят Палатой представителей 2 июня 1999 г. : одобр. Советом Респ. 24 июня 1999 г. : в ред. Закона Респ. Беларусь от 19.07.2015 г. // ЭТАЛОН. Законодательство Республики Беларусь / Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2018.

Письменюк М.А., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

РЕКЛАМА ЯК ВПЛИВОВА СОЦІАЛЬНА ІНСТИТУЦІЯ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобалізація та інформатизація спричинили кардинальні зміни в структурі постіндустріального суспільства. Соціальні інституції, розвиваючись в його межах, також інтенсивно змінюють свої форми, прагнучи успішно пристосуватись до мінливого світу. Найвідчутніше це виявляється у накопиченні досвіду, знань, норм поведінки тощо. Під впливом культурних, інноваційних та інформаційних систем відбуваються й зміни в рекламній діяльності, яка, очевидно, є досить впливовим соціальним інститутом сучасного постіндустріального суспільства. Майже щогодинно в реальному житті ми стикаємося з рекламою, яка з кожним днем все інтенсивніше впливає на формування світогляду сучасної людини.

Прийmemo тлумачення поняття «реклама» Міжнародною торговельною палатою як неособистісні, різноманітні презентації на ринку товарів, послуг і комерційних ідей чітко встановлених замовником, що оплачує носієві (засобові поширення реклами) вартість доведення свого повідомлення, на відміну від популяризації, при якій послуги засобу поширення інформації не оплачуються, а замовник не обов'язково відомий. Тож, реклама нами сприймається як цілеспрямована, оплачувана інформація про товари або послуги та їх виробників, розповсюджувана відомим джерелом [1]. Вона є процесом інформування населення про товар, ознайомлення з ним, переконання в необхідності його купівлі. комплексом засобів нецінового стимулювання збуту продукції та формування попиту на неї, що утворюється на основі взаємодії конкретних суб'єктів (груп, колективів, індивідів).

Кожний соціальний інститут має надіндивідуальний характер, володіє власною системою якостей та логічним розвитком. Так і реклама, як соціальний інститут, має свою систему цінностей, нормативів, ідеалів, прикладів, зразків і поведінки всіх суб'єктів соціальнокультурного процесу[2]. Для соціального розвитку інституту реклами всіх цих елементів буде не достатньо, хоча він і був створений для економічного зростання. Важливим є те, щоб рекламна інституція працювала не тільки на приватних підприємствах – найрозповсюдженіших суб'єктах інституту, але й на державну економіку загалом. Для цього потрібно розглядати її як соціальний інститут та брати до уваги суспільно спрямовану інформацію.

Враховуючи те, що вагомим компонентом інституціоналізації є процес формування ціннісних орієнтацій особистості, її сподівань та поведінки в економічному просторі, можемо розглянути деякі

функції, що є, за своєю сутністю, соціальними: регулятивна, інтегративна, трансляюча, комунікативна, відтворювальна, адаптивна [3]. В чому сенс цих функцій? Спробуємо аргументувати власну позицію, виходячи із оцінки сучасного стану рекламування як кризового через деякі недоречності, які часто зустрічаються у функціонуванні цього соціальної інституції. Із зростанням поінформованості споживачів, відкриттям нових технологій, зміни ціннісних орієнтацій суспільство створює нові запити до соціальних інститутів. Очевидно, реклама має виконувати соціальну роль, встановлюючи сукупні стандартизовані зразки поведінки в різних сферах суспільного життя. Але про які стандарти ми можемо говорити, якщо не маємо законодавчих норм? Ми не беремо, наразі, за приклад комерційну рекламу, яка інформує про товари та послуги і встановлює баланс між попитом та пропозицією. Соціальна реклама має виконувати функції, які базуються на дієвих принципах громадянської активності, ціннісних орієнтаціях та загальнолюдських нормах поведінки [4]. Часто, натомість, бачимо невиконання соціального замовлення, що призводить до дисфункціональності інституту реклами.

Розглянемо вищезазначені функції та доведемо наявність соціальної складової в кожній із них. Регулятивна функція має регулювати взаємовідносини членів суспільства за допомогою правил поведінки, норм, шаблонів або навіть зразків. Соціальною складовою даної функції можемо взяти забезпечення виконання бажаного результату (діяльності) та зведення до мінімуму або виключення зовсім небажаних результатів. Регулювання, як функція даного інституту є обов'язковою та необхідною, через постійні спільні дії членів суспільства, які дотримуються соціальних норм поведінки. Інтегративна функція має нести об'єднання або відновлення єдності членів соціальних груп, результатом чого є утворення соціального інституту, що набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи. Основу інтеграції становить міжсистемна взаємодія суспільно-політичної, соціально-економічної, науково-технологічної, соціокультурної сфер суспільного життя, які, з одного боку, прагнуть до національного самозбереження, а з іншого, відчуваючи зовнішню залежність, мають схильність до саморуйнування.

Тож, виокремимо деякі ознаки інтеграції:

1) взаємопроникнення і переплетіння національних виробничих процесів. Якщо розглядати дану ознаку в рекламі, то побачимо, що національних виробників практично не рекламують або реклама виглядає жалюгідно; 2) широкий розвиток міжнародної спеціалізації і кооперації дає змогу інституту існувати, зберігати стабільність та працювати на його збереження. Мається на увазі вся міжнародна реклама, яка здебільшого розрахована на споживачів середнього достатку; 3) глибокі структурні зрушення в економічних системах. Реклама як складова економічної системи може впливати на розвиток економіки країни; 4) необхідність цілеспрямованого регулювання інтеграційного процесу, розроблення скоординованої економічної стратегії та політики; 5) регіональність територіальних масштабів, одна з ознак, яка працює ефективніше і має також вдосконалюватися для більш прибуткових підприємств, новими можливостями на нових територіях.

Наразі, спостерігаємо нездатність цілеспрямовано регулювати рекламну діяльність в країні та відсутність продуманої економічної і політичної стратегії в цій галузі. Як характерний приклад, можемо розглянути рекламну діяльність у Чернігівській області. За останні два роки спостерігаємо, що в місті Чернігові стає все менше підприємств, які виробляють товари або надають послуги (без закладів громадського харчування), а закладів продажу лікарських засобів стає все більше. Заборона рекламування лікарських засобів може відбитися не тільки на фінансовому положенні підприємства, але й для економіки в цілому. Звісно можуть постраждати рекламодавці, так як ціни на рекламу повинні будуть зменшитися більше ніж у 2 рази (звісно, це теоретично), тому що реклама лікарських засобів в засобах масової інформації перевищує 80% від загальної кількості реклами (мінеральна вода Чернігівського регіону може скласти конкуренцію іншим лікувально-мінеральним водам інших регіонів і родовищ. І звісно за допомогою реклами, як соціального інституту та інтеграційної функції з використанням даної ознаки можливе збільшення економічних показників та підвищення привабливості регіону).

Трансляюча функція має нести і передавати свій досвід, не тільки соціальний, але кожне покоління має соціалізуватися до норм, цінностей інституту реклами. Те що можна віднести з прикладів до даної функції – це коректна реклама, не можна в своїй рекламі дискримінувати конкурента та ін..

Комунікативна функція – має бути спрямована на забезпечення зв'язків, спілкування, взаємодії між людьми за рахунок певної організації їх спільної життєдіяльності, зробити це спілкування не тільки можливим і доступним, а добитись ще ефективності, продуктивності та економічного зростання. Але ця функція також в інституті реклами розглядається, як функція, яка має головну задачу інформування і є спеціально призначеною для передачі інформації, а яка то є інформація, дана функція не несе контролює.

Відтворювальна функція реклами, як соціального інституту несе прагнення продовження та збільшення економічного зростання. Створення нової, покращення старої або відтворення реклами і призводить до функціонування інституту, як соціального економічного продуктивного виробничого процесів загалом. Багато що залежить від порядку відтворення процесу та спрямованості на більш позитивні результати [4].

Адаптивна функція, притаманна не для всіх соціальних інститутів, але в даному інституті використання і виконання цієї функції є не менш важливим, ніж вище перераховані [2]. Реалізацією даної функції є пристосування та адаптування до нових видів рекламування, інформування, спонукання до дій та ефективного використання обраних цілей та засобів. Аналіз реклами у соціальних вимірах дозволяє зробити низку висновків як теоретичного, так і практичного характеру. Недотримання умов функціонування реклами як соціального інституту, може призвести до того, що він стане дисфункціональним в постіндустріальному суспільстві. Так як порушення в цій системі, очевидно, дестабілізують суспільне життя, вірніше, – стосунки між людьми.

Авторитетність інституту реклами в суспільстві з кожним роком знижується. Люди починають розуміти, що після відвертої брехні чи недобросовісної подачі інформації, зацікавленість може викликати «сарафанне радіо» (як кажуть в народі «Святе місце пустим не буває!»), але аж ніяк не офіційні представники рекламної продукції. Їх авторитет в інформаційному суспільстві порушити дуже легко, а відновити дуже складно, адже у суспільстві, яке протидіє демократичним змінам через небажання змінюватись самим та змінювати свої звички, це завдання стає, інколи, невіршуваним. Зверніть увагу, у якому напрямку змінюється вітчизняна реклама: дедалі частіше, щоб привернути увагу споживача, використовують домашніх тварин (коги купують побутову техніку, яку не всі споживачі можуть собі дозволити, що принижує малозабезпечені верстви населення, або овечки, які лікуються лікарськими засобами сумнівного походження). Маячня? Так, але не до сміху, коли увага споживачів привертається через порушення морально-етичних законів.

Таким чином, виступаючи в ролі соціального інституту, реклама здійснює істотний вплив на все суспільство. З її змістом змушені рахуватися як прихильники, так і противники. Крім того, сучасна реклама не просто тиражує комусь вигідне світосприйняття, але й формує певний тип особистості, яка, своєю чергою, формує соціум. На прикладі Чернігівської області та міста Чернігова можемо стверджувати, що інститут реклами в сучасній Україні, наразі, не може повноцінно функціонувати через відсутність розуміння підприємцями тієї обставини, що реклама – вагомий та суттєвий важіль в економічному та соціальному житті не тільки окремого підприємства, а й країни загалом. Монополістична регламентація цієї інституції в постіндустріальному суспільстві шкодить добросовісній конкуренції, яка має бути не тільки значущим індикатором його стабільності, але й сприяти подальшому економіко-політичному зростанню та працювати в інтересах переважної більшості громадян. Реклама як соціальний інститут має відповідати, насамперед, законам моралі та соціальної справедливості.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про рекламу» 03.07.1996, №270/96-ВР. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1121-15>
2. Соціологія / За ред. В.Г.Городяненка. – К.: ВЦ «Академія», 2008. – 544 с.
3. Даглас, К. Норт. Інститути и экономический рост: историческое введение // Альманах. THESIS – 1993 – Выпуск 2. Структуры и институты. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://igiti.hse.ru/Editions/THESIS/Issue2>
4. Котлер, Ф. Основы маркетинга / Пер. с англ. / Общ. ред. и вступ. ст. Е. М. Пеньковой. – М.: Прогресс, 1990. – 736 с.

Поліщук А.О., студентка групи ЕМ-161

Науковий керівник - Киселиця С.В., к. філос. н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПОДОРОЖІ У ЧАСІ: ГРА СВІДОМОСТІ ЧИ ОБ'ЄКТИВНА РЕАЛЬНІСТЬ

Що люди знають про подорожі у часі? Для багатьох ця тема відноситься до тем наукової фантастики, але мало хто допускає, що подорожі в системі «Простір-Час» все ж таки можливі. Науковці мріють віднайти конкретні факти, щоб підтвердити таку можливість. Наразі існують кілька теорій, які мають фізичне та метафізичне підґрунтя, зокрема, всезагальна теорія відносності, вірніше – філософська теорію релятивізму. Всі вони розглядаються у системі координат «Простір-Час». Як саме, насамперед, і потрібно з'ясувати.

Так що ж таке час? Час – це форма протікання фізичних і психічних процесів, умова для змінюваності. Більшість із нас гадають, що відчувають і розуміють час, але, на жаль, очевидно помиляються. Коли ми дивимося на Сонце, насправді, бачимо як воно світило вісім хвилин тому, бо світло Сонця пододало шлях до Землі в 148 мільйонів кілометрів саме за цей проміжок часу. Отже, ми бачимо Сонце у минулому. Опановуючи час, нам спочатку потрібно зрозуміти його. Для подальшого пізнання і уможливлення подорожей у часі потрібно запам'ятати, що не існує так званого «зараз», якщо у нас, наприклад, дванадцята година – то дванадцята повинна бути й на Місяці, але не можливо синхронізувати час у Всесвіті.

Ми звикли уявляти наш світ тривимірним. Насправді він, є чотиривимірним, а саме з трьома вимірами простору й одним виміром часу. Для нас, наразі, видається дивним і незвичним уявляти час як

простір, але це легко пояснити комп'ютерною грою «PAC-MAN». Час протікає у двох вимірах, тобто може рухатись тільки вперед, назад, вліво чи вправо, але поняття вгору для нього не є зрозумілим, адже він існує у плоскому вимірі. Ми живемо в тривимірному просторі, тобто, крім вище перерахованих напрямків можемо рухатись вгору та вниз, але не в змозі уявити четвертий вимір, для цього нашої логіці потрібно перелаштуватись.

Як же, все таки, взаємозалежать простір і час? Мандрівник у космосі повинен забути про механічний час, а почати думати про нього як умовний четвертий вимір.

Отже, час у змінюваному космічному просторі і на Землі протікає по-різному. Чим сильніші гравітаційні процеси, тим повільніше плине час на його околицях. Це відбувається, не останньою чергою, і через те, що за участі гравітаційних потоків спотворюється «тканина» чотиридимірного простору-часу. Також у загальну картину мультиверсуму вносить певну корекцію функціонування численних супутників.

Фактично, четвертий вимір або час так міцно переплетений з трьома вимірами, що фізики їх об'єднали поняттям «Простір-Час». Наука, наразі, приймає статус невидимого простору і часу, що насправді містить «тканину», яку можна розтягувати або зав'язувати у вузли. Якщо це так, то подорожі у часі не є такими вже й безглуздими, як здається.

Щоб маніпулювати простором час зовсім не потрібен!

Пророченко В.В., студент гр. КПр-162

Науковий керівник – Шакун Н.В., к.філос. н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

УКРАЇНЬСЬКА НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ: СТАНОВЛЕННЯ ТА СУЧАСНИЙ ЗМІСТ

Актуальність звернення до теми національної ідеї зумовлена потребою визначення детермінант державотворення українців в сучасних умовах зовнішніх загроз та внутрішніх викликів. Потреба в національній ідеї, як формі самосвідомості суспільства, на сучасному етапі зумовлена необхідністю визначення ціннісної орієнтації українського народу, забезпечення його цілісності та єдності. Національна ідея – це не лише світоглядний орієнтир народу та його ідеологія, але і його ідеальне уявлення про себе. Питання про формування національного ідеалу має тривалу історію. Воно настільки ж важливе для країни, як питання про сенс життя для кожної людини. Без відповіді на нього цілі, цінності, життєва енергія, успіх стають важко досяжними.

Як слушно підкреслює І. Ільїн, вік національної ідеї – це вік самої нації [1, с. 283]. Хоча творить національну ідею авангард суспільства, його інтелектуальна частина, однак у підсумку вона стає колективним надбанням. Сформований ідеал самовизначення нації транслюється з покоління в покоління, забезпечуючи її генетичну єдність, а отже – її життєздатність. Попри те, що формується національна ідея стихійно, змінюється вона відповідно до історичної ситуації, а опанувавши маси, стає серйозною матеріальною силою. Національна ідея відбиває загальний інтерес, потреби всієї нації. Однак, як відомо, не ідеї вибирають людей, а люди ідеї.

На думку Н. Лавриченко, національна самоідентифікація розгортається на трьох рівнях формування людської визначеності – біогенетичному, соціально-психологічному та культурно-історичному [2, с. 286]. Якраз національна ідея дозволяє усвідомити нерозривність генетичного зв'язку нації, свій історичний характер, систему культурних орієнтирів. П. Куліш, який одним з перших використав поняття «українська ідея», розумів під ним усвідомлення, розуміння людиною належності до свого народу, його культури і віри [3, с. 155].

Впродовж кількох століть суть української національної ідеї змінювалась, однак вона мала і нині має певне змістовне ядро, сформоване в результаті прагнення українського народу до самовизначення та його намагань створити власну державу. Своє теоретичне обґрунтування національна ідея як ідея державності одержала лише в XIX ст., однак формувалася вона протягом XVI–XVII ст. і була пов'язана з представниками українського ренесансу – С. Оріховським-Роксоланом, І. Вишенським, П. Могилою та іншими. Саме в політичній думці вона набула чіткіших рис, виступаючи як ідея самобутності українців, відзеркалення їхніх прагнень до самовизначення. Ю. Римаренко, зауважує, що у своєму розвитку національна ідея пройшла складний шлях становлення і була «позначена багатьма, іноді діаметрально протилежними поглядами на сутність, мету та форми української державності».

Виступаючи як ідея нації, Батьківщини, власне – ідея України як Вітчизни, національна ідея формується і знаходить своє відображення у другій половині XVII ст. – в гетьманських універсалах, листах Б. Хмельницького. Ідеологічне оформлення вона знайшла в літописній літературі.

Процес розвитку національної ідеї, зокрема ідеї державності, активізувала польська політика покатоличення українського суспільства. Тому, коли на карту було поставлено саме існування українського народу, і з'являється козацтво як масове явище, котре в XVII ст. поступово перетворюється на впливову політичну силу, що позиціонувала себе захисником інтересів українського суспільства, зокрема релігійних, які в XVII ст. ототожнювались з національними. Отже, ідеї державності, формуючись протягом XVI–XVII століття, в XVII ст. знайшли своє практичне втілення в козацькій державності.

На початку Визвольної війни (1648 – червень 1649 р. – до підписання Зборівського договору) про національну ідею можна говорити лише на психологічному рівні, як про ідею, що об'єднала всі верстви суспільства, утвердивши суспільну єдність, і акумулювалася в ідею православної віри і збереження козацьких прав та вольностей.

За період 1648–1654 рр. національна ідея еволюціонувала від козацького автономізму до незалежної соборної держави, а виступаючи спочатку як прагнення до самозбереження в умовах польського панування, вона набувала форм протесту проти останнього.

В літературі як світського, так і духовного характеру, приділялося багато уваги формуванню національної свідомості через підкреслення давності й історичності українського народу, його колишньої державної величі. Взагалі для суспільства модерної доби характерним було виводити початки власної держави із якомога найдавніших часів. Через те, що XVII сторіччя для Європи характерне пробудженням до життя націй, питання наявності текстів про історію власного народу та його природну давність, що тлумачиться як незаперечне право на існування, надзвичайно хвилювало тогочасну українську еліту. До того ж слід зазначити, що національна ідея була б безплідна, якщо не опиралася на свій національний пафос та на національні ідеали.

Отже, слід зазначити, що національна ідея, яка формувалась протягом XVII ст., об'єднуючи різні верстви населення, в результаті стала ідеологічною платформою Визвольної війни XVII ст., оформившись як ідея автономії, ідея державності.

На думку О. Пономаренко, «ідеї державності, актуалізувавшись у другій половині XVII ст., оформились як колективно-індивідуальний проект, що являв собою національну ідею. Еволюціонувавши від ідеї козацького автономізму до ідеї незалежної соборної держави, національна ідея формувалась як складова політичної ідеології. Але перш за все внутрішня боротьба за владу між гетьманом і старшиною призвела до занепаду національної ідеї, актуалізувавши водночас ідеї автономної державності як боротьби за вольності» [6, с. 49-50].

У добу незалежності український народ переосмислив українську національну ідею, наповнив її новими образами, підходами і цінностями. Вона стала характеризуватися як поліетнічна, полікультурна, децентралізована, регіональна, постколоніальна. Разом з тим загострилось питання про ключові детермінанти формування української ідентичності, посилилась дискусія науковців щодо змістовного наповнення національної ідеї. До сучасних консолідуючих підвалин відносять етнічні, державні, політичні чинники тощо. Зокрема, А. Колодій вважає, що для нації як етнополітичної спільноти (політичної нації) інтереси зосереджуються передусім у сферах політики і культури [4, с. 29].

Загалом, в умовах складних суспільних трансформацій в Україні бракує чітких світоглядних, ціннісних орієнтирів, що суттєво ускладнює процес соціокультурної ідентифікації українців, тобто усвідомлення ними «свої тотожності з певною культурною моделлю на основі національної ідеї» [5, с. 364].

Сучасний зміст національної ідеї жваво обговорюється в наукових, громадських та політичних колах. Очевидним є факт, що національна ідея – це не красиве гасло будь-якої партії, групи інтелектуалів або політичних діячів. Вона не існує сама по собі чи виключно для окремих етнічних спільнот, політичних і культурних еліт. Консолідуюча функція національної ідеї виявляється лише за умови усвідомлення і підтримки її суспільством або, принаймні, більшістю громадян країни.

Список використаних джерел

1. Ильин И. Путь к очевидности / И. Ильин. - М. : Республика, 2001. - 432 с.
2. Лавриченко Н. М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы / Н.М. Лавриченко: К.: ВіРА ІНСАЙТ, 2000. – 214 с.
3. Куліш П. Хутірська філософія і віддалена від світу поезія /П. Куліш // Хроніка 2000. – Вип.3-4. – К.: Довіра, 1993. –С. 110-147.
4. Колодій А. Нація як суб'єкт політики /А. Колодій. – Львів: Кальварія, 1997. – 55 с.
5. Медвідь Ф. Взаємозв'язок національної і релігійної ідей в контексті релігійно-духовного життя України / Ф. Медвідь. // Вісник УАДУ. – 2003. – №1. – С. 363-368.
6. Пономаренко О. Еволюція української національної ідеї в XVII – XVIII століттях / О.Пономаренко // Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України. - 2008. - Вип. 39. – с.41-51.

Киселиця С.В., к.філос.н., доцент,

Ридзель Ю.М., аспірант

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів)

ФІЛОСОФІЯ ГОСПОДАРЮВАННЯ: ЕКОНОМІКА, ПОЛІТИКА, МЕНЕДЖМЕНТ

Наука про господарювання належить до числа міждисциплінарних чи межових і, наразі, є найменш самостійною, позаяк її актуальне завдання полягає в ефективному об'єднанні економіки з політикою з огляду на виклики сучасності. За значущістю для глобального світу вона має стати інтегративною на рівні законодавчої діяльності. З цієї причини нагальною необхідністю є філософсько-методологічна інтерпретація самого поняття «господарство». Суспільне господарювання – господарська система суспільства – господарююче суспільство – суспільство як господарюючий суб'єкт. Цей термінологічний перелік видається не завершеним, оскільки в ньому, на нашу думку, бракує поняття «менеджмент», яке

позначає організацію діяльності суспільства як раціонально господарюючого суб'єкта. Йдеться не лише про категорію, але й про механізм, що відображає систему самодостатньої організації і забезпечує її успішне функціонування.

Філософська рефлексія щодо господарювання передбачає не лише проблемний аналіз сучасних предметних взаємозв'язків, але й історичний підхід, який дозволяє виокремити різні способи раціоналізації господарської діяльності. Фактично, дослідження розмаїтих царин господарського життя людей (в якості особливої міжпредметної галузі) було започатковане Аристотелем. Інколи, першій в розробці основних положень, які оприлюднюють філософію господарювання, приписують Ксенофону. Але у нього об'єктом розгляду є натуральне господарство, ізольоване за своєю структурою від соціально-політичного контексту.

Між тим, для замкнутої або конкретної економіки проблема раціональності не є характерною. Філософська проблематика, пов'язана з оцінкою місця і ролі менеджменту в людській діяльності, виникає лише тоді, коли вона стає доступною. Для філософії господарювання принцип соціальної відкритості – один із ключових. Її висхідним пунктом вважається вчення Аристотеля про економіку і хрематистику (від грецького *krēmatistes* – корисливість, буквально – робити гроші): «Кінцева мета в усіх науках і мистецтвах – досягнення щастя. Найвище ж щастя є основоположною метою найголовнішої з-поміж усіх наук чи мистецтв – політики. Державним благом є право, тобто те, що служить загальній користі» [1, с.85]. Під економікою (від грецького *oikos* – будинок, домогосподарство) він розумів науку про домогосподарство, мистецтво наживати багатство, що безпосередньо пов'язане з накопиченням коштів, необхідних для життя і є корисним як державі, так і сім'ї в межах обопільно визначеної міри. Істинне багатство виникає в результаті накопичення саме таких засобів, які базуються на принциповому розмежуванні натурального і товарного виробництва.

Не варто, також, зводити господарювання виключно до економіки, оскільки матеріально-фінансова діяльність, як зазначалося вище, – це лише один прошарок поліморфного, а відтак і поліфункціонального буття людини. Крім того, серед науковців не існує єдиної думки, що саме розуміти під економікою: дискусія про зміст якої має довгу історію. Так, Аристотель та А. Сміт в якості родового поняття використовують «багатство», М.Д. Кондратьєв, Я. Корнаї, В.В. Чекларев – господарство, соціальне або народне господарство, К. Полані – інституціональну взаємодію з природою, А. Маршалл – царину індивідуальних і суспільних дій по усвідомленню і використанню основ добробуту, Ю.М. Осипов – вартість, К.Р. Макконнел і С.Р. Брю – поведінку людей, М. Блауг – економічну поведінку, К. Еклунд – вибір тощо.

Можна виокремити два підходи до категорій «економіка» і «господарство»: перший розглядає їх як синоніми, а другий – «господарство» тлумачить як ширшу за змістом, в якій іманентно присутнє поняття «економіка». Зокрема, С.М. Булгаков розглядає господарство як усе світостворення або Універсум. Проте, таке розширене тлумачення не може претендувати на швидке і позитивне знання щодо ефективного господарювання, адже, за влучним висловлюванням Г.В.Ф. Гегеля, істина завжди конкретна і є основною умовою наукового аналізу економіко-політичних реалій.

Працюючи над вченням про соціалізм, В.І. Ленін розглядав взаємодію економіки і політики у красномовному за назвою підрозділі «Політика та економіка. Діалектика та еkleктицизм», в результаті чого абсолютно чітко висловлюється щодо їх співвідношення, де політика є концентрованим виразом економіки: «Політика не може не мати першості щодо економіки. Але говорити (чи хоча б дотично допускати думку), що політичний підхід рівноцінний «господарському», що можна брати «те і те», це означає забувати азбуку марксизму. Говорити ж: я «ціную» політичний ваш підхід, «але» це тільки політичний, а нам потрібен «і господарський», це все рівно, що сказати: я «ціную» ваше міркування про те, що роблячи певний крок, ви ламаєте собі шию, *але* зважте також і на те, що бути ситим і одягнутим краще, ніж голодним і роздягнутим» [2, с.278-279].

Дещо вирізняється концепція господарювання викладена нашим співвітчизником М.О. Бердяєвим: «Ніколи ще так гостро не усвідомлювалося значення господарювання в людському житті, ніколи ще людина не відчувала такої залежності від економіки, ніколи ще не ставилась так високо економічна продуктивність і не перетворювалась в настільки самодостатню мету» [3, с.231].

Визначеність поняття «господарство» дозволило б конструктивно переосмислити різноманітні позиції і підходи до змісту і значення філософії господарювання. Акцентуємо на найпоширеніших концепціях: міждисциплінарне знання – результат синтезу політики, економіки, філософії; самостійна дисципліна, яка не є частиною філософії чи економічної теорії; методологічна основа економічної теорії; філософія господарювання як синонім економічної теорії; особливий варіант розвитку економічного життя, що включає змістовне розмаїття реального життя; філософія господарювання як інтерпретація господарства в якості цілого; як частини соціології; як частини загальної філософії, поряд з філософією права, релігії, мистецтва. Вищевикладені визначення на цьому не вичерпуються.

Менеджмент, наразі, претендує на статус синтезуючої теорії господарювання. На перший погляд, він (міждисциплінарний за своєю структурою) видається близьким за змістом до філософії управління.

Спростувати або підтвердити цю сентенцію можна лише послідовно і добросовісно вивчивши багатий емпіричний матеріал та механізми функціонування різномірних економічних і політичних складових глобального світу. Тут результат очевидний лише у тому разі, коли економіка розглядається як форма суспільного виробництва.

Основними змістовними елементами господарювання є суб'єкти господарювання і стосунки, у які вони щораз вступають у разі потреби та підтримують їх поміж собою у процесі реалізації задуманого. Суб'єкти господарювання і господарчі стосунки є вирішальними в структурі управління будь-яким господарством. У менеджменті існують різного роду допоміжні елементи: матеріальні параметри, критерії, принципи, методи господарювання, а також конкретні форми господарчих стосунків: безпосередні відносини, такі, як угоди, пряма кооперація, одноосібне керівництво, чи опосередковані відносини, тобто продуктообмін; прямі відносини (двосторонні відносини і прямий продуктообмін) і побічні (субпідряд або продуктообмін), які здійснюються за допомогою всезагального еквівалента.

Тож, економічна діяльність передбачає таку поведінку людини, при якій досягається максимальний прибуток при скороченні витрат шляхом здійснення контролю над обмеженими ресурсами. А економіка, що виступає формою соціальної діяльності, містить внутрішню єдність; завдяки цій інтерсуб'єктивній узгодженості досягається сенсовизначеність у мотивації суб'єктів господарювання. Іншими словами, з соціальною дією ми маємо справу тоді, коли вона вмотивована, а її суб'єкт чекає від інших людей відповідної реакції (останнє виявляється не лише в поведінці, яку спостерігаємо, але і в діяльності менеджера чи, навіть, у його відмові від будь-якої дії) [4].

Дійсно, філософія господарювання синтезує зміст і форми конкретної науки, що й складає основний предмет дослідження, основним завданням якої є встановлення закономірностей успішного функціонування цієї системи. Вплив людського чинника становить першорядний інтерес для гуманітарних наук. Відтак, економічна теорія, завдяки її зближенню з політологією та менеджментом, здатності використовувати їх методологічні досягнення, з одного боку, переборює свою онтологічну обмеженість, пов'язану з інтересом до суб'єкта господарювання, а з іншого – стає відкритою для подальших втілень животворних ідей у стосунках Людина – Світ.

Для цього, на щастя, ще існують в нашій країні та продовжують бути потрібними в світі фахівці та вищі навчальні заклади, що готують людей, переповнених впевненістю, що саме вони є ланкою, яка вирішує суперечність поміж об'єктивними закономірностями та цілеспрямованою діяльністю людини.

Відтак, уявляється перспективним напрямом: формування відповідального ставлення суб'єкту господарювання до вибору методів управління як фінансово-економічною, так і громадсько-політичною діяльністю, прагнення превентивно відображати та своєчасно реагувати на недосконалі чи помилкові попередні рішення, вживати адекватних заходів щодо усунення небажаних наслідків діяльності господарюючого суб'єкту.

Список використаних джерел

1. Арістотель. Політика / Пер. з давньогрецької та передмова О. Кислюка. – К.: Основи, 2000. – 239 с.
2. Ленин В.И. Ещё раз о профсоюзах, о текущем моменте и об ошибках гг.Троцкого и Бухарина // Полное собрание сочинений, 5-е изд. Т. 42. – М.: Издательство политической литературы, 1967. – 606 с.
3. Бердяев Н.А. Философия неравенства. Письма к недругам по социальной философии. – Москва-Париж: YMCA-Press, 1990. – 304 с.
4. Осипов Ю.М. Опыт философии хозяйства. – М.: Издательство МГУ, 1990. – 382 с.

Рогова А.В., студентка гр. СРт-171

Науковий керівник – Шакун Н.В., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОБРАЗИ МАЙБУТНЬОГО В ТВОРЧОСТІ ФУТУРОЛОГІВ-АНТИУТОПІСТІВ

Майбутнє – у сьогоднішні, але майбутнє – і в минулому.

Це ми створюємо його. Якщо воно погане, у цьому наша провина.

Анатоль Франс

Серед багатьох проблем сучасності однією із центральних є проблема майбутнього, адже людину цікавлять не тільки безпосередні результати її діяльності, а й перспективи власного буття та доля людства в цілому. Фантастичні образи майбутнього знаходили своє втілення у працях мислителів з давніх-давен, однак і сьогодні проблема майбутнього світу, соціального ідеалу, досконалої людини привертає увагу.

Питання майбутнього завжди займало особливе місце у філософії і в людському розумі взагалі. За однією з теорій майбутнє не визначене, і люди можуть самі творити його. За іншою теорією, майбутнє зумовлене заздалегідь. Людство завжди прагнуло заглянути за той історичний горизонт, який відкривається сьогодні. Майбутнє приваблює, але водночас воно вселяє страх, почуття тривоги та

невпевненості, оскільки знаходиться за завісою тасмниці. Усі, хто живе сьогодні, будують світ майбутнього. Яким він буде? Що дасть людству? На що можна сподіватися у віддаленій перспективі?

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Спроби визначити контури ідеальної соціальної організації суспільства майбутнього робили ще прогресивні мислителі пізнього середньовіччя – Т. Мор, Т. Мюнцер, Т. Кампанелла. Критичну рефлексію щодо їх утопічних проєктів здійснили Ф. М. Достоєвський, Є. І. Замятін, О. Хакслі, Р. Бредбері, Дж. Оруелл, антиутопічні твори яких стали сигналом, попередженням можливого швидкого краху цивілізації, трансформації або повної втрати загальнолюдських та національних цінностей. Спільним для творів антиутопістів є те, що в них ідеться про втрату моральності, небезпеки втілення нібито ідеального соціального ладу, за якого всі індивіди були б рівними.

Світоглядно-прогностичну функцію філософії підкреслювали російські (Є.А. Арабогли, Г.Ш. Шахназаров), українські (В.І. Шинкарук, В.І. Куценко, О.М. Гончаренко та ін.), зарубіжні (Е. Ханке, Г. Парсонс та ін.) вчені, які у своїх працях дали розгорнутий аналіз футурології та соціального прогнозування. Беручи до уваги їх ідеї, зазначимо, що метою нашого дослідження є аналіз особливостей інтерпретації майбутнього в творчості футурологів-антиутопістів.

Вклад основного матеріалу. Філософія і наука виходять з того, що майбутнє - це продукт закономірних соціоприродних процесів, котрі розуміються раціонально, а, значить, доступні передбаченню. Саме філософія, як форма раціонального знання, зробила предметом свого розгляду майбутнє не як обітницю, ідеал, а як проблему, що вимагає свого вирішення. Так склалася одна з найновіших областей міждисциплінарних досліджень – футурологія (від лат. *futurum* - майбутнє; і грец. *λόγος*- слово, вчення). Термін „футурологія” ввів німецький вчений О.Флехтгейм, який означив ним „філософію майбутнього” як нову науку, яка б протистояла утопії і була б позбавлена різноманітних ідеологічних настанов.

Незважаючи на те, що футурологія стверджує себе як наука, вона значною мірою є мистецтвом. В футурологічних прогнозах багато залежить від таланта футуролога, його здатності фантазувати, але не безпідставно, а на основі знань про сучасну культуру і цивілізацію. До найбільш відомих праць зарубіжних футурологів належать: "Цей чудовий новий світ" О. Хакслі, "1984" Д. Оруелла, "Всесвітній виклик", Ж.Ж. Серван-Шрайбера, "Самовбивство демократії", К. Жульєна, "Наступні двісті років" Г. Кана, "Доля землі" Д. Шелла, "Мегатенденції" Дж. Несбіта, "Футурошок" О. Тоффлера, "Зіткнення цивілізацій", С. Гантінгтона та ін.

Люди завжди мали тенденцію бачити в майбутньому щось краще, ніж є у теперішньому. Такий погляд називали утопією. Він був притаманний і давнім філософам (Платон) і середньовічним діячам (Томас Мор), яскраво виражений в численних релігіях. Так, християнству властива віра в те, що наступить "Царство Боже" і все стане ідеально, не буде хвороб, війн та інших негараздів.

Деякі футурологи і соціологи віщують швидку загибель людської цивілізації, "крах світу", "крах життя взагалі", оскільки "земля, на якій заблукала людина двадцятого століття, – пише Р.Дарендорф, – огорнута густою темрявою, і людина не знає, куди їй іти" [3]. Водночас є серед футурологів і такі, які прогнозують панування в майбутньому талановитих, видатних людей, інтелектуалів і ерудитів [1].

Підаючи критиці утопічні проєкти майбутнього, антиутопісти створили прекрасні пародії на насильницький світ контрольованого людства – світ деспотії, насильства, жорстокості. У ньому "ніколи не припиняється шпигунство, зрадництво, арешти, тортури, страти, зникнення. Це буде світ терору в такій же мірі, як світ тріумфу. Чим могутіша буде партія, тим вона буде нетерпимішою; чим слабший опір, тим суворіший деспотизм" [4, 399].

Е. Тоффлер пише: "Руйнування малої сім'ї, глобальна енергетична криза, поширення культів і кабельного телебачення, поява сепаратистських рухів на просторі від Квебека до Корсики – все це може здаватися окремими явищами. Однак вірна інша точка зору. Насправді всі ці явища являють собою компоненти одного набагато більшого феномену - загибелі індустріалізму і зростання нової цивілізації" [2]. Нова цивілізація зіткнеться з серйозними проблемами, яких навіть не перелічити. Це проблеми особистості і суспільства, справедливості, рівності і моралі, зайнятості, добробуту і самозабезпечення.

Сьогодні у світі іде напружений пошук нових шляхів розвитку. Але, яке ж майбутнє чекає нас? Як виглядатимуть люди майбутнього? Багато хто з них стануть раніше дорослішати, раніше брати на себе відповідальність, краще адаптуватися до інших людей і до суспільства, виявляти більше індивідуальності. Вони будуть прагнути до рівноваги між роботою і розвагою, виробництвом і споживанням, між розумовою і фізичною працею, абстрактним і конкретним. Наше майбутнє визначається низкою гуманістичних орієнтирів, воно постає не з мрій про нього, а з сучасного, світу дійсності, із притаманних сьогодні суперечностей, зі стрижневих та визначальних тенденцій розвитку суспільства.

Висновок. Проблема майбутнього – складна і багатогранна. В уявленні футурологів-антиутопістів чітко окреслились образи майбутнього, до основних рис яких можна віднести: панування тоталітарної системи та авторитарного режиму правління; поширення лицемірної ідеології та лицемірної однодумності, всевладдя беззаконня і страху, який стає внутрішньою сутністю людей; перетворення

людини на гвинтик тоталітарної машини; зростання бездуховності суспільства. Які з цих тенденцій будуть втілені залежить від нас самих, адже ми самі творці свого майбутнього. Час покаже чи справдяться прогнози антиутопістів, чи навпаки – людство дійде до збалансованого, гуманістичного існування.

Список використаних джерел

1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество. Опыт социального прогнозирования / Д. Белл. — М. : Academia, 2004. — 944 с.
2. Гуревич, П. С. Философия : учебник для бакалавров / П. С. Гуревич. — М. : Издательство Юрайт, 2012. — 574 с.
3. Дарендорф Ф. Система, изменение и конфликт. — Нью-Йорк, 1988. — С. 83.
4. Оруэлл Дж. «1984» / Дж. Оруэлл // Чертово колесо. Сб. научн. фантастики: В 2-х т. — М.: Радуга. — 1992. — Т. 1. — С. 201 – 431.

Семенцова О.А., магістр гр. 351

Науковий керівник - Доній Н.Є., д.філос.н., доцент

Академія Державної пенітенціарної служби (м. Чернігів, Україна)

ДОРІАН ГРЕЙ: КРАСА ЯК ЗЛО(ЧИН)

В філософії та естетиці тема краси входить до кола вічних і актуальних. Найчастіше вона пов'язується з античним розумінням краси як ототожнення морального і естетичного. За часів Античності під моральністю розумілося в першу чергу формування у людини моральних якостей та дотримання певних установок і правил поведінки. Відповідно, аморальність представляла собою порушення цих правил. Водночас, в давньогрецькій ментальності моральність та естетичність були тісно пов'язані через категорії міри, канону та сходилися в категорії «калокагатія» під якою малося на увазі поєднання внутрішньої моральної краси і шляхетності з зовнішньою красою.

У XIX ст. такий підхід до краси поступився позицією, адже не тільки змінився світ, але й змінилося відношення до класичних категорій та цінностей. В цей час у Великій Британії виникає течія, яка отримала назву «естетизм», представники якої проголосили пріоритет мистецтва та краси над мораллю, естетичної форми над змістом, гедонізму над вихованням. В таких умовах категорія «краса» набула подвійності трактування. З одного боку було визнання, що краса – це одна з найвищих цінностей (згадаймо, думку Ф. Достоєвського, що «краса рятує світ»), а з іншого, завдяки ідеям Ф. Ніцше, робився наголос на тому, що старий ракурс аналізу цінностей обмежений, а тому соціальний простір потребує встановлення нового. «Дотепер дозволялось шукати красу лише в морально добром. Це в достатній мірі пояснює, чому так мало знайшли і так багато часу витратили на пошуки уявних кволик красот. Але так само є вірним те, що у злі укладені сотні видів щастя, про яке поняття не мають добродійні, в ньому існують і сотні видів краси і багато з яких ще не відкриті» [1, с. 6].

Тож, в XIX ст. митцями та філософами усе частіше краса стала презентуватися в творах як «краса зла». Піку така подача досягла після появи естетизму й мабуть найкраще презентована у романі О. Уайльда «Портрет Доріана Грея» [2]. За сюжетом головним героєм є молодий, привабливий й наївний юнак на ім'я Доріан Грей. Він приїжджає до Лондона, де знайомиться з художником Безілом Хеллуордом, який володіючи містичними здібностями створення реальності, вражений неймовірною вродою юнака, береться за створення портрету Доріана. Згодом він знайомить хлопця з своїм другом – лордом Генрі Уоттоном. Уоттон є дуже цинічною, егоїстичною та аморальною людиною й фактично в романі відіграє роль деміурга. Лорд Уоттон спокушає задоволеннями та відкриває для Доріана усі потаємні місця де приховується зло. Коли Безіл закінчує роботу над портретом Доріан, побачивши картину, побажав назавжди залишитися таким же юним і прекрасним і заради цього він укладає угоду з самим дияволом. Як результат – портрет юнака починає жити, старіти замість нього, а сам Доріан кам'яніє у своїй красі й стає мертвим душевно. Утім, якою була краса у Доріана Грея? Це зовнішня, фізична, тілесна краса, що не поєднана з душевною. І саме така краса пробуджує два питання: Наскільки це краса? Чи може бути красивою людиною, яка робить жахливі вчинки й фактично є злочинцем? В душі у героя порожнеча: темна, поглинаюча, яка через відсутність принципів перетворюється на притулок зла. Провідником на бік зла стає лорд Генрі, який персоніфікує той негатив, що протягом роману повністю просочує молодого Доріана. Грей нібито відмовляється від добра в душі й починає демонструвати, що погані звички це нормально, адже вони приносять задоволення, що ставити свої інтереси та задоволення власних бажань вище інтересів та бажань інших членів суспільства також є нормою. Така трансформація героя і призводить до руйнування розуміння краси як добра. Реципієнт, який знайомиться з романом Уайльда чи його екранізацією, усвідомлює, що Доріан, який спершу сприймався як втілення добра та всього прекрасного, що у цьому світі є, згодом почав нести лише зло та смерть для всіх хто, його став дотичним до його долі. Таким чином, за вродливим обличчям та прекрасним тілом ховалось щось неймовірно жахливе та страшне – моральна деградація. І це не тільки старіння, яке відображалось на «живому» портреті, це зло(чин), що фактично стає синонімом Доріана Грея, адже він стає на шлях вбивств чи стає причиною самогубств людей, які торкаються його долі.

Можна стверджувати, що краса Доріана Грея є виразником дисонансу між моральними та естетичними феноменами людського буття, що гостро постав як питання наприкінці XIX ст. й зберіг актуальність до XXI ст. додавши собі ще й привабливості (Л. Свендсен). Знайомлячись з романом О. Уайльда, в особі Грея реципієнт бачить як краса з добра, не підкріпленою моральністю дуже швидко стає злом і зло(чином). Похідною від такої трансформації стає романтизація зло(чину) та набуття ним привабливим для наслідування. І останнє. Краса Грея стає попередженням для тих, хто дотримуючись пропагованого закону форми, заціклившись на зовнішній красі, ігнорує красу внутрішню, душевну й, таким чином, не досягає оспіваного стародавніми греками стану калокагатії й може стати причиною зло(чину) стосовно самих себе.

Список використаних джерел

1. Ницше Ф. Генеалогія моралі ; Пер.с нем. В. Вейнштока, под ред. В. Битнера. – СПб., Вестник Знання, 1908. – 96 с.
2. Уайльд О. Портрет Доріана Грея : перс.англ. М. Абкиной // Уайльд О. Портрет Доріана Грея. Роман. Рассказы. Пьесы: Пер. с англ. / Послесл. С.И. Бэлзы; Ил. А.П.Мелик-Саркисяна. – М.: Правда, 1987. – С.5-226

Старенок І.П., студент 2 курсу, гр. ППР – 161
Науковий керівник – Шакун Н.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ: ЧИ Є УКРАЇНА ЧАСТИНОЮ ЄВРОПИ

Основу культури будь-якого суспільства становлять соціальні цінності. Вони є одним з основних інтегруючих чинників суспільства, соціальної спільноти або групи, фактором, що визначає соціокультурну ідентичність.

Загальне поняття “цінність” було введено до наукового обігу німецьким філософом Р. Г. Лотце у XIX ст. Одна із можливих дефініцій соціальних цінностей є такою: соціальні цінності - це ієрархічно розташовані значення, що впорядковують для людини Всесвіт, довкілля, соціальні відносини, речі тощо. До основних функцій соціальних цінностей належать:

- створення своєрідної шкали переваг та орієнтування людини у соціальному просторі;
- мотивування соціальних дій та надання людині виправдання своїх вчинків;
- регулювання соціальної взаємодії та відносин.

Згідно Т. Парсонсу, соціальний порядок залежить від існування загальних, визнаних усіма цінностей, які вважаються легітимними та обов’язковими, виступаючи стандартом, за допомогою якого обираються цілі дій [1, с. 518].

Аналізуючи причини, перебіг та сутність революційних перетворень в Україні, що почалися Євромайданом у листопаді 2013 р., чимало дослідників зазначають, що, водночас, і основою, і метою, і поясненням цих подій з боку учасників було прагнення ціннісних змін [2]. Саме європейські цінності часто називалися як певний орієнтир та мета, до якої були спрямовані устремління значної частини українського суспільства.

Дійсно, Європа, на сьогодні, постає не стільки географічним поняттям, скільки ціннісним, оскільки європейські цінності складають основні підвалини ліберально-демократичних інститутів західноєвропейського простору, кордони якого не обмежуються географічними ознаками приналежності країн до європейської частини світу. Стрижнем європейських цінностей виступають ліберальні фундаментальні права та свободи людини, демократичні принципи державного устрою, а також правова і соціальна держава. Будучи поєднанням ліберальних та демократичних ідей, європейські цінності позначаються як «ліберально-демократичні». Саме останні стали принципами функціонування державних і політичних інститутів сучасних європейських країн та Європейського Союзу.

Одне із можливих загальних визначень європейських цінностей, пропонує Н. Амельченко - це сукупність та/або система аксіологічних максим, основних принципів розбудови сім’ї, суспільства та держави, політико-економічних, культурних, правових та інших норм, що об’єднує значиму більшість жителів Європи та становить основу їх ідентичності [3, с. 2].

Європейські цінності є не лише загальним абстрактним поняттям, але й мають конкретне практичне вираження у вигляді правових норм, закріплених у низці базових документів Ради Європи та Європейського Союзу. Фундаментальною основою європейських цінностей виступають права і свободи кожного індивіда та рівність усіх перед законом.

Становлення та закріплення європейських цінностей має давню історію, що бере свій початок із ранньомодерної епохи та творчості видатних мислителів XVII-XVIII ст.: Т. Гоббса, Дж. Локка, Ж.-Ж. Руссо, І. Канта та ін. Новітній період цього процесу розпочався після Другої світової війни. Перша організація, що була покликана об’єднати європейські країни для забезпечення та втілення ідеалів і принципів, які є їх

спільним надбанням, була Рада Європи (далі - РЄ), створена 5 травня 1949 р. Умовою вступу до неї стало визнання прав і свобод громадян у країнах-членах, тобто визнання базових європейських цінностей. Україна увійшла до складу цієї організації у 1995 р.

Європейська інтеграція, котра йшла впродовж другої половини ХХ ст. і логічно завершилася створенням у 1992 р. Європейського Союзу (далі - ЄС), мала на меті втілення цінностей миру та демократизацію всього європейського простору.

Базові ціннісні основи ЄС знайшли своє відображення у документі «Хартія основних прав Європейського Союзу» [4]. Проект документу був урочисто проголошений на засіданні Європейської Ради 7 грудня 2000 р., а повну юридичну силу він отримав 1 грудня 2009 р. разом із набранням чинності Лісабонського договору. Прийняття цього документу було викликано необхідністю визначити спільні цінності нового політичного утворення (Європейського Союзу) й гарантувати основні права громадян уже в контексті законодавства та інститутів ЄС. У «Хартії» права і свободи громадян ЄС постали як цінності всіх країн-членів Євросоюзу, на яких ґрунтується діяльність інститутів ЄС, про що зазначено у преамбулі документу: «Народи Європи, утворюючи все більш згуртований та тісний союз, прийняли рішення будувати разом мирне майбутнє на основі спільних цінностей... Європейський Союз сприяє збереженню та розвитку цих спільних цінностей за поваги до різноманіття культур та традицій народів Європи, рівно як і до національної самобутності держав-членів та організації їх публічної влади на національному, регіональному та місцевому рівнях» [4].

Загалом «Хартія» складається із 54 статей, що поділені на сім розділів. Перші шість - фундаментальні цінності, а останній - сьомий розділ, регулює та тлумачить застосування документу.

Отже, до базових цінностей, визначених європейською спільнотою та зафіксованих у документі, належать:

- гідність (розділ 1, ст. 1-5):
- права та гарантії, які забезпечують гідне існування людської особистості в суспільстві: право на життя, право на особисту недоторканість, заборона тортур та іншого жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність поводження, покарань, свобода від рабства та підневільного стану;
- свободи (розділ 2, ст. 6-19): фундаментальні громадянські та політичні свободи, закріплені в Європейській конвенції з прав людини: право на свободу та особисту недоторканість, повага до приватного та сімейного життя, захист інформації особистого характеру, свобода думки, совісті та релігії, свобода вираження власної думки та свобода інформації, свобода зборів та асоціацій, а також певні соціальні права: право на освіту, свобода професійної діяльності та право на працю, свобода підприємництва, право власності тощо;
- рівність (розділ 3, ст. 20-26): рівність людей у правах, недопущення дискримінації, культурне, релігійне та мовне різноманіття, рівні права між чоловіками та жінками, захист прав дитини та людей похилого віку;
- солідарність (розділ 4, ст. 27-38): цей розділ містить певні трудові права та відображає деякі положення Європейської соціальної хартії, яка вже стала частиною права ЄС: право працівників на отримання інформації, право на ведення переговорів та колективні дії, право на послуги із працевлаштування, захист на випадок незаконного звільнення, справедливий та рівні умови праці, соціальне забезпечення та соціальна допомога, охорона здоров'я, захист навколишнього середовища та прав споживача;
- громадянство (розділ 5, ст. 39-46): активне та пасивне виборче право на виборах до Європейського парламенту та на муніципальних виборах, право на належне управління, право на доступ до документації, право на звернення до Омбудсмена ЄС, свобода пересування та проживання, дипломатичний та консульський захист;
- правосуддя (розділ 6, ст. 47-50): закріплюються не стільки права, скільки гарантії прав особистості, переважно в рамках кримінального процесу: право на ефективний правовий захист та доступ до неупередженого суду, презумпція невинуватості та право на захист, забезпечення принципів законності та відповідності покарання вчиненому злочину.

Уцілому, документи Ради Європи та Європейського Союзу, які присвячені забезпеченню прав і свобод індивіда і, зокрема, «Хартія основних прав Європейського Союзу», спираються на конституційні традиції європейських країн та їх міжнародні зобов'язання, насамперед, на «Загальну декларацію прав людини», що була прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.

Таким чином, європейські цінності мають не лише абстрактне значення, а й цілком конкретний вираз у вигляді базових фундаментальних прав, свобод тощо, зафіксованих у відповідних документах Європейського Союзу. На нашу думку, і окремі громадяни, і українське суспільство цілому, декларуючи власні євроінтеграційні устремління та захищаючи їх на практиці, прагнуть до встановлення та утвердження системи цінностей, що базуватимуться та складатимуться із зазначених вище установок.

Список використаних джерел

1. Аберкромби Н. Социологический словарь: [Пер. с англ.] / Н. Аберкромби, С. Хилл, Б. С. Тернер; под ред. С. А. Ерофеева. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: ЗАО «Издательство «Экономика», 2004. - 620 с.

2. Герасимов И. Украина 2014: Первая постколониальная революция. Введение в форум [Электронный ресурс] / Илья Герасимов. - Режим доступа: <http://net.abimperio.net/node/3351>.
3. Амелеченко Н. Цінності об'єднаної Європи / Наталія Амелеченко. - К.: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2013. - 42 с.
4. Хартия основных прав Европейского Союза [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_524.

Тютюнник А.А., студент гр. ТФ-45

Науковий керівник - Кислий А.О., к.ф.н., доцент

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г. Шевченка (м. Чернігів, Україна)

МУЛЬТИВСЕЛЕННАЯ И ПРОБЛЕМА ТОНКОЙ НАСТРОЙКИ В СОВРЕМЕННОЙ ФИЛОСОФИИ НАУКИ

Как пишет физик Джеймс Дэниэл Синклер [1], в соответствии с принципом Коперника считается, что наша планета является не более, чем результатом случайности, что свидетельствует о незначительности существующей на ней жизни. Однако во второй половине XX столетия этот тезис был поставлен под сомнение, когда учёные провели теоретические расчёты, в ходе которых выяснили, что законы природы, а также значения фундаментальных физических констант и начальных условий находятся в таком сочетании, которое наделяет вселенную эмерджентным свойством: потенциальной возможностью существования в ней живых систем [2]. Такая характеристика вселенной получила название тонкой настройки, поскольку отсутствие некоторых фундаментальных законов природы или сравнительно небольшие отклонения от текущих значений констант и начальных условий привели бы к невозможности существования жизни. Примерами учёных, защищавших существование тонкой настройки, могут быть Мартин Рис, Джон Барроу, Франк Типлер, Андрей Линде, Джон Лесли и другие. Факт тонкой настройки, как пишет физик-теоретик Пол Дэвис, является широко признанным [3]. Его следствием является то, что утверждение о случайности и незначительности жизни не имеет достаточных оснований, поскольку возможность её существования во вселенной «прописана» в фундаментальных физических характеристиках последней, что привело к появлению различных версий доказательств, авторы которых защищали тезис об искусственности этих характеристик [4]. Но, вместе с тем, были также предложены варианты натуралистического объяснения тонкой настройки [5]. Суммируя все возможные гипотезы её объяснения, можно выделить физическую необходимость, случайность и искусственность. Соответственно, изучение каждой из них на предмет объяснительной силы является актуальной проблемой современной физики.

Одна из гипотез о случайном происхождении тонко настроенной вселенной предполагает, что наша вселенная является всего лишь подсистемой так называемой мультивселенной второго уровня, которая содержит в своей структуре множество случайно сгенерированных вселенных с различными значениями констант и начальных условий [6]. Отсюда сторонники данной гипотезы делают вывод, что некоторые пригодные для жизни вселенные могут возникать случайно. Однако физик Люк Барнс пишет, что мультивселенная второго уровня является не следствием из известной нам физики, а следствием из гипотетической физики [7]. Поэтому нет достаточных оснований считать другие вселенные реально существующими. Кроме того, некоторые известные нам данные ставят под сомнение саму возможность их существования: по расчётам Роджера Пенроуза [8], вероятность случайного появления низкого уровня энтропии в локальной части космоса, по размерам близкой к нашей системе, равна $10^{-10(60)}$ в то время, как вероятность появления низкого уровня энтропии во всей крупномасштабной структуре вселенной равна $10^{-10(123)}$. Таким образом, типичные наблюдатели тонко настроенной вселенной скорее всего должны наблюдать низкий уровень энтропии в границах локальной области космоса, в которой они живут, в то время, как остальные его части будут иметь высокий уровень энтропии. Отсюда следует, что если бы наша вселенная являлась всего лишь одной из многих, возникших случайно, то вероятно, что мы должны были наблюдать низкий уровень энтропии лишь в локальной области космоса. Но поскольку наши наблюдения расходятся с ожидаемыми, - уровень энтропии в нашей вселенной низкий во всей крупномасштабной структуре, - мультивселенной второго уровня не существует. Но даже если мы предположим, что она есть, это не решит проблему тонкой настройки. Робин Коллинз выдвинул в пользу этого ряд аргументов [9]. Во-первых, он доказал, что даже если бы существовал физический механизм, генерирующий вселенные, то он сам требовал бы тонкой настройки для выполнения этой функции. Во-вторых, мультивселенная второго уровня допускает вариативность значений констант и начальных условий в разных вселенных, однако законы природы в каждой из них остаются одинаковыми. А поскольку они являются частью тонкой настройки, отсюда следует, что не все её составляющие можно объяснить в рамках обсуждаемой гипотезы. В-третьих, она также не может объяснить, почему вся физическая реальность подчиняется набору простых и универсальных законов, которые делают её познаваемой для разумных существ. В-четвёртых, в рамках натурализма остаётся непонятным, почему мы не являемся (как было показано выше) типичными наблюдателями тонко настроенной вселенной, если бы он был правильным. Поэтому гипотеза мультивселенной второго уровня не может объяснить все известные нам примеры тонкой настройки.

Второй вариант гипотезы случайного происхождения тонкой настройки – это предположение физика Макса Тегмарка о том, что все когерентные математические структуры могут быть реализованными в виде отдельных вселенных. Следствием этого должно быть то, что все мыслимые вселенные со всеми мыслимыми законами природы и их значениями должны существовать в реальности, что, в сумме с антропным принципом, позволяет объяснить тонкую настройку как счастливую случайность [10]. Такое предположение называется мультивселенной четвёртого уровня. Оно было подвергнуто серьёзной критике рядом учёных. В частности, примером может быть статья Алексея и Льва Буровых «Генезис Пифагорейской Вселенной» [11]. Они утверждают, что поскольку среди математических структур большая часть являются сложными, а существование жизни совместимо с определённым диапазоном сложности математической структуры вселенной, ожидаемо, что наша вселенная, являясь частью мультивселенной четвёртого уровня, должна иметь математическую структуру с максимальной сложностью, совместимой с существованием жизни. Однако это противоречит нашим наблюдениям: математическая структура нашей вселенной на порядки проще ожидаемой. Следовательно, последняя не является частью мультивселенной четвёртого уровня.

Мультивселенные второго и четвёртого уровней являются самыми серьёзными кандидатами на гипотезу случайного происхождения тонкой настройки вселенной. Таким образом, опровержение их способности объяснить её существование оставляет только две возможные альтернативы на подобное объяснение: физическую необходимость и искусственность. Когда мы говорим о фундаментальных законах природы, то не можем сослаться на какие-то ещё более фундаментальные, от которых они производны. Следовательно, физическая необходимость не может их объяснить. Можно предположить, что эта альтернатива объясняет текущие значения констант и начальных условий вселенной. Но это всего лишь приведёт к вопросу о том, почему тонко настроенными являются законы, предсказывающие существование вселенной, пригодной для жизни. Следовательно, физическая необходимость не может объяснить тонкую настройку значений констант и начальных условий.

Итак, гипотезы случайности и физической необходимости не могут объяснить тонкую настройку вселенной. Мы приходим к выводу, что единственным её объяснением является искусственность.

Список использованных источников

1. Craig W., Copan P. *Contending with Christianity's Critics*. Nashville, Tenn.: Broadman and Holman, 293 pp.
2. Barrow J., Tipler F. *The Anthropic Cosmological Principle*. Oxford University Press, New York (1986).
3. Davies P. "How bio-friendly is the universe". *Int.J.Astrobiol* 2, p.115 (2003).
4. Manson N. *God and Design: The Teleological Argument and Modern Science*, pp. 178-99. Ed. Neil Manson. London: Routledge, 2003.
5. Linde A. Inflation, "Quantum Cosmology and the Anthropic Principle," *High Energy Physics - Theory (hep-th); Astrophysics (astro-ph); General Relativity and Quantum Cosmology (gr-qc); High Energy Physics - Phenomenology (hep-ph); Popular Physics (physics.pop-ph); Space Physics (physics.space-ph)*, [arXiv:hep-th/0211048v2 [hep-th]]
6. Виленкин А. Мир многих миров: Физики в поисках параллельных вселенных / Алекс Виленкин; пер. с англ. А. Сергеева. - М.: АСТ : Астрель : CORPUS, 2010. - 303, [1] с. - (ЭЛЕМЕНТЫ)
7. Barnes L. "The Fine-Tuning of the Universe for Intelligent Life," *History and Philosophy of Physics (physics.hist-ph); Cosmology and Nongalactic Astrophysics (astro-ph.CO); General Relativity and Quantum Cosmology (gr-qc)*, [arXiv:1112.4647v2 [physics.hist-ph]]
8. Penrose R. "Time-Asymmetry and Quantum Gravity," in *Quantum Gravity* 2, ed. C. J. Isham, R. Penrose, and D. W. Sciama (Oxford: Clarendon, 1981), 249; cf. Hawking and Penrose, *Nature of Space and Time*, 34-5.
9. Collins R. "The Teleological Argument: An Exploration of the Fine-Tuning of the Universe." In *The Blackwell Companion to Natural Theology*, William Lane Craig and J. P. Moreland, eds., Malden, MA: Wiley-Blackwell, 2009, pp. 202–81.
10. Tegmark M. «The Mathematical Universe». *Foundations of Physics* 38 (2): 101–150.
11. Burov A., Burov L. "Genesis of a Pythagorean Universe" In *The Trick or Truth?: The Mysterious Connection Between Physics and Mathematics*, Anthony Aguirre, Brendan Foster, Zeeya Merali, eds., Springer International Publishing Switzerland, 2016, pp. 157-170.

Усик А.Н., аспирант

Научный руководитель – Киселица С.В., к.филос.н., доцент

Черниговский национальный технологический университет (г. Чернигов, Украина)

НАДЁЖНОСТЬ И БЕЗОПАСНОСТЬ СИСТЕМ ИНТЕРНЕТА ВЕЩЕЙ В АНТРОПОГЕННО- ТЕХНОГЕННОМ КОНТЕКСТЕ

Актуальность проблемы. В жизни людей, принадлежащих к информационному сообществу, остается всё меньше бытовых проблем, решаемых «рукотворным», т.е. рутинным путём, а значит – больше времени можно будет уделять семье, творчеству, хобби. Современная система интернет вещей (Internet of Things, сокращенно IoT) – это глобальная сеть подключенных к Интернету физических устройств – «вещей», оснащенных сенсорами, датчиками и устройствами передачи информации. Эти устройства объединены посредством подключения к центрам контроля, управления и обработки информации. Условно можно разделить все IoT-проекты на две группы в зависимости от типа коммуникации устройств: массовые (Massive MTC) и критические (Critical MTC). Перед каждым типом стоят свои задачи, и каждый из них имеет свои требования к сети. Массовые IoT-проекты – это т. н. умные дома, счетчики, решения для отслеживания грузоперевозок или сельского хозяйства и т. п. Касательно решений на основе критической машинной

коммуникации – у них абсолютно иные задачи. В первую очередь – это ультранизкая задержка передачи сигнала и сверхвысокая надежность сети. Такие приложения не зря называют критическими, ведь от их функционирования зависит безопасность и даже жизнь пользователя.

Как это повлияет на жизнь обычных граждан? Подключенные к интернету устройства дадут людям больше возможностей для рационального управления ресурсами. Уже сегодня они помогают оптимально расходовать тепло, воду, свет и экономить на оплате коммунальных услуг. Важно отметить, что изменится не только жизнь отдельных людей, но и целых индустрий. Подобными примерами могут служить автономные автомобили, управление транспортными потоками, удаленная хирургия или управление промышленным оборудованием. Эти решения пока существуют в виде прототипов или тестовых образцов, т. к. для их реализации нужны сети следующего поколения – 5G. Одной из наиболее подверженных изменениям отраслей, пожалуй, будет телекоммуникация, т. к. мобильные операторы понемногу будут изменять свои бизнес-модели от провайдеров сети к провайдерам «умных» сервисов и приложений.

Какие существуют риски? Безусловно, главный из них – безопасность человека. Эксперты уверяют, что до 80% устройств уязвимы извне. В сегменте промышленного интернета вещей проблема решается радикальным образом: жесткие правила и нормативы, а также специальные протоколы безопасности. Для критических устройств необходима абсолютная надежность сети, ведь малейший сбой может привести к травмам или гибели людей. Вполне вероятно, что уже совсем скоро мы будем окружены десятками систем искусственного интеллекта. В этом контексте нельзя не согласиться с мнением коллег: «Проблема телесности искусственного интеллекта – это еще и проблема его телесного самовоспроизводства (размножения). Насколько в телесности субъекта искусственного интеллекта может быть заложена возможность самостоятельного порождения новых индивидов? Каков смысл и последствия этой возможности? Ответы на эти вопросы требуют скоординированных, последовательных, настойчивых и, главное, ответственных усилий учёных как в технико-технологической, так и в социально-гуманитарной отраслях» [1, с.96]. Главное – убедиться, что никто из них не планирует захватить мир! Помимо нарушения конфиденциальности традиционных сетей связи, возникает проблема защиты потребителя, которая обусловлена отсутствием общепринятых стандартов взаимодействия.

Большую угрозу несёт управление устройств с помощью межмашинного взаимодействия. Ни одну написанную человеком программу нельзя считать стопроцентно точной; для неё пишутся различные патчи для исправления ошибок. Такая же участь ждёт и датчики в интернет-устройствах. С усилением роли данных устройств в жизни людей будет увеличиваться степень угроз касательно безопасности всех данных, даже самых незначительных на первый взгляд. Необходимо оценивать любую утекающую информацию, т. к. резюмирование её составляющих может представлять опасность для жизни как физических, так и юридических лиц. В таком случае необходимо принять превентивные меры для защиты критически важной инфраструктуры. Экспоненциальный прогноз развития устройств IoT: к 2020 году свыше 50 миллиардов устройств будут подключены к Интернету. При таком темпе роста, очевидно, возникает вопрос безопасности. Все сведения, которые хранят устройства IoT являются высоко востребованными, потому что показывают целостную картину повседневных действий и привычек пользователей. А наличие баз данных такого содержания является полезным для различных компаний, которые могут направить свои ресурсы на производство товаров и услуг, сосредоточенных на привычках и предпочтениях масс. То, что может помочь свести к минимуму проблемы – это шифрование и специальные системы защиты для загрузки и хранения данных в облаке.

Безопасность потребителя информации. Канал связи должен быть защищен, для этого применяются технологии шифрования и проверки подлинности, чтобы устройства знали, могут ли они доверять удаленной системе. Опасно принимать данные от непроверенных устройств или непроверенных сервисов. Такие данные могут повредить или скомпрометировать систему, передать злоумышленникам контроль над оборудованием. Использование надежной проверки подлинности для ограничения нежелательных подключений помогает уберечь системы IoT от подобных опасностей и сохранить контроль над вашими устройствами и сервисами. Независимо от того, соединяется ли устройство с каким-то другим устройством или происходит обмен данными с удаленным сервисом, например, облачным, связь всегда должна быть защищена. Все взаимодействия требуют надежной проверки подлинности и взаимного доверия. Исходя из этих соображений, экономия на сертификатах устройств представляется спорной.

Защита носителя информации. Защита устройств – это в первую очередь обеспечение безопасности и целостности программного кода. Подписание кода требуется для подтверждения правомерности его запуска, также необходима защита во время выполнения кода, чтобы атакующие не перезаписали его во время загрузки. Подписание кода криптографически гарантирует, что он не был взломан после подписания и безопасен для устройства. Это может быть реализовано на уровнях application и firmware и даже на устройствах с монолитным образом прошивки. Все критически важные устройства, будь то датчики, контроллеры или что-то еще, должны быть настроены на запуск только подписанного кода. Устройства должны быть защищены и на последующих этапах, уже после запуска кода. Здесь поможет защита на основе хоста, которая обеспечивает харденинг, разграничение доступа к системным ресурсам и файлам, контроль

подключений, песочницу, защиту от вторжений, защиту на основе поведения и репутации. Также в этот длинный список возможностей хостовой защиты входят блокирование, протоколирование и оповещение для различных операционных систем IoT. В последнее время многие средства хостовой защиты были адаптированы для IoT, достаточно проработаны и отлажены, не требуют доступа к облаку и бережно расходуют вычислительные ресурсы IoT-устройств.

Техногенный контроль устройств. Печально, но уязвимости в устройствах IoT все равно будут, их нужно будет патчить, и это может происходить в течение длительного времени после передачи оборудования потребителю. Даже код с применением обфускации в критичных системах в конце концов реконструируется, и злоумышленники находят в нем уязвимости. Никто не хочет, а зачастую и не может отправлять своих сотрудников для очного визита к каждому устройству IoT для обновления прошивки, особенно, если речь идет, например, о парке грузовиков или о сети датчиков контроля, распределенных на сотни километров. По этой причине «управляемость по воздуху» (over-the air, OTA), должна быть встроена в устройства до того, как они попадут к покупателям. Хорошей новостью стало и создание целого ряда отраслевых союзов и консорциумов производителей IoT: Thread Group, Open Interconnect Consortium, AllSeen Alliance и Industrial Internet Consortium. И хотя каждый союз работает в своей области, имея дело только со своими производителями и пользователями, все они выступают за расширение практики шифрования данных и использования других способов защиты.

Антропогенный контроль взаимодействий в сети. Некоторые техногенные угрозы смогут распознать любые предпринятые защитные меры, независимо от их уровня. Поэтому крайне важно иметь аналитику с участием человека. Антропогенные системы анализа помогут лучше понять сеть, заметить подозрительные, опасные или злонамеренные аномалии. Рост числа подключенных устройств будет увеличиваться в течение следующих нескольких лет, согласно цифрам, накопленным Cisco Systems. Благо, технологический сектор уже осознал серьезность угрозы и предпринимает первые шаги по обеспечению безопасности IoT. Это происходит и на уровне целых отраслевых групп, и на уровне отдельных компаний. Например, международная группа стандартов ISO создала рабочую группу, которая занимается адаптацией семейства стандартов безопасности ISO 27000 к применению их в сфере интернета вещей. А ассоциация стандартов IEEE разрабатывает рамочную концепцию стандартизации безопасности в сфере IoT и защиты личных данных.

Выводы. Каким образом мы можем помочь новому поколению разработчиков и потребителей, вооружить их знаниями, необходимыми для обеспечения действенной защиты устройств IoT? Во-первых, необходимо поощрять производителей активнее сотрудничать с поставщиками ПО, аппаратного обеспечения и, в целом, экосистемой отрасли. Старшие партнеры могут стать для новичков рынка ценным источником опыта и знаний по применению существующих стандартов безопасности. Во-вторых, нужно развивать образовательную систему. В качестве примера можно привести создание лабораторий безопасности на базе Microsoft, Breed Reply и Indiegogo. В этих лабораториях даже начинающие разработчики могут получить доступ к передовому оборудованию и внести ощутимый вклад в систему безопасности. Специалисты признают, что вопросы безопасности должны быть первоочередными на всех этапах IoT-проекта – от идеи до серийного выпуска.

В современном мире все больше субъектов вынуждены подключаться к интернету, а значит, все больше информационных предметов потенциально подвергаются взлому. При всей высокотехнологичности оборудования, проблемы, связанные с обеспечением личностно-безопасного использования приборов в интернете вещей, не исчезают, а скорее, усиливаются в постиндустриальном обществе. К сожалению, многие производители не уделяют должного внимания вопросам безопасности. Даже если покупатель и заинтересован в получении дополнительной информации, то на данный момент отсутствуют методы оценки товаров, которые заслуживают доверия. Идеальная модель информационного общества не предполагает никаких угроз касательно антропогенной и техногенной составляющих их безопасного взаимодействия. Возможно, на теоретическом уровне никогда не представляется возможным решение этой фундаментальной проблемы, но, объединив усилия, мы сможем создать безопасный интернет вещей, которого заслуживает мир.

Список использованных источников

1. Хамитов Н. В., Киселица С. В., Деркач О. Л. Проблема телесности субъекта искусственного интеллекта в контексте теории эволюции естественного и искусственного интеллекта. // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – Чернівці: ЧНТУ, 2017. – № 2(10). – С.95-102. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/15527/95-102.pdf?sequence=1&isAllowed=n>

АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД В СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ

Як будь-яка реалія буття, що має життєво-смилове значення для людей, діяльність стає предметом не тільки об'єктивуючого раціонально-теоретичного пізнання, але й ціннісної, духовно-практичної свідомості, що виробляє певне ставлення до цих реалій, передбачає їх певну оцінку. Для розуміння діяльності людини необхідно враховувати специфіку мотивуючих поведінку людини та організуючих взаємовідносини між людьми потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій. Саме ціннісний підхід дозволяє обмірковувати значення одержаних знань для людини і суспільства, розкрити зв'язок аксіологічних (ціннісних) та практичних аспектів пізнання та діяльності.

Деякі аспекти поданої теми висвітлювались в працях таких вчених, як Т. Гужва, В. Пазенок, М. Палюх, Є. Подольська, Д. Полтавець, І. Мигович, Т. Семигіна, Н. Шакун та ін.

Уперше в історії філософії до проблеми цінностей звернувся Аристотель. На його думку, засадничим поняттям, яке зумовлює існування людських уявлень про “бажане” і “належне”, є поняття “блага”. Благом “називають або те, що є кращим для кожного суцього..., або те, що робить благами інші причетні до нього речі, тобто ідею блага” (“Велика етика”, Аристотель). Платон, розвиваючи цю концепцію, визначив існування двох світів (сфер) буття:

- 1) фізичну (природну) реальність, чуттєве буття;
- 2) ідеальну (надприродну) реальність, буття ідей (ейдосів), доступну лише розуму.

Ці два світи, за Платоном, пов'язує єдине начало – благо. Ідея блага й уявлення про його досягнення в реальному житті людини стали основою європейської традиції осмислення проблеми цінностей [2, с. 158].

Аксіологія є важливим і завершальним розділом метафізики, оскільки саме вона, з одного боку, торкається ціннісних доміант людського світогляду, його граничних смислів і цілей, а з другого – закладає засади під такі аксіологічні дисципліни, як етика, естетика, філософія культури, філософська антропологія тощо [4].

Аксіологія (грец. - цінність і - вчення) - філософська теорія цінностей, що з'ясовує якості і властивості предметів, явищ, процесів, здатних задовольнити потреби, інтереси, запити і бажання людей [2, с. 158].

В свою чергу, соціальна робота є специфічним видом соціальної діяльності, прямо або опосередковано охоплює практично всі сторони суспільного буття. Вона надає особливий, складний і багатовимірний вплив на особистість і суспільство, який далеко не завжди збігається за спрямованістю з іншими детермінантами суспільного розвитку. Соціальна робота тому – одна з найважливіших умов і водночас засобів розвитку і вдосконалення людини і суспільства, досягнення ними благополуччя і спрямованості до блага, оскільки вона вимагає від людини і суспільства готовності і обумовлює їх оптимальну підготовленість до діяльності, спрямованої на трансформацію, вдосконалення громадського та індивідуального буття.

Як суспільний феномен, соціальна робота виконує важливу аксіологічну функцію: формує відповідну ієрархію цінностей за допомогою якої людина здатна оцінювати соціальну ситуацію, явища, вчинки інших людей як з позицій сенсу життя, життєвих цінностей, так і з позицій морально-етичної парадигми даного соціального середовища. Цінності соціальної роботи формуються на двох основних рівнях.

Перший складають метацинності, які визначаються в контексті глобалізованих цілей і завдань як певні ідеали, що реалізуються у мультикультурному просторі.

До другого належать цінності-засоби, які ще називають професійними (етичними) цінностями.

Вони являють собою фахові вимоги до взаємодії соціального працівника і клієнта, корпоративні принципи і норми взаємодії між соціальними працівниками й соціальними службами. Найвищою цінністю соціальної роботи Міжнародний етичний кодекс соціальних працівників визнає людину, оскільки “соціальна робота виходить із різних гуманістичних, релігійних та демократичних ідеалів і філософських теорій і є універсальною можливістю задоволення людських потреб, які виникають унаслідок взаємодії особи й суспільства, а також розвитку потенціалу людини” [5].

Світ цінностей багатоманітний. Він охоплює матеріальні і духовні, соціальні і політичні, естетичні та етичні цінності. Інколи їх поділяють на “нижчі” (матеріальні) і “вищі” (духовні). Однак матеріальні, біологічні, вітальні, тобто життєво необхідні, життєво забезпечувальні цінності не менш важливі для людини, ніж духовні, інтелектуальні, моральні, естетичні. Протиставляти ці класи цінностей недоречно і некоректно. Нерідко одні види цінностей, зокрема матеріальні, абсолютизуються [2, с. 159].

З точки зору психології, цінності мають чотири різних значення:

- цінність – об'єкт бажання, те, що сприяє задоволенню потреб;
- цінність ототожнюється з відношенням і розуміється як фактор, що сприяє вибору мотивів, тобто ціннісним визнається лише те, що визначає мотиви діяльності та поведінки;
- цінність – чинник, який впливає на вибір цілей діяльності та засобів їх реалізації, причому мова не йде про раціональність таких дій, а швидше про відчуття в стані афекту, приємні чи неприємні;

• цінність ототожнюється з критерієм вибору мети. За такого підходу наголос акцентується не на раціональності цілі, а на її моральності, “справедливості” й “добрі” [3].

А отже, *головна мета* застосування аксіологічного підходу в соціальній роботі – етичний аналіз суцього, його оцінка та розробка ідеалу.

Цінності соціальної роботи історично змінюються, вони змінюються також упродовж одного історичного періоду, і це дає підставу фахівцям говорити про динаміку цінностей. Разом з тим треба говорити про фундаментальні цінності соціальної роботи, які є сталими. Основою основ роботи з соціального захисту населення є цінність людського життя. Соціальний працівник повинен усвідомлювати ідею про те, що право на життя – це невід’ємне й абсолютне право кожної людини. Активна підтримка життя людини, протидія порушенню її прав, діяльність щодо забезпечення й поліпшення якості життя є найважливішими ціннісними орієнтаціями соціальної роботи. Фундаментальною цінністю соціальної роботи є право на свободу. Філософи епохи Просвітництва стверджували, що всі люди народжуються вільними й мають рівні права на свободу. Кожна людина наділена свободою волі, правом на вільний вибір, на відповідний своїм уявленням спосіб життя. Безумовно цінністю є досягнення гармонії з собою, іншими людьми й навколишнім середовищем. Суспільні конфлікти неминучі, проте соціальна робота повинна бути спрямована на врегулювання їх еволюційним, мирним, ненасильницьким шляхом. Основою такого підходу є посередництво, примирення, повага, розуміння. Важливою цінністю сучасної соціальної роботи є справедливість, яка передбачає повагу до гідності людини, безпеку й недоторканність особи, однакове, рівноправне й недискримінаційне ставлення до всіх членів суспільства, крім випадків, які дають підстави для диференційованого підходу. Ціннісним орієнтиром у соціальній роботі є солідарність (активне співчуття), яка налаштовує на розуміння страждань і прагнень людини, участь у боротьбі за її права. Функція соціальних працівників полягає не тільки в наданні допомоги, а й бути солідарним з клієнтами [1].

Щоб людство могло рухатись по шляху суспільного прогресу, недоторканим повинен залишатись принцип пріоритету загальнолюдських цінностей, які відповідають родовій суті та індивідуальним особливостям особи. При такому положенні взаємовідносини людини, суспільства, природи матимуть стабільний, гуманістичний характер.

Таким чином, слід зробити висновок, що аксіологічний підхід в соціальній роботі має велику значимість не тільки для соціальної роботи, а й для суспільства в цілому і для кожної людини зокрема, оскільки його застосування дозволяє дати об’єктивну оцінку соціальної роботи, визначити її справжнє місце і роль в життєдіяльності суспільства і людини, і на цій підставі – істотно підвищити її ефективність, а значить, підвищити темпи соціального прогресу.

Список використаних джерел

1. Гужва Т. М. Аксіологічні аспекти професійної підготовки майбутніх соціальних працівників /Т.М. Гужва // Вісник Луганського національного університету імені Т. Шевченка. – 2009. – № 6 (169), с. 69-74
2. Пазенок В. С. Філософія : навч. посіб. / В.С. Пазенок. - К. : Академвидав, 2008. – 280 с.
3. Палюх М. *Аксіологія соціальної роботи: теоретичний аспект* / М. Палюх// Проблеми сучасної психології. – 2014. – Вип. 23. – С. 524-531
4. Подольська Є. А. Філософія: підручник. – К.: Фірма “Інкос”, Центр навчальної літератури, 2006. – 704 с.
5. Шахун Н. В. Гуманізм як духовно-моральний вимір соціальної роботи/ Н. В. Шахун // Проблеми соціальної роботи: філософія, психологія, соціологія. – 2015. – № 1. – С. 33-36

Чех А.В., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ФІЛОСОФСЬКІ ПОГЛЯДИ НА МОЛОДІЖНУ ПОЛІТИКУ В УКРАЇНІ

У XXI столітті інтенсивно змінюється спосіб життя та формат діяльності людства. Науково-технічний прогрес, повсякчас, привертає увагу до пошуку перспективних форм буття у системі координат «Суспільство – Держава», або «Народ – Влада», тим самим, створювати нові можливості для гармонійного співіснування зазначених соціальних феноменів.

Найбільш мобільною тут виявляється молодь, яка завдяки цій якості, починає відігравати все більш значущу роль у суспільно-політичному житті. В той же час, державна молодіжна політика України не відзначається особливою активністю та послідовністю.

Впливовість молоді на життя всіх прошарків у суспільстві не до кінця усвідомлюється представниками української політичної еліти. Відтак, констатуємо недостатню увагу законодавчої влади до проблем та інтересів молоді, споживацьке чи зверхнє відношення до молодіжного руху, фінансування заходів державної молодіжної політики за залишковим принципом.

В зв’язку з цим гостро постає проблема формування, вдосконалення та механізмів реалізації ефективної молодіжної політики на рівні держави, що зумовлює необхідність ретельного аналізу та переосмислення її окремих компонентів. Державна молодіжна політика України та окремі її аспекти вже

неодноразово досліджувались сучасними українськими науковцями. Цьому питанню приділили основну увагу в своїх роботах М.Ф. Головатий, О.В. Кулініч, Н.Б. Метьюлкіна, В.В. Орлов, І.О. Парубчак, М.П. Перепелиця, Р.П. Сторожук та інші. Проте їх розвідки не ставлять за мету комплексний аналіз державної молодіжної політики в контексті її формування на початку незалежності України та подальшої еволюції. Отже, незважаючи на досить успішні деякі дослідження цієї галузі, вони частково нівелюються застарілістю форм і методів, які пропонуються. Виходячи з цього, з впевненістю можна сказати, що формування послідовної програми молодіжного розвитку в незалежній Україні знаходиться у зародковому стані.

Молодіжна політика здійснюється в суспільстві у всіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики. Суб'єктами її впровадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють з молоддю, а також сама молодь. Тому під молодіжною політикою мається на увазі система заходів, які здійснює держава, націлених на всебічний розвиток молоді та на забезпечення її активної участі в житті суспільства. В Україні вона має бути зорієнтована на створення доступної для молоді системи послуг, пропозицій, проектів, що допомагають їй в процесі соціального становлення, вона регулює й забезпечує ефективність відносин молоді, суспільства й держави, є органічною частиною внутрішньої й зовнішньої політики держави, являє собою цілісну систему заходів правового, організаційно-управлінського, фінансово-економічного характеру та покликана створити механізми взаємної відповідальності.

Державна молодіжна політика має бути, перш за все, спрямована на молодих громадян віком від 14 до 30 років, що є періодом активного соціального становлення, соціалізації та адаптації до різноманітних форм соціальних відносин. Молодь повинна розглядатися, з одного боку, як самостійна соціально-демографічна група, а з іншого боку – як невід'ємна частина суспільства, потенціал і роль якої необхідно враховувати у всіх царинах життя суспільства.

В ідеалі державна молодіжна політика повинна стати одним з ключових інструментів покращення стану та розвитку України, як розвиненої, молодіжної та досконалої держави на рівні з державами Європейського Союзу, що на даний час являються прикладом. На нашу думку саме зміна філософії молоді та молодіжної політики в Україні може посприяти вирішенню проблем, які постали на даний час в країні, з можливим витоком зміни ментальної думки щодо молоді та молодіжної політики в Україні.

Список використаних джерел

1. Молодіжна політика в Україні. Висновки Команди міжнародних оглядачів Ради Європи / Видавництво Ради Європи F-67075 Strasbourg Cedex, 2013. – 177 с
2. Формування та реалізація державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. – Тернопіль: ТОВ «Терно-граф», 2017. – 100 с.

Шевченко В.О., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПРОБЛЕМА БЕЗДРОВОЇ ПЕРЕДАЧІ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ: ЛЮДИНА, ЕКОЛОГІЯ, ІННОВАЦІЇ

Загальні поняття про бездротову передачу енергії (БПЕ) та електротранспорт. У наш час високих технологій, бездротові прилади давно стали предметами повсякденного вжитку і вже не здаються чимось надприродним. Бездротові клавіатури і комп'ютерні пристрої, гарнітура телефону, пульт телевізора та багато іншого так міцно ввійшли в життя сучасної людини, що вона вже не уявляє свого існування без них.

Між тим, завдання БПЕ на відстань, вимагає рішення у якомога коротший термін. За найоптимістичнішими прогнозами, як мінімум через 50 років на Землі природні енергоносії дійдуть до критичної завершальної позначки. Подальший розвиток атомної енергетики, у світлі значних екологічних катаклізмів в Україні та Японії, знаходиться під питанням. Необхідно шукати нові джерела енергії, і вони вже віднайдені та частково освоєні. Величезний потенціал існує щодо використання сонячної енергії. Сучасні технології вже сьогодні дозволяють отримати достатню кількість дешевої енергії, здатної покрити потреби всієї земної кулі. Основна проблема полягає в тому, як передавати таку колосальну кількість енергії на відстань.

Майбутня енергетична система поєднає відновлювальні джерела енергії, накопичувачі енергії, споживачі (в тому числі електромобілі), нові інформаційні та комунікаційні технології, покращені пристрої силової електроніки та змінену парадигму споживання та виробництва енергії в бік розподіленої енергосистеми. Така енергетична система зможе забезпечити всі потреби людини і співіснуватиме в гармонії з природою.

Проблема передачі електричної енергії на відстань, хвилювала вчених з самого моменту відкриття електроенергії. Найбільших результатів в цій області вдалося досягти Нікола Тесла, ще більше ста років тому. Його фантастичні експерименти та дослідження значно випередили тогочасся. Сьогодні вчені наближаються до розуміння основних ідей Н. Тесла зразка останніх десятиліть XIX сторіччя.

Методи БПЕ, засновані на явищах електростатичної та електромагнітної індукції набувають широкого поширення в різноманітних застосуваннях. БПЕ застосовується для живлення машин та механізмів (автомобілів, роботизованих систем, в авіації тощо.). Це відмінне рішення для передачі енергії в агресивних середовищах, де неможливо провести кабелі живлення, в обмежених важкодоступних місцях та від поновлювальних джерел енергії. Ну і звичайно ж відмінне рішення для використання у побуті людей як живлення побутової техніки (для окремого пристрою-мобільних телефонів, зубних щіток, бритв - так і всієї техніки і приміщень).

Розвиток технології БПЕ є одним з пріоритетних напрямків досліджень провідних світових лабораторій з силової електроніки. Зокрема слід виділити роботи під керівництвом проф. Й.В. Колара [1], проф. Й.В. Лі, та багатьох інших, в роботах яких показані основні принципи побудови сучасних систем БПЕ. Дослідники з України також зробили значний внесок в розвиток даної теми [2] (роботи Приступи А.Л., Пентегова І.В. та ін.).

Один з основних напрямків застосування БПЕ – для зарядки акумуляторних батарей електротранспорту. За динамікою розвитку ринку електромобілів Україна в 2016-2017 роках була в першій п'ятірці серед країн Європи. Цьому сприяють зниження мита на ввезення авто, розвиток спеціальної інфраструктури.

Транспорт є невід'ємною частиною сучасного світу. Це дозволяє нам за короткий час подолати довгі відстані. Сьогодні жити без транспорту, державного чи приватного, неможливо, тому що ми дуже часто живемо та працюємо в різних місцях. І з кожним роком відстані, які ми долаємо, тільки збільшуються.

Очевидно, громадяни користуються двома основними типами транспорту: громадськими (залізничним, автобусним, трамвайним, таксі, метро, тощо) і приватним (автомобілі, велосипеди, мотоцикли тощо). Співвідношення між ними залежить від країни. Світова статистика свідчить (2010 рік): у високорозвинених країнах частка поїздок у громадському транспорті становить від 25% у Швейцарії до 2% у США [3]. Зрозуміло, що типовий громадянин розвинутої країни віддає перевагу більш зручному шляху до роботи – приватному транспорту. Це дає йому більше свободи, можливість, не витрачаючи додаткового часу, купувати продукти харчування та інші товари на шляху додому. Збільшення кількості заможних людей призводить до збільшення приватного транспорту, що своєю чергою спричинює екологічні проблеми, оскільки транспорт є однією з наймасивніших часток світових викидів вуглекислого газу [4].

Електромобільність – одна з основних тенденцій сучасної транспортної стратегії. Транспортні засоби, що використовували електроенергію, стають все більш популярними в Європі та у всьому світі. Автомобіль з електричним або гібридним двигуном, велосипед з моторним приводом, навіть е-велосипеди стали доступнішими порівняно з бензиновими автомобілями. Широке поширення електронних транспортних засобів не може кардинально знизити викиди CO₂ у випадку, якщо електроенергія буде вироблятися з вичерпних джерел (вугілля, газ та ін.).

У будь-якому випадку, кожен тип електротранспорту має свою власну нішу на ринку. Люди віддають перевагу велосипедові у великих мегаполісах і столицях європейських міст. Але ситуація у сільській місцевості та в передмісті міст відрізняється. Популярність велосипедів в цьому регіоні зменшується, оскільки кількість доріг та кількість населення зросли за останні десятиліття. Один із способів збільшення популярності велосипедів - електропривід. Деяко схожа ситуація спостерігається і відносно електроскутерів. Їх плюс в тому, що вони мають зазвичай більший запас ходу, більшу швидкість і більше корисної ваги можуть перевозити (наприклад, подружжя або когось із батьків разом з дитиною).

У результаті потрібно обрати зручний приватний транспорт із відносно невеликими потребами в електроенергії. Це дозволяє зменшити викиди CO₂ в світі без погіршення зручності поїздок.

Основні аспекти використання: міфи та завдання. Щодо концепцій використання, то їх декілька і потрібно максимально наблизитись до них.

Говорячи про суспільство і впровадження рішень БПЕ, потрібно враховувати декілька особливостей (якщо не брати до уваги фінансову спроможність громадян). З однієї сторони людям присутня жвава цікавість до речей та процесів, які вони бачать і відчувають, можуть або не можуть досягти. З іншої сторони серед консервативних, малоосвічених, надто релігійних чи більш літніх людей присутній деякий страх та неприйняття нового. Історія говорить, що перших автомобілів і на парових двигунах і на двигунах внутрішнього згоряння люди боялись, хрестились коли бачили і називали «чортопхайками».

Також важливою задачею є переконати майбутніх користувачів, чому рішення на основі БПЕ кращі за традиційні. Сюди входять поняття комфорту і зручності, екологічності, економічної доцільності.

Найпоширеніший в Україні та світі електроавтомобіль Nissan Leaf постійним струмом через станції швидкої зарядки до 80% заряджається мінімум за півгодини. Запас ходу 100-150 км. Найновіші Tesla можуть зарядитись до 80% навіть за 15 хвилин, і запас ходу до 450 кілометрів. Впродовж цього часу водій та пасажери повинні із користю проводити час на заправках. Власники заправок можуть ці факти використати з користю для себе та клієнтів. Замість так званих фаст-фудів передбачити повноцінні ресторани із бездротовим інтернетом, можливо супермаркети. Запропонувати культурно-просвітницьке дозвілля, ігрові кімнати для дітей, спортивні майданчики, міні-бібліотеки, фонотеки таке інше.

Природньо, що власне здоров'я надзвичайно хвилює людей. Про ступінь шкоди випромінювання від мобільного телефону чи мікрохвильової печі не писав тільки лінійний, а досліди проводились і проводяться абсолютно за різною методикою та завершуються суперечливими результатами (часто на замовлення окремих корпорацій). Превалює впевненість, що біля бездротової зарядки телефону енергії випромінювання менше, ніж за декілька метрів від джерела wi-fi, до того БПЕ відбувається на значно нижчій частоті. При зарядці електроавтомобіля передбачені спеціальні конструкції із захисними кожухами від електромагнітного випромінювання.

В ідеалі, пристрій передачі енергії за допомогою БПЕ повинен житись від джерел поновлюваної енергії (сонячної, вітрової, геотермальної, біогазової тощо), щоб ще більше наблизитись до зменшення шкоди навколишньому середовищу. Адже в першу чергу потрібно думати не про теперішнє, а про майбутнє, і в якому стані та з якою екосистемою ми передаємо планету нашим нащадкам.

Результати впровадження БПЕ. В результаті виконання науково-дослідних та дисертаційних робіт, розробка нових методів розрахунку та оптимізації напівпровідникових перетворювачів для систем БПЕ дозволить підвищити передану бездротовим способом електричну енергію, розширити діапазон регулювання частоти, що зменшить витрати часу на підзарядку акумуляторів електромобілів та малогабаритного електротранспорту в цілому і підвищить зручність використання систем БПЕ за рахунок зниження чутливості до точного позиціонування приймальних і передавальних елементів, що стане передумовою більш активного впровадження електротранспорту, а, відповідно, поліпшенню екологічної ситуації в країні за рахунок зниження кількості вихлопних газів, підвищення енергонезалежності України за рахунок зменшення споживання газу та нафтопродуктів в якості палива для автомобілів, підвищить надійність та економічність роботи енергосистеми України за рахунок вирівнювання добового графіку електричних навантажень в нічний час (найімовірніший період роботи систем безконтактної підзарядки акумуляторів).

Результати робіт дозволять в подальшому розробити зразки БПЕ для підзарядки електромобілів та малогабаритного електротранспорту у місцях загального користування (стоянки біля торгових та офісних центрів, туристичних пам'яток), що підвищить комфортність використання електротранспорту у порівнянні з класичними зразками, заснованими на двигуні внутрішнього згорання.

Запропоновані рішення, також, можуть знайти широке застосування для одночасної безконтактної підзарядки акумуляторів декількох мобільних електричних пристроїв (дрони, радіостанції, тепловізори, електрошокери тощо) для військових підрозділів та відділів поліції. Це має підвищити зручність (всі прилади можна розмістити в одному приміщенні), швидкість реагування (не потрібно витрачати зайвий, часто життєво-критичний час на від'єднання мобільних пристроїв від зарядного або встановлення до них зарядженого акумулятора), що з необхідністю сприятиме боєготовності та ефективності силових підрозділів. Цей напрямок досліджень, на нашу думку, має важливе як стратегічне, так і тактичне значення і для посилення обороноздатності нашої держави загалом.

Список використаних джерел

1. Bosshard, R., Kolar, J.W. Inductive power transfer for electric vehicle charging: Technical challenges and tradeoffs. – IEEE Power Electronics Magazine, vol. 3, no. 3, pp. 22-30, Nov. 2016.
2. Приступа А.Л., Пентегов І.В. Експериментальна установка для дослідження теслівських процесів при безконтактній зарядці акумуляторів / Вісник Чернігівського державного технологічного університету: Серія: Технічні науки. – Чернігів: ЧНТУ, 2012. – №1 (55). – С. 233-239.
3. Buehler, R., Pucher, J. Demand for Public Transport in Germany and the USA: An Analysis of Rider Characteristics. Transport Reviews, Vol. 32, No. 5, pp. 541– 567, September 2012.
4. Transport, energy and CO₂. Moving toward sustainability. International energy agency. 2009, 419 p.

Фесенко А.П., аспірант

Науковий керівник – Киселиця С.В., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ОПТИМІЗАЦІЯ МАСОГАБАРИТНИХ ПАРАМЕТРІВ ПЕРЕТВОРЮВАЧІВ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ ДОВКІЛЛЯ

В останні десятиліття до людини розумної приходить усвідомлення незворотніх змін (більш негативних, ніж позитивних) в ареалі її існування, що й зумовлює зростання частки відновлюваних джерел енергії в господарській діяльності. Чільне місце серед таких джерел посідає сонячна енергія. Активно збільшується кількість як потужних сонячних електростанцій, так і домогосподарств що переходять на цей вид відновлюваного енергозабезпечення.

Ідея використання сонячного світла у власних цілях з'явилася у людства ще в стародавні часи. Ці застосування могли носити як виключно практичний, так і релігійно-містичний характер. Починаючи із сонячного годинника та закінчуючи дзеркалами Архімеда, які буцім-то дозволяли підпалювати ворожі кораблі на відстані.

Перші спроби перетворення сонячного світла на корисну роботу в техніці можна віднести до кінця XIX-початку XX століття. Так, перший сонячний водонагрівач, що мав комерційний успіх, було запатентовано в 1891 році К. Кемпом [1]. Така конструкція була надзвичайно простою та ефективною, забезпечувала нагрівання 25 галонів води. Головною перевагою пристрою виробник назвав простоту в обслуговуванні, порівняно з класичним нагрівачем на звичайному пальному.

Спочатку відношення до такого способу отримання енергії було скептичним, частково, через інертність думки, а частково – через прямі економічні інтереси корпорацій-видобувачів палива. Проте з часом виявилось що в деякі регіони світу завозити вугілля чи нафту дорожче, ніж побудувати таку сонячну водонагрівачу станцію. Справжня ж революція у використанні енергії Сонця відбулася з винайденням фотоелектричних панелей.

Загальна структура сонячної електростанції на основі фотоелектричних перетворювачів не залежить від розміру чи потужності. Система включає в себе власне сонячні панелі, контролер заряду акумуляторної батареї, акумуляторну батарею та перетворювач [2]. Сонячні панелі забезпечують перетворення сонячного випромінювання в електроенергію. Акумуляторна батарея зберігає одержану електроенергію, контролер заряду керує процесами заряду та розряду акумуляторів. Перетворювач забезпечує перетворення постійного струму батареї у змінний, яким, своєю чергою, живляться більшість електроприладів. Такі системи побутового рівня можуть бути як мережевими, так і автономними.

Автономні системи не можуть бути підключеними до централізованої мережі електроживлення, мережеві ж – можуть. З одного боку, автономність є суттєвою перевагою, дозволяє не залежати від централізованої мережі та спростити перетворювач. З іншого боку, втрачається можливість поділитися «зайвою» електроенергією з іншими користувачами за певну матеріальну винагороду.

Подібні системи займають значну площу як ззовні будівлі (до прикладу, сонячні панелі), так і всередині (зокрема, вузли). Оскільки зменшити габарити акумуляторних батарей без суттєвих витрат вкрай складно, доцільним видається зменшення самого перетворювача.

Останнім часом бурхливий розвиток напівпровідникових компонентів призводить до їх помітного зменшення, здешевлення, спрощення у використанні. З іншого боку, вартість міді, що є основним елементом у складі індуктивностей, не змінюється, а подекуди навіть зростає. Наразі, основний вклад як у собівартість, так і в габарити перетворювача роблять саме пасивні компоненти. До того ж, видобування руди, збагачення, виплавка металу та його подальша обробка є шкідливими як для навколишнього середовища, так і для організму людей, зайнятих в цих виробництвах. Саме тому зменшення їх габаритів видається надзвичайно перспективним.

Одним із можливих методів зменшення масогабаритних параметрів перетворювачів є підвищення частоти роботи ключів та паралельне включення декількох однакових ланцюжків із фазовим зсувом сигналів керування [3]. Такий спосіб дозволяє зменшити струм через кожну конкретну індуктивність, через що зменшується накопичувана в ній енергія. А саме значення енергії пропорційне габаритам елемента.

В результаті виконання дисертаційної та науково-дослідницької роботи, розробка нових топологій перетворювачів та методів їх оптимізації для систем електроживлення на основі фотоелектричних перетворювачів дозволить зменшити масогабаритні параметри та вартість кінцевого виробу. Одержані результати можуть бути використані не тільки для інверторів у складі систем альтернативної енергетики, а й для будь-яких систем живлення де виникає необхідність перетворення постійного струму у змінний. Окрім суто економічних результатів, важливу роль відіграє зменшення негативного впливу господарюючого суб'єкта на довкілля. Про актуальність і перспективність подібних досліджень свідчить діяльність кооперативу Google конкурсу Little box challenge, метою якої була розробка технічних систем з оптимальними масогабаритними параметрами [5].

Список використаних джерел

1. Жидкосные солнечные водонагреватели [Електронний ресурс]:[Веб-сайт] – Електронні дані. – Київ: ТОВ «Альтеко Груп». – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://alteco.in.ua/technology/solar-energy/zhidkostnye-solnechnye-vodonagrevateli> (дата звернення 02.04.2018) – Назва з екрана.
2. Фесенко А., Єршов Р., Степенко С. Огляд та обґрунтування вибору акумуляторних батарей для автономної системи електроживлення на основі фотоелектричних перетворювачів.// Технічні науки та технології : науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Чернігів. нац. технол. ун-т, 2017. – № 1 (7).. – С.177-187.
3. D. Bortis, D. Neumaier, J. W. Kolar, ηр-Pareto optimization and comparative evaluation of inverter concepts considered for the GOOGLE Little Box Challenge, in proc of IEEE 17th Workshop on Control and Modeling for Power Electronics (COMPEL), 2016, pp. 1 – 5.
4. The Little box challenge [Електронний ресурс]:[Веб-сайт] – Електронні дані – Режим доступу: <https://littleboxchallenge.com/> (дата звернення 02.04.2018) – Назва з екрана.

Городній М.С., студент групи ТПР-171
Науковий керівник – Ємець Н.А., к.філос.н, доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ПОЛІТИЧНА СКЛАДОВА МОВНОГО ПИТАННЯ В УКРАЇНІ

*Мова — це не просто спосіб спілкування, а щось
більш значуще. Мова — це всі глибинні пласти
духовного життя народу, його історична пам'ять,
найцінніше надбання віків, мова — це ще й музика,
мелодика, фарби, буття, сучасна, художня,
інтелектуальна і мисленнєва діяльність народу.*

О. Гончар

Мова є високим суспільним явищем, про що засвідчують основні її функції, а саме: комунікативна, номінативна та мислетворча. У політичному процесі суспільного розвитку комунікативна функція мови набуває особливої актуальності. Адже, вона - засіб обміну інформацією у всіх суспільно важливих сферах комунікації: політиці, науці, у галузі економіки, виробництві, у діловій сфері, в освіті, культурі. Обслуговуючи потреби суспільства у забезпеченні інформаційних процесів, мова утверджує свою функціональність та силу. Спілкування дає життя самій мові, адже мова, якою ніхто не спілкується, стає мертвою.

Доля української мови повна злетів і падінь, періодів розквіту та занепаду. Чого вартий Валуєвський циркуляр (1863р.) та Емський указ (1876р.), який фактично проголошував українську мову поза законом забороняючи видавати друкованні матеріали українською мовою та відкидаючи все українське. Також варто згадати аналогічне відношення радянської влади до нашого рідного слова. Офіційної заборони українського не було, але фактично закривалися україномовні школи, переслідувалися талановиті митці, як наприклад Василь Стус та Остап Вишня.

Та українська мова збереглася в побуті народу, у творах бунтівних українських митців. Але слід відзначити, що мова досить часто в політиці слугує знаряддям політичних маніпуляцій та провокацій.

На сучасному етапі політичні діячі втягли нашу мову у свої брудні політичні змагання. Перед кожними виборами лунають гучні заяви та красномовні обіцянки які тим або іншим чином стосуються мови. Останніх десять років ведуться дебати, щодо надання деяким мовам особливого статусу, так само ж і йдуть розмови про угиски мовних меншин на нашій території.

Конституція України проголошує Державною мовою - українську. Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. Але, слід наголосити, що Основним законом нашої держави створюються умови для вивчення мов міжнародного спілкування. Регулювання мовного середовища здійснюється такими законодавчими актами, як Конституція України, Декларація прав національностей України, законами "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин", "Про національні меншини", та іншими українськими та міжнародними договорами, що упорядковують питання використання мов.

Розв'язання мовного питання в Україні – процес складний, і триватиме він не одне десятиліття. Задля зняття зумисне створеної напруги значна частина фахівців та правознавців, що спеціалізуються у мовних питаннях висловлюють думку про те, що Конституція України містить юридичну колізію стосовно данної проблеми, зокрема, ст. 10 Основного Закону зазначає, що («В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин»), у якій виділено з-поміж мов меншин російську мову, на нашу думку, необхідно внести корективи до законів, знявши таке виділення. Адже, саме російськомовну складову мовної архітектури України сьогодні пропонують посилити шляхом надання російській мові статусу «особливої мови» чи «мови із спеціальним статусом», але це суперечить чинній Конституції України, а в сьогоднішніх умовах може слугувати потужним каталізатором загострення протистояння в суспільстві. Така ясність позиції керівництва Держави відчутно знизить ефективність можливих політичних спекуляцій (особливо в період чергових виборів до Верховної Ради України) навколо питань української мови як державної.

Вкрай актуальним залишається скасування закону Ківалова-Колесніченка, який свого часу Національна академія наук України та багато інших (включно з міжнародними) центрами правової експертизи у своїх висновках рекомендували відхилити як конфліктогенний і антиукраїнський закон.

Існує підготовлений альтернативний законопроект, створений робочою групою під керівництвом Леоніда Кравчука в якому конструктивно узгоджено повноформатне утвердження й розповсюдження функціонування української мови як державної з підтримкою мов меншин, включно з російською.

Потрібно твердо усвідомити, що мовне будівництво належить до високозатратних суспільнонагомих проєктів. Вибудовування чи зміна інфраструктури поширення чи утвердження мови будь-якої національної меншини, як і кардинальне трансформування функціонального поля української мови, передбачають значні фінансові вкладення, що в ближчій перспективі є нереальним. Тому всі плани мовних змін у Державі необхідно насамперед атестувати на тлі національного бюджету, і лише потім, чітко визначивши пріоритети і співвіднісши їх з реальними економічними можливостями, поетапно втілювати в життя.

Необхідно створити перспективну й несуперечливу державну програму мовного будівництва України, окрему повноформатну, а не в ролі сегмента чи додатка до програми гуманітарного розвитку.

Мовна перебудова України – держави з такою складною і суперечливою мовною спадщиною – вимагає відповідної інфраструктури та спеціально підготовленого корпусу менеджерів з кола мовознавців-політологів і управлінців, яких сьогодні, на жаль, не вистачає.

Отже, реалізація зазначених першочергових завдань сприятиме переходу від романтичного до реального державотворення в галузі мовного будівництва. Сьогодні, в Незалежній Україні, яка виборює своє європейське демократичне майбутнє, українська мова зміцнює свої позиції як мова державна, далі розвиває свою структуру й комунікативний потенціал, поступово набуває інтегратора багатонаціонального українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Акаймова А. Використання мовної комунікації в політичному дискурсі [Електронний ресурс] / Анжела Акаймова. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Sup/...1/08Akayomova.pdf
2. Андрій Ілленко: Соціал-націоналізм і революція [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.svoboda.org.ua/dopysy/dopysy/019904/>
3. Буркут І. Г. Виборчі технології: регіональний досвід / І. Г. Буркут, О. В. Колесников. – Чернівці : Букрек, 2009. – 240 с.
4. Висоцький О. Ю. Технології легітимізації політичної влади: теорія та практика : монографія / О. Ю. Висоцький. – Дніпропетровськ : Пороги, 2010. – 318 с.
5. Нагорна Л. Політична мова і мовна політика. Діапазон можливостей політичної лінгвістики / Л. Нагорна. – К. : СПЕД НАН України, 2005. – 320 с.

Грищенко Е.Н., студентка гр. ОА-171

Науковий керівник – Мельник О.Є., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МОВНЕ ПИТАННЯ УКРАЇНИ В ХІХ-ХХ СТОЛІТТІ

Питання мови в світобаченні особистості завжди залишається актуальним, а в період трансформаційних соціальних змін, що відбуваються сьогодні на рівні країни та світу, особливо гострим. На наш погляд, сьогодні мова, набувши політичного окрасу, стає тією зброєю, завдяки якій можна маніпулювати суспільною думкою та свідомістю. Аналіз мовного питання знаходимо в різноманітних роботах як вже досвідчених, так і молодих дослідників: Королевич Н.Ф., Мацюк Г.П., Шевельов Ю.В., Бевзенко С.П. [3].

Як відомо, мова – один з видів культури, покликаний разом із працею творити всі інші види культури. Більше того, мова є не тільки засобом творення культури, але й, що треба підкреслити, одним із її складових компонентів. Початок справжнього відстоювання української мови починається саме з середини ХІХ століття.

Історія розвитку й становлення української мови — це історія утисків і заборон, адже мовне питання того часу тісно ув'язувалося з політичним, з тими «сепаратистськими» задумками, у яких звинувачували українців, підбурюваних поляками, австрійцями і німцями з ворожими намірами щодо Росії. Примітним етапом у розвитку антиукраїнської політики стала поява в 1876 р. Емського указу. Цим документом, підписаним царем Александром II у німецькому місті Емсі, вимагалось: 1) не допускати ввозу в межі імперії й без особливого на те дозволу головного управління у справах. Друк будь-яких брошур, що видавалися за кордоном малоросійською говіркою; 2) друкування і видання в імперії оригінальних творів тією самою говіркою заборонити, за винятком лише: історичних документів і пам'яток, творів художньої літератури. Заборонити також різні сценічні вистави і читання малоросійською говіркою, а також друкування нею ж текстів до музичних нот; припинити подальше видання газети «Кієвській телеграф». Щоправда, у 1881 році царський уряд дещо модифікував Емський указ, зробив певне полегшення, дозволивши друкувати українські словники, тексти до нот, ставити українські театральні вистави. Останнє

було особливо важливо, оскільки український театр, по суті, був єдиною публічною трибуною, з якої у той час можна було почути українське слово.

Після 1907 року українці набули більшої можливості видавати твори, журнали і газети українською мовою. Вже 1908 р. заборона Сенатом діяльності Полтавської «Просвіти» ознаменувала початок нового туру антиукраїнських акцій. У лютому 1910 р. Міністерство внутрішніх справ видало циркуляр, яким губернаторам наказувалося перешкоджати заснуванню українських і єврейських товариств, незалежно від того, яку мету вони перед собою ставлять [2].

Важливий етап мовної політики пов'язаний з діяльністю наркома освіти УСРР у 1927 - 1933 рр. - одного з найвідоміших лідерів українського «націонал-більшовизму» М.Скрипника, який виступав активним захисником української культури, вірячи в можливість синтезу просякнутих інтернаціоналізмом комуністичних ідей з національним відродженням. М.Скрипник, твердо обстоюючи власну позицію, проявив надзвичайну активність у ході підготовки та видання українського правопису, який був затверджений постановою Раднаркому УСРР від 04.09.1928 р. і під назвою «скрипниківського» діяв до 1933 р., тобто до року загибелі його ініціатора.

Змінилася ситуація в Україні і у книговидавничій справі. У 1930 р. українською мовою було видано 6 394 назви, у 1933р. - 3 472, у 1937р. - 2 566, у 1938р. - 2 159, у 1939р. - 1 895. Поза сумнівом, у цій ситуації першорядну роль відіграла політика, спрямована на підризування ролі української мови в житті суспільства. Проте, з іншого боку, як зауважує Ю.Шевельов, це відбивало певні настрої серед україномовної частини населення: люди вважали непрактичним триматися мови, комунікативні функції якої дедалі вужчали, соціальний престиж якої невпинно падав [5].

В березні 1953 р. в Україні спостерігається посилення руху на захист української мови. Хрущовська, нехай і обмежена, але все-таки «лібералізація» принесла обнадійливі зміни, що торкнулися і мовної сфери. В УРСР збільшується кількість видань українською мовою. У 1956 р. в журналі «Комуніст України» з'явилася стаття, автор якої наполягав на розширенні прав української мови, її впровадженні у всі сфери «державної, партійної та економічної структури республіки». Понад те, саме під час «відлиги» було зафіксовано найвищу вимогу щодо статусу української мови.

Новий етап наступу на українську мову розпочався з приходом до влади у травні 1972 р. В.Щербицького. Симптоматично, що у своїх численних статтях, книгах і виступах він завжди уникав вживати вислів «український народ», надаючи перевагу терміну «народ України». Та й українську мову підкреслено ігнорував, і оскільки для місцевої номенклатури був приклад за номером 1, то це вкрай негативно впливало не тільки на мовну ситуацію, а й на національну політику в УРСР загалом.

23 вересня 1989 року працював об'єднаний пленум правління Спілки письменників України і Товариства української мови з порядком денним «Українська мова: реальність і перспективи». Робота цього форуму ще раз засвідчила наростання дискусій про статус і становище української мови.

Наприкінці 1990-х рр. активізувалася полеміка щодо можливості надання російській мові статусу офіційної мови при збереженні за українською статусу державної. Впровадження української мови як державної у публічній сфері не було до кінця послідовним і не супроводжувалось системними заходами спрямованими на подолання деформованої мовної ситуації [1].

Досліджуючи мовне питання на Чернігівщині ми бачимо, що в 1993-1994 роках державна мова була основною мовою навчання у школах. У 833 денних загальноосвітніх закладах (без закладів дітей з вадами розумового або фізичного розвитку) нею навчалось 74 % учнів, російською мовою – 26 %. У 13 районів області навчання велося виключно українською, а російською найбільше дітей навчалось у Чернігові та Семенівському, Н.-Сіверському і Городнянському районах. Із числа шкіл, де навчання здійснювалось російською, переважна частка (60,7 %) розташована у міських поселеннях. Разом з тим усі учні, що навчалися російською, вивчали українську як предмет. Крім того, 1,2 тисячі дітей додатково опановували українську мову факультативно та в гуртках[4].

За даними обласного управління статистики на 1999 рік у ВУЗах області предмети викладалися переважно українською. Рідною мовою навчалось 92,6% студентів і лише 7,4% - російською. У ВУЗах I-II рівнів акредитації ці показники становили відповідно 98,2% і 1,8% студентів, при чому із 20 закладів російською викладання велося тільки в Остерському будівельному технікумі.

Із п'яти діючих театрів українською мовою вели роботу Чернігівський облмуздрамтеатр ім. Т.Г. Шевченка, Ніжинський український драматичний театр ім. О.Довженка [4].

У масових і універсальних бібліотеках книжкові фонди російською мовою становили 56, 2%, а український книгофонд – 43,6% (він налічує 5,3 млн примірників [4].

Отже, мовна ситуація в Україні в XIX-XX столітті є результатом неодноразових втручань іноземних держав в становлення національного. Однією з головних причин проблем, що виникли у мовній сфері, є відсутність єдиної послідовної державної політики, системності у її здійсненні, брак її наукового забезпечення, недостатнє врахування міжнародного досвіду. Як наслідок – незбалансований \ характер багатомовності, що віддзеркалює постколоніальний стан українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Гнатенко П. Український національний характер. – К.: ДОК-К, 1997
2. Джозеф Д. Язык и национальная идентичность // Логос. - 2005. - № 4 (49). – С.20-48.
3. Історики українського мовознавства (Електронний ресурс: https://uk.wikipedia.org/wiki/Категорія:Історики_українського_мовознавства)
4. Мігачева Г. Проблеми мовні – проблеми державні. // Деснянська правда. – 1999. - 17 червня
5. Шаповал Ю., Ажнюк: мовна ситуація в Україні: історія й сучасний стан (Електронний ресурс: <http://www.memorial.kiev.ua>)

Дмитрик Ю.А., студент групи ТПР-171
Науковий керівник – Ємець Н.А., к.філос.н, доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

СУСПІЛЬНА ПРИРОДА МОВИ

Мова виникла в суспільстві, обслуговує суспільство, є однією з найважливіших ознак суспільства і поза суспільством існувати не може, як і неможливе суспільство без мови. У порівнянні з іншими явищами суспільного життя мова споконвічна і буде існувати доти, доки існує суспільство. Так, скажімо, такі соціальні інститути, як сім'я, держава, класи, гроші, наука, релігія, право, сформувалися набагато пізніше, ніж мова. Вона обслуговує всі сфери людської діяльності, невіддільна від будь-яких суспільних процесів: організації праці, управління суспільним виробництвом, діяльності наукових закладів і організацій культури, здійснення процесу освіти і виховання, розвитку художньої літератури, науки, зміни соціальної і особистої психології. Мовознавці визначають такі суспільні функції мови: організуючу, управлінську, освітньо-виховну, естетичну, дослідницьку, інформаційну, соціально-прагматичну та індивідуально-прагматичну мовні функції. Мова відображає суспільну свідомість — ідеологію, політику, право, мораль, науку, мистецтво, релігію тощо.

Розвиток і стан мови значною мірою залежать від ступеня суспільного розвитку. Мова відображає зміни в усіх сферах суспільства, що суттєво різнить мову від інших суспільних явищ. Суспільні зміни позначаються на мові. Мова відображає особливості соціальної організації суспільства. Так, скажімо, для феодалізму характерний розпад держави на дрібні феоди. У зв'язку з цим виникає багато дрібних територіальних говірок. За капіталізму колишні дрібні територіально-адміністративні одиниці об'єднуються, виникають нації. Спільний ринок вимагає єдиної мови для держави. Усе це зумовлює нівеляцію діалектів і формування національної мови. Дві тенденції в національному питанні (інтернаціоналізм і націоналізм) призвели до двох тенденцій у мовній практиці: з одного боку, стимулюються пошуки світових мов (живі міжнародні мови — французька, німецька, англійська, штучні міжнародні мови типу есперанто, піджини та ін.), з іншого — пуристичні тенденції (прагнення очистити літературну мову від іншомовних запозичень).

У мові відображається соціальна диференціація суспільства. Суспільство розмежовується за класовою, становою, майновою і професійною ознаками. Це позначається на класовому використанні мови, функціонуванні професійних підмов, жаргонів, аргю. До різновидів соціальної диференціації мови належить також диференціація за типом діяльності соціального колективу (функціональні стилі).

Також мова відображає демографічні зміни. Збільшення чи зменшення населення, зміни в його складі, чисельності етносів, зрушення у співвідношенні між міським і сільським населенням — все це певною мірою впливає на мову. Так, скажімо, наплив російськомовного населення в Україну, що свідомо сплановував союзний центр, призвів до того, що міста, де в основному оселялися переселенці, поступово русифікувалися, витіснивши з ужитку українську мову. Збільшення населення зрусифікованих міст за рахунок вихідців із села, що мало місце в повоєнний період, призвело до ще більшого скорочення носіїв української мови. Приплив сільського населення в міста Росії позначився на змінах у російській літературній мові: до неї ввійшла велика кількість так званих просторічних слів та зворотів, відбулася «демократизація» російської літературної мови внаслідок розкованості в уживанні нелітературних елементів. Мовознавцям ніяк не вдається встановити межі між російською та білоруською мовами. Річ у тім, що в часи тривалої боротьби між Росією і Литвою порубіжні землі (Смоленщина) періодично переходили від однієї держави.

У мові відображені відмінності в рівнях економічного розвитку. Так, наприклад, національна чи державна мова складається, як правило, на основі діалекту тієї території, яка є найрозвиненішою в культурному й економічному аспектах. Через мову виражається суспільна свідомість. Наприклад, прийняття християнства в Київській Русі призвело до поширення тут старослов'янської мови як мови богослужіння та й загалом релігійної літератури і проникнення старослов'янських слів у давньоруську мову. У період поширення ісламу серед східних народів їх мови увібрали велику кількість арабських слів. Певний вплив на розвиток мов справляють суспільні течії й погляди. Наприклад, явище пуризму в Росії було

пов'язане з поглядами і діяльністю О. С. Шишкова, Ф. В. Булгаріна, М. І. Греча, М. П. Погодіна і якоюсь мірою В. І. Дая. Сильний вплив мали ці тенденції на чеську літературну мову, в якій переважна більшість іншомовних запозичень була замінена власними утвореннями.

Роль суспільних течій та поглядів у розвитку мови засвідчує і культивування в роки революції в російській мові жаргону і навіть аргю як «мови пролетаріату» на противагу «буржуазно-інтелігентській мові». Незаперечний вплив на розвиток мови має творчість письменників, діячів культури та мистецтва. Мова безпосередньо пов'язана з культурою суспільства. Саме з розвитком культури пов'язане збагачення словника, розширення сфери вживання літературної мови, її стилістична диференціація.

Впровадження писемності, а з нею поширення перекладів може навіть зумовити зміни в структурі мови. Як доведено мовознавцями, складнопідрядні речення набувають інтенсивного поширення тільки з виникненням і розповсюдженням письма. Незважаючи на те, що мова є об'єктивною реальністю, яка розвивається за своїми законами, історія різних мов засвідчує немало фактів свідомого впливу суспільства на розвиток мови. Однак можливості цілеспрямованого впливу суспільства на мову не є безмежними. Вони, як правило, обмежуються такими сферами, як графіка й орфографія, термінологія та нормативно-стилістична система мови. Ці сфери належать до периферії мови. А ядро мови, її фонологічну, граматичну й лексико-семантичну структури свідомо змінити неможливо.

Таким чином, суспільна природа мови проявляється у пізнавальній та комунікативній функціях мови. З одного боку, дає змогу здійснювати емпіричну діяльність і формувати знання про світ. З іншого боку, мова сприяє встановленню соціальних зв'язків, які творять суспільство. В кінцевому рахунку, мова дає змогу закріплювати і зберігати набуті людством знання, передавати їх з покоління в покоління, використовувати у практичній діяльності і в подальшому пізнанні дійсності всієї суми суспільних знань.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – К. : Право, 1998. – 86 с.
2. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір / Л. Масенко. – К.: Видавничий дім “КМ Академія”. – 2004. – 88с.
3. Радчук В. Мовна політика: від слів до діла / В. Радчук // Урядовий кур'єр. – 2001. – 15 березня. – С. 15.
4. Сергєєва О. Ю. Місце мови у соціумі та її роль у сприйнятті інформації слухачами / О. Ю. Сергєєва // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : матеріали міжнар. наук. конф., м. Суми, 20-21 лютого 2008 р. : [у 6 ч.] / Сумська ОДА, Сумський обл. ін-т післядиплом. пед. освіти, Нац. ун-т Києво-Могилянська акад. (каф. політології) [та ін.]. – Суми : РВВ СОШПО, 2008. – С. 147–149.

Іваненко К.С., студентка 1 курс, гр.АГ-171

Науковий керівник - Мельник О.Є., к.філос.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м.Чернігів, Україна)

УКРАЇНСЬКИЙ ГУМОР ЯК ЕЛЕМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ХІХ СТ.)

Гумор (лат.humor – волога, рідина) – це доброзичливо-глузливе ставлення до чого-небудь, спрямоване на викриття. Різновид комічного, відображення смішного в життєвих явищах і людських характерах[3]. Гумор також використовується для полегшення соціальної взаємодії і усунення того почуття скутості, яке властиве спілкуванню між людьми. Гумор вважається, що використовується як можливість зняття напруги і копінг-стратегія, як спосіб вираження агресії і негативних емоцій в ситуаціях, коли прямий прояв почуттів недоступний.

Народна творчість українців завжди реагувала на суспільні настрої та переживання. Багато фольклорних жанрів зникає, та українська сміхова культура, в якій відбився національний менталітет, залишається популярним жанром. Саме в сміховій культурі відбиті рефлексивні ознаки соціуму, вона є «живим організмом» соціокультурного простору. Це динамічне явище, завдяки якому ми можемо виявити головні тенденції суспільного розвитку та як їх інтерпретує народ. Це явище носить оптимістичний характер навіть тоді, коли йдеться про трагічні обставини. Вищою формою естетичної освіченості вважається уміння сміятися над своїм недоліками й вадами.

Більшість дослідників української сміхової культури такі як (О.М.Балакірев, Є.І.Головах, Н.В.Панін, В.В.Танчер, М.О.Шульга, А.Лук, В.Шкловський, В.Балушко), покликаються на вислів видатного історика М.Костомарова, який сказав:«...Загальні страждання народу, тяжке лихоліття, які мусили українці виносити на своїх плечах, часто потреба самопожертви, нетривкість хатнього добробуту, необхідність рвати раз у раз родинні й громадські зв'язки – вихвала в цьому народі свідомість мізерії життя, погорду до земного щастя, насмішкуватий погляд на всі зміни...» [1].

Погляди М.Костомарова розділяє і сучасний український дослідник М.Савчук, на думку якого «незважаючи на нашу гірку історію, український народ завжди посміхався. Навіть після страшних

сталінських репресій і Голодомору, й у роки Другої світової війни українці посміхалися.» [2]. Як відомо український гумор пройшов довгий еволюційний шлях і має свою історію. Народна сміхова культура українців зароджувалась у драматичних іграх, оповідальній творчості, ліричних піснях, календарній та родинній обрядовості. Національний гумор українців відрізняється простодушністю, доброзичливістю, щирістю. О.Бріцина зазначає, що український гумор вирізняється тим, що в ньому мало руйнівної рефлексії, чорного сарказму, переважає добродушність, самоіронія й життєвий почин.

Відомий філософ С.Кримський писав: «Україна — кордонна цивілізація, на кордоні зі степом, із ворожими імперіями. У таких умовах сміх — це зневажливе ставлення до ворогів, до страху перед небезпекою, сміх — це бойова зброя. Для українців гумор — не просто елемент життя, це національна риса» [4]. Дуже влучні слова, бо лише українці можуть сміятися тоді коли хочеться плакати.

Особливостями українського гумору можна вважати наступні:

- великою мірою український гумор віршований і пісенний («Енеїда» Іван Котляревський);
- в українському гуморі відсутній чорний гумор («Маруся» Григорій Квітка-Основ'яненко);
- український гумор більше сконцентрований на вічному: родинні взаємини, любов і зрада, молодість і старість («Кайдашева сім'я» Іван-Нечуй Левицький);
- у багатьох випадках український сміх — це безвихідь, це виклик страхові, це дія всупереч смуткові та сльозам. Це напевно головна ознака характеру українця, що б не було посміхайся.

Українська література багата на гумористичні твори. Письменники як і ми самі завжди знаходили над чим посміятися.

Новий етап у розвитку сміхової культури започаткував Іван Котляревський. Його творчість — це енциклопедія життя українського народу. Легко і невимушено вплітаються в сюжет поеми описи різних аспектів життя українця. У поемі зібрано велику й цінну етнографічну, етнологічну і фольклорну інформацію. Спираючись на досвід своїх здебільшого анонімних попередників, І.Котляревський підносить до сатиричного викриття суперечностей феодально-кріпосницької системи в Російській імперії.

Гумористичне змалювання народного життя, різних подій та вчинків персонажів в «Енеїді» у свій час привело до неправильного твердження про те, що І.Котляревський начебто сміється з народу. Цю точку зору, яку найбільш виразно висловив П.Куліш, першим заперечив М.Максимович, який вказав на народну основу гумору письменника. Він говорив, що І.Котляревський змальовує життя «точнісінько так, як і в нашій народній поезії, яка потішалася однаково над простолюдом і над панством, над усім, що потрапляло їй під веселий час піснетворчості». У поемі переважає народна стихія, яка «здається жартівливою тільки при поверховому огляді, а насправді осяяна світом гуманної думки, якої в той час не так було багато в суспільстві...».

Художній світ поеми генетично пов'язаний не тільки і не стільки з творчістю мандрівних дяків чи сатиричною традицією XVIII ст., стільки з найдавнішими шарами народної культури, з її несвідомо діалектичним баченням світу й гуманістичною концепцією людини.

Застосування гумору простежується і в творчості Г. Квітки-Основ'яненка, який майстерно володів засобами зображення комічного, прийомами гумору й сатири в художньому творі. Повість «Конотопська відьма» можна вважати зразком для практичного засвоєння цих понять. Бурлескні картини життя козацької старшини («Прокіп Ригорович став, задравши голову, рот роззявив, аж горлянку видно, очі вилупив та руками знай розмахує»), гіперболізовані, карикатурні, гротескні портрети («... піни йому повен рот, аж через край тече, і языка не поверне, тільки труситься, та скигить, мов кривий цуцик» - портрет пана Халявського), іронічні діалоги, мистецьке поєднання реалістичних і фантастичних картин, багата народна фразеологія — усе це створює неповторний світ героїв повісті й оповідача.

Ще одним яскравим прикладом українського гумору є твір «Кайдашева сім'я» Івана-Нечуя Левицького. У творі на матеріалі повсякденного життя селянства розкриваються деякі риси вдачі українського народу, його індивідуалізм, прагнення жити окремим, самостійним життям. Твір неодноразово перевидавався і перекладався іншими мовами. Жанрова відповідність твору полягає в тому, що зображення повсякденного життя Кайдашів розгортається в найрізноманітніших побутових виявах, які часто окреслюються у гумористичному плані: «Вони застали на дворі коло груші колотнечу: Мотря лупила коцюбою Лаврінових дітей, Мелашка з бабою одгризались од Мотрі і неначе гавкали через тин»; «Ще груші не достояли, а Лаврінові діти кинулися на їх, як бджоли на мед. Мотря вибігла з коцюбою, побила дітей, ще й груші пооднімала. Мелашка розлютувалася за своїх дітей, як вовчиця, кинулась до Мотрі й трохи не здерла із неї очіпка». Схильність до відтворення комічних недоречностей письменник вважав однією з характерних рис українського народу, елементом національної психіки, багатой на «жарти, смішки, штукарства» та загалом на гумор, ще часом і дуже сатиричний.

Отже, український гумор розвивається, має свою динаміку, свої національні особливості. Одним із засобів народної сміхової культури українців є іронія та самоіронія, яку можна спостерігати в народних анекдотах, коломийках, жартівливих піснях, приказках, народній обрядовості. Самоіронія як вияв однієї з рис національного менталітету, як уміння вивиситися над ситуацією, над собою, довести, що ми не маємо

комплексу меншоватості. Що ми – не плем'я, не наріччя, ми – народ, нація зі своїми традиціями, мовою, історією.

Список використаних джерел

1. Онацький Є. /Українська мала енциклопедія. – Буенос-Айрес, 1958. – С. 287-288. (Кн.2).
2. Кримський С. /Над чим сміємось? – Київ, 2004. — 7 жовтня. — С. 6.
3. Словник літературознавчих термінів [<http://www.ukrlit.net/info/dict/vysov.html>].
4. Савчук М. /Ми усміхнений народ? – День, Київ, 2012. – 30 березня. [<https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/mi-usmihneniy-narod>].

Кожема Д.І., студентка групи ТПР-171

Науковий керівник – Ємець Н.А., к.філос.н, доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ДЕРЖАВНА МОВА: ПРАВО ЧИ ОБОВ'ЯЗОК

Тема української мови та її функціонування в координатах нашого суспільного життя присутня чи не з моменту набуття незалежності і, на жаль, набуває ознак вічної. Причини цього слід шукати в радянському минулому України.

Саме за часів тоталітарного режиму український народ шукав можливості визнання української мови, яка зазнавала утисків. І цей пошук можливостей за право на свою мову на той момент був актуальним. На сьогодні, після здобуття незалежності, українська мова, як єдина державна, є мовою всього народу України. Тобто ми маємо якісно новий статус української мови, яка є офіційною мовою на всій території держави та в усьому публічному просторі.

Як єдина державна мова українська не може розглядатися в аспекті права на її використання. Державна мова - надбання усіх громадян, незалежно від етнічного походження, це - один з базових інструментів функціонування держави. При цьому представники народностей та національних меншин, без сумніву, мають право на збереження і розвиток своєї мови, чому і має всіляко сприяти українська держава. Таке розуміння статусів державної та мов національних меншин - ключ для справедливого вирішення мовної проблеми в Україні.

Ментальна метаморфоза, попри уже 26 років існування незалежної держави, в українському суспільстві досі не відбулася. І в цьому корінь проблем та чи не основна причина нашого тупцювання на місці. Ми намагаємося вирішити мовні проблеми сучасної України з позиції колонії. Остаточне утвердження державної мови є надважливим для України процесом, який підміняється безглуздим захистом права окремого громадянина на вживання української мови.

З року в рік в мовному законодавстві України, як перекотиполе - від законопроекту до законопроекту - мігрує ідея про право на використання державної мови. Своє відображення вона знайшла і у щойно прийнятому Законі про освіту, за яким держава має гарантувати кожному громадянину України право на здобуття освіти державною мовою в державних і комунальних закладах. На перший погляд складається враження, що у такий спосіб «захищається» українська мова. Але право – це не обов'язок, і громадянин може відмовитися від його реалізації (читай – відмовитися здобувати освіту саме державною мовою). На нашу думку, законодавче зобов'язання «права здобути освіту державною мовою» породжує юридичну колізію (неоднозначність). Це те саме, що надати людині право стояти на ногах. Або уявіть собі, що в Податковому кодексі стверджується, що «Держава гарантує кожному громадянину право сплачувати податки».

Відтворений тут припис Закону про освіту обмежує конституційно визначені можливості функціонування української мови у такій сфері суспільного життя, як освіта. Але ж недопустимо, мотивуючись різними політичними, дипломатичними чи іншими хитромудрими «доцільностями», правом окремого громадянина підняти беззаперечне правило для всіх.

По суті, саме поняття «право окремого громадянина на вживання державної мови» є неадекватним. Воно відображає реалії наявної мовної ситуації в Україні. Але насправді яскраво засвідчує підсвідомий комплекс українського народу. На нашу думку формування в Законі про освіту припису щодо права кожного громадянина на здобуття освіти державною мовою можна пояснити скоріше не помилками юристів, а хибним розумінням задач, які перед нами постають.

Боротьба за право використовувати українську мову відповідає парадигмі її функціонування у період існування УРСР і, за певною інерцією, - у перші роки незалежності, коли нашу мову треба було законодавчо закріплювати і захищати від мовно-культурного натиску з боку колишньої метрополії. В той момент це була виправдана позиція, та соціально-політичні реалії змінилися.

Українська мова визначена як державна, і її треба послідовно, чи навіть уперто утверджувати саме як державну мову, як мову суспільного єднання, як один з головних маркерів української держави, не йдучи на різні безглузді політичні компроміси, які не вирішують проблему, а лише консервують абсурдну ситуацію.

Громадяни України не потребують жодного права на використання державної мови. Конституційний Суд України сформулював це однозначно: «Під державною (офіційною) мовою розуміється мова, якій державою надано правовий статус обов'язкового засобу спілкування у публічних сферах суспільного життя.» (Рішення Конституційного Суду № 10-рп/99 від 14.12.99).

Таким чином, можна зробити висновок, що за для повноцінного розвитку мови у державі потрібно припинити культивування комплексу мовної меншовартості, недолугі загравання та намагання задовольнити всіх і вся. Час навести лад у власному менталітеті та почати діяти з позиції повноцінної Держави.

Список використаних джерел

1. Конституція України. – К. : Право, 1998. – 86 с.
2. Лопушинський І. Державна мовна політика в Україні / І. Лопушинський. – Херсон : Олді - плюс, 2010. – 478 с.
3. Сергєєва О. Ю. Конституційно-правові засади регулювання мовних відносин в Україні (1991 – 2006 рр.) / О. Ю. Сергєєва // Державне будівництво : електронне наукове фахове видання. – 2007. – № 1. – Ч. 1. – Режим доступу до журн. : <http://www.nbuv.ua/e-book/db/2007-1-1/doc/4/07.pdf>.

Костюченко І.А., студентка гр. ОА-171
Науковий керівник - Мельник О.С., к.філос.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МАГДЕБУРЗЬКЕ ПРАВО НА ЧЕРНІГОВО-СІВЕРЦІНІ

Магдебурзьке право – одна з найпоширеніших правових систем міського самоврядування в Центральній Європі у часи Середньовіччя. Зародження цього права пов'язують з німецьким містом Магдебургом, яке здавна вважалось "вільним містом". За думкою О. Шеремета, депутата Чернігівської міської ради VII скликання, саме впровадження і розвиток магдебурзького права стало основою становлення сучасного місцевого самоврядування. Відтак, аналіз історії виникнення та джерел магдебурзького права, його впливу на подальший розвиток міст є корисним у сучасних умовах розбудови демократичних інститутів громадянського суспільства в Україні [5].

Історію вивчення магдебурзького права м. Чернігова займаються такі науковці, як Ігор Ситий, Петро Кулаковський, Сергій Леп'явко, О. Шеремет та інші.

Із захопленням Польською державою українських земель, це право надавалося з метою якомога міцніше закріпити міста за собою. Першим містом, що отримало самоуправління був Львів. Це сталося у 1356 році. Магдебурзьке право надавалось містам як під впливом міркувань економічного характеру, так і з метою залучення на свій бік різними пільгами і перевагами симпатії міського населення, утворивши з міщан слухняний, відданий їх інтересам прошарок [3].

Запровадження міського самоврядування на Чернігово-Сіверщині відноситься за часів панування Речі Посполитої. У м. Чернігів магдебурзьке право було введено 27 березня 1623 р., а в м. Новгород-Сіверському – в 1620 р. за привілеєм польського короля Сигізмунда III. Він також надав містам герби та призначив Яна Куновського війтом чернігівського магістрату. Герб м. Чернігова – чорний орел. На гербі зображався святий Владислав у лицарському обладунку, мечем при боці і червоною короговою у правій руці. Святий Владислав був покровителем королевича Владислава, який на той час виконував функцію адміністратора Чернігово-Сіверської землі. Зображення такого герба використовувались на міських печатках Чернігова [2]. На гербі м. Новгород-Сіверська було зображено міську стіну з баштою в зеленому полі, а з боків – золоті спис і шабля. У 1625 р. магдебурзьке право отримав Ніжин, згодом Батурич (1654) [4].

Мешканцям міст надавались певні привілеї, а саме: податковий і судовий імунітет, право власності на землю, пільги щодо ремесла і торгівлі та звільнення від феодалних повинностей (окрім гужової). Магдебурзьке право встановлювало порядок торгівлі. Чернігову було надано значні земельні території, які служили джерелом прибутків [3]. Війт і бурмистри очолювали міську раду, поглядали за міським господарством, відали всіма адміністративними та фінансовими справами міста. Посади війта, бурмистрів, райців були виборними. Вибори проводились один раз на три роки у них брали участь заможні міщани. Рада Чернігівського магістрату у 18 ст. налічувало в середньому 20 виборних представників – райців, вони ухвалювали бюджет міста. Однією з найважливіших функцій міського уряду було забезпечення благоустрою. До його компетенції належали нагляд за санітарним станом, ремонт мостів і гребель, утримання кордону, дотримання правопорядку. На стороні благоустрою стояв відповідальний за санітарним станом – городничий. Магістрацькою канцелярією керував міський писар. Магістрат мав актові книги, печатку та скарбницю. В актових книгах реєстрували документи про купівлю-продаж володінь, заповіти, царські грамоти. Збиранням місцевих податків займався шафар. Важливою ознакою міста за магдебурзьким правом були ремісничі корпорації міщан – цехи [2].

У м. Чернігові, як пише О. Галушко, існували й певні обмеження самоуправління. Зокрема, службовці місцевого магістрату не обирались, а призначалися королівською адміністрацією. Право призначати війта

мав лише польський король, і вийт призначався в більшості випадків з числа польських шляхтичів. Поляками за походженням були, як правило, й всі чиновники. За чернігівськими міщанами закріпились певні податки і повинності. Їх зобов'язували брати активну участь у будівництві і ремонті вітряків, ремонтувати паркани, рити рови. Міщани Чернігова також несли військову повинність. Магдебурія в певній мірі обмежувала залежність від феодалів, надавала право на власний суд, земельну власність, звільнення від багатьох феодальних повинностей, а найголовніше – на самоуправління. Та як видно із фактів самоврядування було надто обмеженим. Апарат примусу повністю зосереджувався в руках шляхетської адміністрації [3].

Були міста, які не мали магдебурзького права, вони називалися ратушними. Такі міста могли отримати магдебурзькі привілеї, але міщани не зверталися за їх підтвердженням до гетьмана чи царя. Серед можливих причин – розорення містечок внаслідок війн, можливість використовувати норми міського самоврядування навіть за відсутності юридичних актів. На Чернігово-Сіверщині ратушними містами були м. Березна, смт. Варва, смт. Короп, м. Мена, смт. Сосниця.

17 вересня 1687р. гетьман Іван Мазепа затвердив універсал про підтвердження Чернігову магдебурзького права. Цей універсал зберігається у фонді О. Лазаревського в Інституті рукопису НБУ ім. В.І Вернадського НАН України [1].

Навесні 2018 року виповнилося 395 років з часу набуття Черніговом магдебурзького права. Отже, наділення міст Чернігово-Сіверщини магдебурзьким правом мало прогресивне значення, а саме сприяло створенню правової основи становлення і розвитку сучасного місцевого самоврядування. Українські міста запозичили нові принципи життя та пристосовували їх до своїх умов і особливостей, до усталених традицій. Загалом організація адміністративної й судової влади за нормами магдебурзького права в містах ставила їх на один рівень з європейськими.

Список використаних джерел

1. Багалій Д. Магдебурзьке право на Лівобічній Україні. Львів – 1904. - С. 396-397.
2. Бойко В., Казіміров Д., Леп'яко. Ілюстрована історія// Владні інституції Чернігово-Сіверщини: Чернігів – 2014. - С. 55-57.
3. Галушко О. Магдебурзьке право в Чернігові // Сіверянський літопис - 1995. - №6 – С.98-99.
4. Ситий І. До 390-річчя чернігівського самоврядування: перша печатка Чернігова// Сіверянський літопис 2013-№4. С.6.
5. Магдебурзьке право відродило славу Чернігова часів Київської Русі - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.chemigiv-rada.gov.ua/news/view/5287>

Матусевич А.В., студентка групи 1661

Научный руководитель – Дединкин А.Л., к.и.н, доцент

Витебский филиал Международного университета «МИТСО» (г. Витебск, Беларусь)

УСТАНОВЛЕНИЕ МЕЖГОСУДАРСТВЕННОГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ И БЕЛАРУСИ

После провозглашения суверенитета Беларусью 27 июля 1990 г. и Украиной 16 июля 1990 г. в сотрудничестве двух республик налаживаются прямые политические контакты. Этому в немалой степени способствовали кризисные и дезинтеграционные процессы, охватившие Советское государство. Переход к новому уровню сотрудничества был постепенным, и наметился еще в период существования Советского Союза.

Еще 17 октября 1990 г. в Киеве состоялись переговоры между делегациями БССР и УССР, возглавляемыми председателями Верховных Советов Н.И. Дементеем и Л.М. Кравчуком. Стороны рассмотрели широкий круг вопросов взаимоотношений Беларуси и Украины в новых политических реалиях. Кроме того, было принято совместное заявление следующего содержания: «Украинская Советская Социалистическая Республика и Белорусская Советская Социалистическая Республика, основываясь на вековых традициях братства и взаимопомощи, реалистически оценивая политическую и социально-экономическую обстановку в обеих республиках, выражают убежденность в необходимости дальнейшего укрепления взаимовыгодного политического, экономического, научно-технического и культурного сотрудничества между ними как суверенными государствами». Также в заявлении выражается надежда, что народы двух стран, «сплоченные общими целями, братским единством, ответственностью перед будущими поколениями, приложат максимум усилий для реализации разработанных планов и соглашений» [1].

Позднее, 29 декабря 1990 г., во время официального визита украинской делегации в Минск стороны подписали Договор между Белорусской Советской Социалистической Республикой и Украинской Советской Социалистической Республикой, который наравне с другими двусторонними соглашениями, заключенными между советскими республиками, понимался в то время в Беларуси и других республиках исключительно как «еще один камень в фундамент нового Союза» [2]. В документе стороны признали суверенитет друг друга, согласились с существовавшими границами, гарантировали гражданам соседнего государства равные со своими гражданами права, договорились обменяться уполномоченными представительствами. Кроме того, были определены основные направления сотрудничества двух государств, правоотношения в которых

предполагалось впоследствии урегулировать отдельными соглашениями. В частности, согласно договору, предусматривалось подписание документов в области политики, экономики, культуры, здравоохранения, экологии, науки, по вопросам приобретения гражданства, по правовому режиму собственности одного государства на территории другого, о механизмах экономических, торговых связей, о взаимных поставках и услугах, движении ценных бумаг, об условиях и порядке осуществления транзитных транспортных операций [3].

После почти синхронной ратификации Договора между БССР и УССР украинскими (13 февраля 1991 г.) и белорусскими (14 февраля 1991 г.) парламентариями и обмена ратификационными грамотами 31 августа 1991 г. данный документ вступил в силу. Произошло это вслед за приданием Декларациям о государственном суверенитете статуса конституционного закона в Беларуси и Украине (25 и 24 августа соответственно). Министр иностранных дел Беларуси П.К. Кравченко прокомментировал начало действия договора следующим образом: «Сегодня произошло важное событие. Оно означает, что БССР и Украина взаимно признали друг друга со всеми вытекающими отсюда последствиями» [4].

Договор между БССР и УССР, хотя и задумывался изначально как документ о сотрудничестве между республиками «нового Союза», стал основным юридическим актом, регулирующим сотрудничество двух стран-соседей в различных сферах вплоть до августа 1997 г. Но, несмотря на наличие вышеназванного договора, говорить о переходе от межреспубликанского к межгосударственному сотрудничеству с момента его вступления в силу не приходится, так как Советский Союз продолжал существовать, активно велись переговоры о новом союзном договоре. Да и на международной арене государств, готовых признать задекларированную независимость и установить дипломатические отношения с республиками СССР, не находилось, что публично признавал министр иностранных дел Беларуси.

Однако события в 1991 г. развивались весьма непредсказуемо. После мартовского референдума о сохранении СССР 23 апреля 1991 г. Президент Советского Союза М.С. Горбачев и руководители 9 республик на встрече в Ново-Огарево договорились ускорить процесс создания нового союзного договора. Но позиции всех республик по этому вопросу были далеки от единства. Как показывали результаты консультативной встречи рабочих групп Верховных Советов пяти республик, состоявшейся еще 17 апреля 1991 г., Украина к тому времени окончательно взяла курс на независимость. Об этом явственно свидетельствует позиция руководителя украинской делегации И.Р. Юхновского [5]. Украина, умело апеллируя результатами мартовского республиканского референдума, добивалась заключения нового союзного договора с учетом собственной декларации о государственном суверенитете, что подрывало и без того сложный переговорный процесс.

В сентябре 1991 г. V Съезд народных депутатов СССР в условиях ослабления союзного центра конституционным большинством одобрил предварительно согласованное с союзными республиками постановление, которое отменило примат общесоюзного законодательства [6]. Данное решение задумывалось парламентариями как возможная юридическая основа Союза Суверенных Государств, но оно только усилило дезинтеграционные процессы, так как дало возможность каждой республике самостоятельно определять форму своего участия в Союзе.

И здесь особое место занимал украинский фактор, так как без участия Украины многие не представляли обновленного союза. 18 октября 1991 г. Президентом СССР М.С. Горбачевым и руководителями восьми республик был подписан Договор об экономическом сообществе суверенных государств. Среди подписавших договор республик Украины не было [7]. Для урегулирования разногласий 23 октября было опубликовано обращение Президента СССР и руководителей восьми республик к Верховной Раде, на что Рада в тот же день ответила заявлением «Об основных принципах правопреемственности Украины относительно внешнего долга и активов СССР» [8]. А через два дня,

25 октября 1991 г., Верховная Рада приняла постановление, в котором шла речь о невозможности участия республики в деятельности каких-либо межреспубликанских структур, угрожающих суверенитету Украины, и сформировала из числа депутатов группу, направленную в Совет Республик Верховного Совета СССР исключительно в качестве наблюдателей.

В тот же день, 25 октября 1991 г., в Киеве находилась белорусская правительственная делегация. В ходе визита обсуждались преимущественно экономические вопросы, и был подписан Договор о принципах экономического сотрудничества между предприятиями и организациями республик на 1992 г. Тогда же стороны сумели согласовать объемы взаимных поставок более чем по 200 видам продукции, было достигнуто соглашение о сохранении сложившихся межреспубликанских связей по поставкам сырья, материалов и комплектующих изделий по межотраслевой и внутриотраслевой кооперации предприятий двух стран [9]. Это свидетельствует о том, что в Минске понимали, что Украина взяла курс на независимость, и, чтобы сохранить прежние хозяйственные связи, заключили названное соглашение.

Одновременно с подписанием соглашения правительствами Беларуси и Украины было принято обращение к промышленникам и директорам предприятий обеих стран, в котором говорилось: «На протяжении многих лет между белорусским и украинским народами формировались устойчивые экономические, научно-технические и культурные связи. Нарушение этих долговременных связей может привести к значительным невосполнимым потерям для экономики обоих суверенных государств. Правительства Украины и Беларуси

обращаются с просьбой к руководителям объединений, предприятий и организаций республик, а также к их трудовым коллективам принять необходимые меры к сохранению длительных хозяйственных связей, созданию режима наибольшего благоприятствования при заключении на 1992 г. договоров по поставкам продукции производственно-технического назначения, товаров народного потребления и продовольствия и их практической реализации» [10].

Последний шаг к независимости Украина сделала 1 декабря 1991 г., когда прошли референдум и выборы президента. Это событие существенно изменило ситуацию во всей Европе. После референдума Верховная Рада обратилась с посланием «К парламентам и народам мира», в котором говорилось: «1 декабря 1991 г. народ Украины свободным волеизъявлением подтвердил «Акт провозглашения независимости Украины», одобренный Верховной Радой Украины 24 августа этого года. Более 90% участников референдума высказались за независимую Украину. Осуществились вековые мечты и устремления одного из самых многочисленных народов Европы возродить свою неоднократно разрушенную государственность... Договор об образовании СССР от 1922 г. Украина считает по отношению к себе недействительным и недействующим» [11]. Судьба нового союзного договора без УССР была предрешена.

7 декабря 1991 г. новоизбранный Президент Украины Л.М. Кравчук начал свой первый зарубежный визит. Показательно, что для его проведения была избрана Беларусь. Однако после прибытия российской делегации, о котором украинская сторона знала, переговоры перенесли в правительственную резиденцию Вискули, где был реализован разработанный в Москве и поддержанный в Киеве сценарий, с которым белорусская сторона вынуждена была согласиться. По свидетельству П.К. Кравченко, среди участников переговоров не было полного единства. Но это не помешало 8 декабря 1991 г. руководителям Беларуси, России и Украины подписать Соглашение об образовании СНГ и заявить о денонсации Договора об образовании СССР от 30 декабря 1922 г., что сильно противоречило итогам мартовского референдума в большинстве республик.

24 декабря 1991 г. руководству Украины было направлено заявление Председателя Верховного Совета Беларуси С.С. Шушкевича, в котором говорилось о признании независимости Украины и о готовности установить с нею дипломатические отношения [12]. В заявлении белорусский спикер небезосновательно обращал внимание на то, что независимость Украины Беларусь признала еще 29 декабря 1990 г. в ст.1 Договора между БССР и УССР. Это же было подтверждено 8 декабря 1991 г. в Вискулях.

Однако датой официального признания независимости друг друга считается 27 декабря 1991 г., когда Беларусь и Украина путем обмена нотами установили между собой дипломатические отношения. Обе ноты с закрепленного в тексте согласия сторон составили Соглашение об установлении дипломатических отношений. В нем стороны четко определили следующие принципы двустороннего сотрудничества: равноправия, суверенного равенства, невмешательства во внутренние дела друг друга, территориальной целостности, нерушимости существующих государственных границ, обеспечения и защиты прав и основных свобод человека, а также прав национальных меньшинств. Украина тем самым стала первым государством мира, официально признавшим независимость Республики Беларусь и установившим с нею дипломатические отношения.

Исходя из вышеизложенного, юридически о переходе к межгосударственным отношениям в сотрудничестве двух стран уместно говорить только с 27 декабря 1991 г., когда были соблюдены все процедуры. Хотя на самом деле данный процесс был довольно продолжительным. Начался он еще в 1990 г. с так называемого «парада суверенитетов» республик СССР и продолжался в течение нескольких лет.

Список использованных источников

1. Украина – Белоруссия: документы о сотрудничестве / Украинформ – ТАСС // Сов. Белоруссия. – 1990. – 19 окт. – С. 1.
2. Бибииков, В. Нам нельзя друг без друга / В. Бибииков // Сов. Белоруссия. – 1990. – 30 дек. – С. 1.
3. Договір між Українською Радянською Соціалістичною Республікою і Білоруською Радянською Соціалістичною Республікою: підписаний Головою Верховної Ради БССР, 29 груд. 1990 г. // Нормативні акти України: експертні правові системи [Електронний ресурс]. – Київ, 1999–2006. – Режим доступу: <http://www.nau.com.ua/nau10/ukr/show.php?uid=1079.736.0>.
4. Лазарь, Л. Еще один шаг к независимости / Л. Лазарь // Сов. Белоруссия. – 1991. – 3 сен. – С. 1.
5. Нац. архив Респ. Беларусь. – Фонд 968. – Оп. 1. – Д. 4145. – Л. 32.
6. Бровко, Ю. Республика Беларусь в условиях интеграции / Ю. Бровко // Белорус. журн. междунар. права и междунар. отношений. – 1998. – № 2. – С. 3.
7. Дагавор падпісаны // Нар. газ. – 1991. – 19 кастр. – С. 1.
8. Бойко, О.Д. Нариси з новітньої історії України (1985–1991 гг.). – С. 278.
9. Зайковский, А. Государства-соседи договорились / А. Зайковский // Сов. Белоруссия. – 1991. – 30 окт. – С. 1.
10. Контакты // Сов. Белоруссия. – 1991. – 1 ноябр. – С. 1.
11. К парламентам и народам мира: Обращение Верховного Совета Украины // Архив М-ва иностр. дел Респ. Беларусь. – Фонд 907. – Оп. 2. – Д. 12. – Л. 226.
12. Архив М-ва иностр. дел Респ. Беларусь. – Фонд 907. – Оп. 2. – Д. 12. – Л. 262.

ЛІНА КОСТЕНКО: ТВОРЧІСТЬ, ЩО МОЖЕ ВИХОВАТИ ЛЮДИНУ

На сьогоднішній день в Україні продовжується розбудова суверенної правової держави, важливими складовими якої є і розвинена економіка, і стабільна політична ситуація, припинення військового конфлікту на Сході, й, звичайно, розвиток культури. І за виконанням усіх цих актуальних завдань має стояти Людина – людина, яка цінує і любить Україну, рідну природу, поважає своїх рідних, близьких, добре виховує дітей, людина, яка здатна на високі почуття, кохання, на справжню дружбу.

Але в умовах певної нівеляції в сучасному глобалізованому, комп'ютеризованому, прагматизованому світі високих людських чеснот виховання такої Особистості виявляється непростим соціальним і педагогічним завданням. Аналізуючи творчість Ліни Костенко, ми переконуємося, що її невмируща поезія – це невичерпне джерело ідей і педагогічних думок для виховання справжнього українця – людини, громадянина, патріота.

Чимало науковців присвятили свої дослідження вивченню творчості Ліни Костенко, а саме: В. Базилевський “Поезія як мислення: творчість Ліни Костенко в контексті сучасності” [2], В. Брюховецький “Ліна Костенко” [3], Г. Гордасевич “Під галактик очима карими. Ліна Костенко” [9], Д. Дроздовський “Література – це гуманітарний форпост і щит” [4], Г. Кошарська “Ще один підхід до поезії Ліни Костенко” [7], О. Таран “Поетика печалі в художньому світі Ліни Костенко” [12]. Проблему історичної пам’яті у творчості поетеси досліджує Г. Жуковська [11], Н. Криловець займається вивченням філософської поезії Ліни Василівни [1, с. 2]. Однак, проблема національного виховання людини, що в сучасній педагогіці розглядається як виховання всебічно розвинутої особистості, в творчості Ліни Костенко досі залишається мало вивченою.

Ще з часів античності до нас дійшов термін “калокогатія” – так стародавні греки називали всебічно розвинену людину. Сьогодні, коли метою виховання в сучасній Україні є формування всебічно розвинутої особистості (а таке виховання включає і розумове виховання, і фізичне, і екологічне, і правове, і морально-естетичне, і, звичайно, патріотичне та ін.), поезія Ліни Костенко як не можна краще є невичерпним джерелом мовно-образних засобів здійснення такого виховання. У своїй невеличкій розвідці ми ставимо за мету проаналізувати деякі аспекти поетичної творчості видатного митця слова, які, на нашу думку, мають глибокий педагогічний потенціал для виховання справжньої всебічно розвинутої особистості.

За своє життя Ліна Костенко опублікувала близько 20 збірок. Основні мотиви її творчості – це історія нашого народу; єднання людини з природою; філософічність буття; тема взаємовідносин поета і поезії; кохання; тема війни; тема творчої праці; морально-етичні проблеми [6]. Вона філософськи осмислює зміст життєвих проблем, розкриває найсуттєвіші почуття людини, її неповторність і складність, суперечливість і красу. У її ліриці звучать і мотиви вітчизняної війни, і роздуми про важливість творчої праці, бажання залишити по собі добру пам’ять, любити людей і природу, берегти їх [6]. Важко знайти тему і проблему буття, яку б у своїх творах не піднімала видатна українська поетеса.

Тема любові до природи висвітлюється у багатьох її творах, серед яких: “Іду в полях. Нікого і ніде...”, “Блискоче ніч перлиною Растреллі...”, “Природа мудра. Все створила мовчки” та інші. Поетеса, змальовуючи усі пори року, особливо любить осінь, про яку завжди говорить із захопленням і яка постає у її творах у різноманітних образах: і дуже теплою, яка щойно вийшла з літа, красивою, золотою, і неймовірно холодною, дощовою, що вже наближається до зими [1] і яку поетеса філософічно порівнює із певним буденним сумом, що буває в житті кожної людини:

Осінній день, осінній день, осінній!
О синій день, о синій день, о синій!
Осанна осені, о сум! Осанна.
Невже це осінь, осінь, о! – та сама.
Останні айстри горілиць зайшлися болем.
Ген килим, витканий із птиць, летить над полем.
Багдадський злодій літо вкрав, багдадський злодій.
І плаче коник серед трав – нема мелодій [4].

Не менш яскравою у творчості Л.В. Костенко є тема патріотизму і захоплення красою рідної землі, про що свідчать, для прикладу, наступні рядки з поезії “Усе моє, все зветься Україна”:

“Буває, часом спігну від краси. Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, – оці степи, це небо, ці ліси, усе так гарно, чисто, незрадливо, усе як є – дорога, явори, усе моє, все зветься Україна. Така краса, висока і нетлінна, що хоч спинись і з Богом говори...”

Вболіваючи за долю природи, Ліна Василівна просить людей із повагою відноситись до навколишнього середовища, думати не тільки про себе, а й про друзів наших менших. Доволі часто в творах поетеси зустрічаємо заклик до людини, благання схаменутися, переосмислити свої дії, змінити спосіб свого життя на благо природи, без якої неможливе людське існування.

Червоною ниткою проходить через усю творчість поетеси вічна тема кохання: “І як тепер тебе забути...”, “Очима ти сказав мені: люблю”, “... І не дивуй, що я прийду зненацька”, “Не знаю, чи побачу вас, чи ні..”, “І день, і ніч, і мить, і вічність...” та ін. Інтимна лірика Ліни Костенко є справжнім скарбом, відзначається неабияким емоційним багатством. Любов оспівується нею як прекрасна стихія ніжності й осяяння душі, коли її лірична героїня боїться пишних, гучних слів, так як і слів порожніх, - і тому часто у творах звучить мотив чекання, інколи навіть “виразного” мовчання, що є безмежним світом лише двох:

І день, і ніч, і мить, і вічність,
і тиша, і дев'ятий вал —
твоїх очей магічна ніжність
і губ розплавлений метал.

В ніч високосного притулку,
коли йде обертом земля,
ти до плеча мене притулиш
безсмертним рухом скрипала.

У творчості Ліни Костенко не можуть не захоплювати глибокі філософські роздуми поетеси, що звучать у творах “С вірші – квіти...”, “І дощ, і сніг, і віхола, і вітер...”, “Наснився мені чудернацький базар”, “І скаже світ: - Ти крихта у мені...”, “Ісус Христос розп'ятий був не раз...”, “Буває мить якогось потрясіння...”, “Будь щедрою, хай плаче твоє листя...”, “Вже почалось, мабуть, майбутнє” та ін.:

Вже почалось, мабуть, майбутнє.
Оце, либонь, вже почалось...
Не забувайте незабутнє,
воно вже інеш взялось!
І не знецінюйте коштовне,
не загубіться у юрбі.
Не промініайте неповторне
на сто ерзаців у собі!....

Проаналізувавши лише окремі поетичні рядки Л. Костенко, ми розуміємо, що це справді високогуманна, високо філософська, високо людяна поезія, що дійсно можемо виховати справжню Людину, навчити її мислити, вболівати за долю країни й свій мікросвіт, мати витончені смаки і естетичні почуття, бути щедрою і доброю, турботливою до людей. Твори Ліни Костенко створюють міцну основу для національного виховання людей різного віку: формують почуття гордості за свою батьківщину; створюють віру у вічне та відверте кохання; шанобливе ставлення до українського краю; турботливе відношення до природи рідної землі, інтерес до її пізнання; утвердження у свідомості молодого покоління позиції щодо збереження краси та гармонії довкілля.

Список використаних джерел

1. Аналіз творчості Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <http://ukrclassic.com.ua/katalog/k/kostenko-lina/2573-analiz-tvorchosti-lini-kostenko>
2. Базилевський В. Поезія як мислення: Творчість Ліни Костенко в контексті сучасності // Літературна Україна. – 1987. – 10 вересня. – С. 3.
3. Брюховецький В. С. Ліна Костенко: Нарис творчості.— К.: Дніпро, 1990.— 262 с (Літ. портрет)
4. Дмитро Дроздовський: Література – це гуманітарний форпост і щит [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <https://rozmova.wordpress.com/2017/03/04/dmytro-drozdovskyi-2/>
5. Життєвий і творчий шлях Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : http://ru.osvita.ua/vnz/reports/ukr_lit/14713/
6. Збірка віршів Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <https://www.e-reading.club/book.php?book=1000257>
7. Кошарська Г. Ще один підхід до поезії Ліни Костенко // Слово і час. – 1996. - № 8/9. – С. 49-32.
8. Ліна Костенко. Розповідь про поетесу [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <http://www.ukrlit.net/article/35.html>
9. Під галактик очима карими. Ліна Костенко / Галина Гордасевич // Силуети поетес : літ. портр. / Галина Гордасевич. – К., 1989. – С. 134,135
10. Поезія Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <http://esnuir.eenu.edu.ua/bitstream/123456789/13294/1/%D0%9D%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%81%D0%B5%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-81-86.pdf>
11. Проблема історичної пам'яті у творчості поетеси Ліни Костенко [Електронний ресурс]. – режим доступу : URL : <https://www.twirpx.com/file/2361802/>
12. Таран О. Поетика печалі в художньому світі Ліни Костенко. // Українська мова та література. – 2004.

МОВНІ ПОМИЛКИ В РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Реклама відіграє велику роль у житті сучасного суспільства. Вона є засобом просування товарів на ринку, диктує моду, здійснює вплив на економічну, політичну, культурну, мовну сферу, і навіть певною мірою - на свідомість людей, виконуючи різні соціальні, виховні, ідеологічні функції.

Реклама оточує нас усюди: на вулицях, у кав'ярнях, у транспорті, магазині тощо. Деякі рекламні ролики чи тексти цікаві, привабливі, креативні, але в багатьох рекламах трапляються й помилки.

Мета роботи: дослідити рекламу в м. Чернігові, проаналізувати основні помилки та виявити їх причини.

Реклама – це будь-яка платна форма неособистої пропозиції товарів і послуг від імені визначеного спонсора, з метою вплинути певним чином на аудиторію. Мета реклами – привернути увагу, викликати інтерес, передати споживачеві інформацію і змусити його діяти певним чином [1]. Закон України «Про рекламу» визначає, що реклама – це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується у будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку. Для того, щоб така інформація була цікавою та привертала увагу покупців, ті хто її створюють використовують різні методи: креативний підхід, привабливу візуалізацію, художні прийоми, гру слів тощо [2].

У Чернігові рекламні тексти переважно українсько- та російськомовні (за нашими спостереженнями, у приблизно рівній пропорції), але зрідка трапляються й іншими мовами, наприклад, білоруською, чеською, англійською.

Саме через двомовність містян і виникають помилки в рекламних текстах. Звичайно, це не єдина причина, але одна з основних та найбільш суттєвих.

Розглянемо мовні помилки в рекламі міста Чернігова, класифікуючи їх за видами.

Найбільше виявлено порушень орфографічної норми в рекламних текстах Чернігова, тобто деякі слова вжито з порушенням правил написання (неправильна літера, порушено правило вживання м'якого знака, апострофа тощо). Наприклад:

- у рядку «оцініть роботу сервісу» одразу декілька помилок. Правильно «оцініть», адже кореневе слово «оцінка» та «роботу», слово «робота» пишеться так в російській мові. Правильно так: «Оцініть роботу сервісу»;

- «вперше в Чернігові». Допущено помилки в написанні літери «і». Правильно: «вперше в Чернігові»;

- «висока заробітня платня». Неправильне написання слів. Правильно: «заробітна плата».

Немало орфографічних помилок знаходимо і в російськомовній рекламі: «сухые» замість «сухие»; «расстяжка» замість «растяжка», «приглашаем на работу продавца – касира», а мало б бути: «кассира».

Наступними розглянемо лексичні помилки: слова вжиті в невластивому їм значенні, русизми, тавтологія. Наприклад: «цирк на льду». Вивіска українською мовою, проте тут вжито русизм «на льду». Правильно: «цирк на льоду»;

- торт «Вітка». Причиною помилки став неправильний переклад російського слова «ветка» українською мовою. Правильно: «Гілка»;

- «вхід з колясками». Вжито русизм. Правильно: «з візками»;

- «об'ява». Дуже поширена помилка в Чернігові. Вжито русизм. Правильно українською мовою: «оголошення».

Нерідко трапляється у рекламних текстах порушення граматичних норм, тобто неправильне узгодження граматичних категорій роду, числа, відмінка тощо. Наприклад:

- «розклад робіт». Неправильно вжито слово «робіт». Правильно: «розклад роботи»;

- «часи роботи». Неправильне узгодження слів. Правильно: «час роботи» або «режим роботи»;

- «житловий комплекс у м. Чернігів». Неправильно узгоджено слово. Правильно: «у місті Чернігові»;

- «не викидати великого розміра побутового сміття». Неправильно узгодженні слова. Правильно: «побутове сміття великого розміру».

Рекламні тексти з порушенням синтаксичних та пунктуаційних норм. Наприклад: «Головне це – краса». Неправильно поставлено тире в реченні, де підмет і присудок виражений іменником. Правильно: «Головне – це краса»;

- «Шановні мешканці просимо вас...». Звертання на письмі завжди виділяється комами. Правильно: «Шановні мешканці, просимо вас...».

Отже, реклама на сьогодні відіграє велику роль у різних сферах життя людини, впливає на її свідомість та вибір, встановлює моду та тренди. Вона скрізь оточує людину. Місто Чернігів не є винятком,

тут реклами дуже багато. І незважаючи на її стрімкий розвиток, рівень мовної грамотності регіональних рекламних текстів досить низький. Трапляються помилки різного характеру – орфографічні, лексичні, граматичні, пунктуаційні, при чому в деяких вивісках може бути одразу декілька помилок. Однією з причин такої кількості помилок є низький рівень професіоналізму та культури мови рекламодавців, нехтування послугами мовного редактора. Іншою причиною є двомовність міста і велика поширеність вживання суржиків. Звідси й велика кількість вивісок з русизмами чи неправильним узгодженням слів. Для того, щоб поліпшити мовний стан реклами міста рекомендуємо всім, хто хоче розмістити рекламу, звертатися до професійних філологів або ж підвищувати свої знання мови, вивчати правила та користуватися за необхідності словником.

Список використаних джерел

1. Основи рекламної діяльності. Миронов Ю.Б., Крамар Р.М., Навчальний посібник [Електронний ресурс]. - Дрогобич: Посвіт, 2007. – Режим доступу: http://kerivnyk.info/osnovy-reklamnoi-diyalnosti1-1#_ftnref1
2. Про рекламу: закон України від 3 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. - 1996.- №39.- Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>

Пророченко В.В., студент гр. КПр-162
Науковий керівник – Гаценко І.О., к.філ.н., доцент
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МОВЛЕННЄВІ ПОМИЛКИ ВЕДУЧИХ НА ТЕЛЕБАЧЕННІ

Засоби масової інформації завжди мали серйозний вплив на формування літературної норми. З появою газет люди часто використовували їх як довідник, а мова дикторів завжди була еталоном (зразком). Проте зараз репутація засобів масової інформації, особливо аудіовізуальних, значно змінилась. Ми все частіше чуємо з наших телеекранів мовні помилки, які допускають не лише політики та державні діячі або учасники сюжету, але і самі журналісти. У минулому столітті таке неухвалене ставлення журналістів до власної мови було неможливим. Сьогодні мовними помилками в прямому ефірі новин уже нікого не здивуєш.

Під час спілкування неминуче виникають відхилення від норм літературної мови (мовні помилки). Ці відхилення бувають різного ступеня і можуть мати різні причини: психологічні, когнітивні (особливості породження думок), технічні, відсутність необхідних знань та навичок. Існує велика кількість точок зору з приводу причин виникнення мовних помилок. Для того, щоб усунути ці помилки, необхідно розуміти, яких типів вони бувають.

Мовлення телебачення розглядають як важливий фактор емоційної взаємодії трьох основних елементів – зображення, звуку і власне слова. Слово – головний «інструмент» у майстерності будь-якого журналіста [1, с. 122].

Класифікуючи помилки, виокремлюють такі:

1. Недотримання у вимові асиміляції приголосних (наприклад, слово «зшиток» треба вимовляти як [ш:иток], а вимовляють [зшиток]).
2. Недотримання у вимові асиміляції голосних (коли попередній голосний у слові уподібнюється до наступного: [веисни] — [весна]).
3. Оглушення дзвінких приголосних ([т'ашко] замість [т'ажко]).
4. Пом'якшення твердих шиплячих ([шч'о] замість [шчо]).
5. Неправильний наголос. Можуть порушуватися такі типи наголосу: словесний, фразовий, синтагматичний, тактовий, побічний, логічний та емпатичний [3, с. 42].

Українська мова належить до тих слов'янських мов, які для граматичного оформлення звертання зберегли кличний відмінок із прадавніх часів. Отже, вживання називного відмінка замість кличного при звертанні є порушенням граматичної норми української літературної мови. Наприклад: «*Володимир Михайлович, не турбуйтеся*» (Новий канал); «*Добрий вечір, Люда*» (Студія «1+1», «ТСН») [4, с.].

Поряд із кличним відмінком, значні труднощі при словозміні іменників становить родовий відмінок однини другої відміни чоловічого роду, а саме правильний вибір закінчення -а (-я) чи -у (-ю). У мовленні теле- та радіопередач ці закінчення взаємозамінюються, наприклад: *департамент авіаційного транспорту (радіо); вчені збираються зробити елементний аналіз каменя (Новий канал)*.

Значні труднощі і, як наслідок, систематичні відхилення від граматичних норм пов'язані з уживанням правильних відмінкових форм іменників, що входять до складу кількісно-субстантивних сполучень. Нормативно числівники два, три, чотири, (у тому числі в складених формах), вступаючи в граматичні зв'язки з іменниками, вимагають від них форми називного відмінка множини (два брати, сорок три книги тощо). Натомість, у мовленні телебачення правильна форма систематично замінюється на

родовий відмінок однини: *чотири керівника комітетів (Новий канал); двадцять два метра за секунду (Новий канал, «Прогноз погоди») тощо.*

У засобах масової інформації можна почути ще один тип помилок, пов'язаний вже з утворенням найвищого ступеня порівняння прикметників. Це вживання слова «самий» замість нормативних най-, найбільш-, якнайбільш-: *саме головне – вирішити бюджетні питання.*

Численні помилки спостерігаються при словозміні та вживанні числівників української мови. Особливо проблемним є відмінювання числівників, де українська мова виразно виявила риси своєї індивідуальності, які досить складні для засвоєння в умовах білінгвізму: *підтримані вісьм'ю фракціями; представники ста восьмидесяти дев'яти країн (УТ-1); шквалите посилення вітру до шестидесяти метрів за секунду (СТБ).*

Порушення синтаксичних норм у складних реченнях ЗМІ спостерігаються в побудові речень, наприклад, заміна складнопідрядного речення з підрядною обставинною частиною причини або часу на дієприкметниковий зворот: *використовуючи відбілювач, моя білизна стає сірою («Интер»,реклама); перебуваючи під арештом, чоловіка прооперували (студія «1+1», «ТСН») [4, с. 29-30].*

Частіше лунають на телеканалах слова й вирази, які колись уживали лише на вулиці, у спілкуванні серед певних соціальних груп:

1. Жаргон кримінального середовища (замочити, пахан, глухар, стрелка, бабки, мент). Такі донедавна не зрозумілі для загалу, вживані лише певними групами мовців, слова стали тепер відомими чи не всім, їх чують діти, школярі, молодь; вони вже не викликають здивування, обурення. Найчастіше вони звучать у телесеріалах і фільмах.

2. Молодіжний сленг. Найчастіше ним послуговуються перекладачі іноземних фільмів, а також ведучі та гості розважальних молодіжних програм. Так, уже звичним стало чути прикольні, класно, кайф, кльово, балдіти. Помітно використовують сленг і в рекламі («Чері – прикольна вишня»).

3. Неологізми, що їх створюють журналісти, піарівці, рекламисти: депутати тузляться (про події навколо острова Тузла); більшовики (більшість у парламенті); снікерсни у своєму форматі; шейканемо, бейбі.

4. Нецензурна лексика. Вона, здається, вирвалася з підвалів і під'їздів та набула «офіційного статусу», передусім у численних художніх фільмах, особливо популярних серед молоді. Безперечно, це далеко не позитивні зміни [5, с. 49].

Таким чином, мовні помилки все частіше зустрічаються в телевізійних передачах, але до цього часу не існує єдиної типології мовних помилок. Більше того, при зміні літературних норм змінюються і самі мовні помилки. Ціллю подальших досліджень даної проблеми може стати саме створення класифікації помилок, а також вивчення змін мовних помилок.

Список використаних джерел

1. Русецька О.Б. Мовна ситуація в телеєфірі / О.Б. Русецька // Вісник Київського міжнародного університету (Журналістика, медіалінгвістика, кіно телемистецтво) – Вип. 7: КиМУ, – К. 2008 – с. 122-127.
2. Мордюк А. Проблема дотримання орфоепічних норм у новинних програмах на українському телебаченні / А. Мордюк // Стиль і текст. – 2014. – № 15. – С. 211-221.
3. Шевченко Л.Ю. Сучасна українська мова : довідник / Л. Ю. Шевченко, В. В. Різун, Ю. В. Лисенко; ред. О. Д. Пономарів. — К.: Либідь, 1993. – 336 с.
4. Собакар М.В. Порушення норм сучасної української літературної мови в засобах масової інформації / М.В. Собакар // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 28-30.
5. Мацюк З.О. Українська мова професійного спілкування: Навчальний посібник: Навч. посібник для фак. журналістики /А.П. Коваль, Г.Я. Солганик, О.Ф. Пінчук та ін. – К.: Вища шк., 1983. – 151 с.

Старенок І., Струк Є., студенти гр. ППР-161

Науковий керівник - Зіневич Л.В., к.філол.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

МОВА ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Визначення війни постійно зазнає змін, а традиційне бачення війни - застаріле та не відповідає вимогам часу. Сьогодні в інформаційному просторі ведуться інформаційні війни. Інформація - глобальний ресурс сьогодення, за допомогою якого збільшується ефективність керування в усіх сферах життя. Практично в усіх збройних конфліктах за останні десятиліття ефективно використовувалися методи та засоби інформаційної боротьби, які можуть призвести до таких трагічних наслідків, як зміна суспільного ладу та політичного устрою; розпад держави; втрата армії; розвал економічної системи в країні; втрата національної ідеї та духовних цінностей; загибель людей тощо.

Одним із перших у відкритому друці, хто написав про феномен інформаційних воєн був М. Маклюєн у 1960 роках. Уже тоді було відомо, що «холодна війна» ведеться за допомогою інформаційних технологій, так як у всі часи війни велися з допомогою передових технологій. Дослідник відмітив, що якщо «гарячі» війни минулого використовували зброю, знищуючи ворогів одного за іншим, то інформаційна зброя за допомогою телебачення та кіно, навпаки, занурює все населення у певний світ уяви: «земна куля тепер - не більше, ніж село» [5, с.7].

Інформаційна війна є тотальним явищем, де неможливим є визначення його початку та кінця. Зокрема, на думку С. Расторгуєва, інформаційна війна - це наявність боротьби між державами за допомогою інформаційної зброї, тобто це відкриті та приховані цілеспрямовані інформаційні впливи систем (держав) одна на одну, з метою отримання переваги в матеріальній сфері, де інформаційні впливи - це впливи з допомогою таких засобів, використання яких дозволяє досягати задуманих цілей [6].

Слід зазначити, що те, що впродовж останніх років робилося російськими медіатехнологіями на інформаційних теренах України, зокрема в Криму, на Півдні та Сході України, у столиці та інших регіонах держави, часто не розглядалось, як загроза національній безпеці, а попит частини населення України на російські теле- та радіопрограми не викликав побоювань української влади у тому, що їх перегляд (прослуховування) з часом призведе до деструктивного і дестабілізуючого впливу на свідомість громадян, а через їхню свідомість - до зміни ставлення до самої України.

Російсько-українська війна, анексія Криму, що розпочалися у 2014р., зумовили створення нового дискурсу війни, що характеризується інтенсивністю, впливовістю, залученням широкої аудиторії (різного віку, соціального статусу, національності, походження, відмінних політичних уподобань тощо), увагу до цієї теми як кожного пересічного українця, так і політиків, соціологів, науковців тощо, що, відповідно, актуалізувало слововживання лексики воєнної концептосфери. У семантичній еволюції найменувань війни простежуються світоглядні зрушення у суспільстві, його радикалізація, поляризація, перебудова системи цінностей. Тому дослідження концептуалізації поняття війни та засобів його вербалізації набувають актуальності [2, с.70].

Тема війни звучить щоденно у всіх новинних випусках і вербалізується через розгалужену систему номінативів: «АТО» (антитерористична операція), «збройний конфлікт на Сході», «російсько-українська війна», «російська агресія», «російська інтервенція», «російсько-українське протистояння», «російська окупація», «неоголошена війна» тощо. Приклад із виступу Президента України: "Війна буде завершена тоді, коли буде звільнений останній шматок української землі. Поки у нас є окуповані території, війна не завершилася".

Вербалізатори концепту «війна» включають такі ЛСГ: зброя та військова техніка (танки, ракети, міномети, РПГ, «Град», «Шквал», «Стилет», кулемети, автомати, гвинтівки, гранати тощо); збройні сили (від рядового до генерала, тиловики, штабісти, волонтери, капелани); військові підрозділи (полк, батальйон, добробат, рота, взвод тощо); назви дій та операцій (наступ, атака, відступ, відведення зброї, бойові дії, оточення, котел та ін.), назви воєнних об'єктів (фронт, лінія розмежування, укріпzona); спорядження, інструменти (бронежилет, шолом, камуфляж, тепловізор) тощо. Зазначимо, що разом із термінологічною, професійною лексикою широкого вжитку набули її жаргонні відповідники (передок, зеленка (насадження), арта (артилерія), сушка (літак Су), «одведьонка» (відведена за Мінськими домовленостями зброї), «перемиріє» (оголошення припинення вогню, що порушується), галатейка (військова форма низької якості), гуманітарка тощо.

Головною ознакою так званого словника війни є те, що в ньому простежується чіткий поділ на «своїх» та «чужих». Словник «ворожнечі» складається головним чином з негативно оцінних назв «чужих», окремо у кожній із сторін конфлікту. Дослідники цієї лексики вказують на негативну оцінність як її провідну рису. Справді, такі позначення, як «ватники», «колоради», «каратели», «сепари» мають досить розмиту семантику, натомість несуть у собі виразний негативно оцінний заряд. Може скластися враження, що головна функція таких слів полягає в тому, щоб виразити зневагу до противника, принизити його. Однак за всієї важливості вираження в умовах конфліктів ставлення зневаги й потреби вираження вербальної агресії, що справді задіяне у таких словах, провідною функцією лексики ворожнечі є інша функція – а саме функція позначення власного місця мовця або автора письмового висловлення у загальній ситуації протистояння. Таким чином, функція лексики ворожнечі полягає у тому, щоб слова були своєрідними лейбями, маркерами належності до тієї або іншої сторони протистояння. Українці вживають: зелені чоловічки, москвбад, мокші, буряти, Орда, зрадники, окупанти, кримнашисти, совки, імперіалісти, рашисти, власівці, раби, путіністи, недороси (стосовно ЛДНР), домбасяні (часто зустрічається в коментарях), бомбасяні, мотороллери, Няша (стосовно Поклонської), беркутята (стосовно представників колишнього спецпідрозділу «Беркут»), запорєбрик, луганда. Протилежна сторона конфлікту використовує: укри, укропи, наци, нацики, бандерівці, жидобандерівці, хунта, хохли, правосеки, вишиватники тощо. Відтак головне смислове й прагматичне навантаження отримує не саме по собі слово, а вибір лексеми. Саме вибір лексичної одиниці з того або іншого набору стає знаком належності до тієї

або іншої сторони конфлікту. Таким є семіотичний механізм. Семантична точність і т. под. відіграє меншу вагу.

Таким чином, основною функцією вживання номінацій зі словника ворожнечі є функція ідентифікації власної позиції. Адже у ситуації конфлікту, тим більше збройного, завдання швидко визначити, маєш ти справу зі «своїм» чи «чужим» стає життєво важливим. Натомість потреба виявити вербальну агресію хоча й зберігає свою значущість, але стає відносно менш важливою. Уживання мовцем лексеми з тієї або іншої частини словника протистояння задає комунікативну перспективу висловлювання.

Список використаних джерел

1. Богуш В.М. Інформаційна безпека держави [Текст] /В.М. Богуш, О.К. Юдін. -К.: МК-Прес, 2005.- 432 с.
 2. Зіневич Л.В., Красавіна В.В. «Концепт «війна» у сучасному суспільно-політичному дискурсі // Л.В. Зіневич, В. В. Красавіна /Одеський лінгвістичний вісник. Науково-практичний журнал. Спецвипуск. Одеса.-2017.- С.70-73
 3. Зубар Наталія, Мірошниченко Олег. Стратегії трансформації і превенції прикордонних конфліктів в Україні. Збірка аналітичних матеріалів – Львів: Галицька видавнича спілка, 2015. – 462 с. Костюк І.А.
 4. Інформаційні війни в контексті революційних подій в Україні [Текст] / Ірина Анатоліївна Костюк // Актуальні проблеми соціальних комунікацій: матеріали студентської наукової конференції, 22 травня 2014 р. - Київ, 2014. - С. 57-60.
 5. Маклюэн М. Понимание Медиа: Внешние расширения человека [Текст] / Пер. с англ. В. Николаева; Закл. ст. М. Вавилова. - М.; Жуковский: «КАНОН-пресс-Ц», «Кучково поле», 2003. - 464 с.
 6. Расторгуев С.П. Философия информационной войны [Текст] / С.П. Расторгуев. - М.: Московский психолого-социальный институт, 2003. - 496 с.
 7. Шпига П.С. Основні технології та закономірності інформаційної війни [Текст] / П.С. Шпига, Р.М. Рудник // Проблеми міжнародних відносин . - 2014. - Вип. 8. - С. 326-339.
-

Аллахвердиева Ф.Ш., докторант

Бакинский Славянский Университет (г. Баку, Азербайджан)

КРОССКУЛЬТУРНЫЕ КРИПТОФОРНЫЕ ОБРАЗЫ В СКАЗКАХ И МИФАХ

Человек всегда ищет рациональное объяснение окружающей его действительности. Ни одна волшебная сказка не обходится без иносказания, метафоры, эвфемизмов, метаморфоз, без заколдованных персонажей, но каждый миф и сказка хранят множество тайн, скрытых посланий, зашифрованных метафорой. Всякое иносказание, метафора, эвфемизм – это тайна.

Тайные явления назовем неологизмом «криптофорный» (А.Ф.) – «носящий скрытое» – от греч. κρυπτός – скрытый, φορός – несущий. К кросскультурным криптофорным образам относятся: Джек Фрост, Санта Клаус, Крампус (злой близнец Санты), Дед Мороз, Мара (Морена) – божество смерти и зимы и Снежная королева, Снегурочка и т.д.

Приведем примеры соответствия криптофорных образов следующих персонажей.

Как известно, в древнегреческой мифологии богиней плодородия и земледелия являлась Деметра, но схожими чертами обладают Баба-Яга – Гекаба (Геката). Деметра – антропоморфное божество плодородной земли, которая ассоциируется со сменой времен года. «Древнее хтоническое происхождение Деметры засвидетельствовано её именем (др.– греч. Δημήτηρ, также Δηώ, букв. «земля-мать»; греч. δα, δη, ηη, «земля»). Она рисуется скорбящей матерью, потерявшей дочь Персефону, похищенную Аидом.

В Гомеровском гимне «К Деметре» рассказывается о странствиях и горе богини в поисках дочери; приняв образ доброй старушки, Д. приходит в соседний с Афинами Элевсин в дом царя Келея и Метаниры. Её приветливо встречают в царской семье, и впервые после потери дочери Д. развеселилась от забавных шуток служанки Ямбы. Она воспитывает царского сына Демофонта и, желая сделать его бессмертным, натирает мальчика амброзией и закаляет в огне. Но после того как Метанира случайно увидела эти магические манипуляции Д., богиня удаляется, открыв своё имя и приказав построить в свою честь храм. Именно в нём восседает печальная богиня, горя по дочери. На земле наступает голод, гибнут люди, и Зевс приказывает вернуть Персефону матери. Однако Аид даёт своей супруге Персефоне вкусить гранатовое зёрнышко, чтобы она не забыла царство смерти» [7].

Примечательно, что образ Деметры схож с образом Бабы-Яги. Обе закаляют детей в огне.

Баба-Яга, в славянской мифологии старуха-колдунья, ведьма, образу которой, сопутствуют специфическая символика и атрибутика: «она умеет колдовать, летать в ступе, живет в лесу, в избушке на курьих ножках, окруженной забором из человеческих костей с черепами. Она заманивает к себе добрых молодцев и маленьких детей и жаривает их в печи» [1]. В некоторых сказках враждует с Кошечем.

«Баба – прародительница. Изначально положительное божество славянского пантеона, хранительница (если надо – воинственная) рода и традиций. В период христианства всем языческим богам, в том числе и оберегавшим людей (берегиням), придавались злые, демонические черты, уродливость внешнего вида и характера» [1].

В различных сказках встречаются следующие имена: Яга, Яга-Баба, Ягая Баба, Ягабиха, Ягабова, Ягая, Ягйнишна, Ягиха, Ягишна, Яга Змйевна. В сказке «Иван-царевич и Марья Моревна, живёт Яга Ягишна (баба Яга, костяная нога) «за тридевять земель, в тридесятом царстве, невдалеке от моря за огненной рекой», где владеет табуном славных кобылиц [10]. В толковом словаре Даля: «она простоволоса и в одной рубахе, без опояски: то и другое – верх бесчиния» [8] подобно Деметре, искавшей повсюду свою дочь.

У Деметры было множество эпитетов, среди которых, в данном случае примечательны: Карпофора («дарительница плодов»), Эриния («Мстящая») [7] и др. «Согласно В. Я. Проппу, выделяются три вида Бабы-яги: дарительница (она дарит герою сказочного коня либо волшебный предмет); похитительница детей; Баба-яга-воительница, сражаясь с которой «не на жизнь, а на смерть», герой сказки переходит к иному уровню зрелости. При этом злобность и агрессивность Бабы-яги не являются её доминантными чертами» [9].

Эпитеты Яги – «похитительница детей», «ест младенцев» использовались в качестве метафоры. «Связь с дикими зверями и лесом позволяет выводить её образ из древнего образа хозяйки зверей и мира мёртвых. Вместе с тем такие атрибуты Б.– я., как лопата, которой она забрасывает в печь детей, согласуются с обрядовой интерпретацией сказок о ней как о жрице в обряде посвящения подростков» [11]. «Перепекание ребёнка – обряд, совершаемый над младенцами, больными рахитом или атрофией (по народной терминологии – собачьей старостью или сухотами): грудного ребенка кладут на хлебную лопату

и трижды всовывают в теплую печь. Ритуал осуществлялся иногда и при других болезнях, например при gryже; во Владимирской губернии «перепекали» всех детей непосредственно после родов» [12]

Соответственно, Яга, подобно Деметре, натирившей мальчика амброзией и закалявшей в огне, лечила детей, помогала пройти обряд инициации, вследствие чего «исчезал ребенок», но появлялся возмужалый юноша, будущий защитник и кормилец семьи.

И Деметра, и Яга считаются зооморфами. «В Фигалии Деметра изображалась как богиня-покровительница с головой кобылы, давшая начало, еще до прихода эллинов, культу лошади. Древние эллины доставили в Грецию из-за Каспия новую породу более крупных лошадей». [5, 43]. «Говорят, что Деметра, уставшая и отчаявшаяся от бесплодных поисков, менее всего была расположена к любовным утехам с любым богом или титаном; она превратилась в кобылицу и стала пастись в табуне некоего Онка (сына Аполлона), царствовавшего в Аркадии. Однако ей не удалось обмануть Посейдона, который, превратившись в жеребца, покрыл ее. От этого возмутительного союза появилась нимфа Деспойна и дикий конь Арейон. Ярость Деметры была столь велика, что до сих пор существует местный культ «мстящей Деметры» [5, 42].

Деметра могла не только превращаться, но и превращать в кого угодно в качестве наказания и неуважения к богам, даже из-за язвительного выпада. «О, как жадно ты пьешь!» – воскликнул Абант, старший сын Келея, увидев, как Деметра залпом выпила целый кувшин сдобренного мятой ячменного отвара. Деметра мрачно взглянула на него, и он превратился в ящерицу» [5, 64].

С образом Яги связано выражение «кобылячья голова», «кобиляча голова» [2, 119].

«Баба-Яга или Ягибиха, Ягишна – первоначально это было божество смерти: женщина со змеиным хвостом, которая стерегла вход в подземный мир и провожала души почивших в царство мертвых» [3].

В сказке «Иван-царевич и Марья Моревна» описывается местонахождение Яги, которая живёт «за тридевять земель, в тридесятом царстве, невдалеке от моря за огненной рекой», где владеет табуном славных кобылиц [10]. Примечательно, что в царстве мертвых, Аиде, существовала «огненная река». «Представление о топографии Аида усложнялось с течением времени. Гомеру известны: вход в царство мёртвых, который охраняет пёс – страж Аида. (VIII 365–369) На крайнем западе («запад», «закат» – символ умирания) за рекой Океан, омывающей землю (Hom. Od. X 508), асфоделевый луг, где блуждают тени умерших (XI 537–570), мрачные глубины А. – Эреб (XI 564), реки Кокит, Стикс, Ахеронт, Пирифлегетон (X 513–514), тартар (Hom. II.VIII 13–16). Поздние свидетельства добавляют Стигийские болота или Ахерусийское озеро, в которое впадает река Кокит, огненный Пирифлегетон (Флегетон), окружающий А., реку забвения Лету, перевозчика мёртвых Харона, трёхглавого пса Кербера (Verg. Aen. VI 295–330, 548–551)» [6, 29-30], [7].

В словаре древнегреческого языка можно найти имена Ἐκάβῃ (Ἐκάβῃ) - Гекаба (Гекуба) и Ἐκάτα (Ἐκάτα) – Геката. В данном случае, придыхательный согласный звук [h], присущий древнегреческому языку, в русском языке превратился в звук [г], отчего имя Ἐκάβῃ, произносимое как древнегреческое [hЭкаба] созвучно с именами Ягабова и Ягабиха. «Гекуба – Гекаба (Ἐκάβῃ), в греческой мифологии жена троянского царя Приама. <...> В «Илиаде» (XXIV 496) Г. названа матерью девятнадцати сыновей; <...> среди них были Гектор, Парис» [7] и др., но она потеряла почти всех своих детей. Её называли «собакоголовая богиня смерти Геката» [5, 44]. «У нее было три тела и три головы – львиная, собачья и кобылья» [5, 89]. Прослеживается связь Яги, Деметры и «кобыльей головы» Гекабы.

«Когда Приам, сын Лаомедонта, уже имел многочисленных детей от брака с Гекубой, <...> будучи беременной, увидела во сне, что она рождает горящий факел, из которого выползло множество змей» [4, 112].

В мифах образы Гекаты и Гекабы часто переплетаются. «Геката в греческой мифологии богиня мрака, ночных видений и чародейства. <...> Охраняет детей и юношество (Hes. Theog. 421–452). Ночная, страшная богиня, с пылающим факелом в руках и змеями в волосах» [7, 223]. А здесь прослеживается связь с именем Яга Змиевна.

Порой множество соответствий и совпадений ставит в тупик. Создается впечатление, что речь идет об одном и том же персонаже, что заставляет углубляться в дебри мифоистории.

Список использованных источников

1. Артемов В.В. Мифы и предания славян. Литагент «Олма Медиа», Москва, 2013. ISBN: 978-5-373-04657-2
2. Афанасьев А.Н. Народные русские сказки. В 3-х т. Т.1 Наука, Москва, 1984. - 511с.
3. Баба-Яга. Энциклопедия мифологии. Славянская мифология.[Электронный ресурс]: URL: <http://godsbay.ru/slavs/babayaga.html>. (дата обращения: 10.10.2017)].
4. Гигин. Мифы. / Перевод, комментарий, предисловие Д. Торшилова Общая редакция А. А. Тахо-Годи. / Изд. «Алтейя». Санкт-Петербург.2000. -360 с.
5. Грейвс Р. Мифы Древней Греции. Пер. с англ. Под ред. и с послесл. А.А.Тахо-Годи. – М., Прогресс, 1992. - 624 с.
6. Мелетинский Е.М.. Мифологический словарь. М.: Совет. Энциклопедия. 1990. - 709с.
7. Мифы народов мира. Энциклопедия. Под редакцией С.А. Токарева. Москва, Астрель, 2006. - 1147с.
8. Программа электронного словаря: АBBYY Lingvo x5. Dahl (Ru-Ru) (for АBBYY Lingvo x5) The Explanatory Dictionary of the GreatRussian Language. 2nd edition. V.I. Dahl. 1880-1882. over 200,000 words.
9. Пропп В.Я. Исторические корни волшебной сказки. Научная редакция, текстологический комментарий И. В. Пешкова. - М.:

Лабиринт, 2000. - 336 с. ISBN 5-87604-008-8

10. Русские народные сказки / Ред. М. Шолохов. «Книга», Ростов-на-Дону, 1997. -156 с.

11. Славянская мифология. Энциклопедический словарь. М.: Эллис Лак, 1995. - 416 с.

12. Топорков А.Л. «Переpekание» детей в ритуалах и сказках восточных славян // Фольклор и этнографическая действительность. СПб., 1992. с. 114-118.

Гамидова М.Г., диссертант кафедры Общего языкознания
Научный руководитель - Мамедова Т.Г., д.ф.н., профессор
Бакинский Славянский Университет (г. Баку, Азербайджан)

КАЛЬКИРОВАНИЕ ПАРНЫХ ТЕХНИЧЕСКИХ ТЕРМИНОВ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ЯЗЫКА

В обогащении технических терминов Азербайджанского языка калькирование заимствованных слов играет существенную роль и является одним из самых продуктивных способов терминообразования.

Ахунзянов говорил, что «Калькированием называется особый способ перенимания слов и словосочетаний из одного языка в другой, при котором в воспринимающем языке на базе исконного материала создаются соответствующие новые слова и словосочетания путем словообразования, использования давно бытующих в новых значениях, конструирования словосочетаний по образцам и моделям другого языка». Ах[4;48]

В некоторой лингвистической литературе парные термины считаются сложными словами по своей структуре. Но известный Азербайджанский ученый М.Гасымов считает их «терминами в форме парных слов с дополнением» (əlavəli qoşa sözlər şəklindəki terminlər). Он пишет: «Определенную часть научно-технических терминов, используемых в нашем языке, составляют термины в форме парных слов с дополнением. Слова, входящие в состав этих терминов обычно состоят из существительных: бал-маскарад(bal-maskarad), кино-комедия(kino-komediya), кино-журнал(kino-jurnal), шофер-механик(sürücü-mexanik), фабрика-кухня(fabrik-mətbəx), баяты-шираз(bayati-şiraz)»¹. [1;134]

А.Н.Худиев называет их термином «слова с дополнением». Автор вносит их в класс «Обогащение словарного запаса литературного языка за счет заимствований» и пишет: «Слова с дополнением появились в нашем языке позже с влиянием русско-Европейских языков. Поэтому выражение абсолютного большинства этих слов заимствованиями процесс естественный»². [2;299-300] Он дает такие примеры как вагон-ресторан(vaqon-restoran), вакуум-аппарат(vakuum-aparat), вице-адмирал(vitse-admiral), кафе-ресторан(kafe-restoran) и т.д.

А.Баширова пишет, «мы считаем, что термин «слова с дополнением» более удачным, потому-что «парные слова» более широкое понятие». [3; 97]

Парные технические термины Азербайджанского языка употребляются в двух видах:

1. Заимствования, которые употребляются без изменений или с небольшими изменениями: альфа-спектр(alfa-spektr), вакуум-пресс(vakuum-pres), грамм-атом(qram-atom), дуплекс-процесс(dupleks-proses), монелл-металл(monel-metal). Такое обогащение такими терминами нужно связать не с терминообразованием, а с заимствованиями.

2. Один из элементов парного термина заменяется соответствующим словом из Азербайджанского языка и получается парные технические полукальки разного происхождения. Альфа-распад(alfa-raqəlanma), альфа-железо(alfa-dəmir), ампер-секунда(ampere-saniyə), ампер-час(ampere-saat), вакуум-прибор(vakuum-ciəhaz), грамм-масса(qram-kütlə), дельта-древесина(delta-oduncaq) и т.д. Как видно из примеров, одни части парных технических терминов в отдельности могут употребляться как технический термин. С другой стороны, при калькировании наряду с собственно Азербайджанскими словами можно использовать слова арабского, фарсидского происхождения. Например: saniyə(секунда), saat(час), ciəhaz(прибор).

Список использованной литературы

1. M.Qasımov Azərbaycan dilinin terminologiyasının əsasları. Bakı,ş 1973.
2. N.Xudiyev Azərbaycan ədəbi dilinin sovet dövrü. Bakı, 1989.
3. A.Vəşigova Azərbaycan dilində texniki termin yaradıcılığı. Bakı, 1993.
4. Ахунзянов Э.М. Русские кальки в татарском языке/ Э.М.Ахунзянов // Вопросы татарского языкознания.-Казань: Изд-во КГУ, 1965.-С38-65.

EVOLUTION OF ELECTRIC LIGHTING TECHNOLOGY

The advent of reliable, energy efficient lighting in the home and in our places of business has and continues to play a major part in the modern way of life. Along with running water's impact on general health, and perhaps the internet's impact on interpersonal communication, it's hard to imagine a more impactful technology than lighting. As you might imagine, lighting has come a long way to get to where it is today.

When we think about lighting, it's important to think of three different things: the fuel source, the luminaire, and the technology used to produce visible light. We'll touch on those three items as we look at the evolution of lighting from its birth to the modern day revolution that is happening with 21st century LED technology.

Natural light is the most important source of light is the sun and perhaps the most underappreciated use of this abundant light is architecture designed to take advantage of it. One of the most well-known examples of historical architecture utilizing daylight through its design is the Pantheon.

According to the illuminating engineering society, the first attempt at man-made lighting occurred about 70,000 years ago. The first lamp was invented made of a shell, hollowed-out rock, or other similar non-flammable object which was filled with a combustible material (probably dried grass or wood), sprinkled with animal fat (the original lighter fluid) and ignited. Handheld and building mounted torches progressed well beyond their rudimentary start but the basic principles remain the same: the fuel source is some type of oil, wax, or combustible material surrounded by non-flammable material;

As you might expect, technology like ventilation (e.g. tubes and chimneys) vastly improved the ability to effectively use fire for lighting. Perhaps, the most important technology advancement, however, was the introduction of the wick to produce candles. Wicks in combination with early candle materials like beeswax or tallow (a derivative of animal fat) then represented the most significant technological lighting advancement since the discovery of fire itself. Patricia Telesco was sure that "candle holders dating to the fourth century B.C. have been found in Egypt" [2]. She credits the Greeks and Romans with introducing the wick to the Egyptian idea of wickless tallow lighting. Asian societies were separately making candles out of whale fat as early as 200 B.C.

The next major advancements in lighting (gas lamps and electric lamps) happened in sequence nearly a century apart with the advent and progress of the industrial revolution. Major advantages for gas (barriers to entry for electricity) included the already existing infrastructure by the time electric lights came out and the ability for dual purpose use (gas could also be used for cooking).

Gas lamps was developed in England in 1790 and introduced to the United States shortly thereafter by William Murdoch. Pelham Street in Newport, Rhode Island was the first section of road in America to introduce Murdoch's gas lights (they were installed in 1792). Only a few decades later gas fuel was being used for street lighting in major eastern cities of the United States like Philadelphia and Baltimore. You can read the full history of street lighting in the USA here. Different types of gas have been used over the years to include methane, acetylene, butane, propane, hydrogen, and natural gas [1]. The growth of gas lamps and the infrastructure to support them in cities and suburbs mirrored the advancements of the era in hydrocarbon fuel production (coal and petroleum production and distillation).

The first electric light was created by Englishman Humphry Davey. He demonstrated the first incandescent light to the Royal Institute in Great Britain, using a bank of batteries and two charcoal rods [3]. His invention was what we commonly refer to as an arc light (modern day versions of which are still being used today).

Perhaps the man most well-known for the development of electric light bulbs and the infrastructure to support them is American inventor Thomas Edison. In 1879 Edison set out to invent a long-lasting electric light bulb that could compete with gas lighting (particularly for indoor use). His first successful prototype was on October 22, 1879 when his incandescent light burned for 13 and a half hour. A few months after that Edison discovered a carbonized bamboo filament that would burn for 1200 hours. This was the revolutionary advancement he was looking for and it represented the necessary lighting technology required to establish electricity as the primary power source for lighting both indoors and outside.

Incandescent bulbs would go on to dominate the world of lighting until fluorescent lights were introduced commercially by Daniel McFarlan Moore circa 1904. Although early fluorescent lights required high voltage and non-standard connectors to operate, their relatively high efficiency when compared to incandescent lights was significant enough competition to cause major incandescent manufacturer General Electric to improve upon their incandescent technology by introducing the tungsten filament. Concurrently (circa 1901) an inventor named Peter Cooper Hewitt had developed the first mercury-vapour light that was both high efficiency and compatible with standard electrical infrastructure.

The 20th century was the century of high intensity discharge (HID) lamps. Amongst the most popular and commercially successful types of HID lamps are fluorescent, mercury-vapour, high pressure sodium and metal-halide. All of these lamps are the same type of technology in that they operate by sending an electrical current between two metal electrodes and through a glass tube filled with inert gas resulting in the emission of visible light [3].

The one lighting technology that was significantly different from the various HID bulbs invented in the 20th century is the Light Emitting Diode (LED). LED lighting is a solid state light (SSL) that doesn't require the glass housing like traditional bulbs and produces light by converting electrical current using a semiconductor. The first LED was invented in the 1960s by General Electric scientist Nick Holonyak who called it "the magic one". You can see him talk about it several decades later in this video.

Modern lighting has continued to improve across the spectrum (incandescent, fluorescent, metal halide, LED etc. Thus far the most promising lights for the 21st century appear to be LEDs. Modern LEDs have a useful lifespan 2-4 times that of their average competitor while producing high quality light much more efficiently as well. For more information on LEDs you can read here.

Touch lighting started implementing LED retrofit projects in 2008. LEDs had significantly higher up-front costs than their competitors. Initial costs for LED retrofit projects have dropped and have been economically feasible for a number of years. Although the up-front costs may still be slightly higher than legacy lighting solutions, the return on investment is so significant over time that anyone looking for short-term savings, long-term savings and higher quality lighting should be giving LED technology a hard look.

References

1. Freeberg E. (2014). *The Age of Edison : Electric Light and the Invention of Modern America*. London : Penguin Books [in English].
2. Hall G. K. (2016). *Domestic Technology : A Chronology of Developments*. Boston : MA [in English].
3. Press J. H. (2015). *Empire of Light : A History of Discovery in Science and Art*. London : Penguin Books [in English].

Амельченко О.Г., студентка гр. Т-141
Науковий керівник – Ушата Т.О.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

THE FUTURE OF TOURISM: FANTASY OR REALITY

Tourism has changed from being a service industry offering you a flight, a room and some food to offering experiences. This trend was famously observed by Gilmore and Pine in their book 'The Experience Economy'. By experience we often mean access to other people's cultures, ways of life, food and environments. In the luxury sector we see wealthy people who are more likely to spend money on experiences than objects: jewellery, watches etc. This is a further demonstration of the experience economy and there is a sense that people value memories more than some physical possessions.

The 21st century consumer is very different from previous generations. We are tech savvy and not only do we expect service quality, we want an experience to go with it. Given our unlimited access to information, we know what the gold standard is, and more importantly, we are open to sharing our experiences on social media and review platforms.

"New" tourists are participators not spectators. Things that would never appear on the list of the "mass" tourist such as adventure, getting off the beaten track and mingling with the locals are now the foundations of the new tourist experiences.

Mobile Technology

Travellers are using mobile technology to be more spontaneous. It wasn't that long ago that most travellers would have their accommodation pre-booked, often months in advance. These days leisure travellers often book their accommodation only a few days in advance, using mobile devices such as smart phones. In fact, 70% of business travellers will check into their flights and hotels via their mobile devices.

Virtual Globetrotting

Virtual tourism has allowed people to see the world without leaving the comfort of their own home, or spending a cent. This allows people to get excited about a destination or service, and want a taste of the real thing. It also allows potential travellers to be more confident about what they are booking. While it's unlikely technology will ever actually replace physical travel, but it can bring access to the world ever closer to us. Virtual tourism can add to an experience.

What does the future hold for travel? Is it a check-in by robot or a budget space flight? It goes without saying that the landscape of tourism 30, 40, or 50 years from now will be different from that of today. When Karl Friedrich Benz, the father of the automobile, watched the first of his cars being put together in the late 19th century, he probably could not have begun to envisage the Bugatti Veyron.

Likewise today, many forecasts of the future of travel can be mocked, or at least ignored. But fictional as they may sound now, here are some predictions that have been made, by tech nerds, fortune-tellers and futurologists, about the future of travel. David Feng, a Beijing-based tech watcher and blogger, and other futurologists offered their predictions containing the percentage marks.

Maglev trains will replace air travel (likelihood: 99 percent)

Maglev (magnetic levitation) trains are high-speed trains that eliminate friction to travel at up to 580 kph. It has been predicted that they may eventually overtake air travel as the No. 1 choice of transport. High-speed trains have had a major impact on European air travel gaining 90 percent of London-Paris routes, 80 percent of Milan-Rome, 95 percent of Paris-Lyon. High-speed trains are expected to have big impacts on travel in China. So, it's not a question of if, but when.

Passports will become obsolete (likelihood: 80 percent)

According to some experts, the words "May I see your passport, please?" could soon be obsolete. The use of electronic chips and biometric data storage systems might just render conventional travel documents useless. Selected entry and exit points around the world are using technologically-enhanced cards or IDs as part of "swipe-and-go" technology for travellers.

For example, INSPASS in the United States, the Iris Recognition Immigration System at Heathrow in England, IACS at Singapore's Changi and Hong Kong's ID card could all contribute to the extinction of passports as we know them.

Space will become a holiday destination (likelihood: 70 percent)

For the wealthy, a trip to space is already possible. Italian-American engineering tycoon Dennis Tito became the first "space tourist" by paying a reported US\$20 million to visit the International Space Station in 2001.

Now, companies like Virgin Galactic, XCOR Aerospace and Space Adventures offer the chance for other wannabe space tourists too. They are already accepting reservations to fly travellers along a sub-orbital route as early as next year. So far, 500 people worldwide have signed up for space visits. It costs US\$200,000 for a seat on Virgin Galactic's spaceship. Space tourism is likely to become a future holiday destination, but only for a few.

Underwater hotels (likelihood: 70 percent)

Underwater hotels, like the planned Poseidon Underwater Resort in Fiji, will become more common in the future, but it'll cost you a fortune. Sub-aquatic hotels will be a far more mainstream proposition by 2024 and underwater tourism will certainly trump space travel.

Aircraft will be pilotless (likelihood: 60 percent)

You've probably heard of unmanned trains and cars, but what about unmanned aircraft? Sounds like lunacy, but this is exactly what researchers in Australia are claiming will happen within 50 years. They claim that once unmanned aerial vehicles or drone technology becomes widespread, enhanced pilotless flights will become reality.

Hotels without staff (likelihood: 60 percent)

Within 10 years travellers will have no need to encounter a single human being from the moment they check in. Instead, hotel rooms will be transformed into digital, hyper-interactive spaces in which even the pillows will be embedded with electronics to massage your neck and wake you up in the morning. The walls will display high definition images of your friends and family, hologram personal trainers will hang out with you.

There will be hotels in space (likelihood: 50 percent)

A space hotel or a commercial space station for rich space tourists who are ready to leak a fortune from their savings is expected to appear in the near future. From the ancient age space inspires our interest and enthusiasm. Astronauts' research and documentary films provide us with opportunities to become familiar with space. If low-cost fully reusable space vehicle is successfully developed, space tourism will be a viable market.

Aircraft will have see-through fuselages (likelihood: 40 percent)

This might sound odd, unnecessary and a little terrifying, but Airbus last year showed off what it claims will be the airliner of 2050.

Cars will fly (likelihood: 40 percent)

Are road trips going to become air trips? That is what United States-based Terrafugia hopes will play out, based on its product, Transition, a dual-purpose, plane-car transformer that costs US\$279,000. Flying cars will start filling the skies above you by 2050. Air taxis over major cities including Dallas, Dubai, and Los Angeles are expected to appear. And somehow, it's not completely crazy. The technology to produce and fly battery-powered vertical takeoff and landing aircraft is on its way, and big players in aviation are starting to talk seriously about it.

Elevators to space (likelihood: 30 percent)

A 36,000-kilometer, week-long elevator journey. That's what Japan's Obayashi Corporation says it will do by 2050. The elevator will transport up to 30 people a tenth of the way to the moon, will travel at 200 kph and will include a platform to admire the view.

Someone 50 years ago would have been shocked to imagine a future where one could travel from London to Paris by train, or fly across Europe for the price of a guidebook.

Similarly, changes occurring in the future of travel in the next century, whether good or bad, will undoubtedly surprise us as well.

Список використаних джерел

1. Gilmore J., Pine J. The Experience Economy: Edward Elgar, Editors: Sundbo, Jon and Sørensen, Flemming, 2013. 269 p.
2. Pizam A. Life and tourism in the year 2050. *International Journal of Hospitality Management*. December 1999. Vol. 18, Issue 4. P.331-343.
3. 11 wild travel predictions and whether they'll come true. URL: <http://travel.cnn.com/explorations/life/11-wackiest-predictions-travel-next-50-years-295458/>
4. Travel and tourism competitiveness report 2017. URL: <http://reports.weforum.org/travel-and-tourism-competitiveness-report-2017/industry-trends/>

Atroshchenko A.V., student, group МФКП-172

Language supervisor - Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

THEORETICAL FOUNDATIONS OF FINANCIAL MANAGEMENT

Financial management is a branch of general management and has as its primary objective the substantiation of financial decisions of businesses with the goal of achieving results in a market economy.

Financial Management means planning, organizing, directing and controlling the financial activities such as procurement and utilization of funds of the enterprise. It means applying general management principles to financial resources of the enterprise.

Financial management involves managing all of a company's assets and liabilities, including monitoring operational financing items such as expenditures, revenues, accounts receivable and accounts payable, cash flow, and profitability. Strategic financial management encompasses all of the above, along with ongoing evaluation and planning to keep company focused and on track to attain short-term and long-term goals with an overarching focus on maximizing the company's profitability and value.

Strategic financial management is applied throughout a company's organizational operations and involves elements designed to make the maximum efficient use of the company's financial resources. Key elements of strategic financial management include budgeting, risk management, and review and evaluation.

Careful budgeting of a company's financial resources and operating expenses is essential in strategic financial planning. Budgeting helps a company function with general financial efficiency, and it aids in identifying areas of the company that incur the largest amount of operating costs or that regularly exceed budgeted cost. Budgeting includes ensuring sufficient liquidity to cover day-to-day operating expenses without accessing outside financial resources. Budgeting also addresses the question of how a company can invest earnings to achieve long-term goals more effectively.

Strategic financial management also involves risk assessment and risk management, evaluating the potential financial exposure a company incurs by making capital expenditures or by instituting certain workplace policies.

Since strategic financial management is all about maintaining focus on attaining a company's long-term business goals, it necessarily includes developing and putting in place regular procedures for review and evaluation of how well the company is doing in terms of staying on track.

There is no one model of a financial management system that suits all organizations, but there are some basics that must be in place to achieve good practice in financial management.

It is helpful to identify certain principles when developing a financial management system. These will act as a guide to your managers when making decisions.

Principles for financial management systems:

1. Sequence: your financial policies and systems must remain consistent over time.
2. Accountability: you must be able to explain and demonstrate to all stakeholders how you have used your resources and what you have achieved.
3. Transparency: your organization must be open about its work and its finances, making information available to all stakeholders.
4. Integrity: individuals in your organization must operate with honesty and propriety.
5. Financial stewardship: your organization must take good care of the financial resources it has been given and ensure that they are used for the purpose intended.
6. Accounting standards: your organization's system for keeping financial records and documentation must observe accepted external accounting standards.

In my opinion, a good financial management will help organization to:

- achieve objectives and fulfillment commitments to stakeholders;
- become more accountable to stakeholders;
- gain the respect and confidence of funding agencies, partners and beneficiaries;
- gain advantage in competition for increasingly scarce resources;
- prepare for long-term financial sustainability.

References

1. "Financial Management: Theoretical Foundations and Practical Cases" Teodor Hada , Teodora Maria Avram , Daniela Ionela Dumitrescu.
2. "Business Finance and Financial Management" Daniela Ionela Dumitrescu.

Бабич Д.С., студентка гр. МКПРП-171
 Науковий керівник - Шевченко Ю.В., старший викладач кафедри ІМПС
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

TO THE ISSUE OF STANDARDS OF PROOF IN CRIMINAL PROCEEDINGS

The development of the science of Ukrainian criminal process prompts the need for research and review of traditional scientific views regarding certain features of criminal procedural evidence. This issue became especially relevant in connection with the implementation of a new Criminal Procedural Code (CPC) of Ukraine, which proposed a category of «standard criminal procedural evidence» [6, p. 100]. There are different approaches to understanding the concept of standards of proof in the criminal procedural science of Ukraine.

The purpose of our research is to analyze the content of the standards of proof and the scope of application of individual standards of evidence in criminal proceedings of foreign countries in order to implement them into the criminal process of Ukraine.

To fulfill this task first of all let's review the main theoretical concepts concerning the notion of «standards of proof». It is worth noting that the concept of «standard of proof» traditionally plays an important role in the countries of the Anglo-Saxon system of law, where we can trace the most prominent competitive model of the process. It should be mentioned that it is not characteristic for continental European law. Some authors reject the possibility of the existence of the notion of the standard of proof in our legal system in general, since, in their view, it is incompatible with a free assessment of evidence. American researchers state that the double concept of «burden of evidence and evidence standards» is most clearly understood in a contradictory system. In a competitive system, the burden of proof lies with the party that has submitted the application. Under these circumstances, the court will hear the parties submitting their evidence and arguments in accordance with strict rules of evidence and procedures. We should admit that in a controversial hearing the judiciary plays more reactive than an active role. In contrast, in the inquisitorial system, judicial bodies are not passive recipients of information. They have primary responsibility for overseeing the collection of evidence and are actively involved in identifying issues that should be passed on to witnesses and parties in order to clarify the facts of the case. The judicial authorities in the inquisition should be very active and clearly assign the task of determining the truth positively and not allowing the parties to do so [2, c. 2-3].

In American law, the term «standard of proof» is understood as the criteria according to which a judge makes a decision in a case. The standard of proof does not set the goal of establishing the truth, but merely an indication of whether the parties were able to fulfill the burden of proof imposed on them [5, p. 24]. The American legal model is characterized by the fact that the Court's holding today corrects mistakes successfully. The Fifth Amendment requires proof beyond a reasonable doubt, not by a preponderance of the evidence, of any fact that increases the sentence beyond what could have been lawfully imposed on the basis of facts found by the jury or admitted by the defendant [3, c. 64].

Under the standard of proof there is a certain conditional limit, according to which the quantitative characteristics of knowledge received by the court in the process of reviewing the case, become such a quality, which gives the basis of the court to make a just decision [6, p. 101].

It should be noted that the category of «standard of proof» has the main features and elements that characterize its content. They are the following: 1) there are different types of standards of proof; 2) the standard of proof is related to the burden of proof; 3) it is a certain criteria for making a decision and establishes the degree of proof of fact.

Having analyzed the current CPC of Ukraine, we studied that there is an adopted subjective standard of proof «according to internal convictions» in our criminal proceedings. In addition, in our opinion, it is quite legitimate and appropriate to allocate certain objective standards of proof, similar to those in the Anglo-Saxon system of law. The isolation of such standards does not mean their inventions, such allocation will legalize their existence and allow further research and improvement [6, p. 106-107]. It is determined that the system of proof

standards used in the criminal proceedings of Ukraine includes the following standards of proof «reasonable suspicion», «sufficient reason» («probable reason»), «a belief in greater probability», «strong conviction», «beyond reasonable doubt» [8, p. 10].

In Ukrainian criminal procedure, the standards of proof of «belief in greater probability» and «credible convictions» are used during criminal proceedings in cases where judges or courts adopt decisions on the application of measures of procedural coercion [7, p. 475-476].

The standard of proof «reasonable suspicion» is a multi-level category, since during a criminal proceeding a «reasonable suspicion» should increase in the level of «substantiation» of the assumption of committing a criminal offense by a particular person. The reasoned suspicion is not a «static» category, but, on the contrary, it is endowed with a «dynamic» continuing character. Attention is drawn to the fact that the standard of proof «sufficient grounds» in criminal proceedings is endowed with a mixed, «perspective-retrospective» character. The sign of «perspective» is determined precisely by the object of knowledge, which is the probability of occurrence of a certain event in the future (the probability of occurrence of one or several risks). In its turn, «retrospective» is the probability of occurrence of a certain risk substantiated by reliable actual data of the past [8, p. 12-13].

One of the standards of proof designed to ensure the quality of the execution in criminal proceedings is the standard of proof «beyond reasonable doubt». It is enshrined in Part 2 of Article 17 CPC of Ukraine, according to which nobody is obliged to prove his innocence in committing a criminal offense and should be justified, if the prosecution party does not prove the guilt of an individual beyond reasonable doubt [9, p. 148]. American law enforcers say that it is not necessary that the government should blame for all possible doubts. The test is one of the reasonable doubts. Reasonable doubts is doubt on the basis of reason and common sense. They make a smart person impatient to act. Thus, the evidence arising from reasonable doubt must be evidence of such a persuasive nature that a reasonable person would not hesitate to rely on it in his/her most important matters. The jury remembers that the defendant can never be condemned for a mere suspicion or assumption [1, c. 171].

Consequently, the standard of proof «beyond reasonable doubt» in the adversarial criminal process is not aimed at getting to know the truth of the fact, but in establishing its validity, and the function of the court (jurors), in accordance with the standard of proof «beyond reasonable doubt», is to establish the fact “proved whether not proved” while avoiding the qualification of truth «of the allegations of the parties to criminal proceedings [9, p. 148-149]. In the United States, the standard «beyond reasonable doubt» is applied both to the proof of the fault of the person and to the assessment of evidence. The American legal electronic library «Lectric» submits the following definition «proof beyond reasonable doubt»: it is a proof of «such a convincing nature that you would be prepared to rely on it and act without hesitation in the most important of your own affairs. However, this does not mean absolute certainty» [5, p. 27].

In the United States, it is proposed to introduce a so-called interchangeable standard of proof. Thus, instead of requiring a set level of evidence, one form of an alternating standard can be judged on a case-by-case basis according to available evidence and, consequently, set the required standard. For example, the variable standard of proof may vary depending on the crime; setting a higher standard knowing that more confidence can be achieved. Judge L. Sand offered the following: in cases where there is a risk of a death penalty, the necessary standards of evidence should be raised to «beyond any doubt» due to the severity of the punishment. He explained that too high a percentage of innocent people is stopped because the standard «beyond reasonable doubt» has too many opportunities for mistakes. He argues that the requirements for evidence must be consistent with the severity of the consequences of the verdict. The quality of evidence needed to validate these standards will also be different. So, for cases where penalties are serious, a changeable approach can raise the standard to «beyond any doubt» [4, p. 4-5].

It is proved that the standard of proof «beyond reasonable doubt» does not contradict the concept of internal conviction, but complements it, formalizes the subjective component of internal conviction, and gives a concrete answer to the question of the sufficiency of availability of evidence for a decision (lack of reasonable doubt on the fault of a person). At the same time, the requirement to prove the fault of a person beyond reasonable doubt must be supported by an adequate level of reasonableness and motivation of court decisions [10, p. 12]. For its implementation, it is necessary to implement other manifestations of the competitive form of the criminal process, and only with the actual practice of «competition» in practice, such a standard of proof will be able to function in the criminal process of Ukraine. It is the legislative consolidation of the relevant standard of proof that will not provide the domestic mixed form of the criminal process of the so-called «competitive character». Moreover, it will not strengthen its «competitive deviation». In this context, S. Budilin notes that the introduction of a standard of evidence in criminal proceedings is «not all that is needed by the domestic system of justice in the field of evidence» [9, p. 152].

To sum up, we consider the selection of objective standards of criminal procedural evidence to be very important and necessary for Ukrainian criminal proceedings as it will promote the development of the same approach to the adoption of procedural decisions and the implementation of procedural actions by all actors of evidence in various criminal proceedings and stages, exclude the possibility for subjects of proof to resolve

particular legal issues, based on personal preference or other circumstances not related to the law. It is difficult to correct mistakes made by the higher court without an objective standard of proof.

References

1. B. Weinstein J. Comment on the meaning of «proof beyond a reasonable doubt» / J. B. Weinstein, I. Dewsbury. // *Law, Probability and Risk*. - 2006. - №5. - С. 167–173.
2. Cooper J. The Burden And The Standard Of Proof / Jeremy Cooper. // *Principles In Practice*. - С. 2-6.
3. Ellis A. Standards of Proof at Sentencing / A. Ellis, M. Allenbaugh. // *Criminal Justice*. - 2009. - С. 64-65.
4. Rider T. What is the Most Useful Standard of Proof in Criminal Law? / Thomas Christopher Rider. // *Pragmatism Tomorrow*. - 2013. - №9. - С. 1-10.
5. Безносюк А. М. Доведеність поза розумним сумнівом та достовірність як стандарти доказування у кримінальному процесі України / А. М. Безносюк // *Судова апеляція*. - 2014. - № 3. - С. 23-28.
6. Вапнярчук В. Стандарт кримінального процесуального доказування / В. Вапнярчук // *Вісник Національної академії правових наук України*. - 2015. - № 1. - С. 100-112.
7. Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування «переконавання за більшою вірогідністю» та «вагоме переконавання» у кримінальному провадженні: сфера застосування // *Закарпатські правові читання*: Т. 1. - 2017. - С. 475-480.
8. Слюсарчук Х. Р. Стандарти доказування у кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Слюсарчук Х. Р. - Львів, 2017. - 26 с.
9. Слюсарчук Х. Р. Implementation of the standard of proof «beyond a reasonable doubt» in the criminal proceedings of Ukraine / X. P. Sliusarchuk. // *Visegrad journal on human rights*. - 2016. - №2. - С. 148-153.
10. Степаненко А. С. Стандарт доказування «поза розумним сумнівом» у кримінальному провадженні: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук: спец. 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» / Степаненко А. С. - Одеса, 2017. - 23 с.

Baranets A.A., student group МФКп-171,
Shtyrkhun Kh.I., PhD in Economics, Teaching Assistant
Language supervisor - Yusukhno S.I.
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

INFLUENCE OF DEMOGRAPHIC TENDENCIES ON INVESTMENT ACTIVITY

Demographic changes in Ukraine and in other countries have major implications for investment activity. The combination of ever-declining birth rates and the ever-increasing number of pensioners could have disastrous consequences for pension schemes and wealth creation. Therefore, any portfolio should be formed taking into account above-mentioned factors for an optimal risk-return ratio.

Statistics given by the Office for the Advancement of the Elderly and Provision of Social Services warn of enormous economic implications of a growing aged population. In 2016, in Ukraine the share of people aged 60-65 was 21.8% of the total population, and those who are older than 65 – 15.5%.

According to the national demographic forecast, the proportion of people over 60 will be 25% of the total population by 2025, and people aged 65 and older – 18.4%. In 2030, people over 60 will be more than 26%, and those who are over 65 will be higher than 20%.

The share of the elderly in the structure of the population is growing at a high rate in Ukraine. It will remain one of the "oldest" countries in the world during the following years.

Some experts believe that this increase will lead to an "assets fall". It means that pensioners will convert their investments to cash in order to consume more. At the same time, the reduction of number of younger people who in any case tend to buy rather than save will decrease the demand for all kinds of investments.

The abovementioned can lead to a disastrous decline in asset values, extending from stocks and bonds to real estate. It might last for decades. And changes in population can have a significant impact on investor behavior and equity values.

Population estimates are relatively reliable and the group that generally invests the most (the older generation) will move increasingly into retirement and out of equities [1]. The number of big investors, middle-aged people between 40 and 59, will constantly decrease, at least over the short and medium terms. This could leave a gap in the demand for investments.

It is also necessary to note the fact that in Ukraine a yearly decrease in the number of population occurs annually, which also negatively affects the increase of investments [2]. The fig. 1 demonstrates this trend.

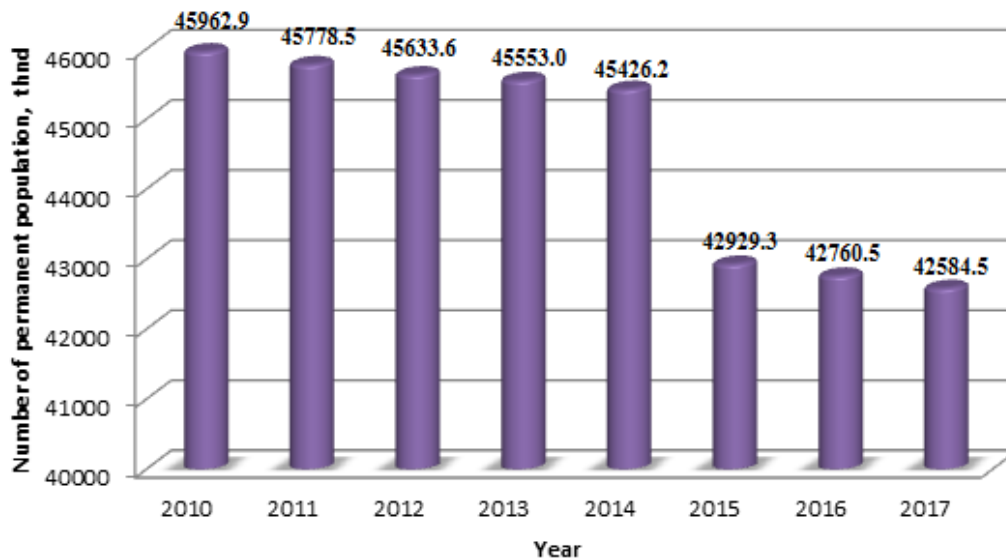

Fig 1. Permanent population in Ukraine, thnd. [3]

Figure 1 shows that in 2015 there was a sharp decrease in the population, which is caused by a decrease in birth rate, aging and high mortality of the population.

However, other research suggests that demographic trends explain only 50 percent of equity values. There is evidence that the connection between demographic trends, capital stock and equity trends is foggy. The Global Aging Initiative (Washington) points out that there has never been such a situation before and those predictions cannot be based on historical data. Also, it may be possible that expectations of such trends are already factored into equity prices.

Despite the challenges caused by an aging population, it is feasible that investment and consumer behavior may change for the better as a result of large arrival of immigrants. A country such as the United States already has substantial immigrant flows, and will have less fear than other countries with lower immigration rates.

Also, business cycle trends caused by different factors, such as entrepreneurship, investment or technological developments, may prove more significant than population changes. If such trends do prevail, they may cause strong economic growth.

In any case, these demographic trends not only create risks, but also opportunities. A clear implication is that investors may focus on emerging market economies.

It is difficult to analyze prevailing demographic trends and their impact on future asset values. However, it is less difficult to monitor trends as they develop and to rebalance your portfolio accordingly over time. Such ongoing vigilance is essential because of the major changes in the investment landscape that will increase as a result of the relationship between birth and death.

References

1. Arnott, R.D. & Chaves, D.B. (2011). Demographic Changes, Financial Markets, and the Economy, Research Affiliates, LLC (in English)
2. Disturbing statistics of the demographic situation [Tryvozchna statystyka demohrafichnoyi sytuatsiyi] [online]. Retrieved from: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/2079892-v-ukraini-kardinalno-zmensuetsa-kilkist-naselenna.html (in Ukrainian)
3. Statistical information on the state of enterprises in the sphere of material production [Statystychna informatsiia shchodo stanu pidpriemstv sfery materialnoho vyrobnytstva] (2017). State Statistical Service of Ukraine [online]. Retrieved from: ukrstat.gov.ua (in Ukrainian)

Brahida O.V., student, group PM-161
 Scientific supervisor – Gagina N.V., PhD, Associate Professor
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

ENGLISH LANGUAGE AS A DYNAMIC PHENOMENON

The English language is fast at adapting to the changing world. Language changes for several reasons. First, it changes because the needs of its speakers change. New technologies, new products, and new experiences require new words to refer to them clearly and efficiently. Another reason for change is that no two people have had exactly the same language experience. We pick up new words and phrases from all the different people we talk with, and these combine to make something new and unlike any other person's particular way of speaking. Many

of the changes that occur in language begin with teens and young adults. As young people interact with others their own age, their language grows to include words, phrases, and constructions that are different from those of the older generation [2].

Each December people over the globe try to find a single word to sum up the whole year. The word of the year refers to the most important word or expression in the public sphere during a specific year. Every year the Oxford Dictionaries editors debate several candidates for word of the year and choose a winner that is judged to reflect the ethos, mood, or preoccupations of that particular year and to have lasting potential as a word of cultural significance.

The Oxford Dictionaries Word of the Year 2017 is *youthquake*. The noun, youthquake, is defined as ‘a significant cultural, political, or social change arising from the actions or influence of young people’ [6].

Among the words on the shortlist were also ‘Antifa’, ‘Broflake’, ‘Gorpcore’, ‘Kompromat’, ‘Milkshake Duck’, ‘Newsjacking’, ‘Unicorn’, ‘White fragility’.

Every year, about 1,000 new English words come into use, though not all of them are long-lasting. Lexicographers who work on revised edition of English dictionaries have to decide which new words to include and which not to include. To be included in a dictionary, words must have been used five times in five different sources over five years.

Oxford Dictionaries announces the latest update to its free online dictionary of English at OxfordDictionaries.com. Reflecting research into current language usage trends, new entries include *adorbs*, *binge-watch*, *cray*, *listicle*, *SMH*, *vape*, and *YOLO* [5].

Surprisingly perhaps, very few new words in the English language are actually completely new. In fact, completely new words account for less than 1% of all English neologisms.

Those completely new words which do appear are often based on proper nouns. One of the most famous historical examples is the noun *sandwich*, taken from the name of the 18th-century Earl of Sandwich (who devised a convenient way of eating bread and meat which would allow him to continue sitting at a gaming table!).

In the online world, a new verb *google*, based on the trademarked name of the popular Internet search engine, is now used as a generic reference to the action of ‘doing a search on the Internet’.

The vast majority of new words and expressions in English usually include at least one lexical component which is already familiar to us. If we look carefully at the new words that have entered the English language during the last few decades, we can identify several linguistic processes which are regularly involved in the creation of new words and expressions [4].

One of ways of doing this is to simply combine existing words (*text message*, *fat tax*, *jigsaw family*, etc.), which together make a sensible representation of a new idea. When two words are used together to yield a new meaning, a compound is formed. Compound words can be written in three ways: as open compounds (spelled as two words, e.g., ice cream), closed compounds (joined to form a single word, e.g., doorknob), or hyphenated compounds (two words joined by a hyphen, e.g., long-term). Sometimes, more than two words can form a compound (e.g., mother-in-law).

Examples of recently coined solid compounds include *furkid* (a pet which is a substitute child), *healthspan* (the period of life during which a person is healthy) and *cyberbullying* (the use of electronic communication to bully a person, typically by sending messages of an intimidating or threatening nature).

As well as combinations of existing words to form new compounds, the combination of parts of existing words is another common process in the formation of neologisms. For instance the word *brunch*, referring to a large mid-morning meal, is a combination of parts of the words *breakfast* and *lunch* which was coined in the late 19th century. In 2003, the same word formation process gave birth to a term which was voted most useful new word of the year by the American Dialect Society: *flexitarian*, a combination of the words *flexible* and *vegetarian* used to refer to a vegetarian who occasionally eats meat [1].

Among the many recent examples are *movieoke* (a blend of *movie* and *karaoke*) referring to a karaoke-style activity involving acting in front of a movie screen, *nouse* (a blend of *nose* and *mouse*), a computer mouse which is controlled by the nose, *edutainment* (a blend of *educational* and *entertainment*), used to refer to forms of entertainment i.e.: TV programmes, games software, which are educational, *globesity* (a blend of *global* and *obesity*) describing the worldwide epidemic of obesity, and *freegan* (a blend of *free* and *vegan*) referring to a person who consumes food that has been thrown away [4].

Of course even easier than combining or blending existing words is simply to find new ways of using words that already exist. The widespread use of computers and the Internet has been a major breeding ground for this process, with new senses for words such as *window*, *mouse*, *bug*, *virus*, *surf*, *net* and *web* now being part of everyday English.

Sometimes the new use of the word involves not just a change in meaning but a shift in word class, a process technically referred to as conversion. An obvious example is the word *text*, which quite clearly started its life in English as a noun but now occurs as a verb in relation to the sending of text messages, e.g.: I’ve *texted* him but got no reply.

Abbreviations are another area which over the years has been a rich source of new lexical items. Often abbreviations enter the dictionary as new 'words' in their own right, words which we understand and associate with particular concepts without necessarily knowing what the initial letters represent. For instance, DVD stands for digital videodisc. WAP is short for wireless application protocol. The point is that they don't need to know, because such abbreviations function perfectly well on their own as representations of particular concepts. New abbreviations are often associated with new technology and devices, as illustrated by recent examples such as IM (instant messaging) and PSP (playstation portable). This is not their only domain however. For instance, WMD has frequently occurred over the last couple of years in place of the full term Weapons of Mass Destruction, and DWY, standing for driving while yakking, refers to the now illegal practice of driving while talking on a mobile phone.

The 21st century has witnessed an explosion of abbreviated forms in English due to the enormous influence of chat rooms, interactive message boards, text messaging, and e-mail, underlying all of which is the need to communicate effectively but economically. These forms of communication often try to simulate real time conversation, so speed and ease of typing is of the essence. For instance, informal abbreviations such as LOL (lots of love), TTFN ('ta ta' for now), FYI (for your information) and BTW (by the way) are now generally understood in all forms of written communication. In the business world, abbreviations such as B2B (business-to-business) and B2C (business-to-consumer) are now universally recognized [4].

Several initialisms and abbreviations also make their Oxford Dictionaries debut, including SMH ('shake my head'), WDYT ('what do you think?'), YOLO ('you only live once'), ICYMI ('in case you missed it') [3].

It's obvious that, English vocabulary has the potential to expand at a faster rate than in previous generations. Native speakers enjoy playing with the language and actively invent new vocabulary. Moreover, English is a common language in many specialised areas such as science, technology and the Internet, and as these areas grow so does the vocabulary needed to express new ideas and objects. The key to survival for all these new words is usage. They need to be used by enough speakers. Real longevity however is not just based on usage. Words stay in a language only if they represent concepts which continue to exist over the passage of time.

References

1. American Dialect Society. 2003 words of the year. URL: https://www.americandialect.org/2003_words_of_the_year.
2. Bimer B. Is English changing? URL: <https://www.linguisticsociety.org/content/english-changing>.
3. Kaye P. New words in English. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/article/new-words-english>
4. New word of the month by Maxwell K. URL: <http://www.macmillandictionaries.com/MED-Magazine/April2006/37-New-Word.htm>.
5. New words added to OxfordDictionaries.com today include binge-watch, cray, and vape. URL: <https://blog.oxforddictionaries.com/press-releases/new-words-added-oxforddictionaries-com-august-2014/>.
6. Word of the Year 2017 is... Oxford living dictionaries. URL: <https://en.oxforddictionaries.com/word-of-the-year/word-of-the-year-2017>.

Бугай Ю.В., студентка гр. ПІ-161

Науковий керівник – Кормільцина С.Ю.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

TO THE QUESTION OF SECURITY PROBLEMS AND THE WAYS OF THEIR SOLVING

The problem of cybersecurity is global and quite acute in today's information society. Cyber-attacks turned from single cases to one of the major risks for organizations worldwide in a short period.

In the modern world, problems related to the use and spread of malicious software, information attacks and other types of cyber-threats are becoming more and more relevant. As cybercrime increases worldwide, high-profile arrests of hackers are becoming routine in Ukraine, both as a target and an origin of attacks. During its development, the information technology sector has accumulated various types of cybercrimes, which cause a great damage to both companies and individuals.

Highlighting the previously unsolved parts of the problem. Enhancement in the effectiveness of security systems and reduced time of threats detection requires a further development in the methods of processing the data arrays of the network packets' body, content of Internet pages and information from mass media and social networks, which raises the problem of semantic and syntactic processing of text, written in natural language.

IT specialists were first to realize that there were some problems with the fight against cybercrime. According to the survey, most incidents in the field of information security lead to a loss of payment data (13%), intellectual property (13%), customer bases (12%) and staff information (12%). Computer crimes are characterized by high latency. Therefore, official statistics cannot give an opportunity to obtain adequate data on criminalistical characteristic of persons, who commit crimes by using computer technologies in Ukraine. Of course, the problem of improving the methods for analyzing network security and preventing violations in order to fight cybercrime remains relevant. Traditional approaches in detecting malware are either limited to the use of signatures - byte sequences that identify malicious software, or heuristic algorithms, but these methods are not capable of detecting

new attacks in real time. Thus, in today's society, cybersecurity issues have become the defining task of protecting the global information space. The result of the survey is shown on a scheme diagram (Fig.1).

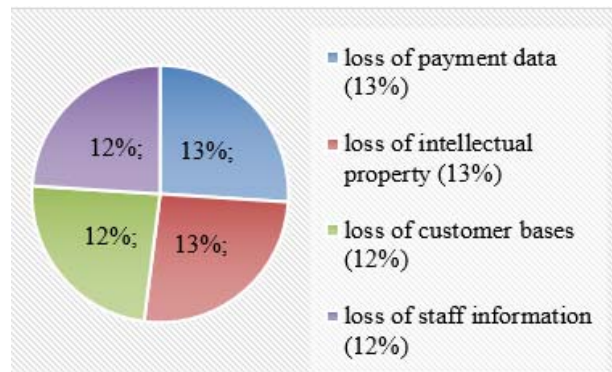

Fig.1. A scheme diagram of the survey

Cybercrimes have quickly become one of the fastest rising forms of modern crime. According to cyber experts, approximately 1 million potential cyber-attacks are attempted per day, and with the evolution of mobile and other technologies, this number is likely to increase. To help mitigate this growth, businesses and corporations have been expanding their cybersecurity teams and efforts. Yet, in order to accurately identify potential hackers and/or attacks, cyber security teams should possess a firm understanding of who cyber criminals are, what techniques they use and what counter-initiatives can be implemented in order to protect and prevent future cybercrimes.

The ways to avoid these situations are the following:

- To begin with, for information system you can use a broader set of analyzed information about environment, that permits to predicting behavior of IT system and it's environment;
- Then to do risk analysis and estimate current or predictable level of danger for nets from known attackers;
- To have time and possibility for corporate system be ready to reflect the most probable attacks.

In conclusion, I can say that further improvement of the security and stability in functioning of the information and telecommunication systems of networks in the conditions of massive influence of computer attacks requires an increase in the probability of detection of new computer attacks and a decrease in the recognition time for the signs of known attacks.

For solving this problem, it is not enough to use only traditional methods that utilize identification characteristics of network traffic and information about the work of networks and security devices. The processing of data sets of the body of network packages, content of Internet pages, information from mass media and social networks is very valuable in this area.

References

1. ISO/IEC 27032, Information technology -Security techniques -Guidelines for cybersecurity. -2012. - 50 p.
2. Cyber Security Strategy of the United Kingdom: safety, security and resilience in cyber space, - URL: <http://www.official-documents.gov.uk/document/cm76/7642/7642.pdf>.
3. 2017 Internet Security Threat Report. – Режим доступа: <https://www.symantec.com/security-center/threat-report>.
4. Chi S.-D., Park J.S., Jung K.-C., Lee J.-S. Network security modeling and cyber-attack simulation methodology // Lecture Notes in Computer Science. Springer-Verlag, 2001. Vol. 2119.

Vershnyak N.L., student, group МФКП-172

Language supervisor - Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

THE BANKING SYSTEM OF UKRAINE

The banking system of Ukraine dates to March 1991, when the Ukrainian Parliament passed the law ‘On Banks and Banking Activities’, determining this system as two-level, composed of the National Bank and commercial banks.

The National Bank of Ukraine is the central financial body of the state conducting a uniform national monetary, credit and currency policy, aiming to strengthen the national currency; organizing inter-bank settlements; and coordinating and supervising the whole banking system. Commercial banks varying in type and ownership are set up by legal entities and private persons as joint-stock companies.

Banks are formed on the basis of stock or mutual legal or physical persons. Banks realize their functions through functions such as money transfer companies, institutions, organizations and people to deposit, deposit account; lending to state ownership and individuals investing in securities, asset creation, cash management services, implementation of foreign exchange and other banking operations.

Banks are regulated by Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine "On National Bank of Ukraine," "On Banks and Banking Activity", the Ukrainian legislation on joint partnerships and other forms of partnerships, regulations of the National Bank of Ukraine and its provisions.

The Ukrainian banking sector has experienced a deep crisis in 2015 (shrinking lending and deposit-taking, sharply rising proportion of bad loans and recapitalization needs), which triggered some important reform efforts. The Ukrainian banking sector has traditionally been characterized by a big number of “pocket banks” or “agent banks,” i.e. banking outfits that actually function as extended financial departments for oligarchic owners or their firms. In recent years, the NBU has been resolutely addressing this deep-seated structural flaw by cleaning the sector of many.

The severe and deepening recession as well as the additional sharp depreciation of the hryvnia and the resulting acceleration of inflation contributed to a continuing outflow of deposits, which contracted by 39% in 2015. This happened despite exchange controls and administrative restrictions on deposit withdrawals introduced the previous year. Lending to the private sector shrank by 46% in 2015, and lending to households even by 54%.

Loan-loss provisions expanded too. With the credit crunch outstripping the deposit crunch, the loan-to-deposit ratio declined from 151% at end-2014 to 138% a year later. Profitability was deeply negative in 2015 (ROE: -71%).

According to the NBU data, as of March 2017, the total bank assets in Ukraine were an approximate \$48 billion. In 2017, the state’s share of total banking assets has topped 50 percent as a result of the Privatbank takeover and the exit of 87 private banks with a combined 30 percent of total assets since 2014. Foreign capital represents 26 percent of the total capital in the banking sector (excluding subsidiaries of Russia state-owned banks with a combined 9 percent which are believed to be seeking to exit Ukraine). The locally owned private banks account for the remaining 13 percent of the asset base.

To secure the banks’ stability the National Bank of Ukraine resolved to increase the minimum amount of a commercial bank’s own funds, and an authorized stock was set for the registration of newly established banks.

Ukraine’s banking strategy is to promote and stimulate commercial banks in solving economic and social problems in the country. Banking in Ukraine faced one of the harshest economic environments imaginable in a newly independent country simultaneously developing a market economy.

References

1. Electronic resource: https://studopedia.su/17_22630_THE-BANKING-SYSTEM-OF-UKRAINE.html
2. Electronic resource: <https://banki-v-mire.blogspot.com/p/banking-system-of-ukraine.html>
3. Electronic resource: <https://www.export.gov/article?id=Ukraine-Banking-Systems>
4. Electronic resource: https://studopedia.su/17_22630_THE-BANKING-SYSTEM-OF-UKRAINE.html

Vozna T.S., student of MEKπ-171 group
Scientific supervisor: **Nikolaienko O.V.**, senior lecturer, FLSP Department
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

SAFETY OF COMPUTER NETWORKS

Now it's impossible to imagine the company without using modern computer technology. Creation of local (corporate) networks, which involve almost all the computers of any company, is a sign of the company's technological ability, its respectability and prosperity. But with the advent of networks there was a problem of their safety.

Most executives of firms do not think about the consequences of unauthorized entry into the corporate network. Due to the fact that the firms maintain communication with other local networks over the Internet, the likelihood of a breach of network protection is increased not only by employees, but also by competing firms and hackers [1].

Network security is a measure that protects a computer network from unauthorized access, accidental or intentional interference with the network or attempts to destroy its components.

Computer network security includes hardware, software, data, and personnel protection. Network security consists of policies and policies adopted by the network administrator to prevent and control unauthorized access, improper use, modification, or rejection of the computer network and the network of available resources. Network security includes network access privileges provided by the network administrator. Users elect or have their ID

and password or other identifiers of authenticity available to them to access information and programs within their authority [2].

Network security covers various computer networks, both public and private, that are used in day-to-day workplaces to implement transactions and relationships between enterprises, government agencies and individuals. Network security is involved in organizations, businesses, and other types of institutions. The most common and easy way to protect network resources is to assign them a unique name and appropriate password.

Means of security of computer networks are divided as follows (Fig. 1).

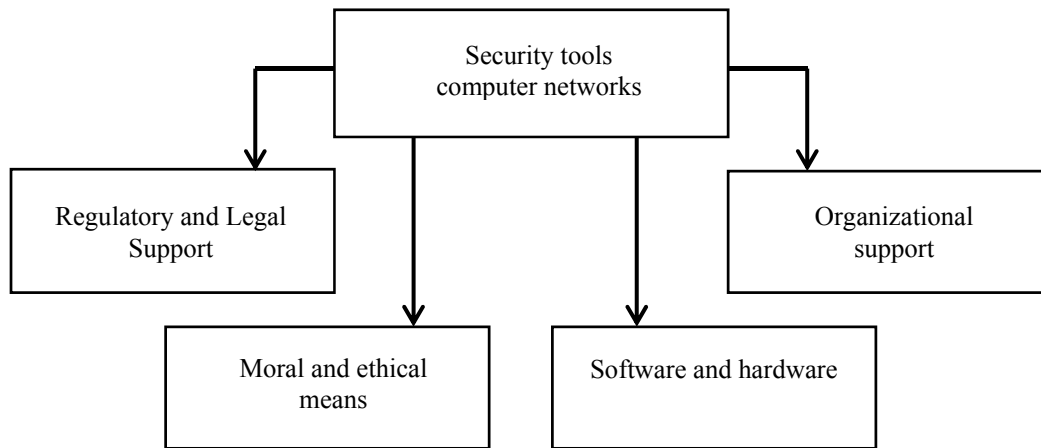

Fig. 1. Components of the security of computer networks

To morally-ethical means include the rules of behavior that prevail in a particular society or in a particular country. These norms are often not mandatory, that is, they are not approved by law, but their non-compliance leads to the fall of authority, prestige of the person, group or image of the organization.

Organizational remedies are tools that regulate the processes of functioning of the information processing system, the use of its resources, personnel activities, as well as the order of interaction of users with the system in such a way that to the greatest extent complicate or exclude the possibility of implementing security threats.

Software and hardware. Technical (hardware-software) means of protection are called various electronic devices and special programs that perform (independently or in combination with hardware) security functions (identification and authentication of users, delimitation of access to resources, event logging, cryptographic protection of information, etc. .)

Software hardware includes software information protection.

Software information protection is a system of special programs that are part of the software and implements the functions of information security in computer systems of various purposes and processing (collection, storage, storage, processing and transmission) of data.

The software has the following types of special programs:

- identification of technical means, files and user authentication;
- registration and control of the work of technical facilities and users;
- protection of operational tools and applications of users;
- destruction of information in the memory device after use;
- auxiliary programs for the protection of various purposes [3].

Computer protection systems from unauthorized persons can be classified into such groups as:

- means of protection provided by the general software;
- means of protection within the computing system;
- means of protection at the request of information;
- means of active and passive protection, and others.

Allocate the following areas of use of programs to provide protection:

- protection of information from unauthorized actions and access;
- protection of information and programs from copying;
- protection of programs and information from viruses;
- software protection for communication channels [3].

In order to ensure the security of the password protection, the security system's work is organized so that the probability of disclosing a secret password and establishing compliance with one or another identifier or file of the terminal is difficult or almost impossible.

For this it is recommended to periodically change the password, and the number of characters in it to set as much as possible. Obtaining permission to access these or other resources can be done not only through the use of

a secret password and the following authentication and identification procedures. Obtaining the permission is conditioned by various features of the user mode of operation, their authority, the categories of data and resources requested. This method is implemented by special programs that analyze the relevant characteristics of users, the contents of tasks, the parameters of technical and software tools, memory devices, etc. To protect against alien invasion, certain security measures are required [4].

Therefore, network security requires constant work and close attention to detail. This work is to anticipate possible attack by malicious people, to plan security measures and to continuously educate users. If the invasion occurred, then the security administrator should detect a breach in the system of protection, its cause and the method of invasion [5].

When formulating a security policy, the administrator primarily conducts an inventory of resources whose protection is planned; identifies users who need access to each of these resources and finds out the most likely sources of danger for each of these resources. With this information, you can begin building a security policy that users will be required to perform. The security policy is not an ordinary rule that is understandable to everyone. It must be presented in the form of a serious printed document. An important condition for protecting information is compliance with the rules of these rules.

References

1. Security of computer networks [Electronic resource]. - Access mode: <http://ukrbukva.net/63244-Bezopasnost-komp-yuternyh-setey.html>.
2. Security of the network [Electronic resource]. - Access mode: https://uk.wikipedia.org/wiki/Network_security
3. An Ontology for Network Security Attacks [Electronic resource]. - Access mode: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-3-540-30176-9_41
4. Lecture 3. Security of computer networks [Electronic resource]. - Mode of access: <http://5fan.ru/wievjob.php?id=95778>
5. Modern business security systems [Electronic resource]. - Access mode: <https://ssbb.com.ua/bezpeka-merezhi/>

Gavrusenko I.V., student, group МФКп-171
Language supervisor - Yusukhno S.I.
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

HIGHER EDUCATION IN THE USA AND ITS FEATURES

In the modern world education is considered as one of the most important components of economic development and prosperity of the country. Its role in the life of society is becoming more and more significant each year.

It is a well-known fact that the United States is among world economic leaders. In the USA education plays a crucial role in the economic and social development of the state, its leading positions at the world markets and the supporting of the national safety, as it is reflected in the higher education policy and the practical actions of its realization. That's why we have to pay attention to some peculiarities of the US higher education and the possibility of its implementation in Ukraine.

Modern American higher education system is known for its peculiarities which help us to distinguish the US system from European educational standards.

Despite the fact that the US higher education originates from the British traditional system, at the same time borrowing from German basics, it highly differs from the familiar to us European education. It was influenced by American philosophical beliefs, cultural peculiarities and political system [2].

Studying the higher education system of the United States we have to note that it is composed of several groups of educational institutions which differ in the amount of scientific researches, the level of education and the fields of training specialists.

The US education system includes the following structural components:

- Pre-school education, which is represented by preschool establishments - kindergartens and preschools;
- School education combining elementary (primary) schools; schools of incomplete secondary education (middle schools); senior schools secondary education (high schools);
- Higher education / postsecondary education presented colleges, universities, technological institutes, schools (college, university, institute of technology), which make it possible to get an education at the level various programs (associate's degree, bachelor's degree, master's degree, Ph.D.).

The framework for classifying higher educational institutions in the United States was created by the Carnegie Foundation.

In accordance with this classification the US universities can be divided into Community Colleges which offer a 2-year undergraduate program with an associate degree or it can be used as transferred course toward the Bachelor's program. The next step of the classification is occupied by the 4-year undergraduate program, which offers a bachelor's degree in different fields of study. The successful completion of the Baccalaureate permits the student to continue the higher education performing the graduate program. Master's degree runs from 1 to 3 years

in theoretical or professional field. One of the peculiarities of this program is the MBA degree. Due to the prosperity of business in the country, the USA is justly considered the leading in teaching business administration. The last step of the Carnegie Classification goes to the postgraduate studies at the end of which a doctoral degree can be obtained [1].

The peculiarities of the US higher education.

The most distinctive features of the US higher education comprise the diversity and complexity of the structure, the autonomy of academic institutions, the level of government control and, finally, the terms of degree-granting.

The system of college and university administration of America has no analogues in the world. They don't have a unique control body for the US educational system. In this connection the whole system is subordinated by the administrative bodies of separate states. It allows transferring the assets between the faculties and reacting the changes in the undergraduate enrolment or the job-market demands. This fact shows a strong connection between the US higher education and market mechanisms [1].

Colleges and universities are financed by government, but tuition and fee payments are coming from students and their families. The implications of increasing prices for students and families are a matter of constant policy debate. Despite the tuition growth, demand for higher education continues to increase. Nevertheless, government provides different financial aids programs to students, enabling even the low-income layers of society to have a complete education. And this fact causes the rapid growth of the American student population in both size and diversity.

It is also necessary to emphasize the very important role of the individualization of the US higher education program. In the US universities and colleges the methodology of individual education is very widespread. It comprises such peculiarities as absence of strict time limits that permits a student to master the material as quickly as it is comfortable for him and in accordance with his skills; the ability to choose a program by the student relying on his needs and desire; constant testing of students' knowledge which helps teacher to be aware of their educational activity and to control it.

One of the distinctive feature of the US higher education lies in the organization of the education process. Unlike the traditional Ukrainian education, students at American colleges can choose their major and minor courses but there is a personal advisor, who is always ready to help them with their choices and research works. That means that students don't need to study the subjects which they won't have to use in their professional career. In case they need additional knowledge while working, they can take an online credit course (it is quite convenient for working people) or enroll as "special students" for a course without getting a degree [3].

In the terms of modern world development the graduator of the higher institution has to obtain such qualities as the ability to adapt to constantly changing situations; to obtain profound knowledge on his own; to develop critical thinking; to process large amounts of information; to be communicative and to improve the level of cultural development.

Among the top-priority directions in the increasing of educational quality by the USA we can stand out the following: the development of the academic standards for students; the increasing of the requirements to the knowledge level of schoolgraduates, especially in applied science; the widespread usage of different test programs; the appliance of modern informational technologies; the initiation of modern programs of teaching quality evaluation.

References

1. Eckel, P. D., & King, J. E. (2005). The Distinctive Characteristics of U.S. Higher Education. An Overview of Higher Education in the United States: Diversity, Access and the Role of the Marketplace (pp. 1-14). Retrieved from <http://www.acenet.edu/>.
2. Fulbright Commission. (n.d.). U.S. Higher Education System. Retrieved from <http://www.fulbright.be/study-in-the-us/graduate-studies/us-higher-educationsystem/>.
3. Knodel, L. (2011). The structure of the US higher education on the modern stage of the society development. Retrieved from <http://socialscience.com.ua/article/412>.

Дудко О.О., Горбій К.О., студентки гр. МКПРп-171
Науковий керівник - Шевченко Ю.В., старший викладач кафедри ІМПС
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

HUMAN TRAFFICKING AS A MODERN GLOBAL PROBLEM

Human trafficking scale has been constantly increasing for the last years because of the influence of globalization process. Public danger of human trafficking as rascally act, consists of infringement of inalienable rights of a person - the rights for respect, freedom and security of a person, freedom of movement and free choice of the place of residence, and sometimes even the right for life. Human trafficking hasn't bypassed any country of the world. Unfortunately, Ukraine hasn't become an exception.

According to the annual report of the U.S. State Department on human trafficking of June 19, 2013, Ukraine is the country of origin, transit and it gradually becomes the country of destination for men, women and children who are forced by labor and sexual exploitation.

Human trafficking as transnational crime was an object of research of such scientists as S. Borodina, L. Galenskaya, S. Gogel, I. Karpets, V. Kudryavtseva, I. Lukashuka, E. Lyakhova, A. Naumova, V. Panova, Yu. Reshetova and others. However, the issue of human trafficking is still the question of great importance in our country and needs further investigation.

The purpose of this conference paper is to determine the concept of human trafficking, review the experience of foreign countries and suggest some solutions for overcoming this international problem.

Article 3, paragraph (a) of the Protocol to prevent, suppress and punish trafficking defines trafficking as the recruitment, transportation, transfer, harbouring or receipt of persons, by means of the threat or use of force or other forms of coercion, of abduction, of fraud, of deception, of the abuse of power or of a position of vulnerability or giving or receiving of payments or benefits to achieve the consent of a person who has control over another person, for the purpose of exploitation [1]. Exploitation shall include, at a minimum, the exploitation of the prostitution of others or other forms of sexual exploitation, forced labour or services, slavery or practices similar to slavery, servitude or the removal of organs.

Human trafficking is a form of modern-day slavery in which traffickers use force, fraud, or coercion to control victims for the purpose of engaging in commercial sex acts or labor services against his/her will.

Human trafficking is a market-driven criminal industry that is based on the principles of supply and demand, like drugs or arms trafficking. Many factors make children and adults vulnerable to human trafficking. However, we should mention, that human trafficking does not exist solely because many people are vulnerable to exploitation. Instead, human trafficking is fueled by a demand for cheap labor, services, and for commercial sex. Human traffickers are those who employ force, fraud, or coercion to victimize others in their desire to profit from the existing demand. To solve the problem of human trafficking, it is essential to address these demand-driven factors, as well as to alter the overall market incentives of high-profit and low-risk that traffickers currently exploit.

Having studied the means of human trafficking we can outline the following:

- the threat or use of force on the victim and their family;
- coercion;
- psychological pressure, which refers to the relations of the victims with other persons;
- economic pressure, which refers to the obligation of the victim to pay huge amounts of money or provision of a forced labour by the victim in order to pay off a debt;
- abduction of victims, especially of female gender, by using violence or seduction;
- fraud, which involves five distinct elements: a false statement of a material act; knowledge of the part of the perpetrator that the statement is untrue; the intent of the human trafficker to deceive the alleged victim; the justifiable reliance by the alleged victim on the statement; the existence of a prejudice, produced to the alleged victim;
- deception, which refers to giving false or inaccurate or misleading information to the victim from the trafficker, such as, when recruiting workers for labour exploitation or offering a false job for sexual exploitation;
- abuse of power or position of vulnerability, which refers to any situation in which the victim has not real acceptable alternative but to submit to the abuse committed by the trafficker;
- offering or accepting payments or advantages to get the consent of a person having the authority over another person, for the purpose of exploitation [2].

Nowadays, many people consider a word "slave" to be the word of the past, as the idea of selling and buying humans is rightfully a practice of old times. Unfortunately, the current situation is that human trafficking is still one of the most lucrative criminal industries today, raking in an estimated 32 million dollars per year. It is not only confined to developing countries - even within the United States, there are around 15,000 people who are the victims of trafficking every year.

All of the countries mentioned above are considered to be developing countries, though this does not mean that they do not have cases of human trafficking. It is just that in developed countries the government is more likely to be seen actively trying to stop human trafficking, and putting money and effort into such operations.

Many of these countries have gone through unstable governments over the last couple years, if not even longer. Such situations can be seen in the cases of South Sudan, Yemen, Syria, and others. It is also difficult to get reliable, accessible data from some of these countries, because they are very closed off and have a state-run media, such as in the case of North Korea and, to a less extreme degree, in Belarus. Some of these countries listed on the Tier 3 have very corrupted governments who have turned a blind eye, or, even worse, the governments themselves are directly involved in, and profiteering from, the human trafficking trade. Tier 3 countries will be those with the presence of one or more of the three components of human trafficking [3].

Looking at the primary component of human trafficking prevailing in each country, we can state that they are typically classified as either a "source" (where victims are taken from), "transit" (where victims are moved through), or "destination" (where victims are ultimately sold and resettled) country. This is a problem occurring in many countries across all continents, a practice of abusing people without regard for their desperation for a better life and a little economic security [4].

According to statistic data, Russia is a big transit country, being a bridge between Europe and Asia, as well as a source and destination country. Human trafficking victims in Russia seem to be primarily used for forced labor, including construction trades and begging for others. As in Belarus and other countries, it is very difficult to get clear data from the Russian government surrounding human trafficking. There is also proof that the Russian government is aware of, and possibly even promotes, human trafficking by making deals with neighboring North Korea and Belarus to acquire cheap labor.

In conclusion we must say that the major commonality among the countries of great human trafficking scale is poverty and violence. These socioeconomic factors create situations where people are willing to be illegally trafficked because they are desperate for a better life. There would be fewer people willing to do such malicious jobs if the countries they lived in had more economic opportunities to offer, as well as better monitoring and law enforcement practices that would make their arrest, prosecution, and punishment for trafficking more probable. The lack of transparency from governments in getting data is also a major problem, as without proper data it is difficult to gauge and address the situation appropriately. A strong government, education, economic and social security seem to be the most effective way to combat human trafficking for both the victims and the perpetrators.

References

1. The Protocol to prevent, suppress and punish trafficking in persons, especially women and children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime., United Nations, Treaty Series, vol. 2237, p. 319; Doc. A/55/383
2. The Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing Council Framework Decision 2002/629/JHA. [Retrieved from] - https://ec.europa.eu/anti-trafficking/legislation-and-case-law-eu-legislation-criminal-law/directive-201136eu_en
3. The Council of Europe Convention on Action against Trafficking in Human Beings. Opening of the treaty, Warsaw, 16/05/2005. [Retrieved from] - <https://rm.coe.int/168008371d>
4. United Nations. United Nations Office on Drugs and Crime. Global Initiative to Fight Human Trafficking (2009). Anti-human trafficking manual for criminal justice practitioners. Module 7: Crime scene and physical evidence examinations in trafficking in persons investigations, Vienna. [Retrieved from] - https://www.unodc.org/documents/human-trafficking/09-80667_Introduction_Ebook.pdf

Гриць А.В., студент гр. КІ-141

Науковий керівник - Светенок Л.К., старший викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

SMART GADGETS IN HOMES OF FUTURE

What if all the devices in our life could connect to the Internet? In every corner of life: the home, the office, city streets and beyond, not just computers and smartphones, but everything: street lights, street benches, billboards, information tables, clocks, speakers, lights, door bells, cameras, windows, bath appliances, hot water heaters, cooking utensils. And what if those devices could all communicate, send information to each other, and execute commands? It's not science fiction, it is the Internet of Things (IoT), and it is a key component of home automation and smart homes of future.

Many IoT products fit smoothly into the patterns of daily life by simplifying routine tasks. Finding your keys, unlocking your door, turning lights on and off — these and other habits can be automated with sensors and special software. A truly smart home is full of products that know your preferences, anticipate your needs and respond dynamically to your behavior, so you can spend less time micromanaging your house and more time living in it.

This is a list of the most interesting and useful things with the help of which we can decorate a home environment or simplify our life.

Smart Mirror Personal Assistant from MirroCool is a smart mirror equipped with advanced facial gesture recognition technology that turns on by simply 'seeing' a person standing in front of it. It can notify about weather, traffic, emails and planned events while a person is taking a morning bath. Additionally, it can recognize different users and tailor the displayed information to their needs.

Wireless and smart lighting by Philips is a personal wireless lighting system that lets easily control not only the intensity of the light, but also the color and create the right ambiance for every moment. The high-quality energy saving LED lights are ideally suited for home and office environments.

Vacuum cleaner Roomba from iRobot features a camera for navigation, a smartphone app with detailed cleaning reports, and voice control and it comes with charging dock. This robot is also fairly compact to be able to travel underneath most couches and tables, so there is no need to rearrange furniture. Some types of this Roombas can clean windows, shower walls, and even tiled walls.

Solar-powered LED path lights by EcoThink are an ideal eco-solution for a garden. They are powered by solar energy and do not require any wiring or electricity. In addition they can conserve energy and save money for electricity bills. These lights automatically turn on at dusk and off at dawn.

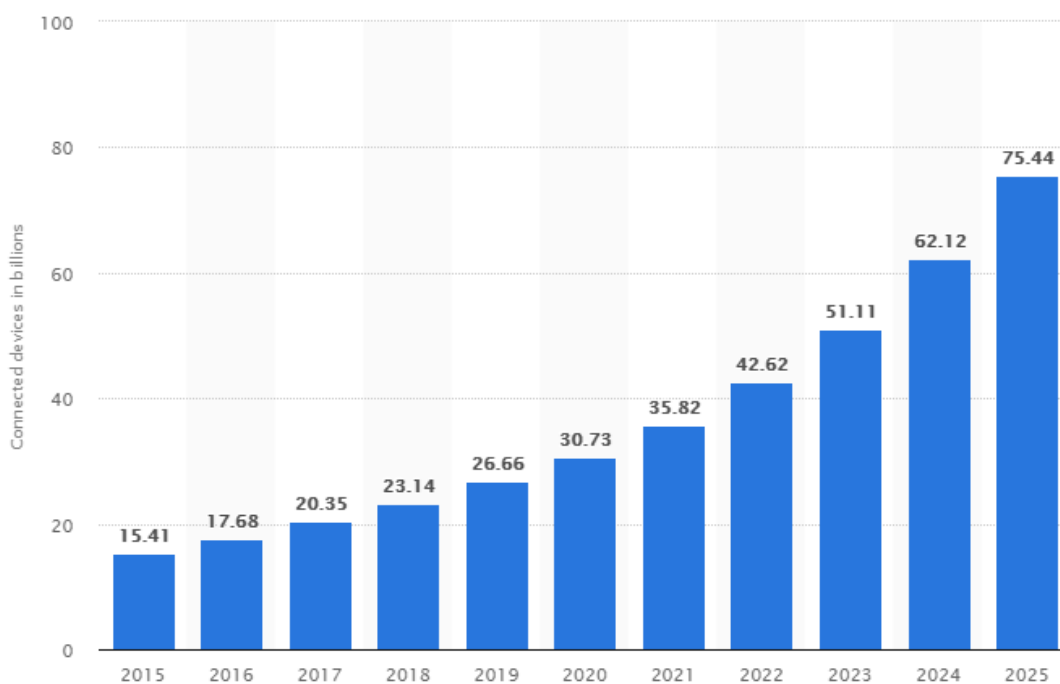
Keyless Smart Lock by August is arguably the most important part of a truly smart, connected home. This system monitors who is entering and leaving the house also it lets you assign special privileges to friends, family members, or maintenance staff. Some models simply let you use a phone as a key to open and close doors.

Flora Smart Pot Plant from Xiaomi has a database of over 3,200 plants with instructions on conservation and care. This device completely controls a process of growing of a plant, including processes of lighting and watering.

Fire Line Automatic is the most intelligent bio fireplace available today. This is intelligent solution which allows you to create endless line of fire by connecting multiple units that can be controlled with any smart device through a Wi-Fi system. Fire Line Automatic can also be connected to any Smart Home System.

The Tempo environmental monitor from Pebble keeps a constant check on not only the temperature, but also the humidity and barometric pressure of its surroundings. The Tempo saves its data for up to 30 days. Reports can be downloaded to the app on a phone or sent as a file by email. It has an alerting system which can be set for when the temperature falls below or rises above a certain level.

So as you can see, nowadays IoT market is growing very fast, and finding its place in many different spheres of life – from house holding to street equipment. And according to statistics which shows the number of connected devices (Internet of Things; IoT) worldwide from 2015 to 2025, the IoT market will continue to develop thick and fast.

Список використаних джерел

1. 15 Examples of Internet of Things Technology in Use Today - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://beebom.com/examples-of-internet-of-things-technology/>
2. 2017 Roundup Of Internet Of Things Forecasts - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/louiscolumnbus/2017/12/10/2017-roundup-of-internet-of-things-forecasts/#713d20291480>
3. The Best Smart Home Devices of 2018 - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.pcmag.com/article2/0,2817,2410889,00.asp>
4. MirrorCool Smart Mirror - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.mirrorcool.com/product/>
5. Turn on living - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.philips.co.in/c-m-li/hue>
6. XIAOMI flora smart pot plant - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.drtechlove.com.au/xiaomismartflowerpot>
7. Internet of things - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: https://en.wikipedia.org/wiki/Internet_of_things
8. Create an endless line of fire controllable with any smart device - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.planikafires.com/ethanol-fireplaces/fire-line-automatic-3/>

ПРОБЛЕМА САМОПРЕЗЕНТАЦИИ В СЕТИ ИНТЕРНЕТ

Компьютерная социальная жизнь есть неотъемлемая часть современного общества. Общение посредством интернета многогранно и многофакторно и создает виртуальное общество, имеющее свои характерные особенности, отличающие его от общества реального. Одна из них связана с проблемой выбора имени участника виртуального сообщества.

С точки зрения лингвистической данная проблема связана с ономастикой. Один из ее разделов антропонимика исследует различные фонетические, морфологические, словообразовательные, семантические и другие аспекты имен людей и их отдельные составляющие, их происхождение и эволюцию.

Концепция личного имени, т.е. отношение коллектива к своим именам постоянно меняется, это и ведет к перестройке антропонимических систем. Ономастика делит имена на реалионимы (имена существовавших или существующих объектов) и мифонимы (имена вымышленных объектов). [3] В данной связи речь идет о том, что понятие «Никнейма» занимает промежуточное место в этой классификации.

Однако никнейм это не только техническая составляющая интернет-реальности, он также является вашим лицом в сети «Интернет», при желании он может отражать вашу сущность, стремления, характер или даже интересы. Многие исследователи считают никнейм разновидностью псевдонима. Как пишет Н. А. Ахренова, «с лингвистической точки зрения понятие «сетевое имя» совпадает с понятием «прозвище». В русской ономастике прозвище рассматривают как дополнительное имя, данное человеку окружающими в соответствии с его характерной чертой, сопутствующим его жизни обстоятельствам или по какой-либо аналогии. Основным отличием прозвищ из «реальной» жизни от прозвищ «виртуальных» является то, что в «реальной» жизни прозвища дают другие члены социума вне зависимости от того, нравится вам это или нет. В Интернете сетевые имена придумывает себе сам пользователь в зависимости от своего эмоционального состояния, профессиональной деятельности, модных тенденций внутри субкультуры, к которой может принадлежать пользователь и т. д.». [1]

В интернете «никнеймом» называется имя пользователя в сервисе, своего образа - псевдоним, который придумывает пользователь при регистрации на различных форумах, чатах, блогах и в социальных сетях, электронной почты, то есть интернет-имя, которое пишется перед названием домена в адресе электронного ящика.

Многие исследователи считают никнейм разновидностью псевдонима. Сетевой ник в силу своих особенностей в ряде черт сближается с такими искусственными номинациями, как прозвище, псевдоним и кличка. Основным отличием прозвищ из «реальной» жизни от прозвищ «виртуальных» является то, что в «реальной» жизни прозвища дают другие члены социума. В Интернете сетевые имена придумывает себе сам пользователь в зависимости от своего эмоционального состояния, профессиональной деятельности, модных тенденций внутри субкультуры, к которой может принадлежать пользователь и т. д.». [2]

Основные функции никнейма можно определить как предъявительная, контактоустанавливающая, эмоционально-экспрессивная, игровая. Выделяют полные (обычно реальное имя, реже имя+фамилия и т.д.), имена с заменой символов, имена животных и растений, название профессии, герои, нейтральные имена, психоэмоциональные ники, технические и другие.

Анализ по теме позволяет говорить о том, что пользователи Интернета не образуют единого массива, поэтому в Сети можно встретить никнеймы на любой вкус, начиная с реальных имен и кончая вывернутыми наизнанку именами знаменитостей. Среди них можно выделить:

1. Полные

Обычно просто имя, реже имя+фамилия, еще реже имя+отчество, совсем редко полное ФИО. Иногда все это пишется латинскими буквами. Встречается вариант, когда имя указывается полностью, а фамилия только одной буквой. Подобные ники имеют люди, которые осознают собственную значимость и любят свое имя, и им нравится, как их имя звучит.

2. Имена с заменой символов

Это обыкновенные имена, где некоторые символы заменены. В Интернете такие люди ведут себя практически так же, как и в реальной жизни.

3. Животные и растения

Ники с названиями животных и растений. Такие ники выражает качества и склонности личности. Причем довольно явно. Если у парня ник Акула или Паук, то вполне возможно, что он входит в банду хулиганов. Мужчина с именем Бык скорее всего очень напорист и упрям.

4. Профессии

Это ники, означающие или какие-то профессии, или определенные виды деятельности, или вещи, достаточно связанные с какой-то профессиональной деятельностью. Такой ник, как правило, указывают на сильную увлеченность предметом или объектом этой деятельности.

5.Герои

Имена героев фильмов, мультфильмов, литературных произведений, киноактеров, спортсменов. Хозяева таких ников пытаются быть похожими на этих героев.

6.Нейтральные

Как правило, какие-то интересные словосочетания, и совершенно неясно, что же владелец ника хотел этим сказать. Нейтральный ник придумать не так-то просто. Поэтому люди с такими никами имеют довольно развитое воображение, очень большое мастерство.

7.Психоэмоциональные

Эти ники отображают психические и эмоциональные состояния своих владельцев. Люди с такими никами скорее всего приходят на форумы за эмоциональной поддержкой, для улучшения своего расположения духа.

8.Технические

Очень редко, не более 1%, встречаются чисто технические ники, которые ничего не выражают, но почему-то для пользователя такой ник удобен. Это, как правило, люди с нестандартным чувством юмора, который многим не понятен.

Социальные сети представляют собой уникальную среду, предоставляющую своим пользователям не только возможность коммуникации, но и ресурсы для самовыражения и самоидентификации. Виртуальность, анонимность, иллюзорность, выход за рамки наказания, отрыв от материального, игра, возможность отменить предыдущие действия, опосредованность – все эти признаки и характеристики виртуального общения создают условия для формирования самоидентификации пользователя в интернете. [1]

Отчасти эти факторы объясняют тот вопрос, почему люди отказываются в сети от своих реальных имен, которые, в свою очередь, так же символичны, как и ники.

В силу, очевидно, вступает такая характерная потребность человека, а современного, особенно, как игра. Базируясь на концепции Хейзинга «Человек играющий» (Homo Ludens), можно предположить, что социальные сети и наша социализация в них идет по этому же пути развития нашего внутреннего Я и подсознания.

Стоит признать, следующие некоторые характеристики игры, которые выделил философ, присущи также процессу самоидентификации пользователей интернета:

1. Доступ к игре свободен, сама игра и есть проявление свободы.

2. Игра — это не «обычная» или «реальная» жизнь. Игра отличается от «обычной» или «реальной» жизни, как местоположением, так и продолжительностью.

3. Игра устанавливает порядок и порядком является.

Так, быть может социальные сети это и есть большая игра, которая ведет человека и мир нового, неизведанного?

Личностная самоидентификация в новых условиях, в среде, которая для человека не есть «реальная», является сложным антропологическим процессом современного общества, переживающего переход в новую формацию развития.

Список использованных источников

1. Ахренова, Н. А. Лингвистические особенности сетевых имен//Вестник Челябинского государственного университета. Филология и искусствоведение. 2010 №34 (172) С.5-
2. Ермолович, Д. И. Имена собственные на стыке языков и культур. М. : Р. Валент, 2001. С. 252.
3. 10Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М.: Большая российская энциклопедия, 2002. С. 8.

THE CLASSIFICATION OF ATTACKS, ALGORITHMS, THEIR CAPABILITIES AND CREATION OF THE GENERATOR OF ATTACKS ON THE SYSTEM

The problem of protecting computer systems and networks becomes more acute with the development and dissemination of information technologies in all spheres of human, social and state activities. Despite the existing diversity of modern network security tools, information systems are increasingly exposed to threats, new types of which generate new cyber attacks on their resources. In particular, intrusion detection systems (PSAs), in this aspect, are focused on solving network protection tasks [1].

First of all, the importance of this work is to show the concept of a network attack, to give opportunities to recognize the truthful intervention, to show how to distinguish it from a common behavior of a network system and to give classifications of attacks by different attributes.

In most cases and according to statistics published by the SANS Institute [2], the most frequently used attacks include:

1. Unauthorized access to the password and confidential information.
2. Unauthorized remote execution of commands due to errors such as "buffer overflow".
3. Violation of access rights.
4. Denial-of-service attacks.
5. Loading hostile content (programs such as "Trojan Horse", mobile Java code and ActiveX, viruses).

However, more attention I will pay the denial-of-service attacks. Why? The denial of service (DOS) attack is one of the most powerful intrusion used by hackers to harm a company or organization. This attack is one of the most dangerous cyber attacks. It causes service outages and the loss of millions, depending on the duration of attack. In past few years, the use of the attack has increased due to the availability of free tools. This tool can be blocked easily by having a good firewall. But a widespread and clever DOS attack can bypass most of the restrictions.

A DOS attack is an attempt to make a system or server unavailable for legitimate users and, finally, to take the service down. This is achieved by flooding the server's request queue with fake requests. After this, server will not be able to handle the requests of legitimate users. In general, there are two forms of the DOS attack. The first form is on that can crash a server. The second form of DOS attack only floods a service.

Offensive security tools [3] are used by security professionals for testing and demonstrating security weakness. The systems administrators and other IT professionals will benefit from having an understanding of at least the capabilities of these tools. The advantages include preparing systems to defend against these types of violations and being able to identify the attacks in the case of an incident. There is a wide selection of tools, such as Ettercap [4], SSLStrip [5], SQL Injection [6], ncrack [7] and other, that generate various attacks on information systems. They differ in purposes, protocols, parameters, methods and algorithms. These utilities are free, although they should not be used against systems that you do not have permission to attack.

Also there are a lot of tools, that makes only DOS attacks such as LOIC, XOIC, HULK etc [8]. The one of the most popular is LOIC (**Low Orbit Ion Canon**). **This tool was used by the popular hackers group Anonymous against many big companies' networks.**

It is necessary to create a network traffic monitoring system. For testing an efficiency and main functionality of this system also it is needed a generator of network attacks. For instance, a generator of DOS attacks, that will make protocol (Synflood, Ping of Death) and volume-based (ICMP, UDP floods) attacks.

Therefore, the end goal of this project is to develop the above-mentioned generator with the specific set of configurable options to make network attacks on the monitoring system to check its safety, stability and an ability to react to this type of attacks.

References

1. Korchenko A.A. System of detection of anomalous state in computer networks. - 2012. - №2 (18). - P. 80-83.
2. Lukatsky A.V. Attack Detection / A.V. Lukatsky - ed. 2-nd, revised. and additional. - SPb.: BHV-SPb., 2003. - 608 p.
3. <https://hackertarget.com/11-offensive-security-tools/>
4. <http://www.ettercap-project.org/>
5. <https://moxie.org/software/sslstrip/>
6. <https://www.veracode.com/security/sql-injection>
7. <https://nmap.org/ncrack/https://security.radware.com/ddos-knowledge-center/ddos-attack-types/common-ddos-attack-tools/>

INCENTIVE SYSTEM FOR STUDENTS BASED ON ARTIFICIAL NEURAL NETWORK

Motivation plays a significant role in any kind of education, especially among youth. It's so easy to give up studying when you are 18 because everything around is calling for your attention: video games, friends, love affairs, parties, even drugs. And there is no time left for "boring classes".

Today's students are tomorrow's teachers, scientists, physicians, officials and ingenious inventors, they are tomorrow's humanity. And if nowadays humanity is interested in making the world a better place to live in, then it is necessary to keep students motivated and involved in a learning process.

Everyone needs a personal approach. Stimulation strategy that works for one student may not work for another. There is a need to analyze every person and use custom strategies. However, there are no specialists to cover so many students. At this very moment an artificial neural network comes into play.

Using an artificial neural network introduces some implementation questions:

- Where can we get the data for analysis?
- How can we build an artificial neural network?
- How the weights will be adjusted?

The publications in open access were reviewed, including the k-nearest neighbors algorithm, supervised machine learning and a few articles about artificial neural networks.

First of all, we must collect data. Cases of abrupt improvement of some student's results and events that caused it. Information about results improvement we can get by working through university journals. Also, there we can find a personal information that will help us to automatically find those students in the social networks or wherever on the internet. Then we can make an automatic mailing to find out a reason of a such improvement.

Next we must choose the most essential personal characteristics to build a n-dimensional space, where each characteristic will become the coordinate axis. We can use: age, gender, some studying coefficient (based on actual marks or last session results), education year, some coefficient of social activity (based on information from social networks, automatically collected), attendance ratio, coefficient of studying stability, extracurricular activity ratio (participation in scientific, scientific and technical activities, public life and sports activities) etc.

Practically a student will be just a point in those n-dimensional space that can't be displayed on understandable picture. All students will be divided into stimulation strategy classes by the reason of results improvement. Different attributes will have a different range of representable values, so we should use a normalization function:

$$x' = (x - MIN[X]) / (MAX[X] - MIN[X])$$

Minimax normalization

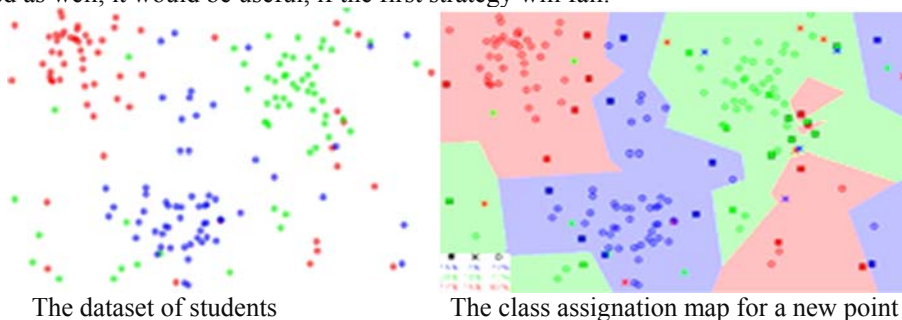
Distance function will be defined by the Euclidean distance formula:

$$d(p, q) = \sqrt{(p_1 - q_1)^2 + (p_2 - q_2)^2 + \dots + (p_n - q_n)^2} = \sqrt{\sum_{k=1}^n (p_k - q_k)^2}$$

Distance between points p and q.

Some attributes probably will be more important than others, so a specific weight can be assigned for those. We can calculate the weights using test samples.

To identify a stimulation strategy for a new student the incentive system must only have his or her university profile and access to the internet. The system counts parameters and puts a point in the space of characteristics. According to the k-nearest neighbors algorithm, the student would be assigned to the class of a stimulation strategy that is the most common among the k neighbors of this element. The second most common among the k neighbors class is remembered as well, it would be useful, if the first strategy will fail.

The model is pretty simple, so we could use even the perceptron. It does not make a big difference. We should follow supervised machine learning paradigm because that's task for exactly that method.

In conclusion: the division of students into classes can be useful not only for motivating students, it opens unlimited personalized studying and general educational opportunities:

- offering courses for would-be-interested students;
- attendance and deadlines control;
- an informative statistic introduction;
- using really equitable scholarship rating;
- bringing together students and employers.
- students' profiles, that can be a part of a future resume.

The boldest assumptions can lead to a complete reorganization of the national educational system. It is worth noting, that such personalization may make studying more progressive than we even can imagine.

References

1. Peterson L. E. (2009). "K-nearest neighbor" Scholarpedia, 4(2):1883. Retrieved from http://scholarpedia.org/article/K-nearest_neighbor.
2. Kostiantis S. B. "Supervised machine learning: A review of classification techniques" 1(10):32. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=vLiTXDHR_sYC&oi=fnd&pg=PA3&dq=supervised+machine+learning&ots=CYmttx2Fjp&sig=uCIHPoyXtK0QD7ah0d1zW280LsU&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false.
3. Potapov, A. S. (2015). "Artificial Intelligence and Universal Thinking" Polytechnic. 13(1): 320–366, 415-431. Retrieved from <https://arxiv.org/ftp/arxiv/papers/1209/1209.4290.pdf>.
4. Geisser, Seymour (2003). "Predictive Inference". New York, NY: Chapman and Hall. ISBN 0-412-03471-9. Retrieved from https://books.google.com.ua/books?hl=en&lr=&id=coZHDwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PT9&dq=Geisser,+Seymour+%E2%80%9CPredictive+Inference&ots=Vx2kTXjOIX&sig=3lc7GBuWxHaUOeAjtn9aYuo14ns&redir_esc=y#v=onepage&q=Geisser+%2C%20Seymour+%20%E2%80%9CPredictive+%20Inference&f=false.

Загрий П.О., студент III курсу, гр. KI-152

Науковий керівник – викл. Дивнич Г.А.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

WEB TECHNOLOGIES

There are services opening to us endless capabilities in the Net. For example, nowadays it is easy for us to see a lecture of one of the leading universities anywhere in the world, or to communicate with friends from different countries free of charge. There are services of different web-applications for smartphones and computers or websites. As for a website, it is a more universal way of access to the Net, because most phones, all smartphones and computers have a web-browser, so the topic of this report are websites.

Every day we use the Net, watching websites, and we don't think, what is on the other side of the screen. For example, when pressing a link and opening a website in a browser, we send a request to find a website we want. Moreover, it overcomes not a small distance to a server, searching our website.

On servers, a website is just some files. More often they are files of HTML - HyperText Markup Language, CSS - Cascading Style Sheets files and PHP - Hypertext Preprocessor and JS – JavaScript files, also named as scripts.

Let's have a quick look at the history to see how these technologies developed.

HTML – HyperText Markup Language – is base of any website such as text, links, images, videos. First website in the world used only the language for work in 1991. A little later, HTML tables appeared. They allowed to put in order information qualitatively. It was more modern.[1][6]

In a year there appeared the popular language JS-JavaScript. It allowed to do websites more interactive for users.[1][6]

The same year PHP- Hyper text Preprocessor appeared. PHP is a server-side scripting language. It did creating dynamic websites easier.[2]

Later, next year, CSS - Cascading Style Sheets was created. It allowed developers to set the visual style of web pages and user interfaces written in HTML.[3]

So, nowadays there are two types of websites: static and dynamic.

Static websites are, in the main, website card, websites having one page (lending) or websites with some pages that do not need to change content often.

For creating static website the following technologies are used:

HTML - HyperText Markup Language. It is our content.[5]

CSS - Cascading Style Sheets allow us change color, size, position elements on the site.[3]

JS – JavaScript – allows developers to do static pages more interactive, for example, some elements can move on a page.[5]

Dynamic websites use the technologies too, but for dynamic constituent, developers use PHP - Hypertext Preprocessor. This technology is used to connect with database, we can add and retrieve data. For example, Facebook. We can add photos, videos and write posts. When we save the data on the Facebook, they are uploaded in the database on the Facebook's server, and another person, can see the data in his or her browser. So, when we are doing a post, we are changing the website's content – it is the dynamic website. In addition, to use database, developers must use SQL Structured Query Language [6] – it allows to manipulate data in the database, for instance add, delete or edit data in tables. [4] Dynamic websites are blogs, online stores, news websites etc. There are more dynamic websites than the static ones.

To draw the conclusion, one can say that creating every website is a complex process, including web-design, content adding, optimization of the website for mobile devices and SEO - Search engine optimization. Technologies of programming a website overcome a long way from one idea of its creation to its showing in user's browser.

Список використаних джерел

1. Образовательная площадка для программистов GeekBrains. URL: <https://habrahabr.ru/company/geekbrains/blog/277957/>
2. Adam Trachtenberg, David Sklar. PHP Cookbook, 2nd Edition. URL: <http://shop.oreilly.com/product/9780596101015.do>
3. Christopher Schmitt (Author), Dan Cederholm (Foreword). CSS Cookbook, 3rd Edition. URL: https://www.amazon.com/CSS-Cookbook-3rd-Animal-Guide/dp/059615593X/ref=sr_1_1?ie=UTF8&qid=1522676886&sr=8-1&keywords=css+programming+cookbook
4. Luke Welling. PHP and MySQL Web Development (4th Edition). URL: https://www.amazon.com/gp/product/0672329166/ref=as_li_tl?ie=UTF8&camp=1789&creative=9325&creativeASIN=0672329166&linkCode=as2&tag=dollarfry00-20&linkId=EFTKVPPEQIFOXOBE
5. Robin Nixon. Learning PHP, MySQL & JavaScript: With jQuery, CSS & HTML5 (Learning Php, Mysql, Javascript, Css & Html5) 4th Edition. URL: https://www.amazon.com/gp/product/1491918667/ref=as_li_tl?ie=UTF8&camp=1789&creative=9325&creativeASIN=1491918667&linkCode=as2&tag=dollarfry00-20&linkId=3W7SLBZW2TETUDW4
6. Алан Бьюли. Изучаем SQL. URL: <https://www.books.ru/books/izuchaem-sql-489736/>

Kashtalian O.O., student of ЕП-171 group

Scientific supervisor – **Nikolaienko O.V.**, senior lecturer, FLSP Department
Chernihiv National University of Technology

ESSENCE OF ECONOMICS

Economics has come in for a lot of abuse over the years. The Victorian writer Thomas Carlyle christened it the “dismal science” because of its gloomy predictions. In the event, those forecasts, like much economic crystal ball gazing since, were wrong. As Will Rogers, an American wag, later put it, “An economist's guess is liable to be as good as anybody else's.”

Economists have been criticized equally for failing to make predictions. George Bernard Shaw quipped: “If all economists were laid end to end, they would not reach a conclusion.” Harry Truman, an American president, pleaded “Give me a one-handed economist! All my economists say, ‘on one hand ... on the other’”. Another president, Ronald Reagan, caught the public mood as usual by describing economists as unworldly “people, who see something work in practice and wonder if it would work in theory”.

Yet economics is worth celebrating. Economists may often get things wrong but economics at its most effective has changed the world for the better, and can continue to do so. It should be grounds for optimism that the number of people studying economics increases every year, as does the number of economists in government and running companies, as well as advising them.

“Economics is what economists do”, reckoned Jacob Viner, a leading 20th-century economist. For a more helpful definition try “the study of how society uses its scarce resources” or, more snappily, “the science of choices”. Without scarcity – of land, labour, raw materials, capital, entrepreneurial spirit, time – there would be no need to make choices about how to use those things to greatest effect, and thus no need for economics. At its best, economics helps people to make the right choices; at least, it shows them the most efficient way to use scarce resources in the process of achieving their goals [2].

There is nothing dismal about that. The more efficiently scarce things are used, the less they are wasted and the greater is the likelihood that people achieve their goals. True, choosing to do one thing means choosing not to do another. Perhaps the most important rule in economics is that every opportunity has a cost. Pointing this out can make economists seem to be professional party-poopers. Nobody tucking into a slap-up meal enjoys being reminded that there is no such thing as a free lunch. Yet an economic concept known as opportunity cost – which asks “What are you giving up to do this?” – is the key to making efficient choices. Humans are optimistic creatures at heart and generally concentrate on the upside and underplay the downside. When economists talk about opportunity cost, they are not accentuating the negative for its own sake. They are taking a hard look at the downside of any choice to ensure, before going ahead, that the upside really is as desirable as it seems. Some critics say that what makes economics truly dismal is that it reduces the whole of life to questions about money. It does not. Economics is about

how to maximize a person's or a society's "welfare", not merely their financial wealth. Welfare, or "utility", is economic jargon for happiness or satisfaction, which even economists understand can come from many things besides money. Some economic theories have included in the definition of welfare the satisfaction individuals get from their family, or religion, or charitable giving and other forms of self-sacrifice, or from living on a healthy planet. True, economists do sometimes make the mistake of talking about money and welfare as if they are the same thing. This may be because changes in the amount of money an individual or society has are easy to measure, and changes in financial wealth do in fact often move in step with changes in welfare [1].

Moreover, when economists answer a question such as "What should be the wage of a nurse?" they are often misunderstood. The economist will look at the demand for nurses and the supply of people willing to be nurses. The market wage produced by this analysis says little about how important the work of nurses is. If individuals are highly motivated by helping others, wages in the caring industry may be comparatively low, as more people want to work as careers. Ironically, comparatively low wages in the caring industries might reflect a good society rather than a selfish one.

Economics is sometimes accused of being dismal because it ignores the needs of the poor. In fact, how (not whether) to reduce poverty has long been one of the most important debates in economics. Some poor countries that have followed sound economic policies have quickly reduced poverty. Many of the poorest countries in the world follow economic policies that would appal most economists. But it is true that some poor countries have been hurt in the past by following economic advice that proved to be bad. Finding innovative policies to reduce the world's remaining poverty certainly remains one of the most important challenges for economics.

Список використаних джерел

1. Основи економічної теорії: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х.: Право, 2008. – 448 с.
2. Ткач А. А. Інституціональна економіка: Нова інституціональна економічна теорія. Навч. посіб. – К.: Центр учб. л-ри, 2007. – 304 с

Кисіль О.І., студентка I курсу, гр. КІ-172

Науковий керівник – викл. Дивнич Г.А.

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

INTERNET OF THINGS

In the 70s of the last century, from the time when computers ceased to be individual and unique products, mass automation began on two practically independent lines. One is automation of business processes, which we call IT (Information Technology). The other - automation of technological processes, this direction as opposed to IT began to be called Operational Technology. But in the second decade of the 21st century, under the influence of a number of factors, including the sensory revolution, the development of network technologies, cloud computing, large data analytics and other modern trends, the convergence process (IT / OT convergence) began, combining two approaches - data orientation and focus on events in the physical world, thus appeared the Internet of Things [1].

Internet of Things is one of the main technological trends of the last few years. It's not about computers and smartphones, but in general about everything: medicine, finance, armies, trade and even oil production. All this can work automatically, in its own "ecosystem". Analysts call it the "new industrial revolution" that is already in progress, and estimates this market in trillions of dollars [2] [3].

Let's take a look at some examples. In Japan since 1995, the state-of-the-art earthquake warning system has been operating and is constantly being developed, and the government has spent about a billion dollars. High-sensitivity sensors along the main fault lines mark seismic activity and send data to the cloud server. If the sensor sees the growth of such activity, it sends a warning about the earthquake to phones and special devices in apartments and factories. The signal reaches hundreds of seconds, after which people have several minutes to get to the asylum. In addition, after the earthquake, the system creates a map of destruction and sends it to the rescue services [2].

Other beneficiaries are farmers. For vineyards in Spain and Germany, farmers have been installing sensors for a number of years, which track all the necessary indicators: humidity, soil condition, solar radiation etc. The main task – to prevent plants' diseases. The system tells the farmer when harvesting, using fertilizers, monitoring the temperature of the air, the soil, and thus controlling the full cycle of wine production [2].

Another example is Green Internet. Forest fire, water pollution and greenhouse gas emissions detection systems, have been available in many national parks and forests of the United States, Canada and Spain for several years. Sensors are installed directly in the forests and on the banks of the reservoirs, as well as on airplanes that conduct aerial photography. From the data received, the system automatically creates a map of fires or "risk zones", which in their work use rescue services. For example, in the United States such a system already has 180 national parks with a total area of almost 200 million acres [2].

Internet of things is also used in medicine. "We are entering a new health paradigm in which wearing devices will help doctors expand their services far beyond the doctor's office," says Pegasystems CEO. For this, the company

began to work with Philips. With the help of new technologies, doctors can track all vital signs of patients. For example, Philips has already shown a device for people with chronic obstructive pulmonary disease. It monitors and provides physicians with information about the patient's oxygen level in real time. Such technologies can be used for diagnostics and many other diseases [2].

In the constructions area road-surface sensors, bridges or buildings can analyze the state of the buildings in real-time. This technology has already been tested on bridges in Michigan and California. Sensors measure vibration levels, wind speeds and light levels, and, most importantly, prevent damage. All information is sent not only to traffic services, but also to other automated systems: boards, traffic lights, control points etc. The development of these technologies is actively engaged, for example, by Intel. It applies to the UK rail network. Tens of thousands of sensors installed along the way collect and send to the control points information about the state of the railway. Currently, 1.3 million man-hours per year are being checked for tracks. The company involved in the installation of these sensors, expects to reduce this figure by half [2].

Thus, we may say that the Internet of Things is a rapidly developing technology, being used in various spheres of our life. Seeing the changes it has already brought, we can only imagine what improvements it will provide in the future.

Список використаних джерел

1. Internet of Things, IoT. Tadvisor. URL: [http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A7%D1%82%D0%BE_%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82_%D0%B2%D0%B5%D1%89%D0%B5%D0%B9_\(Internet_of_Things,_IoT\)](http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%A7%D1%82%D0%BE_%D1%82%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%B5_%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82_%D0%B2%D0%B5%D1%89%D0%B5%D0%B9_(Internet_of_Things,_IoT))
2. Семь примеров того, как интернет вещей меняет мир уже сегодня. Новостной сайт Дождь. URL: https://tvrain.ru/articles/internet_veshej-413220/
3. Умный интернет вещей — кто он и с чем его едят? Новостной сайт Хабрахабр. URL: <https://habrahabr.ru/post/259243/>

Клименок В.О., студент гр. КБ-161

Науковий керівник - Гречок Л.М., ст. викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

TRACKING OR HOW THE INTERNET IS WATCHING YOU

*You have to fight for your privacy or you lose it.
Eric Schmidt, Google's CEO*

Recently, I notice that people are increasingly raising questions about the security of their personal data on the World Wide Web. You can calm down and do not worry about these issues, because everything is already known about us. You understand that advertising that "beats" directly to the target - is not a miracle? As you understand, any activity on the Internet is subject to tracking. Our queries on search engines, subscriptions, likes, time spent on the site, or even mouse movements - all these moves are tracked.

User's identification in the Internet – all the methods to learn about the user everything from the open and half-open sources in the Internet. A person leaves a lot of information about himself using the Internet. It is necessary to divide the information about the user in the network into two unequal categories: information, that he leaves by himself and what is reported about him without any noise by the programs.

It is not surprising that the majority of the information the user uploads voluntarily and without any forcing and it is obvious, that the best dossier is the one that person writes about himself. This applies to social networks such as Twitter, Facebook, Instagram etc. In addition, the information from them will not disappear from the caches of searching engines and from the internet archives such as *archive.org*, which stores the history of more than 310 billion web pages. Every your message might be read 5 or 40 years later but not only by employees of special services, but also by ordinary people too.

Positioning is the approximate determination of the location of an activated or even switched off cellular phone. Considering that the mobile phone does not levitate by itself but lies in the pocket, then the location of the person using it is known. Two basic technologies are used: *by positioning concerning telecommunication towers* or *by using the built-in GPS* (the majority of smartphones has it). The second method (GPS) gives an accuracy of 5 to 50 meters, which is several times better than the first method (100 meters or even more).

In general, mobile phones have radically changed the rules of the game - and Google and Apple understand this. Those who control the mobile market will control the future. The smarter the phone, the more useful and convenient it functions in it, the more data it sends about you to the manufacturer. But not only about you, the tasks of smart phones are indexing and sending to the server as much data as possible about the world around you. Some applications with such functions:

1. *Skyhook* - database with more than 100 million Wi-Fi hotspots and their coordinates, SSID, MAC. One of the reasons is the proper advertising.
2. *Google Glasses* – perfect and progressive technology of searching by a photo. People can make a photo of a showplace and get the information from Google about it. We have to understand if before that Google had only “ears” and read only the requests we gave, now they have “eyes”. Given the binding of the GPS Google knows where you are, what you are looking at and what you want to know about it.
3. *Google Account* – all your data in the phone synchronize with google account and is stored on their servers. Thus, Google knows your calendar, your contacts, your calls, the list of your cases, the number of your mobile and everything you did with the phone.

A web browser has the same functions. Initially, cookies were invented for this task, but, unfortunately, cookies are only the most innocuous thing that a user who wants to keep anonymity on the Internet has to face. IP-Address, HTTP Cookies, LSO (*flash cookies*), Web bugs, HTTP Referer, cache, TCP send the information. All this together makes a very curious technology "*browser fingerprint*", which allows to identify the user's browser.

As we see, almost everything sends your private information to third parties. It is impossible to secure yourself to an ordinary user who is not a programmer. All you can do is reduce risks but do not protect yourself absolutely.

We live in the glass cage, built by ourselves.

References

1. How Does User Tracking Work? [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.opentracker.net/docs/resources/how-does-user-tracking-work>.

2. Zawadzinski M. What Is Device Fingerprinting And How Does It Work? [Электронный ресурс] / Maciej Zawadzinski. – 2016. – Режим доступа до ресурсу: <https://clearcode.cc/blog/device-fingerprinting/>.

3. TCP/IP Stacks [Электронный ресурс] – Режим доступа до ресурсу: <https://www.microchip.com/SWLibraryWeb/product.aspx?product=TCPIPSTACK>.

Kovalenko Y.S., student group МФКп-171

Language supervisor - Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

KEY ISSUES OF INSURANCE BUSINESS IN UKRAINE

Insurance is one of the most important elements of market relations. The beginning of insurance belongs to the distant past in the history of mankind. The world has not yet developed a more economical, rational and accessible mechanism to protect the interests of society than insurance. Objective conditions for the existence of the insurance market are the public need for insurance services and the presence of an insurer able to satisfy it.

Insurance is a powerful financial system that is practically inferior to the banking sector, Ukraine is only taking the first steps towards integrating Ukraine's insurance market into the world.

However, its further development is restrained by a number of topical issues:

- political instability in the country;
- weak foreign economic relations of Ukraine in the field of insurance with other countries;
- underdevelopment of national insurance infrastructure;
- insufficient level and potential of insurance development outside the country;
- low indexes of competitiveness of Ukrainian insurance companies [1].

To overcome these restraining factors, the takeovers and capitalization of underdeveloped and low-income insurance companies are practiced to reduce the number of risk portfolios in the insurance market. It is also important to increase the rate of growth of certain types of insurance, improve the quality of services, the introduction of new products.

It should also be mentioned about a number of internal market problems: a large number of insurance companies with a shortage of professional staff, poor quality of insurance services, insufficient capitalization of insurance companies and low asset quality. Certain types of compulsory insurance are not clearly defined in the legislation and as a result, the final problem is the breach of the timing of insurance indemnity payments.

The relationship between founders of insurance companies and insurers is also imperfect. In the overwhelming majority of founders are the main clients of companies. This also shows the low level of transparency of the insurance market.

All these internal problems lead to distrust of the population to domestic insurance companies. As a result, the existing distrust causes the main reason not to want individuals and legal entities insured, especially in the long run.

Further improvement is required by the regulatory and legal framework. The low level of state supervision is not always a real reflection of the financial condition of the insurance company. In this case, it is necessary to carry

out a complex of organizational measures, to improve the domestic legislation, which will ensure the development of the insurance market [2].

More global are the external problems of the insurance market:

- the high degree of dependence of Ukraine's economy on macroeconomic conditions reduces the demand for long-term accumulation programs, which forces insurance companies to intensify sales of short-term risk contracts;
- the problem of reliable and guaranteed investment of money;
- the situation in the banking sector, the reduction of lending, high rates including mortgage and car loans.

Insurance companies have a low level of capitalization of insurers. As a result, it is not possible to assume responsibility for the large insured risks, which leads to reinsurance of their part abroad. This reflects the problem of leakage of funds from Ukraine.

The final problem is still an increase in the level of solvency, demand and insurance culture of legal entities for insurance services, which are affected by the investment famine of enterprises, insufficient working capital, etc.

Investigating the insurance market, we can conclude that it cannot be described as developing fast. Only in the last time this area is given due attention. Increasing the level of development of the insurance market should ensure the growth of public confidence in the very mechanism of insurance. To do this, you need to develop a strategy for the development of the insurance market, including the following issues:

- creation of effective mechanism of supervision and control of the market;
- improvement of the regulatory framework;
- providing development of long-term life insurance, which makes it possible to convert customers' savings into long-term investments;
- raising the level of trust of individuals and legal entities to insurance companies;
- ensuring the integration of Ukraine's insurance market into the world financial space.

So, for today the insurance market of Ukraine has not reached the level of development inherent in insurance markets in the developed countries of the world. An important task is to improve its functioning and integrate into the European and world insurance space.

References

1. What Problems Are Faced by Insurance Companies. <https://bizfluent.com/list-7244931-problems-faced-insurance-companies-.html>
2. Investment activity of insurance companies in Ukraine: problems and prospects. <https://cyberleninka.ru/article/v/investment-activity-of-insurance-companies-in-ukraine-problems-and-prospect>
3. Global Insurance Market Report (GIMAR). (2015). International Association of Insurance Supervisors (IAIS). Retrieved from: www.iaisweb.org
4. International Insurance Fact Book. (2016). Insurance Information Institute. Retrieved from: http://www.iii.org/sites/default/files/docs/pdf/international_insurance_factbook_2016.pdf

Kravchenko I.O., stud. gr. MEMp-171

Scientific Supervisor – Sikaliuk A.I., PhD, Associate Professor
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

MAJOR TYPES OF MAIN ISOLATION POWER TRANSFORMER

Since the beginning of the emergence of electrical energy there was a problem in its transmission over long distances with minimal power losses. Over time, it was found that the higher the voltage the less power losses, but all generators generated electricity at relatively small voltages, then the question was how to increase it.

In the second half of the nineteenth century a transformer was invented. Over time, he was subjected to changes in design, but the basic principle of his work remained unchanged.

Transformers are widely used for the following purposes [2]:

- 1) for the transmission and distribution of electric energy (at present, power transformers with oil cooling are used for high-voltage transmission lines);
- 2) for power electronics;
- 3) for the inclusion of devices and some devices, such as relays, in electrical circuits in which large currents pass, in order to extend the measurement and electrical safety margins;
- 4) same for different types of welding and in many other places.

Transformer consists of many details, the main ones are listed below: magnetic system (magnet), winding, isolation, leads, tank, cooling device, voltage regulator, protective and measuring devices, trolley.

Cores are armored with Sh-shaped plates (windings are located on the middle core - core) and a rod of P-shaped plates (windings are located either on one, or on two rods equally). Recently, cores made of flat ribbon - tape or twisted cores - have been used.

Separate plates or layers of cores for reducing vortex currents losses are isolated from each other by a layer of scale, varnish, glue or thin paper. In low power transformers it is not necessary to do this.

Isolation between phases in power transformers and windings VH and HN can be made in the form of oil, compound insulating gas.

The transformer oil is a refined oil fraction that is mineral oil. It is obtained by distillation of oil, where this fraction boils at 300 - 400 ° C. Depending on the grade of the raw material, the properties of the transformer oils turn out to be different [1].

Properties of transformer oil, as an electric insulator, are determined mainly by the value of the tangent of the angle of dielectric losses. Therefore, the presence of water and fibers in the oil is completely excluded, since any mechanical impurities worsen this indicator.

Advantages of oils are:

- low cost;
- low cost of service;
- low toxicity;
- long (expected) lifetime;
- self-healing after short-term thermal action;
- easy to dispose of.

Disadvantages of oils are:

- special storage conditions are required;
- necessary special fire extinguishing system;
- the probability of large soil contamination.

Compounds are called insulating compositions, liquid at the time of their application, which then hardens. Insulation compounds do not contain solvents. By their purpose, electrical insulation compounds are divided into impregnating and flushing [3].

The first ones are used for impregnation of windings of electric machines and apparatuses, the second ones are used to fill cavities in transformers.

Electrical insulation compounds can be thermosetting (not softening after their hardening) or thermoplastic (softened with subsequent heat).

Having considered all possible variants it is possible to draw a conclusion, power transformers with a compound in I bones of the basic isolation can be used at least for small capacities, as they have a significant drawback, it is not effective heat loss from windings, and besides, such transformers badly carry overload.

The power transformer with oil insulation can withstand a long overload, and the oil is much better draws heat from windings. In addition, the oil has an important advantage over the compound, after the electric arc ceases to pass through the oil, the oil will restore its electrical strength, and the compound is not able to do this.

References

1. Baida L. I., Dobrotvorsky N. S., Dushin E. M., Ismailov S. H., Mokienco D. N., Preobrazhensky A. A. (2013). *Electrotekhnichni vymiryuvannya* [Electrotechnical measurements]. K. : Enerhiya [in Ukrainian].
2. Bolshakova N. V., Borisanova K. S., Burtsev I. N., Voronkin I. V., Gryaznov A. G., Gutman M. B. (2007). *Materialy dlya electrotermichnykh ustanovok* [Materials for electrothermal plants]. M. : Energoatomizdat [in Ukrainian].
3. Koritsky Y. V., Pasyukov V. V., Tareeva B. M. (2010). *Dovidnyk po elektrotekhnichnym materialam* [Reference book on electrotechnical materials]. (Vols. 1-3). M. : Energoatomizdat [in Ukrainian].

Кравченко О.В., Менджул К.В., Приходько В.О., студенти гр. ТІР-161,
Науковий керівник – Лашук Н.М., викладач
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

RESUMES: WHEN, HOW AND WHY?

Resumes are an integral part of the hiring process. Today this process is required to gain employment, but it wasn't always this way. So where did the resume come from? And how did it become such an integral part of the hiring process? The word resume is derived from French, which means "summary". There is no specific date or any one person that can be credited with the invention of the resume. Varying sources claim the resume was started by heads of guilds in the Middle Ages. Others say it was the famous artist Leonardo De Vinci. In 1482 Leonardo De Vinci wrote a letter to the Duke of Milan in an attempt to gain his patronage and support. De Vinci's letter listed his skills and experience to his potential patron. In the late 1500s an English land surveyor named Ralph Agas wrote a number of advertisements in which he described his skills, expertise, and projects. In one of his ads he asserts that he has 40 years experience in the field of land surveying. Agas was possibly the first person to use media to publicize his resume.

There are varying accounts of where the term resume originated. One source claims that a travelling English lord coined the term when he called his letter of introduction a resume. Another source asserts that the term developed over time within the English skilled artisan and labour guilds of the Middle Ages. There is a gap of information between 1600 and the 20th century on resumes. This may be attributed to the rise of the industrial age in which the use of skilled labourers and handicraft workers declined. In the early 20th century resumes had become common. Resume popularity started in the 1930s and by 1950, having one was a prerequisite for getting an interview. Resumes at this point also came in different formats, from handwritten to typewritten.

The start of the 21st century saw a further evolution for resumes on the Internet. Social media became a great way to network and spread resumes. In 2003 LinkedIn was launched, which allowed users to post their resume and skills online. The Internet also brought us resume help websites like Optimal Resume, which can help professionals write effective resumes. With the invention of paper, it became even easier to advertise skills and abilities. And with the Internet, your resume submission is only a click away. Throughout history people have sought ways to gain employment. And although much evolved, the resume has become the standard for differentiating skills and getting a job [1].

There are different resumes formats: chronological, functional, combined, video-resume, resume-info and others [2; 3].

Chronological resume formats. The most standard and common format for a resume is chronological. It lists your most recent position first and then your previous positions in descending order. It is necessary to underline the advantages and disadvantages of this format. Pros include: highlights a well known and respected organization or corporation. This format allows you to showcase the company in addition to your skills and therefore gain more recognition by simple association. It is far easier to review and obtain information for the recruiter. This format clearly lists the name of the company, dates, title, and specific job duties. Cons include: perhaps you do not want to highlight your previous employer. It is not always beneficial to be associated with an organization that known for something negative. If you have large gaps in employment, too many positions, or too little experience; if you were a housewife, out on disability, or being put on probation, have gaps in your employment that would be much easier to manage with a functional format resume.

Functional resume formats. An alternate to the standard resume format can be a useful tool for many who need a creative spin on their employment history or perhaps work in a progressive field such as education. On the one hand, you can hide long absences from the workforce or de-emphasized too many positions or too little experience at all. If your career is in an industry, you would repeat the same job duties for each position. On the other, this type of format is very difficult in the review process for a recruiter and you run the risk that they may not want to take the time to consider a document that takes more time to understand.

Combined resume. This kind of document is based on the previous two and contains the characteristic of both. In this format, the resume is given a lot of freedom for improvisation: sections are placed in an arbitrary sequence depending on how you want to place accents. This format represents the applicant in the most advantageous light; especially recommended candidates have relevant experience and excellent track record, managers at all levels, project staff (for the latter two categories of workers sometimes provide a special subspecies combined summary); also suitable for those who have recently started to build a career in the profession – by shifting the emphasis from experience to professional skills. It facilitates the task of resume analysis, minimizes the probability of erroneous perception, as it summarizes the experience and qualifications of the applicant. However, there is a possibility of drawing up too lengthy and voluminous document, so here is very important brevity of presentation and clear structure; it is more difficult to design for a person who is far from the sphere of personnel management, as there are too many conditions for the qualitative presentation of information.

Video-resume. A modern and actively gaining popularity form of self-presentation. Usually presented in the format of a video, in which the applicant tells about himself. Unlike all other types of resume, you can see and hear a living person, and not read about it. Self-presentation on average lasts 5-10 minutes. Actually, it contains a "two in one" - and a summary, and elements of the interview, which gives a more comprehensive picture of the candidate, his abilities and personal qualities. Especially recommended for positions related to working with people, where the ability to look decent, communicate and presentation skills is important; the video will allow the candidate to stand out and characterize him as a person using modern technologies inclined to innovation. Suitable for older seekers who are active, energetic, in good physical shape, but often receive refusals from employers only because of their age. For obvious reasons, this format does not fit applicants who are uncertainly feeling in front of the camera, shy of their appearance or manner of speaking; quite a labour-intensive process of preparing and recording a video, we need a high-quality technique; a video resume can be negatively perceived by companies in which a strictly regulated process for selecting candidates based on a textual summary.

Resume-info. It is the most original and creative kind of modern resume. It differs from standard text options in that the information in it is reflected in the form of pictures or diagrams, which are accompanied by verbal comments. To make such a resume, you must first mentally present your idea, come up with original graphic elements. Resume-infographics is suitable primarily for representatives of creative professions-designers, artists, illustrators, marketing or advertising specialists, programmers. It makes it possible to stand out against the

background of many boring standard summaries; briefly, graphically and in essence – all information about the candidate can be placed on one page, which saves the time of the recruiting specialist. As already mentioned above, it allows demonstrating the abilities and talents of the applicant. A ready-made resume can be placed on social networks, which will help your own promotion. Take into account that it should be used by people of traditional professions and spheres of activity with caution.

While making your resume, you should pay attention to a format; point the reader to places where you have samples of your work product — LinkedIn, a personal website — and add your phone and email address; emphasize key skills; highlight performance.

Summing up, it is necessary to note that CV should demonstrate to any potential employer why they should hire you above any of the other skilled candidates who have presented themselves for employment.

References

1. Johnson Hur. History of the resume. URL: <http://bebusinessed.com/history/history-of-the-resume/> (дата звернення: 11.01.2018).
2. Resume Formats – Pros And Cons. URL: <http://www.theresumeprofessionals.com/resume-formats-pros-and-cons/> (дата звернення: 21.02.2018).
3. 45 Creative Resumes to Seize Attention. URL: <https://www.hongkiat.com/blog/creative-designer-resume-curriculum-vitae/> (дата звернення: 18.02.2018).

Kulyk O.E., group MPIp-171

Scientific director: Skiter I.S., Candidate of Mathematical Sciences, assistant professor
Language coordinator: Lytvyn S.V., Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor
Chernihiv National University of Technology

DESIGNING A MODULE FOR MONITORING INFORMATION ABOUT NETWORK BEHAVIOR AND DATABASE MANAGEMENT

Now a huge resource is available in the Internet, as it is said within the scope of the article [1], allowing cybercriminals to penetrate computer networks.

Detailed information about the vulnerabilities of programs is available publicly. There are easily available guidelines for organizing attacks, as well as examples of existing software tools that allow attacks.

Since attacks on computer networks are constantly evolving, there is a need for their constant research, to be able to withstand them. So far, a variety of Internet traffic analysis programs have been created.

Based on the articles [2-3] it can be noted, that such programs as, Wireshark and tcpdump are pretty well known among the solutions for network diagnostics.

Wireshark has a great user interface, many options for filtering and sorting, it can work with any of the three most popular operating system families - * NIX, Windows and macOS.

Tcpdump does not have a visual interface, but it perfectly analyzes the behavior of the network, while it does not require a lot of hardware resources. Also it may not seem convenient, but an experienced user will find it useful in providing information in the form of a text, since it is easier to handle it later.

The need is to constantly collect statistical information that describes the behavior of the Internet network, as well as create patterns of non-standard network behavior. These templates will be accumulated in the database. This in the future will give an opportunity to determine when the network behaves non-standard, and the kind of non-standard behavior. Thus, it is supposed to develop a utility that will collect information from the Internet online. There will be algorithms in the basis of program that will determine if this behavior of the network normal or not. If is definitely a non-standard behavior, the values of the indicators that describe the state of the Internet will enter the database as a template for a non-standard behavior.

All statistical information will be stored in the log file. At regular intervals, the file is parsed, the algorithm picks up the average values of the statistical parameters and writes them info to the database and clears the log file.

For graphical display for a certain period, the average values of statistical parameters from the database will be used.

Also, in order to have patterns of standard Internet behavior, it will be provided for the program to start writing mode of parameters that describe the standard behavior of the network. This algorithm will be performed at certain intervals.

The program will be based on scripts written in bash, each script will be responsible for collecting information on a certain parameter or a set of parameters that are logically combined. After reviewing the article[4], it was decided to take into account the following statistical parameters: number of incoming / outgoing / intranet IP, TCP, UDP packets; the number of polls of unresolved UDP ports; the number of completed UDP requests; the number of pending UDP requests; the number of outstanding requests by the UDP protocol, the response timeout has expired; the number of TCP port polls; the number of polls allowed TCP ports; the number of TCP connections that are in the establishment state, i.e. SYN SAND; the number of TCP connections that are in an open state, i. e. ESTABLISHED;

the number of TCP connections that are in a closed state, i.e. FIN SEND per unit time; the ratio of the number of polls allowed TCP ports to the number of polls of all ports of this protocol; the ratio of the number of open TCP connections to the total number of connections [5]. These network traffic parameters are used later to detect anomalies.

It can be concluded that the developed utility will provide an opportunity to explore deeper the Internet traffic and the anomalies that arise in it. And successfully determine the types of known types of attacks. This will speed up the development of security software to protect networks and individual computers.

References

1. <http://citforum.ck.ua/security/internet/secatt.shtml>
2. <https://networkguru.ru/8-luchshikh-programm-dlia-analiza-setevogo-trafika/>
3. <http://www.internet-technologies.ru/articles/10-besplatnyh-analizatorov-i-kollektorov-netflow-dlya-windows.html>
4. V.D. Kotov, V.I. Vasilyev "Network Attacks Detection System Based On The Mechanisms Of Immune Model"
5. Райх В.В., Синица И.Н., Шарашкин С.М. Макет системы выявления атак на основе обнаружения аномалий сетевого трафика. <http://old.lvk.cs.msu.su/files/mco2005/raih.pdf>

Ланько А.В., студент гр. МКІп-172

Науковий керівник - Светенюк Л.К., старший викладач

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

FUNDAMENTALS OF OPTICAL CHARACTER RECOGNITION ALGORITHM

Optical character recognition (OCR) is a process of reading and converting typed, printed or handwritten text into machine-encoded characters for the purpose of future manipulation. The desired text can appear in a wide range of files from a scanned business document to a photo of a street sign.

OCR is a constantly evolving tool that mimics human ability of analyzing text. After the text is analyzed and recognized by the computer it can be stored, edited, translated, read, etc. Even though technology is not yet infallible it quickens the process of digitizing handwritten or printed documents immensely. This is useful for a spectrum of text related work such as archiving old documents, extracting business card information into a contact list, making electronic images of printed documents searchable. Existence of optical character recognition is the most vital for the blind and visually impaired people that use software based on OCR and text-to-speech technologies. Also, usage of OCR software facilitates work of police as it is used in surveillance systems to detect number plates.

Since OCR is not only useful but also necessary - its functioning principles must be understood. Though algorithm of optical character recognition can have multiple variations, the main ones are simple.

The first step is creating the input. It can either be a picture taken with a camera or a scanned document.

The second step is an image pre-processing. This step can be divided into multiple steps including binarization, noise reduction and normalization.

Binarization is a process of taking a grayscale or color image and enhancing contrast between the shades to the point when an image will consist of only two colors. This process creates an image with binary (consisting of two states) representation.

After binarization is finished then noise reduction is applied. Noise is caused by the optical scanning device and can lead to disconnected line segments, bumps and gaps in lines, filled loops, etc. Noise reduction is used to reduce any kind of noise including Gaussian and salt-and-pepper noise.

The last step of pre-processing is normalization. The normalization methods aim to remove the variations of the writing and obtain standardized data. Some of the commonly used methods for normalization are skew normalization and baseline extraction, slant normalization, size normalization and contour smoothing.

Even though image is prepared for recognition it is still not clear where on a page text is placed. Page may include columns, tables, pictures, etc. That is why pre-processing is followed by page and layout analysis. Here the image is segmented into its subcomponents - text windows, graphics and tables. This stage is usually done automatically using a software feature of page analysis but when the placement of the text is unconventional it can be done manually.

The result of page and layout analysis is subject to further processing - line, word and character segmentation. The process of cutting up text windows into meaningful components is achieved through dissection. Dissection analyzes the text block without using a specific class of shape information based on general properties of the segments with those expected for valid characters. When desired results cannot be attained methods based on recognition come forward. They search the image for components that match the predefined classes.

The next step is the most important because here an actual recognition takes place - character recognition. List of character recognition algorithms include template matching, statistical algorithm, structural algorithm, neural network, support vector machine and decision tree classifier. Among these algorithms the most commonly used are template matching and neural network algorithms.

Template matching is the process of finding the location of sub image inside an image. Sub images are templates or characters that are stored in a database. The database is considered sufficient when it contains a template for any possible input character. The process of template matching implies looking for similarities between given templates and text windows of the same size. It identifies the window that produces the highest similarity measure. This window is then marked as recognized.

Neural network algorithms are also widely used for identifying characters. Artificial neural networks are inspired by the way biological nervous systems process information. They consist of a large number of neurons working in unison to solve specific problems. To make a neural network perform it must be trained. Training involves a lot of images being fed into the system, each character having thousands of different representations. Based on the information given to the network it creates an image for particular characters that have multiple layers that overlap. The image has darker areas where majority of characters match each other and lighter areas where they differ. Then characters from an image are matched to the ones created by neural network. When a character matches a neural network character image - a coefficient is assigned to the letter. The highest coefficient correlates to the appropriate letter.

Final step in OCR is post-processing. This includes grouping and error correction. The grouping of symbols into strings is based on symbols location in a document. The symbols which are sufficiently close are grouped together. Even best recognition systems will not give 100% correct identification of all characters. Only some of these errors are detected and corrected by the use of context. So one of the two main approaches will be executed. The first utilizes the possibility of sequences of characters appearing together. Another approach looks for usage in dictionaries which is the most efficient error correction method. After one or another approach is applied the algorithm of OCR is considered finished.

There are still a lot of problems involving character recognition, especially with recognizing custom fonts, italics and varying interval between symbols. That's why it's important to keep searching for improvement of the current algorithms.

Список використаних джерел

1. Optical Character Recognition Systems for Different Languages with Soft Computing - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.springer.com/gp/book/9783319502519>
2. How OCR works - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.how-ocr-works.com/index.html>
3. Optical character recognition - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Optical_character_recognition
4. Document layout analysis - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Document_layout_analysis
5. Study of optical character recognition algorithms and tools - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://shodhganga.inflibnet.ac.in/bitstream/10603/130552/8/08_chapter%202.pdf
6. An Overview of the Tesseract Engine - [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <https://github.com/tesseract-ocr/docs/blob/master/tesseractcdar2007.pdf>

Lehkobyt Y.O., group MPIp-171

Scientific director: Skiter I.S., Candidate of Mathematical Sciences, assistant professor
Language coordinator: Lytvyn S.V., Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor
Chernihiv National University of Technology

NETWORK TRAFFIC MONITORING SYSTEM USING REST TO RETRIEVE NETWORK STATUS DATA AND DISPLAY IT ON THE WEB INTERFACE

There are a lot of existing programs that are used for monitoring purposes (e.g. Sensu, Zabbix etc). However, most of them have important disadvantages. Sensu does not provide data history that is a big disadvantage due to unavailability to check the full picture of a network issue [1]. Zabbix is not scalable and provide only standard tools set [2]. Therefore, we will consider another approach of network traffic monitoring in this work. It allows configuring our own set of monitored system network characteristics.

The developed software is intended for Unix operating systems. Its purpose is to identify the slightest suspicious network behavior. For instance, malefactor sends intentionally a large number of packets for the processing of a certain service that is hosted on the monitored server. The received information cannot be processed due to incorrectness of some data or a large number of requests. All unsuccessful operations are recorded by the service in the log. The program can track such anomalous behavior and display a critical alert about the anomaly on the web interface. After this notification, the system administrator will be able to check whether such behavior is expected or there is a cyberattack.

There are three main parts in the application development: gathering system data, storing in the database and displaying the needed data for an appropriate period of time on the web interface.

The first part is implemented by means of Linux standard tools set that can be used for retrieving system information using system commands and files which display service information about the current server state. For example, it's more convenient to use Linux built-in 'netstat' command [3] for checking the number of dropped

packets or 'ifconfig' command [4] to retrieve the number of errors on some network interface instead of third-party programs.

All gathered information is recorded into the database. In such a case, we can retrieve speedily the data for a requested period of time. The mentioned functionality of gathering and recording the collected data into the database is implemented via a set of scripts that are written on Bash language which is also available by default on Linux operating system. These scripts are running all the time and checking the system characteristics every minute. This time is enough to catch suspicious behavior and react to it in time.

In order to display the system data from the database there are a web-client and a web-server that communicate with each other through REST (REpresentational State Transfer) API (Application Programming Interface). REST is an architectural style for developing web services. It is popular due to its simplicity and the fact that it builds upon existing systems and features of the internet's HTTP in order to achieve its objectives, as opposed to creating new standards, frameworks and technologies [5].

A web-server should be run on the monitored host or other server from the same private network in order to have a direct access to the database. A web-client can be run anywhere. However, it's recommended to run it on the servers that don't belong to the same network as a monitored server. It's necessary because the monitored network may be overloaded due to some cyberattack and a web-client should be independent from this network to report an issue to a system administrator.

As it is said within the scope of the article [6], an application program interface is a code that allows two software programs to communicate with each other. The critical alerts should be displayed on the web interface to notify an administrator. A web-client sends API request to get the data from the monitored server. A web-server that is located on the host receives the request, retrieves the data from the database and sends a response to the web-client. If there is no response from the web-server for a few minutes, a critical alert also should be displayed due to the fact that the server cannot process the request. The reasons for this can be the overload of the monitored host or some network issue. Of course, it also should be a signal for a system administrator to check the suspicious behavior.

We have considered the network traffic monitoring system that allows gathering system information and notifying an administrator for checking the state of the monitored host. The program uses Linux standard tools set for gathering the statistics data that allows implementing the configuration for monitoring all the needed characteristics. REST API is used for the communication between a web-client and a web-server for displaying the current status of the system.

References

1. <https://terry.net/2016/shinken-vs-sensu-vs-icinga2-vs-zabbix/>
2. <https://www.zabbix.com/screenshots>
3. <https://linux.die.net/man/8/netstat>
4. <https://linux.die.net/man/8/ifconfig>
5. <http://searchmicroservices.techtarget.com/definition/REST-representational-state-transfer>
6. <http://searchmicroservices.techtarget.com/definition/application-program-interface-API>

Lohinov O.V., group. MCEs-171, **Stoliarov P.V.**, group. MCEs-171
Scientific supervisors: Lytvyn S.V., Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor
Nesterenko S.A., Candidate of Technical Sciences, assistant professor
Chernihiv National University of Technology

ANALYSIS OF INFORMATION SYSTEMS PROTECTION

Information systems (IS) are a very large part in the fields of information technology and business. It is thanks to information systems that the efficiency of information storage, processing and exchange have increased tremendously. The information system is a complex set of various hardware and software: computers, operating systems, network facilities, database management systems (DBMS), electronic document management (EDM) systems, etc.

Today the issue of data security in social networks is more important than ever. This means that your personal data must be completely confidential and by default should be closed from third-party access.

Violation of the integrity of such an information system or its temporary inaccessibility can lead to material losses of both organizations and ordinary users.

Information security measures are often implemented in many stages, as with the growth of technological progress - the seriousness of threats to information security that need to be foreseen also increases. One of the most important tasks of ensuring information security in the interaction of users is the use of methods and tools that allow one party (the auditor) to verify the authenticity of the other party (which is being checked). Thus, the process of authenticating and authorizing users in a computer system is an obligatory stage that helps to prevent threats to confidentiality, accessibility and integrity. Accordingly, the analysis of this process will become a catalyst for the

effective coordination of all components of the information system, which will positively affect the security state of the corresponding IS.

It will be appropriate to clarify the above-mentioned threats that information systems may face:

- The threat of availability, it is characterized by the possibility of unhindered access to the information system. The emergence of the threat is often provoked by inattentive actions or negligence of users. For example, if the system remains in the active (authorized) state unattended. Such conditions can cause information to fall into the hands of intruders, which leads to the loss or distortion of any data. This, in turn, can cause unforeseen consequences and losses.
- The threat of confidentiality is the unauthorized receipt by unauthorized users of the rights, for familiarization and work with the informational resources of the system. A common case is unimpeded access to a computer system if the attacker already has identification and authentication data (passwords, keys, logins, etc.) of the registered entity. This means that intruder can gain access to the user's personal information, whose identification data has been stolen. Especially dangerous is the incident of the theft of administrator data, as a result of which, an attacker will gain the access to not only all the system data, but also be able to manage it.
- The threat of integrity is the threat of distortion, corruption or even loss of data. It can be provoked both by accidental causes and deliberate actions. Such cases threaten not only data, but also other components of the system, for example, a database server (information storage environment) or an OS server. Accordingly, the hardware of the system (component communication channels, hardware firewall) can also be damaged.

In a secure information system, there are two fully trusted partners, who need to transfer information that is not intended for third parties. The task of securing confidentiality (i.e. protecting sensitive information from intruders), at least historically, is the first task of cryptography. It is traditionally solved by using cryptosystems.

Cryptographic protocols are used to solve the problems mentioned above. Cryptographic protocols are a relatively new branch of mathematical cryptography. The first protocols appeared around the end of the seventies of the twentieth century. Since then, this industry has developed rapidly, and over the past decades has evolved into the main object of research in theoretical cryptography. At the moment there are at least two dozen different types of cryptographic protocols. All these types can be conditionally divided into two groups: application protocols and primitive ones. The application protocol solves a specific problem that arises (or can arise) in practice. Primitive protocols are used as a kind of "building blocks" when developing application protocols. Cryptographic protocols use encryption algorithms. One of the most reliable and common encryption algorithms is AES.

Advanced Encryption Standard (AES) is a symmetric block cipher algorithm (block size 128 bits, key 128/192/256 bit), accepted as the encryption standard by the US government based on the results of the AES competition. This algorithm is well analyzed and is now widely used, as it was with its predecessor DES. As of 2017, AES is one of the most common symmetric encryption algorithms.

AES is a block cipher that encodes a 128-bit text block into a 128-bit encrypted block, or decrypts a 128-bit encrypted block into a 128-bit text block. AES-128, AES-192, AES-256 process data blocks for 10, 12 or 14 iterations, respectively. Each iteration represents a certain sequence of transformations. All iterations are the same except for the last, from which one of the transformations is excluded. It follows that we will call iteration round.

Each round works with two 128-bit blocks: "Current" and "round key". All rounds use different "round keys", which are obtained with the help of the algorithm for expanding the key. This algorithm is independent of the encrypted data and can be executed independently of the encryption / decryption phase.

The data block sequentially passes through the following stages: the XOR operation is performed on it with the first 128 bits of the key, the output is the "current" block (this stage is also called the zero round, using the zero round key, the first 128 bits of the cipher key). Then the current block passes through 10/12/14 rounds of encryption, after which it turns into an encrypted (or decrypted) block.

Equivalent inverse encryption

There are two ways of decryption in AES: one is called "inverse encryption", and the other is "equivalent inverse encryption". They differ in the internal order of the inverse transformations and in the way they receive the key rounds.

Intel architecture is more suitable for "equivalent inverse encryption". The advantage of the "equivalent" path is that the order of operations for encryption and decryption is the same (except that it is inverse when decrypting). In the process of "equivalent inverse encryption," the round keys are created as follows: 10, 12 or 14 round keys are obtained for direct encryption, then each key is transformed by InvMixColumns. Naturally, in the decryption process, the keys are used in the reverse order.

Encryption and decryption threads

Encryption and decryption threads use extended keys (remember that extended keys do not depend on encrypted data). The encryption and decryption procedure is a series of AES conversions that work with a 128-bit "current" block and a round key. The duration of the stream depends on the length of the key of the cipher, namely:

- 1) AES-128 encryption / decryption has 40 steps
- 2) AES-192 encryption / decryption has 48 steps
- 3) AES-256 encryption / decryption has 56 steps

Having considered the problems of protection of information systems described above, it has been decided to develop a social network that implements the protection of personal data of users.

The list of used sources

1. Advanced Encryption Standard [electronic resource]. – Access mode: https://en.wikipedia.org/wiki/Advanced_Encryption_Standard
2. Криптографические протоколы - Учебная и научная деятельность Анисимова Владимира Викторовича [electronic resource]. – Access mode: <https://sites.google.com/site/anisimovkhv/learning/kripto/lecture/tema10>

Maltsev O.O., student, group MOA-171
Language supervisor - Yusukhno S.I.
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

FOREIGN PRACTICE OF MEASURING AND VALUATING INTANGIBLE ASSETS

In today's state of affairs almost no company can operate without using intangible assets and as it is shown by Guzić Š.: intangible assets become more and more significant in the balance structure of trading companies and that intangible assets have a significant influence on business results of trading companies [1]. This can be true not only for trading companies but to any company. The analysis of the relationship between tangible resources, intangible resources, capabilities and firm performance showed that not all the resource factors had a significant effect on firm performance. Only one factor had a significant relationship on firm performance, namely, intangible resources [2].

IAS 38 defines intangible asset as an identifiable non-monetary asset without physical substance [3]. Identifiable means that an asset is either:

1. Separable, ie is capable of being separated or divided from the entity and sold, transferred, licensed, rented or exchanged, either individually or together with a related contract, identifiable asset or liability, regardless of whether the entity intends to do so; or
2. Arises from contractual or other legal rights, regardless of whether those rights are transferable or separable from the entity or from other rights and obligations [3].

There are three main generally accepted approaches of measuring and valuating intangible assets. Those are:

1. Cost model;
2. Market price model;
3. Expected returns (income) model [4].

The cost-based approach has in its core the concept of cost, in particular the book cost or the current replacement cost. Book cost refers to the expenditures associated with the construction or acquisition of an exact replica (disregarding the existence of any active markets and competition) of the intangible asset. The replacement cost takes into account the expenditures associated with acquisition or recreation. In the cost approach, several components should be identified: raw materials, manpower, overheads, and other costs [4].

Cost based analyses are based on the economic principle of substitution and usually ignore the amount, timing and duration of future economic benefits, as well as the risk of performance within a competitive environment. Historical cost reflects only the actual cost that had been incurred to develop the asset. Cost based models are best used for valuing an assembled workforce, engineering drawings or designs and internally developed software where no direct cash flow is generated [5].

Market price model is based on fair value. IAS 38 defines it as the price that would be received to sell an asset or paid to transfer a liability in an orderly transaction between market participants at the measurement date [3].

This approach commonly uses prices of market transactions involving identical or similar assets or liabilities to determine value of an intangible asset [4]. Observable market based transactions of identical or substantially similar intangible assets recently exchanged in an arm's length transaction are often difficult to obtain. Publicly traded data usually represents a market capitalization of the enterprise, not singular intangible assets. Market data from market participants is often used in income based models, such as determining reasonable royalty rates and discount rates [5].

The income approach to valuing an intangible asset is a straightforward application of the discounted cash flow (DCF) methodology. At its core, the aim is to figure out how much something is worth today based on how much it will return in the future [5].

To achieve unbiased expected cash flows for a particular intangible asset is not a feasible and reasonable task. Intellectual property normally produces indirect cash flows deriving from the entire business and not from a particular asset. It applies for patents, trademarks, brands, except in the particular case of their external licensing. Depending of

the industry, and behind the inexistence of an active market, those outcomes are not duly assigned to probabilities defined on a feasible basis [4].

So, in conclusion, we may say that there are three main approaches to measure intangible assets. They all have some advantages and confines and they should be used dependent on what type of intangible asset they are.

References

1. Guzić, Š. (2014). Analysis of Correlation between Intangible Assets and Successful Performance of Companies. *Journal of Accounting and Management*, 4(1), 25-42.
2. Omar Masood, Bora Aktan, Seref Turen, Kiran Javaria and Mohamed Sayed Abou ElSeoud (2017). Which resources matter the most to firm performance? An experimental study on Malaysian listed firms . *Problems and Perspectives in Management*, 15(2), 74-80.
3. International Accounting Standart 38 “Intangible Assets”. Available at: <http://eifrs.ifrs.org/eifrs/bnstandards/en/IAS38.pdf>
4. Lopes, I. T. (2011). The boundaries of intellectual property valuation: cost, market, income based approaches and innovation turnover. *Intelektine Ekonomika*, (1).
5. Three approaches to valuing intangible assets (2012, January). Available at: <https://www.cgma.org/content/dam/cgma/resources/tools/downloadabledocuments/valuing-intangible-assets.pdf>

Markova O.L., Mykhailiuk T.O., students group МФКп-171
Language Supervisor – Yusukhno S.I.
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

PROBLEMS AND PERSPECTIVES OF INNOVATION ACTIVITY DEVELOPMENT IN UKRAINE

The global economic crisis has a negative impact on the economic situation in Ukraine, and therefore timely and balanced decisions on reducing or even eliminating negative impacts in social and industrial spheres are required. In the view of the foreign experience of developed countries, one of the foreground economic resources that ensure the stability of the country is the high level of development of the innovation sphere, which ensures the steady economic growth of the country.

Many domestic and foreign economists research economic processes of innovation development in Ukraine. In particular, V.P. Semynozhenko, V. Onyshchenko, M. Chumachenko, A.S. Halchynskiyi, Yu. Bazhal, S.V. Korsunskiyi and others who have made a significant contribution to the development of innovation processes in Ukraine.

According to The Laws of Ukraine “On Innovation Activity” and “On Priority Areas of Innovation Activity in Ukraine” which are in force in Ukraine to date, the priority of innovation activity of the country is economically justified by directions aimed at its implementation. The purpose of innovation activity is the introduction of high-tech, competitive, environmentally friendly, high-quality products into the production and growth of export potential of the country with the help of effective use of domestic and world scientific and technological developments [1].

In developed countries, innovation is one of the most important means of enriching the country. The number of industrial enterprises active in innovation in these countries reaches 80%, yet in Ukraine, this indicator is much lower and constantly fluctuates. For the analyzed period, the smallest value was recorded in 2006 – 11.2%, the largest in 2016 – 18.9% (Fig. 1). In the global market of high technologies, the share of US products accounts for 32%, Germany – 18%, while domestic products are less than one percent. [2].

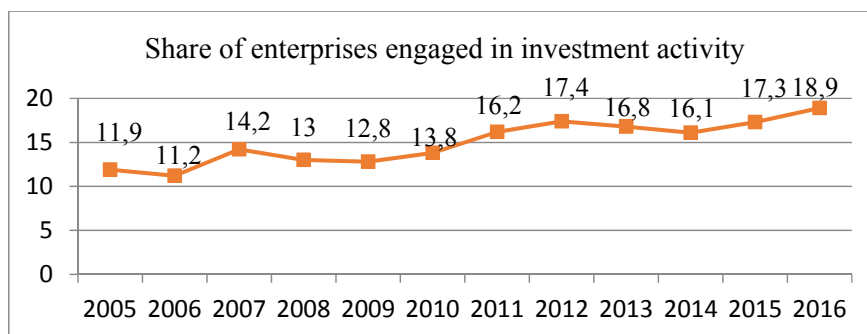

Fig. 1. Share of enterprises engaged in investment activity

According to world experience, if the share of innovative products in GDP is less than 20%, then national products reduce their competitiveness on the world market. It should be noted that the average European index is

25 - 35%; in China, it has reached 40%. In Ukraine, the increase of GDP on the basis of new technologies reaches only 0.7%. [3]

Constraining the innovation activity of enterprises, despite the existence of the regulatory and legal framework, is explained by a number of factors, which in general can be divided into two groups – internal and external (Figure 2).

External factors	Internal factors
<ul style="list-style-type: none"> - focus on short-term payback; - insufficient number of international scientific and technological programs and cooperation projects; -insufficient amount of available information on new technologies in the market; -insufficient state support for R & D; the absence of preferential taxes. 	<ul style="list-style-type: none"> - insufficient scope of marketing research; - lack of appropriate incentives for inventors; - low level of innovation culture; -insufficient number of qualified staff; - lack of funding sources.

Fig. 2. Factors of negative influence on the innovative development of enterprises.

Internal factors of influence on innovation activity of enterprises can include all internal variables that affect the potential possibility of a production enterprise to establish and maintain successful cooperation with target clients and those that stimulate employees of enterprises to create innovations, and so on.

External factors include all those operating outside of the enterprise, which are represented by factors such as the political and economic state of the country, legislative base, scientific and technological progress, demographic, environmental and other factors.

In order to ensure the development of innovation processes in Ukraine, it is necessary to fully exploit the country's scientific potential; an active state policy that would address to support the scientific personnel and their respective training, with due regard to European standards, in order to use the country's innovative potential as much as possible.

It is also advisable to stop the outflow of scientific personnel abroad, which is possible by financial support of the country, granting of preferential terms of crediting and creation of favorable investment climate in the country.

Equally important is the organization of an advanced innovation infrastructure, which is possible through the creation of innovative technopolises, research centers, innovation parks, which specialize in creating favorable conditions for the effective innovation activity of enterprises that implement new, original scientific and technological ideas.

The development of innovation activity in the country will be contributed by the implementation of a program-target management method, state support, which is based on the interdependence with the system of state scientific and technological and innovation priorities, whose hierarchy is based on in-depth analytical research.

Therefore, in order to accelerate innovation processes in enterprises, to intensify innovation activity in Ukraine as a whole, it is necessary to create a favorable innovative climate, to develop the innovation infrastructure, to provide state financial support to innovation-active enterprises, whose innovation activity is addressed to the implementation of national innovation priorities. Compared to other types of activities in Ukraine, research and innovation activity is in a difficult situation, since there is a lack of utilization of innovative potential. The priority direction of state policy should be to support and regulate innovation entrepreneurship, which consequently will increase the level of innovation activity of industrial enterprises, stabilize the process of renewal of production, and will allow the effective use of internal and external investments for innovation activity.

References

1. Official website of the State Statistics Service of Ukraine [online]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua> (in Ukrainian)
2. The index of investment attractiveness of Ukraine has become the highest in six years [Indeks investytsiinoi pryvablyvosti Ukrainy stav naivysshchym za shist rokov] [online]. Retrieved from: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/07/3/7067975/> (in Ukrainian)
3. Global Innovation Index [online]. Retrieved from: <https://www.globalinnovationindex.org/>

MORTGAGE LENDING IN UKRAINE

Today, mortgages are an important factor in stimulating economic development. Exploring issues of mortgage lending in Ukraine, we can say that in Ukraine there is a coherent position on the concept of the development of mortgage lending. This uncertainty leads to significant problems in the creation and functioning of various institutions in the primary and secondary mortgage market. And besides, of course, unresolved social and economic issues of provision of housing and thus revive the economy through manufacturing.

Problems associated with mortgage lending have been studied by many economists, including: B. Busov, O. Hudz, M. Demianenko, O.T. Yevtukh, O.O. Yevtukh, S. Kruchok, V. Lahutin, A. Somyk, A. Chupis, K. Palyvoda, B. Hnatkivskiyi, I. Liutyi, O. Berehulia, L. Labetska, O. Kireev, I. Kovalyshyn, G. Andreeva.

In Ukraine, mortgage lending is regulated by a number of regulations, laws of Ukraine “On the National Bank of Ukraine”, “On Banks and Banking Activity”, “On Investment Activity”, “On Financial and Credit Mechanisms and Management of Property at Housing Construction and Real Estate Transactions”, “On Restoring Debtor’s Solvency or Declaring It Bankrupt”, “On Mortgage”, “On Pledge”, as well as by Housing, Civil and Land Codes, and more.

National Bank of Ukraine interprets residential mortgage loan as a long-term loan provided by individuals, partnerships owners of apartments or housing cooperatives for financing costs associated with the construction or purchase of an apartment or dwelling house (including land under this apartment building or infield), which are provided in the property of lender by the borrower’s acceptance of such housing (land under it, or infield) in bail. Thus, the National Bank of Ukraine refers mortgage construction loan to housing mortgage credit.

About arising, application and priority of mortgage - mortgage arises by the agreement, the law or the court judgment. The mortgage that arises by the law or the court judgment shall be governed by the rules that apply to the mortgage that arises by the agreement, unless otherwise stipulated by the law.

Mutual rights and obligations of the mortgagor and the mortgagee under the mortgage agreement shall arise sine the moment the agreement is notarized. In case of mortgage that arises by the law or court judgment, mutual rights and obligations of the mortgagor and the mortgagee shall arise since the day a respective transaction is concluded being the basis for mortgage, or since the day the court judgment enters into legal force.

Performance of any current obligation or satisfaction of a claim that may arise in future, but conditioned by the contract that took legal effect may be considered a mortgage.

A mortgage shall have a derivative nature from the main obligation secured thereby and shall be valid till the main obligation is terminated.

In case a debtor violates the principal obligation on mortgage, the mortgagee shall have the right to satisfy claims secured by such mortgage at the expense of the subject of mortgage prior to other persons, whose rights or claims in the immovable property transferred on mortgage are not registered per the law-established procedure or registered after the mortgage state registration. In case the priority of a specific right or claim in the immovable property transferred on mortgage arises pursuant to the law, such right or claim shall have a priority against a mortgagee’s claim only in case it is arisen prior to the mortgage state registration.

Priority right of the mortgagee to satisfy the claims secured by mortgage at the expense of the object of mortgage against the rights or claims of the other persons in the immovable property transferred on mortgage registered per the law-established procedure shall arise since the moment of the mortgage state registration. The registered rights and claims in the immovable property shall be satisfied according to the priority of their state registration.

About subject of mortgage - one or several objects of immoveable property may be a subject of mortgage on the following terms:

- immoveable property belongs to the mortgagor on the ownership right or the right of full economic management, in case the mortgagor is a state or municipal enterprise, institution or organization;
- immoveable property may be alienated by the mortgagor and foreclosed as established by the law;
- immoveable property duly registered as a separate object of the ownership right allocated in kind, unless otherwise provided by this law.

The risk of accidental loss or damage of the subject of mortgage shall be incurred by the mortgagor, unless otherwise provided by the mortgage agreement.

The value of the subject of mortgage shall be determined by the consent between the mortgagor and the mortgagee or by way of appraisal of the subject of mortgage by the respective entity of appraisal activity in cases established by the law or the agreement.

About possession, use and disposition of the subject of mortgage - a mortgagor shall be entitled to possess and use the subject of mortgage in accordance with its targeted designation, unless otherwise established by this Law. While using the subject of mortgage, the mortgagor shall not allow deterioration of condition of the mortgaged property, nor a decrease of its value in excess of the norm of its regular depreciation (wear).

A mortgagor shall have the right to gain benefits, products and income from the subject of mortgage, unless otherwise stipulated by the mortgage agreement.

A mortgagor shall have the right exclusively based on the mortgagee's consent contained in the mortgage agreement or in amendments/addenda made thereto to:

- construct, demolish or arrange for capital repairs of the building (structure) located on the land parcel being the subject of mortgage, or make other significant improvements of such land parcel;
- transfer the subject of mortgage into subsequent mortgage;
- alienate the subject of mortgage;
- transfer the subject of mortgage into joint operation, lease, rent, use.

A mortgagor shall have the right to bequeath the immovable property transferred on mortgage. A transaction that restricts the mortgagor's right to bequeath the immovable property transferred on mortgage shall be deemed void.

Mortgage lending is very important for Ukraine, because plays an important role in social and economic development of any state, because, firstly, it's an effective instrument for combining financial market with real estate market, contributing to the capitalization of resources, and secondly, promotes the real estate market solutions for housing problem, maintaining social stability.

However, despite its importance, mortgage lending in Ukraine still has not received proper development. The difficulty of functioning of mortgage market in Ukraine conditioned with negative specific features on the rising and distribution of mortgage capital, inability to use complex instruments for reducing various risks, inefficient interaction of mortgage market with stock market, banking institutions and investment sector.

Also it should be noted that newly the Ukrainian mortgage market has undergone major upheavals:

- was completely abandoned all mortgage programs;
- the growing problem of stable sources of funding mortgage loans;
- banks trying to minimize their currency risk – first appeared restructuring program loans that have been sent to change the currency in the foreign national. Then it was abandoned almost all foreign currency loans, and those loans issued by banks now appear only in local currency;
- fall in property prices – this, in turn, has led to the fact that the value of collateral is no longer cover the cost of credit, leading to deterioration of mortgage portfolios. As a result, mortgage lending is almost completely stopped. Not only unreleased new lending, and began to decrease existing portfolio.

The priority directions for mortgage market stimulation in Ukraine are: the completion of the regulatory framework for mortgage lending; creating competition between banks on the domestic market, that might increase general attractiveness of the mortgage; increasing the state role in mortgage lending; creating an environment for attracting financial resources in mortgage lending; reducing interest rates and increasing lending in accordance with international standards. The implementation of that actions, together with the continuation of market reforms in Ukraine, will contribute to economic growth and social and economic development.

References

1. Main terms of mortgage lending - [Electronic resource] - Mode of access: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/898-15>;
2. Main terms of mortgage lending - [Electronic resource] - Access mode: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/979-15>;
3. Basic concepts of mortgage lending - [Electronic resource] - Access mode: <http://www.ebrd.com/downloads/legal/core/ukrlom.pdf>;
4. Status and Prospects for the Development of Mortgage Lending in Ukraine - [Electronic Resource] - Access Mode: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=60764561>.

GLOBALIZATION: ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

The phenomenon of globalization began in a primitive form when humans first settled into different areas of the world; however, it has shown a rather steady and rapid progress in recent times and has become an international dynamic which, due to technological advancements, has increased in speed and scale, so that countries in all five continents have been affected and engaged.

So how can we explain what globalization is? There are lots of its definitions. For some people globalization is associated with erasing of borders between countries, simplifying and speeding up of making bargains. For others it's creating, development and spreading of unified culture and values. Generalizing different opinions I can note that globalization is a condition when the entire world functions as a single system and each country makes own and special contribution into its work.

Of course it's impossible to define uniquely whether globalization is good or bad. It has lots of supporters and opponents. Let's have a look at the influence of this process on different aspects of modern life and try to note some positive and negative sides.

Today we know a lot of world-famous brands. Wherever we are, we are likely to have lunch at a fast-food restaurant McDonald's. We can find Coca Cola or Lipton tea at any store. And these products are offered almost in every country. Multinational companies create additional work places for local people. But there is a negative side here because it's hard for small domestic firms to compete with worldly recognized companies. That's why they often incur great losses.

As far as the benefits are concerned there it is possible to name the following statements:

1. An opportunity to get acquainted with cultures of different nations;
2. A variety of choice for consumers: when they can buy in their local stores and supermarkets not only home-produced goods but also foreign ones.
3. Transnational corporations create additional work places for local people, at the same it is convenient for these large corporations as well.
4. Another point is risk-sharing. It's more reasonable to invest money not in one company but to create an international company with great amount of subsidiaries in various countries, so it won't have so serious consequences if one of them will not stand cut-throat competition.
5. This cut-throat competition in the local markets between domestic and foreign producers leads to production of high-quality goods.

The disadvantages of globalization are:

1. Pollution of the environment (and there one peculiarity should be admitted - developed countries try to locate their harmful for the environment factories and works not in their own countries but in developing countries);
2. Globalization destroys cultural identity, for example Europeans usually try to impose their customs and traditions on Asian people;
3. Multinational corporations prefer to use cheap labor force of developing countries for instance in Asia. And at the same time they provide their workers with bad and sometimes even awful working conditions;
4. It is difficult for domestic producers to compete with multinational corporations especially if it's an infant industry.

The last but not least is that we don't actually know to what globalization can lead, we don't realize its consequences.

The consequence of globalization is appearance of a flock of different international organizations which try to collaterally solve economic, political, and ethical and many other problems. Though here the extent of countries influence on making decisions often differ.

And the governments must carry on competent international politics. Each state needs in interaction with other countries. But they should open the borders and merge with the world in the degree when the state can worthy compete with other participants of the world market.

References

1. Electronic resource: <http://www.delo-angl.ru/ekonomicheskij-anglijskij/kak-globalizaciya-vliyaet-na-razvitye-strany-ekonomicheskaya-statya-na-anglijskom-s-perevodom/>
2. Electronic resource: <http://www.russianlessons.net/articles/globalisation.php>
3. Electronic resource: <http://engmaster.ru/topic/4777>
4. Electronic resource: <http://s-english.ru/topics/globalization-pros-and-cons>

Melnychenko R.Y., student, MCEs-171
Ryndych Y.V., candidate of technical sciences, assistant professor, ICS Department,
Lytvyn S.V., PhD, assistant professor, FLSP Department
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

MOBILE ELECTRONIC RECORDING BOOK AS A MEANS OF PROCESSING AND CONCENTRATION OF HUMAN PERSONAL DATA OR CORPORATE DATA OF ENTERPRISES

In today's world, more and more sensitive information passes through the human. The volumes are so large that not everyone will be able to remember everything, and, consequently, fulfill in time if this is a task. The volumes are so large that not everyone will be able to remember everything, and, consequently, and fulfill in time if this is a task. There was a need to save and to structure information. Thus there was a need for notebooks. The first notebooks were made in paper form notepads.

A storage to store information was found. Then there were attempts to structure this information. In consequence of this, more advanced notebooks appeared, in which it became possible to maintain the phone book and other information related to telephone communication (such as codes of cities, countries, etc.), the availability of geographical maps and, most notably, the structuring by date, drawing up your personal schedule for the day, week, month, year, etc.. Over time, appeared notebooks in which you could create your own personal sections and record information in specially designated sections, and add bookmarks for a quick information retrieval.

The whole process of notebooks evolution accompanied by one of the most noticeable and unpleasant process, such as an increase of volume of a notebook. If you look at its evolution, you can see that the size of the simplest notebooks were comparable to the size of bank cards, and the progressive notebook - the size of an ultrabook. Consequently, there was a lack of space for recording information, union was a significant problem.

With the evolution of digital technologies and their distribution around the world, a more progressive solution was found - an electronic notebook. The evolution of this type can also be described as the development from notepads to progressive notebooks. It should be noted that already at the stage of the notepad, it was possible to significantly increase the volumes of stored textual information, the possibility of introducing a quick search by sections (files), text formatting, etc. However, at that time, there were still problems with the structuring of the information, assignment of priorities etc. Further use of the notepad showed that users had a need to store not only textual information, but also multimedia.

The first electronic notebooks were applications for personal computers (PCs). Among the advantages can be called a quick and round-the-clock access to information, thanks to the use of the application an only on machine, that is, local storage. Of the disadvantages, it should be noted the need to have a PC (laptop) and access to it, a relatively slow way of entering information and the difficulty of its distribution among other users. Also, there was a problem with the purchase of the license, because the more features an application provides, the more expensive its license is.

The next stage in the development of the electronic notebook was the web application. For users, the interface, the way it was filled, the possible types of information saved (both text and multimedia data), the possibility of information dissemination, the independence of the hardware resources of the user's machine from the application load have been changed. Also, it should be noted the possibility of updating and supplementing the software without any user actions. One of the main disadvantages is a stable connection to the Internet.

Today, the most popular and demanding version of a notebook is a mobile application. It can provide the same functionality as the web application, using the appropriate web servers. The main advantage of this type of a notebook is mobility, that is, the ability to have an access to data without having to be attached to a specific place (work, home, office, public places). Another advantage is the use of a telephone hardware, such as a microphone, camera. The currently offered services of electronic notebooks are mostly paid or partially paid. In addition, most of them are narrowly focused, that is, aimed at people with one specialization, which can be quite extensive, for example, information technology or record keeping.

A study of this area shows the dynamic needs for more advanced tools for users of different categories and fields of activity. For example, users would like a variety of static data, receive information from third-party resources, according to specified criteria, receive notifications of deadlines for performing tasks, reminders, etc. In addition, it is necessary to take into account the current trends and tools that exist and are emerging, at present time. Thus, further research will be related to both the implementation of the software and the study of algorithms for the functioning of the software.

References

1. Current Trends And Future Prospects Of The Mobile App Market [Electronic resource]. – 2017. – Access mode: <https://www.smashingmagazine.com/2017/02/current-trends-future-prospects-mobile-app-market/>.
2. Notepad for android [Electronic resource]. – 2017. – Access mode: <https://www.fly-phone.ru/notes/android/bloknoty-dlya-androida/>.
3. Microsoft OneNote – Wikipedia [Electronic resource]. – 2017. – Access mode: https://ru.wikipedia.org/wiki/Microsoft_OneNote/.
4. Top-5 mobile applications for Ukrainian entrepreneurs [Electronic resource]. – 2017. – Access mode: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/technology/top-5-mobilnykh-prilozhenij-dlja-ukrainskikh-predprinimatelej-3860237/>.

NATURAL ENERGY RESOURCES AND THEIR USE

Nature is rich in energy resources. Their rational use makes it possible to obtain relatively cheap electricity which is less dangerous than, for example, nuclear fuel, etc. However, inefficient and unskilled use of natural resources leads to a sharp reduction of non-renewable natural resources, which will sooner or later lead to a global energy crisis. In this aspect, there is a very promising research and use of renewable natural resources. Primary energy resources are natural resources that have not been transformed and transformed: crude oil, natural gas, coal, combustible shale, water of rivers and seas, geysers, wind, etc.

In turn, primary resources (or types of energy) are divided into renewable and non-renewable ones. Unrecoverable energy sources are naturally occurring and accumulated in the bowels of the planet the stocks of substances that are capable under certain conditions to release the energy contained in them. Such are fossil fuels (coal, oil, natural gas, peat, combustible shale), nuclear fuel. Renewable energy sources are those whose renewal is continuously carried out in nature (solar radiation, biomass, wind, rivers and oceans, geysers, etc.) and which exist on the basis of permanent or periodically occurring in nature energy flows, for example: solar radiation (biomass, energy of the sun, wind, waves); the gravitational interaction of the Sun, the Moon, and the Earth (the consequence of which is, for example, sea tides and debris); thermal energy of the Earth's core, as well as chemical reactions and radioactive decay in its bowels (geothermal energy sources of hot water - geysers). In addition to natural sources of renewable energy, human-made, which includes thermal, organic and other waste of human activity, are becoming increasingly important today.

Different kinds of energy resources have different quality, for fuel they characterize the calorific value, that is, how much energy (heat) can be allocated to this source.

Non-renewable resources are organic fuels, consisting of fuels, non-combustible residues and moisture. The fossils are characterized by the common origin of the fuel part. They are formed mainly of vegetable matter, but also contain a certain amount of aluminous and fatty substances of animal origin [1, p.41].

The advantage of renewable energy sources - they are enough for millions or even billions of years, they do not harm the nature [2, p.9].

According to the classification of the International Energy Agency, renewable energy sources include the following categories:

- burning renewable energies and biomass wastes:
- solid biomass and animal products: biological mass, including any vegetable materials used directly as fuel or converted to other forms before combustion (wood, vegetable waste and animal waste, wood charcoal derived from solid biomass);
- gas / biomass liquid: biogas obtained during the process of anaerobic fermentation of biomass and solid waste, which is burned for electricity and heat production;
- municipal waste: combustion products for the production of heat and electricity (residential, commercial and public waste). Utilized by the municipal authorities for the purpose of centralized destruction;
- industrial waste: solid and liquid materials (for example, car tires), which are burned directly, usually in specialized enterprises, for the production of thermal and electric energy;
- hydropower: the potential, or kinetic, of the energy of water, converted into electric energy by hydroelectric power stations, both large and small;
- geothermal energy: thermal energy coming from the earth's interior, usually in the form of hot water or steam. (is used for production or directly as a source of heat for heat supply systems, agricultural needs, etc.);
- solar energy: solar radiation used to produce hot water and electric energy;
- wind energy: the kinetic energy of wind used for power generation in wind turbines;
- energy of tides, sea waves and the ocean: mechanical energy of tidal streams or waves used for power generation.

Energy resources (sources of energy) are tangible objects in which the energy is concentrated, suitable for practical use by a person. As mentioned earlier, energy resources are divided into primary and secondary ones.

Primary energy resources are natural resources that have not been transformed and transformed: crude oil, natural gas, coal, combustible shale, water of rivers and seas, geysers, wind, etc.

In turn, primary resources (or types of energy) are divided into renewable and non-renewable ones. Unrecoverable energy sources are naturally occurring and accumulated in the bowels of the planet the stocks of substances that are capable under certain conditions to release the energy contained in them. Such are fossil fuels (coal, oil, natural gas, peat, combustible shale), nuclear fuel. Renewable energy sources are those whose renewal is continuously carried out in nature (solar radiation, biomass, wind, rivers and oceans, geysers, etc.) and which

exist on the basis of permanent or periodically occurring in nature energy flows, for example: solar radiation (biomass, energy of the sun, wind, waves); the gravitational interaction of the Sun, the Moon, and the Earth (the consequence of which is, for example, sea tides and debris); thermal energy of the Earth's core, as well as chemical reactions and radioactive decay in its bowels (geothermal energy sources of hot water - geysers).

In addition to natural sources of renewable energy, human-made, which includes thermal, organic and other waste of human activity, are becoming increasingly important today.

References

1. Karmyshyn A. V. Wind and its use (2002). - Kharkiv : Nauka. – 178 p. [in Ukrainian].
2. Neporozhniy P. S., Popkov V. I. (2014). Energy Resources of the World. M. : Energoatomizdat. – 345 p. [in Russian].
3. Sources of energy. Facts, Problems, Solutions (1997). - K. : Science and Technology. – 238 p.

Naumenko D.H., student group MFKp-171
Language Supervisor - Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

SYSTEM OF FINANCIAL MANAGEMENT IN BUSINESS PLANNING

Financial management is an important part of the general management system of financial activities. It is at the heart of running a successful business because it affects every aspect, from managing cash flow and tracking business performance to developing plans that ensure that business owners can make the most of opportunities.

If a company does not manage cash flow correctly, it may critically run out of cash. Because of this every business should have a system of financial management to know its current financial state, and, what is the most important, to plan its future fiscal moves [3].

We can assume that corporate financial management is a purposeful influence on the process of formation, distribution and use of funds, applying the system of principles and methods of making and implementing managerial decisions.

In our opinion, the main objective of corporate cash flow management is to ensure growth of the market value of a company by keeping its financial equilibrium with cash flows balancing and synchronization. Financial management includes the tactical and strategic goals related to the financial resources of the business.

In the process of financial management goal implementation determine a number of tasks, including:

1. Formation of sufficient cash resources to meet the needs of a company's activity.
2. Optimization of available financial resources by types of economic activities and areas of use.
3. Ensuring financial stability.
4. Ensuring corporate dynamic solvency.
5. Maximization of a net cash flow which ensures the given economic growth rates of a company in terms of self-financing.
6. Ensuring minimization of the loss of the funds value in the process of their economic use at an enterprise [2].

Such tasks of corporate cash flow management definitely take place in business planning; in our opinion, they should be considered aggregated, namely in terms of operating, financial and investment activity of a company. Thus, we consider that, it is feasible to complement the above mentioned tasks of cash flow management by other ones, such as: optimization of cash outflow and maximization of cash inflow in terms of investment activity of a company.

Cash flow management system implements its main purpose and main tasks by performing certain functions.

Functions of corporate financial management in business planning are divided into two main groups:

1. Functions of financial management as a management system (common functions). These functions are part of any managerial process. They are:

- development of policy of corporate financial management,
- creation of effective information systems of corporate cash flow management which provide alternative arguments for managerial decisions,
- analysis of financial formation,
- cash flows planning,
- development of an effective system of stimulation of implementing the managerial decisions concerning cash flows formation,
- providing effective control over implementation of managerial decisions concerning cash flows formation.

2. Functions of financial management as a special area of corporate management (specific functions). They are:

- cash flow management in operating activity of an enterprise,
- cash flow management in investment activity of an enterprise,
- cash flow management in financial activity of an enterprise.

The scholars A.M. Poddyeryogin and I.J. Nevmerzhtsky consider four stages of financial management in business planning: planning, implementation, controlling and correction [1].

Planning is considered as a process that combines planning, forecasting and preparation of internal financial documents;

Implementation is considered as a process of direct consolidation with operating, investment and financial activities;

Controlling is considered as a set of measures for systemizing, analyzing, and monitoring cash flow budget and planned indicators of the cash flow statement fulfillment;

Correction involves changing of the planned indicators according to the changes of external and internal terms of cash flows budget implementation.

We suggest that a significant disadvantage of this understanding of financial management process is the absence of the stage of cash flow analysis for the previous period because this formulation may concern only new businesses and it is definitely more feasible to analyze dynamics of cash flows for efficient financial management of an existing enterprise.

In our view, the necessity to single out different financial management steps in in business planning is the most acute and meets the objectives of cash flows. We offer to supplement the existing algorithm by adding another one step which is aimed at ensuring full and fair accounting of corporate cash flows provided by statements that are relevant for the existing businesses, as this is an absolute prerequisite for making a realistic analysis of financial flows, choosing management policy which determines the direction of managing cash flow, using appropriate principles, methods and tools and also peculiarities of planning and controlling corporate cash flows efficiently.

Thus, considering everything that was mentioned before, we suggest a block diagram of the process of corporate financial management (figure 1):

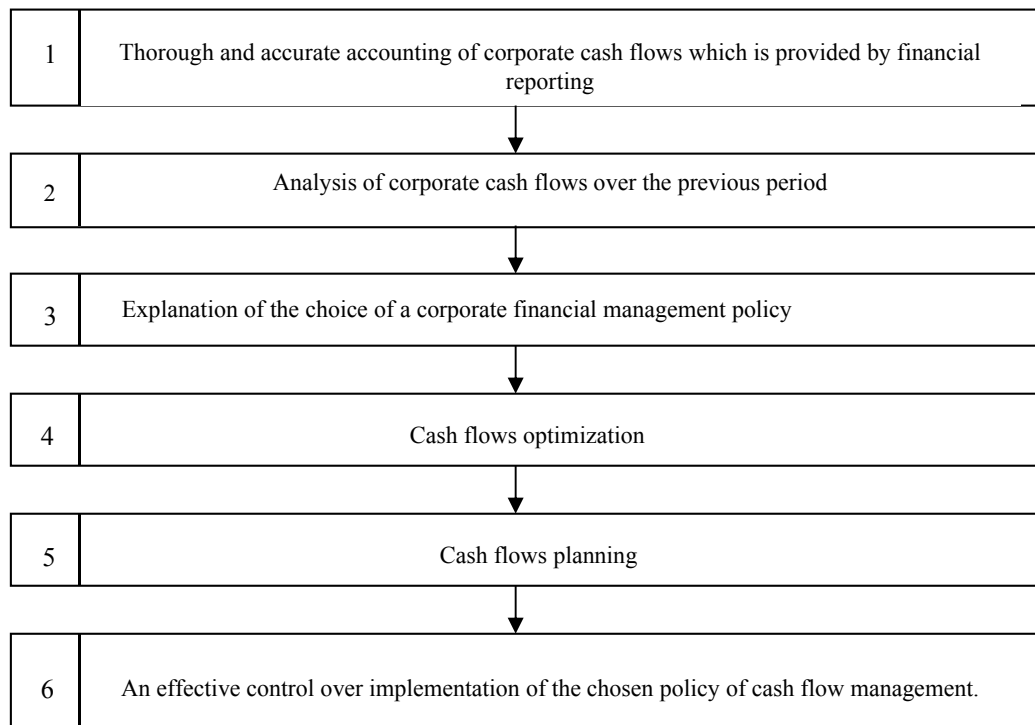

Fig.1. Block diagram of the process of corporate cash flow management

Conclusion. According to the investigated by the scholars approaches to determine the essence of corporate fiscal management, its goals, tasks and stages of implementation, we made a block-diagram of financial management process in business planning which, in our opinion, will ensure more efficient system of in business planning management that is important for every business and its activity.

References

1. Poddyeryogin A., Nevmerzhtsky I. Efficiency of corporate financial management in business planning // Finances of Ukraine. - 2014 - №11.
2. Cash Flow Management [Electronic Resource] / – Dictionary of Construction. – WebFinance, Inc. – 2010. – Access mode : <http://www.dictionaryofconstruction.com/cashflowmanagement.html>
3. System of Financial Management [Electronic Resource] / Webster's New World Finance and Investment Dictionary. – Wiley Publishing, Inc., Indianapolis, Indiana. – 2010. Access mode : <http://www.yourdictionary.com/financial-management>.

KEY RISKS OF ENTERPRISES INNOVATION ACTIVITIES

The main purpose of innovation is to create a new product and maximize profits from its sales.

Innovative risk is the probability of losses that arise when an enterprise invests in the production of new products or services that may not have demand in the market.

Systematization of innovations risks is the first step towards the formation an effective system of risk management of innovations.

The risks that arise in the process of creating and implementing innovation can be divided as follows:

- The risks of false selection an innovation project: may arise due to the unjustified choice of priorities of an enterprise's economic and market strategy.
- The risk of failure to provide an innovative project with a sufficient level of funding: it is impossible to implement the project at its own expense and there are no sources of borrowing, etc.
- The marketing risks of the current supply and sale: is determined by the insufficient level of professionalism of the enterprise marketing services, or in general, the absence of such.
- The risk associated with the provision of property rights: the main reason for the occurrence - the imperfection patent law.
- The risk of increased competition: the theft of confidential information, imperfection of marketing policies, the introduction of new technologies, dishonest competitors, the emergence of product substitutes, the emergence of new competitors.
- The risk of insufficient level of staffing: the company success depends on how much the personnel involved in the work, is aware of its responsibility and interest in the results of work.
- The risk of unforeseen losses and income reductions: arises when market prices for resources or services increase, and pricing policies from resource providers are changing.

Developing on the basis of innovations and unconditionally at risk, an innovative company, in order to achieve risk reduction, is forced to improve its production base, logistics system, optimize the structure of the distribution network and the system of movement goods, adapting them to changes in market situations [1].

Commercial risks are possible losses or additional revenue that may arise in the process of selling goods and services. Commercial risks include: non-payment risks, marketing risks. Marketing consists of trade and transport risks.

Table 1

Major Commercial Risks

Risks	Characteristics
Non-payment	Linked to the problem of denial of payment for the supply of goods and services.
Marketing	Risk of loss due to unsatisfactory marketing activity of the enterprise.
Transport	Caused by losses due to the transportation inventories between contractors or their own divisions.
Trade	Immediately arises in the process of transition of goods and services from the seller to the consumer.

The risks in the innovation activity of a production enterprise are related to the production of any products, goods and services, in the process of which there are problems of application production technology, incomplete loading production capacities, reduction production intensity, growth deficiency, etc. Industrial-economic risks are divided into: technical, technological, innovative, property [2].

Technical risks are divided into:

- a) Industrial risks (machinery and equipment);
- b) Construction and erection (buildings, constructions, transmission devices);
- c) Electro technical risks (devices, computer technology, communication facilities).

They manifest themselves as failures due to the sudden failure of machines and equipment, a failure in the production technology.

Technological risk of losses associated with the use of technical means, high-tech equipment and technologies. The emergence is caused by failures of computer technology or communication networks, errors in mathematical models, formulas and calculations, disadvantages in infrastructure subsystems, and so on.

Innovative risk is the likelihood of losses that arise when investing the company in new goods, which may not find the expected market demand.

Innovative risk arises under the following conditions:

- When introducing a cheaper method of production of goods or services in comparison with the ones already used. Such investments will bring temporary supra profits to the company as long as it is the sole owner of this technology.

- When creating a new product on the old equipment. The risk of non-conformity of the goods or services due to the use old equipment

- At the production of a new product with the help of new technology. In this situation, the innovative risk includes the following risks: the new product may not find the buyer; discrepancy of new equipment and technology with the necessary requirements for the production new goods; the impossibility of selling the equipment created because it is not suitable for the production other products in the event of failure.

Property risks are associated with the likelihood of loss business assets as a result of theft, negligence, overload of technical and technological systems.

When an innovation project is implementing, risks may occur at different stages of the project, for example, the choice of an idea or its production. Sometimes risks are manifested directly at the stages of development or implementation innovations in life. The main thing is quickly identified the possibility of a risk, in which case the probability of occurrence losses will be lower, and vice versa - than later identify the risks, the goals of the innovation enterprise will be inaccessible.

In theory and practice, the most common methods for responding risks are:

- Avoidance of innovative risks, often by eliminating the causes of such risks;

- Adoption of innovative risks, which can be both passive and active;

- Optimization (decrease) of the degree innovative risks [3].

In a market economy, innovation is an effective means of competition, as it leads to the creation new needs, to lower the cost of production, to the inflow investments, to increase the image of the manufacturer new products, to the opening and coverage new markets, including external ones. Therefore, an important task for an enterprise is to learn how to properly manage innovative risks.

References

1. Innovation Risk: How to Make Smarter Decisions. [Electronic resource] / Official site. - Access mode: <https://hbr.org>
2. Jorion, P. (2010). *Risk management*. California: School of Business, University of California.
3. Risk management for companies focused on innovation processes. [Electronic resource] / Official site. - Access mode: <http://www.scielo.br/scielo.php?lng=en>

Palchikovska V.O., student group МФКП-171

Language Supervisor – Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernigiv, Ukraine)

INNOVATIVE TECHNOLOGIES AT THE ENTERPRISE

Today, the activation of innovative processes becomes very important for ensuring the effective functioning of enterprises. At the stage of economic development, enterprises introduce complex technologies that help the company to occupy competitive positions in the market, ensures the conformity of the value of products to the needs of the consumer, social responsibility of enterprises, which includes: responsibility to society, to each citizen, to the state, to the team and the consumer sector of the economy.

Innovative development is the determining factor of the efficiency of the enterprise, which is based on the implementation and implementation of innovations that lead to improvement of its activities, provide strengthening of its market positions and create favorable conditions for its development. Innovation is the ultimate result of innovation. Innovations are oriented to more complete satisfaction of consumer requests and to obtain the desired economic effect.

Competition and the threat of bankruptcy lead to improved production, improve product quality, reducing its cost. The driving force behind the growth of enterprise competitiveness is the introduction of innovations. It is on their basis that modern technologies are developed, new approaches to the organization of production, quality management of products, which determine the success and efficiency of the enterprise. Competition only creates the situation of the need to find competitive advantages of the firm and the competitiveness of the product, that is, it prompts to improve the whole process: from production to sales and consumption. And the most competitive advantages are the implementation of the enterprise of innovation [1].

Innovation activity is one of the main components of the process of ensuring the successful operation of enterprises. Therefore, modern economic conditions require intensive innovation activity, effective organization

of research and development, innovations, reduction of innovation risks, strategic management in the innovation activity of each enterprise.

The first step to establishing a technology transfer is the development of new technology or changes in existing technologies. This development process is to determine if consumers want or need the product after technological activities. Implementation of this activity leads to expansion of knowledge and human capabilities by creating new processes and artifacts.

Enterprises seeking to innovate require significant investment, and especially investment support. But today the investment climate in Ukraine is assessed as highly risky. The reason for this is not only the lack of funds for investments, but also the increased risk of any form of investment [2].

It should be noted that many factors contribute to innovation development, which promote innovation or impede the introduction of inventions. They, in most cases, should be divided into two groups: the factors of external and internal influence. External factors include factors that have an impact on the innovative development of the enterprise environment. These factors include: the political situation in the country, the level of economic growth of the country, the availability of external sources of funding, national and international legislative framework, tax policy, scientific and technological progress in the country, the environmental situation in the country and international environmental security programs, etc. [1].

Internal factors are factors that influence the innovation development within the enterprise. These include: goal-oriented organizations aimed at implementing strategic measures; innovative potential of the enterprise; presence of experts in economic security and relevant functional units.

There is no doubt that the main strategic goals of enterprises in the future are: surviving in good economic condition and satisfying the needs and requirements of customers better and faster than competition along the value chain. To achieve such goals one must answer a variety of questions and find a way of solving numerous organizational and technical problems. Enterprises should consider changing dramatically market position, inventing new branches or redefining existing ones, discovering new rules of competition, new distribution channels, new value chain forms and new production systems [4]. There exist various ways to respond to the problems mentioned, however, a critical determinant of organizational performance is introduction of new products or services which in turn seek for new technologies and knowledge, can establish new markets and new market demands [3].

Technology is the rules and ideas that guide how goods and services are produced. Technological inventions are new rules and ideas about what to do and how to do it.

People who lived in the first decade of the twentieth century did not know modern dental and medical equipment, penicillin, operation, control over genetically transmitted diseases, personal computers, CDs. Technological changes have transformed the quality of our lives.

Today, we live in a technological world and an economy where competition has become a motivation, and technological innovation has taken a central stage. Thus, our love for novelty and new gadgets is based on practical and theoretical foundations. In addition, there is growing interest in the relationship between technological innovation and entrepreneurship. It contributes to global growth and development [2].

References

1. Gribov V.D. Economics: Study. allowance - 3rd ed., Pererab. and add - Moscow: Finance and Statistics, 2003. - 336 p.
2. Investment and innovation activity: theory, practice, experience: monograph / MP Denisenko [and others]; For ed.: MP Denisenko, L. I. Mykhaylova. - Sumy: University Book, 2008. - 1049 p.
3. Zalewski R.I., Skawińska E. (2004). Product quality in the process of competitive advantage formation, Foundation of Control and Management Science, 1,65-84.
4. Best, M.H., (2001). The Competitive Advantage, Oxford University Press.

Redko V.O., student, group MOA-171
Language supervisor - Yusukhno S.I.

Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON THE ECONOMY OF UKRAINE

The globalization of the economy, a comprehensive deepening of international relations, the emergence and development of transnational corporations, holding companies, financial and industrial groups, etc., caused the necessity of the harmonization and standardization of accounting on the international level.

Among the studies of global economic development trends which formed by the end of the last century, one should note works by such foreign scientists as I. Wallerstein, M. Castells, H. Martin, J. Stiglitz, F. Fukuyama, S. Huntington, as well as by Ukrainian scientists O. Bilorus, V. Heyets, D. Lukianenko, Yu. Makohon, Yu. Pakhomov, V. Sidenko, S. Sokolenko, Ya. Stolyarchuk, A. Filipenko, S. Tsyhanov, O. Shnyrkov and others [2].

We are talking about globalization, but what is it? In national accounts terms, globalization is the process of replacing national economic structures and transactions by international ones. Corporations organize their

production and marketing at a global level, with vertical production processes spanning several countries. Capital such as intellectual property can be used simultaneously across the world in a multinational enterprise (MNE) [6].

In the 21st century within globalization process all countries of the world are divided into three groups, each having own determinants, global models and objective laws of development:

1. Developed economies.
2. Economies in transition (Ukraine is included in this group).
3. Developing economies [5].

At the beginning of 1990s (after USSR collapse) Ukraine had to find its own niche quickly at the world market considering its industrial and resource potential. The strategy of structural transformation “Export – Led – Growth” was taken as a basis. Metallurgical, chemical, energy and woodworking industrial complexes of Ukraine were better prepared for the output of export production. Deficit of currency, rupture of stable cooperation production ties with former USSR republics made those raw branches the leaders of industrial development of Ukraine. Simultaneously, while at the beginning of 1990s such strategy was considered as compulsory measure, in the 21st century its maintenance ‘brakes’ innovative processes drastically. High level of production monopolization intensifying with oligarchial structures domineering in fuel and energy, metallurgical, chemical, agricultural and banking sectors of national economy makes Ukrainian economy raw appendage to the world economy, increasing the risks of Ukrainian peripheral development within globalization. Ukrainian economy is the open economy, actively involved in the processes of international labor division and international trade relations. Under such conditions national economy structural transformation is the process of national production adaptation to the changes of supply and demand both at the internal and domestic markets [1].

Globalization and increased international competition require new approaches to the development of national economies. In connection with the declaration of Ukraine's course towards European integration Parliament has adopted the Law of Ukraine "About the National Program for Ukraine Adaptation to the European Union", which clearly defines the priority areas for Ukraine adaptation, including accounting companies. The problem of choosing the application between IFRS or Provisions (standards) of accounting is not an important factor in the economic situation in Ukraine for domestic enterprises. Moreover, this problem cannot be considered as the cause of changing in the current legislation of accounting, because the national Provisions (standards) of accounting match the IFRS in all material respects. International accounting standards cover a range of issues that are of great international importance in the development of foreign trade, transnational corporations, globalization of financial markets. They play a significant role in improving the national accounting standards and integration into the world community. It's very important for Ukraine [3].

The positive effects of globalization in Ukraine:

- 1) an increase in the quantity and quality of consumer products in the world market;
- 2) technological progress, which resulted in reduced production costs and falling prices for a significant part of the goods of mass demand;
- 4) international specialization and division of labor deepened, resulting in the efficient allocation of funds and resources, and, consequently, increases the average standard of living;
- 5) mutual benefits of free trade;
- 6) competition encourages the development of new technologies and increasing productivity;

The negative impact of globalization on Ukraine is in the following points:

- 1) Ukraine faces a problem of lack of competitiveness of the products;
- 2) standardization of lifestyle threatens the gradual disappearance of national identity and independence of Ukrainian in areas such as manufacturing, leisure, lifestyle, education, etc.;
- 3) an increase in migration flows, which sometimes becomes a cause of aggravation of inter-ethnic conflicts. The mobility of investment, industry, information, individuals have contributed to internal and external migration in Ukraine;
- 4) fast replicating the economic failures of one country in the entire world community [4].

For Ukraine, the globalization is both the great temptation, and big risks. But in fact there is no alternative, because if you stay in isolation of the world, it will let to nowhere and only an illusion of independence and security. The ability of our country to integrate into the globalization process is largely dependent on the ability of the Ukrainian government to reconsider the very model of development [4].

References

1. Bila Svitlana. 2015. Structural imbalances of national production and Ukrainian economy competitiveness growth priorities within globalization. Journal ‘Strategy of Ukrainian Development’ 2: 9-14. Kyiv, NAU
2. Global economic processes and Ukraine http://iepjournals.com/journals_eng/20/2014_5_Radzievska_eng.pdf
3. GLOBALIZATION AND ITS IMPACT ON ACCOUNTING, http://sophus.at.ua/publ/2012_12_11_12_kampodilsk/sekcija_2_2012_12_11_12/globalization_and_its_impact_on_accounting/12-1-0-319
4. Kostochka V. Globalization and Ukraine <http://duan.edu.ua/uploads/mizhnarodna-ekonomika-16-17/18405.pdf>
5. Official cite of UN OOH / United Nations. Available on the Internet. Accessed September, 12, 2016. <http://www.un.org/en/index.html>.
6. THE IMPACT OF GLOBALIZATION ON NATIONAL ACCOUNTS http://www.unecce.org/fileadmin/DAM/stats/publications/Guide_on_Impact_of_globalization_on_national_accounts_web.pdf

THE AUDIT SERVICES MARKET IN UKRAINE

Audit is the examination of the records and reports of an enterprise by accounting specialist. Public auditing by independent accountants has acquired professional status and become increasingly common with the rise of large business units and the separation of ownership from control. The public accountant performs tests to determine whether the management's statements were prepared in accord with acceptable accounting principles and fairly present the firm's financial position and operating results; such independent evaluations of management reports are of interest to actual and prospective shareholders, bankers, suppliers, lessors and government agencies.

In Ukraine, public auditors are usually certified and high standards are encouraged by professional societies [1].

Reforming the Ukrainian economy requires an adequate change in its management. This led to the necessary qualitative change in both the accounting system and the audit system.

The main reason for the implementation of the audit in Ukraine is that in a market-based relationship, the financial position of each enterprise depends on its relationship with other entities, therefore, the need for the reliability of information about their activities is growing.

It should be noted that the development of audit in Ukraine was started after the creation of an independent state. At the present stage of development of the national economy, we see significant changes in the methods of management, due to the expansion and strengthening of private property, the development of interregional and international relations, built on market principles.

The official recognition of a mandatory audit took place in 1993, in connection with the adoption of the Law of Ukraine "On Auditing Activities".

The Ukrainian Federation of Professional Accountants and Auditors (UFPAA) is one of the oldest professional accountancy organizations in the country, established as a non-governmental, self-regulatory body with voluntary membership in accordance with the Law on Citizen Association. According to UFPAA's Charter, its objective is to "unite the efforts of accountants and auditors in fostering the reforms and further development of accounting and audit in Ukraine on the basis of the international standards, in improvement of the tax legislation and protection of joint interests of its members." The UFPAA is one of the key stakeholders in the accounting profession in Ukraine, collaborating effectively with the Auditing Chamber of Ukraine and Ministry of Finance, and is a recipient and active participant in many donor-funded projects. The UFPAA has been a Member of IFAC since 2008 [2].

The market for audit services in Ukraine is represented by such companies as KPMG, Ernst & Young, PSP Audit, Kreston GCG, Aksenova and partners and other. For example, KPMG is an international network of companies providing audit, tax, legal and advisory services. KPMG companies operate in 155 countries. KPMG has been operating in Ukraine since 1992. Today, KPMG offices are opened in Kyiv and Lviv. KPMG in Ukraine provides audit services, legal and tax consulting services (accounting and reporting services, human resources management and individual taxation, corporate, international taxation, legal advice, tax settlement settlement, merger and acquisition, transfer pricing, customs procedures and international trade).), advisory services (corporate agreements support and business restructuring, risk management, managerial consulting).

Recently, the profession of auditor is becoming more and more popular in Ukraine. Auditors are specialists who review the accounts of companies and organisations to ensure the validity and legality of their financial records. They can also act in an advisory role to recommend possible risk aversion measures and cost savings that could be made.

Auditors work in the accounting departments of a huge range of firms and with independent chartered and certified firms, examining the money going in and out of organisations and making sure it is recorded and processed correctly. Key activities include:

- collating, checking and analysing spreadsheet data;
- examining company accounts and financial control systems;
- gauging levels of financial risk within organisations;
- checking that financial reports and records are accurate and reliable;
- identifying if and where processes are not working as they should and advising on changes to be made preparing reports, commentaries and financial statements;
- liaising with managerial staff and presenting findings and recommendations[3].

Auditors play an important role in ensuring confidence in the financial statements. High-quality audits support financial stability and increase financial transparency, which is critical for attracting foreign investment. It is difficult to overestimate the importance of quality audits in raising public confidence in financial documents

and financial reporting. The audit reform should be considered in the context of efforts to ensure fairness and transparency in the country.

Obviously, an increase in the efficiency of the auditor's work is impossible without the use of computer technology. Audit is slowly taking place in Ukraine, which hinders the development of domestic information technologies in audit activity. But along with the negative palette there are also positive trends in the market of audit services, namely, the strengthening of state control over audit activity, which provides more reliable audit results, prompts large companies to acquire an impeccable business reputation, leading to the separation of units of companies that provide others (rather than auditing) services, contributes to an increase in the volume of revenues by audit and consulting groups through the provision of consulting and educational services to clients, forcing companies to unite efforts to provide a wider range of services.

Technological change is also occurring at a rapid pace, ushering in the capability to capture and share data, on an unprecedented scale and almost instantaneously. This has resulted in an increasing focus on data, whether structured or unstructured, and whether generated internally or externally to the entity.

This new demand for data has led to the most critical aspect of this change to the audit industry. Auditors increasingly need to adapt to the changing needs of users and therefore provide meaningful interpretations of data. While many traditional investors would have pored through the financials to make long-term decisions, a newer breed of investors is more likely to invest in companies that offer a holistic view.

Companies are increasingly driven and defined by their purpose, and we are seeing this at all levels of business activity both regionally and globally. Auditors must go further to make sure they are at the heart of these changes by continually engaging with all stakeholders and moving towards a new reality where they can lend credibility and confidence over a continuous stream of meaningful information.

Consumers of client information are no longer focused solely on the one time audit of the year. Now we must embrace the audit of the future [4].

Data analytics, new technology and access to detailed industry information will all combine to help auditors better understand the business, identify risks and issues and deliver additional insights. Moreover, the ability to review and analyze entire sets of data, rather than applying sampling techniques, will help bring more confidence to the audit.

Auditors who can successfully deploy techniques that incorporate data analytics into an audit will quickly be accepted as a leading practice. In the future, CFOs will be able to rely on a more comprehensive approach to identifying issues, which will allow them to provide better forward-looking perspectives to the CEO and board members [5].

Consequently, the audit is an integral part of the current market conditions. Its appearance makes it possible to check the reliability of accounting information, the correctness of accounting documents.

In our opinion, the further development of the audit will contribute to the positive changes in the enterprises, so it is necessary to take the experience of other countries in order to improve the conduct of domestic audit.

References

1. Auditing [Electronic resource] – Access mode: <https://www.britannica.com/topic/auditing-accounting>
2. Ukrainian Federation of Professional Accountants and Auditors [Electronic resource] – Access mode: <https://www.ifac.org/about-ifac/membership/members/ukrainian-federation-professional-accountants-and-auditors>
3. Auditor: job description [Electronic resource] – Access mode: <https://targetjobs.co.uk/careers-advice/job-descriptions/277719-auditor-job-description>
4. The future of the audit industry: From masses of data, to meaning [Electronic resource] – Access mode: <https://www.accountancyage.com/2016/12/16/the-future-of-the-audit-industry-from-masses-of-data-to-meaning/>
4. The future of audit: a game changer [Electronic resource] – Access mode: <http://www.ey.com/gl/en/issues/managing-finance/ey-cfo-need-to-know-future-of-audit>

Самотяжко А.В., студентка гр. МКІп-171,

Кіпароїдзе Е.З., студентка гр. МКІп-171

Науковий керівник – Литвин С.В., к.п.н., доцент

Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

ARTIFICIAL INTELLIGENCE. TYPES AND INFLUENCE OUR LIVES

Good afternoon. Today we are going to tell you some about artificial intelligence (or ei ai) and how it will influence our lives.

Have you ever heard of the Three Laws of Robotics? Isaac Asimov's ground rules for healthy human-robot relations intended to make sure that we are never hurt or injure by our robotic creations. Here they are:

1. A robot may not injure a human being or, via inaction, allow a human being to come to harm.
2. A robot must obey the orders given to it by human beings, except when such orders would conflict with the First Law.

3. A robot must protect its own existence as long as such protection does not conflict with the First or Second Law.

Seems like that covers just about everything, right? Well, actually, no...and Asimov knew it. What is more, modern scientists tend to think the rules are not just wrong, they are fundamentally misguided.

We're a lot closer to making a true artificial intelligence than we were when Asimov wrote his book "I, Robot", where these laws were described.

Let's now deal with what artificial intelligence (AI) is?

Back in the 1950s, the fathers of the field Minsky and McCarthy, described artificial intelligence as any task performed by a program or a machine that, if a human carried out the same activity, we would say the human had to apply intelligence to perform the task.

AI systems will typically demonstrate at least some of the following behaviors associated with human intelligence: planning, learning, reasoning, problem solving, knowledge representation, motion, and manipulation and, lesser, social intelligence and creativity.

Lest now turn to the next question what are the different types of AI?

At a very high level artificial intelligence can be split into two broad types: narrow AI and general AI.

Narrow AI is ubiquitous today, used to recommend what you should buy next online based on what you bought in the past, to understand what you say to virtual assistants such as Amazon's Alexa and Apple's Siri, to recognize who and what is in a photo, to spot spam, or to detect credit card fraud.

Unlike humans, these systems can only learn or be taught how to do specific tasks, which is why they are called narrow AI.

As I mentioned before second type of AI is

Artificial general intelligence, which is very different, and is a flexible form of intelligence capable of learning how to carry out different tasks, anything from haircutting to building spreadsheets.

This is the sort of AI more commonly seen in movies but which doesn't exist today and AI experts are divided over how soon it will become a reality.

Now let's talk about "How will AI change the world". We will take a look at such areas: Robots and driverless cars, Speech and language recognition, Facial recognition and surveillance.

Let's start with Robots and driverless cars

AI is only one of the technologies used in robotics, use of AI is helping robots move into new areas such as self-driving cars, delivery robots, as well as helping robots to learn new skills. General Motors recently said it would build a driverless car without a steering wheel or pedals by 2019, while Ford committed to doing so by 2021, and Waymo, the self-driving group inside Google parent Alphabet, will soon offer a driverless taxi service in Phoenix.

Speech and language recognition

Machine-learning systems have helped computers recognize what people are saying with an accuracy of almost 95 percent. Recently Microsoft's Artificial Intelligence and Research group reported it had developed a system able to transcribe spoken English as accurately as human transcribers.

Facial recognition and surveillance

In recent years, the accuracy of facial-recognition systems has jumped forward, to the point where Chinese tech Baidu says it can match faces with 99 percent accuracy. While police forces in western countries have only tested using facial-recognition systems at large events, in China the authorities are mounting a nationwide program to facial recognition and to use AI systems to track suspects. They are also testing the use of facial-recognition glasses by police.

So much for "AI changing world", let's move on to the next questions which is "Will AI kill us all". It depends who you ask.

Elon Musk has claimed that AI is a "fundamental risk to the existence of human civilization". As part of his push for stronger control and more responsible research he set up OpenAI, a uncommercial artificial intelligence company that aims is to develop friendly AI that will benefit society.

Yet the idea that humanity is on the edge of an AI explosion that will overshadow our intellect seems ridiculous to some AI researchers. Chris Bishop, Microsoft's director of research in Cambridge, accent how different the narrow intelligence of AI today is from the general intelligence of humans, saying that when people worry about "Terminator and the rise of the machines and so on? At best, such discussions are decades away."

The possibility of AI systems replacing much of hand work is perhaps a more likely near-future possibility. Technology is especially good at automating routine, repetitive work. Recently Amazon has launched Amazon Go, a cashier-free supermarket where customers just take items from the shelves and walk out. Also Amazon has more than 100,000 bots in its centers, with plans to add much more.

In conclusion, I'd like to say, that an arbitrary intelligence could have arbitrary goals: there is no particular reason that an artificially intelligent machine would be unfriendly — or friendly — unless its creator programs it to be such.

Thank you for your attention.

ANFORDERUNGEN AN FÜHRUNGSKRÄFTE: WELCHE KOMPETENZEN BRAUCHT EIN MANAGER?

In der heutigen Zeit muss ein guter Fachmann auf dem Gebiet der Verwaltung insbesondere ein guter Manager nicht nur Chef, Vorbild und Respektperson sein, sondern auch Motivator, Sparringpartner, Mentor sein. Die Anforderungen an Führungskräfte sind damit reichlich komplex und oft umstritten, die Frage „welche Kompetenzen braucht ein Manager“ ist aktueller denn je.

In der vorliegenden Publikation wurde ein Versuch vorgenommen, die für Führungskräfte unentbehrliche Fachqualifikationen sowie persönliche Eigenschaften festzustellen.

Was bedeutet es, Menschen zu führen? Welche Eigenschaften machen eine gute Führungskraft aus? Diese Problematik stand im Vordergrund der zahlreichen Forschungen des letzten Jahrhunderts. Aufgrund individueller Vielfältigkeit gibt es keinen Idealtyp des Führers. Erfolgreiche Manager könne in der Praxis sowohl flink und flexibel als auch stur und starrsinnig sein, sowohl bescheiden als auch eitel und selbstbewusst wirken.

Darüber hinaus sind weitere Aspekte in Betracht zu ziehen. Wer sich für die Führungskarriere entscheidet, muss ohne fertige Rezepte anhand persönlicher Fähigkeiten, Fertigkeiten und Erfahrungen seinen eigenen Führungsstil ausarbeiten oder finden, entwickeln oder sich aneignen. Entscheidungen treffen und Verantwortung übernehmen, planen und kontrollieren, führen und organisieren, motivieren und beeinflussen – diese und viele weitere Tätigkeiten gehören zu den Führungsaufgaben eines Managers, mache seinen Alltag aus. Diese Aufgaben variieren je nach Branche und Größe des Unternehmens, nach der Position und Funktionen der Führungskraft, haben aber eins gemeinsam: Führende beeinflussen das Verhalten und die Denkwiese anderer Menschen für gemeinsame Zielerreichung [2].

Laut einer Studie des Instituts für Beschäftigung und Employability IBE im Auftrag von Hays zählen Führung, Mitarbeiterbindung und Weiterentwicklung der Unternehmenskultur zu den wichtigsten HR-Themen derzeit. Befragt wurden 665 Entscheider in Deutschland, Österreich, Belgien, in den Niederlanden und in der Schweiz, von denen 20 % der Unternehmensleitung angehören, 28 % Führungskräfte aus dem HR-Bereich sind, 20 % Führungskräfte aus verschiedenen Fachabteilungen und insgesamt 21 % Mitarbeiter ohne Führungsverantwortung sind.

Die aktuellen Forschungen betonen die bereits beobachteten Trends erneut. So ist für die meisten der Befragten die Sozialkompetenz von Führungskräften einer der wichtigsten Aspekte des Arbeitsumfeldes. Gleichzeitig wird hier jedoch der größte Handlungsbereich gesehen. Aufgaben, die eine sozialkompetente Führungskraft beherrschen sollte, ist laut Umfrage die Etablierung einer Feedbackkultur sowie die Motivation der Belegschaft. Als weitere wichtige Aspekte werden das Aufzeigen von Entwicklungsmöglichkeiten für Mitarbeiter, das Führen regelmäßiger Mitarbeitergespräche und das Agieren als Ansprechpartner genannt.

Gute Allgemeinbildung ist von großer Bedeutung. Wer täglich Zeitung liest, ist schon ganz gut dabei. Die Unternehmen wollen Mitarbeiter, die mit fremden Menschen leicht ins Gespräch kommt - das ist immer gut fürs Geschäft. Ob Politik, Kultur, Wirtschaft oder Sport: Die wichtigsten Ereignisse sollte man kennen und beurteilen können. Dazu kommt ein gewisses Grundverständnis über den eigenen Kulturkreis. Entscheidend ist nicht, alle Opern von Mykola Lyssenko zu kennen. Aber man sollte wissen, dass er welche geschrieben hat, und zwar nicht als MP3-Version. Die Arbeit in einem Unternehmen ist wie das Spielen in einem Orchester: alles muss übereinstimmen. Teamfähigkeit bedeutet in ein Team integrieren zu können, ein gemeinsames Ziel erreichen zu wollen. Teamspieler sind zwar selbstbewusst, versuchen aber trotzdem, Erfolge auch als den Erfolg der ganzen Abteilung darzustellen. Man soll sowohl sich helfen lassen, als auch den anderen helfen wollen. Flexibilität bedeutet übrigens nicht, ständig umziehen zu müssen. Flexibilität bedeutet Mobilität. Wenn zum Beispiel ein Kollege krank wird und seine Arbeit übernommen werden muss, sollte man sich anpassen können. Wichtig ist die Erkenntnis, dass es keinen Beruf gibt, der über Jahre in unveränderter Form ausgeübt werden kann [1].

Aufgrund der durchgeführten Analyse lässt sich feststellen, dass um die Aufgaben und Funktionen erfolgreich bewältigen zu können, benötigen Führungskräfte neben entsprechenden Fachkompetenzen vor allem soziale, personale und methodische Kompetenzen. Weiterhin müssen wir darauf hinweisen, dass es ein enger Zusammenhang zwischen oben dargestellten Kompetenzen besteht, dabei bestimmte Kompetenzen als erforderliche Voraussetzungen für die erfolgreiche Tätigkeit eines Managers gelten, und zwar:

- fachliche Kompetenzen: Produktkenntnis, Prozesswissen, Branchenwissen, Organisationswissen (Regeln und Standards), Führungswissen (Konzepte und Instrumente der Verwaltung);
- soziale Kompetenzen: Kommunikation und Gesprächsführung, Moderation und Besprechungsleitung, Konfliktmanagement, politische Fähigkeiten, Überzeugungs- und Durchsetzungsfähigkeit;
- personale Kompetenzen: Reflexionsfähigkeit, Kritikfähigkeit, Selbsterkenntnis, Flexibilität, Entscheidungsfähigkeit, Leistungsmotivation, Risikobereitschaft, Belastbarkeit, Lehrfähigkeit;

- methodische Kompetenzen: Organisationsfähigkeit, Delegation und Kontrolle, Zeitmanagementtechniken, Problemlösetechniken, Kreativitätstechniken, Führungsinstrumente [3].

In der Praxis hängt die Wirksamkeit der Führungstätigkeit einerseits von den persönlichen Qualitäten des Managers und andererseits von seinen fachlichen Fähigkeiten ab. Der Anführer ist also nicht genug, um geboren zu werden. Es ist möglich nur durch beharrliche Arbeit an sich selbst ein Profi zu werden. Wirklich gute Führungskräfte und Manager sind eher die Ausnahme als die Regel. Zwar erfordert jede Situation individuelle Eigenschaften.

Quellenangaben

1. Experter Magazin. Die Anforderungen an Führungskräfte im Jahr 2015 – 28. Januar 2015
2. Felfe J., Ducki A. Führungskompetenzen der Zukunft. B. Badura et al. (Hrsg.) Fehlzeiten Report, 2014
3. Franken Svetlana. Führung und Verhalten. Verhaltensorientierte Führung. Gabler, 2007, 124 S.
4. Michael Page. Die zehn wichtigsten Führungsqualitäten für Manager [Elektronische Ressource] – <http://www.michaelpage.de/advic>
5. Saun O.V. Grundlagen des Managements: Lehrbuch, Tscherkassy, 2014 – 216 S.

Сотниченко М.Д., студентка гр. ТЗ-152

Науковий керівник – Гагіна Н.В., к.п.н., доц.

Чернігівський національний технологічний університет

ENVIRONMENTAL PRACTICES IN THE HOTEL INDUSTRY

Environmentalism has become the main concern of the past several years and continues to gain popularity. The hotel industry is a large business sector, which means hotels can play a major role in changing the culture of environmental degradation practices to achieve sustainable growth.

The hotel industry has been pursuing and adopting green practices since 1990s due to fluctuating economic levels and a strong focus on customer service and satisfaction. Many hotels have started employing social initiatives and corporate social responsibility. They feel all this is the right thing to do [7].

The main environmental practices in the hotel industry are: water conservation, energy conservation, light savings, heating/air-conditioning savings, waste reduction and waste separation.

Energy conservation, water conservation and waste management are the three domain areas that are stressed upon. Every initiative is addressed around these three major areas. Hotels falling under the category of 'green hotels' or 'eco hotels' category are required to adhere to a whole lot of strict rules and regulations, policies and procedures [9].

The amount of water consumed by hotels is more than the normal household consumption. Thus larger consumption means a larger amount of contaminated water will be released in the environment, polluting the water bodies and harming the environment. The environmentalists reported that pollution of the Ocean might lead to serious effects including the extinction of species of fish and other marine life. Knowledge, sustainability and technology programs are needed for organizations to consume water more efficiently and to minimize contamination of water provisions. Water maintenance is a necessary step taken by hotels to control and minimize waste [5].

Water can be aerated, reduced in pressure, and recycled as a means to reduce water waste. One of the most popular ways that hotels have reduced water consumption is replacing current appliances with water-efficient ones, including laundry facilities, toilets, showers, and faucets. Grey water recycling systems that reuse wash water have been shown to trim approximately 23 per cent of the total water consumption of some hotels. Another measure commonly adopted by hotels is localized irrigation systems in gardens [4].

Lighting is probably the easiest and most cost effective area for reducing energy costs [3]. As solar photovoltaic systems have become more practical, solar energy has become one way hotels have been able to cut costs while using 'green' energy. A solid glowing light used in place of an incandescent light that is left on continuously for 12 months all eight thousand seven hundred and sixty hours of the year will pay for itself in less than 1 year. Installation of solar panels on the roof of the sauna area, which supplements heat for the sauna and pool, is widely seen in Swedish Hotels which are becoming a popular means of saving energy and consequently money [1]. In tropical areas solar control film, a polyester layer used to coat windows, is highly beneficial, because it can be retrofitted into existing hotels at low cost. Even something, as simple as updating the heating system used in hotel swimming pools, can save money. Where natural gas is available, hotels can replace electricity with gas as a source of energy for the laundry and catering services [4].

Another popular practice is recycling. Many recycling methods have a short payback period and can give significant savings. Hotels also have reduced disposal of furniture by giving old furniture to charities or selling used equipment. Some hotels have switched to refillable dispensers for bathroom amenities, but others repurpose their tiny amenity containers by donating them to shelters and charities [4].

Hotel operators are motivated and encouraged to take the initiative of food waste separation in conjunction

with other initiatives designed to encourage social and environmental status of the organization. Several hotels are now offering meeting and conference options that focus on greening all aspects of the conference from zero waste and carbon offsetting options to greening services such as compostable and ecological products. Later include things like stationary disposal free food and beverage service using reusable products such as china and linen napkins focusing on eco tours of the hotel and surrounding areas, and locally sourced organic cuisine [8].

Most hotel employees should be trained and educated to be eco-friendly at some level. They have to be instructed to switch off devices when not in use, to conserve as much water and energy as possible etc. A majority of managers indirectly encourage eco-friendly behaviour by trying to buy eco-friendly products from suppliers. This is because there is more promotion of these products to spread environmental awareness.

Environmental sustainability is a growing trend. The first ever green hotel was launched by the intercontinental hotel group in the year 2008. This was the world's first 100 per cent ecologically-friendly hotel. Their green features to name a few included: giving away non-perishable food to charities, use of solar panels on rooftops, a rainwater harvesting system to supply water to toilets, wind power to generate electricity for the hotel, recycled glass windows, furniture and fixtures made entirely from recycled materials, household waste to provide heat and water just to name a few. According to David Jerome of IHG, IHG was also the first hotel chain to introduce a set of 'green' guidelines for hotels in 1991. Along with this, the brain child of IHG which is the solar powered 'innovation hotel'- outlined the latest technology in energy and water conservation recycling [7].

All of the best-practice champions examined their energy, water, and sewer use to reduce inefficiencies. The Bel Air, for example, changed regular light bulbs to higher-efficiency, longer-lasting bulbs, installed timers for the electrical and irrigation systems, and placed insulation on doors. The Hyatt Regency Scottsdale modified its irrigation system from an aboveground to an underground system to reduce water evaporation, which is a problem in the Sonoran Desert. Regency Chicago is encouraged to use glass instead of Styrofoam, paper instead of plastic, and cloth napkins instead of paper. The hotel's food-service outlets dispense soft drinks from fountains instead of bottles or cans. Additionally, the hotel stores its water treatment chemicals in bulk storage tanks instead of disposable 55-gallon drums [6].

Chain affiliated hotels are among the greatest adopters of sustainable practices because they have access to greater resources than smaller, independent hotels and tourism operators. Chain-affiliated hotels provide guests with water and energy saving tips, and they donate used furniture and appliances, conserve paper through the use of email, purchase safer chemicals and cleaners, buy in bulk, and reuse linens [2].

A significant factor in becoming green is to realize that while some steps may be small none are unimportant. Another important suggestion is to set up monitoring systems and standards for each area of the hotel. This system may be aimed at monitoring energy, water or solid waste areas. Green practices are well received by hotel organizations and employees. Most of the tourists are willing to stay at a green hotel despite being unclear about the determining factors of how the property is so designed. Moreover travellers or guests support hotels green practices. It is true that there are differences between the concepts demand and support or willingness however a widely considered view is that guests approve of green practices of the hotel industry.

References

1. Alexander S. Green Hotels: Opportunities and Resources for Success. Portland: Zero Waste Alliance, 2002. 9 p. URL: http://www.academia.edu/4883364/GREEN_HOTELS_Opportunities_and_Resources_for_Success_A_Zero_Waste_Approach-going_beyond_best_practices_2_Energy_Efficiency_3_Water_Conservation_5_Solid_Waste_6_Certification_and_Benchmarking_Recommendations_7_Conclusion_8_Zero_Waste_Alliance_Green_Hotels_Background.
2. Bader E. E. Sustainable hotel business practices. *Journal of Retail & Leisure Property*. 2005. № 5(1). P. 70–77. URL: <http://paperity.org/p/77065176/sustainable-hotel-business-practices>.
3. Bohdanowicz P. Environmental awareness and initiatives in the Swedish and Polish hotel industries – survey results. *International Journal of Hospitality Management*. 2006. Vol. 25. P. 662–682.
4. Bruns-Smith A., Choy V., Chong H., Verma R. Environmental Sustainability in the Hospitality Industry: Best Practices, Guest Participation, and Customer Satisfaction. *Cornell Hospitality Report*. 2015. Vol. 15, №3. P. 6–15. URL: <http://scholarship.sha.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1199&context=chrpubs>.
5. Chan E. Barriers to EMS in the hotel industry. *International Journal of Hospitality Management*. 2008. Vol. 27. P. 187–196.
6. Enz C. A., Siguaw J. A. Best Hotel Environmental Practices. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*. 1999. № 40 (5) P. 72–77. URL: <https://scholarship.sha.cornell.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=https://www.google.com/&httpsredir=1&article=1453&context=articles>.
7. Fukey Leena N., Issac Surya S. Connect among Green, Sustainability and Hotel Industry. A Prospective Simulation Study. *International Journal of Economics and Management Engineering*. 2014. Vol.8, №1. P. 296–312. URL: <http://waset.org/publications/9997483/connect-among-green-sustainability-and-hotel-industry-a-prospective-simulation-study>.
8. McPhee M. Sustainable resource management in the hospitality industry. *BioCycle*. 2006. Vol. 47(10). P. 40.
9. Post J. E., Altmann B. W. Managing the environmental change process. Barriers and opportunities. *Journal of Organizational Change Management*. 1994. Vol. 7, Issue 4. P. 64–83. URL: <https://www.emeraldinsight.com/doi/abs/10.1108/09534819410061388>.

TRANSLATION OF COLORISTIC PHRASEOLOGISMS IN THE NOVEL “THE SIGN OF THE FOUR” BY ARTHUR CONAN DOYLE

The thesis sets out to provide a comprehensive description of phraseological units containing a color component. With focus on the means of expressing the semantics of phraseological units with a color component in the English-Ukrainian translation, the research also seeks to specify the semantic translation transformations employed in rendering the given type of phraseological units, as well as to determine the factors which trigger such usage.

Several color components have been identified and analyzed, namely classic colours, such as black, white, red; gray, pink, as well as lexemes with the color-related semantics (colour, dark, light). Types of phraseological units have been determined and examined. Functions of coloronyms have been researched on the basis of their semantics and communicative effect.

In terms of the research the following semantic groups of the coloristic phraseologisms have been identified: the following phraseologisms:

1. The ones describing the nature and its phenomena: See how that one little cloud floats like a pink feather from some gigantic flamingo.

2) Phraseologisms describing the mood: All day he would wander about as black as thunde

3) Phraseologisms describing people: At the sound of my foot-fall she sprang to her feet, however, and a bright flush of surprise and of pleasure colored her pale cheeks.

4) Phraseologisms describing the abstract notions: He raised his eyes languidly from the old black- letter volume which he had opened. “It is cocaine,” he said,—“a seven-percent solution. Would you care to try it?”

The linguistic status of coloristic phraseologisms has been defined. On the basis of thorough investigation of the material, system analysis of the above mentioned units was done, as well, as ways of rendering their meanings into Ukrainian have been singled out. These ways include: full equivalent, partial equivalent, analogue, literal translation, and descriptive translation.

The research points out at the specific features of the original text author’s idiostyle (parallelism, allusions, imagery, paradox, color images), which plays an essential role in expressing the communicative effect in the language of translation. Rendering the meaning of the coloristic phraseological units, taking into consideration the imagery, expressiveness, polysemy, analogousness, existing of idioms with no equivalent in the language of translation, are the main problems in the sphere of the literature translation [2, p. 58].

The notions of equivalent and adequate translation in the context of the study of the coloristic idioms have been researched. Equivalent translation refers to rendering the semantics of the original text that is regarded as a sum of information contained in the text, including emotions; stylistic, figurative and esthetic functions of the speech units. At the same time adequate translation is viewed as the one that renders the unity of contents and forms expressed by means of the language of translation [1].

This paper scientifically proves that the adequate translation prevails the equivalent one, with the latter being often associated with or resulting in the literal translation.

Список використаних джерел

1. Балахтар В.В., Балахтар К.С. Адекватність та еквівалентність перекладу // <http://www.confcontact.com/20110531/fk-balahtar.htm>
2. Леденева В.В. Основы идиолекта Н.С. Лескова: средства номинации и предикации: дисс. Доктора филол. Наук: спец. 10.02.01 “Русский язык” / Леденева В.В. – М., 2000. – 481 с.

BIO-CONCRETE: PROPERTIES AND APPLICATION IN MODERN CONSTRUCTION

Concrete as one of the most commonly used construction materials, plays an indispensable role in many fields. It has been widely used in the construction of buildings, dams, storage tanks, sea-ports, roads, bridges, tunnels, subways and other infrastructures. Concrete is mainly a combination of water, aggregate (coarse and fine), and cement. Cement is the most important part of the concrete material. It binds the aggregates and fills the voids between coarse and fine particles. High compressive strength, availability, durability, as well as compatible

behaviour with reinforcement bars, low price, simple preparation and possibility of casting in desired shapes and sizes make concrete the material of choice for many applications.

Despite concrete's advantages, it has a high tendency to form cracks allowing aggressive chemicals or moisture to penetrate into the structure. Cracks are one of the main cause of concrete deterioration and decrease in durability. The direct cost of cracks repair and maintenance has been estimated at \$147 per m³ of concrete, despite the fact that concrete production cost ranges between \$65 to \$80 per m³ [1]. Therefore, preventive approaches to restrain and terminate crack formation at early stage remain crucial.

Treatments of cracks and pores in concrete are generally divided into passive and active treatments. Passive treatments can only heal the surface cracks, whereas active methods can fill both interior and exterior cracks. To enhance the durability and also prevent penetration of aggressive materials into concrete, passive treatments can be done by means of external coatings such as application of chemical mixtures and polymers. In passive treatments, since cracks are detected, sealants will be either injected or sprayed into the cracks [2, 4]. These sealers usually comprise chemical materials such as epoxy resins, chlorinated rubbers, waxes, polyurethane, acrylics, and siloxane. Although passive treatments are applicable to many existing concrete structures, they have various limitations which hinder their usage. Some of the limitations in the use of chemical sealers are poor weather resistance, moisture sensitivity, low heat resistance, unsustainability, poor bonding with concrete, susceptibility to degradation and delamination with age, and different thermal expansion coefficient between concrete and sealers [3, p. 5-7]. Active treatment techniques which are also known as self-healing techniques can operate independently in different conditions regardless of the crack position. They also have the ability of immediate activation upon crack formation, sealing the crack.

Bio-concrete is an example of linking nature with construction. The bio-concrete or the living concrete is mixed in the same way as that of regular concrete but the extra ingredient, i.e. the healing agent is added. This agent remain intact while mixing and placing, it becomes active only when it comes in contact with water if the concrete cracks. The healing agents can remain dormant in concrete for about 200 years [6]. Bio-concrete produces limestone (CaCO₃) crystals to fill up the cracks appearing on the surfaces. When the cracks begin to form in the concrete structure water enters the cracks. After coming in contact with water and oxygen, the inactive bacteria become active. They multiply and germinate in the calcium based nutrient (calcium lactate), while feeding on the lactate they combine calcium with carbonate ions to form limestone or calcite which seals the cracks. Bio-concrete imitates the principle involved in healing of bones fractures in humans naturally by mineralization caused by osteoblast cells. The oxygen consumption not only helps in bacterial conversion of calcium lactate to limestone but also helps in reducing the oxygen content in concrete which creates a medium for corrosion. Due to bacterial conversion, the oxygen gets consumed thereby increasing the durability of steel reinforcement. Among numerous advantages we would emphasize its lower permeability than that of the conventional concrete. The use of bio-concrete significantly influences the strength of concrete. It offers great resistance to freeze-thaw attacks especially in the unstable climate zones. The chances of corrosion in reinforcement are reduced. In case of cracks the remedying phase can be done efficiently. Furthermore maintenance cost of this concrete is low.

As for disadvantages it should be noted that design of bacterial concrete is not mentioned in IS codes or any other codes. Cost of this concrete is comparatively higher than conventional concrete, i.e. about 7-28% more than conventional concrete. The sprouting of bacteria is not suitable for any environment. Bacteria that grow in concrete can have a potential danger for people with respiratory problems and allergies and for atmosphere, and hence its usage should be limited in the residential areas. The investigations involved in calcite precipitation are also costly.

In the modern world where constructions in progress occupy more and more space we should search for more effective and time and money saving construction materials. Bio- or self-healing concrete provides safer, more sustainable, more long-standing, and more economical construction material. It reduces the chances of various defects, like corrosion of reinforcement and cracks that can take place in a structure. Moreover bacteria can further be used in mortar and bricks to improve their properties. Therefore, mixing healing agent with cement and other materials makes this method a promising technique as compared to the conventional treatment approaches.

Bio-concrete has a wide range of applications in Ukraine, especially in such towns as Chernihiv. For example, this concrete can be used in the reconstruction of underground passages. Because of the movement of vehicles and vibrations created by them, concrete in such structures quickly forms cracks and loses its strength and durability. Thus the application of bio-concrete seems the most relevant in such facilities as it could increase their life and save money for their repair.

References

1. Silva, F.B. Industrial application of biological self-healing concrete: Challenges and economic feasibility. *Journal of Commercial Biotechnology*. 2015. № 21(1). P. 31-38.
2. Pacheco-Torgal, F. Biotech cementitious materials: Some aspects of an innovative approach for concrete with enhanced durability. *Construction and Building Materials*. 2013. № 40. P. 1136- 1141.
3. Van Tittelboom, K. Use of bacteria to repair cracks in concrete. *Cement and Concrete Research*. 2010. № 40 (1). P. 157-166.

4. Wang, J.Y. Diatomaceous earth as a protective vehicle for bacteria applied for self-healing concrete. *Journal of Industrial Microbiology and Biotechnology*. 2012. № 39 (4). P. 567-577.
5. De Muynck, W. Bacterial carbonate precipitation as an alternative surface treatment for concrete. *Construction and Building Materials*. 2008. № 22(5). P. 875-885.
6. Reddy, V.S. Bioengineered concrete - a sustainable self-healing construction material. *Research Journal of Engineering Sciences*. 2013. № 2(6). P. 46-47.
7. Beena K. Microbial concrete: a multi-purpose building material-an overview. *International Journal of Advances in Engineering and Technology*. 2015. № 7(6). P. 1608-19.

Khropatyi O.M., student, group MKIs-171

Scientific supervisors: Nikitenko E.V., Candidate of Physical and Mathematical Sciences, assistant professor, ICS Department
Lytvyn S.V., Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor
Chernihiv National University Of Technology

COMPUTER SYSTEM FOR AUTOMATING THE CONTROL OF THE BAKERY DEPARTMENTS' MICROCLIMATE PARAMETERS

In today's world, where everything is under the influence of new technologies, there is a challenge to improve the conditions for workers from different industries to maintain their health and provide normal working conditions through computerized automation systems, since the rest of the methods become unreliable and obsolete.

Today, in particular, the issue of controlling microclimate parameters in production is particularly acute.

The computer system for automating the control of the bakery departments microclimate parameters (CS ACBDMP) is a complex, which includes devices for monitoring the temperature, humidity and air velocity, also server hardware and software that allow automating the process of receiving and analyzing the results of control, their visualization and data storage.

Normalization of microclimate parameters is carried out in accordance with GOST 12.1.005-88. The optimal and allowable parameters of the microclimate are established [1].

Flour should be kept indoors at an air temperature of 24 ° C and a relative humidity of 70% in the bakery. If the humidity is lower, then the percentage of hygroscopic water will decrease in the flour, which will lead to deterioration of the quality of baked bread. On the other hand, if the flour is stored in a damp room, it will be spoilt through the development of mold. It is possible to slow down this process by constant circulation of air in the warehouse, but it should be borne in mind that at its too high speeds it is possible to over-dry the flour.

Other requirements have been put forward to the climatic conditions of the bakery manufacturing departments. In a room where flour and water are mixed with other ingredients, it is necessary to maintain an air temperature of 21 ° C and a relative humidity of 70%. After the fermentation department, the dough is weighed and divided into pieces. The optimum temperature for these processes is 18 ° C, relative humidity is 60-65%. Then, the dough is sent for final containment in a compartment where it is necessary to maintain a temperature of 35-40 ° C and a relative humidity of 80-85%. When leaving the last department, the bread immediately enters the oven. The best conditions for storing already baked bread are the temperature of 24 ° C and relative humidity of 60%.

In the premises for the production of dough, it is also necessary to control the speed of air, because its too fast movement, even at normal temperature and relative humidity and helps to form pellicle on the surface of the products.

To control the above parameters it is possible to create specialized devices that could do it in each department. The device must measure the temperature, humidity and air velocity using appropriate sensors [2].

The design of the architecture developed by the CS ACBDMP has three main levels.

The first level is a server computer that collects the data about the microclimate parameters and saves them.

The second level is a controller that interacts with a server computer and a measuring device, collects microclimate parameters and passes them to the server computer.

The third level includes a measuring device that directly carries out an automated process for collecting data from temperature sensors, humidity and air velocity.

An intermediate level is the communication interfaces for receiving and transmitting data between different components of the system.

The device to be developed should be a measuring device that receives data from appropriate temperature, humidity and air velocity sensors. After that, the sound and LED notification systems are organized, and the data is transmitted through the serial port to the PC, which in turn has a specialized program.

As a result, a principal scheme of measuring device has been developed (Fig. 1).

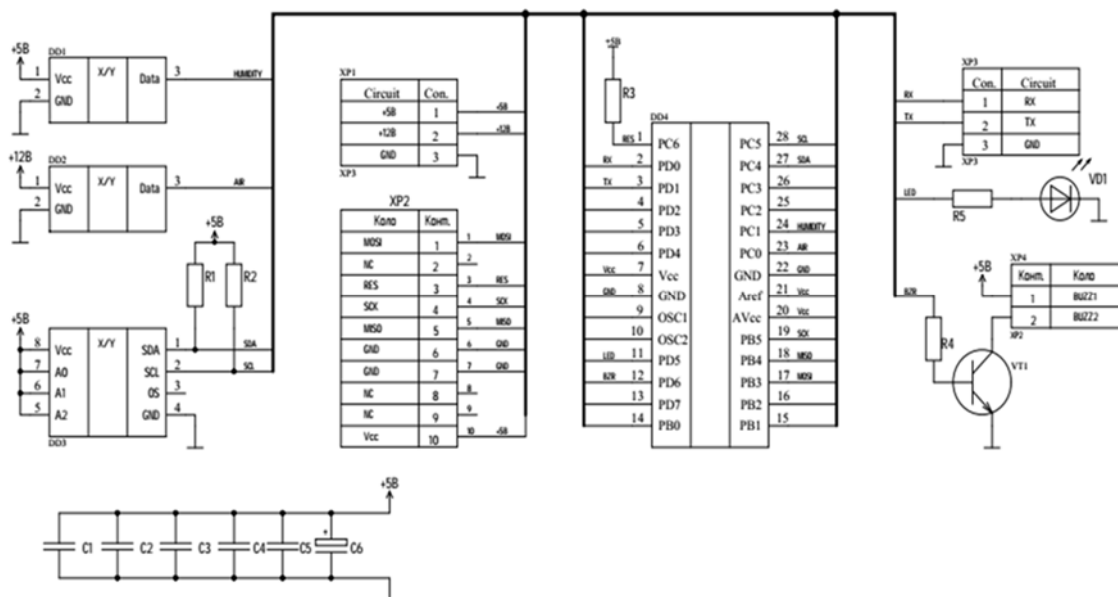

Fig. 1. Principal scheme of the measuring device

The start of the measuring operation begins with the initialization. This process involves initializing I/O ports, ADCs, timers, and UARTs. The next point is the connection of the ports of output. After that, permission is granted for interruptions. If the measurement flag is raised, the values of the temperature, humidity and air velocity are read. The data is then displayed in the UART.

The algorithm of work of the second stage includes checking the values of the microclimate parameters with the corresponding indicators of norm. If an excess of the norm is detected or vice versa, then the LED and audio alert will be activated, otherwise the notification data will be turned off. Then the work of the measuring device returns to the first stage.

Consequently, the CS ACBDMP is a sufficiently new development in the development of monitoring systems for microclimate parameters. It can greatly simplify this process for workers of specialized factories and departments. The CS ACBDMP is a complex that includes devices for controlling temperature, humidity and air velocity, also server hardware and software that can automate the process of obtaining and analyzing control results, visualizing and storing data.

Specificity and technology of the control system of microclimate parameters are as follows:

- the system is designed to accelerate the process of controlling microclimate parameters in the production and storage of bakery products;
- the system must ensure the reliability of the received data;
- the system should ensure the security of information;
- the system should inform the operator about the critical values of the microclimate parameters by means of a signal;
- displaying data information in real-time mode;
- fast and high-quality fixation of microclimate parameters results;
- displaying as accurate information as possible.

This, in turn, will allow optimizing the process of measuring the microclimate parameters and contributing to the implementation of a more flexible control system.

The computer system for automating the control of the bakery departments microclimate parameters (CS ACBDMP) is a new, more convenient and more profitable way to control the temperature, humidity and air speed in the production facilities, which will allow them to work without any interruption. The most important thing is to preserve the health of the bakery workers from the harmful factors of the production processes.

References

1. ДСН 3.3.6.042-99. Санитарные нормы микроклимата производственных помещений [Electronic resource]: – Access mode: http://www.dnaop.com/html/31678/doc-ДСН_3.3.6.042-99
2. Автоматизация и управление. Компьютерные технологии, автоматизированные и автоматические системы. [Electronic resource]: – Access mode: <http://lektsii.org/11-66942.html>

THE CURRENT STATE OF THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

Unfortunately, now, the Ukrainian insurance market is not a fully effective one financial component of the economic system.

The main activity of the insurance company is the insurance and reinsurance operations, which are the purpose of their creation and operation. The insurance market is the second of the terms of capitalization among others non-bank financial markets.

The development of the insurance market of Ukraine is of great importance for the effective functioning of the economy and for increasing the social welfare of the population. The main task of insurance companies is to increase the level of insurance payments, because in Ukraine the average value is much lower than the world standards [1].

Table 1

Number of insurance companies [2]

Number of insurance companies	As of June 30, 2016	As of June 30, 2017
the total number	343	300
including Non-Life IC	298	264
including Life IC	45	36

The number of insurance companies (IC) as of June 30, 2017 was 300 (36 insurance companies were Life IC and 264 - non-Life insurance company).

During the first half of 2017, compared with the same period in 2016, the number of insurance companies decreased by 43 ICs.

Table 2

Concentration of the insurance market for the first quarter of 2017 [2]

First (Top)	Life insurance		Non-life insurance		
	Receiving prizes (UAH million)	Share in the market, %	Receiving prizes (UAH million)	Share in the market, %	The number of ICs that received more than 50% of insurance premiums from reinsurers
Top 3	326,4	51,6	2 984,7	29,1	3
Top 10	590,4	93,3	5 377,9	52,4	4
Top 20	631,2	99,8	7 187,5	70,0	6
Top 30	632,6	100,0	8 271,3	80,6	8
Top 50	-	-	9 254,2	90,2	11
Top 100	-	-	10 085,8	98,3	12
Top 200	-	-	10 261,8	100,0	19
Total for the market	632,6	100,0	10 263,3	100,0	23

Despite a significant number of companies, in fact, in the insurance market, the majority of gross insurance premiums - 98.3% - accumulates 100 non-Life insurance companies (37.3% of all non-Life ICs) and 99.8% 20 ICs "Life" (51.3% of all Life ICs).

Since the number of insurance premiums of the Insurance Company best describes the effectiveness of its activities, we quote the rating of the insurance company for payments.

Table 3

The rating of insurance companies by the size of insurance payments for 9 months of 2017 [3]

№	Company name	Payments as of September 30, 2017, thousand UAH
1	AXA Insurance	591 744
2	Unique	441 796
3	Wired	345 726
4	INGO Ukraine	341 678
5	PZU Ukraine	312 560
6	Ukrainian Insurance Group	279 323
7	Insurance group "TAS"	255 849
8	Arsenal Insurance	233 197
9	Kniazha	175 440
10	Aska	158 131

Gross insurance premiums received by insurers in insurance and reinsurance of risks from insurers and reinsurers for the first half of 2017 amounted to UAH 21,222.8 million, of which UAH 6,983.9 million. (32.9%) - from individuals; 14 238.9 million UAH (67.1%) - from legal entities.

In the first half of 2016, the gross amount of insurance premiums received by insurers amounted to 16 327.0 million UAH, including 6 060.9 million UAH. (37.1%) - from individuals; 10 266,1 million UAH (62.9%) - from legal entities.

Net insurance premiums for the first half of 2017 amounted to UAH 13 509.5 million, which is 63.6% of gross insurance premiums. Net insurance premiums for the first half of 2016 - 12 982.0 million UAH, or 79.5% of gross insurance premiums.

The size of gross insurance payments for the first half of 2017 amounted to UAH 4,783.9 million, including for types of insurance, other than life insurance - UAH 4 518.0 million. (or 94.4%), from life insurance - UAH 265.9 million (or 5.6%). Gross insurance payments for the first half of 2017 increased by 21.0% compared to the first half of 2016, net insurance payments increased by 22.4% and amounted to UAH 4,614.9 million.

The increase in net insurance payments in the first half of 2017 was due to a significant increase in net insurance payments under car insurance contracts by UAH 568.7 million, financial risk insurance - UAH 255.4 million, health insurance - UAH 183.7 million ., life insurance - 67.9 million UAH.

The level of gross insurance payments (the ratio of gross insurance premiums to gross insurance premiums) as of June 30, 2017 amounted to 22.5%. [4].

After analyzing the development of the insurance market of Ukraine in recent years, one can make a conclusion that the economic crisis of 2014-2015 also affected the insurance market. From year to year we see a reduction in both the number of insurance companies that provide life insurance and insurance companies that are insuring non-life insurance. The lack of a single state strategy for the development of the insurance services market in the state, the instability of the economic situation in the state, and a low level of trust among insurers among the population negatively affects the development of insurance in Ukraine.

References

1. Yukhumenko, V. Insurance industry: world trends and prospects in Ukraine [Text] / V. Yukhumenko // Investytsiyi: praktyka ta dosvid. – 2016. – № 3. – P. 44–48.
2. Results of the activity of insurance companies for the first half of 2017 [Electronic resource]. – 2017. – Resource access mode: <https://forinsurer.com/files/file00621.pdf>.
3. Rating of insurance companies by the amount of insurance payments for 9 months of 2017. [Electronic resource]. – 2017. – Resource access mode: <https://forinsurer.com/ratings/nonlife/17/9/6>.
4. Vasechko, L. Current issues of insurance market of Ukraine [Text] / L. Vasechko // Ekonomichnyi prostrir. – 2016. – № 109. – P. 146–154.

Shuliachenko D.I., Chorny T.O., students of group MCEs-171
Scientific supervisors: Zaitsev S.V., Doctor of Technical Sciences, assistant professor
Lytyvn S.V., Candidate of Pedagogical Sciences, assistant professor
Chernihiv National University of Technology

THE DEVELOPMENT OF A MESSENGER FOR TRANSMISSION AND SAVING ENCRYPTED DATA

There is a high competition in the area of messengers nowadays. The access to the Internet is not only on PC but also on smartphones. This fact allowed messengers to become the most popular app.

Each messenger has their audience which agitates to use exactly its service. After all users should register lots of accounts in different services and download lots of applications to have the opportunity for communication with all necessary people immediately.

The Internet which we know now exists due to open standards. All layers of network interaction, starting from the physical layer (transmission and reception of raw bit streams over a physical medium) to the application layer (HTTP, E-mail) are opened and accessible for anybody. Anybody can make his or her own web site, browser, e-mail client. But it is not protected.

That is why we have many operation systems, which can work with the Internet, and we have the variety of devices and applications that support popular protocols.

The question of building information technology for transmission encrypted data in modern mobile systems was investigated by foreign and domestic scientists: B. Holdshtein, A. Pinchuk, A. Sukhovytskyi, P. Sermos, A. Takanen, C. Sgaras, M. Kechadi [9].

There is a problem of creating distributed client-server systems with cryptographic protection in the application layer, which can support loads of users and provide appropriate protection of information.

The modern stage of data transmission development system in real-time and its high heterogeneity require from network equipment clear interaction and the ability to guarantee the qualitative data transmission from one network segment to another. One of the most perspective area in the development of such systems nowadays is creation of server base on IP protocol, which allows to create the real-time data transmission systems with agreement of requirement of information confidentiality. There are loads of information technologies, which are made for this aim. However, many of them cannot provide the appropriate level of data transmission protection with high quality of communications.

Therefore, the research started from the analysis of existing technologies for REST-server creating. This server provide encrypted messages and files transmission. Also, there was provided the analysis of databases for storing main information of the system.

During the work were offered new ways of server module services creation. They are based on the platform with open code Node.js. This gives us such advantages:

- Asynchronous singlethreading model of requests execution;
- Non-blocking input/output;
- Modules system CommonJS;
- Engine JavaScript Google V8.

Also, there were provided servers utilities for encrypted data transmission, Web client services for encrypted data transmission and visualization; developed new REST-server model due to using of asynchronous server platform NodeJs and NoSQL database MongoDB.

Individual modules were created by authors. These modules execute functionality of REST-server on the platform with an open code NodeJs for transmission and saving encrypted data. Server software was written on JavaScript. HTTPS and WebSocket protocols are used in services for transmission the data. Services use symmetric algorithm block ciphers Advanced Encryption Standard (AES) for encrypting messages with 256 bits key length. In addition, asymmetric cryptographic HTTPS protocol is used for sending the key. Authenification module uses HTTPS protocol and 128 bits algorithm of hashing MD5.

The sequence of user actions for connecting to the server (Picture 1.1), the client sends his login and password to the server, after that the server creates an md5 cache and compares it with the cache which is stored in the database of the corresponding user. In case of validity, the user sends information to the server, and the client sends an identifier, generator and a private number module for generating a shared data encryption key. In turn, the server creates a key on the database and passes its private number, after which the client creates the corresponding key. Next, the client sends requests for information about users and groups. When a user clicks on a group or another user, the client requests a mailing history, by default it is the last 50 messages. When a message is sent to another user, the messages are encrypted on the client side, and transmitted to the server where it is decrypted, after that it is again encrypted but the database key, and it is stored in the database, and then sent to the user or group if they are online. If the client is offline, then the appropriate marks are created in the database.

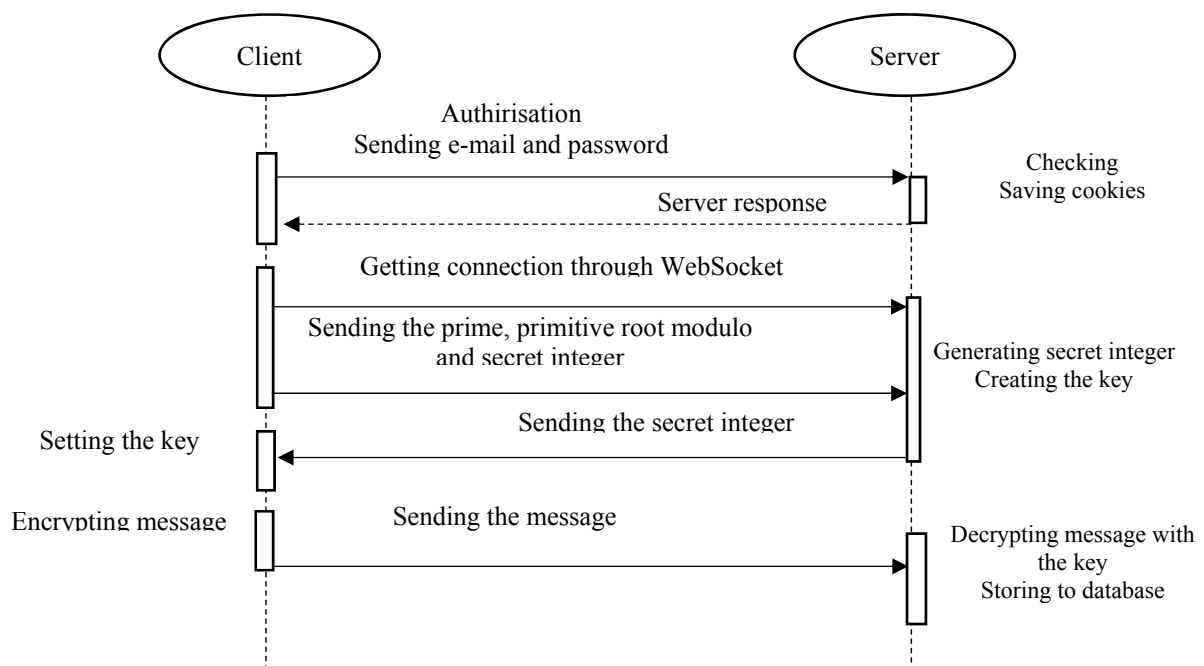

Fig. 1. Sequence diagram during sending message

References

- 1 Information about platform NodeJS [Electronic resource]. – Access: URL: <https://nodejs.org/uk/>
- 2 Information about MongoDB database [Electronic resource]. – Access: URL: <https://docs.mongodb.com>
- 3 Information about protocol HTTPS [Electronic resource]. – Access: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/HTTPS>
- 4 Information about protocol WebSocket [Electronic resource]. – Access: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/WebSocket>
- 5 Information about additional module Express [Electronic resource]. – Access: URL: <http://expressjs.com/uk/>
- 6 Information about construction technology of REST-server [Electronic resource]. – Access: URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/REST>
- 7 Information about Diffie–Hellman algorithm [Electronic resource]. – Access: URL: <http://www.intuit.ru/studies/courses/691/547/lecture/12391>
- 8 Information about AES algorithm [Electronic resource]. – Access: URL: <http://bit.nmu.org.ua/ua/student/metod/cryptology>
- 9 Forensics acquisition and analysis of instant messaging and VoIP applications / C. Sgaras, M. Kechadi, A. Le-Khac // Lecture Notes in Computer Science. – Vol. 8915. – 2015. – P. 188-199.
- 10 Jyoti S. Whatsapp, Skype, Wickr, Viber, Twitter and Blog are Ready to Asymptote Globally from All Corners during Communications in Latest Fast Life / S. Jyoti // Research Journal of Science and Technology. – 2014. – Vol. 6. – P. 101-116.
- 11 P. Fiadino Online Social Networks anatomy: On the analysis of Facebook and WhatsApp in cellular networks / P. Fiadino, P. Casas, M. Schiavone.

Шванська А.О., студентка гр. МКПРп-171

Науковий керівник - Шевченко Ю.В., старший викладач кафедри ІМПС
Чернігівський національний технологічний університет (м. Чернігів, Україна)

FORENSIC CHARACTERIZATION OF TORTURE

The Basic Law of Ukraine establishes the prohibition of torture. In compliance with this constitutional provision and the requirements of international legal acts, criminal liability for torture was established in Article 127 of the Criminal Code of Ukraine. During investigation, many problematic issues can occur, because the high level of latency is typical for torture. That is why the study of the forensic characterization of torture is essential to facilitate and improve the investigation of this kind of crime and prevent its commission in the future.

Although considerable amount of research has been devoted to the issues of forensic investigation into torture (K. V. Katerinchuk, M. M. Koval, O. N. Kolesnichenko, V. G. Ozar, Y. V. Kharchenko and others), there are some controversial and under investigated issues to be examined.

So the purpose of this conference report is to examine elements of the forensic characteristics of torture.

Forensic characterization of torture includes the following elements: preparation, committing and concealment of torture, the environment of the crime, the person of the offender, the person of the victim, the typical traces of crime. The subject of crime is not inherent for a forensic characterization of this kind of crime. It is necessary to review all mentioned elements of forensic characterization of torture in detail.

Analyzing the means of torture we must say that this element includes the way of preparation, committing and concealment of torture. To prepare for the crime, the offender searches the tools and means of committing torture and a place to keep a person. The way of preparation for committing torture may include the search for accomplices.

According to the national criminal law of Ukraine, torture can be committed in the following ways:

1) beatings; 2) excruciation; 3) other violent actions.

It should be noted that beating does not constitute a special kind of damage. In paragraph 3. 1 of the Rules of Forensic Examination of the degree of gravity of bodily injuries indicated that beatings are characterized by repeated multiple strokes [1]. Moreover, it is also mentioned that beatings can be left on the victim's body damages. In accordance with paragraph 3. 2 of the Rules of Forensic Medical Assessment of the severity of bodily harm excruciation is an action aimed at the long-term deprivation human of food, drinking or heat, leaving him in harmful to health conditions and other similar actions [1]. The excruciation can also include keeping a person in conditions that deprive her/him of sight, hearing, orientation in space and time, keeping a person in unsanitary and antihygienic conditions, etc. In the broadest sense, excruciation means causing physical and (or) moral suffering to a person without mechanical influence on his/her body.

Furthermore, torture may be committed in a way to commit «other violent actions». Legislation does not contain a clear list of actions that, according to Article 127 of the Criminal Code of Ukraine, should be considered as other violent acts. Having analyzed the opinions of scientists, we can state that such actions are considered as mild and moderate bodily injury, wrinkling of hands, compression of the throat, different encroachments on the person's sexual integrity, deprivation of breathing through the use of gas, sleep deprivation, hanging the body, pouring with ice water, rubbing the victim with snow, limitation of the opportunity to move, closing the victim to a room with constant loud sound or too bright light, forcing to eat things that are not food products, binder of the victim application of electric current to him, shaving head and so on. In general, ways of committing torture

through the use of violent acts can be divided into two types: 1) physical violent actions; 2) psychological violent actions.

Regarding concealing the commission of the offense, the person committing the crime intimidate the victims, those actions can be repeated with them or threaten them, what generates a high percentage latency of torture and causing injuries, so that they are not obvious [2, p. 122].

There are many other classifications of ways to commit torture. The most widespread is the one, depending on the methods of influence: physical, thermal, electrical, sound-light and magnetic resonance methods, methods of torture by strangulation and methods of sexual torture [3, p. 134]. Similarly, ways to commit torture may be classified according to the purpose and motive of the crime, and also depending on the socially dangerous consequences.

Let's review the environment of the crime. Torture can be committed at night and at daytime. As a rule, the victim was previously acquainted with the offenders, or at least with one offender, if the crime was committed by a group of people. The place of commission may be apartments, private houses owned by the offender, the victim, or the other people, premises; abandoned, semi-built houses, where there are no people; populated area where there are few people; investigative isolation; offices of law enforcement officers; chamber of temporary holding; military units; hospitals and psychiatric hospitals, etc. Torture is more frequently committed in big cities than in villages.

Examining such element as «the person of the victim», we must say that there are many classifications of a victim of torture in scientific legal literature. K. Katerinchuk divides all victims into: 1) persons detained by law enforcement agencies; 2) persons serving sentences in penitentiary institutions; 3) military personnel; 4) patients of hospitals; 5) other persons [4, p. 194]. V. Ozar divides victims of torture into the following groups: 1) persons who have committed unlawful actions against a suspect; 2) persons who were detained by law enforcement agencies for the commission of unlawful actions; 3) persons who were subject to criminal proceedings; 4) law-abiding citizens who, due to different circumstances, were in an unfavorable situation; 5) persons in places of deprivation of liberty [5, p. 150].

Criminal forensic practice shows that in most cases the victim was acquainted with the offender before the crime was committed. There are also frequent cases where the victim independently provoked the commission of this crime against him/her by his/her actions. According to statistic data, men become the victims of the crime more often. This is due to the fact that men are psychologically more susceptible to provocative actions than women. It should also be noted that in about one third of cases victims of the crime were in a state of intoxication at the time of the crime.

Analyzing such element as «the person of the offender» we should state that in most cases, offenders are males aged 35 to 60 years. Subjects of torture may be persons with special status. Such persons include employees of the bodies of the National Police of Ukraine, the Prosecutor's Office, the State Penitentiary Service of Ukraine, servicemen of the Armed Forces of Ukraine and other military formations formed in accordance with the law, workers of medical institutions. Moreover, it should be said that torture is often committed in complicity.

Outlining the typical traces of crime it should be mentioned that the most widespread traces of torture are the traces that remain on the body and clothing of the victim and offender. These traces include sprays of blood, saliva, fatty secretions, traces of other secretions of the human body. The body of the victim as a result of committing the crime remains bruised, clogging. Also traces of torture are traces remained at the scene of the crime. These can be traces of fingers, legs, shoes left on items that were in place of torture. The traces-items can be the ropes used to tie or hang the victim, gags, chains that were unlawfully used to the victim, electric shock, and other tools of torture. In this group of traces it is possible to include clothes of the victim, if there are traces on it that testify the commission of torture.

In conclusion, it is important to investigate forensic characterization of torture for a correct and prompt investigation, as well as to prevent this kind of crime. Forensic characterization of torture includes such elements as the way of preparation, commission and concealment of this crime, the environment of the crime, the person of the offender, the person of the victim, the typical traces of crime. Investigating these common elements of torture and comparing them with the relevant elements of a specific offense enables us to put forward probable investigative versions of crimes and determine the plan to investigate them.

References

1. Правила судово-медичного визначення ступеня тяжкості тілесних ушкоджень: Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 6 від 17. 01. 1995. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0255-95>
2. Koval M. M. Forensic characterization of torture //M. M. Koval // Scientific Herald of the International Humanitarian University. Series: Jurisprudence. – 2015. – No. 14(2). – p. 121-123.
3. Ozar V. G. Typical ways of torture as an element of forensic characterization of a crime / V. G. Ozar // Law and safety. – 2014. – No. 3 (54). – p. 130-136.
4. Катеринчук К. В. Кримінально-правові та кримінологічні заходи запобігання катуванням : дис. канд. юр. наук : 12.00.08 / Катеринчук К. В. – Київ, 2009. – 239 с.
5. Ozar V. G. Особа потерпілого від катування як елемент криміналістичної характеристики злочину / В. Г. Озар // Національний юридичний журнал: теорія та практика. – 2015. – № 3. – с. 148-150.

Shereshtan S.O., stud. gr. MATn-171,
Sikaliuk V.S., stud. gr. EU-1403
Scientific Supervisor – Sikaliuk A.I., PhD, Associate Professor
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

COMPARATIVE EVALUATION OF FREIGHT TRANSPORT USEFULNESS BY ROAD AND BY RAIL

Automobile transport is traditionally used for transportation on short distances. One of the main advantages is high maneuverability. With the help of road transport cargo can be delivered "from door to door" with the required degree of urgency. This type of transport ensures regular delivery as well as the possibility of delivery in small batches. Here, in comparison with other species, less stringent requirements are imposed on the packaging of the goods.

The main disadvantage of road transport is the relatively high cost of transportation, the fee for which is usually charged for the maximum carrying capacity of the car. Other shortcomings of this type of transport include the urgency of unloading, the possibility of stealing cargo and hijacking motor vehicles, and relatively low productivity. Road transport is environmentally unfavorable, which also limits its use.

Railway transport is well suited for transporting various consignments of cargo in all weather conditions.

Railway transport provides an opportunity for relatively fast delivery of cargo over long distances. Transportation is regular. Here you can effectively organize the execution of loading and unloading operations.

A significant advantage of rail transport is the relatively low cost of transportation of goods as well as the availability of discounts.

The disadvantages of rail transport include a limited number of carriers and a low possibility of delivery to points of consumption. In the absence of access roads, rail transport must be supplemented by road transport.

Uncertainty and instability of the environment form market relations that require highly efficient methods of transportation in order to improve the quality of service, which is especially important in the development of competition in the market of transport services.

Competitive conditions for road and rail transport are made up of qualitative indicators of services (time of cargo transportation, cargo safety, accuracy), qualitative indicators of companies (level of development of material and technical base, market position, degree of diversification of activities, efficiency of the personnel management system, efficiency of financial, economic and production activity) and prices (tariffs) for them.

In recent years, there has been an active process of the redistribution of their volume (the increase in the volume of transport by road and the decrease in the demand for rail transport) between rail and road transport in the sphere of cargo transportation [1].

The popularity of rail transport is explained by favorable tariffs, low transportation costs of 1 ton per 1 km and the possibility of using multimodal schemes (for example, cargo is delivered by sea and then moved to a railway container). The total length of railways in the world is 1.2 million km. 240 thousand of them are located in the USA and 90 thousand km in Canada.

The main reasons for using road transport instead of rail are:

- urgency of delivery (speed on highways is higher than by rail);
- cargo transportation in small lots (about 20 tons) for long distances and abroad is much cheaper;
- the client uses his own (leased) vehicles;
- provision of a broader and more flexible service by freight forwarders;
- transportation of products which can't be placed on a standard wagon or platform (due to their oversized or lengthy).

The choice of mode of transport is influenced by a number of factors, including:

- the cost of transportation;
- time of delivery;
- frequency of departures;
- reliability of the delivery schedule;
- the ability to transport different goods;
- the ability to deliver cargo anywhere in the territory.

Therefore, in order to increase the competitiveness of transport by rail, segmentation of the transport services market, selection of target segments and proper positioning of the railway transport within them is necessary. Market segments where rail transport has competitive pressure from other modes of transport require comprehensive analysis and a study of the causes of what is happening.

To assess the volume of products that gravitate to transportation by both road and rail (or gravitating to switching), segmentation of customers of different nomenclature groups was carried out.

So, depending on the potential possibility of carrying out transportation by rail (or road transport), the following conditional segments are defined.

Potential: non-ferrous ore, iron ore, construction cargo, scrap of ferrous metals, ferrous metals, timber cargo, cement, non-ferrous metals.

Non-target: oil and oil products, chemical and mineral fertilizers, chemicals and soda, food products, manufactured goods, containerized cargo, paper, grain, mixed feed, metalware (MK), machinery and equipment.

The main criteria by which the type of cargo was attributed to the non-target segment were:

- transportation for long distances, including the predominant share of export shipments;
- use of specialized rolling stock (cisterns, mineral wagons);
- a wide variety of commodity groups in the nomenclature, absence of specialized mobile vehicles;
- low specific gravity in the structure of road loading;
- shipment by single lots on spot contracts.

To the target segment can be classified the genera of goods that satisfy the following conditions:

- 1) cargoes can be technically transported by a vehicle fleet;
- 2) consumers of goods of the nomenclature sector have stable domestic markets.

It should be noted that a large share of transportation in the target sector relates to technological and is carried out by stable flows between intra-holding enterprises, including motor transport.

The profitability of rail freight is reduced due to the increase in the share of low-yield cargo in the transportation structure. In conditions of low level of competitiveness, rail transport has to transport low-yield cargoes.

Automobile transport enterprises conduct an aggressive policy of expanding the freight base, attracting goods that were previously transported by rail. First of all, the goods that are transported over short distances leave the railway. Railway transport does not allow delivery of goods from door to door, which is currently the most convenient for consumers.

For the most part, the cargo is exported from the manufacturing enterprises to customers by motor transport. As for the long distance segment, rail transport is the dominant among all types of public transport [2].

At the same time, it should be taken into account that both this and the other mode of transport provides for a certain constant (not depending on the distance of transportation) payment and payment, depending on the distance. It is necessary to focus on the average carrying capacity of the car (approximately 14 tons) and the average load of a standard covered car (about 51 tons). In addition, when transporting by rail, it is necessary to take into account the cost of transshipment from the car to the car and vice versa at the departure and destination stations [3].

Thus, it can be concluded that the main volumes of goods are transported by rail in the range that is objectively economically unprofitable for rail transport (in comparison with road transport). This is an objective factor that can encourage trucking companies to make a decision in favor of road transport of goods which enhances the competitive position of the latter.

References

1. Kolyishev A.S., Chernyshova L.I. Jekonomicheskaja ocenka posledstvij reformirovaniya zheleznodorozhnogo transporta i perspektiv predostavlenija uslug lokomotivnoj tjagi [Economic assessment of the effects of reforming the railway transportation and the prospects of granting of services of locomotive traction] / Kolyishev A.S., Chernyshova L.I. // Internet-zhurnal «NAUKOVEDENIE» [Internet magazine "SCIENCE of SCIENCE"]. – 2015. – Tom 7. – №5. – P. 1-9. [in Russian]
2. Luk'janova O.V., Husainov F.I. Perspektivy konkurencii zheleznodorozhnogo i avtomobil'nogo transporta [The prospects for rail and road transport competition] / Luk'janova O.V., Husainov F.I. // Bjulleten' transportnoj informacii [Bulletin of transport information]. – 2013. – № 11. – P. 3-14. [in Russian]
3. Site of journal "Automobiles". Retrieved from https://studme.org/17910211/logistika/sravnitel'naya_harakteristika_otdelnyh_vidov_transporta (last visit:29.03.2018)

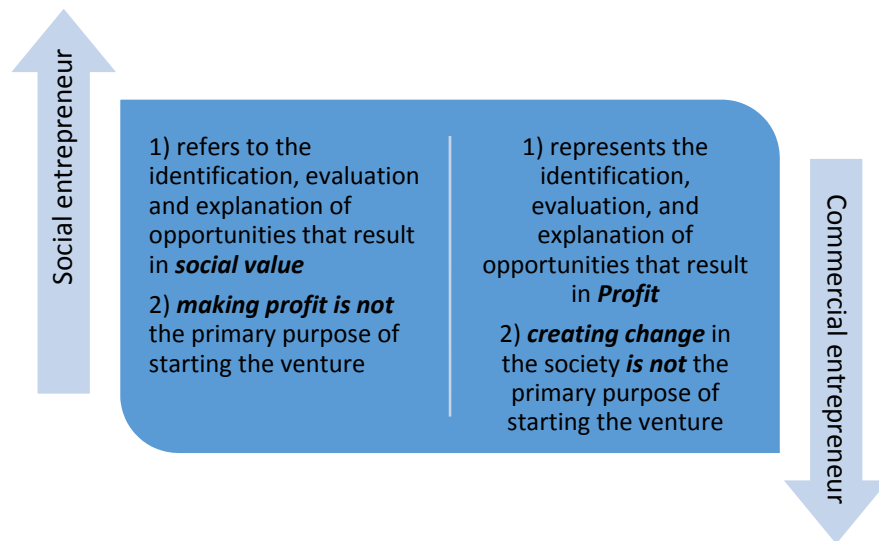
Shestak A.O., student of КБ-151group
Scientific supervisor – Nikolaienko O.V., senior lecturer
Chernihiv National University of Technology (Chernihiv, Ukraine)

ESSENTIALS OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP

A lot of people all over the world have an idea of what entrepreneurship is. It is the activity of setting up a business or businesses, taking on financial risks in the hope of profit. In simple terms, it means that one person or group of people start their business, invest their money, take plenty of decisions and hope to become successful and rich people.

Nowadays one of the directions of entrepreneurship is gaining popularity more and more. It's a Social Entrepreneurship, the use of the techniques by startup companies and other entrepreneurs to develop, fund and implement solutions to social, cultural, or environmental issues (Fil. Dr. Jan-Urban Sandal).

The difference between commercial entrepreneur and social entrepreneur makes understanding of the topic deeper.

Another key difference between the Social and the Commercial Entrepreneur is in the meaning of wealth creation. For the Commercial Entrepreneur, wealth is same as profit. For the Social Entrepreneur, however, wealth also encompasses creation of the social and environmental capital. Whether you're a thriving small business owner looking into new opportunities or a fresh addition to the ranks of maverick industrialists, you need to know what makes a social venture successful if you really want to establish a for-profit instrument of change. While you can certainly pursue a social enterprise the way you would any other business, there is no denying that you have a lot more at stake. With so many people (and communities) depending on your success, failure can be devastating. This is why you need to be absolutely prepared for the challenges of building and running a social enterprise.

Social entrepreneurship is a business solution to a social problem. The social problem, which the social entrepreneur tries to solve by his activity, is the starting point of his business. There is no problem - there is no social entrepreneur. Social entrepreneurship is a balance of social goals and a commercial component, where money is not the goal, but a means to achieve these social goals, allowing the entrepreneur to remain stable and independent of investment.

Criteria of social entrepreneurship:

- social mission
- entrepreneurial approach
- Innovation (innovation in solving a social problem, a new combination of resources, a new service for the region)
- Replicability
- self-sufficiency and financial stability

From the point of view of world history, social entrepreneurship is a very young phenomenon. It exists about 30 years. Despite such a young age, social entrepreneurship ranks among the non-commercial initiatives, charity, venture philanthropy and corporate social responsibility today. Of course, it already has his own story and its heroes, some of which managed to achieve deserved world recognition. As is true with all businesses, setting up a social enterprise is far from easy. And given that most social ventures tend to be unlike other companies that have been established in the past, getting this kind of business up and running can be far trickier than building any other organization. As challenging as building a social enterprise can be, it's clearly only the beginning. Once you have successfully launched your socially conscious business, you need to make sure that it runs as smoothly as possible for as long as it is needed.

Список використаних джерел

1. Портал НКО – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://portal-nko.ru/dialog/16503/16613/>
2. SlideShare – [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.slideshare.net/daxeshkanani/social-entrepreneurship-ppt>
3. Fil. Dr. Jan-U. Sandal. International Study Course in Social Entrepreneurship – SE-03-A.

INSURANCE MARKET OF UKRAINE: OPPORTUNITIES AND RISKS

There are a lot of different financial-economic, political and social issues that directly affect the development of financial markets. The main directions of stabilizing the economy and ensuring public welfare are the balance of public finances and the effective functioning of financial markets. The insurance market occupies an important place in the system of financial mechanisms of protecting society, being one of the most important parts of the country's economic infrastructure.

The insurance market is the sphere of economic relations, in the process of which the demand and supply for insurance services are formed. The main functions of the insurance market are the accumulation and distribution of the insurance fund for the purpose of insurance protection of the society.

Insurance markets of developed countries are characterized by a high level of security. In Ukraine the insurance market is quite young and is on the stage of development but the number of insurance companies tends to decrease.

One of the most important problem of insurance companies is the lack of liquid financial instruments to conduct an effective policy of investing funds.

The negative impact on the development of the insurance market in Ukraine is made by:

- lack of economic stability;
- lack of sustainable growth of production;
- insolvency of the population;
- loss-making of most enterprises;
- imperfect legislative framework;
- ineffective control by the state;
- a high level of inflation, as a result of which the implementation of long-term types of insurance in the national currency is impossible;
- weak development of the stock market, which prevents the use of securities as a category of assets for the safe placement of insurance reserves;
- lack of mechanisms for effective interaction between the banking and insurance sectors of the economy;
- low level of development of auxiliary infrastructure of the insurance market;
- low level of public confidence in insurance.

Confidence in insurance as an institution of social and economic protection is one of the necessary conditions of the insurance business. In order to restore confidence in the insurance industry, it is necessary:

- to introduce new effective and attractive forms of financial services for the population;
- to inform the population through the mass media about the state of the insurance market and the level of state control over its activity.

The main directions of solving problems of the Ukrainian insurance market development should be:

- the unified legal basis regarding the standards of insurance companies;
- adaptation of the Ukrainian legislation in the field of insurance to the legislation of the European Union;
- development and approval of a single state concept for the development of the insurance market, which would have a really financial basis;
- improvement of the welfare and level of insurance culture of the population;
- improvement of the state of both state and corporate finance;
- risk control, transparent financial reporting, deficiencies in the activities of insurers on the early stages of their development.

Consequently, the effective functioning of the insurance market in Ukraine, its successful and dynamic development, the volumes and directions of financing of business entities will depend on expanding the list of insurance services, increasing their competitiveness, improving the tax treatment of insurance activities, increasing the requirements for the establishment of insurance companies, ensuring optimal the structure of the relationship between compulsory and voluntary insurance.

References

1. Electronic resource: <https://www.nfp.gov.ua/ua/Informatsiia-pro-stan-i-rozvytok-strakhovoho-rynku-Ukrainy.html>
2. Electronic resource: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1504/>
3. Electronic resource: <http://www.sk-ridna.com.ua/home/1169--2017-20-.html>

INTEGRATING PODCASTS INTO THE UNIVERSITY ESP CLASSROOM

The term "podcasting" originated from the words "pod" — from iPod — and "broadcasting". It is a 'series of audio or video digital-media files which is distributed over the internet'. The users can subscribe to podcasts and receive new files automatically, usually at no cost. Podcasts cover diverse topics including the news, history, literature, music, art, television shows, etc. Various authentic English podcasts can be actively used in teaching students of different specializations who study English for Specific Purposes.

The content of the podcasts can be accessed using any computer that can play media files. It can be saved onto any mobile device, such as an mp3 player – and listened to or watched anywhere. It is like a virtual newspaper – users subscribe to a podcast (for example from BBC Radio), then every time they can open the subscription program on their computer, it goes along to the BBC site, and downloads the latest version of the BBC radio program they are subscribed to. This means that it is possible to subscribe to lots of podcasts, from a variety of sites, but it is not needed to go and visit these sites to get the latest episodes – they are 'delivered' to the computer. Files can be stored locally on the user's computer or other device ready for offline use, giving simple and convenient access to episodic content. Most podcasts are free.

Podcasts can be widely used as a highly effective online learning resource and can serve for a number of purposes. A huge range of English language practice material is available for the students to use in a variety of ways. It can be used for providing connectivity between different elements of the course and increasing the scope for discussion activity. The online podcasts weapon the language teacher with a wealth of materials for teaching all language skills. At each level it is possible to make a selection of the most beneficial podcasts and maximize the process of teaching and learning.

Using podcasts have a lot of advantages. Students can benefit from listening, even if they only listen from three to five minutes a day. At the same time, they can learn some new language from authentic texts. Often there is a transcript provided along with worksheets. A number of websites interact with the students and ask them to write in with questions or comments. Then students can record their answers and submit them to the teacher for listening to their recordings and giving appropriate feedback to them. This type of activity helps the students to develop fluency in listening, reading, speaking, pronunciation, and to acquire new vocabulary.

The theme can be anything, including: classroom news, storytelling, daily announcements, interviews with students, teachers, community leaders, etc. The theme can relate to just about any classroom activity. They can create the outline and scripts and record it on the computer. Students can work in teams or individually. The shows can be from 3-5 or 10-20 minutes long. The teacher can guide the students on each of these choices.

There are several ways to use audio and video podcasts in teaching and training. Creating lesson plans and outlines for students is the best approach. Outlines for a podcast could include an information sheet with fill-in-the-blanks for students to enter their show name, topics, guests, and sounds effects or music used. Another outline which could be used is the show notes page for the Internet. The easiest way to find podcasts done by other students is to search for them on the Internet. This will help them get the feel for the style and expectations of quality needed to produce a show.

Teachers can be recommended to subscribe to professionally-made podcasts, they can use audio or video podcasts in their own training sessions, and trainees can make their own podcasts. There are podcasts for teaching classes freely available on the Internet, which can be taken into training sessions for trainees to observe and analyze. A search for 'teaching videos' on YouTube (www.youtube.com) will throw up a mixed bag of videos, some of which may be useable, but another source of teacher videos can be found on Teachers' TV (www.teachers.tv/).

Here, there are some recommended podcasts for trainee teachers:

- Absolutely Intercultural (<http://www.absolutely-intercultural.com/>): A series of regular podcasts aimed at language teachers, and which explore different areas of interest for those who want to start using technology in their teaching, as well as intercultural issues for teachers.

- ELT Podcast – the Teachers' Lounge (<http://www.eltpodcast.com/archive/lounge/>): These podcasts are produced for language teachers, and cover a range of teacher training topics such as classroom management, evaluation, using course books etc.

- ESL Teacher Talk (<http://www.eslteachertalk.com/>): Podcasts which provide tips and ideas for English language teachers. The podcasts often include additional resources such as games to print out, or links to extra resources on the topic.

- Fordham University Podcasts for teachers (<http://www.podcastforteachers.org/>): Regular podcasts for teachers, covering a wide variety of issues in education.

Podcasts are very important in ESP as they promote task-based language teaching because they focus on the use of authentic language. The academic use of podcasting allows for 24/7 accessibility and portability of the teaching and learning experience.

Here are some recommended video podcasts for training sessions for ESP students and those who want to study English for business:

- TEDTalks (audio) TED Conferences LL
- BBC World Service: Global News Podcast
- The Economics Radio,
- The Economist
- ECONTALK: Library of Economics and Liberty
- BBC World Service: Business Daily
- Take Control of your Money
- Presidential: The Washington Post

The educators never stop trying to find the most efficient new technologies of teaching their trainees. Podcasting can be easily integrated into each ESP classroom offering a great variety of enrichment activities. Podcasts are affordable, they're easy to do and they can enhance any curriculum and make teaching and learning process much more productive.

References

1. Constantine, P. (2014). Podcasts: another source for listening input. *The Internet TESL Journal*. 13 (1).
 2. Cook, V. 2013. *Second Language Learning and Language Teaching*. London: Arnold.
 3. Flowerdew, J.; Miller, L. 2010. *Second Language Listening: Theory and Practice*. Series Editor Jack C. Richards. Cambridge: Cambridge University Press.
 4. Rivers, V. M. 2012. *Communicating Naturally in a Second Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
 5. Sharma, P., and B. Barrett. (2007). *Blended Learning. Using Technology In and Beyond the Classroom*.
-

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**Міжнародна
науково-практична конференція студентів, аспірантів
і молодих вчених**

***ЮНІСТЬ НАУКИ – 2018: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ТА
ГУМАНІТАРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА***

11-12 квітня 2018 року

ЗБІРНИК ТЕЗ

2 ЧАСТИНА

Підписано до друку 08.05.2018 р. Формат 60x84/16
Гарнітура Times New Roman. Друк - цифровий.
Чернігівський національний технологічний університет
14035, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виробників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.

НАУЧНОЕ ИЗДАНИЕ

**Международная научно-практическая конференция студентов,
аспирантов и молодых ученых**

***ЮНОСТЬ НАУКИ-2018: СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ И
ГУМАНИТАРНЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ОБЩЕСТВА***

11-12 апреля 2018 года

СБОРНИК ТЕЗИСОВ

2 ЧАСТЬ

SCIENTIFIC EDITION

International Scientific-Practical Conference Students and Young Scientists

***YOUTH SCIENCE – 2018: SOCIO-ECONOMIC AND HUMANITARIAN ASPECTS
OF SOCIETY DEVELOPMENT***

April 11-12, 2018

ABSTRACT BOOK

PART 2

Подписано к печати 08.05.2018 г. Формат 60x84 / 16
Гарнитура Times New Roman. Печать - цифровая.
Черниговский национальный технологический университет
14035, г. Чернигов, ул. Шевченко, 95

Свидетельство о внесении субъекта издательского дела
в государственный реестр издателей, производителей и распространителей издательской продукции
серия ДК № 4802 от 01.12.2014 г.